än det nu framlagda, hade han bort tillika omnämna förhållandet emellan de särskildta Riks-Stånden. Det är kändt, att, då man talar om Indelningsverket, anses detta af de två första Stånden, såsom Sveriges palladium. Så betraktar deremot icke Bonde-Ståndet detsamma. Det anser det ingalunda, såsom ett mästerverk, hvilket ock är klart utaf de klagomål, som inom detta Stånd vid hvarje Riksdag anföras. Såsom bevis derpå, må äfven erinras, att då Rikets Ständer, vid 1840—41 årens Riksdag, beviljade de rust- och roteringsskyldige i Jemtland ett årligt understöd af 4,000 R:dr, att utgå under tre år, ansågo Rikets Ständer, vid påföljde Riksdag, att rust- och rotehållarne i Jemtland egde grundade anspråk på fortfarande understöd till rust- och roterings-skyldighetens utgörande, enär någon ny och lindrigare fördelning af rustnings- och roteringsbesväret då icke blifvit tillvägabragt. Att något nu icke är att vinna, har man sett vara fallet i lika så vigtiga frågor, som denna, då man velat hjelpa och lindra folkets bördor.

Discussionen ansågs slutad; och, Herr Talmannen gjorde denna proposition:

»Behagar Ståndet godkänna, hvad Stats- och Economie-Utskotten tillstyrkt uti 1:sta punkten af deras Betänkande, № 22»?

Svarades *Ja* och *Nej* hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller första tillstyrkandet, pag. 20, i Statssamt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 22, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras denna fråga».

Votering anställdes med slutna sedlar efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 21 *Ja* emot 9 *Nej*, i följd hvaraf berörde tillstyrkan var af Ståndet bifallen.

2:dra, 3:dje, 4:de, 5:te och 6:te punkterna biföllos, hvar efter annan.

№ 23, i anledning af väckt fråga om ersättning för kreatur, som inom Edsberga församling måst nedslagtas, till följd af den smittosamma lungsjukan bland boskapen;

№ 24, i anledning af väckta motioner om Smålands Husar-Regementes afsittande, emot erläggande af häst-vacance-afgift;

№ 25, i anledning af väckta frågor, dels om en sådan reglering och indelning af båtsmansrotarne, att till hvarandra närmast belägna rotedelar må komma att höra till samma rote, dels om tillstånd till båtsmanstorpens flyttning från en rotedel till en annan;

№ 26, i anledning af väckta motioner, angående båtsmans-beklädnaden;

№ 27, i anledning af väckt fråga om båtsmans-hållets indragning emot erläggande af vacance-afgift;

№ 28, i anledning af väckt fråga om befrielse från den veckodagshemman i Götheborgs- och Bohuslän påförda ordinarie rotering;

№ 29, i anledning af väckt fråga om dels rotehållarnes befriande från bekostandet af soldat-beklädnaden, samt dels jemnkning i roterings-besväret;

№ 30, i anledning af väckt fråga om befrielse från eller lindring i det comminister-bostället Mistelås åliggande roteringsbesvär;

№ 31, i anledning af väckt fråga om ändring i patentförfattningen, så vidt den rörer allmänt nödvändiga och nyttiga saker, såsom åkerbruks-redskaper, m. m.;

Biföllos, hvart efter annat.

№ 32, angående väckt fråga, att de till löner för lärare vid undervisningsverken anslagna præbenden måtte indragas, samt de så kallade jura patronatus upphöra.

Herr *Hesselgren:* Det är ledsamt, att den i 1:sta punkten af detta Utlåtande förekommande fråga icke lyckats tillvinna sig större uppmärksamhet. Tvifvelsutan vore det nyttigt, om kyrkan blefve skiljd ifrån skolan, då tiden nu måste delas emellan bägge, till skada för andra. Kostnaden härför af 15,000 R:dr om året är visserligen betydlig; men man anslår ofta medel till mindre angelägna föremål. Jag tillstyrker fördenskull återremiss af 1:sta punkten.

Öfverläggningen var slutad; och Utlåtandet, i dess slut, blef, på Herr Talmannens proposition, af Ståndet godkändt.

№ 33, i anledning af väckt fråga om tryckning af vissa delar af Herr *Stjernsvärds*, *Gustaf Mauritz*, tvänne förslag till en förändrad organisation af landtförsvaret.

Herr *Falhem:* Utan att vilja yrka återremiss af detta Utlåtande, tillåter jag mig dock anmärka, att Rikets Ständer ofta befordrat till trycket mindre Riksgagneliga förslag.

Öfverläggningen var slutad; och Utlåtandet bifölls;

och № 34, i anledning af återremiss af Utskottens Utlåtande, № 3, angående kronobref-bäringens öfvertagande af Postverket, eller dess bestridande af postmedel, m. m.

Lades till handlingarne.

§ 6.

Föredrogs ånyo Banco-Utskottets Memorial, № 65, i anledning af återremiss å Betänkandet, № 43, med förslag till föreskrifter, i afseende å ersättande af upphörd Privat-Bank samt penningerörelsens underlättande i allmänhet.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Hörnstein:* Emot det i 2:dra mom. af denna punkt förekommande stadgande, att Fullmäktige må ega, i händelse någon Privat-Bank upphör, att, utöfver det bestämda maximum för sedelstock, använda två och en half million R:dr, har jag redan, när frågan sist förevar, framställt en och annan anmärkning, och som jag tager för gifvet, att samma moment redan blifvit eller blifver af 3 Stånd godkändt, så vill jag blott anmäla min reservation emot bifall. Det är nemligen en erkänd sak, att man genom ökande af creditpapper från en Stats-Bank, utan motsvarande valuta, skapar penningebrist, i stället för verklig penningetillgång, emedan dessa papper icke äro penningar, utan endast anvisa på en valuta, som måhända har alltför mycket dylikt papper förut att betrygga; om denna valuta är svag nog för de redan i omlopp varande sedlarna, så blifver den det ännu mera, om dessa sedlar tillökas med en och annan million. En Privat-Bank upphör icke, om ej genom svåra conjunctur-er, stark silfverutvexling, och, till följd deraf, strypning från Riks-Bankens sida. Hurn orimligt är det icke då att öka sedelemissionen. Jag erkänner villigt, att penningar böra anskaffas, om en Privat-Bank upphör, men sådant sker ingalunda genom sedelemission. — Vid en sådan crisis böra verkliga penningar skaffas, antingen genom upplåning eller genom försäljning af räntebärande papper, eller genom öppnande af upp- och afskrifnings-räkning, eller genom utländsk credit. Genom dylika utvägar erhåller man penningar, hvilket icke är händelsen genom att utgifva bancosedlar, i stället för Privat-Bankssedlar.

Herr *Murén* instämde.

Herr *Bergman:* Det af Herr *Hörnstein* klandrade stadgande finnes redan i nu gällande Banco-Reglemente och är det enda, som man kan förlita sig på, i fall någon Privat-Bank upphör. Vådan af en sedelemission för det ändamål, som här är i fråga, anser jag vara ingen, såsom endast exsisterande, till dess Banken på annat sätt, det vill säga genom indragning på lånerörelsen, eller andra utvägars vidtagande, kan hinna arrangera sig. Jag bifaller förslaget.

Herr *Falhem:* Jag åberopar Herr *Nordenfeldts* reservation, som afser en hel financeplan för all Bankrörelse, och tror, att Banco-Utskottet bort föreslå en helt annan lag för det fall, hvarom nu är fråga; och klandrar isynnerhet 215 §, som afser Bankers uppkomst, i likhet med Götheborgs och Malmö samt Wisby. Jag kan således icke gilla förslaget.

Herr *Palander:* Då denna fråga förra gången förevar, egde en tämligen vidlyftig discussion rum, till hvilken jag hänvisar. 2 momentet, hvars tillämpning jag visserligen icke önskar, har tillkommit, för att tranquilisera allmänheten, att, i händelse någon Privat-Bank upphör, erforderliga åtgärder blifva vidtagna. Om detta moment icke inrymdes i Banco-Reglementet och Banco-Fullmäktige således icke skulle hafva makt att, i nu supponeradt fall, intervenera, så blefve deraf en följd, att Rikets Ständer måtte sammankallas, så snart en Privat-Bank upphörde.

Herr *Ekenman:* Herr *Hörnstein* har motsatt sig förslaget i denna del derföre, att han icke gillar en ökad sedelemission. Jag delar i allmänhet hans farhågor i detta hänseende, men, som en så beskaffad sedelemission, som här är i fråga, endast kan ega rum under lugna förhållanden, så ser jag ingen våda dervid. Det är enda medlet att uppehålla industrien och näringarne här i landet. Inträffar en crisis, och Banken måste minska sin creditfond, så blifver deraf en följd, att detta belopp af 2½ millioner R:dr, såsom ingående i de olika utlåningsgrenarne, också måste minskas, i likhet med de öfriga lånefonderne. De anförda betänkligheterna anser jag icke vara af beskaffenhet, att böra föranleda till förslagets ogillande.

Herr *Hörnstein:* Man har åberopat, såsom stöd för förslagets antagande, att ett likartadt förslag redan finnes i nu gällande Banco-Reglemente. Detta är icke något skäl, emedan man svårligen kan antaga, att alla stadganden i ett gammalt Reglemente äro riktiga. Det behöfde då icke ändras, hvilket likväl skett i många fall. Vidare har man sagt, att förevarande stadgande vore det enda att lita på, men Herr *Ekenman* har nyss upplyst, att, i händelse af en cris, dessa

$2\frac{1}{2}$ millioner R:dr icke skulle utgifvas, utan måste dela andra lånefonders öde, att minskas. Häraf uppkommer en strypning, som jag icke vill tillstädja, och som mitt förslag afser att afböja och undvika. Bättre hade varit, om man stipulerat, att Fullmäktige egde rätt att skaffa penningar på bättre vilkor. Jag kan således icke finna, att något lugn alstras genom detta stadgande, som egentligen innebär att underkasta industrien och näringarne strypningssystemet, i stället för att bispringa dem med verkliga penningar.

Herr *Rinman:* Jag instämmer med den siste värde talaren deri, att Banken borde få öppna en upp- och afskrifningsräkning, men vi veta alla, att frågan derom redan fallit. Jag kan deremot icke instämma med Herr *Ekenman*, att Banken icke skulle ega att utgifva ifrågavarande $2\frac{1}{2}$ millioner R:dr, i fall en Privat-Bank upphörde. Jag tror tvärtom sådant vara Fullmäktiges ovilkorliga skyldighet. Någon fara vid en dylik sedelemission kan jag icke inse, hvarför jag bifaller förslaget.

Herr *Ekenman:* Af hvad den siste talaren anfört, märker jag, att mina åsigter icke delas af Utskottets samtlige Ledamöter. Då Reglementet ålägger Fullmäktige att, under vissa förhållanden, minska alla lånegrenarne, inser jag icke, huru ifrågavarande, för hvilken undantag ej blifvit gjordt, skall kunna undgå en indragning, motsvarande den, de öfriga underkastas. Något hinder för Fullmäktige, att, oberoende af stadgandet i 2:dra mom., vidtaga de åtgärder, som kunna förekomma eller afböja följderna af en financiel crisis, förutsatt, att dessa åtgärder icke strida mot de bestämda föreskrifter, Reglementet innehåller, söker man förgäfves att finna i detta Reglemente, hvilket i de aldra flesta fall inrymmer åt Fullmäktige all den makt, som för administrationen erfordras. Slutligen tager jag mig friheten fästa Herr *Hörnsteins* uppmärksamhet derå, att, äfven om $2\frac{1}{2}$ millioner R:dr, enligt detta moment, utsläppas i rörelsen, är det derföre icke sagdt, att sedelstocken kommer att ökas med nämnde belopp utöfver maximum, ty sedelstocken kan vid tillfället möjligtvis då, såsom för närvarande och ofta, understiga det belopp af 20 millioner R:dr Banco, som får öfverstiga hvad, som ej af metallisk valuta motsvaras.

Herr *Bergman:* Ehuru härstädes finnes föreskrifvet, att Fullmäktige ega rättighet att utsläppa $2\frac{1}{2}$ millioner R:dr i papper, exsisterar likväl intet hinder för Fullmäktige att vidtaga andra måhända mera lämpliga åtgärder. Fullmäktige äro naturligtvis inga machiner. Man har också talat om en cris för Riks-Banken, i händelse en Privat-Bank går under, och att Riks-Banken skulle nödgas minska sin lånerörelse. Jag kan ej inse detta. Tvärtom skulle då först Riks-Banken stå i dess fulla glans.

Herr *Palander:* Bland andra utvägar till erhållande af fond för ersättande af en upphörd Privat-Bank, har Herr *Hörnstein* uppgifvit, att Banken borde ega upptaga lån. Jag tror, att, under så beskaffade förhållanden, berörde utväg icke står Banken tillbuds. Det är nemligen icke att förmoda, att capitalisterna gå till Banken, som ger lägre ränta, då de kunna utlåna sina penningar mot högsta ränta och fullkomlig säkerhet. Faran kan icke vara stor vid att utsläppa $2\frac{1}{2}$ millioner R:dr i sedlar, då upplupen Bancovinst till motsvarande belopp alltid finnes.

Herr *Hörnstein:* Herr *Ekenman* antager, att med dessa $2\frac{1}{2}$ millioner R:dr maximum af sedelstock möjligtvis icke skulle behöfva öfverskridas; men om Banken icke kan hafva 20 millioner R:dr i sedlar utelöpande, utan nödsakas göra indragning deraf, så är det ju orimligt, att på samma gång utsläppa nya sedlar. Den ena åtgärden skulle paralysera den andra. Banken har redan nu dessa 20 millioner sedelskuld utöfver den metalliska valutan, och Ständernas begär efter Bancovinsten för anslag lärer väl lägga hinder i vägen för sagde skulds minskning, hvilken icke är möjlig på annat sätt, än genom den inflytande Bancovinsten. Hvad invändningen beträffar mot upp- och afskrifningsräkning, så torde böra erinras, att jag icke talat om räntans belopp, hvilken ofta rättar sig efter säkerheten.

Herr *Lagergren:* Om denna fråga nu vore före första gången, så kunde den casuistik, som egt rum, vara af någon betydenhet, men nu, då fråga endast är om bibehållande af ett stadgande, som åstadkommer stor tranquilitet, måste jag bekänna, att de förespeglade vådorna på mig icke gjort stort intryck. Det angelägnaste är, att nationen vet, att, i händelse en Privat-Bank upphör, försigtighetsmått äro vidtagne, till förekommande af olyckor. I sådant afseende anser jag 2 mom. vara godt och bifaller förslaget.

Discussionen ansågs slutad, och 1:sta punkten bifölls; och *2:dra punkten.*

Herr *Rinman:* Vid Betänkandet, № 43, tog jag mig friheten foga en reservation och uttryckte deruti den tanke, att inteckning inom tvåtredjedelar af brandförsäkringsvärdet

å fastighet i stad icke borde anses innebära tillräcklig säkerhet för de försträckningar, Riks-Banken kommer att lemna till Filial-Bankerne. Utskottet har nu besvarat denna anmärkning och säger, att, som, oberäknadt bolagsmännens solidariska ansvarighet, Riks-Bankens säkerhet, förutom de intecknade förbindelserna, utgöres icke allenast af de 25 procent af teckningssumman, som delegarne äro förbundne att contant erlägga, utan äfven af alla de lånedocumenter och hypotheker, som Filial-Banken af sina egna låntagare erhållit, synes någon tvekan om säkerheten för Riks-Banken ej vara för handen. Jag hemställer, i anledning häraf, hvilka vilja ikläda sig en solidarisk ansvarighet, om icke den säkerhet, hvarje enskild delegare erbjuder, må vara nöjaktig. Emedlertid vill jag icke så mycket hålla på denna anmärkning. Hvad jag deremot icke kan frånträda, är min öfvertygelse om det vådliga uti att anticipera på kommande Bancovinst. Må då hellre fonden uedsättas till 1,300,000 R:dr. Om denna min mening godkännes, så skulle sednare delen af mom. *p)* erhålla följande lydelse:

»Till sådana Filial-Banker, som, utan ändamål att ersätta upphörd Privat-Bank, kunna bildas, ega Banco-Fullmäktige att använda ett belopp af 1,300,000 R:dr, hvilket, i fall flera dylika Banker skulle samtidigt uppstå, dem emellan fördelas, efter Fullmäktiges beprövande.»

Och mom. *q)* sålunda förändras:

»Nämnda belopp af 1,300,000 R:dr, bildas dels af de 500,000 R:dr, hvarmed fonden för belåning af publika papper blifvit vid innevarande Riksdag förminskad, dels af 800,000 R:dr utaf redan upplupen Bancovinst: kommande de från fonden för publika pappers belåning anvisade 500,000 R:dr, att härtill begagnas, intilldess desamma erfordras i och för Filial-Banker.»

Herr *Ekenman:* Utgjorde de af Herr *Rinman* framställda anmärkningarne de enda hindren för förslagets bringande i verkställighet, så fruktar jag icke för, att icke Filial-Banksinrättningen kommer till stånd, men beklagligtvis är förslaget behäftadt med många andra brister. Den förnämsta torde vara, att afseendet på Riks-Bankens fördel betingat sådana vilkor för Filial-Bankerna, som påtagligen icke skola locka till association. Hvad säkerheten beträffar, synes mig tvifvel icke derom böra ega rum att den ej är behörigen iakttagen inom föreslagna limitationerna, men, i afseende på användandet af en ännu icke upplupen Bancovinst, instämmer jag med Herr *Rinman*, likasom jag gjort det uti hans i ämnet afgifna reservation.

Herr *Palander:* Äfven om Rikets Ständer bifalla förevarande förslag, så fruktar jag för, att inga Filial-Banker komma att étableras. Risquen är för stor och vinsten för liten. Jag har egentligen begärt ordet, för att instämma med de begge siste talarne, att man icke bör använda medel, som man ännu icke har till sin disposition. Bancovinsten bör sparas åt kommande Rikets Ständer. Jag bifaller förslaget med den förändring, att ej mer, än hvad Banken för närvarande eger eller 1,500,000 R:dr, anslås för ifrågavarande ändamål.

Herr *Ekholm:* Jag kan ej dölja den öfvertygelse, att jag anser förslaget hvarken nödigt eller nyttigt. Det utmärker endast ett sträfvande att vilja monopolisera Bankens lånerörelse. Om dylika föreningar voro fördelaktiga och kunde bildas, så blefvo de i alla fall högst få, ty två och en half millioner R:dr, fördelade i smärre portioner, förslå icke långt att drifva en lånerörelse. Det är alltså påtagligt, att en ytterligare lånerörelse, vid sidan af denna, skulle komma att exsistera. Den föreslagna säkerheten af inteckning inom ⅔:delar af brandförsäkringsvärdet å fastighet i stad är också allt för ringa och mindre, än den, som af Privat-Bankerne äskas. Den solidariska ansvarigheten är icke eller stort att lita på, och Bankens förluster kunna således blifva ganska considerabla. I en del län, der Privat-Banker nu finnas, skulle, jemte dem, dessa Filial-Banker drifva sin lånerörelse. Hvad blefve följden häraf? Jo, att Privat-Bankerna sprängdes; ty en Filial-Bank, som rör sig med Bankens egna sedlar af mindre valeurer, och som emottagas i den allmänna uppbörden, har stora fördelar framför de Banker, som röra sig med creditsedlar. I det district, der en Filial-Bank uppstår, borde districtets lånerörelse i Banken i samma mån minskas. Jag afstyrker bifall till förslaget och anser bäst, att man närmare tänker på saken till nästa Riksdag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Vid behandlingen af Betänkandet, № 43, tillät jag mig det yttrande, att förslaget troligen komme att stadna inom idéernas verld. Då nu likväl så många förhoppningar fästat sig dervid, och man allmänt tyckes ifra för en mera utvidgad lånerörelse, så vill jag icke längre motsätta mig förslaget. Några af de anmärkningar, jag gjort emot förra Betänkandet, kan jag likväl icke frångå. Den hufvudsakligaste rörer säkerheten för de för-

sträckningar, som komme att lemnas. Jag finner en motsägelse deri, att Banken, som eljest ej belånar fastigheter å landet till mer, än hälften, och i städerne till endast $1/3$:del af taxeringsvärdet; nu skulle, såsom god, antaga inteckning inom $2/3$:delar af detsamma både i stad och på landet. Man talar om den solidariska ansvarigheten, men när det gäller, torde på den icke vara så mycket att räkna. Såsom ett nödvändigt vilkor för mitt bifall till förslaget, fordrar jag, att momentet b) ändras sålunda: »eller inteckningar inom $2/3$:delar af 1850 års taxeringsvärde i fastighet å landet eller inom $1/2$ af brandförsäkringsvärdet å fastighet i stad». Jag hyser också någon betänklighet dervid, att Riksbanken sjelf icke kommer att innehafva hypothekerna. Må vara, att sådant icke utan olägenhet låter sig göras, men de kunna dock förvaras af något Riksbankens ombud, för dess räkning. Slutligen instämmer jag med Herr *Rinman* i de af honom föreslagna förändringar i momenterna p och q.

Herr *Falhem:* Ibland de flera brister, hvarmed detta förslag är behäftadt, är den icke den minsta, att för Filial-Banks bildande något minimum, i afseende å teckningssumman och den deraf beroende rättigheten till försträckning från Riksbanken, icke blifvit bestämdt. Man kan bäst bedömma, huru angeläget ett dylikt stadgande likväl vore, då man vet, att på Gottland, med en fond af 200,000 R:dr, det icke vill bära sig bra med omkostnaderna. Lika med Herr *Ekholm*, tror jag, att, om dessa Filial-Banker få stiftas hvar som helst, eller der Privat-Banker redan finnas, ett skadligt inflytande på det hela derigenom skall uppkomma. Jag instämmer äfven med de talare, som yrkat, att blifvande Bancovinst icke måtte användas för ifrågavarande ändamål. Jag hade trott, att Banco-Utskottet vid denna Riksdag skulle arbeta på ett dugligt förslag att ersätta Privatbankerna. I detta afseende tager jag mig friheten hänvisa till Herr *Nordenfeldts* reservation; och får fästa Högtärade Ståndets uppmärksamhet på utgången i förstärkta Stats-Utskottet, som för Statsbehofven anslagit mera, än tillgångar medgifvit, och förutser svåra följder för uppfyllandet af åtagna utskylder, om näringarne skulle lida brist på förlag, i fall en eller annan Privat-Bank upphör. Jag yrkar afslag på hela Betänkandet.

Herr *Murén:* Man har af flera skäl sökt förmå Ståndet till afslag af detta Betänkande. Ibland dessa har jag ynnerligen fästat mig vid tvänne, nemligen: att de blifvande

Filial-Bankerna skulle blifva för få, och att de skulle komma att spränga Privat-Bankerna. Vore det sednare skälet grundadt, så innebure det ju en fördel, åtminstone för Privat-Bankerna, att Filial-Bankerna endast utgjorde ett ringa antal. Den befarade sprängningen måste derigenom blifva så mycket mindre. — Dessa skäl vilja således ej rätt väl correspondera med hvarandra. För mig vill det synas bra, att försök göres endast med få dylika Banker. Blifva de till gagn, så komma nog flera att inrättas. Vidare har man sagt, att beloppet, som af Banken erhålles, och hvarmed en Filial-Bank har att röra sig, är alltför litet; men den lånefond, som ifrån Riks-Banken bekommes, är blott beräknad att utgöra en grundfond. Resten måste anskaffas ifrån andra håll, genom upplåning, medelst upp- och afskrifningsräkning, m. m., hvarigenom jag föreställer mig en vida ändamålsenligare Bankrörelse, än den Riks-Banken drifver. Jag anser fördenskull särdeles angeläget, att dessa inrättningar komma till stånd, äfven med de små fonder Riks-Banken har att anvisa, och tror alldeles icke, att förslaget blott kommer att stadna inom idéernas verld. Flere bolag komma tvifvelsutan att bilda sig, och, om vinsten icke blifver så stor, som Privat-Bankernes, anser jag, att dessa nya inrättningar komma att åstadkomma mera godt, än Privat-Bankerne kunnat göra. Man har också fästat sig vid den säkerhet, som bolagen skola præstera, och icke velat sätta stort värde på den solidariska ansvarigheten. I denna ligger dock den största garantien. Dessutom är det ingalunda gifvet, att bolagen sjelfva åtnöja sig med en sådan säkerhet, som här är föreskrifven. Det beror på dem sjelfva att fordra ytterligare garantie. Att för Filial-Banks bildande något minimum, i afseende å teckningssumman, borde bestämmas, har man också yrkat. Denna invändning är den enda, som jag skulle vilja tillerkänna någon verklig grund. Alltför små associationer borde icke få bildas. Men någon fara härvid torde icke eller uppstå, då små associationer icke kunna bära sig. De behöfva en allmännare credit, ett oinskränktare förtroende, än hvad små obetydligare Banker kunna erhålla, och hvarförutan de äro föga hjelpte med den försträckning Riks-Banken lemnar. Slutligen har man jemväl påstått, att Filial-Bankerne icke skulle få utöfva sin verksamhet, i bredd med Privat-Bankerne. Jag kan icke förklara detta påstående annorlunda, än att Privat-Banksintresset nu skulle vara så stort, att det ville bjuda till att hindra Riks-

Banken i sina låneoperationer. Dessa anspråk tyckas dock vara nog långt sträckta. Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Pettersson* instämde.

Herr *Mæchel:* Någon fara anser jag icke vara förknippad dermed, att Riks-Banken antager, såsom säkerhet, inteckningar inom $^2/_3$:delar af brandförsäkringsvärdet å fastighet i stad, ty så stor olycka kan näppeligen tänkas komma att träffa alla actieegarne, som äro solidariskt ansvarige, att först och främst 25 % af deras insatta contanta capital gå förlorade, att sedermera de emottagna hypotheken blifva utan värde, och slutligen att ingen bland alla trettio actieegarne kan ersätta bristen. Deremot fruktar jag, att, med afseende å den ringa vinst, som är att påräkna, i förhållande till den stora risque, man ikläder sig, icke trettio personer framstå och ingå ett dylikt bolag.

Herr *Ekenman:* Anmärkningarne mot förslaget i sin helhet äro redan besvarade af Herr *Murén*, med hvilken jag anhåller få instämma. Jag vill blott taga i betraktande en af dem, Herr vice Talmannen framställt. Han har ansett de inteckningar, hvilka skulle tjena, såsom hypothek för det blifvande lånet, icke innefatta fullkomlig säkerhet. Jag beder likväl härvid få fästa uppmärksamheten derå, att 25 % af actiesumman först skall vara förlorad, innan värdet af fastigheterna behöfver komma i öfvervägande. Dessutom föreställer jag mig, att uti blifvande Reglementet ett stadgande kommer att inflyta, likartadt det, som för Privat-Bankerna är gällande, eller att, då en viss part af teckningssumman är förlorad, Banken måste upphöra med sina operationer och realisera sina affairer. Denna anpart lärer svårligen kunna bestämmas högre än till 20 %, och jag hemställer då, huruvida tänkbart är, att, efter afdrag af förutberörde contant insatta 25 %, någon fastighet i stad eller på landet skall kunna säljas för så lågt belopp, att den ej fullt betäcker, hvad på dess andel belöper. Herr vice Talmannen har äfven yrkat, att säkerhetshandlingarne borde i Riks-Bankens hvalf förvaras; men i momentet c, som innehåller, att desamma skola antingen i länets ränteri eller å säkert ställe i stad, der Directionen har sitt säte, förvaras i cassakista, hvartill Directionen och ett af Bancofullmäktige utsedt ombud hafva hvar sin nyckel, erbjuder, enligt mitt förmenande, all den säkerhet, som erfordras. Vidare har man sagt, att förslaget vore felaktigt, då för Filial-Banks bildande något minimum, i afseende å teckningssumman, icke vore bestämdt; men då det är klart, att minimibeloppet betingas af möjligheten att kunna bestrida utgifterna, som administrationen medförer, och således svårligen lärer kunna understiga 200,000 R:dr, så har ett stadgande i den delen ansetts öfverflödigt.

Herr *Hörnstein:* Jag är förekommen af de flere, som talat för bifall till Betänkandet, och vill blott erinra, att, då Bancovinsten vanligen uppgår till nära tre millioner för åren emellan Riksdagarna, samt Fullmäktige hittills egt rättighet att derföre uppköpa räntebärande obligationer, är en summa af 200,000 R:dr, som skulle användas för ifrågavarande Filial-Banker, en ren obetydlighet.

Herr *Hesselgren:* Då detta förslag, ehuru oskyldigt jag anser det vara, icke kommer att leda till Privatbankssedlarnes utbytande emot Riks-Bankens, kan jag icke bifalla en anticipation på blifvande Bancovinst, destomindre, som ingen Privat-Bank kan förutsättas komma att upphöra, förr än efter nästa Riksdag. Till Riks-Bankens betryggande mot förlusten af ränta, anser jag något minimum, i afseende på teckningssumma för Filial-Banks bildande, böra bestämmas och föreslår i sådant afseende 200,000 R:dr B:co.

Herr *Falhem:* Jag skulle gerna ingå på Herr *Muréns* principer, att hela lånefonden icke bör tagas eller påräknas kunna utgå från Riks-Banken, utan bör kunna förhöjas genom insättningar inom orten. Men huru vill man vinna förtroende för en Bank, genom upp- och afskrifning, som endast rörer sig med t. ex. 100,000 R:dr. Med en sådan summa kan ingen ändamålsenlig Bankrörelse bedrifvas, och likväl är intet hinder i vägen lagdt för en sådan Banks bildande till och med å ringare belopp. Man borde, efter min åsigt, fästat mera afseende vid minimisumman. Jag har aldrig ansett någon fara vara för handen, det dessa nya Banker skulle skada Privat-Bankerna, utan i främsta rummet de lånsökande, som komma i tillfälle taga lån på flere håll, och i sådant fall skada båda delarne. Jag fortfar i mitt yrkande om afslag.

Herr *Bergman:* Ingen talare har fästat sig vid den skedda förändringen, att $^4/_5$:delar skall utgå, i form af lån, och $^1/_5$:del, såsom creditiv. Jag hade trott, att allt borde utgå, i form af creditiv. — Derigenom sluppe man att uttaga penningar förr, än man kunde utlåna desamma. Herr *Hesselgren* har instämt i min reservation, att minimisumman borde bestämmas till 200,000 R:dr. I detta yrkande understödjes han naturligtvis af mig.

Herr *Brinck:* Då Betänkandet är oskyldigt, anser jag bättre att antaga, än att förkasta detsamma. Således kan jag icke instämma med Representanten för den rika Fahlu-Banken.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde följande propositioner:

1:o »Behagar Ståndet godkänna 2:dra punkten, med de af Herr vice Talmannen *Halling* deri yrkade förändringar?»

Svarades *Nej.*

2:o »Behagar Ståndet godkänna 2:dra punkten, med de af Herr *Rinman* yrkade förändringar?»

Svarades *Nej;*

Och 3:o »Behagar Ståndet godkänna 2:dra punkten, med den af Herr *Hesselgren* yrkade förändring?»

Svarades *Ja* och *Nej*, och begärdes votering.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller punkten, № 2, af Banco-Utskottets Utlåtande, № 65, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, antages nämnda punkt, med den förändring i momentet c, att en minimilånesumma bestämmes till 200,000 Riksdaler.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 21 *Ja* emot 9 *Nej;* i följd hvaraf 2:dra punkten var bifallen.

§ 7.

Herrar *Palander* och *Winge* begärde och erhöllo hvardera en veckas ledighet från Riksdagsgöromålen, beräknad för den förre från morgondagen, och för den sednare från och med nästa Lördag.

§ 8.

Herr *Brinck* uppläste en så lydande motion:

»Såsom närmare kan inhemtas af bilagda tryckta exemplar utaf en från den sednast tillförordnade Directionen för Allmänna Barnhuset i Stockholm den 27 sistlidne Martii till Kongl. Maj:t aflåten underdånig skrifvelse, har denna barmhertighets-anstalt råkat i en så betänklig financiel ställning, att betydlig förstärkning af dess tillgångar erfordras, så vida inrättningens verksamhet skall kunna fortgå på ett sätt, som motsvarar ändamålet med densamma. På sätt berörde skrifvelse ock utvisar, har Directionen, på grund af omförmäldta förhållande, underdånigst anhållit, att Kongl. Maj:t måtte aflåta Nådig framställning till Rikets nu församlade Ständer om beviljande af statsanslag dels utaf 16,000 R:dr, för en gång, till iståndsättande och förbättring af Barnhusets byggnader, och dels af 39,466 R:dr 32 sk. årligen, för innevarande och nästföljande två år, men Kongl. Maj:t har, under den 7 nästlidne Maji, af flera anförda skäl, och deribland på den grund, att Barnhuset i Stockholm, såsom välgörenhets-inrättning, förnämligast skulle afse sådana ändamål, hvilka det *numera*, enligt gällande författningar, ålåg vederbörande communer att bekosta, i Nåder förklarat Sig ej vilja då aflåta nådig framställning i ämnet till Rikets Ständer, utan anbefallt Öfver-Ståthållare-Embetet att låta höra vederbörande församlingar i Stockholm, huruvida, för oundgängliga reparationer å Barnhusets byggnader och till fyllande af den i öfriet utaf Directionen uppgifna bristen för innevarande och påföljande två år, nödiga medel kunde af Staden anskaffas; och har frågan härom sedermera på sockenstämmor förevarit, dervid alla församlingarne vägrat att lemna något bidrag för ifrågavarande ändamål. Enahanda utgång är sålunda att emotse inom Stockholms Stads Sockenstämmo-Nämnd, hvars underdåniga utlåtande, genom Öfver-Ståthållare-Embetet, är vordet infordradt. Ett oförutsedt hinder torde dock möta för erhållande af Sockenstämmo-Nämndens yttrande, enär dess gällande instruction fordrar minst 60 närvarande ledamöter för fattande af beslut, och ett till den 28 i denna månad beramadt sammanträde, i anseende till ledamöternes fåtalighet, icke kunnat ega rum, samt föga hopp är om bättre framgång åt en till den 6 nästinstundande Augusti beslutad sammankomst.

Om nu äfven Kongl. Maj:t, såsom troligt är, vid berörde förhållande skulle i Nåder finna skäligt att begagna den enda utväg, som synes återstå, för att bereda Barnhuset medel att fortsätta sin verksamhet, nemligen att af Rikets Ständer äska anslag för ändamålet, så kan sådant troligen icke under innevarande Riksmöte medhinnas. I anledning häraf, samt med afseende å den stora vigt, som ligger derpå, att Barnhuset må kunna utan afbrott behörigen uppfylla sin bestämmelse, får jag, med åberopande af den rätt — att, på grund af under Riksmöte inträffande händelser, äfven efter den bestämda motionstidens slut, väcka nya ämnen, — hvilken i 56 § Riksdags-Ordningen medgifves, härigenom vördsamligen hemställa, om icke Staten bör komma ifrågavarande barmhertighets-inrättning till hjelp, hvilket, ej allenast, på sätt ofvan är framställdt, är för inrättningens bestånd oundgängligen nödigt, utan ock torde vara på billighet grundadt ur de flera skäl, som Directionen i dess omförmälda underdåniga skrifvelse omständligen anfört och till hvilka jag, för

att undvika en onödig vidlyftighet i denna motion, torde få hänvisa.

Såsom det, efter min tanka, lämpligaste sättet för Staten att gifva ytterligare bidrag för ifrågavarande ändamål, föreslår jag, att Rikets Ständer måtte besluta, att Allmänna Barnhuset i Stockholm, hvilken inrättning utaf den inom hufvudstaden inflytande kortstämplings-afgiften för närvarande åtnjuter en skilling Banco för hvarje kortlek, hädanefter i stället skall få uppbära hälften af denna afgift, uppgående till 4 sk. Banco för hvarje kortlek.

Såsom ett ytterligare skäl för Rikets Ständer att härtill lemna bifall, torde jag få i minnet återföra, att Allmänna Barnhuset, i följd af Rikets Ständers beslut vid 1815 års Riksdag, fått sig tillagd *halfva* bevillnings-stämplings-afgiften, eller en skilling för hvarje kortlek. Då sedermera afgiften blifvit förhöjd först år 1835 från 2 till 6 sk. och vidare år 1842 till 8 sk. för hvarje kortlek, har Barnhuset, vid en sålunda tillkommen förhöjning, icke fått tillgodonjuta någon inkomst utöfver den ena skilling, som utgjorde bevillningens primitiva hälft, — en förlust så mycket kännbarare, som kortstämplingsafgiften, både i följd af berörde förhöjning och på grund af dermed förenade strängare controler, här i Stockholm stigit så betydligt, att afgiften, som år 1835 utgjorde 572 R:dr Banco, nästlidet år uppgått till 24,582 R:dr samma mynt. Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles ödmjukast.»

Särskildt åberopar jag, såsom ytterligare stöd för motionen, följande period utur Barnhus-Directionens ofvannämnde underdåniga utlåtande:

»Den 19 December 1823 aflät Eders Kongl. Maj:t till Rikets då församlade Ständer Nådig Skrifvelse, med förslag till fördelning af medel, som vid afslutad liqvidations-convention emellan Sverige och Ryssland, rörande de, i följd af Finlands afträdande, uppkomna ömsesidiga fordringsanspråk, blifvit från sistnämnde land utbetalde, hvaraf skulle tillkomma Barnhuset dels contant fordran 1,869 R:dr 34 sk. 8 rst., dels ock ersättning för bortmistad årlig spannemåls-inkomst, 294 tunnor $27^{11}/_{24}$ kappar råg och 302 tunnor $9^{3}/_{8}$ kappar korn, beräknad till ett capital af 50,000 R:dr.

Rikets Ständers förhandlingar, angående detta ämne, ledde dock till den för Barnhuset menliga utgång, att endast 5,893 R:dr 37 sk. blefvo detsamma tillagde, och Statsverket

beredde sig derigenom en behållning af Barnhusets medel till belopp af icke mindre, än 45,975 R:dr 45 sk. 8 rst.

Barnhuset förlorade sålunda nästan hela den för dess tiondefordran från Ryssland utbetalda nyssnämnda ersättning, som, capitaliserad och förräntad, med skäl kan antagas hafva skolat fullt betrygga Barnhuset mot den förlägenhet, hvari det nu kommit.»

Remitterades till Stats-Utskottet.

§ 9.

Föredrogs ånyo Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Betänkande, № 4, i anledning af Städerna Thorshällas Trosas och Skanörs underlåtenhet att vid innevarande Riksmöte ställa Fullmäktig.

Detta Betänkande var af denna lydelse:

»I enlighet med Utskottets i Betänkandet, № 1, afgifna förslag, har Borgare-Ståndet förelagt Städerna Thorshälla, Trosa och Skanör att ofördröjligen hitsända Riksdags-Fullmäktige, Thorshälla, vid vite af En R:dr, samt de andra begge Städerna, hvardera, vid vite af 32 sk. allt Banco, för dag beräknadt ifrån och med den 15 November sistlidet år och tills Fullmäktige i Borgare-Ståndet sig inställde och sina inträdes-polletter uppvisade, eller, i händelse af uteblifvande, till och med den dag Riksdagen varder afblåst.

Nu, och som för visst antagas kan, i anseende till Riksdagens snart förestående slut, att berörde 3:ne Städer icke ämna att ställa sig Borgare-Ståndets omförmälta beslut till efterrättelse, hemställer Utskottet, att Ståndet ville fälla nämnde Städer till det dem förelagda vitet, samt anmoda Ståndets Canzlie-Direction att medlen i laga ordning indrifva.

Stockholm den 24 Julii 1851.

På Borgare-Ståndets Enskilda Besvärs-Utskotts vägnar:

C. C. HALLING.

August Rundqvist.»

Bifölls.

§ 10.

Bordlades andra gången samtlige de på föredragningslistan uppförde Utskotts-Betänkanden och Utlåtanden.

§ 11.

Föredrogos och bordlades följande Utskotts Memorial och Utlåtanden:

1:o Constitutions-Utskottets:

N:ris 18—20.

2:o Stats-Utskottets:
N:ris 269—273 och № 282.
3:o Lag-Utskottets:
№ 39.
och 4:o Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets:
N:ris 126 och 127, till hvilka rubrikerna införas i protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 12.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver särskildta af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. 3 e. m.

In fidem.
E. G. Runeberg.

Den 2 Augusti.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Herr *Grape* begärde och erhöll ledighet från Riksdagsgöromålen under fem dagar, räknade från den 4 i denna månad.

§ 2.

Justerades fortsättning och slutet af protocollet för den 15 sistlidne Julii, äfvensom protocollet för den 29 i samma månad, så vidt det angick återremisser af då förehafda frågor.

§ 3.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Betänkande, № 258, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående Hospitalernes förbättring och underhåll.

Härvid förekommo:

Första punkten, angående anslag till utvidgning och förbättring af Wexiö Hospital.

Herr *Falhem:* När denna angelägna fråga behandlades inom Stats-Utskottets Utgifts-Afdelning, var jag, såsom Suppléant, närvarande, och delade den allmänna åsigten om behofvet af ökade tillgångar för hospitalerna i riket. När derefter Wexiö hospital kommit i första rummet uti detta hänseende, och man skulle skrida till afgörande af denna speciela fråga, befanns, att alla Statens tillgängliga medel redan för andra ändamål tagits i anspråk. Förslag väcktes derföre att skaffa nya, antingen genom anticipation å Riksgälds-Contoirets blifvande tillgångar, eller genom lån. Jag motsatte mig dessa utvägar, såsom beggedera olämpliga. Icke destomindre beslöts förevarande utlåtande, ehuru det i sjelfva verket innefattar en anticipation å Riksgälds-Contoirets tillgångar till icke mindre belopp, än 127,000 R:dr. Emedlertid, och då dessa medel för närvarande icke finnas eller icke äro disponibla, torde tillgångar saknas och man i denna sak stå på samma punkt, som förut. Men måhända veta Utskottets närvarande ledamöter af detta Stånd att annorlunda förklara saken. — I annat fall yrkar jag afslag på Utskottets Utlåtande.

Herr *Norin:* Den upplysning, som Herr *Falhem* nu äskat, lärer säkrast kunna meddelas af ledamöterna på Stats-Utskottets Utgifts-Afdelning, der talaren sjelf fungerat, såsom Suppleant. För min del, hyser jag alltför stort förtroende till samma ledamöters omdöme och goda vilja, för att ifrågasätta, det förevarande Utlåtande skulle vara så utan all verkan, som den föregående talaren låtit påskina. Frågan är också af för stor vigt att kunna alldeles falla. Af förr och nu uppgjorda calculer har man sett, att ifrågakomna angelägenhet kan ordnas på mera, än ett sätt. Jag anser mig icke behöfva ingå i närmare pröfning af det nu föreslagna, men är fullt förvissad, att det behof, hvartill medels anvisande nu föreslagits, väl kunnat framställas större, icke mindre. Och jag är öfvertygad, att detta förslag ovilkorligen kräfver oförminskadt behjertande, hvarföre jag anhåller om bifall dertill. Jag påminner mig, hurusom en ledamot, vid behandlingen af en anslagsfråga, i Stats-Utskottet yttrade, att i sådana fall få icke medel fattas. Om någonsin frågor af så bjudande beskaffenhet förekomma, så måste den förevarande räknas dit. Stats-Utskottets ledamöter hafva varit i tillfälle att vid Stockholms hospital öfvertyga sig om de olyckliga sinnessjukas belägenhet, och det deltagande, som deraf väckts, måste vara tillräckligt för dem, som detsamma bevittnat, att önska bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Lindström:* Det vore högst beklagligt, om ett så vigtigt anslag, som det ifrågavarande, skulle få stå tillbaka för brist på medel. Herr *Falhem* har tyckts hysa en sådan farhåga och velat meddela densamma åt Ståndet. Men han

kan i det fallet vara lugn. Stats-Utskottets Utgifts-Afdelning har icke tillstyrkt högre belopp, än hvartill finnas tillgångar, jemväl i följd af betydliga besparingar, bland annat derigenom, att föreslagna lån icke utgått. Skulle, hvad jag likväl icke tror, Riksgälds-Contoiret ock nödgas upptaga lån till fyllande af nu tillstyrkta anslag, så kan åtminstone icke samma lån komma att blifva stort. Endast från 1850 är en ansenlig besparad summa i Riksgälds-Contoiret innestående. Fruktan, att medel saknas, bör således icke afhålla från bifall till Utskottets förslag i ett så maktpåliggande ämne.

Herr *Wærn:* Icke närvarande vid det sammanträde inom Stats-Utskottets Utgifts-Afdelning, derom Herr *Falhem* ordat, åberopar jag hufvudsakligen, hvad den siste värde talaren yttrat. Hvad angår den omständighet, huruvida medel finnas för ifrågavarande behof, så får jag nämna, att jag, vid de calculer, jag gjort öfver Stats-Verkets tillgångar, med afseende å de vid denna Riksdag ifrågasatta utgifter, och hvarvid jag icke tagit öfverskottet af Statsverkets inkomster för år 1850 i beräkning, emedan sådant icke kan ske, med mindre, än att tillgångarne för nästa Riksdag minskas, funnit Riksgälds-Contoirets inkomster detta och nästkommande tvänne år med 80,000 R:dr understiga de af Rikets Ständer anvisade utgifter. Utöfver detta belopp skulle nu för Wexiö och andra hospitalsinrättningar erfordras omkring 170,000 R:dr, som äfven måste i Riksgälds-Contoiret anvisas. Sådana skenbara öfveranordningar hafva likväl egt rum vid hvarje Riksdag, och det ingalunda origtigt, emedan erfarenheten visat, att en stor del beslutade anslags- och lånemedel icke utgå, såsom bäst synes af de stora besparingarne å dylika anordningar från de två föregående Riksdagarne. Man kan derföre vara förvissad, att medel till ifrågavarande anslags gäldande icke skola saknas. Behofvet är också nog bjudande, att Rikets Ständer skulle vara försvarade med att undandraga sig att behjerta detsamma, enär Riksgälds-Contoiret icke kan råka i förlägenhet derigenom, äfven om detsamma skulle nödgas att upptaga lån.

Herr *Falhem:* Herr *Norin* synes antaga, det jag, som deltagit i Stats-Utskottets göromål på Utgifts-Afdelningen, borde fullkomligt känna förhållandet med Statens tillgångar uti förevarande hänseende. Det måste likväl vara mig mindre bekant, än dem, som under sednare tider alltjemnt der tjenstgjort. De talare, som yttrat sig efter mig, hafva icke förnekat, att Utskottet afgifvit förevarande förslag, under förutsättning af en anticipation å Riksgälds-Contoirets tillgångar. För en sådan åsigt har jag också hämtat stöd af hvad sjelfve Ordföranden i Stats-Utskottet upplyst. Jag har ock derföre ansett mig skyldig att framhålla denna omständighet och kan, för min del, vid sådant förhållande, icke tillstyrka bifall till Utlåtandet, helst hvad Herr *Wærn* nu upplyst, visar, att en stor brist i Statsverkets tillgångar derigenom kunde uppkomma.

Herr *Berg:* Äfven jag tillhörde inom Stats-Utskottet dem, som bekände den af Herr *Falhem* nu framställda åsigt. Då likväl något ovilkorligen måste göras till förbättrande af hospitalsinrättningarne i Riket, var jag af den tanka, att Stockholms hospital företrädesvis borde komma i åtanka. Men då denna mening icke kunde göras gällande, och ämnet i så hög grad tog deltagandet i anspråk, ingick jag slutligen på den mening, som är uttryckt genom förevarande Utlåtande, på det att något väsendtligt måtte för denna angelägenhet åstadkommas; och jag förenar mig nu i yrkandet om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr *Palander:* Det kan, tyvärr, icke förnekas, att hospitalerne i Sverige äro uti ett beklagligt tillstånd, jemnförda med andra länders. Men äfven för sig sjelfva betraktade, utmärka de icke, att de olycklige, som i dem intagas, omfattas med ett tidehvarfvet värdigt deltagande. För mig utgör det fördenskull ett ämne till stor glädje att erfara, huru båda Statsmakterna nu räcka hvarandra handen att sammanverka för ett så värdigt ändamål, som hospitalernas förbättrande. Med denna fägnad emottager jag ock Stats-Utskottets förevarande förslag till afhjelpande i någon mån af det onda. Herr *Falhem* har visserligen förespeglat, att Statens tillgångar icke medgifva de stora utbetalningar, som äro i fråga. Han torde dock, ehvad värde detta inkast annars kunde hafva, byggt sin calcul härutinnan på grunden af samtliga utaf Stats-Utskottet föreslagna Statsutgifter. Jag måste dervid erinra, hurusom erfarenheten från föregående Riksmöten gifver vid handen, att stora summor, som af Rikets Ständer beviljas i anslags- och låneväg, såsom till hamnar och hvarjehanda företag, aldrig utgå, utan besparingar derigenom uppkomma. Dessutom bör härvid anmärkas, att redan vid denna Riksdag i förstärkta Stats-Utskottet afslagits flera icke oansenliga anslagssummor, dem Stats-Utskottet tillstyrkt, och hvilka tvifvelsutan ingått i Herr *Falhems* beräkning. Följaktligen, och då Stats-Utskottet, som måste förutsättas härutinnan ega när-

maste insigt, föreslagit ifrågavarande, ytterst behöfliga anslag, lärer man icke med godt samvete kunna vägra sådant. För mig utgör detta ett ökadt skäl att instämma i anhållan om proposition till bifall å förevarande Utlåtande.

Herr *Lagergren:* När jag först hörde Herr *Falhem*, hvilken under denna Riksdag understundom arbetat i Stats-Utskottet, yttra, det medel fattas att verkliggöra ifrågavarande goda afsigter, intogs jag verkligen af bekymmer, emedan äfven jag är af den tanka, att, om möjligt, medel för detta ändamål icke få saknas. Men jag erkänner med tacksamhet, att sednare talare lugnat mig i detta hänseende. Jag inser ock, att en Suppléant-ledamot icke är i tillfälle att med samma kännedom och uppmärksamhet, som de ordinarie, följa listan öfver de dag för dag beslutade anslagen. Till insigt härom bidrager också förevarande, väl utarbetade Betänkande. Den fråga, som deri innefattas, är så ömmande, i anseende till hospitalernas nuvarande tillstånd här i Riket, att jag icke kunde finna klandervärdt, äfven om Stats-Utskottet medelst dess Utlåtande sträfvat till det omöjliga eller, i saknad af medel, outförbara. I stället visar likväl Betänkandet, att Utskottet nu stadnat vid det möjliga, det, hvartill medel finnas. Man ser jemväl deruti icke spår af local-opinioner eller local-intressen, som i en stor del andra frågor gifva sig luft, utan Utskottet har tillvägagått med ej mindre klokhet, i afseende å verkställigheten, än med fördomsfrihet och mångsidighet i frågans uppfattning, hvilket allt berättigar Utskottet till fullt förtroende till de af detsamma föreslagna åtgärder. Särdeles gillar jag dock, hvad i sista momentet af Betänkandet tillstyrkts, rörande en underdånig skrifvelse, med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga i nådigt öfvervägande, om icke tillräckligt utrymme för sinnessvaga personer kan beredas vid inrättningen nära Upsala, så att hospitalet i Stockholms grannskap blir öfverflödigt. — Det är en fullkomligt rigtig anmärkning, att tillgångar icke finnas eller böra tagas i anspråk för en så stor anläggning, som skulle erfordras för ett särskildt dårhus vid hufvudstaden, utan att man heldre bör söka centralisera dylika anstalter till få ställen i vissa provincer, hvilkas belägenhet gör dem dertill tjenliga. — En sådan lägenhet erbjuder ock det redan befintliga hospitalet vid Upsala. Det får också icke lemnas ur sigte, hvad i Betänkandet omförmäles, att Statens pligt tages olika i anspråk för de sinnessjuka, som medelst en curativ behandling kunna återställas, och för dem, hvilkas tillstånd icke lemnar hopp om någon förbättring. I afseende å dessa sistnämnda måste anspråken å Staten inskränkas till erbjudandet af ett slags fängelse till de olyckligas blotta underhåll och förvarande. För de andre eller icke obotligt sjuke är Staten pligtig att tillhandahålla sådana anstalter, som befordra möjligheten af deras återförande till sundhet och förstånd, eller som åtminstone kunna förmildra de sinnessjukas beklagansvärda tillstånd. Denna vigtiga distinction igenfinnes uti förevarande Betänkande och ådagalägger, jemte annat, den omsorg, som i Stats-Utskottet nedlagts på en grundlig utredning af ämnet. För min del, tror jag mig med godt samvete kunna tillstyrka bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Gustafsson* instämde.

Herr *Falhem:* Jag hade i sanning icke väntat af den siste värde talaren den anmärkning, att jag icke skulle med klara ögon sett denna sak. Den värde talaren måtte icke hafva rätt klara öron, då han tilltrott sig kunna yttra sådant, i anledning af hvad jag anfört. Jag har endast, enligt med verkliga förhållandet, uppgifvit, att Statsverkets tillgångar icke medgifva, utan anticipation eller lån, den föreslagna betydliga utgiften, derom jag tagit mig friheten åberopa Herr Baron *Palmstjernas* auctoritet, hvilken Herr *Lagergren* icke torde jäfva. Lika med andre talare, och delande den ömhet, hvarmed alla omfatta de ifrågavarande medmenniskornas lidande, har jag ingalunda motsatt mig all den hjelp, som deri kan åvägabringas. Men på anticipations- eller lånesystemet, för sådant ändamål, såsom högst origtigt, har jag ej kunnat och kan ej ingå, samt måste derföre fortfara i mitt yrkande om afslag.

Discussionen var slutad, och å Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade bifalla, hvad Stats-Utskottet i förevarande Utlåtande, för utvidgning och förbättring af Wexiö hospital, föreslagit, svarades öfvervägande *Ja*, hvadan Utlåtandet i samma punkt godkänts.

2:dra punkten.

Momentet Litt. a.

Herr *Berger:* Utan att emot denna nu förevarande anslagssumma för ett af alla, såsom vigtigt, erkändt ändamål hafva något directe att invända, torde det dock vara skäl att se till, då fråga är om att bevilja nya anslag af ej mindre, än 75,000 R:dr B:co, att redovisningen och ett ändamålsenligt användande deraf i första rummet noga varda iakttagna. Jag kan icke undgå att framhålla, hurusom jag härutinnan

hyser vissa betänkligheter, så mycket mera, som jag tror, att ej mindre inom Stats-Utskottet fråga lärer uppstått, angående omreglering af den styrelse, som handhafver och redovisar hospitalsmedlen, än äfven att Comiterade för betänkandes afgifvande, angående hospitalsväsendet i Riket, fordrat och påpekat nödvändigheten af en dylik öfverstyrelsens omreglering. För att få denna saken klar, och på det Utskottet må taga i öfvervägande, huruvida icke något i denna vägen först bör göras, innan stora anslagssummor för hospitalsväsendet varda beviljade, anhåller jag om proposition på återremiss af detta moment uti Utskottets Betänkande.

Herr *Bergman:* I olikhet med den föregående talaren, anser jag det vara angeläget att bifalla förevarande yttrande af Utskottet. Man bör märka, att det icke är ovilkorligen bestämdt, att ifrågavarande anslagsmedel komma att utgå, om de än beviljas. Meningen är blott, att de skola kunna användas, i mån af behof, så vidt ej hospitalfonden förslår. Såsom ledamot i en Hospitals-Direction, kan jag försäkra, att, såsom det nu är, är det högst påkostande att se hospitalshjonen, i anseende till brist på medel att dem tillräckligt ombesörja, stundom lida brist på klädespersedlar och sängkläder. Det vore fördenskull ytterst beklagligt, om medel ännu skulle saknas att fylla sådana behof. Jag yrkar bifall till Betänkandet i denna del.

Herr *Brinck:* Den tvekan, Herr *Berger* antydt derom, huruvida redovisningen af hospitalsmedlen alltid varit fullt tillfredsställande, lärer ej vara utan all grund. Litet emellanåt hafva vi förnummit hvarjehanda om dylik redovisning och om förvaltningssättet. Jag vill visst icke afstyrka bifall till förevarande förslag, men skulle helst önska, att Stats-Utskottet derförinnan sökte förvissa sig om en rigtig och noggrannt controlerad förvaltning af det tillstyrkta anslaget. Det har allt förut i dylika hänseenden varit si och så, och sjelf är jag ej utan all erfarenhet, huru i Seraphimer-Ordens-Gillet redovisningsfrågor behandlats på sätt, som ej kan sägas med god ordning instämma. Så t. ex., åtminstone för ett par år tillbaka hafva svar på penninge-remisser i åratal uteblifvit. Der sådant kan hända, torde vara nödigt att se sig för medelst en noggrann control, och jag kan derföre icke underlåta en hemställan om återremiss å Utlåtandet i denna punkt, på det att Stats-Utskottet må sättas i tillfälle att vidtaga och föreslå nödiga åtgärder i berörde hänseende.

Herr *Billström:* Vid ifrågavarande inrättningar, likasom vid alla andra af publik natur, är det utan tvifvel af största vigt, att förvaltningen i hela dess vidd är på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt ordnad. I detta hänseende hafva vid flera tillfällen anmärkningar försports, och jag tror ej, att dessa anmärkningar sakna grund. Också har den Comité, som varit nedsatt, för att granska hospitalsväsendet och föreslå nödiga åtgärder, i afseende derå, tillstyrkt icke blott en annorlunda sammansatt öfverstyrelse, utan äfven vigtiga förbättringar i sjukvården samt de economiska detailerne. Det hade derföre varit önskvärdt, om Stats-Utskottet tagit allt detta i närmare öfvervägande och vid sitt förslag, rörande medels anvisande, fästat sådana vilkor om hospitalernes reorganisation, som kunnat blifva betryggande mot nu rådande bristfälligheter och missbruk. Så benägen jag också är att erkänna behofvet af större anslag till hospitalernas förbättrande, hyser jag likväl stora betänkligheter att bevilja den af Utskottet tillstyrkta summan för utvidgning och iordningbringande af ett enda hospital, så länge förvaltningen deraf i alla dess grenar förblifver på den gamla foten. Jag har tillräcklig kännedom, huru det tillgår med förvaltningen i de lägre graderna och saknar ingalunda anledning att önska en reorganisation äfven i de högre. Också är det en känd sak, hurusom Seraphimer-Ordens-Gillet gjort svårigheter emot Rikets Ständers Revisorers tillkännagifna åstundan att få ingå i granskning af hospitalernas räkenskaper. Jag biträder, vid dessa förhållanden, yrkandet om återremiss, hvarigenom Stats-Utskottet kan blifva i tillfälle att taga de anmärkta omständigheterna i närmare skärskådande.

Herr *Bergman:* Huru Öfverstyrelsen fullgör dess åligganden, är jag ej i tillfälle att bedöma. Jag har dock ej anledning tro annat, än att dervid tillgår, såsom samvete och pligt bjuda. Vid sjelfva hospitalerna förfares, så vidt jag har mig bekant, med all möjlig sparsamhet. Jag tillstyrker, fortfarande, på det högsta bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Lagergren:* Jag kan i allmänhet icke gilla, att man framställer obestämda tillvitelser emot en förvaltning. Då sådana göras, bör man ock framlägga facta, på hvilka de grunda sig. Till det, som blifvit anmärkt emot Seraphimer-Ordens-Gillet, eger man icke någon annan anledning, än att de under dess förvaltning ställda fonder icke stått i förhållande till de alltmera ökade behofven, utan befunnits otillräckliga, så att Rikets Ständer omsider måst anlitas. Nämnda fonder hafva hufvudsakligen bildats genom donationer under

Catholska tiden. Få städer finnas, derifrån icke sådana gifvits. Först under Gustaf III samlades alla dessa fonder under en centralförvaltning, som anförtroddes Seraphimer-Ordens-Gillet. Att alla dessa fonder icke räckt till de dermed afsedda ändamål, i samma mån, som folkmängden tillvuxit, är den enda och rätta förklaringsgrunden derför, att bidrag äfven af allmänna medel erfordrats. Men Seraphimer-Ordens-Gillet har äfven haft ofantliga omkostnader att bestrida. De största hafva egt rum för Seraphimer-Lazarettet här i Stockholm. Men det borde ock med tacksamhet erkännas, att detta är, i sitt slag, ett bland de vackraste och ändamålsenligaste sjukhus i Europa, hvilket äfven resande utländningar medgifva. Byggnaden, anordningen och förvaltningen af denna anläggning hafva dragit och draga ännu ansenliga kostnader. Det är ock egentligen derigenom, som hospitalsfonden kommit på obestånd. När man nu tillika tager i betraktande den omsorg och kostnader, som äfven andra inrättningar af detta slag inom alla delar af landet tagit i anspråk, så är det naturligt, att behofven skolat tillväxa utöfver de ursprungliga tillgångarne, som afsågo en längesedan förfluten tid. Om Seraphimer-Ordens-Gillet vägrat Rikets Ständers Herrar Revisorer tillgång till dess räkenskaper, så var det dertill fullt befogadt, så länge det ensamt förvaltade de gamla hospitalsfonderna. Sedan Statsverket måst lemna tillskott att fylla behofven i omförmäldta hänseende, hafva deremot, veterligen, inga svårigheter gjorts att tillhandahålla Rikets Ständers Revisorer nämnda räkenskaper. Förut voro likväl grunderna för en slik vägran till principen vida rigtigare, än de obestämda tillmälen, som nu rigtas emot bemälda Styrelse, och hvilka följaktligen, minst af allt, bör hindra bifall, som äfven jag yrkar, till förevarande Utlåtande. Det kan tryggt antagas, att Utskottet icke afgifvit detta, utan att förut hafva öfvertygat sig om det trängande behofvet. Herr *Bergman* har äfven från sin ort lemnat manande upplysningar härom, och ingen, som har någon kunskap om den ömmande arten af dessa behof, lärer vägra det anslag, Utskottet tillstyrkt.

Herr *Wærn:* Huruvida den ifrågakomna förvaltande myndigheten tarfvar reorganisation, kan jag icke afgöra. Jag tror ock, att Stats-Utskottet, i och för den förevarande frågan, icke behöft, liksom det hvarken haft tid eller eljest varit försatt i tillfälle att inlåta sig i en sådan organisationsfråga, hvartill lära fordras vidlyftig förberedelse och utarbetning af mera befogade personer eller auctoriteter. Hvad angår granskningen af de till hospitalsfonden hörande räkenskaper och dess förvaltande, så utöfvas denna af Kammar-Rätten och Rikets Ständers Revisorer. Jag har, såsom ledamot af Stats-Utskottets Inkomst-Afdelning, genomgått denna granskning och deraf funnit, att icke någon förvaltning vid sista Stats-revisionen varit föremål för så ringa anmärkning, som den ifrågavarande. Den enda anmärkningen dervid var rigtad emot fördelningen af de medel, som sändes till Konungens Befallningshafvande i olika län, och särskildt med afseende å den utdelning, som sålunda verkställts uti Skaraborgs län. Också fann jag ingen myndighet så väl hafva besvarat anmärkningar emot dem, som den nyssnämnda af Seraphimer-Ordens-Gillet gemältes. Förhållandet blef nemligen på ett högst förtjenstfullt sätt utredt och ledde till en bestämd föreskrift af Gillet till nyssnämnda Befallningshafvande, så lämplig, att Stats-Utskottet sedermera funnit alldeles enahanda föreskrift böra Konungens Befallningshafvande i alla län meddelas. Vid sådana förhållanden finner jag intet hinder af hvad nu blifvit anmärkt att bifalla förevarande Utlåtande. Skulle dock något tvång eller strängare control, i afseende å användande af dylikt anslag, som det ifrågavarande, anses erforderligt, eller någon oundgänglig reform dermed sättas i samband, så får jag erinra, att detta anslag är föreslaget blott för trenne år, och att Rikets Ständer således vid nästa Riksdag äro oförhindrade att bestämma de vilkor, som för anslagets fortfarande kunna anses nödiga.

Herr *Berg* instämde.

Herr *Norin:* Jag instämmer helt och hållet med den föregående talaren, och för att än vidare freda Stats-Utskottet för anmärkningar, som skulle det i och för denna fråga icke fästat tillräckligt afseende på Comiterades förslag att reorganisera styrelsen öfver hospitalerna i Riket, tager jag mig friheten tillägga, att Utskottet dertill icke gifvits någon särskild anledning, hvarken genom motion eller på annat sätt väckt förslag.

Discussionen förklarades slutad, och Herr Talmannens framställning å bifall till Stats-Utskottets yttrande under 2:dra punkten i momentet, litt. a, af Utlåtandet, № 258, blef med öfvervägande *Ja* besvarad.

Yttrandet under momentet b i samma punkt.

Bifölls.

3:dje punkten eller sista yttrandet i förevarande Utlåtande.

Herr *Schönmeyr:* Såsom ledamot i Directionen öfver Danviks hospital, anser jag mig skyldig hembära Stats-Utskottet min erkänsla derför, att dess ledamöter gjort sig besväret att besöka nämnde hospital, hvarigenom de kommit till öfvertygelse om det tvingande behofvet att försätta denna inrättning i ett bättre ordnadt skick. Jag har nu icke begärt ordet, för att klandra, det Stats-Utskottet icke fästat afseende å framställningen om ett anslag med den betydliga summan af 379,000 R:dr för berörde hospitals försättande i ett godt och ändamålsenligt skick. I denna framställning har Directionen så mycket mindre någon del, som med densamma afsetts inrättningens förflyttning till lägenheten Skuggan. Sådant har likväl af Directionen afstyrkts uti dess till Öfver-Ståthållare-Embetet afgifna yttrande, hvilket jag anhåller att få uppläsa, för att i protocollet intagas. Det lyder sålunda:

»Sedan Öfverläkaren vid Danviks hospital, Medicinæ Doctoren C. U. Sondén hos Öfver-Ståthållare-Embetet anmält, hurusom han, efter erhållet uppdrag, på grund af Kongl. Brefvet den 6 Maji 1843, i fråga om dårhus-inrättningens vid Danviken förläggande till annan tjenligare local, företagit undersökningar om flera inom och invid hufvudstaden i sådant afseende uppgifna lägenheter, samt dervid befunnit, att den å Kongl. Djurgården emellan Experimentalfältet och Wärtan varande egendom Skuggan, i anseende till dess isolerade, sunda och vackra belägenhet, omgifning af vatten och tillräckligt utrymme för byggnadsplats, skulle vara lämplig för anläggande derstädes af en ny ändamålsenlig dårhus-inrättning för hufvudstaden; så har Öfver-Ståthållare-Embetet i skrifvelse den 5 nästlidne Januarii anmodat Kongl. Directionen öfver Danviks hospital att öfver berörde förslag afgifva yttrande, hvilket Kongl. Directionen nu går att meddela:

Kongl. Directionen, som genom delegerade tagit den ifrågavarande platsen i ögonsigte, har dervid funnit, att densamma utgöres af en å lägenheten lilla Skuggans egor belägen ängsmark, i sluttningen af ett berg, kalladt Wärthagen, beväxt dels med barrskog, dels ock i synnerhet med ek och annan löfskog, samt med vidsträckt utsigt dels åt lilla Wärtan, dels ock åt motliggande skogbeväxta höjder, hvilken local lemnar tillräckligt utrymme till byggnadsplats och öfriga anläggningar.

Enligt den uppgift, som blifvit Kongl. Directionen lemnad, skulle den nya inrättningens hufvudbyggnad få sin plats i sluttningen af backen, med framsidan mot söder, hvarigenom den från norr erhölle skydd af den granbevuxna höjden och tillfälle öppnades att å den nu odlade ängsmarken mot söder anbringa trädgårdsanläggningar, m. m. Dessa fördelar har Kongl. Directionen lemnat all den uppmärksamhet, de förtjena. Men deremot har jemväl funnits, att den föreslagna platsen är belägen 5 à 600 alnar från vatten, som alltså antingen skulle till inrättningen forslas eller genom en dyrbar vattenledning framföras; att från de instängda och sumpiga vatten, som benämnas Laduviken, Hussarviken och den numera igengrodda, men sumpiga Uggelviken, hvilka omgifva stället på tvänne sidor, ofta, särdeles höst och vår, starka och långvariga dimmor uppstiga; samt att tillgång på drickbart vatten saknas från närmare håll, än från Uggelvikskällan, och till äfventyrs från en vid lägenheten stora Skuggan befintlig brunn; och ehuru sistnämnda olägenhet ansetts kunna afhjelpas genom gräfning af en eller flera brunnar å eller invid den föreslagna platsen, hvarigenom drickbart vatten möjligen kan erhållas, har Kongl. Directionen, jemväl med fästadt afseende derå, att vattnet i lilla Wärtan vid fortfarande ostliga vindar är så saltblandadt, att detsamma ej till tvätt och matlagning kan begagnas, ansett dessa anmärkta olägenheter vara af den betydenhet, att desamma öfverväga de här ofvan anmärkta fördelarne, hvarföre ock Directionen, för sin del, icke kan tillstyrka den ifrågavarande platsens begagnande till en curativ anstalt för vansinnige.

Stockholm den 23 Augusti 1850.»

Jag har ansett mig skyldig meddela detta, på det att, derest frågan om Danviks hospitals förflyttning till Skuggan, kommer att dyka upp vid en annan Riksdag, åtminstone detta Stånd icke skall sakna tillgång till de upplysningar, som kunna erfordras vid bedömandet af frågan, angående lägenheten Skuggans lämplighet eller olämplighet för det dermed afsedda ändamål. Men jag har egentligen nu äskat ordet, för att yttra mitt ogillande deröfver, att Stats-Utskottet i dess förevarande Utlåtande tillstyrkt, såsom orden lyda, »att utvidga hospitalsinrättningen vid Upsala så mycket, att större delen af de curativ behandling underkastade sinnessjuke från Stockholm och dess omgifning, hvilka under nuvarande förhållanden skola inrymmas på Danviken, kunde finna plats på inrättningen nära Upsala, hvarest tillräckligt utrymme för hospitalets utvidgning är att tillgå och byggnadskostnaderna äro ringare, än i hufvudstaden, samt hospitalshjonens under-

håll och vård icke torde genom den antydda förflyttningen blifva för Danviks hospitals fonder kostsammare, än om de sinnessjuke, fortfarande, vårdas vid Danviken; hvaremot det mindre antalet af sinnessjuke, eller de obotlige, osnygge och stormande finge å Danviken intagas».

Detta förslag är visserligen välmenande. Men jag fruktar högligen, att, genom detsammas antagande, Danviks-hospitalsfonden skulle komma att än ytterligare betungas, och att förslaget följaktligen icke är nyttigt. Stats-Utskottet sjelft synes i detta fall ej vara fullt säkert, då det i Utlåtandet yttrar, att »hospitalshjonens underhåll och vård icke *torde* genom den antydda förflyttningen blifva för Danviks-hospitalets fonder kostsammare, än om de sinnessjuke fortfarande vårdades vid Danviken». Jag tror likväl i detta hänseende bestämdt motsatsen, såsom jag redan antydt. Jag anhåller af dessa skäl om proposition på afslag å Stats-Utskottets Utlåtande, helst denna fråga, af så stor vigt för samhället, likväl icke, efter min tanka, vunnit den utredning i Utskottet, som bort åt densamma egnas.

Herr *Lindström:* Hvad den föregående värde talaren yttrat om lägenheten Skuggans lämplighet för hospitals anläggande, gifver just styrka åt Stats-Utskottets förevarande förslag. Riktigt och opartiskt öfvervägdt, borde det ock icke kunna motsägas, att det skulle medföra flera fördelar, jemte besparing, om, såsom i Utlåtandet antydes, hospitalet vid Upsala utvidgas, så att det lemnar utrymme för de till curativ behandling på Danviken annars intagna sinnessjuka. Att transporten skulle vara besvärlig, har icke kunnat anmärkas, ty från hufvudstaden till Upsala verkställes den lätt vintertiden, och är jemväl sommartiden lättare, än inom öfriga provincer. Huruvida hospitalsfonden skulle, genom förslagets antagande, mera betungas, förmår jag icke inse. Något ditåt har Utskottet icke eller yttrat. Det har hållit sig vid det, som skulle utredas; men att nu yrka afslag för bristande utredning af ämnet, synes mig desto olämpligare, som med den föreslagna underdåniga skrifvelsen just afses att förskaffa saken den slutliga utredning, som bäst kan af auctoriteterna, på Kongl. Maj:ts befallning, lemnas.

Herr *Schönmeyr:* Jag kan icke af Utlåtandet finna, det Stats-Utskottet föreslagit, att i den underdåniga skrifvelsen skulle begäras någon undersökning i ämnet. Jag medgifver dock, att, om så vore förhållandet, den underdåniga skrifvelsen kunde verka till gagn. Men jag tror ock, att resultatet

deraf skulle medföra en bekräftelse å den åsigt, jag redan haft äran uttala om sjelfva saken eller följden af hospitalsinrättningens förflyttning.

Herr *Norin:* De, som, på sätt den förste talaren antydt, varit i tillfälle att på stället taga kännedom om Danviks hospital, måste erkänna, att en snar förbättring deraf ovilkorligen är af nöden. I annat fall, eller om ej någon annan ändamålsenlig utväg bereddes, skulle Stats-Utskottet sannerligen icke kunna stå väl till svars. Någon lämpligare åtgärd, än den ifrågavarande, af Utskottet föreslagna, har väl svårligen kunnat föreslås, jemväl med afseende derpå, att i den Kongl. Propositionen icke förekommit någon begäran om åtgärd, i hänseende till Stockholms hospital, samt att icke eller någon enskild motion derom blifvit väckt och till Stats-Utskottets kännedom kommit. De anmärkningar, som nu till Ståndets kännedom meddelats emot nämnda hospitals förflyttning till lägenheten Skuggan, gifva, i min tanka, en ökad anledning att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på det visst icke med god hushållning förenade förhållande, att på en så ringa distance, som det är emellan Stockholm och Upsala, finnas två stora hospitalsinrättningar, under det att Wexiö hospital är gemensamt för tre län. Det synes då, såsom skulle de ifrågavarande vid Stockholm och Upsala kunna sammanslås till gemensamhet för två län. För min del, tror jag, att förevarande Utlåtande är förtjent af ett bättre vitsord, än det af den föregående talaren gifna, eller endast för välmening. Åtminstone har det derutöfver förtjensten att hålla frågan vid lif intill nästa Riksdag, och emedlertid befordra en utredning, som då kan ligga till grund för ett lämpligt definitivt beslut.

Herr *Bosæus*, m. fl., instämde.

Herr *Brinck:* Lika med den förste talaren i ämnet, finner jag förevarande Utlåtande uttrycka en viss välvilja. Men jag tror, att Utskottet har kunnat tillstyrka en ändamålsenligare och bättre åtgärd, än i Utlåtandet föreslås, derest tillgångar finnas att anslå för Danviks hospitals behof. Sådant bör likväl icke strängt förebrås Utskottet, då det saknat anledning dertill af någon Kongl. Proposition eller enskild motion. Emedlertid beklagar jag verkligen den del af Utlåtandet, hvarmed afses, att endast en del sinnessjuka skola förflyttas från Danviken, men de öfriga eller de, såsom obotlige, osnygge och stormande ansedde, fortfarande, der få plats, och att sådant antydes, under det man erkänner olämpligheten

ten af Danviken, såsom hospitalslägenhet. Visserligen har en talare, i fråga om första punkten i förevarande Betänkande, yttrat, det Staten är skyldig att göra uppoffringar i främsta rummet för de sinnessjuka, hvilkas tillstånd gifva hopp om förbättring, men att en lika noggrann omsorg icke kräfves för de obotligt vansinniga. Jag måste härvid anmärka, hurusom enhvar sinnessjuk är och blir olycklig, och att mensklig pligt alltid fordrar deltagande för de olyckliga, helst om de ej kunna hjelpa sig sjelfva. Den, som kastar en blick på de nästen, i hvilka desse vanlottade varelser äro inneslutna på Danviken, skall lätt öfvertyga sig, att bättring der ej står att vinna, utan att de hellre måste försämras; hvaremot jag tror, att man aldrig bör helt och hållet uppgifva hoppet om desse olyckliges vederfående, hvilket endast kan vinnas genom deras förflyttande till en tjenligare local och måhända ändamålsenligare behandling. Vid sådant förhållande hade Stats-Utskottet bort tillstyrka en generel förflyttning af dessa olyckliga från Danviken och till förvaringsställe utse en local, som både till natur och inredning vore mera lämplig och gynnande för deras helsotillstånd, än den nu varande. Då jag således icke kan förena mig i åsigten om nyttan att blott förflytta en del af de sinnessjuke från Danviks hospital till det vid Upsala, anhåller jag om proposition till återremiss å förevarande Utlåtande, på det att Stats-Utskottet må inkomma med ett lämpligare skrifvelseförslag, än det nu framlagda. Vill man alfvarsamt tänka på en förflyttning till hospitalet vid Upsala och i detta hänseende anlita Danviks hospitals medel, bör det göras så ändamålsenligt, att icke, såsom den förste talaren förutsagt, medlen förspillas eller förintas genom splittring. Mycket skulle i detta hänseende kunna vinnas, om man utsåge en lämplig local, i stället för den gamla, försålde denna, med der varande anläggningar, och dertill med beviljade ett måttligt statsanslag. Sålunda bör, enligt min åsigt, Danviken helt och hållet öfvergifvas, så framt ändamålet skall vinnas, i förening med hushållning med hospitals- och statsmedlen.

Herr *Schönmeyr:* Jag instämmer helt och hållet med den siste värde talaren. Då jag förra gången hade äran yttra mig i ämnet, hade äfven jag ämnat begära återremiss, men lät derifrån afhålla mig af tankan på Riksdagens annalkande slut och de göromål, hvarmed Stats-Utskottet ändå torde vara öfverhopadt. Men sedan återremiss nu är äskad, förenar jag mig i yrkandet derom.

Herr *Hallström:* Jag instämmer med de tvänne siste talarne. Hvad hospitals-local i denna fråga beträffar, så erbjuder utan tvifvel den vid Upsala de största fördelar. Der finnes godt vatten. Fyriså flyter nära förbi och gör jemväl transporten lättare, samt läkare finnes redan på stället, som har vacker belägenhet och godt utrymme till byggnader och anläggningar. Skall förflyttning från Danviken ske, som är högst nödvändig, så bör den ske fullständigt, och ej så, att en del sinnessjuke der qvarhållas.

Herr *Wærn:* Något missförstånd torde råda derom, hvilka patienters förflyttning till hospitalet vid Upsala egentligen åsyftas med Stats-Utskottet förevarande Utlåtande. Jag slutar detta deraf, att Herrar *Schönmeyr* och *Brinck* rubricerat alla hospitalshjonen, såsom sinnessjuka, och att den sednare yttrat, det knappt någon kan intagas på Danviks hospital, utan att utestänga all utsigt till hans förbättring. Jag får derföre fästa uppmärksamheten dervid, att meningen med Utskottets förslag icke är den, att någon, som kan till helsa och sans återföras, skall qvarblifva eller intagas å Danviks hospital, och att man ej bör alltför vidsträckt tyda ordet sinnessjuk. En del svagsinte kunna förbättras. Om andra kunna läkare bestämdt utsäga, att förbättring ej kan vinnas, så vida dermed menas att återkomma till förståndets rätta bruk. Somlige af desse olycklige lida af organiska fel, och desse äro merendels de egentligen oförbätterlige. De kunna också icke hafva någon känsla af eller begrepp om sämre eller bättre tillstånd, ty de sakna medvetande. För sådana kan Danviks hospital ännu vara tjenligt. Jag bör likväl härvid icke underlåta att nämna, att, oaktadt desse de vansinnigaste icke kunna återföras till förnuft, kan dock ofta åstadkommas någon förbättring i deras tillstånd, ja till och med en viss själsodling dem bibringas. Så finnas inrättningar i Paris och norra Amerika, der dylike svagsinte läras dansa, fäkta och hvarjehanda sysselsättningar. Men vårt lands knappa tillgångar torde ännu icke på lång tid medgifva sådana inrättningar, helst omsorgen om deras förbättring, som kunna till förståndets bruk återställas, medtager så ofantliga summor. Sådana omständigheter måste nu främst tagas i öfvervägande, som innebära möjlighet att utföras, och Stats-Utskottet har i förevarande Utlåtande icke gått längre, än att det föreslagit, att till Kongl. Maj:t öfverlemna att taga saken i öfvervägande. Första påföljden torde blifva, att derutinnan höra Sundhets-Collegium, Directionen öfver Danviks hospital

och öfriga vederbörande. Om den åsyftade förflyttningen derefter befinnes olämplig, så lärer ej något blifva deraf. I Betänkandet äro likväl antydda starka skäl att hoppas utförbarhet deraf, och att derigenom vinnes det åsyftade ändamålet.

Herr *Schönmeyr:* Jag har icke missförstått meningen i förevarande Utlåtande. Den kan lätt skönjas, om man blott förstår att läsa innantill. Jag inser således också, att meningen dermed är, att undersöka, huruvida icke de svagsinte, som kunna botas, böra förflyttas till hospitalet vid Upsala, men de öfriga, fortfarande, förvaras vid Danviken. Men äfven för de obotligt sinnessvaga äro hospitalsbyggnaden och inredningen vid Danviken ytterst olämpliga. Förvaringsrummen der äro sämre, än de sämsta fängelser, och tåla ingen jemnförelse med dem, som numera uppföras. Ja, de äro sådana, att de snarare passa för osjäliga djur, än att bebos af menskliga varelser.

Herr *Hesselgren:* Med kännedom om den usla beskaffenheten af Danviks hospitalsinrättning, måste man önska, att Stats-Utskottet hade tagit detta förhållande i närmare öfvervägande, innan det afgifvit förevarande Utlåtande. Lika med Herr *Brinck*, tror jag, att, om förflyttning af nämnda inrättning till den vid Upsala skall ega rum, så måste den ske i helhet. Arten af Danviks hospital, derom Herr *Schönmeyr* nu gifvit ett begrepp, har varit Stats-Utskottets ledamöter bekant, sedan de besett detsamma. Det kan emedlertid hafva stora betänkligheter, om hufvudstaden, med dess stora och tillväxande folkmängd, som jemväl betydligt ökas genom inflyttningar, skulle komma att sakna en hospitalsinrättning i sitt grannskap. Om det ock skulle låta sig göra att verkställa den af Stats-Utskottet åsyftade förflyttning, kan jag likväl icke under nu varande förhållanden tillstyrka bifall till dess förslag. Stats-Utskottet har, bland annat, låtit förstå, att nybyggnad vid Upsala kan verkställas för billigare kostnad, än vid Stockholm. Jag erinrar mig härvid den ej längesedan behandlade frågan om uppförande af en ny laboratorii-byggnad i Upsala. Dertill anslogos icke mindre, än 100,000 R:dr B:co, som likväl flere ansågo för högt. Detta utvisar också ej, att byggnadskostnaden vid Upsala är lindrigare, än vid hufvudstaden, en åsigt, som jag ej anser för den rätta. Utskottet yttrar äfven, att någon Kongl. Proposition i ämnet icke afgifvits. Likväl har Stats-Utskottet, i likhet med hvad Comiterade förut framställt, erkänt behofvet att förbättra Danviks hospital. Då det i allt fall anticiperas på blifvande tillgångar, tror jag, för min del, lämpligast vara, att först och främst se till, om icke någon lämplig lägenhet invid hufvudstaden finnes, dit Danviks hospitalsinrättning kunde förflyttas, såsom Comiterade i ämnet föreslagit. Men i annat fall, och då det alltid måste vara misshushållning att blott förflytta en del af hospitalshjonen från Danviken, borde hela inrättningen derstädes öfverflyttas till och förenas med den i Upsala. Af dessa skäl, förenar jag mig i yrkandet om återremiss.

Herr *Rinman:* Mig förekommer det alldeles klart, att en bättre utredning af saken kan vinnas, i följd af en sådan underdånig skrifvelse, som i förevarande Utlåtande föreskrifvits, än Stats-Utskottet är i tillfälle meddela. Kongl. Maj:t får då anledning att höra autoriteterna och inhämta, om ändamålet med förslaget är verkställbart eller möter för stora svårigheter. I sednare fallet förfaller frågan. Af dessa skäl instämmer jag i anhållan om bifall till Utlåtandet.

Herr *Lindström:* Det var angenämt att förnimma, det åtminstone en af Stockholms Riksdagsmän gillar Stats-Utskottets förevarande Utlåtande. Utskottet väntade visserligen, att anmärkningar emot dess förslag icke skulle uteblifva. Men att vederbörande skulle vara så nära till hands, trodde man icke. Det har bland annat anspelats derpå, att den föreslagna underdåniga skrifvelsen skall vara obehöflig, då någon Kongl. Proposition eller enskild motion icke innehåller förslag dertill. Uti den Kongl. Propositionen, som i Betänkandet omförmäles, är likväl framställning gjord om anslag till förbättring af Danviks hospital. Men när Utskottet icke ansåg sig kunna det tillstyrka, lärer den föreslagna åtgärden vara den enda lämpliga. Den föranleder dertill, att vederbörande komma att höras och afgifva yttrande, så att fullständiga upplysningar äro att motse. Hvad byggnadskostnaderne angår, så lära de ej kunna vara så dryga vid Upsala, som här. Dessutom tillkommer den considerabla omständighet, att vid Upsala redan finnes, på högst tjenligt ställe, en hospitalsinrättning, der tillräckligt utrymme kan beredas för det ökade antal hjon, som nu ifrågakommit. Det är visserligen hårdt att nödgas tänka sig, att ens några sinnessjuka måste qvarblifva i de eländiga kyffena på Danviken. Men man måste i främsta rummet sörja för de botliga. Då man sett inrättningen vid Danviken, vet man också, att der finnas öfverflödigt stora byggnader, som nu bebos af föreståndare, men ganska väl

kunde lemna rum för lämplig inredning åt hospitalshjon, för hvilka inrättningen dock hufvudsakligen är till, hvarföre det måhända ej vore ur vägen, äfven om ej så ansenligt utrymme toges i anspråk för Directionen vid de tillfällen, densamma måste der sammanträda. Jag håller i allmänhet icke strängt på beslut om underdåniga skrifvelser. Nu är ock föremålet så vigtigt, att jag anser ett sådant beslut vara ganska maktpåliggande, och jag förenar mig derföre i anhållan om bifall till Utskottets förslag.

Discussionen förklarades slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, om Ståndet behagade bifalla, hvad Stats-Utskottet genom dess förevarande sista yttrande i Betänkandet, № 258, föreslagit, svarades öfvervägande *Ja*.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Emot de beslut, Ståndet fattat, i anledning af det nu förehafda Betänkande i dess helhet, får jag anmäla min reservation. Efter min tanka, äro nemligen alla dessa utvägar endast att betrakta såsom palliativer, så länge icke hospitals-styrelsen, uppifrån och ned, alltigenom reorganiseras; och intill dess sådant egt rum, anser jag Rikets Ständers mellankomst i detta ämne vara öfverflödig och icke bära någon god frukt.

Herrar *Brinck* och *Hesselgren* instämde häruti.

§ 4.

Föredrogs ånyo Expeditions-Utskottets förslag, № 118, till underdånig skrifvelse, angående reglerandet af utgifterna under Riks-Statens 2:dra hufvudtitel.

I enlighet med yrkande af Herr *Wærn*, fann Ståndet för godt, under åberopande af de skäl och grunder, som förut, i afseende å nämnda Utskotts skrifvelseförslag, N:ris 117 och 119, anförts, till Utskottet återremittera äfven dess förevarande skrifvelseförslag, № 118.

§ 5.

Föredrogs ånyo väckt fråga att, jemte meddelande till Hedervärda Bonde-Ståndet af den utaf Borgare-Ståndet den 26 sistlidne Julii beslutade underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t, angående Wermlands Fältjägare-Regementes successiva indragning, inbjuda Bonde-Ståndet att i samma underdåniga skrifvelse deltaga.

Herr *Brinck:* Med åberopande af mitt förra yttrande i denna fråga, hemställer jag, att Ståndet måtte besluta, att genom Protocolls-Utdrag meddela ifrågavarande beslut, jemte afskrift af den underdåniga skrifvelsen i ämnet, samt tillika

hemställa, om icke Bonde-Ståndet skulle finna lämpligt att med en dylik underdånig skrifvelse ingå.

Herr *Lagergren:* Det gränsar till det omöjliga, så framt Grundlagens föreskrifter och god ordning skola iakttagas, att, såsom föreslaget är, inbjuda Bonde-Ståndet att deltaga uti eller förena sig om Borgare-Ståndets ifrågavarande underdåniga skrifvelse. Väl kan denna delgifvas samma Med-Stånd, men af detsamma kan skrifvelsen icke undertecknas. På sin höjd kan Borgare-Ståndet således fatta det beslut, att underrätta Bonde-Ståndet om den underdåniga skrifvelsen, hvilket lämpligen sker genom Protocolls-Utdrag och meddelandet af en afskrift utaf den underdåniga skrifvelsen.

Herr *Brinck:* Min mening, som jag redan antydt, är den, att, jemte meddelandet af en afskrift utaf den beslutade underdåniga skrifvelsen, hemställa, om icke Bonde-Ståndet finner för godt att en dylik, för dess del, aflåta.

Öfverläggningen var slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att till Hedervärda Bonde-Ståndet meddela en afskrift af den utaf Borgare-Ståndet beslutade, ifrågavarande underdåniga skrifvelse, och tillika hemställa, att Bonde-Ståndet jemväl må, för dess del, en sådan underdånig skrifvelse besluta.

§ 6.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Memorial, № 259, angående de i 63 § Regerings-Formen föreskrifna creditivsummor.

Utlåtandet i 1:sta momentet, angående det större creditivet.

Bifölls.

2:dra momentet, angående det mindre creditivet.

Herr *Billström:* Derigenom, att Rikets Ständer, fortfarande, bevilja en så betydlig creditivsumma, som den nu föreslagna, fastän erfarenheten visat, att detta creditiv hufvudsakligen användts till bestridande af kostnader för quarantaines-anstalter mot choleran, hvilka uppgått till omkring en half million R:dr under sista året, måste Ständerne anses hafva erkännt nyttan och ändamålsenligheten af dessa anstalter, och derjemte uttryckt sin opinion om nödvändigheten af deras framtida bibehållande. En sådan åsigt kan dock icke jag, för min del, biträda. Under sednare tider, då observationerna, rörande cholerafarsoten, kunnat med större noggrannhet och omsorg verkställas, har så väl här i landet, som i andra länder, mycket ifrågasatts tjenligheten af berörde

anstalter emot en farsot, som visat sig ändå intränga i sålunda bevakade orter, och läkarne hafva i allmänhet förklarat dessa anstalter onyttiga. Jag hemställer derföre, om icke, innan ifrågavarande creditiv beviljas, det bör tagas i öfvervägande, om det är skäl att vidblifva den hittills följda princip, i afseende å quarantaines-anstaler till motande af cholerasjukdomen.

Herr *Gustafsson:* Meningarne må vara delade om nyttan af quarantaines-anstalter emot cholera, eller icke. Detta är likväl ett ämne, som, i och för sig ännu icke fullt utredt, ej bör inverka på förevarande fråga. Ingen kan med full tillförlitlighet ännu säga, att quarantaines-anstalterne icke göra gagn. Att de tjena till sinnenas lugnande, hvilket är ovedersägligt, är emedlertid redan en vinst, då man vet, och alla läkare inskärpa, att lugnt sinne är ett kraftigt préservativ emot nämnda sjukdom. Jag anhåller, äfven ur denna synpunkt, om bifall till förevarande Utlåtande.

Discussionen var slutad, och Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade bifalla yttrandet i förevarande 2:dra momentet af Stats-Utskottets Memorial, № 259, blef med öfvervägande *Ja* besvarad.

Yttrandet i *3:dje momentet* bifölls.

§ 7.

Uppå anmälan, företrädde Herr Stats-Rådet och Riddaren af Kongl. Maj:ts Nordstjerne-Orden *Nils Fredrik Wallenstéen*, och aflemnade Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, i anledning af väckt fråga om förändrade tullbestämmelser för raffineradt socker och sockersirup.

Herr Stats-Rådet *Wallenstéen* utbeledsagades i vanlig ordning.

§ 8.

Föredrogos ånyo nedannämnda inkomna Utskotts-Betänkanden och Memorial, nemligen:

1:o *Stats-Utskottets*, № 260, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № 128.

Bifölls.

2:o *Banco-Utskottets:*

№ 66, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut öfver Utlåtandet, № 56.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Lades till handlingarne; och

2:dra punkten.

På framställning af Herr Talmannen, afslog Ståndet inbjudningen att biträda det af Preste- och Bonde-Stånden godkända förslag, samt vidblef sitt förra beslut, och godkände den i denna punkt uppställda proposition till votering i Förstärkt Banco-Utskott.

№ 67, med förslag till åtskilliga bestämmelser, rörande Låne-Contoiret i Wisby.

Memorialet bifölls, och beslöts, att Ståndet uti pleno den 6 dennes väljer dels Direction och Suppléant för Låne-Contoiret i Wisby, dels Revisor och Suppléant för 1852 års räkenskaper derstädes.

3:o *Lag-Utskottets:*

№ 36, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition angående ändring i vissa delar af föreskrifterna om rättegång i Dom-Capitel.

Bifölls.

№ 37, i anledning af väckt motion om dels förklaring, dels ock ändring af 5 § 25 Cap. Rättegångs-Balken, så vidt den föreskrifver, att Under-Rätts beslut i vissa brottmål skall underställas Hof-Rätts pröfning.

Bifölls; och

№ 38, i anledning af gjorda anmärkningar emot Utskottets Betänkande, № 6, öfver väckt motion om rätt till jord och lägenhet för anläggande af electriska telegrapher.

Bifölls.

§ 9.

Föredrogs ånyo Hedervärda Bonde-Ståndets, genom Protocolls-Utdrag den 26 sistlidne Julii, meddelade inbjudning till Med-Stånden att instämma i Bonde-Ståndets beslut, i anledning af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 121, i fråga om skjutsnings-besväret, men denna inbjudning blef af Borgare-Ståndet icke antagen.

§ 10.

Företogs den i förra plenum på bordet lagda fråga om föreläggande för Expeditions-Utskottet att inkomma med förslag till underdånig skrifvelse, i fråga om resultatet af Constitutions-Utskottets granskning af Stats-Rådsprotocollen.

Sedan Herrar *Gezelius* och *Syk*, såsom Ledamöter i Expeditions-Utskottet, upplyst, att det ifrågaställda skrifvelseförslaget numera vore uppsatt och underskrifvet, så att detsamma komme att underställas Riks-Ståndens pröfning, samt Herr *Billström* förklarat, att han, vid sådant förhållande, af-

stode från sitt härom gjorda yrkande, erfordrades, i anledning häraf, för närvarande ej någon åtgärd.

§ 11.

Herr *Billström* fästade uppmärksamheten på angelägenheten deraf, att Expeditions-Utskottet, som vid slutet af Riksdagen alltid vore särdeles öfverhopadt af göromål, nu måtte vara fulltaligt, samt hemställde, om icke, vid sådant förhållande, annan Suppléant bör väljas i Banco-Utskottet, i stället för Herr *Ekenman*, som, invald till Ledamot i Expeditions-Utskottet, nu en längre tid fungerat såsom Suppléant i Banco-Utskottet.

Sedan det blifvit upplyst, att Banco-Utskottet vore fulltaligt, om blott en Suppléant för Herr *Sundin*, som för närvarande åtnjuter ledighet från Riksdagsgöromålen, varder utsedd, beslutade Ståndet anmoda Herrar Electorer att nämnde val förrätta.

§ 12.

I enlighet med Herr *Schwans* gjorda anhållan, att, som de öfriga Riks-Stånden sannolikt önskade erfara Borgare-Ståndets beslut, rörande Lag-Utskottets Betänkande, № 59, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Propositton om antagande af ny Vexel-lag, innan de företaga nämnde Betänkande till pröfning, beslutade Ståndet att låta detsamma, ehuru icke i ordningen på föredragningslistan, genast till behandling förekomma.

Efter föredragning af sagde Betänkande, blef detsamma af Borgare-Ståndet enhälligt bifallet.

§ 13.

Likaledes beslöt Ståndet att nu företaga Bevillnings-Utskottets först längre fram på föredragningslistan uppförda Memorial, № 20, med rättelse af det i Memorialet, № 14, afgifna förslag till voteringspropositionen, № 112; och blef den deruti intagna rättade voteringspropositionen af Ståndet godkänd.

§ 14.

Föredrogos ånyo följande Stats-Utskottets Utlåtanden:

№ 262, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, № 167, angående dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling, om förändring i nu gällande stadganden i afseende på indeldta räntors och kronotiondes utgörande, och om de årliga markegångsprisernas bestämmande, dels enskilda i samma ämne väckta motioner.

Härvid förekommo:

Punkten, *litt. A.*

Herr *Gråå:* Den, som, lika med mig, önskar förenkling i vårt cameralväsende och en lycklig lösning af den invecklade fråga, som nu utgör föremål för behandling, kan icke annat, än beklaga det skick, i hvilket densamma kommit. Olägenheter, länge insedda, föranledde omsider Regeringen att tillsätta en Comité, för utarbetande af ett förslag till en tidsenlig förenkling i beskattningsväsendet samt uppbörds- och redogörelseverket. Denna Comité aflemnade ock ett särdeles förtjenstfullt arbete, och Regeringen aflät vid sistlidne Riksdag en Proposition i ämnet, som, änskönt icke till alla delar öfverensstämmande med Comitéens förslag, likväl hufvudsakligast var byggd på de deri uttalade principer. Då varande Stats-Utskott tillstyrkte äfven, att alla naturapræstationer måtte försvinna och grundskatterna förvandlas till bestämd penningeränta. Frågan förföll likväl vid förra Riksdagen. Nu har Regeringen framkommit med ett nytt förslag, bygdt på helt och hållet andra grunder. Detta tillfredsställde likväl icke de af allmänheten uttalade billiga fordringarne på förbättring, hvarförutan detsamma är behäftadt med ett ganska väsendtligt fel, det nemligen, att verkställigheten deraf kommer att undanskjutas till en kanhända aflägsen framtid, i anseende till den föreslagna åtgärden, att räntegifvarne skola höras. Enda fördelen af samma nådiga förslag, i händelse det antages, inskränker sig dertill, att en mängd småpersedlar komma att förvandlas till penningar. Men då beloppet häraf öfver hela Riket icke uppgår till mer, än omkring 150,000 R:dr, synes det vara klart, att reformen är högst obetydlig. Jag skulle derföre hafva önskat, att Regeringens Proposition mera närmat sig det förslag, som af Stats-Utskottet vid sistlidne Riksdag uppgjordes. Emedlertid synes af det Stats-Rådsprotocoll, som finnes bifogadt den Kongl. Propositionen, att Stats-Råden *Wallenstéen* och *Günther* icke delat de åsigter, som pluraliteten inom Stats-Rådet hyllat, och då det förslag, som förekommer uti den af dem afgifna reservation, eller att hälften af grundräntorna måtte utgå i penningar, och den andra hälften i spannemål och smör efter markegång, i någon mån närmar sig det nyssnämnda, samt jag icke hyser hopp, att frågan vid denna Riksdag kan bringas längre framåt, vågar jag hemställa, om icke Borgare-Ståndet skulle, med afslag på

Stats-Utskottets Utlåtande i denna del, finna skäl att, i en lighet med den åberopade reservationen, besluta.

Herr *Halling:* När denna fråga förra gången härstädes förevar, yttrade jag den åsigt, att Kongl. Maj:ts förslag icke ledde fullkomligt fram till målet. Då det likväl innefattar ett steg framåt, anser jag det vara bättre att nu emottaga, hvad som bjudits, än att längre undanskjuta äfven den ringaste förbättring. Ty så måste förhållandet blifva, om två Stånd stadna i olika beslut med de bägge andra. Den förlust, som saken härigenom skulle komma att lida, vore så mycket större, som förslaget under litt. B i sig innehåller ett steg framåt till en verklig förbättring. Såvida Borgare- och Bonde-Stånden förkasta förslaget under litt. A, hvilket de andra bägge Stånden bifallit, endast såsom ett oskiljaktigt helt med de under litt. B och C gjorda förslag, så att det ena icke kunde från det andra lösryckas, utan att, i följd deraf, nämnde bägge Stånds bifall till de öfriga komma att förfalla, skulle vi gå miste om den verkliga förbättring, som finnes under litt. B, hvadan jag, för min del, yrkar proposition på bifall till Utskottets under litt. A gjorda och nu vidhållna förslag.

Herr *Collén* instämde.

Herr *Lagergren:* Förekommen af Herr *Halling*, instämmer jag uti hans yttrande, och jag ber derjemte Ståndet noga besinna, om någon påföljd vinnes genom antagande af det utaf Herr *Gråå* framställda förslag, samt hvad effect detta gör, eller hvilka förmåner deraf kunna erhållas. Det i Utlåtandet under litt. B framställda förslag synes, och detta med allt skäl, ligga Borgare-Ståndet om hjertat; men kan väl någon tro det vara möjligt, att isoleradt genomdrifva denna punkt? Nej visst icke; ty, äfven om, hvad likväl nu mera ej kan inträffa, Ständerna skulle antaga ensamt detta förslag, är jag, för min del, fullkomligt öfvertygad, att Kongl. Maj:t, då han framställt bägge förslagen i ett sammanhang, icke bifaller det ena, när det andra förkastats. Man må icke tro, att man med begärlighet kan få kasta sig öfver den del af Kongl. Maj:ts förslag, som innefattar en verklig lindring för räntetagare och räntegifvare, under det man, ledd af blott abstracta theorier, förkastar grunden för det föregående. Mig synes det således vara klokast att i sin helhet antaga Utskottets förevarande förslag.

Herr *Wærn:* Från de tvänne sista talarnes åsigter uti förevarande fråga skiljer jag mig i väsendtlig mån. Jag kan

nemligen icke finna, att de förslag, som innefattas uti den föredragna punkten, litt. A, ega ett så oskiljaktigt samband med förslaget under litt. B, att detta sednares förkastande skulle vara en ovilkorlig följd af afslag till litt. A. Icke har Kongl. Maj:t dervid fästat ett sådant vilkor, icke eller har Stats-Utskottet härom gjort någon slags antydan. Att de tvänne Stånd, hvilka bifallit Utlåtandet under litt. A, B och C, dervid förklarat, att, i händelse en eller annan del häraf komme att af de öfriga Riks-Stånden förkastas, så ansåge de förstnämnda sig icke pligtiga att vidblifva sitt beslut, utan berättigade att deråt gifva en helt annan tolkning, finner jag vara ett tilltag, en önskan att tillvälla sig ett slags supremati, som jag måste på det högsta ogilla. Jag är ledsen deröfver, att detta tilltag blifvit här omnämdt, i uppenbar afsigt att inverka på Borgare-Ståndets beslut. Om sådant skulle lyckas, om man ens med tystnad eller likgiltighet läte ett dylikt tilltag passera, så skulle det snart vara slut med vår sjelfständighet. Tvärtom bör Borgare-Ståndet, utan att fästa det ringaste afseende å de bägge Ståndens vid bifallet fästade förutnämnda vilkor, fatta sitt beslut, samt för detsamma endast lägga Borgare-Ståndets åsigt om det rätta och nyttiga till grund. Utgående från en sådan synpunkt, får jag derjemte, för min del, förklara, att jag ingalunda anser den reservation, som vid den Kongl. Propositionen finnes bifogad, såsom afgifven af Stats-Råden *Wallenstéen* och *Günther*, och hvilken af Herr *Gråå* nu blifvit åberopad, innefatta den absolut bästa och rättaste lösningen af skatteförenklingsfrågan, men det deri gjorda förslag innehåller en väsendtlig förbättring, och det uppfyller anspråken på rättvisa och billighet, som deremot ingalunda finnas tillfredsställda genom Kongl. Maj:ts Proposition, enär, enligt densamma, förvandlingen i mycket olika proportion skulle ega rum för olika hemmansegare, och, genom olika progression af de ständigt ombytliga varuvärdena, det ena hemmanets skatt komme att undergå förhöjning, och det andras deremot förminskning. Ett ytterligare skäl för bifall till det förslag, som innehålles uti nämnda reservation, förefinnes deri, att förslaget under litt. B i Utskottets Utlåtande är vordet af tre Stånd bifallet. Detta förslag, som går ut på att de indeldta räntorna må lösas, förutsätter således, att spannemål skall, fortfarande, ingå i räntorna. På sådana grunder biträder jag Herr *Gråås* yrkande, och jag vill endast tillägga, i anledning af hvad en talare yttrat, rörande abstracta idéer,

att de verkliga förbättringar, som skulle erhållas genom räkenskapsverkets förenklande, möjligheten till säkrare control så väl för Staten öfver dess embetsmän, som äfven för den skattdragande, samt en högst betydlig lättad öfversigt af Statens tillgångar, icke kunna anses, såsom något abstract, utan snarare såsom en särdeles önskvärd realité, hvilken väl må anses förtjent att af de båda Statsmakterna med alfvar och omtanka behandlas.

Herr *Palander* instämde uti Herr *Hallings* yttrande.

Herr *Brinck:* Jemte det jag förenar mig till alla delar med Herr *Wærn*, beklagar jag den utgång, skatteförenklingsfrågan erhöll vid sistlidne Riksdag, beklagar det sätt, på hvilket Regeringen behandlat densamma, samt beklagar det resultat, hvartill Utskottet nu kommit. Följden af ett bifall blir otvifvelaktigt, att lösningen af denna, för hela landet så högst vigtiga, angelägenhet kommer att ännu en lång tid undanskjutas. Det kan nemligen med tämlig visshet förutses, att Kongl. Maj:t, i stället att vid nästa Riksdag kunna aflåta Proposition för frågans slutliga reglerande, då lemnar den underrättelse, att alla de, som, enligt förevarande förslag, skola höras, ännu icke afgifvit yttrande, vid hvilket förhållande frågan ännu längre måste hvila oafgjord. Jag beklagar derjemte, att icke mera afseende lemnats åt det förtjenstfulla arbete, som den i skattejemnkningsfrågan nedsatta Comité allemnat, och jag anser, att, då Regeringen lagt detta arbete å sido, hade den dock icke bort så helt och hållet glömma hvad Rikets Ständers Stats-Utskott vid sistlidne Riksdag ansåg vara rätt och tidsenligt. Emedlertid, och ehuru jag nära nog, hellre än antaga den alltför obetydliga förbättring, som nu bjudits, skulle vara böjd att yrka antagande af det förslag, som vid förra Riksdagen uppgjordes af då varande Stats-Utskott, vill jag likväl, enär föga hopp gifves, att nu kunna deråt bereda framgång, förena mig med Herr *Gråå* och de med honom liktänkande i yrkandet om antagande af det förslag, som finnes uti Herrar Stats-Råden *Wallenstéen* och *Günthers* reservation. Detta förslag innefattar åtminstone ett steg framåt, hvaremot Stats-Utskottets endast innehåller ett löfte, som, efter min oförgripliga tanka, icke kommer att realiseras.

Herr *Gezelius:* För min del, får jag förklara, att jag nu, liksom vid återremissen, bifaller Utskottets förslag under litt. A, hvaraf allmänheten otvifvelaktigt skall skörda en icke obetydlig fördel, och jag fruktar ingalunda, att frågan genom bifall till nämnda förslag, kommer att undanskjutas till en oviss framtid.

Herr *Berger:* Jemte det jag åberopar mitt yttrande i denna fråga, då den första gången behandlades af Borgare-Ståndet, torde jag nu ej behöfva mer, än att förena mig med Herrar *Halling* och *Lagergren*, samt, i likhet med dem, anhålla om proposition på bifall af Stats-Utskottets Utlåtande i denna vigtiga fråga. Jag klandrar eller underkänner visst icke de motiver, som ligga till grund för de talares åsigter, hvilka yrka, att detta Utskottets Betänkande måtte förkastas. Tvärtom! jag gillar och delar dem fullkomligt, samt skulle, lika gerna, som de, se, att det mål, hvartill de sträfva, kunde vinnas. Men här är nu, enligt min tanka, fråga om att få intet eller något, och då tror jag det vara stort skäl att antaga de verkliga fördelar, som stå till buds, hellre, än att gå miste om alltsammans. Genom att så förfara, tror jag ock, att man skall komma närmare det mål, dit man sträfvar, och att man bättre kan taga det andra steget, sedan man blott tagit det första; — men genom att förkasta eller afslå detta Betänkande, skall man mer och mer aflägsna detta mål.

Herrar *Ek* och *Bosæus* instämde.

Herr *Lagergren:* Ingenting hindrar reformers genomdrifvande så mycket, som att hänga dem så högt, att de väl kunna ses, men ej nås. Vid förra Riksdagen allemnade Kongl. Maj:t ett förslag till reform i uppbörds- och skatteväsendet. Det föll, emedan det ansågs alltför mycket genomgripande. Nu har Kongl. Maj:t åter framlemnat ett annat, som, ehuru det icke afser en fullständig omstörtning af det bestående, likväl innefattar ett steg framåt till det föresatta målet. Nu vill man, derför att steget icke tagits fullt ut, förkasta äfven detta. Man besinnar ej, att, under det fåfänga bemödandet att åstadkomma det outförbara, skall man otvifvelaktigt gå miste om de möjliga förbättringar, som nu erbjudits. Åtminstone skola dessa förbättringar då undanskjutas till en oviss framtid. Jag säger förbättringar; ty det lärer ej kunna nekas, att detta förslag i sig innehåller en väsendtlig förenkling i uppbörds- och redovisningsverket, men synnerligast i afseende på indeldta räntors uppbärande och allemnande. Af allt detta erhåller man intet, om man afslår den nu föredragna delen af Utlåtandet. Och då jag, för min del, icke vill draga öfver mig en rättvis förebråelse

att härtill hafva medverkat, så anhåller jag ännu en gång om proposition på bifall.

Herr *Ekenman:* Hvarken af Utskottets förevarande Utlåtande eller af de skäl, som här under discussionen blifvit yttrade, har jag funnit anledning att frånträda de åsigter, som vid återremissen uttalades. Med tillkännagifvande häraf, inskränker jag mig att blott instämma uti det af Herr *Gråå* framställda yrkande.

Herr *Gråå:* Jag måste bestrida Herr *Lagergrens* påstående, att det mål, som, i afseende på skatteförenklingen, sökes, är så upphängdt, att det icke kan nås. Det yrkande, jag tagit mig friheten framställa till Ståndets antagande, är till alla delar lika med det förslag, som innefattas uti Regeringens vid sistlidne Riksdag till Ständerna aflåtna Proposition i ämnet, och hvilket Regeringen följaktligen måste antagas hafva ansett vara icke blott riktigt, utan äfven verkställbart. Herr *Lagergrens* berörde anmärkning förtjenar således intet afseende; ty hvad, som vid förra Riksdagen var rätt, och då, såsom sådant, ansågs, måste jemväl vara det nu.

Herr *Brinck:* Jemte det jag instämmer uti Herr *Gråås* yttrande, torde jag få, i anledning af en annan värd talares yttrande, att vi hafva intet att hoppas, om förslaget under litt. A afslås, få tillägga, att, om Regeringen vidhållit sitt vid förra Riksdagen afgifna förslag, så hade man kunnat hoppas på en lösning af frågan; men då nu Regeringen visat sig vilja gå baklänges och reactionairt till väga, så kan man icke ens hysa någon tillit till löftet att vid kommande Riksdag få emotse ett bättre förslag i ämnet. Tvärtom har man all anledning till den förmodan, att Regeringen framkommer med ett ännu sämre förslag. Det vore derföre väl, om beslut fattas i enlighet med Herr *Gråås* yrkande.

Herr *Wærn:* Med anledning af Herr *Lagergrens* sista yttrande, vill jag hemställa, i hvilket fall mera uppskof förorsakas, antingen man, med Herr *Gråå* och mig, anser bättre att nu genast ett definitivt beslut fattas öfver hvilka persedlar skola till bestämdt belopp uti skatterna ingå, eller man, i enlighet med Kongl. Maj:ts, af Herr *Lagergren* förordade, förslag, egentligen besluter, att ingenting skall ske, utan blott några principer uttalas, på grund af hvilka båda Statsmakterna vid en annan Riksdag skola ytterligare besluta, men dervid naturligtvis, utan afseende på hvad vi nu göra, äro lika oförhindrade att vidtaga de mått och steg,

hvilka de finna lämpligast, som om ingenting vid denna Riksdag i frågan åtgjorts.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall. Härtill svarades blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris **167** och **262**, punkten, litt. A, i fråga om grundräntornas förenkling, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat, i enlighet med Herrar Stats-Råden *Günthers* och *Wallenstéens* i Stats-Rådets Protocoll den **1** Februarii **1851** intagna särskilda mening i denna fråga.»

I vanlig grundlagsenlig ordning anställdes votering, som utföll med **23** *Nej* emot **13** *Ja*, i följd hvaraf Ståndet beslutat: **1**:o att för alla hemman och lägenheter, hvilkas under flera titlar upptagna ordinarie räntor redan utgå till bestämda oföränderliga belopp i penningar, räntorna utföras till ett för hvarje hemman eller lägenhet sammanräknadt belopp i contant, dock med uteslutande i slutsumman af mindre tal, än en **1** skilling, och **2**:o att för öfriga hemman och lägenheter, hvilkas räntor till större eller mindre del äro af markegång beroende, räntorna skola uträknas, på sätt Kongl. Maj:ts vid sista Riksdagen aflåtna Proposition innehöll, endast med den skillnad, att medium af markegången för åren **1831—1850** tages till grund, hvarefter, hvad af hvarje hemmans eller lägenhets ränta i fullt Riksdalerstal närmast motsvarar hälften, utsättes, såsom persedelskatt, samt återstoden utföres, såsom contant oföränderlig ränta: börande förstnämnda andel af skatten för hvarje skattad Riksdaler bestämmas till viss qvantitet spannemål och smör, efter de i Kongl. Maj:ts förra Proposition i ämnet upptagna grunder, dock att beräkning af qvantiteterna sker, med tillämpning af medelmarkegången för ofvannämnde tid, samt derefter af Kongl. Maj:t fastställes.

Punkten, *litt. B.*

Bifölls.

Punkten, *litt. C.*

Första tillstyrkandet, pag. **21**, i Betänkandet, № **167**.

Ståndet vidblef sitt förut fattade beslut.

Öfriga tillstyrkanden under denna punkt.

Bifölles,

Yttrandena, angående 16 och 17 punkterna å pag. 5 i förevarande Utlåtande.

Biföllos.

Yttrandet, angående 21 punkten.

Herr *Halling:* Borgare-Ståndet återremitterade denna punkt på den grund, att Utskottets förslag innefattade jemnt ingenting. Af samma skäl yrkar jag nu afslag.

Herr *Wærn:* Om litet är detsamma, som ingenting, så medger jag, att Herr *Halling* har rätt. Här har Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:t, efter vederbörandes hörande, måtte fatta beslut i frågan. Då det varit olämpligt, att Rikets Ständer härutinnan sjelfva beslutat, så synes det icke vara ur vägen, att härom göra en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t, som det i allt fall tillkommer att härå fästa det afseende, Han kan finna för godt.

Vidare förekom ej, och blef denna punkt af Ståndet bifallen.

Återstående delar af Utlåtandena, N:ris 167 och 262.

Lades till handlingarne.

№ 263, i anledning af väckt motion, angående anslag till inköp af en, Canzlie-Rådet Krutmeijer tillhörig, gravure-samling.

Herr *Berger:* I consequence med Borgare-Ståndets beslut, då frågan om denna gravure-samling första gången förehades, anser jag man äfven nu bör afslå ifrågavarande Betänkande. Man finner, huru lätt det är, att, blott med åberopande af 56 § Riksdags-Ordningen, under en annan form framställa den begäran om ett penningeanslag, som första gången blifvit afslaget, och lyckas det blott att drifva saken så långt, att den kommer under votering i Förstärkt Stats-Utskott, så är utgången gifven. De sednare dagarnes erfarenhet visar noga, huru på detta sätt stora summor för föga productiva eller behöfliga ändamål gått förlorade. Hvar och en, som i sin enskilda hushållning har en god cassa, kan gerna köpa luxeartiklar, öfverflödsvaror, konstproducter eller dylikt; men då utgifterna varit större och cassan är medtagen, inskränker han gerna sina onödiga utgifter och köper ej allt, hvad han ser, eller hvad som erbjudes. Vid betraktande af de förhållanden, som jag nyss påpekat, och då under dagens plenum jemväl förekommit, hurusom redan Statens utgifter uppgå till högre belopp, än de påräknade inkomsterna, tror jag, att en dylik hushållningsprincip med Statens medel nu vore på sin plats, hvarföre jag hos Herr Talmannen ödmjukligen anhåller om proposition på afslag af detta Betänkande.

Herr *Hesselgren* instämde.

Herr *Lindström:* Jag kan ej finna, att man genom bifall till förevarande Utlåtande begår någon inconsequence. När frågan förra gången här förevar, var densamma icke behörigen utredd och några vilkor för köpet voro icke uppgjorda. Dessa hinder äro nu undanröjda, och frågan har derigenom kommit i ett helt och hållet annat skick. Dessutom har Utskottet nu endast föreslagit en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan, det Han täcktes låta närmare undersöka beskaffenheten af ifrågavarande gravure-samling, och, endast för den händelse, att den skulle finnas vara af något synnerligt värde, har Utskottet tillstyrkt dess inköpande. Någon farhåga, att frågan skall kunna dragas under Förstärkt Stats-Utskott, torde vara alldeles öfverflödig. Dit borde den icke kunna komma, ty, om Kongl. Maj:t finner gravure-samlingen icke vara förtjent af att inköpas, så kommer det aldrig i fråga. Jag yrkar att Utlåtandet må bifallas.

Herr *Gustafsson:* Herr *Lindström* har redan nämnt, att frågan, förra gången den här förevar, icke var behörigen utredd. Jag vill härvid tillägga, att ehuru Stats-Utskottet besett den ifrågavarande gravure-samlingen, har Utskottet likväl icke tilltrott sig nog sakkännedom, att det, för sin del, kunnat tillstyrka ett definitivt beslut. Jag undrar således icke deröfver, att Utskottet kommit till det resultat att förorda den nu ifrågavarande skrifvelsen, destoheldre, som det är kändt, att utländska speculanter på den Krutmeijerska samlingen icke saknas, samt ett dylikt tillbud, som det förevarande, kanhända aldrig mer kommer att gifvas. För konstens och vetenskapernas skull vore det väl, om ifrågavarande samling blefve för Svenska Statsverkets räkning inköpt; och jag kan således icke annat, än förorda bifall till Utskottets tillstyrkan. Herr *Berger* har jemväl jemnfört statshushållningen med den enskildes, och låtit förstå, att, då cassan vore liten, borde man icke köpa luxeartiklar, m. m. — Det må så vara, men Staten har dock alltid skyldighet att, så vidt möjligt är, bereda tillgång till sådant, som gagnar och lyfter konst och vetenskaper.

Herr *Halling:* För ett par timmar sedan hade man icke tillgångar, för att bistå en så vigtig inrättning, som hospitalerna i Riket. Nu tyckes man dock hafva godt om medel, då det är fråga om något, ändock så underordnadt, som

inköp af en gravure-samling. Jag kan icke annat, än, i consequence med min åsigt om Statens tillgångar, yrka afslag å förevarande Utlåtande.

Herr *Billström:* Derest frågan nu endast varit om en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om undersökning, rörande värdet af den ifrågavarande gravure-samlingen, hvarefter och derest skäl dertill förefunnes, det kunde bero på Kongl. Maj:ts godtfinnande att till Rikets Ständer aflåta Proposition om anslag till samlingens inköpande, så skulle jag visserligen ej hafva motsatt mig en sådan åtgärd; men då Utskottet föreslagit, att icke mindre, än 12,000 R:dr må, för besagde ändamål, genast ställas till Kongl. Maj:ts disposition, hvilken del af frågan, derest de särskildta Riks-Stånden stanna i olika beslut, otvifvelaktigt måste afgöras genom omröstning i Förstärkt Stats-Utskott, kan jag, för min del, icke bifalla Utskottets Utlåtande. Dessutom förtjenar erinras, det ärendet, ehuru denna gång framställdt i en något förändrad form, likväl i sig är af enahanda beskaffenhet med det, som Ständerna vid innevarande Riksdag redan afgjort; och den omständighet, att Stats-Utskottet nu kommit till ett annat resultat, än förra gången, bör icke kunna rubba Rikets Ständers fattade beslut. Stats-Utskottets konstsinne och förmåga, att rätt bedömma den ifrågavarande samlingens esthetiska värde, vill jag ingalunda bestrida; men det förefaller mig, som skulle en samling portraiter icke vara af den stora nytta eller vigt, att det äskade anslaget bör företrädesvis dertill uppoffras i en tidpunkt, då vi, af brist på tillräckliga medel, nödgas lemna ouppfyllda sådana anspråk, som afse befordrandet af allmän undervisning eller materiel förkofran. Jag yrkar derföre afslag.

Herr *Nygren* instämde.

Herr *Hesselgren:* Då jag förut instämt uti Herr *Bergers* yttrande, har jag nu endast begärt ordet, för att uttrycka min förvåning deröfver, att en Stats-Utskottets ledamot kunnat vara af den åsigt, att denna fråga icke skulle kunna komma att afgöras i Förstärkt Stats-Utskott. Jag kan åtminstone icke föreställa mig annat, än att, så vida två Stånd stanna mot två, denna anslagsfråga ovilkorligen måste afgöras i nämnda förstärkta Utskott.

Herr *Lindström:* Jag står ändock fast dervid, att förevarande fråga icke torde komma under Förstärkt Stats-Utskott. Om Stats-Utskottet tillstyrkt, att den ifrågavarande summan skulle ovilkorligen ställas till Kongl. Maj:ts disposition, så hade det varit fråga om ett direct anslag, som skulle kunnat göras till föremål för förstnämnda Utskotts pröfning. Nu är deremot summan tillstyrkt endast vilkorligt, det vill säga för den händelse, att Kongl. Maj:t skulle finna skäl att inköpa gravure-samlingen, och derom kan då icke gerna voteras i Förstärkt Utskott. — Hvad åter angår Herr *Billströms* yttrande, angående bristande förmåga hos Stats-Utskottet att bedömma värdet af gravure-samlingen, så vill jag endast erinra derom, att Utskottet sjelf erkänt en sådan oförmåga, då det tillstyrkt en anhållan hos Kongl. Maj:t att låta undersöka samlingens konsthistoriska värde, samt öfverlåtit bedömmandet häraf till Kongl. Maj:t.

Herr *Ekenman:* Ehuru jag finner frågan numera hafva kommit i ett helt annat och mera utredt skick, än då den förra gången förevar, samt att de skäl, som då anfördes för afslag, icke nu kunna åberopas, anser jag likväl, att Statens tillgångar ingalunda för det närvarande medgifva, att den icke obetydliga summa af 12,000 R:dr till det ifrågavarande ändamålet afsättes. Då likväl vid ett annat Riksmöte rikare tillgångar möjligen kunna finnas, hemställer jag, om det icke vore skäl att besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan, att Han täcktes låta närmare undersöka beskaffenheten af ifrågavarande gravure-samling, samt, derest den befinnes ega sällsyntare konsthistoriskt värde, till Rikets härnäst sammankommande Stånder aflåta Nådig Proposition om densammas inköpande. Å denna min hemställan behagade Herr Talmannen framställa proposition.

Herr *Billström:* Jag har redan gifvit tillkänna min benägenhet att förorda en sådan hemställan till Kongl. Maj:t, som den Herr *Ekenman* föreslagit, och jag har alltså intet emot, om Ståndet, med afslag å Utlåtandet, derom beslutar. Men jag har dock egentligen begärt ordet, i anledning af Herr *Lindströms* förmenande, att frågan om anslag till inköp af gravure-samlingen icke skulle kunna komma till omröstning i Förstärkt Stats-Utskott. Af Utlåtandet finner man, det Utskottet tillstyrkt, »att Rikets Stånder ville ställa till Kongl. Maj:ts Nådiga disposition en summa af 12,000 R:dr, att från Riksgälds-Contoiret utgå». Här är ju således verkligen fråga om »*Riksgälds-Contoirets utgifter*», och när, beträffande dessa, 2 Stånd stanna emot 2, måste, enligt 69 § Riksdags-Ordningen, frågan ovilkorligen afgöras i Förstärkt Stats-Utskott.

Herr *Berger:* Jag är förekommen af Herr *Billström*, i fråga om det möjliga hänskjutandet till Förstärkt Utskott att afgöra, rörande det ifrågaställda anslaget. För öfrigt fortfar jag att yrka afslag.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen framställde propositioner först på bifall och sedan på afslag till Utskottets förevarande Utlåtande. Den förra besvarades med *Nej*, och den sednare med öfvervägande *Ja*, hvadan alltså Utlåtandet var af Ståndet ogilladt.

Häremot reserverade Herr *Gustafsson* sig.

Herr *Ekenman:* Herr Talmannen har icke framställt proposition på mitt yrkande, och jag vågar derför ödmjukast påminna derom.

Herr Talmannen: Utlåtandet är redan afslaget, och då synes någon särskild proposition på Herr *Ekenmans* yrkande icke erfordras.

Herr *Wærn:* Herr *Ekenmans* yrkande är alldeles oberoende af Utskottets hemställan, samt besvaras ingalunda genom ett afslag till den sednare. Herr Talmannen lärer således vara oförhindrad att å nämnde yrkande framställa proposition.

Herr *Billström*: Jag betviflar, att en sådan proposition numera kan framställas, då den icke blifvit gjord före den om afslag. Sedan Ståndet nekat bifall till Utskottets hemställan i sin helhet, hade väl Herr *Ekenmans* förslag, som utgjorde en modification af Utskottets, kunnat och bort förekomma; men enär nu Ståndet helt och hållet afslagit Utlåtandet, och således äfven hvarje del eller modification deraf, så lärer någon ny proposition, hvarigenom Ståndets en gång fattade beslut, om ock blott till någon del, skulle upprifvas, icke vidare kunna ifrågakomma.

Herr Talmannen förklarade sig vara, i anledning af hvad här blifvit yttradt, oförhindrad att ännu framställa den äskade propositionen.

Vidare förekom ej. Herr Talmannen proponerade, om Ståndet ville besluta aflåtandet af den ifrågavarande skrifvelsen, sålunda ändrad, att Kongl. Maj:t måtte, i händelse gravure-samlingen skulle finnas ega ett sällsyntare konsthistoriskt värde, om dess inköpande för Statens medel till Rikets näst sammanträdande Ständer aflåta Nådig Proposition.

Denna proposition besvarades med *Nej*, och var följaktligen afslagen.

№ 264, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse, angående understöd åt Öfverste-Lieutenanten *J. Z. Dunckers* enka *Maria Charlotta Tuderus.*

Herr *Berger:* Här är nu åter fråga om en pension, hvaraf redan under Riksdagens lopp förekommit en så otalig mängd. Det synes, som om man ville göra Staten till en stor pensionsinrättning. Ja, man har redan gått så långt, att man esomoftast tillstädjer, att pensioner få gå i arf till barn och barnabarn. Jag är ingalunda en vän af ett alltför långt utsträckt pensionssystem med Statens medel, utan tror, att man, vid beviljandet häraf, måste vara ytterst sparsam.

Man talar om stora förtjenster, tapperhet, välförhållande och mera dylikt, såsom förtjenande att af Staten belönas; och jag erkänner villigt, att i detta speciela fall förhållandet så måtte vara. Men skulle alla, som gjort sig på ett eller annat vis af fäderneslandet förtjente, tilläggas pensioner, så skulle inga medel förslå; ty många tusende skulle då kunna komma i fråga; — och det beror blott på, att proposition varder framställd. Förtjenstfulla och redliga personer skola ej saknas. — Man talar ock om knappa omständigheter, en behöfvande ställning och dylikt, för att så mycket mera beveka. Sällan får man dock någon tillförlitlig upplysning härutinnan, och aldrig åtminstone vet man, hvari orsaken härtill kan ligga; ofta torde dock, der dessa knappa omständigheter förefinnas, misshushållning eller dylikt dertill varit vållande, ty man tänker icke alltid i den goda tiden att spara, för att betrygga sin framtid, hvilket borde vara hvars och ens pligt, han må vara embetsman eller enskild person, för att icke i sista instancen behöfva vädja till det allmänna om understöd. Då nu emedlertid fru *Duncker* redan innehar en mindre pension af **150** R:dr Banco, anser jag ej skäl att bevilja något vidare, utan yrkar afslag å Betänkandet.

Herr *Brinck:* Jag delar visserligen Herr *Bergers* åsigter om nödvändigheten af att vara sparsam, i fråga om beviljandet af dylika pensioner. Ingen regel gifves dock utan undantag. Den, som, lika med mig, minnes **1808—1809** årens krig, skall säkert känna Öfverste-Lieutenanten *Dunckers* utmärkta förtjenster om fäderneslandet, och den bör sannerligen icke vägra bifall till Stats-Utskottets hemställan. Det vore endast en skyldig gärd af tacksamhet åt den ädle utmärkte krigarens minne, om man genom det föreslagna anslaget fredade hans efterlemnade enka från nöd och brist. Jag yrkar derför proposition på bifall.

Herr *Lagergren*, med flere, instämde.

Herr *Falhem:* Utom de i Utlåtandet anförda skäl för bifall, torde jag få nämna, att *Dunckers* enka i några och fyratio år lefvat hos sin son, som har flera barn och behöfver sina tillgångar för deras uppfostran och ej längre kan underhålla henne. Således anser jag Staten böra komma emellan och lemna den hjelp, hvilken nämnda enka, ehuru hon dertill egt skälig anledning, icke påkallat under så lång tid.

Öfverläggningen var slutad; och Utlåtandet blef af Ståndet bifallet.

№ 265, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, *№* 44, angående utbetalning af stadgad ersättning utaf allmänna medel till vittnen i brottmål, då den tilltalade saknar tillgång, eller ersättnings-skyldighet icke kan honom åläggas.

Herr *Halling:* Med kännedom om de föreskrifter, hvilka gälla i afseende på Magistraters och Kronofogdars redovisnings-skyldighet, kan det icke annat, än på det högsta förundra mig, att Stats-Utskottet ånyo kommit till samma resultat. Jag vill dock icke länge uppehålla mig härvid, utan yrkar endast, att Utskottets förslag, såsom varande alldeles overkställbart, måtte afslås.

Herr *Billström:* Äfven jag yrkar afslag å detta Betänkande. Om det än måste medgifvas, att Stats-Utskottet med berömvärd omsorg sökt bereda vittnen tillfälle att utbekomma ersättning, då sådan dem tilldömes, kan det likväl icke bestridas, att Utskottet härvid alldeles förbisett det myckna besvär och trassel, som genom Utskottets förslag, der det antages, ovillkorligen skall uppstå, icke blott för de exsecutiva auctoriteterna, utan äfven för Öfver-Domstolarne. Dessa sednare skulle nemligen, ehvad den tilltalade dömes skyldig att utgifva vittnen tillerkänd ersättning eller derifrån frikännes, alltid öfversända ett exemplar af utslaget till Konungens Befallningshafvande, hvilket deremot hittills icke varit behöfligt i andra fall, än då den tilltalade genom Öfver-Rättens beslut blifvit fälld till ansvar. De exsecutiva myndigheterna åter blefvo nödsakade att föra särskild räkning öfver alla förskotter och utbetalningar till vittnen; och icke nog härmed: de måste jemväl uttaga beloppet hos den, som slutligen kännes skyldig att vittnes-ersättningen gälda, hvartill ofta skulle erfordras skriftvexlingar om handräckning och dylikt mera. — Allt detta förorsakar påtagligen så många omvägar

och besvärligheter, att dessa vida öfverväga fördelarne, som skolat åt vittnen beredas.

Flere Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Ekenman:* Ehuru jag ingalunda förbisett vigten af de framställda anmärkningarna, önskar jag dock bifall till Utskottets förevarande hemställan, hvilken synes mig innefatta en väsendtlig förbättring i sättet för vittnen att uppbära den dem tillagda ersättning, derå de nu måste vänta stundom flera år. De framställda anmärkningarnes befogenhet kan jag visserligen icke undanrödja, men jag är fullkomligt öfvertygad, att Kongl. Maj:t, i händelse Utskottets nuvarande förslag i sin helhet bifalles, skall meddela sådane föreskrifter, att förslaget varder verkställbart. På denna min öfvertygelse grundar jag mitt vördsamma yrkande af proposition till bifall.

Herr *Gråå:* Ändamålet med Utskottets förslag har varit att undanrödja de olägenheter, som vittnen i brottmål måste vidkännas i så måtto, att de ofta få vänta åratal, innan den dem tilldömda ersättning kan utbekommas. Att förslaget är overkställbart, vågar jag bestrida, men måste deremot medgifva, att det kommer att medföra ökadt besvär för vederbörande auctoriteter. Emedlertid vill jag icke så särdeles hålla på detsamma, ehuru jag anser det vara högst billigt, att utvägar beredas för vittnen i nyssnämnda fall, att utan allt för många omgångar utfå dem tillkommande ersättning.

Herr *Halling:* Ändamålet må vara, huru billigt, som helst, så får man dock se något på möjligheten af förslagets genomförande. Om Magistrater och Kronofogdar få rättighet att reqvirera förskotter, så begagna de sig häraf, och då det finnes icke mindre än 85 Städer, samt vida öfver 100 Kronofogdar i landet, skulle icke mindre, än omkring 200 reqvisitioner årligen komma att betunga Stats-Contoiret och öka dess redan förut nog många göromål. Man behöfver endast besinna detta, för att finna skäl till afslag.

Herr *Ekenman:* Jag kan icke föreställa mig, att Magistraterna i allmänhet behöfva reqvirera förskotter till de ifrågavarande utbetalningarne. I de flesta städerna äro dessa så obetydliga, att Magistraterna hellre sjelfva skola förskjuta de erforderliga beloppen, och derför på en gång vid årets slut begära liqvid, än att reqvirera och redovisa förskotter. Endast i högst få städer lärer undantag härifrån komma att ega rum. Då man deremot, å andra sidan, öfverväger svårigheterna för dem, som, kallade till vittnen, och härför berättigas till ersättning, att utfordra densamma, och hvilka svårighe-

ter, oberäknadt det långa dröjsmålet, oftast göra, att vittnena derifrån helt och hållet afstå, måste man ovilkorligen betrakta det ifrågavarande förslaget, såsom ganska förtjenstfullt; och då detsamma kan af Kongl. Maj:t vidare fullständigas, så finner jag inga betänkligheter emot bifall.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall. Den besvarades med öfvervägande *Nej*, och blef Utlåtandet derefter af Ståndet afslaget.

№ 266, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, № 81, angående upphörande af så kallade vacance- och förslags- liggetids- samt begrafningshjelps besparingar, samt om årliga anslag till vederbörande pensions-cassor, såsom ersättning för de inkomster, dessa cassor af nämnda besparingar åtnjuta.

Sedan den härvid fogade reservation af Herr *O. J. Fåhræus* blifvit uppläst, yrkade Herr *Gråå*, att Ståndet, på de skäl, som finnas anförde uti så väl denna, som uti Herr *Fåhræi* reservation vid Utlåtandet, № 81, måtte, med afslag till Utskottets hemställan, besluta i enlighet med det af nämnde reservant uppgjorda förslag.

Herrar *Schönmeyr*, *Brodin*, *Lagergren*, *Lindström*, m. fl., hördes häruti instämma; och som ingenting vidare förekom, framställde Herr Talmannen proposition på bifall till Utlåtandet. Denna framställning besvarades med *Nej*, hvarefter Ståndet fattade beslut, i enlighet med Herr *Fåhræi*, *O. J.*, nyss upplästa reservation.

№ 267, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 207.

Lades till handlingarne.

№ 268, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 208.

Lades till handlingarne.

§ 15.

Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, hvarom förmäles i 7:de § här ofvan, föredrogs och blef, på Herr *Falhems* begäran, bordlagd.

§ 16.

Bordlades följande Utskotts Utlåtanden och Memorial:

andra gången:

Constitutions-Utskottets: N:ris 18, 19 och 20,

Stats-Utskottets: N:ris 269, 270, 271, 272, 273 och 282, samt

Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets: N:ris 126 och 127.

samt första gången:

Constitutions-Utskottets: № 21,

Stats-Utskottets: N:ris 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 289 och 290,

Stats- och Banco-Utskottens: N:ris 35 och 36,

Bevillnings-Utskottets: N:ris 18, 19, 21 och 22,

Banco-Utskottets: N:ris 68, 69 och 70,

Banco- och Lag-Utskottens: № 1,

Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets: N:ris 125 och 128,

Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts: № 3, samt

Expeditions-Utskottets förslag till underdånig skrifvelse, № 136, jemte §, under № 8, i Riksdags-Beslutet.

I sammanhang härmed beslutades, att Bevillnings-Utskottets Memorialer, N:ris 18 och 19, såsom innefattande voteringspropositioner, skola sättas först på föredragningslistan till nästa plenum.

§ 17.

Upplästes och godkändes följande Expeditions-Utskottets förslag till underdåniga skrifvelser:

№ 126, angående ersättning för omkostnader, i anledning af Deras Kongl. Högheters, Kronprinsens och Kronprinsessans förmälning,

№ 127, angående låneunderstöd för den nedbrunna delen af Staden Lidköping, samt verkställande af ny tomtereglering derstädes,

№ 128, angående sökt anstånd med inbetalningarne å de för hamnbyggnadsarbetena vid Cimbritshamn beviljade lån,

№ 129, angående jemnförelse emellan nuvarande Statsinkomster och utgifter med enahanda inkomster och utgifters belopp åren 1809 och 1810,

№ 130, angående restitution till Regimentskrifvaren I. C. Kant af origtigt debiterad och derför erlagd lönebevillning vid Uplands Regimente,

№ 131, angående restitution till Regimentskrifvaren P. G. Hanngren af origtigt debiterad och derför erlagd lönebevillning vid Dal-Regimentet,

№ 132, i fråga om verkställigheten af beviljade restitutioner utaf Riksgälds-Contoirets medel,

№ 133, angående Sala silfververks ränteersättningsfond

för redogörelsetiden från och med den 1 November 1846 till samma dag 1849,

№ 134, angående förändring i 1827 års Rese-Reglemente,

och *№* 135, i fråga om Kronoskjutsens utgörande af reservhemman.

§ 18.

Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slöts kl. ¾ till 3 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 5 Augusti.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Herrar *Bjuhr*, *Wetterberg*, *Rudling* och *Nygren* begärde och erhöllo 3:ne veckors ledighet från Riksdagsgöromålen, beräknad från den 18 dennes för Herr *Bjuhr* och från den 15 dennes för de 3:ne öfriga.

§ 2.

Upplästes ett så lydande Val-Protocoll:

»1851 den 5 Augusti sammanträdde Borgare-Ståndets Herrar Electorer och valde till Suppléant-Ledamot i Banco-Utskottet Herr *Hjorth*, i stället för Herr *Sundin*. Ut supra

In fidem.

August Rundqvist.»

Och skulle protocollsutdrag härom i vanlig ordning expedieras.

§ 3.

Justerades protocollen för den 17, 23 (e. m.) och 26 sistlidne Julii.

§ 4.

Föredrogs Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition till Rikets Ständer, i anledning af väckt fråga om förändrade tullbestämmelser för raffineradt socker och sockersirap.

Herr *Falhem:* Som jag ej var närvarande, då Bevillnings-Utskottets Utlåtande öfver Herr *Lagergrens* motion förekom och afgjordes uti det Högtärade Ståndet, så har jag ansett mig, till bevakande af consumenternas rätt, nu böra yttra några ord öfver den Kongl. Propositionen. Jag har begärt den på bordet, för att bilägga densamma några calculer. Dessa calculer äro upprättade af sakkunnige personer, och på samma gång jag anhåller, att de må åtföljа den Nådiga Propositionen till Utskottet, anhåller jag äfven, att de inom Utskottet må omfattas med uppmärksamhet och erhålla en noga granskning. Dessa calculer ådagalägga, bland annat, att, äfven om tullen nedsättes till 3 sk. Banco å raffinadsocker, något utländskt ej skulle kunna införas och att någon förhöjning af tullen är alldeles onödig. De ådagalägga, att, utan någon förhöjning af nuvarande tullafgift af 5 sk. per skålpund, våra raffinadeurer äro skyddade genom densamma emot sockerinförsel äfven från Norrige, och att våra raffinadeurer blott behöfva nedsätta priset å sitt raffinad-socker till 18 sk., för att sjelfva förekomma införsel från Norrige, emedan, vid sådant pris, införseln derifrån ej lönar sig.

Slutligen ådagalägga de, att Svenska drawbacken af 4 sk. 6 rst per skålpund raffinadsocker innehåller en importpræmie af 1 sk. 4 rst, och således vida större, än den Norrska. Denna exportpræmie förorsakar Statsverket en stor förlust årligen, och bör derför skyndsamt nedsättas.

Herr *Petré:* Efter hvad, som passerade i Talmansconferencen näst före den sista, och derom Ståndet redan erhållit kännedom, trodde jag icke, att någon Kongl. Proposition vidare skulle blifva till Rikets Ständer öfverlemnad. Man kunde nemligen icke antaga annat, än att hvad Herr Landt-Marskalken då behagade, i likhet med hvad han förut äfven gjort, förklara, grundade sig på föreskrifter och underrättelser, som han ifrån Regeringen fått emottaga. — Jag kan icke eller inse, hvarför denna Nådiga Proposition blifvit aflåten. Mig synes Rikets Ständers redan fattade och deri åberopade beslut vara tillfyllestgörande. Särdeles märkligt förefaller det mig också, att man i samma Proposition befattat sig med uppställandet af calculer. En sådan åtgärd från Regeringens sida skulle lätteligen kunna leda till ledsamma conflicter. Den röjer, efter mitt omdöme, mycken brist på Statsmannaklokhet. Om jag icke alltför mycket misstager mig, så hade den motion i ämnet, som härstädes, vid Riksdagens början, väcktes, icke tillkommit utan connivence med dem, som haft

sina händer uti bearbetandet af förevarande Kongl. Proposition. Jag finner deruti ett ökadt skäl, hvarföre Rikets Ständers i anledning af samma motion fattade beslut bort anses tillfyllestgörande, och tror deremot ingen anledning vara för handen, att nu bifalla förevarande Kongl. Proposition.

Herr *Brinck:* De af Herr *Falhem* ingifna calculer kunde vara rätt intressant att få höra uppläsas. I sitt muntliga anförande har han sagt, att raffinadeurerna i Sverige kunde vara belåtna med 3 sk. införselstull å raffinadsocker. Utan att vilja tvista med honom härom, får jag erinra, att raffineradt socker, som införes ifrån Norrige till Sverige, drager en tull af 2½ sk., hvilket således är mindre, än deras belåtenhet kräfver. Jag beklagar, att Regeringen dröjt så länge med denna Kongl. Proposition. Frågan behandlades i Norrska Finance-Departementet, om jag rätt minnes, redan i November eller December månad sistlidet år, och motion i ämnet väcktes härstädes redan den 2 sistlidne April. Saken har således länge varit bekant. Jag beklagar också, att man icke i den Kongl. Propositionen tydligt uttalat hvad man menat, som tyckes vara, att tullsatsen emot Norrige bör höjas. För min del, kan jag icke gilla, att Rikets Ständer bevilja en generel tullförhöjning. En sådan åtgärd är desto mindre af klokheten och den nödiga varsamheten påbjuden, som tvist egt rum, huruvida Holland och Belgien gifva præmier för utförsel af raffinadsocker, ehuru sådant likväl icke kunnat ådagaläggas. I den underdåniga skrifvelsen i ämnet, hvarmed Rikets Ständer till Kongl. Maj:t ingått, låg bakom det tredje alternativet något, som liknade ett fyrfotadt djur. Det har nu framkommit. Under sådana förhållanden vänder jag mig till Bevillnings-Utskottets härvarande Ledamöter och beder dem alfvarligt behjerta consumenternas rätt samt icke så begå, att ånyo i några och tjugo raffinadeurers händer bringas en vinst af närmare en million R:dr årligen.

Herr *Lagergren:* I anledning af den slutsats, Herr *Petré*, i början af sitt yrkande, gjorde, får jag anmäla, att i sednaste Talmans-conference fråga uppstod, huruvida Herr Landt-Marskalken i nästföregående Talmans-conference yttrat, att någon Kongl. Proposition icke vidare vore att förvänta. — En explication föranleddes häraf, som medförde det resultat, att Herr Landt-Marskalken endast utlåtit sig hypothetiskt: »Under förutsättning, att ingen ytterligare Kongl. Proposition till Rikets Ständer ankommer, när kunna vi då hoppas ett slut på Riksdagen.» Herr Landt-Marskalken förnekade bestämdt,

att hans ifrågavarande yttrande varit cathegoriskt och understöddes häri af flera Ledamöter inom Talmans-Conferencen. Herr *Petré* tycktes också medgifva detta förhållande. Det oaktadt, har han nu, till min stora förvåning, uppträdt och relaterat Herr Landtmarskalkens yttrande, likasom förra gången, och alldeles så, som skulle någon förklaring deraf icke hafva egt rum. Herr *Petré* har äfven sagt, att min i förevarande ämne väckta motion icke tillkommit, utan i samråd med dem, som haft sina händer med vid uppsättande af den Kongl. Propositionen. Jag får, i anledning deraf, förklara, att berörde uppgift icke är med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Slutligen vore det intressant att veta, huruvida de af Herr *Falhem* inlemnade calculer äro undertecknade af någon person, som för rigtigheten deraf ansvarar. Huru stort förtroende, vi än hafva till Herr *Falhems* insigter, i fråga om crystallisation af metaller, kunna vi dock hos honom svårligen förutsätta någon grundligare kännedom om socker-raffinaderingen.

Herr *Petré:* Beträffande den sednaste Talmans-conferencen, bör jag tillägga, att en väsendtlig skillnad förefinnes emellan verkliga förhållandet och hvad den officiela beställsamheten förespeglat. I alla fall är det klart, att min mening omöjligt kunnat vara, att ju en Kongl. Proposition må kunna i Riksdagens sista stadium aflåtas, om rätter nöd dertill föranleder; men här exsisterar intet tvång af nödvändighet. Tvärtom gestaltar sig saken af den beskaffenhet, att den icke bort göras till föremål för en Kongl. Proposition. I anledning af Herr *Lagergrens* yttrande till Herr *Falhem*, tager jag mig friheten erinra, att, hvad jag sade, då jag sist hade ordet, angående vådan för Regeringen att blanda sig i uppställande af calculer, får en ökad vigt genom Herr *Falhems* bilagor. Om det är äfventyrligt för den enskilde Representanten att bråka med zifferberäkningar, huru mycket mera måste icke förhållandet vara sådant för en Regering, helst då calculerna omfatta förhållanden, som äro beroende af den ena individens innehafvande större omtänksamhet och skicklighet. Jag anser noga märke böra läggas härtill. Hade Kongl. Maj:t egt en ordinarie Finance-Minister, så kan det knappast antagas, att en så stor oförsigtighet blifvit begången. Skulle t. ex., i afseende på bergshandteringen, der så många skiljaktigheter, beroende af särskilda omständigheter, i tillverkningskostnad förefinnas, de mindre väl lottade Bruks-

egarne framstå med påstående om skydd, derföre att andra tillverka stångjern för bättre pris, och förthy yrka Statens mellankomst, till hvilka förvecklingar skulle det väl icke leda, ifall Regeringen, upprättande beräkningar öfver productionskostnaderne, företog sig, på grund deraf, att framlägga förslag till mildrande af de nyssnämnda näringsidkarnes klagan. Jag kan icke här finna skäl att lyssna till några få enskilde medborgares rop. De sakna dessutom genljud i landet. Regeringens handlingssätt kan följaktligen icke här blifva föremål för loford. Lycka nog, om det icke ådrager sig Constitutions-Utskottets ogillande uppmärksamhet vid nästa Riksdag.

Herr *Lagergren:* Om, såsom jag uppfattat, den der snärten om den officiela beställsamheten skulle vara riktad emot mig, så måste jag bekänna, att Herr *Petré* nog mycket räknat på mitt undseende, då han tillåtit sig så benämna de upplysningar, jag meddelade. När jag endast redogjort för det, som, i anledning af Herr Landt-Marskalkens ifrågavarande yttrande, passerat, och Herr *Petré*, på min ganska lindriga tillrättavisning, gifvit ett insulterande svar, så bekänner jag öppet, det jag aldrig hade trott, att en man af bildning och heder ånyo skulle upptaga en fråga, om hvars origtighet han redan blifvit öfverbevisad. Den lidna dementien hade bort göra slut på allt vidare ordande i saken.

Herr *Falhem:* Herr *Lagergrens* omdömen om min förmåga att uppgöra calculer i den fråga, som nu egentligen är under öfverläggning, lemnas af mig i sitt värde och få stå för hans räkning i protocollet. Jag har alltid, och skall fortfarande ansvara för mina så väl mundtliga, som skriftliga anföranden, och har aldra minst från Herr *Lagergren* väntat mig en så obehörig anmärkning.

Herr *Petré:* Förhållandet med sista Talmans-conferencen är ganska enkelt och behöfver alldeles icke mystification. Det är redan bekant, att jag, af hvad som passerade i en föregående Talmans-conference, inför Borgare-Ståndet drog den slutsats, att ingen Kongl. Proposition vore under denna Riksdag hädanefter att förvänta. Att denna slutsats vid tidpunkten för dess framställande icke var oriktig, torde bäst kunna bedömas deraf, att både Herr Talmannen och Herr *Lagergren* med tystnad afhörde densamma. Då nu emedlertid, efter några veckors förlopp, omständigheterna förändrat sig derhän, att man å nyo ville aflåta en Kongl. Proposition, så måste naturligtvis, kosta hvad det ville, all verkan af min förberörde anmälan undanrödjas. Derföre, och endast af denna orsak, upptog Herr Landt-Marskalken saken i sednaste Talmans-conference och förklarade, det han aldrig yttrat, att någon Kongl. Proposition icke vidare vore under Riksdagen att emotse, samt att följaktligen min uppgift derom hvilade på ett missförstånd. Jag kunde naturligtvis icke härutinnan tvista med Herr Landt-Marskalken, som, efter hvad redan kändt är, efter godtfinnande förfogar om yttranderätten inom Talmansaconferencen, men häraf följer ingalunda, att något misstag af mig i verkligheten blifvit begånget. Det är alltså fullkomligen ogrundadt att jag lidit någon dementie.

Herr *Lagergren:* Efter Herr *Petrés* sista förklarande ser det ut, som han skulle vara road att erhålla en ännu större dementie, än den han i Talmans-conferencen lidit, och han kommer nog att vinna detta ändamål. Hvad min tystnad beträffar, så har jag gjort till en regel för mig, att, ouppfordrad, icke yttra mig om hvad som i Talmans-conferencerne passerar. Att Herr Talmannen iakttagit tystnad, är hans sak, och det kunde, vid sådant förhållande, desto mindre tillkomma mig att taga till ordet, som jag icke så noga hört, hvad Herr Landt-Marskalken yttrat i förevarande ämne.

Herr *Wærn:* Det är beklagligt, att en så enkel sak, som remitterandet af en Kongl. Proposition, icke kan försiggå, utan att man skall träda in på det personliga gebietet. Vi hafva eljest tillräckligt med angelägna ärenden att handlägga. Jag skulle ej begärt ordet, för att förlänga en så obehaglig discussion, som denna, om jag ej, i afseende på sjelfva den fråga, som utgör föremål för den Kongl. Propositionen, hyste åsigter, hvilka ej af någon bland de föregående talarne blifvit uttryckta, men hvilka jag önskar måtte blifva föremål för Bevillnings-Utskottets öfvervägande. Efter mitt omdöme bör allt, som rörer beskattningen, likasom allt, som ingriper uti industriela förhållanden, så vidt möjligt är, vara ovilkorligen bestämdt. Det synes mig derföre icke vara lämpligt att bifalla den Kongl. Propositionen, i hvad den rörer ett bemyndigande för Kongl. Maj:t att efter behag förordna och derigenom berättiga Regeringen att uppsätta en tullsats. Af Stats-Rådets bilagde protocoller synes, att vissa considerationer för grannriket gjort sig gällande och förhindrat antagandet af något af de alternativa förslag, Rikets Ständer framställt. Om verkliga skäl förefinnas för dessa considerationer, har jag svårt att bedöma. Jag tviflar dock

derpå, och inser icke, hvarför generela åtgärder böra vidtagas, om sådana ej erfordras. Vill man rätta ett missförhållande, som uppstått genom den af Norrska Regeringen beviljade exportpræmien, så må man uppsätta tullen å raffinadsocker emot Norrige. Må man äfven uppsätta tullen emot andra länder, om det skulle visa sig, att behofvet det kräfver; men icke lemna tullen obestämd och gifva Regeringen rättighet att efter godtycke höja densamma. Jag hoppas att Bevillnings-Utskottets Ledamöter benäget öfverväga detta förhållande och de följder, som deraf kunna uppstå.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag har begärt ordet, för att hemställa till de här krigförande makterna, hvarthän det skall leda med dessa ändlösa tvister. Om det afdrages, som icke hör till saken, så blir intet qvar, och dock måste hela denna discussion uppsättas och justeras, innan remiss kan ega rum af den Kongl. Propositionen.

Starka rop hördes af »proposition» och »till dagordningen.»

Herr *Petré:* Jag är ingalunda benägen att fortsätta några enskilda tvister med Herr *Lagergren.* Ropen på proposition och dagordning äro således, hvad mig beträffar, alldeles öfverflödiga. Jag har endast för afsigt, att visa Borgare-Ståndet, att den af mig väckta fråga alldeles icke är likgiltig. Det är väl bekant, huruledes vi under denna Riksdag, och särdeles på de sednare tiderna, blifvit i ordets rätta bemärkelse forcerade till ovanliga ansträngningar, för att bringa ett snart slut på Riksdagen. Om nu, då vi äro komne så långt, att målet för våra göromål tyckes emotses, ej blott en, utan måhända ännu flera Kongl. Propositioner, som längesedan kunnat vara i ordning att öfverlemnas, skulle ankomma, så måste det vara ursägtligt, om man finner ett sådant beteende särdeles anmärkningsvärdt och innebära försök att genom öfverrumpling vinna bifall till förslag, som eljest, eller vid en vanlig behandling, skolat falla. Nu äro flere Ledamöter på permission hemreste, utan afsigt att vidare hit återkomma, och man kan väl tänka sig hvilken oro, hvilken missbelåtenhet skulle uppkomma, om man under ett sådant stadium af Riksdagen ville till Ständernas antagande framlägga Kongl. Propositioner i vigtigare frågor. Då jag af förekomne anledningar i förväg tänkt mig möjligheten af hvad, som nu inträffat, så har ock, inom Talmans-conferencerne, mitt bemödande gått ut på att motarbeta ett förfarande, som

ingalunda är egnadt att stärka Rikets Ständers förtroende till den andra Statsmakten.

Discussionen ansågs slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet remittera till Bevillnings-Utskottet förevarande Kongl. Proposition, jemte hvad i anledning deraf blifvit i sak yttradt, samt de af Herr *Falhem* ingifne calculer, till antalet sju.

§ 5.

Föredrogos ånyo Expeditions-Utskottets förslag, № 136, till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, angående granskning af de i Stats-Rådet förda Protocoll och, i sammanhang dermed, förslag till blifvande § i Riksdagsbeslutet.

Herr *Petré:* Af föregående discussion kan man visserligen föreställa sig att en del af Ståndets Ledamöter ej gerna ser, att anmärkning emot Expeditions-Utskottets nu föredragna förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse i déchargefrågan här förekommer. Icke dess mindre måste jag ogilla hvad Expeditions-Utskottet föreslagit. Jag är i sanning förundrad deröfver, att Borgare-Ståndets Ledamöter i Expeditions-Utskottet kunnat tillstyrka ett beslut, som röjer ett fullkomligt förbiseende af den föregående pröfning, som Borgare-Ståndet egnat frågan om Stats-Rådets ansvarighet. Man må tillhöra hvilket politiskt parti, som helst, så bör man dock, såsom Ledamot af Borgare-Ståndet, ej glömma, hvad som Ståndets anseende kräfver. Jag medgifver visserligen, att Borgare-Ståndets egne Ledamöter, genom deras märkliga beteenden i förstärkta Stats-Utskottet, i fråga om anslagen till Landtförsvaret, gifvit en skenbar anledning till det dristiga steg, Expeditions-Utskottet tagit, men icke berättigas man deraf att, såsom Utskottet gjort, ställa sig okunnigt om ett af Ståndet, i behörig ordning, fattadt beslut. Sjelfva den auctoritet, som står framför alla andra, nemligen sunda förnuftet, hade här bordt rådfrågas. I fråga om Stats-Rådets ansvarighet, är den § i Riksdagsordningen, som handlar om andra allmänna frågor, ingalunda tillämplig. Två Stånd hafva ansett, att Stats-Rådets Ledamöter borde erhålla décharge för deras embetsförvaltning, hvaremot två Riks-Stånd, hvad beträffar Stats-Rådet Hohenhausen, hyst en motsatt tanka. För att slita den skiljaktighet, som sålunda förefinnes, återstår kanske icke nu mera annat medel, än att uti Riksdagsbeslutet intages så väl Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets beslut, å ena sidan, som ock Borgare- och Bonde-Ståndets skiljaktiga förfogande, å den

andra. Att anse de två första Ståndens förklarande utgöra Rikets Ständers beslut, är en åsigt, emot hvilken både Grundlag och all sund tankegång uppresa sig. Expeditions-Utskottet är det icke tillständigt att upphäfva sig till skiljedomare emellan Rikets Ständers särskilda fördelningar. Minst kan det tillåtas ske på ett sätt, som bär en omisskännelig stämpel af väld. Då det icke vidare torde vara möjligt att åstadkomma sammanjemnkning af de särskildta Riks-Ståndens beslut, i afseende å Stats-Rådets ansvarighet, finner jag, såsom redan är sagdt, tjenligast föreslå, att i Riksdagsbeslutet må inflyta, hvad de särskildta Riks-Stånden härutinnan, hvar för sig beslutat. Detta torde vara enda sättet att bringa frågan till ett Grundlagsenligt och ömsesidigt nöjaktigt slut, hvadan jag utur denna synpunkt om återremiss anhåller.

Herr *Gezelius:* Då i déchargefrågan de särskildta Riks-Stånden varit af skiljaktiga meningar, eller rättare två Stånd stadnat emot två, i afseende på ansvarigheten för Stats-Rådets medlemmar, och Rikets Ständer, collectift betraktade, således icke kunna anses hafva fattat beslut derom, att någon eller några af Stats-Rådets Ledamöter skulle till entledigande hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmälas; vid hvilket förhållande ock Constitutions-Utskottet, efter denna Riks-Ståndens behandling af frågan, funnit sig ej hafva något vidare att dermed åtgöra; så lärer icke eller Expeditions-Utskottet grundlagsenligt hafva deråt kunnat egna annan behandling, än som nu skett. Vid uppsättningen af ifrågavarande § i Riksdagsbeslutet och dertill hörande underdåniga skrifvelse har Utskottet följt den redaction, som vid sistlidne Riksmöte begagnades, dock med den förändring, att ansvarigheten för Stats-Rådets medlemmar då sades hafva *fullkomligen* upphört, hvaremot Utskottet nu, med uteslutande af ordet *fullkomligen*, föreslagit den lydelse, att berörde ansvarighet upphört, hvilken modification i uttrycket Utskottet trott sig böra begagna, med anledning af Borgare- och Bonde-Ståndens särskildta beslut i denna fråga. När dessa expeditioner hos Expeditions-Utskottet justerades, anmälde jag för Utskottet innehållet af den discussion, som i aftonplenum den 29 sistlidne Julii hos Högtärade Ståndet i ämnet förevar, och den åsigt, som dervid uttalades, att Borgare- och Bonde-Ståndens serskilda meningar i déchargefrågan borde, jemte de tvänne andra Ståndens, i Riksdagsbeslutet och skrifvelsen till Kongl. Maj:t upptagas, men Utskottet ansåg sådant Grundlagsenligen icke kunna ega rum, enär det icke var de särskildta Riks-Ståndens sins emellan stridiga meningar, utan hvad Rikets Ständer i frågan beslutat eller åtgjort, som borde i Riksdagsbeslutet ingå och i den underdåniga skrifvelsen anmälas; och som jag, för min del, ej eller kunde frångå denna Utskottets åsigt, så har jag vågat deltaga uti redactionen af de begge expeditioner, som nu blifvit för Riks-Stånden framlagda.

Herr *Lagergren:* Jag tror icke, att man, med ledning af den höga auctoritet, sunda förnuftet, som här blifvit åberopad, kan lägga ledamöterna i Expeditions-Utskottet något till last, derföre att de afgifvit det yttrande, som innefattas uti Expeditions-Utskottets föredragna förslag till § i Riksdagsbeslutet. Jag tror, att de i detta fall äro fullkomligt utan skuld, likasom jag i öfrigt svårligen kan inse, hvad sammanhang Ståndets förtroende för sina ledamöter i förstärkta Stats-Utskottet eger med förtroendet att vara insatte till ledamöter uti Expeditions-Utskottet och med sättet, huru detta sednare förtroende blifvit motsvaradt. Dylika combinationer kunna ej fattas af någon annan, än den, som uppgjort dem, och det är derföre icke underligt, att den nu ifrågavarande uppväckt icke så liten öfverraskning. För mig är det emedlertid fullkomligen tydligt, huru Expeditions-Utskottet kommit och måste komma till det resultat, som i skrifvelseförslaget omförmäles. 75 § Riksdags-Ordningen stadgar: »Skulle två Stånd stadna emot två, förfalle frågan och förblifve vid det, som tillförene stadgadt varit, utan att samma fråga må kunna vid den Riksdagen ånyo väckas eller upptagas. Är åter frågan af sådan beskaffenhet, att den ej kan förfalla, gånge, såsom i 73 § stadgadt är.» Således, då, vid föredragning af Constitutions-Utskottets décharge-betänkande, två Stånd ansett någon anmärkning emot Stats-Rådets ledamöter icke ega rum, men två Stånd deremot funnit skäl till anmärkning och vidare åtgärd, uppkommer, såsom Rikets Ständers beslut, en negation till anmärkningsanledningarne, som i Grundlagen uttryckes dermed, att frågan förfaller. Öfvergår man härefter till den 76 §, som af Utskottet åberopas, så finner man dess innehåll vara följande: »Allt, hvad Riksens Ständer efter granskning godkänt eller lemnat oanmärkt, bör anses hafva vunnit décharge i afseende på det granskade, och ingen ny, till ansvarighet förbindande granskning af nya Ständer i samma mål vara tillåten.» Hvad annat har nu Expeditions-Utskottet sagt, sedan frågan om anmärkningar emot Stats-Rådets embetsförvaltning således förfallit, än, att ansvarigheten för den

granskade tiderymden upphört. Man kan icke, genom hvilken sofistik, som helst, komma derhän att bevisa, det Rikets Ständer gjort sådan anmärkning, som grundlagsenligen ledt till någon påföljd. När Expeditions-Utskottet nu varit pligtigt att, med ledning af Grundlagen, föreslå ett uttryck, som innefattade Rikets Ständers beslut i denna fråga, och jag icke kan föreställa mig, att någon med sundt förnuft vill påstå, att ett annat beslut, i följd af granskningen utaf Stats-Råds-Protocollen, uppkommit, än det, som omförmäles i skrifvelseförslaget, tror jag icke, att en återremiss deraf, äfven om densamma här kan genomdrifvas, skulle kunna leda till ett annat resultat, hvadan jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Ekenman:* Jag var icke närvarande uti Expeditions-Utskottet, då ifrågavarande skrifvelseförslag der discuterades; och deraf föranledes jag att här förklara, det jag, närvarande, icke skulle hafva motsatt mig förslaget i den form, det blifvit uppsatt. Det tillkommer, efter min föreställning, Expeditions-Utskottet att i förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser icke inlägga någon annan åsigt, än Rikets Ständers. Denna princip har förut, vid innevarande Riksmöte, Expeditions-Utskottet tillämpat i en annan fråga, den, rörande Kongl. Majts nådiga Proposition till national-representationens ombildning. Borgare-Ståndets, från de andra Ståndens deruti afvikande, mening intogs icke i förslaget till den underdåniga skrifvelsen, och detta förslag vann icke destomindre Ständernas bifall. För att icke finna sin mening undertryckt, beslutade derföre Borgare-Ståndet, att derom afläta en enskild underdånig skrifvelse, och samma utväg återstår äfven nu. Deremot skall jag icke hafva något att erinra, men på nu anförda och de skäl, som en föregående talare anfört, måste jag anhålla om Högtärade Ståndets bifall till förevarande skrifvelseförslag.

Herr *Billström:* Huru Expeditions-Utskottet, med åberopande af 76 § Riksdags-Ordningen, kunnat afgifva ett förslag till underdånig skrifvelse, hvaruti Rikets Ständer skulle förklara, att »Stats-Rådets ledamöter och Föredragandes ansvarighet för sina rådslag och utöfningar af sina embeten intill den dag, då innevarande Riksmöte tagit sin början, har, så vidt densamma kunnat pröfvas, med ledning af Stats-Råds-Protocollen för nämnda tid, upphört», förmår jag i sanning ej att inse, alldenstund nämnda Grundlags § innehåller i klara och bestämda ord: »att allt hvad *Rikets Ständer*, efter granskning, *godkänt eller lemnat oanmärkt*, bör anses hafva vunnit décharge». Jag frågar nu, om samtlige Stats-Rådenas embetsutöfning blifvit af Rikets Ständer godkänd, eller lemnad utan anmärkning? Härtill måste svaret, för att vara sanningsenligt, ovilkorligen blifva nekande. Hafva icke Borgare- och Bonde-Stånden, i afseende å Stats-Rådet och Chefen för Landtförsvars-Departementet, enstämmigt förklarat, att han icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat, och derföre beslutat, att hos Konungen anmäla deras önskan, att Hans Majt ville ur Stats-Rådet och ifrån embetet skilja bemälde Departements-Chef. Häraf är ju alldeles påtagligt, att Rikets Ständer ej lemnat hans embetsutöfning utan anmärkning. Dertill hade nödvändigt fordrats tre, och ej blott två Stånds beslut; ty Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets åtgärd kan väl rimligen icke betyda mera, än de två andra Ståndens. De två så kallade första Stånden hafva visserligen lemnat hela Stats-Rådets embetsutöfning utan anmärkning och lagt Constitutions-Utskottets derom afgifna Memorial till handlingarna; men de två andra Stånden hafva deremot, på sätt jag redan erinrat, funnit Chefen för Landtförsvars-Departementets embetsförvaltning vara sådan, att de beslutat anmäla honom till entledigande från sitt embete. Något Rikets Ständers beslut om godkännande af Stats-Rådet *Hohenhausens* rådgifvareåtgärder finnes följaktligen icke. Jag kan icke förstå Grundlagen, såsom Herr *Lagergren*, då han från den åberopade 76 § Riksdags-Ordningen drager den slutföljd, att décharge skulle vara gifven, emedan anmälan, efter 107 § Regerings-Formen, icke blifvit af Rikets Ständer beslutad. Deraf, att 107 § Regerings-Formen icke vunnit tillämpning, följer alldeles icke, att rådgifvareåtgärderna blifvit af Rikets Ständer godkända. Nämnde talare har jemväl påstått, att Expeditions-Utskottet varit fullt befogadt att förklara, det Rikets Ständer lemnat Stats-Rådenas åtgärder utan anmärkning; men lika mycket befogadt synes mig Utskottet hafva varit att säga, hvad Rikets Ständer icke lemnat oanmärkt. Emedlertid, och i det skick frågan kommit, lärer något annat sätt för dess slutliga lösning icke gifvas, än det, att uti Riksdagsbeslutet införes, hvad alla Stånden, i afseende på Chefen för Landtförsvars-Departementet, beslutat. Herr *Lagergren* har vidare, till stöd för sin mening, uppläst en strof ur 75 § Riksdags-Ordningen, men läser man denna § i sitt sammanhang, finner man lätt, att den icke är på förevarande fall tillämplig. Den börjar med att omtala, hvad som fordras för Grundlags stiftande, upphäfvande

eller förändring. Sedermera omnämnes sättet för andra ärendens behandling och stadgas, att för beslut i dessa, de mål undantagna, hvarom i Regerings-Formens 66, 69, 70, 71 och 72 §§ särskildt förordnadt är, nemligen: sådana, som röra statsregleringen samt Banco- och Riksgäldsverken, gälle, jemte Konungens samtycke, tre Stånds mening. Det är påtagligt, att detta stadgande afser lagfrågor, hvartill erfordras Rikets Ständers och Konungens gemensamma beslut. Men förevarande fråga om décharge för Stats-Rådet hörer uppenbarligen ej dit. Vidare heter det i samma §: »Skulle två Stånd stadna emot två, förfalle frågan och förblifve vid det, som tillförene stadgadt varit.» Häraf synes ytterligare, att §:ns sednare moment endast angår lagfrågor, men ingalunda sådana ämnen, i hvilka Rikets Ständer, oberoende af den andra Statsmakten, ensamt ega beslutande rätt. Den nu omhandlade frågan, angående décharge för Stats-Rådet, är dessutom icke af beskaffenhet att kunna förfalla; ty Rikets Ständer måste ovilkorligen i sitt Riksdagsbeslut redovisa för den i 105 § Regerings-Formen påbjudna granskning af Stats-Råds-Protocollen. Herr *Gezelius* har, såsom skäl för Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag, anfört, att Constitutions-Utskottet, efter det déchargefrågan blifvit inom Riks-Stånden behandlad, icke dermed tagit vidare befattning; men jag ber att få erinra, det Constitutions-Utskottet icke med denna fråga haft något att göra, sedan densamma blifvit af Rikets Ständer slutligen pröfvad. Den har derefter icke kunnat blifva föremål för Constitutions-Utskottets handläggning, enär återremiss till Utskottet icke blifvit beslutad. Riks-Ståndens beslut hafva deremot blifvit öfverlemnade till Expeditions-Utskottet, för att, i enlighet dermed, uppsätta så väl den § i Riksdagsbeslutet, hvarigenom Rikets Ständer skulle gifva tillkänna och redogöra för utgången af den i 105 § Regerings-Formen påbjudna granskningen af Stats-Råds-Protocollen, som ock förslag till Ständernas underdåniga skrifvelse i ämnet. Detta har Expeditions-Utskottet nu verkställt sålunda, att det, till en del åtminstone, endast fästat sig vid hvad två Stånd i saken åtgjort. Jag hemställer, på grund af hvad jag haft äran anföra, att ifrågavarande förslag måtte af Borgare-Ståndet återremitteras, med föreläggande för Expeditions-Utskottet att ej mindre uti den blifvande § i Riksdagsbeslutet, än uti den underdåniga skrifvelsen, upptaga så väl hvad Rikets Ständer tillgjort, beträffande décharge för Stats-Rådets ledamöter, med undantag af Chefen för Landtförsvars-Departementet, som ock hvad Ridderskapet och Adeln, jemte Preste-Ståndet, för deras del, samt Borgare- och Bonde-Stånden, å sin sida, beslutat, med afseende å merbemälte Departements-Chef.

Herr *Petré:* Man har talat om sofistik, och Herr *Lagergren* har ådagalagt prof på stor insigt derutinnan. Jag betviflar, att han i den delen kan öfverträffas. Kan man rimligtvis säga, att Chefen för Landtförsvars-Departementet åtnjuter Rikets Ständers förtroende, då den ena hälften af representationen lemnat hans embetsutöfning utan anmärkning, men den andra deremot funnit honom för sina åtgöranden, såsom Kongl. Maj:ts Rådgifvare, förtjent att anmälas till entledigande från detta embete. Jag frågar, om det icke är den mest fulländade sofistik att, vid slikt förevetande, påstå, det bemälde Stats-Råd åtnjuter Rikets Ständers odelade förtroende, och att således betrakta den ena hälften af representationen betyda lika med allt, hvad som med Rikets Ständers rätt beslutas. Till stöd för ett sådant påstående har emedlertid Herr *Lagergren* åberopat 75 § Riksdags-Ordningen, men den tolkning, han deraf gjort, strandar olyckligtvis emot sunda förnuftet. För att ådagalägga, att Expeditions-Utskottet ej länge varit betänkt på ifrågavarande förslag till underdånig skrifvelse, angående verkställd granskning af de i Stats-Rådet förda Protocoll, ber jag att få referera till hvad jag i ett föregående plenum derom upplyst. Ordförander för nämnde Utskott tillkännagaf nemligen öppet i en Talmans-Conference, dit han, jemte öfrige Utskottens Ordförander, blifvit kallad, det Utskottet vore villrådigt och hyste tvifvelsmål, huru Riks-Ståndens i déchargefrågan fattade olika beslut borde uppfattas, och att, just i anseende till den härigenom uppkomna förlägenhet, Utskottet tid från tid uppskjutit med frågans handläggning. Hvad för öfrigt blifvit anfördt, i anledning af mitt förra yttrande, erfordrar måhända äfven några ord till svar. Jag frångår icke, att Borgare-Ståndet under en föregående tidpunkt af Riksmötet med ord uttalat, hvad Ståndet ty värr under den sednare tiden med handling förnekat. I detta afseende åberopar jag, hvad som tilldragit sig i förstärkta Stats-Utskottet vid omröstningarne till nya statsanslag för försvarsverket. Jag vill dock medgifva, att Herr *Lagergren* i så måtto kunde hafva skäl för sina invändningar, som de, hvilka tillsatte ledamöter i nämnde förstärkta Stats-Utskott, i visst fall hafva att skylla sig sjelfve för voteringarnes resultat. För utgången tyckes det hafva

varit fullkomligen likgiltigt, hvilka ledamöter der blifvit insatta, ty, om Herr *Lagergren* sjelf blifvit, jemte sina härvarande politiska vänner, der placerad, så kunde frikostigheten mot försvarsverket och välviljan för Landtförsvars-Departements-Chefen aldrig hafva i högre grad uttryckt sig, än som nu varit händelsen.

Herr *Wærn:* Innan jag yttrar mig om sjelfva frågan, vill jag framställa en anmärkning emot hvad den siste talaren erinrat om skillnaden emellan Ståndets beslut vid föredragning af det så kallade décharge-betänkandet och utgången af voteringarna i förstärkta Stats-Utskottet. Jag beklagar visserligen, lika med Herr *Petré*, att hvad, som förefallit i förstärkta Stats-Utskottet, gifver anledning att tro, det den, i afseende å Stats-Rådenas embetsförvaltning, inom Ståndet uttalade åsigt ej var allmän. Att så verkligen förhöll sig, nekar jag likväl icke. Hvad än orsaken till den beklagliga utgången af extra anslagsfrågorna till landtförsvaret än må hafva varit, så tror jag likväl icke, att motiverna derför voro förtroende till Chefen för Landtförsvars-Departementet. Det tillhör visst icke mig att fälla yttrande om andra personers motiver, men jag tror dock icke, att förtroende för bemälde Chef föranledde utgången. Hvad sjelfva hufvudfrågan beträffar, kan jag icke dela den åsigt, som skulle Rikets Ständer hafva godkänt Stats-Rådets beteenden, då pluraliteten i Constitutions-Utskottet icke ansett någon tillämpning af **106** § Regerings-Formen böra ega rum och Rikets Ständer ej eller beslutat att, enligt **107** § Regerings-Formen, anhålla, det Stats-Rådets ledamöter måtte ur Stats-Rådet och ifrån sina embeten skiljas. Att så icke skett, är ett obestridligt factum, men då jag i meddelandet af décharge ej kan se annat, än ett positivt stadgande, måste det, likasom tre Stånds beslut erfordras för anmärkning emot Stats-Rådets ledamöter, så ock erfordras tre Stånds beslut för godkännande af deras beteende och ett derpå grundadt beviljande af décharge. Jag delar den af Herr *Billström* uttalade åsigt, och tror, att, då tre Stånds beslut behöfvas, för att godkänna Stats-Rådets embetsutöfning, bör det ock meddelas Kongl. Maj:t, att skiljaktiga tankar derom nu egt rum. Denna fråga, som Herr *Ekenman* ansett kunna jemnföras med representationsfrågan, är dock derifrån vida skiljd. Uti sistnämnde fråga var ett Rikets Ständers beslut verkligen fattadt, och vid sådant förhållande hade det varit otjenligt att, i sammanhang med anmälan derom, gifva tillkänna ett enskildt Stånds uti samma fråga

fattade beslut. Rikets Ständer utgjorde der ett helt, och vigten af deras beslut borde ej förminskas genom en anmälan, att något Stånd varit af skiljaktig tanka. Men då Rikets Ständer, såsom i förevarande fråga, icke fattat något beslut, återstår ej annat, än anmäla förhållandet, sådant som det är, hvarföre jag förenar mig i begäran om återremiss.

Herr *Lagergren:* Under de två föregående plena har Ståndet afgjort så många mål, att man med fullt skäl kan säga, att Riksdagens slut derigenom blifvit främjadt. I dag åter synes man icke vilja afgöra något ärende, utan egna aftonstunden åt debatter, hvilka ej leda till annat resultat, än att söndra och reta sinnena inom Ståndet. Om ock ledamöterna i förstärkta Stats-Utskottet med ett englalikt tålamod emottagit de förebråelser, som här tilldelats dem, följer ej deraf, att Ståndets tid bör förspillas med att afhöra dylika tillvitelser. Bättre är det i sanning att hålla sig till hvad man har för händerna. Herrar *Petré* och *Billström* hafva tyckt sig finna, det jag gillat något, som gått derpå ut, att Rikets Ständer godkänt Stats-Rådets embetsförvaltning. Så är dock icke förhållandet. Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag är af följande lydelse: »Sedan Rikets Ständer, genom sitt Constitutions-Utskott, låtit granska de i Stats-Rådet förda, samt, jemlikt **105** § Regerings-Formen och **29** § Riksdags-Ordningen, till Utskottet öfverlemnade Protocoll, få Rikets Ständer i underdånighet tillkännagifva, att, med stöd af **76** § Riksdags-Ordningen, Stats-Rådets ledamöters och Föredragandes ansvarighet för sina rådslag och utöfningen af sina embeten intill den dag, då innevarande Riksdag tagit sin början, har, så vidt densamma kunnat pröfvas med ledning af Stats-Råds-Protocollen för nämnda tid, upphört.» Detta är ett enkelt och obestridligt factum. Förslaget innefattar ej något omdöme; det innehåller endast den slutsats, enligt **76** § Riksdags-Ordningen, att Stats-Rådets ansvarighet, för den tid granskningen omfattat, nu upphört; ingalunda, att Stats-Rådets embetsförvaltning efter verkställd granskning blifvit godkänd. Då någon anmärkning icke kommit till stånd, emedan två Stånd stadnat emot två, borde ansvarighetens upphörande, såsom ett enkelt factum, ej såsom ett omdöme, consigneras i Riksdagsbeslutet. Den föreslagna paragraphen innehåller också icke, jag erinrar ånyo derom, något uttaladt omdöme, utan blott det factum, att granskning af Stats-Rådets embetsförvaltning egt rum, men icke föranledt till någon åtgärd. Jag vill än en gång, äfven å min sida, appellera till sunda för-

nuftet, i det jag hemställer, om genom en återremiss något kan vinnas, och om icke ett sådant beslut skall hafva till påföljd att uppreta sinnena och väcka split emellan Stånden, i det ögonblick, då en hvar önskade att få i endrägt sluta sitt Riksdagsmannakall.

Herr *Billström:* Herr *Lagergren* har påstått, att Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag endast skall innefatta ett oemotsägligt factum, och att detta finnes bekräftadt af 76 § Riksdags-Ordningen, der det heter: »Allt hvad Riksens Ständer, efter ganskning, godkänt eller lemnat oanmärkt, bör anses hafva vunnit décharge, i afseende på det granskade.» Det är just detta, jag fortfarande måste bestrida. Huru kan man väl påstå, — jag upprepar det ännu en gång —, att Rikets Ständer godkänt eller lemnat oanmärkt Chefens för Landtförsvars-Departementet embetsförvaltning, då endast två Stånd gjort det, men tre Stånds sammanstämmande mening fordras till Rikets Ständers beslut? Jag uppmanar Herr *Lagergren* att visa mig något ställe i Grundlagen, hvarest två Stånds beslut anses och gälla, såsom Rikets Ständers. Ingenstädes erkänner Grundlagen, såsom Rikets Ständers beslut, något, hvarom icke tre Stånd sig förenat. Den jemnförelse, Herr *Ekenman* gjort emellan Rikets Ständers beslut i denna fråga och i representationsfrågan, håller ingalunda stånd. Uti den förra förkastade tre Stånd det framlagda förslaget till representationens ombildning, och endast Borgare-Ståndet antog detsamma. I den sednare frågan åter förekommer, att blott två Stånd lemnat Chefens för Landtförsvars-Departementet embetsförvaltning utan anmärkning, då deremot två andra Stånd beslutat en anmälan, enligt 107 § Regerings-Formen. Det är visserligen sannt, att ej Rikets Ständer beslutat att begära Chefens för Landtförsvars-Departementet entledigande; ty då hade förkastelsedomen öfver ifrågavarande förslag från Expeditions-Utskottet väl icke fordrat lång öfverläggning; men deraf följer likväl icke, att den oftanämnde Departements-Chefens åtgärder blifvit af Rikets Ständer godkände eller lemnade utan anmärkning. Jag förnyar min anhållan om återremiss och förständigande för Expeditions-Utskottet att upprätta andra förslag, deruti de af Stånden fattade olika beslut vederbörligen framläggas.

Herr *Ekholm:* Den söndring, som genom en återremiss skulle kunna uppkomma, anser jag ej äfventyrlig, enär det är alltför bekant, att endrägten emellan Stånden ej varit särdeles framstående; men jag fruktar än mer den söndring, som inom Ståndet kan följa af de tillvitelser emot ledamöterna i förstärkta Stats-Utskottet, som en talare framställt. Den skall med begärlighet uppfångas af det motsatta partiet, och i öfrigt äro dylika tillvitelser otillbörliga, äfvensom jag icke kan inse, hvad anledning man har att skjuta skulden på enskilda ledamöter för utgången af vissa anslagsfrågor, helst det är en hemlighet, huru rösterna afgifvits. Man bör dervid tillika komma ihåg, att åskilliga frågor förlorats på blott en enda röst. Hvar denna röst vunnits, kan man icke veta. Emedlertid äro dylika rykten menliga för Ståndet, hvarföre jag ock ansett mig böra söka att gendrifva dem. Högst oparlamentariskt förefaller det att genom dylika anspelningar möjligen åstadkomma söndring inom Ståndet.

Herr *Rudling:* Jag instämmer med dem, hvilka begärt återremiss. Skäl derför äro redan af föregående talare anförda, men jag vill tillägga ytterligare ett skäl. Herr *Gezelius* har tillkännagifvit, att Expeditions-Utskottet, vid uppsättande af ifrågavarande skrifvelseförslag, följt Rikets Ständers vid sistlidne Riksdag uti frågan fattade beslut, endast med den skillnad, att ordet *fullkomliga* framför ordet *ansvarighet* blifvit uteslutet. Men då detta uteslutande skulle komma att afse samtlige Stats-Rådets ledamöter, ligger deruti en orättvisa emot dem, som icke varit utsatte för någon anmärkning. En, nemligen Stats-Rådet Grefve *von Platen* har ej i något Stånd erhållit anmärkning för sina åtgärder. Det är endast emot Chefen för landtförsvaret, som anmärkningar af två Stånd blifvit gjorda; och då vore det väl mindre rätt att gifva lika vitsord åt alla ledamöterna i Stats-Rådet. Af dessa skäl begär jag återremiss.

Herr *Bosæus:* Komma discussionerne på detta rum att taga samma riktning, som den nu förevarande, så torde Borgare-Ståndet få rätt så mycket att förebrå sig, som den klandrade Kongl. Propositionen, i fall Riksdagen skulle räcka längre, än man hoppats. Jag har inom Högtärade Ståndet icke deltagit i det beslut, som ligger till grund för den från Expeditions-Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelsen; men jag anser mig, såsom följd af ett sådant beslut, ej kunna annat, än biträda den åsigt, som påyrkat återremiss, och sådant af skäl, dem Herrar *Billström* och *Wærn*, efter min tanke, klart derför utvecklat. En sådan återremiss, i syftning att uti den underdåniga skrifvelsen inrymma ett sanningsenligt meddelande, huru déchargefrågan blifvit af Rikets Ständer behandlad, kan ej vara stridande emot Grundlagens anda, och

återremissen måste, vid denna lags brist på uttryckligt stadgande för omförmälda fall, destohellre innebära det rätta, som bland Stats-Rådets Herrar ledamöter Chefen för Landtförsvars-Departementet lika litet kan sägas hafva vunnit, som blifvit frånkänd décharge, enär härutinnan två Stånd stadnat emot två. För öfrigt, och ehuru jag på sin plats saknar den värde talare, som nyss tillåtit sig en så sträng upptuktelse af detta Stånds ledamöter i förstärkta Stats-Utskottet för dessas tillgöranden derstädes, måste jag dock emot ett sådant angrepp nedlägga min alfvarliga protest både nu och för framtiden under innevarande Riksmöte, i händelse något dylikt skulle åter ifrågakomma. Hvad mig beträffar, så är jag djupt tacksam för den ära och det förtroende, som Ståndet, genom att välja mig till Suppléant i nämnda Utskott, låtit mig vederfaras; men jag har hvarken sökt eller eftersträfvat den. Jag har, vid fullgörandet af detta mitt uppdrag, handlat efter bästa öfvertygelse med mina inskränkta åsigter och i orubblig öfverensstämmelse med mina rättsbegrepp. En närmare redovisning derför anser jag mig ej vara någon annan *skyldig*, än mitt eget samvete; och det bör ingalunda anses indiscret af mig att uttala dessa åsigter i dens frånvaro, som nyss apostroferade så väl mig, som andra mina kamrater i Utskottet, hvilka jag är säker kunna stå lika väl till svars för deras tillgöranden. Jag upprepar ännu en gång, att jag icke anser mig pligtig redovisa för mitt handlingssätt i förstärkta Stats-Utskottet, och får tillika förklara, att jag i den delen är tillfreds med räkningen hos mitt medvetande. Vidare ämnar jag ej besvara, hvad Herr *Petré* anfört, åberopande slutligen Herr *Ekholms* derom afgifna yttrande.

Herr *Ekenman:* Jag anser mig böra något närmare motivera den åsigt, jag förut haft äran uttala. För aflåtande af en underdånig skrifvelse, enligt **107** § Regerings-Formen, deruti Rikets Ständer anmäla deras önskan hos Konungen, att Han ville utur Stats-Rådet och ifrån embetet skilja en eller flere af dess ledamöter, emot hvilka anmärkning blifvit gjord, erfordras minst tre Stånds beslut. Fattas sådant beslut af endast ett eller två Stånd, kan den positiva åtgärden att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmäla, hvad detta eller dessa Stånd velat, desto mindre ega rum, som Stats-Rådets ansvarighet redan genom tvänne Stånds underkännande af gjorda anmärkningar de jure upphört. Och härvid tillåter jag mig att fästa uppmärksamhet å det misstag, som, efter mitt förmenande, ligger i den under discussionen uttalade

föreställningen, att, för meddelande af décharge, trenne Stånds beslut erfordras. Då af **107** § är tydligt, att icke färre, än tre Stånd kunna åt en mot Stats-Rådet gjord anmärkning gifva den kraft, samma § afser, så lärer **76** § Riksdags-Ordningen icke annorlunda kunna förstås, än att allt, hvad, efter granskning, tre Stånd godkännt eller två Stånd lemnat utan anmärkning, bör anses hafva vunnit décharge, i afseende på det granskade. Och är det således icke Ständernas skrifvelse till Kongl. Maj:t, som déchargerar Stats-Rådets ledamöter, utan den utgång, som Constitutions-Utskottets Memorial, rörande granskning af Stats-Rådets protocoller, hos Rikets Ständer erhållit. Ett tillkännagifvande från Ständerne, att décharge är lemnad, torde anses vara tillbörligt och är häfdvunnet, ehuru i Grundlagen ej föreskrifvet; men om ett sådant tillkännagifvande af en eller annan orsak uteblifver, så lärer intet tvifvel derom ega rum, att icke destomindre ansvarigheten upphört, så framt tillämpning af **106** eller **107** §§ Regerings-Formen icke sker.

Hvad nu slutligen sjelfva skrifvelseförslaget angår, så ber jag få erinra, det ordställningen i detsamma icke undertrycker Högtärade Ståndets i décharge-frågan uttalade opinion. Der finnes icke ett ord, åsyftande att godkänna Stats-Rådets åtgärder; der anmäles endast, hvad ovedersägligen är med förhållandet öfverensstämmande, att Stats-Rådets ledamöters ansvarighet upphört. Detta sätt att lösa uppgifter synes mig icke hafva bort framkalla den opposition, som här försports, och då jag betviflar, att det af Herr *Billström* påyrkade föreläggandet för Expeditions-Utskottet kan leda till någon påföljd, anhåller jag, fortfarande, om proposition å bifall till förevarande skrifvelseförslag.

Herr *Brinck:* Man har jemnfört det af Expeditions-Utskottet nu framlagda förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, angående verkställd granskning af Stats-Rådsprotocollen, med den skrifvelse, som i berörde afseende afläts vid sistförflutna Riksdag; men jag ber att, i anledning deraf, få erinra, det blott ett Riks-Stånd då framställde anmärkningar emot Stats-Rådets ledamöter. Det var således tre Stånd, som lemnade deras embetsförvaltning utan anmärkning, och följaktligen utgjorde detta ett Rikets Ständers beslut. Man har sagt, att deruti icke ligger någon positiv åtgärd, men jag hemställer, om icke frågan om décharge verkligen innefattar något positivt. Dertill erfordras, efter min

åsigt, tre Stånds beslut. Jag instämmer, på dessa och af föregående talare anförda skäl, uti begäran om återremiss, under anhållan, att Expeditions-Utskottet måtte taga detta ärende ånyo i öfvervägande. Man klagar, att Riksdagen derigenom kommer att uppehållas, men dermed är ingen fara, ty återremissen kan snart behandlas af Utskottet. Hvad åter angår en annan episod, som under discussionen förekommit, eller den replik, ledamöterne af Förstärkta Stats-Utskottet utaf en talare fått emottaga, så hör densamma icke hit, hvarföre jag ej eller vill upptaga den till besvarande, utan instämmer, i afseende derå, med Herr *Ekholm*.

Herr *Norin:* Under den tid, jag deltagit i Riksdagsförhandlingarna, har jag städse sökt uppfatta andemeningen af våra Grundlagar. Jag har likväl icke kunnat finna annat föreskrifvet, än att vid hvarje Riksdag antingen décharge skulle meddelas åt Stats-Rådets ledamöter, eller ock anmärkning emot dem framställas, som hade till påföljd en underdånig anmälan om deras entledigande utur Stats-Rådet. Nu hafva två Stånd lemnat deras embetsförvaltning utan anmärkning, då deremot två andra Stånd ansett anledning till anmärkning hafva förefunnits. Man har, vid sådant förhållande, påyrkat att Expeditions-Utskottet uti den underdåniga skrifvelsen skulle framlägga, hvad dels Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, dels Borgare- och Bonde-Stånden i detta fall beslutat. Om man ginge så till väga, kan jag ej göra mig rätt klart, hvad resultat deraf skulle blifva. Kongl. Maj:t finge i sådant fall icke veta, huruvida Rikets Ständer friat eller fällt Stats-Rådets ledamöter. Något annat måste väl afses, än ett sådant mechaniskt förfarande; men huru skulle man väl kunna komma derhän, om Expeditions-Utskottet förfore, såsom man här påyrkat. Hvad angår den, på sidan om förevarande fråga, förda discussionen eller de emot ledamöterne af Förstärkta Stats-Utskottet af en talare framkastade tillvitelsen, så instämmer jag uti hvad Herrar *Ekholm* och *Bosæus*, med anledning deraf, yttrat, och hade trott, att, om icke annat, åtminstone den af Herr *Petré* åberopade höga auctoritet, sunda förnuftet, skulle hafva förestafvat honom det lindrigast sagdt otillbörliga uti hans ofvanberörde yttrande.

Herr *Gezelius:* Med anledning af en erinran utaf Herr *Billström* uti dess första yttrande, har jag trott mig böra här omförmäla, att, då nu ifrågavarande expeditioner till justering i Expeditions-Utskottet förekommo, den upplysning meddeltes, att, efter det décharge-frågan hade hos Riks-

Stånden förevarit, fråga hos Constitutions-Utskottet uppstått, huruvida, i följd af Riks-Ståndens skiljaktiga meningar, någon vidare behandling af saken der kunde erfordras, men att Constitutions-Utskottet skall enhälligt dervid kommit öfverens, att det, för sin del, ej hade något vidare att i saken åtgöra.

Hvad åter beträffar den fråga, som nu egentligen är föremål för behandling, så, och då, å motsidan, blifvit medgifvet och af en hvar *måste* medgifvas, att Rikets Ständer ej kunna anses hafva fattat beslut derom, att, enligt **107** § Regerings-Formen, anmälan hos Konungen skulle göras om någon Stats-Rådsledamots entledigande från embetet, kan jag, för min del, ej inse, huru en sådan anmälan formenligen skulle kunna i Riksdags-beslutet och skrifvelsen till Kongl. Maj:t inrymmas, på sätt af en del talare blifvit yrkadt. Enär en sådan behandling af denna fråga icke eger något stöd i Grundlagen eller följd praxis, samt två Riks-Stånd redan godkännt ifrågakomna expeditioner, tror jag ej eller, att en återremiss skulle kunna föranleda till någon dermed åsyftad påföljd, hvadan jag, för min del, hemställer om godkännande af samma expeditioner.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Efter min tanka, hafva Rikets Ständer lika litet godkännt Stats-Rådets ledamöters embetsförvaltning, som deremot gjort anmärkning. Om intetdera handlar ej eller det af Utskottet uppsatta förslag till ifrågavarande § i Riksdagsbeslutet. Det säger endast, att Stats-Rådets ledamöters ansvarighet upphört. Det lyder blott sålunda: »Sedan Rikets Ständer genom sitt Constitutions-Utskott låtit granska de i Stats-Rådet förda samt, jemnlikt **105** § i Regerings-Formen och **29** § Riksdags-Ordningen, till Utskottet öfverlemnade protocoll, få Rikets Ständer i underdånighet tillkännagifva, att, med stöd af **76** § Riksdags-Ordningen, Stats-Rådets ledamöters och föredragandes ansvarighet för sina rådslag och utöfningar af sina embeten intill den dag, då innevarande Riksdag tagit sin början, har, så vidt densamma kunnat pröfvas, med ledning af Stats-Rådsprotocollen för nämnda tid, upphört». Jag frågar, om häruti innefattas annat, än klara sanningen, grundad deruppå, att Rikets Ständer ej kunnat komma till rätta hvarken med någon anmärkning eller godkännande, utan hafva två Stånd derutinnan stadnat emot två, hvaraf följden nödvändigt måste vara den, att ansvarigheten för Stats-Rådets ledamöter upphört, ehuru någon décharge icke blifvit meddelad. Hvad

särskildt beträffar den vid sidan af hufvudfrågan förda discussionen, vill jag blott förklara, att, om jag hade tillhört ledamöterna i Förstärkta Stats-Utskottet, skulle jag icke hafva åtnöjt mig med, såsom andre här gjort, att endast uttrycka min harm öfver detta tadel, utan, då det rört mig personligen, hänfört mig till 50 § Riksdags-Ordningen och försökt, om icke derstädes skulle kunnat hemtas mera verksamt correctif emot ett dylikt oskick.

Herr *Petré:* Jag anser öfverflödigt att tillägga något i sjelfva hufvudfrågan, men jag har begärt ordet, för att uppträda, såsom målsman för den, såsom frånvarande anmälda ledamoten. Det vore i sanning i allmänhet rätt beqvämt, om hvarje Representant kunde söka skygd bakom den slutna voteringssedeln, och icke ega någon förbindelse att för sitt handlingssätt ansvara. Det kan vara godt och väl, att här finnas personer, i besittning af mod att uttala en sådan åsigt; men det måste likväl vara förlåtligt, om andra tänka annorlunda och anse sin oeftergifliga pligt fordra, att i det offentliga lifvet handla med tillitsfull öppenhet. Måhända hysa de män, som inom Förstärkta Stats-Utskottet draga försorg om voteringarna, samma föreställning, enär de förfogat så, att de sedlar, som beteckna omröstningarne, kunna genom formatets olikhet åtskiljas ända derhän, att man sålunda kan taga reda på, huru hvar och en röstar. Här tyckes verkligen vara fråga om ett rätt alfvarsamt angrepp emot mig. De ord, som dertill skola innefatta anledning, vill jag ännu en gång upprepa. Jag yttrade, att Borgare-Ståndets ledamöter i Förstärkta Stats-Utskottet icke, hvad angår Chefen för Landtförsvars-Departementet, med handling uttryckt samma mening, som de tillförene med ord uttalat. För mig skall det vara helt och hållet likgiltigt, om Ståndet en corps uppstår, för att förena sig med Herr *Halling* om ogillande öfver mitt anförande, ty för enskild del har jag aldrig begärt undseende. Aldrig har jag hållit hemligt, huru jag röstat i en eller annan fråga, eller hvad jag i öfrigt, i afseende på Riksdagsärendena, gjort och låtit. Om Ståndet finner sig tillständigt, må det alltför gerna med all möjlig strängbet gå till väga. Det skall icke på minsta vis såra mig, ehuru jag i allmänhet vet att värdera mina kamraters bifall. Att min gamle kamrat, Herr *Halling*, skulle med begärlighet omfatta ett tillfälle att, i anseende till mig, opinera i den riktning, som den af honom åberopade paragraphen antyder, är hvad jag af flydda antecedentia kunde från hans sida vänta.

Utan afseende derpå, förklarar jag, det jag icke tager ett enda ord af mitt klandrade yttrande tillbaka. Blott det har jag att beklaga, att jag sagt snarare för litet, än för mycket.

Herr *Wærn:* Herr *Norin* har här yttrat en åsigt, hvilken synes mig vara grundidéen till så väl hans, som flere ledamöters opinioner i denna sak, nemligen att här helt enkelt endast vore fråga om ett tillkännagifvande, huruvida Rikets Ständer friat eller fällt Konungens Rådgifvare. Mig synes det skrifvelseförslag, som nu är föremål för öfverläggning, böra ses ur en mera omfattande synpunkt. Det finnes uti ett constitutionelt samhälle intet mera angeläget, än att alltid bibehålla och bereda samverkan och förtroende emellan de båda Statsmakterna. Tillkännagifvandet af det resultat, hvartill Rikets Ständer, efter granskning af Stats-Rådsprotocollen, kommit, bör derföre, efter min tanka, icke betraktas, såsom uppfyllandet af en tom formalism, utan är det rätta tillfället för förklarande af de åsigter, hvilka hos Representationen äro om Regeringens system och åtgärder rådande. Intet kan för Konungen vara af mera vigt, än att komma i erfarenhet, huruvida hans Rådgifvare äro i besittning af folkets förtroende eller ej, och då dessa Rådgifvare i nu förevarande fall icke tillvunnit sig Rikets Ständers godkännande af deras åtgärder, samt, enligt detta Stånds åsigt, icke förtjena förtroende, måste det vara af största vigt att i nu ifrågavarande skrifvelse derom göra underdånig anmälan. Jag anhåller, fortfarande, om återremiss.

Herr *Lagergren:* 106 § Regerings-Formen talar om en art af ansvarighet för Stats-Rådets ledamöter. Tillämpningen häraf tillhör ensamt Constitutions-Utskottet att besluta och utkräfva. Uti 107 § Regerings-Formen, som hänförer sig till en annan slags ansvarighet, talas ej ett ord om Nationens förtroende för Konungens Rådgifvare. Denna § lemnar Rikets Ständer ingen rättighet att hos Kongl. Maj:t gifva tillkänna, om Stats-Rådets ledamöter hafva folkets förtroende eller ej. Den innehåller endast, att, i händelse Rikets Ständer finna Rikets väl det kräfva, kunna de hos Konungen skriftligen anmäla deras önskan, att Han ville utur Stats-Rådet och ifrån embetet skilja den eller dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord. Det talas deruti hvarken om uttryck af förtroende eller af misstroende. De under discussionen omförmäldta förtroende- eller misstroendevota äro utländska begrepp, som alldeles icke passa in på vår Statsförfattning. Vi äro fördenskull icke berättigade att låta så-

dana främmande idéer bestämma eller hafva inflytande på våra constitutionela handlingar. Emedlertid äro vi att lyckönska, att Riksdagen genom sakernas naturliga gång närmar sig sitt beslut. Ty att en så ifrån ämnet afvikande, bitter och onyttig discussion, som den förevarande, fått utan allt afbrott eller erinran från Herr Talmannens sida nu en lång stund fortgå, — det främjar i sanning icke bemödandet för ärendernas snara afslutande. Då ännu så mycket vigtigt och nödvändigt återstår att handlägga, måste det beklagas, att Ståndets tid blifver på detta gagnlösa sätt upptagen.

Herr *Björk:* Den undersökning, som här egt rum, rörande Grundlagens stadgande, i det fall, då två Stånd stadna emot två, i fråga om Stats-Rådets ledamöters ansvarighet, har ledt endast dertill, att Grundlagen finnes icke derom meddela någon bestämd föreskrift. Skäl finnas så väl för, som emot hvad här blifvit yrkadt: förändring i Utskottets förslag. Jag gillar emedlertid hufvudsakligen de slutledningar, som af Herrar *Petré*, *Wærn* och *Billström* i denna fråga blifvit anförda, men hyser i öfrigt den öfvertygelse, att Grundlagens stiftare ansett ett särskildt stadgande i förevarande fall öfverflödigt. De hafva nemligen icke kunnat föreställa sig, att, sedan hälften af Representationen, och detta den väsendtligaste delen deraf, fällt ett sådant omdöme öfver en ledamot i Stats-Rådet, som af Borgare- och Bonde-Stånden blifvit uttaladt, i fråga om Chefen för Landtförsvars-Departementet, en sådan Rådgifvare ändock kunde, i trots af allmänna opinionen, qvarstanna på sin plats. För öfrigt vill jag uttala den öfvertygelsen, att, oaktadt votering med slutna sedlar blifvit af vår Grundlag föreskrifven, och måste bibehållas, så länge sjelfskrifna Representanter finnas, hvarje vald Representant är skyldig sig sjelf, sine committenter, sine kamrater och samhället att offentligen tillkännagifva, huru han röstat, när och hvarhelst sådant kan påfordras.

Herr *Ekenman:* Herr *Wærns* yttrande, att det vore af stor vigt, det Konungen känner, huruvida Stats-Rådets ledamöter ega Nationens förtroende eller sakna detsamma, måste hvar och en vän af ett constitutionelt statsskick gilla, men om sättet att meddela Konungen denna kännedom, torde meningarna vara olika. — Huruvida Konungen kan af Representationen inhemta densamma, lärer vara beroende deraf, om Representationen sjelf eger folkets förtroende, och derpå vågar jag för närvarande beklagligtvis tvifla. Sedan numera blifvit upplyst, att två Stånd bifallit Expeditions-Utskottets ifrågavarande

skrifvelseförslag, och således full anledning lärer vara för handen, att Utskottet, följande den vanliga principen, skall vidblifva sitt förut afgifna yttrande, men icke desto mindre återremiss, fortfarande, här yrkas, lärer meningen icke kunna vara att åstadkomma annat resultat, utan blott att uttala en opinion, och, med sådan förutsättning, skall jag icke vidare sätta mig emot återremissen.

Discussionen ansågs slutad; och Herr Talmannen framställde denna proposition:

Behagar Ståndet godkänna Expeditions-Utskottets nu föredragna förslag till underdånig skrifvelse och § i Riksdagsbeslutet?

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som godkänner Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag, № 136, samt förslag, № 8, till § i Riksdagsbeslutet, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras nämnde tvänne förslag».

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 30 *Nej* emot 10 *Ja*, i följd hvaraf Borgare-Ståndet till Expeditions-Utskottet återremitterat dess skrifvelseförslag, № 136, jemte förslag till motsvarande § i Riksdagsbeslutet.

§ 6.

Föredrogos ånyo Bevillnings-Utskottets Memorial.

№ 18, i anledning af Rikets Ständers olika beslut, angående grunderna för den blifvande allmänna bevillningen och föreskrifterna för deras tillämpning.

Härvid förekommo:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10:de och 11:te voteringspropositionerna.

Ständerna vidblef sina beslut, och godkände voteringspropositionerna.

Yttrandet, angående Bevillnings-förordningens 88, 89, 92 och 119 §§.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Det här gjorda försöket att missbruka Svenska folkets rätt, att sig sjelft beskatta, kan jag ej låta oanmärkt passera. Samma fråga förevar vid 1828—30 årens Riksdag, och Borgars-Ståndet blef likaledes

då öfverröstadt samt måste böja sig för öfvermakten. Bevillnings-Utskottets yttrande derom lades då, med ogillande, till handlingarne, och enär all vidare protest tjenar till intet, hemställer jag, att samma åtgärd nu måtte af Ståndet vidtagas.

Herr *Murén:* Bevillnings-Utskottets förfarande är i sanning förnärmande emot Svenska folkets rätt att sig sjelft beskatta. På samma sätt, som de öfriga Stånden nu beslutat en minskning af antalet ledamöter utaf Borgerskapet i Taxerings-Comitéerna, skulle de en annan gång kunna derifrån helt och hållet utesluta Borgerskapet. Jag instämmer för öfrigt med Herr vice Talmannen.

Discussionen var slutad; och, på hemställan af Herr Talmannen, lades Utskottets berörde yttrande, med ogillande, till handlingarne.

12, **13**, **14**, **15**, **16**:de och **17**:de voterings-propositionerna.

Borgare-Ståndet vidblef sina fattade beslut och godkände voterings-propositionerna.

och № **19**, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, rörande stämplade pappersafgiften.

Härvid förekommo:

1, **2** och **3** voterings-propositionerna.

Ståndet afslog den gjorda inbjudningen och godkände voterings-propositionerna.

Yttrandet pag. **12**.

Godkändes.

§ 7.

Föredrogos ånyo Constitutions-Utskottets Memorialer:

№ **18**, med förslag till ändring i 3 mom. **14** § Riksdags-Ordningen, rörande grunderna för röstberäkningen vid Riksdagsmannaval i städerna.

Antogs att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

№ **19**, med förslag till ändring i **1** mom. **14** § Riksdags-Ordningen, rörande Representations-rättigheten för Stockholm.

Herr *Gustafsson:* I detta Memorial finner man en gengångare från föregående Riksdagar, som nu åter framträdt i en betydligt förändrad gestalt. Egentliga anledningen dertill, att motion först väcktes, var väl den, att bland en så liten corps, som Stockholms Magistrat, 3:ne Riksdagsfullmäktige borde utses. Magistratsledamöternas antal var då **19**. Nu

har det nedsjunkit till **16**; men likafullt qvarstår stadgandet, att 3 Representanter bland dem skola utväljas. Ehuruväl ingen kan vilja påstå, att ju icke äfven bland denna, till antalet ringa, corps många värdiga Riksdagsmanna-ämnen finnas, så är dock tvifvelsutan berörde stadgande mindre lämpligt. Vid **1844** års Riksdag uppstod ock svårighet att bland Magistratens medlemmar, af hvilka flere då voro öfverårige, erhålla det erforderliga antalet Representanter. Om en förändring endast i den riktningen blifvit föreslagen, så skulle ingen kunnat säga något deremot, men motionairen har gått än längre, och derföre måste jag motsätta mig förslaget. Han har yrkat, att de utsedde **50** Electorerne skulle berättigas att samfäldt välja samtlige **10** Riksdagsmännen för hufvudstaden, samt att desse skulle få väljas, utan hänsyn eller inskränkning till någon viss classfördelning af de valberättigade eller valbare, och i följd deraf alltså äfven utan afseende på, om de valbare äro Magistrat-personer eller borgare. Någon svårighet, att bland Borgerskapets särskilda classer erhålla 7 tjenliga Representanter, har likväl aldrig förefunnits. Man har sagt, att det vore skrålmessigt, att vid hvarje Riksdag nödvändigt **2** grosshandlare, **1** fabriqueur och 3 handtverkare skulle väljas. — Må vara. Men lika skrålmessigt måtte det väl vara att välja de **50** Electorerne, på sätt, som nu sker. Häri har dock någon ändring icke blifvit föreslagen. Bäst vore väl, om classvalen helt och hållet borttogos och hela Borgerskapet berättigades att, utan afseende på class, utse sina **50** Electorer. Denna bana har man dock icke velat beträda, troligtvis af den orsak, att köpmännens antal endast är omkring **900**, då handtverkarnes deremot uppgår till **2,000**. Härigenom har man befarat, att de handlande skulle ligga under vid valen. Men enahanda förhållande kommer otvifvelaktigt att inträffa med handtverkarne, i händelse detta förslag varder lag. — Gross- och minuthandlare välja tillsammans **24** Electorer, och då till dem skäligen kunna hänföras de tvänne Electorer, som af Coopværdie-skeppare ega att utses, så är styrkan på de handlandes sida, och derefter lärer väl få, om ens några, handtverkare varda till Representanter kallade. Jag vädjar i det hänseendet till den dagliga erfarenheten. Der makt kan inkräktas, så sker det, och concessioner för den svagare göras aldrig. Att, vid sådant förhållande, nu gifva vika, vore en oförlåtlig svaghet. Jag beder att, till närmare upplysning, få uppläsa ett yttrande, som

i förevarande fråga afgafs vid 1844—1845 årens Riksdag af en visserligen icke conservativ ledamot. Det lyder sålunda:

»Hade afsigten varit att bilda en öfvergång för allmänna val, så borde man icke föreslagit, att Electorerne skulle utses classvis och inom classerne, såsom hittills, utan af och bland hela Borgerskapet samfäldt, hvarigenom den betänklighet undvikits, som nu uppstått, i afseende på möjligheten för tvänne eller trenne classer, att sätta sig tillsamman och bestämma valets utgång, så att de öfrige blefvo från allt inflytande utestängde, hvilket onekligen vore en möjlighet, i händelse handels-societeterne, som bestå af Grosshandlare med 12 röster och Minuthandlare med 12, öfverenskommo om valet och med sig förenade de genom yrket med dem närmast sympathiserande tvänne rösterne från Coopværdie-skepparnes class. Nämnde classer, med tillsammans 26 Electorer af hela antalet 50, skulle då helt och hållet kunna undertrycka fabriqeurernes och handtverkarnes talan. Då jag, för min del, tillhör handelsclassen, hvilken på detta sätt kunde bereda sig öfvervigt, torde mitt omdöme få anses fritt från eget intresse, då jag förklarar mig icke inse, att den föreslagna förändringen innefattar en sådan förbättring, som öfverväger åtföljande olägenheter».

Vid förra Riksdagen yttrades af en person, som icke heller plägade motsätta sig nyttiga förslag, i detta ämne följande: »Icke är jag således den, som ej inser behofvet af reform uti sättet för anställande af val till Riksdagsmän för Stockholm; men, det oaktadt, hyser jag den öfvertygelse, att det ifrågavarande förslaget till en förändring i berörde hänseende är behäftadt med sådan felaktighet, att, i stället för att afhjelpa de det hittills gällande valsättet vidlådande bristfälligheter, det snarare skulle inveckla Stockholms Borgerskap i ännu flera svårigheter, än det hittills haft att utstå. Grunden för förslaget är nemligen, på sätt ock anmärkt blifvit, icke samfäldta val, utan fasthellre den allralösligaste class-sammansättning, och det är just detta, som jag hufvudsakligen har emot förslaget. Det heter i 14 § R. O., angående val af Riksdagsmän för Stockholm, och denna punkt af paragraphen är icke föreslagen att ändras, att valen förrättas af 50 Electorer, utsedde ibland Borgerskapet efter lika classification, som stadens Femtio Äldste; men denna af Grundlagen åberopade classification, af hvem beror den? Huru är den inrättad? Den beror af Femtio Äldste med Konungens sanction. Det har redan blifvit nämndt, att densamma undergått flera förändringar, och en sådan är till och med nu som bäst i görningen. Hvad inrättningen beträffar, är att märka, att af Electorerne tillhöra för närvarande 12 Grosshandlare, 12 Minuthandlare, 24 Fabriqueurer och Handtverkare, och 2 Coopwærdie-Skeppare. Naturligtvis hafva Minuthandlarne likartade interessen med Grosshandlarne, och komma följaktligen lättare öfverens med dem, än med Handtverkarne. I anledning af sålunda antydda sympathier emellan de särskilda classerna ibland Electorerne, uppstå lätteligen tvänne partier ibland dem, med antalet 24 på hvardera sidan. Hvilketdera partiet, som skall erhålla öfvervigten, vore då beroende af Coopwærdie-Skepparnes Electorer. Allt är således beredt till partisöndringar, hvilka ock icke kunna undvikas, när man åt classer eller skrån öfverlåter sådana rättigheter, som här äro i fråga. Till förringande af Skepparnes ofvanberörda inflytande, har det förslag varit å bane, att af dem blott en Elector eller Ledamot af de Femtio Äldste skulle utses, hvilket förslag dock ej för denna gången vunnit bifall.» Jag yrkar återremiss af Betänkandet.

Herr *Lagergren:* Jag, som får lof att tåla beskyllningen att vara conservativ äfven i Representationsfrågan, och gör det, jag har vid tvänne Riksdagar motsatt mig detta förslag och kan icke eller nu gilla detsamma. Privilegiet, som Stockholm har, att sända $1/6$ af hela representationen inom Borgare-Ståndet till Riksdagarne, är så stort, att omsorgen om det allmänna bästa fordrar, att de särskilda classerna bland Borgerskapet böra representeras. Här är det nödvändigt, att bibehålla classvalsprincipen. Förslaget leder till en orättvisa, såsom den sista talaren redan visat, och valet blir lagdt i en minoritets händer. De Handlande, när de med sig förena de af dem beroende Coopwærdie-Skepparne, erhålla nemligen öfvertaget, fastän de blott äro 900 till antalet, och följden deraf blifver, att Stockholms alla representanter blifva tagna ur köpmansclassen. Handtverkarne och Fabriqueurerne, ehuruväl till antalet 2000, blifva alldeles uteslutne ifrån representationen. Ståndet förlorar, om detta förslag går igenom, 3 lagfarne personer, 1 fabriksidkare och 3 manufacturister. Hade Constitutions-Utskottet varit liberalt, så hade man bort öfverlemna åt 100 eller 200 Electorer, att samfäldt välja Riksdagsmän, men icke, såsom nu skett, nedlagt all makt i köpmännens händer. Jag yrkar återremiss af Betänkandet.

Herr *Schönmeyr:* Då jag alltid tillhört dem, som ifrat för en friare valrätt, så bifaller jag förevarande Memorial.

Herr *Rinman:* Det kan icke bestridas, att valsättet i Stockholm, hvilket är grundadt på principen af classer, skiljer sig väsendtligen från det, som i Rikets öfriga städer eger rum. I dessa får man nemligen välja antingen på Magistratspersoner eller Borgare. I denna skillnad synes mig ligga tillräckligt motiv för förslaget. Andra motiver behöfva således icke uppsökas. Herr *Brinck* är nu icke tillstädes, så att han kan förklara, huruvida hans mening varit att bereda de handlande öfvertaget. Mig synes, som skulle handtverkarne också kunna vid valen segra, då man icke på förhand vet, hvilka som kunna blifva till Electorer utsedde. Vi hafva ett färskt exempel härpå från denna Riksdag. Dessutom kan jag icke föreställa mig, att de Handlande, om makten för tillfället kom i deras händer, skulle förfara så skråmessigt, — att utesluta alla Handtverkare, hvilkas insigter likväl så ofta behöfvas. Bäst vore naturligtvis, om vi kunnat erhålla allmänna val, men på en sådan radicalförändring är föga att hoppas, då man lägger sig emot denna. Vid sådant förhållande, får man taga det lilla på förbättringens väg, som bjudes. Antages ifrågavarande Grundlagsförslag, så försvinner skillnaden emellan Grosshandlare och Minuthandlare. Jag bifaller förslaget.

Herr *Hesselgren:* Då 1809 års Grundlagsstiftare nedskrefvo 14 § i Riksdags-Ordningen, så hade de påtagligen för afsigt att bereda hvarje class af Borgare i hufvudstaden representationsrätt inom detta Stånd. Så har det också hittills fortgått, oaktadt många försök till förändringar häruti blifvit gjorda, och så hoppas jag, att det allt framgent skall fortgå, tills vi få en annan representation. Jag erkänner visserligen motionairens välmening, men anser den här vara obehöflig. Att de handlande skulle komma att erhålla öfvertaget, kan med säkerhet antagas; men då hufvudstadens handtverkare uppgå i antal till 2000, och de handlande deremot till omkring 900, tyckes någon representationsrätt ock böra de förstnämnde tillkomma. Man ser, huru Ståndet för närvarande är sammansatt. Fastän Ledamöternas antal är omkring 60, så finnas, utom de 3 handtverkare från hufvudstaden, knappt mer än 3 à 4 ifrån hela det öfriga Riket. Bibehållas nu dessa 3:ne handtverkare, som Stockholm har att sända, så komma de hädanefter lika litet, som hittills, att utöfva något inflytande på Ståndets beslut, men få ändå åtnjuta rättigheten att upplysningsvis hafva ett ord med i laget, så länge den närvarande, på classval byggda representationen fortfar. Man har sagt, att de öfriga städernas fria valrätt icke medfört några olägenheter. Tvärtom tror jag, att missnöje ofta försports deröfver, att de handlande alltid hafva makten i sina händer, hvilken de så begagna, att sällan eller aldrig någon handtverkare till Riksdagsman väljes. Från den stora staden Götheborg har på lång tid icke någon handtverkare varit representant, och samma förhållande har äfven inträffat med de flesta andra större städerna. Jag vädjar till Ståndets billighet och hoppas, att Betänkandet varder afslaget, det jag, för min del, yrkar.

Herr *Lundh* instämde.

Herr *Björk:* Det motstånd, detta förslag rönt, har förundrat mig. Jag har trott, att ifrågavarande, af Herr *Brinck* väckta, motion omfattades af Stockholms Borgerskap, och har understödt densamma dels derföre, och dels emedan den afser en utsträckning af valbarheten. Valmännen utses classvis, men representanterna utom class. Derigenom har man beredt en öfvergång till allmän valrätt. Jag beklagar, att motionairen icke gått något längre, och föreslagit förändring i valet af Electorer; men ögonblicket torde ännu icke vara inne att öfvergå till omedelbara val. För min del, kan jag, vid betraktande af sammansättningen af de 50 Electorerna, icke finna sådana vådor, som Herrar *Hesselgren* och *Gustafsson* förespeglat. Denna corporation består af så mångsidiga elementer, att den innebär tillräcklig garantie mot förtryck. Någon öfverenskommelse kan svårligen ega rum; utan måste till candidater framställas sådane personer, som hafva mesta utsigter för sig att vinna medhåll. I öfrigt beder jag få erinra, att census blifvit så nedsatt, att flera vunnit rättigheten att kunna varda Electorer och Riksdagsmän, som hittills varit derifrån uteslutne. Jag bifaller förslaget.

Herrar *Murén* och *Berger* instämde.

Herr *Lagergren:* Jag yrkar icke, såsom någon nödvändighet, att de, som välja, skola tillhöra någon viss class; men jag vill icke lägga i händerna på en oligarchie, att bestämma representationens färg. Sådant strider helt och hållet emot mina grundsatser, och går utöfver hvad man utaf en conservativ kan begära. Hade Constitutions-Utskottet velat handla i liberal anda, så hade hela Stockholms Borgerskap sjelft bort få välja sina Riksdagsmän omedelbarligen.

Herr *Hallström* instämde.

Herr *Brodin:* Jag biträder Constitutions-Utskottets förslag, ehuru jag vet, att det hos Stockholms Borgerskap icke har några synnerliga sympathier för sig. — Den fruktan, man hyser, att de handlande skola komma att utträngа fabriqueurer och handtverkare, anser jag ogrundad. Gross- och minuthandlare välja tillsammans 24 Electorer, men fabriqueurer och handtverkare välja tillsammans 26, och vid sådant förhållande tyckas de sednare icke behöfva frukta att blifva förtryckte. Sällan äro Electorerne så ense, att en hel class och så stor, som handtverkarnes, bör kunna förmodas blifva ifrån representationen utesluten. Åtminstone har erfarenheten hittills visat, att olika åsigter velat göra sig gällande hos Electorerne. Herr *Gustafsson* har ganska riktigt anmärkt, att Magistratens Ledamöter minskats från 19 till 16. — Jag finner häri ett ökadt skäl, att icke från denna lilla corporation taga 3:ne Riksdagsmän.

Herr *Gustafsson:* Jag respecterar visserligen Magistratspersonernas åsigter, men i den ställning, hvari de sig befinna, är det för dem mera likgiltigt, huru valen utfalla. Den siste värde talaren har uppgifvit, att fabriqueurer och handtverkare välja tillsammans 26 Electorer, Det är sannt, om man så vill, ty oriktigt nog äro Coopwærdie-Skepparne, som inom sig välja 2 Electorer, hänförde till handtverkarnes class. De höra likväl, genom sin sysselsättning och sina relationer, vida mera till de handlande, hvarföre fråga också längesedan blifvit väckt, att de skulle med de handlande förenas. De sednares Electorer äro således i verkligheten 26. Man måste nemligen betrakta verlden och menniskorna, sådana de äro, men icke sådana de borde vara. Jag anser förslaget icke leda till någon förbättring, hvarför jag, fortfarande, yrkar återremiss af Betänkandet.

Herr *Björk:* Man har sagt mig, att den af Stockholms representanter, som är fabriqueur, väljes af endast 5 Electorer. Om så är, kan han med skäl sägas vara vald af en oligarchie. Ett sådant förhållande kan, om förslaget bifalles, i vida mindre grad ega rum. Dessutom tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten derå, att alla de städer, som medelbart välja sina Riksdagsmän, kunna, med Kongl. Maj:ts tillstånd, få valsättet förändradt. Det enda, som måste qvarstå, är stadgandet om de 50 Electorerna. Att detta antal är för litet, skulle man med något skäl kunna invända; men för detta lilla fel anser jag förslaget icke böra förkastas.

Herr *Gustafsson:* Just från den af Herr *Björk* åberopade omständighet, att classificationen så lätt kan förändras, hemtar jag ett af de kraftigaste skälen för afslag. Denna classification har redan blifvit, under min tid, 4 gånger ändrad. Det skulle härigenom i en framtid komma att bero på Regeringen, hvilketdera partiet inom Borgerskapet, som möjligen skulle få öfvertaget. Stora vådor för framtiden kunde häraf uppstå, och vi skulle kunna få en ny classification, allt efter som vinden blåser.

Herr *Billström:* Att den föreslagna förändringen skulle röna motstånd, var för mig visserligen icke oväntadt, men icke trodde jag, att detta hade sin grund deri, att förslaget icke var nog liberalt, utan snarare tvärtom. Jag har icke gillat förändringen, sådan den nu blifvit tillstyrkt, emedan jag anser valsättet i Stockholm böra blifva lika, som i Rikets öfriga städer. Ehuruväl jag trodde, att man, åtminstone för närvarande, skulle kunna låta sig nöjas med den utsträckning i valbarheten, som skett, och vara belåtne, då man har circa 3000 Borgare att välja på, så vill jag dock, sedan friare åsigter mot all förväntan här blifvit yttrade, icke motsätta mig Memorialets återremiss, i den syftning, att ännu flera inskränkningar i ordningen och sättet för Riksdagsmannavalen i hufvudstaden måtte försvinna.

Herr *Petré:* Då förslaget syftar till ett friare valsätt, så förordar jag bifall till detsamma. Nekas kan likväl icke, att det närvarande representationssättet erbjuder sina stora fördelar. Erfarenheten har nemligen visat, att de 10 representanterna från Stockholm rätt väl förstå, att bevaka hufvudstadens interessen. Man har exempel på, huru de värda medlemmarne stå och falla, som en man. 10 röster i valurnan betyda ock ganska mycket, helst som de vanligen åtföljas af ett icke så litet talrikt sällskap från landsbygden. Mig synes, som skulle discussionen nu kunna anses fulländad.

Herr *Gustafsson:* Om Stockholms representanter försvara Stockholms interessen, så må man besinna, att hela landets interesse oftast står i oskiljaktigt sammanhang dermed.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet antaga till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag Constitutions-Utskottets förevarande förslag?»

Svarades *Ja* och *Nej*, och begärdes votering.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som till grundlagsenlig behandling vid nästa Riks-

dag antager Constitutions-Utskottets förslag till förändring uti Riksdags-Ordningens 14 § 1 momentet, enligt Memorialet, № 19, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras förslaget, med den af Ståndet uttryckta gemensamma tanka, att berörde förslag är hvarken nödvändigt eller nyttigt.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 19 *Ja* emot 12 *Nej*; i följd hvaraf förslaget antogs att hvila till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Herrar *Gustafsson*, *Hesselgren*, *Lundh* och *Hallström* reserverade sig.

§ 8.

Bordlades andra gången alla de Betänkanden, som å föredragningslistan voro uppförda.

§ 9.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets förslag, № 137, till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse.

§ 10.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver särskildta af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. 10 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 6 Augusti.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Föredrogos ånyo nedannämnde Utskotts Betänkanden och Memorialer, nemligen:

1:o *Constitutions-Utskottets:*

№ 20, i anledning af återremisserna af de uti Memorialet, № 9, afgifna förslag till ändringar och tillägg i 28 § R. F.

Härvid förekommo:

Yttrandet i *1:sta momentet*, angående sednare alternativet i förslaget, sub. № 1.

Godkändes.

2:dra momentet, rörande första alternativet i berörda förslag.

Enligt gjord hemställan af Herr *Brodin*, och på proposition af Herr Talmannen, beslöt Ståndet att anmoda Constitutions-Utskottet att inkomma med förslag till proposition i och för votering uti Förstärkt Constitutions-Utskott öfver denna fråga.

3:dje momentet, angående naturalisation.

Herr *Rinman:* I denna fråga lärer väl den enda grundlagsenliga åtgärd, som bör ifrågakomma, vara den att anmoda Constitutions-Utskottet om uppgörande af proposition till votering i Förstärkt Constitutions-Utskott.

Herr *Lagergren:* Jag kan icke inse, hvad i denna fråga skulle vara föremål för omröstning i Förstärkt Constitutions-Utskott. Borgare-Ståndet har nemligen genom dess förra beslut uttryckt den opinion, att äfven ordningen och vilkoren för naturalisation borde i Grundlag intagas. Bland de öfriga Riks-Stånden hafva Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet godkännt förslaget i dess helhet, men Bonde-Ståndet återremitterat detsamma, såsom onyttigt. Hvarom skulle då voteras i Förstärkta Utskottet? — Icke om »ordningen och vilkoren», utan om något, som icke kunde leda till påföljd. Jag måste derföre bestrida ett så besynnerligt yrkande, som det Herr *Rinman* framställt, och anhålla om proposition derå, att förevarande Utlåtande endast lägges till handlingarne.

Herr *Billström:* Det lärer blifva Constitutions-Utskottets omsorg att uppgöra den nu ifrågaställda voteringspropositionen så, att densamma blir grundlagsenlig, och att detta kan ske, betviflar jag icke. Två Stånd hafva ju godkännt det föreslagna Grundlags-stadgandet, men två icke. Ehuruväl Bonde-Ståndet ansett förslaget, såsom onyttigt, innebär dock detta förklarande intet annat, än hvad Borgare-Ståndet vid återremissen gifvit tillkänna, nemligen att äfven ordningen och vilkoren för naturalisation borde i Grundlag inflyta, ty på enahanda motiv var Bonde-Ståndets gemensamma tanka stödd, fastän förevarande Memorial derom intet nämner. Votering kan följaktligen endast blifva om förslagets antagande eller icke antagande att hvila till nästa Riksdag. Jag förenar mig således i yrkandet om beslut att anmoda Constitutions-Utskottet föreslå voteringsproposition i Förstärkt Utskott.

Herr *Lagergren:* Hvad den föregående talaren synes åsyftat, lärer vara alldeles omöjligt att, med iakttagande af

Grundlags föreskrifter, åstadkomma. Innan frågan återremitteras till Utskottet, för uppställande af voteringsproposition, måste man hafva klart, hvad en sådan skall innehålla. Jag kan icke se, att Utskottet af Riks-Ståndens förra beslut, eller af hvad nu yttrats, kan hafva materialier till form för en sådan proposition. Deremot inser jag klart, att derigenom kunde läggas många svårigheter för en slutlig lösning, ja alldeles omintetgöras framgång af lagstiftning i ämnet. Jag bestrider således, fortfarande, den äskade återremissen.

Herr *Rinman:* Jag medger väl, att svårigheter möta vid voteringspropositions uppställande deraf, att Borgare-Ståndet icke uppgifvit några vilkor för förslagets antagande. Det lärer likväl då blifva nödigt, att detta Stånd förenar sig med dem, som gillat förslaget. Och då Bonde-Ståndet i allt fall detsamma förkastat, torde votering i Förstärkt Utskott ej kunna undvikas.

Herr *Billström:* Om Herr *Lagergrens* yrkande, att lägga förevarande Utlåtande till handlingarne, bifalles, så omintetgöres samme talares önskan om frågans slutliga lösning. Enda utvägen att komma dertill är den begärda återremissen, för uppsättande af proposition till votering i Förstärkt Utskott, hvarigenom frågan kan vinna slut och framgång.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Lika med Herr *Rinman*, anser jag inbjudningen böra af detta Stånd antagas och Ståndet således förena sig med Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet i denna fråga. Då blir votering i Förstärkt Constitutions-Utskott endast emellan denna och Bonde-Ståndets uttryckta mening.

Herr *Björk:* Såsom frågan artat sig, kunna väl svårigheter förekomma vid uppställande af proposition till votering i Förstärkt Constitutions-Utskott. Men omöjligt bör detta icke vara, och jag finner ej hinder derför, äfven om Borgare-Ståndet icke skulle förena sig med Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet. Emedlertid kan icke någotdera Ståndets beslut undertryckas härutinnan. Något svårt är väl att fatta den egentliga meningen med Borgare-Ståndets beslut. Men Constitutions-Utskottet får söka reda sig ur svårigheterna, så godt det kan, och i yttersta fall nöja sig med hvad Borgare-Ståndet redan uttryckt, såsom dess mening. Återremiss i angifven syftning kan icke undgås. Jag biträder yrkandet derom.

Herr *Norin:* Jag vill icke motsätta mig återremiss i den uppgifna syftningen, men anser då nödigt att meddela

Constitutions-Utskottet en närmare uttydning af meningen med Borgare-Ståndets förra beslut, för att göra en sammanjemnkning af meningarne möjlig. I annat fall gifves ej annan utväg, än att Borgare-Ståndet förenar sig med Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet om det beslut, de redan fattat i denna fråga.

Herr *Wærn:* Jag tror, att discussionen i denna fråga kommit på afvägar, då densamma ledt till vexlande af åsigter, nästan blott om hvad, som är möjligt eller icke möjligt att uppställa i form af voteringsproposition i Förstärkt Constitutions-Utskott. Man tyckes derför hafva förbisett att öfverväga, hvad kan vara det lämpliga, för att åstadkomma ett fruktbringande resultat. I sitt förra beslut uttryckte detta Stånd dess mening derom, huru ifrågavarande lag bör stiftas. Om man nu vill målet, anser jag det icke vara lämpligt, att strängt hålla på formaliteter i detta hänseende, hvarigenom hela saken kan tillintetgöras. Några utsigter visa sig icke att nu realisera den önskan, Ståndet i nämnda beslut uttryckt, att nemligen ordningen och vilkoren för naturalisation skola, jemte öfriga bestämmelser härom, i Grundlag intagas. För sjelfva sakens skull, kan dermed, vid sådant förhållande, väl anstå till en kommande Riksdag, och jag tror, lika med Herr *Rinman*, att detta Stånd nu bör med Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet om deras fattade beslut sig förena, så att alla svårigheter för uppgörande af voteringsproposition i Förstärkt Constitutions-Utskott undanrödjas.

Herr *Brinck:* Skiljaktigheterna inom detta Stånd i den öfverläggning, som föregick Ståndets förra gången fattade beslut i denna fråga, härledde sig derifrån, att Utskottet föreslagit, det endast stadgande om rättighet till utländnings naturalisation skall i Grundlag intagas, men ordningen och vilkoren derför blifva föremål för Civil-lag. Denna sednare del af förslaget blef likväl af pluraliteten inom Ståndet, vid anställd votering, förkastad. Jag hemställer likväl, om icke Ståndet skulle finna nödigt, att gifva mera klarhet åt dess redan meddeldta beslut i ämnet. Derigenom kunde man nu komma till ett resultat, som ingalunda utestängde tillfället att framgent gifva lagstiftningen härutinnan den förbättring, som kan anses erforderlig. Jag föreslår fördenskull, att Ståndet måtte förena sig om det beslut, som Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet fattat, samt sålunda nu godkänna Utskottets förslag, № 2.

Herr *Lagergren:* Jag sätter mig mot äskad återremiss

emedan jag ej kan göra mig begripligt, huru voteringsproposition skall kunna uppgöras öfver en så tom form, som den, hvilken Borgare-Ståndets redan uttryckta enskilda tanka i hufvudfrågan innehär. Jag föreslog i stället, att Utlåtandet i denna punkt må läggas till handlingarne, hvarigenom Ståndet skulle tyst frånträdt dess förra beslut och förenat sig med dem, som godkännt Utskottets förslag. I detta skulle Ståndet sålunda foga sig, och jag fortsätter derföre samma påstående.

Herr *Björk:* Jag tror mig hufvudsakligen endast hafva drifvit den åsigt i förevarande fråga, att, om än detta Stånd vidblifver dess förra beslut, Constitutions-Utskottet ändå skall finna möjlighet att uppgöra proposition för votering i Förstärkt Utskott, utan att undertrycka något Stånds särskilda mening. Men jag kan likväl icke gilla, att Ståndet helt passivt lägger Utlåtandet till handlingarne, såsom Herr *Lagergren* ensam yrkat. Hellre tillstyrker jag, lika med Herr *Brinck* och Herr *Rinman* i hans första anförande, att Ståndet i frågan förenar sig med Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, och derefter ånyo öfverlemnar ärendet till Constitutions-Utskottet, att uppgöra voteringsproposition i Förstärkt Utskott, enligt de fattade besluten.

Discussionen förklarades slutad, och Herr Talmannen gjorde denna proposition: »Behagar Ståndet frånträda dess förra beslut öfver förslaget sub *№* 2, i Constitutions-Utskottets Memorial, *№* 20, i stället förena sig om det beslut, som deröfver fattats af Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, och derjemte anmoda Constitutions-Utskottet, att, med anledning deraf och af Bonde-Ståndets meddeldta beslut, uppsätta och inkomma med proposition till votering i Förstärkt Constitutions-Utskott?»

Herr *Lagergren:* Jag hemställer, om icke proposition till Ståndet nu bör framställas derå, att det måtte förena sig om det beslut, Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet i hufvudfrågan fattat, samt derjemte uppdraga åt Constitutions-Utskottet att sammanjemnka de olika meningarne, en åtgärd, som grundlagsenligt måste föregå uppställning af proposition i Förstärkt Utskott.

Herr *Billström:* Jag tager mig friheten erinra, att Borgare-Ståndet ännu icke fattat beslut i förevarande ämne, utan endast gifvit tillkänna sin gemensamma tanka. Någon sammanjemnkning af denna och de öfriga Ståndens meningar har Utskottet icke kunnat åvägabringa; och numera lärer intet annat återstå, än att Borgare-Ståndet anmodar Utskottet att uppsätta voteringspropositionen i frågan.

Herr *Björk:* Constitutions-Utskottet har redan förklarat, att någon sammanjemnkning af de olika tankar, som äro uttryckta genom Ståndens redan meddeldta beslut öfver hufvudfrågan, icke kunnat vidtagas. Bonde-Ståndet har rentaf afslagit Utskottets förslag, och, lika med Herr *Wærn*, tror jag, att något vidare försök till sammanjemnkning af berörda tankar numera icke lämpligen bör ega rum. Nu återstår ej annat, än att bereda ärendet till votering i Förstärkt Constitutions-Utskott, och Herr Talmannens proposition kan icke göras annorlunda, än i öfverensstämmelse med den förda discussionen och Grundlagens stadgande.

Herr *Brinck:* Jag instämmer med Herr *Björk* häruti innan. Nu gäller blott att ställa sig till efterrättelse fattade beslut och hvad discussionen i öfrigt föranleder.

Öfverläggningen härom var slutad.

Herr Talmannen förnyade sin ofvanstående proposition.

Besvarades med öfvervägande *Ja*.

2:o *Stats-Utskottets:*

№ 269, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse, angående utbetalning af det vid 1847 och 1848 årens Riksdag beviljade bidrag till en pensionsfond för Borgmästare i städerna, utom Stockholm, samt Commissions-Landtmätare, jemte deras enkor och barn.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om jag ock eger ringa hopp om framgång å Kongl. Maj:ts, i den Nådiga Propositionen framställda, förslag i detta ämne, anser jag likväl för en pligt, att söka i min mån verka derför, mindre till förmån för mig, som sannolikt aldrig får njuta frukterna deraf, än för mången embetsbroder och de till ett antal af omkring 200 varande Commissions-Landtmätare i Riket. Dessa skulle nemligen, om förevarande Utlåtande bifalles, uteslutas från den rättvisligen tillärnade uppmuntran i tjensteutöfningen, som med förslaget till pensions-inrättningen åsyftats, oaktadt denna skulle tillkomma, ej ensamt genom Statsverkets, utan äfven genom delegares enskilda bidrag.

Stats-Utskottet har, såsom Betänkandet utvisar, fortfarande, vidhållit eller förutsatt det vilkor, som gör pensionsanstalten möjlig, nemligen att utbetalningen af redan beslutade statsanslag icke finge beräknas eller vidtaga förr, än från och med det år, derunder pensions-inrättningen, såsom en särskild anstalt, af Kongl. Maj:t förklarades vara i det

skick, att densamma ansågs kunna, utan behof af vidare statsbidrag, än det ifrågavarande, uppfylla de med inrättningen afsedda ändamål. Nu är likväl, såsom i den Kongl. Propositionen tydligen ådagalägges, förhållandet sådant, att inrättningen eller pensionerandet aldrig kan taga sin början utan den grundfond, som Kongl. Maj:t föreslagit. Ty det är omöjligt, att börja pensionerandet, innan man har något att pensionera med. Fråga är dock nu icke om någon ny statsutgift, enär den bestämda summan redan blifvit i Riksgälds-Contoiret afsatt. Det gäller endast att göra denna summa fruktbärande, — att utbetala densamma för några föregående år, för att derigenom göra Rikets Ständers en gång fattade beslut till en sanning. Till den tvekan, som intagit Stats-Utskottets Ledamöter i detta hänseende, är väl någon anledning att söka deri, att Styrelsen för Civil-Statens Pensionsinrättning, uti dess underdåniga utlåtande, framställt anspråk på ej mindre, än 1,300 R:dr årligen af capitalfonden för bestridande af förvaltnings-utgifter. Om man likväl gör sig mödan att närmare granska beskaffenheten af dessa utgifter, skall det finnas af deras fördelning, att de äro beräknade, mindre för tjenstemäns aflönande, än för en hop öfverflödiga control- eller revisionsbestyr, oaktadt det i tillämpningen endast gällde att liqvidera med omkring högst 200 utöfver dem, som redan äro delegare i Civil-Statens Pensions-inrättning. För min del, är jag fullt öfvertygad, att, om Rikets Ständer soutenerade deras beslut och biföllo den Kongl. Propositionen, de nya delegarne snart skulle förstå att ådagalägga orimligheten af nämnda beräkning af 1,300 R:dr årligen endast för, genom ifrågakomna anstalt, ökade förvaltningskostnader, då jag väl vet, att mången bland dem vore benägen att utan ersättning dela förvaltningsbestyren. Jag har tänkt mig, att den ifrågakomna inrättningen, såsom särskild, oberoende af Stockholm, kunde förläggas uti någon stad i midten af Rikets mest befolkade del, exempelvis Jönköping, hvarest redan finnes en annan, om äfven helt och hållet enskild, likväl för städerna gemensam, inrättning, samtidigt med hvilken den ifrågavarande kunde undergå revisioner, och hvarigenom det uppställda största hinder för inrättningens tillvägabringande blefve undanröjdt.

På dessa grunder är jag föranlåten att begära återremiss af förevarande Utlåtande. Jag vet väl, att denna billiga åstundan skall möta svårigheter, i anseende till Riksdagens nära förestående slut. Men jag vet också, att ärendet är nog enkelt, att kunna både snart till Stats-Utskottet återgå och snart derifrån återkomma, utan att saken, äfven med fullt nit omfattad, derpå bör förlora. Och min pligtkänsla tillåter mig icke att släppa denna sak utan detta bemödande; jag skulle anse mig ega stor anledning till sjelfanklagelse, derest jag icke gjorde detta försök att åt saken bereda en ändtlig, fullständig och billig utredning. Redan alltsedan 1823 har detta Stånd förklarat Borgmästare hafva bort vara delegare i Civil-Statens pensions-inrättning. Men lika länge har afgörandet af denna fråga undanskjutits. Nu är i sanning icke för tidigt att derpå göra ett slut.

Herr *Ekenman:* Det af Stats-Utskottet ifrågasatta vilkor att Kongl. Maj:t ville i Nåder bestämma när den särskilda pensions-inrättningen vore i det skick, att kunna, utan vidare Statsbidrag uppfylla sitt ändamål, synes mig icke böra inverka på utgången af den sak, hvari Utskottet haft att sig utlåta. Detta vilkor beror nemligen af Kongl. Maj:t allena, och om Kongl. Maj:t redan 1848 kunnat förklara, att inrättningen befanns i nämnda skick, så bade det af Rikets Ständer beslutade anslag sedan samma år måst utbetalas. Vid sådant förhållande, och då fråga ej är om annat, än redan beviljadt anslag, förenar jag mig i Herr vice Talmannens begäran om återremiss, på det bifall till Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i ämnet måtte varda tillstyrkt.

Herr *Wærn:* Jag är i denna fråga af en annan mening, än de föregående talarne uttryckt. Jag tror, att det, i anseende till vissa förhållanden, vore ett särdeles ledsamt préjudicat, om Rikets Ständer nu biföllo den Kongl. Propositionen, med hänseende till liquider med enskilda. Det är ett missförstånd, att någon anslagssumma för detta ändamål redan är i Riksgälds-Contoiret afsatt. Rikets Ständers gifna beslut innefattar endast ett löfte att med beviljadt anslag bidraga, när pensions-inrättningen i öfrigt kommit till stånd. Nu är endast fråga om ändamålsenligheten deraf, att utgifva från Statsverket en summa af 35,200 R:dr, för att bilda en pensionsfond. Jag frågar med skäl, om det kan vara med ändamålet fullt enligt att utgifva ett så stort belopp? Jag tror det icke. Frågans historiska gång är i korthet denna. Först samtyckte Styrelsen öfver Civil-Statens pensions-inrättning med mycken patriotism, att med inrättningen förena de ifrågakomna tjenstemännen, och föreslog, för sådant ändamål, såsom vilkor, att Staten skulle bidraga till inrättningens bestånd med ett anslag af 8,800 R:dr årligen. Rikets Ständer gillade framställ-

ningen derom och utlofvade nämnda anslag å 8,800 R:dr, så fort inrättningen komme till stånd. Men sedermera kom en annan anda öfver pensions-inrättningens styrelse. Då vägrade styrelsen att åtaga sig det ökade bestyret, med mindre att minst 1,500 R:dr årligen fingo afgå till förvaltningskostnader, och att nyssnämnda anslagssumma för de tre åren 1848, 1849 och 1850 utbetaltes, samt derjemte bereddes ersättning för retroactiva pensions-afgifter, calculerade till 11,675 R:dr. Jag frågar: är det skäl, att Rikets Ständer ingå härpå? Med god vilja hos bemälda styrelse torde det ej blifva svårt att bringa saken till stånd. Men att utan vidare skäl efterkomma densammas anspråk på ökadt förvaltningsarfvode, anser jag icke vara Rikets Ständers pligt. Något dylikt kan dem icke åligga, ej ens för det goda i ändamålet med sjelfva saken. Men om det har fullkomlig grund, som Herr vice Talmannen antydt, att de nya pensions-delegarne snart skulle veta att nedsätta arfvodet eller förvaltnings-utgifterna, så hemställer jag, hvarföre icke dessa tillernade delegare finna större fördel att sins emellan bilda sin pensions-inrättning, oberoende af den öfriga Civil-Statens? Rikets Ständer skulle visst icke undandraga sig att dervid bistå. I sakens närvarande skick föranlåtes jag yrka bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Wedberg*, med flere af Ståndets Herrar Ledamöter, instämde häri.

Herr *Gezelius:* Stats-Utskottet synes ej hafva med särdeles välvi ja omfattat ifrågakomne pensions-inrättning. Väl hafva Rikets Ständer, då de sistlidne Riksdag beviljade ifrågavarande anslag, för utbekommandet deraf fästat det vilkor, som här blifvit af flere talare omförmäldt, eller att anslaget icke skulle få utgå förr, än pensions-inrättningen af Kongl. Maj:t förklarades vara i det skick, att den ansågs kunna, utan behof af vidare statsbidrag, uppfylla sitt ändamål; men då, efter hvad upplyst är, detta vilkor, i anseende till förändrade förhållanden, nu mera svårligen kan fullgöras, synes någon eftergift deri skäligen hafva bort medgifvas, hvarförutan det af Rikets Ständer beviljade anslag troligen aldrig får tillgodonjutas, eller pensions-inrättningen kan komma i gång. Dessa förändrade förhållanden finnas utförligen upptagna i Utskottets Utlåtande och härleda sig hufvudsakligen deraf, att inträde uti Civil-Statens pensions-inrättning blifvit Borgmästare och Commisions-Landtmätare vägradt, och att följaktligen pensions-inrättningen för desse tjenstemän måst serskildt förvaltas; hvadan den calcule, som legat till grund för beräkningen af det erforderliga Statsanslaget och hvarvid förutsatts rättigheten för samma tjenstemän till inträde uti Civil-Statens pensionsinrättning, nu mera icke håller stånd. En fond är af nöden för den serskilda pensions-inrättningens établerande. Dock begäres dertill icke högre anslag, utan endast tillstånd att nu få på en gång lyfta de årliga anslag, som från sistlidne Riksdag upplupit, men hittills icke fått tillgodonjutas. Hvad Kongl. Maj:t härom i Nåder föreslagit, synes mig vara med rättvisa och billighet förenligt. Jag instämmer derföre med de talare, som yrkat återremiss af Stats-Utskottets Utlåtande, på det Utskottet må blifva i tillfälle, att taga denna fråga i närmare öfvervägande och behjertande.

Herr *Lagergren:* Det kan icke annat, än i hög grad förvåna, att, sedan Rikets Ständer erkänt billigheten och nyttan af ifrågakomna anstalt för Borgmästares och Commissions-Landtmätares pensionerande, samt dertill utfäst bidrag af Statsmedel, och sedan Kongl. Maj:t, med Nådigt gillande deraf, genom Propositioner vid 2:ne Riksdagar föreslagit ändamålsenliga åtgärder för en dylik pensions-inrättnings tillvägabringande, att — säger jag — Directionen öfver Civil-Statens pensions-inrättning ändå skulle förmå att sedermera alldeles omintetgöra en sådan nyttig, med all omtanka uppgjord plan, och det snart sagdt endast genom framställande af ett alltför öfverdrifvet anspråk på ersättning för förment tillökning i göromål. Det är anmärkningsvärdt nog redan, att en sådan ensidighet kan försökas, men ännu mera att densamma kunnat vinna det gehör, som Stats-Utskottets förevarande Utlåtande visar. Ty det innebär ett anspråk, som med fullt fog kan kallas öfverdrifvet, då minst 1,500 R:dr fordras i godtgörelse för en tjenstgöring, så obetydlig, som den, hvilken skulle tillkomma genom Borgmästares och Commissions-Landtmätares föreslagna upptagande i Civil-Statens pensions-inrättning, hvilket ej ens kunde medföra någon synnerlig tillökning i göromål för inrättningens Direction, utan på sin höjd för den verkets tjensteman, som har uppbörden om händer. Stats-Utskottet har i sanning visat alltför stor eftergifvenhet för en sådan caprice, som nämnda anspråk utmärker, då detsamma fördenskull tvekat att gå Kongl. Maj:ts i Dess Nådiga Propositioner uttryckta önskan till mötes och icke med ens dertill samtyckt, och derigenom tillstyrkt den föreslagna pensions-inrättningens ofördröjeliga tillvägabringande. Rikets Ständer kunna likväl hjelpa detta med så mycket

större fog, som nämnda Direction, hvilken väl utses af inrättningens delegare, dock förvaltas och aflönas af en fond, som till största delen tillkommit genom Statsbidrag. Något hinder finnes således icke för Kongl. Maj:t, att, sedan Rikets Ständer antagit ifrågavarande förslag, ålägga Directionen öfver Civil-Statens pensions-inrättning, att, utan särskild eller ökad aflöning, som på sin höjd bör tillkomma verkets redogörande tjenstemän, öfvertaga förvaltningen äfven af den pensionsfond, hvarom nu är fråga. Om således någon gång skall blifva alfvar af hvad i detta afseende så länge menats, måste den väg följas, som Kongl. Maj:t i Dess Nådiga Propositioner anvisat, och tillräcklig grundfond för pensions-inrättningen sålunda med ens bildas. Att det icke redan skett, kan endast läggas nämnda Direction till last. Ty, om denna ej uppställt skenbara hinder, hade längesedan teckning till deltagande uti pensions-inrättningen kunnat ske, och denna måhända redan varit i verksamhet. Jag upprepar derföre, att Stats-Utskottets Utlåtande innebär en alltför långt drifven eftergift för Directionens speciela åsigt i frågan, då Utskottet låtit förstå, att de liknelser till hinder, som Directionen förstått att framställa, utgöra verkliga skäl att afstyrka bifall till den Nådiga Propositionen i ämnet och förklara, att det bidrag, som Rikets Ständer längesedan lofvat, ännu icke kan utgå. Och likväl är detta det stora, det enda medlet att bringa inrättningen snart till stånd. Ty det är just af vigt, att början göres med föreslagna 5 års anslag, och ej endast med ett års eller 8,800 R:dr. Men derefter skulle med visshet det vilkor, att, sedan sistnämnda belopp och ännu $1\frac{1}{3}$ års anslag blifvit räntebärande, pensions-inrättningen blifver redo till pensioneringen, snart vara uppfyldt, genom inflytande bidrag af delegare. Äfven jag hemställer af dessa skäl om ärendets återremitterande; och jag vågar säga, att om detta ännu ytterligare fördröjes, så uppskjutes detsamma in calendas Græcas. Allt skäl förefinnes, att Rikets Ständer i denna fråga besluta en underdånig skrifvelse, med anhållan, att Kongl. Maj:t ville anbefalla Styrelsen öfver Civil-Statens pensions-inrättning att utan omgång uppgöra provisionela grunder för den föreslagna pensions-inrättningens verksamhet. Så tillvägagicks, då Civil-Statens pensions-cassa bildades, i hvilken jag redan då blef delegare. Så kunde äfven nu skett, om det funnits någon ledande person med den förmåga, som fanns hos den kraftfulle man, hvilken äran af nyssnämnda anstalts tillvägabringande förnämligast tillkommer. Det var

framlidne Grefve *Wirsén*, värd att ihågkommas äfven för det nit och den beslutsamhet, hvarmed han undanröjde alla hinder och satte berörda inrättning i gång. Ännu en gång fäster jag likväl uppmärksamheten på vigten deraf, att en fullt tillräcklig grundfond med ens bildas, med hvilken, jemte årliga bidrag af delegare, man kan börja att nalkas verkställigheten eller den pensionering, som åsyftas.

Herr *Ek* instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling*: Långt ifrån att bestrida, hvad Herrar *Wærn* och *Lagergren* yttrat om Directionens öfver Civil-Statens pensions-inrättning lyckliga förmåga att harcellera Rikets Ständer samt Borgmästare och Commissions-Landtmätarne i Riket, instämmer jag fasthellre i skildringen, huru dervid tillgått, och tillägger, att denna utvisar ett fullkomligt gäckeri med en för många så vigtig fråga. Alltifrån 1840—41 årens Riksdag hafva Rikets Ständer förklarat sin benägenhet för ifrågavarande pensions-inrättnings tillvägabringande, och det anslagna beloppet står till tjenst, så snart denna i öfrigt kommit i ordning. Att den icke kommit till stånd, kan endast tillräknas nämnda Direction. Om saken vunne framgång, skulle också mitt första bemödande blifva att bereda denna Styrelses skiljande från befattning med ifrågavarande pensions-anstalt och ställa den under förvaltning af dess egne delegare. Men olyckan har varit, att Borgmästare, som deri skola blifva delegare, och Commissions-Landtmätarne icke haft någon målsman i Stockholm, som i tid kunnat besörja tillgodogörandet af Kongl Maj:ts och Rikets Ständers uttryckta välvilja för inrättningens uppkomst. Om jag hade varit ledamot i Stats-Utskottet, skulle jag med dess ledamöter delat den stora missbelåtenheten med det sätt, hvarpå denna sak nu åter blifvit behandlad. Men jag skulle derjemte uttryckt den oförgripliga tanka, att ifrågakomne anslag lemnats för pensions-inrättningen, men icke till aflöning åt redan aflönade Directeurer och tjenstemän. Jag skulle hafva tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, med det enda vilkor, att Stats-anslaget skulle användas till dess primitiva, icke till främmande ändamål. Jag är dock öfvertygad, att oviljan öfver det sätt att hushålla med Stats-anslaget, som nämnda Direction tillstyrkt, utgjort det enda verksamma skälet hos Stats-Utskottet att afstyrka bifall till den Kongl. Propositionen. Det har ej kunnat förbise det goda i ändamålet. Men man bör ej eller glömma, att denna är den 4:de Riksdagen, hvarvid ärendet förevarit, omfattadt

äfven med Kongl. Maj:ts benägenhet, men framgång åt saken hitintills hindrats, och att det icke gerna kan öfverensstämma med Rikets Ständers värdighet att icke se deras vilja i en så beskaffad sak uppfylld.

Herr *Norin:* Jag delar fullkomligt det af flera ledamöter uttryckta ogillande af det sätt, hvarpå frågan behandlats af Fullmäktige för Civil-Statens pensions-inrättning. Men jag anser mig likväl pligtig tillkännagifva, hurusom mig af tillförlitlig person är sagdt, att vid det sednast hållna sammanträde utaf Fullmäktige för blifvande delegare i den tillärnade pensionsanstalten hängde frågan endast på några få rösters pluralitet. I sammanhang härmed lemnades mig också den försäkran, att nästa år, då ytterligare sammanträde med pensions-cassans Fullmäktige blifver, all anledning är, att saken då vinner en helt motsatt utgång, utan ringaste pretention. Icke destomindre är jag emedlertid så mycket mer tacksam för de röster, hvilka här låtit sig höras för ärendets återremitterande, som jag vid 1840—41 årens Riksdag uppträdde såsom motionaire för saken, och jag instämmer alltså gerna i nyssnämnda yrkande, hvarigenom man gjort, hvad möjligt varit, för att, om möjligt, nu vinna något för ifrågavarande gagneliga syftemål.

Herr *Wærn:* Med anledning af föregående talares yttrande, bör jag förklara, att icke den ringaste motvilja mot saken ingått i motiverna till Stats-Utskottets förevarande Utlåtande. Men icke eller desse talare hafva kunnat för mig göra klart, huru Utskottet kunnat afgifva ett mera lämpligt yttrande i frågan. Och just den utredning af förhållanderne, hvartill Herrar *Lagergrens* och *Norins* anföranden lemna bidrag, styrker mig i denna åsigt. Den förre har framställt saken så, som skulle dess framgång hufvudsakligen bero af ökadt Stats-anslag. Med Betänkandet i hand, kan jag visa, att det ej eger rigtig grund. Aldrig förr har det blifvit ifrågasatt, att Rikets Ständer skulle till ifrågavarande ändamål lemna större anslag, än 8,800 R:dr; aldrig att något anslag till bildande af fond vore behöfligt. Då Directionen öfver Civil-Statens pensions-inrättning 1842 förklarade sig villig att medverka, fästades dervid, såsom vilkor, det Stats-anslag, som sedermera utlofvats, å 8,800 R:dr. Någon annan anledning har sedermera icke tillkommit att anse detta otillräckligt, än samma Directions anspråk å årligt arfvode af 1,500 R:dr, hvilket af alla talare kallats öfverdrifvet och med skäl kunde caracteriseras med ett ändå uttrycksfullare ord. Några förändrade förhållanden hafva likväl i sjelfva verket destomindre inträdt, som, efter hvad just nu förfäktats, någon särskild fond till de af berörde Direction ifrågasatta förvaltningskostnader icke erfordras. Derjemte är ju ock uppgifvet, att vid delegarnes i pensions-inrättningen nästa sammanträde är att motse ett helt annat beslut, än det för saken ogynnsamma, som de sednast fattat. Och hvarföre skulle då icke pensionsanstalten hädanefter, såväl som härförinnan, kunna tillvägabringas utan andra statsbidrag, än det förutnämnda? Jag medgifver, att en tillökning vore för delegarne angenäm, men behöflig anser jag densamma icke vara. Och då Stats-Utskottet uttryckligen yttrat, att det af Rikets Ständer förut gifna löfte om bidrag medelst uppgifna anslag skall honoreras, under det vilkor, som dervid förut fästats, samt yrkandet om återremiss synes utgått från en oriktig förutsättning af behof utaf ökadt anslag, kan jag icke finna, att detta yrkande eger någon giltig grund, utan anhåller jag, fortfarande, om bifall till Betänkandet.

Herr *Lagergren:* Jag beklagar, att jag icke nu kan ur blotta minnet uppgifva vissa data om den ursprungliga fonden för Civil-Statens Pensions-inrättnings första stiftelse. Men det ihågkommer jag, att denna anstalt erhöll en betydlig fond redan i sin första begynnelse, och hvilken sedan tillväxte genom frikostiga donationer af enskilda. Det oaktadt, och ehuru inrättningen fått tillgångar från flera källor, har likväl fonden endast i ringa mån kunnat, genom förräntande, tillväxa. Så förhåller sig med nämnda inrättning. Herr *Wærn* synes önska att få veta, hvartill en grundfond för ifrågavarande pensions-anstalt kan vara behöflig, utöfver det belopp af 8,800 R:dr årligen ifrån begynnelsen af inrättningens verksamhet, som Stats-Utskottet föreslagit. Jag tviflar visserligen icke, att pensions-anstalten kan dermed, jemte delegares insättningar, slutligen bringas till stånd. Men det kan endast inträffa i en aflägsen framtid, genom de långsamma operationer, som medlens förräntande och räntornes utlånande fordra, för att deraf bilda ett capital. Det är endast genom tillvaron af ett större räntegifvande capital, som en sådan anstalt kan med någon trygghet börja sin verksamhet. Delegarnes årsafgifter förslå icke att börja med. Med allenast 8,800 R:dr till grundplåt, kunna nemligen delegare få insätta sina bidrag i tio år eller längre, utan utsigt, att de sjelfva eller deras enkor och barn förr, än kanske efter ytterligare tio års förlopp, få åtnjuta frukterna af dessa uppoffringar genom

en ordentlig pensionering. Hvad som genom en på en gång tillkommen grundfond vinnes, är således, att saken snart kan sättas i verket. Det enda hinder för inrättningens omedelbara eller snara uppkomst är således otillräckligheten af detta årliga statsbidrag, 3,300 R:dr, för att tjena, såsom verkets hela grundfond, hvilket det skulle blifva, om det ej får utbetalas, förr än inrättningen kommit i ordning, så att den kan börja sin verksamhet. I sådant fall vore det att befara, det mången af nu lefvande äldre tjenstemän, som icke kan hoppas upplefva den tid, då något gagn deraf delegarne tillfaller, skall finnas mindre benägen att ingå uti pensionsinrättningen. Min mening är, och jag hoppas, att Herr *Wærn* äfven skall inse det, att pensions-inrättningens tillvägabringande bör i möjligaste måtto påskyndas, och att det enda medlet dertill är det af Kongl. Maj:t föreslagna, eller att det af Rikets Ständer utlofvade anslag utgår för alla åren, som förflutit från detsammas beviljande. Om Ståndet fäster tillräcklig uppmärksamhet vid den anmärkta otillräckligheten af att endast få disponera 3,300 R:dr, såsom grundfond, och följderna deraf, så hoppas jag ock, att vigten skall inses af hvad Kongl. Maj:t i nåder föreslagit, hvilket gifver mera hopp, att de uppoffringar, som för ifrågavarande ändamål göras, skola komma äfven den nu lefvande generationen till godo.

Herr *Wærn:* Jag anser mig ännu en gång böra fästa uppmärksamheten derå, att, då, år 1842, Directionen öfver Civil-Statens pensions-inrättning tillspordes, huru mycket behöfdes att genast tillvägabringa en pensions-anstalt för Borgmästare, utom Stockholm, och Commissions-Landtmätarne, svarades, att dertill erfordrades ett statsanslag af 3,300 R:dr årligen. Då synes mig den af Herr *Lagergren* yttrade supposition, att längre tid skulle åtgå, innan denna anstalt kan sättas i verksamhet, icke hafva någon säker basis. Inga verkliga grunder, inga factiska förhållanden hafva uppgifvits, till stöd för antagandet, att hvad, som var möjligt 1842, skulle vara omöjligt tio år derefter. Nämnda Direction afsåg med begäran om ett större anslag på en gång till bildande af en fond endast fyllande af behofvet för större förvaltningskostnader. Exsisterar ej detta, så förfaller ju ock dermed behofvet af fonden. Inom Stats-Utskottet har ock en af de personer, hvilka 1842 voro Fullmäktige och grundligen pröfvade detta ärende, förklarat, det större anslag, än Utskottet nu föreslagit, icke erfordras. Af dessa skäl vidblifver jag min anhållan om proposition å bifall.

Herr *Ekenman:* Jag finner mig föranlåten att fästa uppmärksamheten derå, att, då Directionen öfver Civil-Statens pensions-inrättning år 1842 förklarade, att ett statsanslag med 3,300 R:dr årligen vore tillräckligt för ifrågavarande ändamål, skedde sådant, efter hvad af förevarande Betänkande kan inses, under förutsättning, att dessutom skulle af de blifvande pensions-delegarne erläggas sammanräknade 11,673 R:dr, såsom retroactiva afgifter. Frågan om sådant tillskott eger ej numera rum; men derföre har behofvet af ett motsvarigt belopp till fondens bildande icke upphört, och om således det afsedda ändamålet skall kunna uppnås, lärer det förut vid anslaget fastade vilkor böra modifieras i öfverensstämmelse med hvad Kongl. Maj:t föreslagit.

Herr *Lagergren:* Om man antager ett antal af 80 Borgmästare blifva delegare uti den föreslagna pensions-inrättningen, samt att desse erhålla i pension hvardera 500 R:dr, mot skyldighet att erlägga årsafgift, likasom i Civil-Statens pensions-inrättning, beräknad till 6 procent af pensionsbeloppet, så skulle årsinkomsten från de deltagande Borgmästarne komma att uppgå till endast 2,400 R:dr. Om man antager, att Commissions-Landtmätarne, som äro flere, men lönlöse och mindre bemedlade, ändå erlägga lika stora årsafgifter, som Borgmästarne, så skulle hela årsinkomsten, genom bidrag af delegarne, komma att uppgå till 5 à 6000 R:dr. Jag frågar då: skola pensionerna kunna bestridas och pensionsfonden ändå tillväxa, under berörda förhållande? Sådant lärer icke vara att förvänta. Och utan betydligt statsbidrag torde icke den ifrågavarande inrättningen ännu under ett par decennier kunna komma till stånd. Civil-Statens pensions-inrättning har uppkommit genom betydliga dotationer af Staten och enskilda gåfvor, men ändå haft behof af betydliga statsbidrag, utom de årliga insättningarne af delegarne. Då Kongl. Maj:t nu föreslagit bildande af en pensions-cassa med 4 års statsbidrag, måge vi ej föreställa oss, att dermed endast afsetts bestridande af öfverflödiga förvaltningskostnader, utan att dermed skulle göras början till en fond, utan hvilken någon pensionering af nu lefvande tillärnade delegare icke torde vara att förvänta. Utan berörda statsbidrag, eller med endast 3,300 R:dr till grundfond, vore omöjligt att uppehålla denna, äfven om blott 5 eller 6 Borgmästare och lika många Landtmätare skulle pensioneras. Utan capital, det vill säga med blotta årsafgifter, kan ingen pensionering uppehållas. Afsigten med berörda betydligare statsbidrag vore att

på en gång samla en så stor cassa, att inrättningens framtid är assurerad, och att icke öfverdrifvet tunga retroactiva afgifter behöfva tagas i anspråk från delegarne.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då Herr *Wærn* fästat vigt vid en omständighet, som icke skulle ifrågakommit, derest Betänkandet i dess helhet blifvit uppläst, så ber jag att få uppläsa en del af hvad i Betänkandet är anfördt utur den Kongl. Propositionen, med följande ordalag: »att för öfrigt, vid uppgörande af ofvan omförmälda calcul, beräknats, det Borgmästare och Commissions-Landtmätare, emot den stora fördelen af delaktighets vinnande i Civil-Statens pensions-inrättning och dess betydliga fonder, skulle erlägga retroactiva årsafgifter för 30 år eller från befordringsdagen, äfvensom befordringsafgift för redan längre tid innehafda tjenster, för att sålunda komma i full likhet med inrättningens förut varande delegare, hvilket deremot, enär, vid en ny pensionsanstalts stiftande, sjelfva anledningen till ett sådant vilkors bestämmande förfölle, nu icke gerna kunde fordras, hvadan härigenom en brist uti de för pensioneringen afsedda tillgångarne uppkomme af 11,675 R:dr, eller det capitalbelopp, som genom berörda afgifters samtidiga inbetalning ansetts kunna vinnas». Denna nyssanförda omständighet torde skäligen gifva anledning till ett närmare öfvervägande af frågan, och måhända ett annat utlåtande, derest yrkandet om återremiss, hvilket jag fortsätter, varder bifallet.

Discussionen förklarades slutad, och, sedan Herr Talmannens proposition å bifall till förevarande Utlåtande med *Ja* och *Nej* besvarats, äskades votering; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande, № 269, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras Utlåtandet.»

Omröstningen, i vanlig ordning häruppå företagen, utföll med 24 *Nej* emot 13 *Ja*, hvarigenom således till Stats-Utskottet återremitterats dess Utlåtande, № 269, jemte hvad deremot nu blifvit anmärkt.

№ 270, i anledning af väckt motion om gratification eller pension åt Academiæ-Adjuncten Ramström,

№ 271, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, i fråga om grunden för beräkningen af reservrän-

torna vid båtsmanshållet i Blekinge, dels enskilda i ämnet väckta motioner,

№ 272, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, i fråga om förändrad beräkningsgrund för båtsmansvacanceafgiften af nyroterad jord inom Blekinge län, m. m.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 273, i anledning af väckt motion om rusthållarnes inom Kungsörs fögderi befrielse från erläggande af nu utgående lösen för dagsverken, hvilka af deras stamhemman utgöras, och rättighet att tillgodonjuta de dagsverken, som af deras augmentshemman utgå.

Herr *Wærn:* Sedan detta Betänkande afgafs, har till Stats-Utskottets kunskap kommit, att vid Mariebergs läroverk finnas handlingar, hvilka kunna sprida ytterligare ljus öfver denna fråga. Detta är också af behof påkalladt. Förhållandet, sådant det hittills kunnat inhämtas, är i korthet det, att, då de ifrågakomna rusthållen år 1680 indelades, undantogos för Kungsörs kungsgårds räkning de dagsverken, från hvilkas utgörande motionairen nu äskat befrielse. I stället gafs af Konung Carl XI det löfte, att desse rusthållare skulle med »något annat soulagement» ihågkommas. År 1687 omgjordes den förra indelningen, medelst contracter emellan Kronan och omförmälde rusthållare. Nu är frågan, huruvida de sednare vid samma indelning fått berörda löfte om »soulagement» honoreradt. Då sådant af hittills tillgängliga handlingar icke kunnat i Stats-Utskottet upplysas, har detta ansett sig böra se de skattskyldige till godo, på sätt Betänkandet innehåller. Nu påstås, att vid Marieberg finnas de officiela handlingarne, rörande sjelfva den omnämnda indelningen af 1680. Genom jemnförelse emellan dessa handlingar och indelningshandlingarne för 1687 är sannolikt, att den säkraste möjliga upplysning kan vinnas uti ifrågavarande hänseende. Och på det sådan ytterligare utredning må kunna företagas, anhåller jag om återremiss å förevarande Utlåtande till Stats-Utskottet.

Herr *Lagergren:* Jag har äfven hört, att 1680 års indelningsverk, rörande ifrågakomna rusthåll, är återfunnet, och det är således att förmoda, att det skall lemna materialier till frågans tillförlitliga utredande. Detta utgör en ytterligare anledning att till Stats-Utskottet återremittera förevarande fråga, hvartill jag anser den af Grefve *Mörner* i hans reservation på ett så öfvertygande sätt utvecklade mening redan tillfyllest föranleda.

Herr *Gråå:* Jag känner icke, huruvida vid Mariebergs läroverk må finnas några handlingar, som kunna lända till upplysning i denna sak. Men då Kongl. Maj:t, genom nådig Proposition vid sista Riksdag, just föreslagit nu ifrågakomna rusthållares befriande från den dem åliggande dagsverksskyldigheten för stamhemmanen, utan att dervid blifvit åberopad någon uppfyllelse af det utaf Konung Carl XI gifna löfte om »soulagement», bör med säkerhet kunna antagas, att samma löfte är ouppfylldt. Jag anhåller fördenskull om proposition å bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Norin:* Det kan icke förnekas, att de af Herr *Wærn* nu omnämnda handlingar äro af stor vigt för ärendets fullkomliga utredande. Och då tillgång till dem nu lärer kunna erhållas, samt Ridderskapet och Adeln och Preste-Ståndet redan återremitterat förevarande Utlåtande, förenar jag mig med Herr *Wærn* i yrkandet om återremiss äfven från detta Stånd.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet beslöt att till Stats-Utskottet återremittera dess Utlåtande, № 273, på grund af hvad i denna fråga nu yttradt blifvit.

Och № 282, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Rikets Ständers Stats-Utskott, angående eftergift af den en del skattskyldige inom Götheborgs fögderi af Götheborgs och Bohus län ådömda ersättningsskyldighet, i följd af förre Kronofogden Chr. Öhboms balance.

Bifölls.

Och 3:o *Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets:*

№ 126, i anledning af väckt motion, att rasering af någon Rikets fästning icke måtte vidtagas, innan Rikets Ständer kommit i tillfälle att sig deröfver yttra, och

№ 127, i anledning af väckta motioner om inrättande af socken-bibliothek.

Biföllos.

§ 2.

Herr Talmannen anmodade Ståndet, att nu skrida till det till denna dag utsatta val till Ståndets Fullmäktig i Directionen öfver Låne-Contoiret i Wisby för tiden intill nästa Riksdag, till Suppléant för samme Directeur, till Revisor vid revisionen af 1852 års räkenskaper vid berörda Låne-Contoir, och till Suppléant för denna Revisor.

Dessa val företogos nu i vanlig ordning med slutna sedlar.

Vid val till ofvannämnda Directeursbefattning tillföll ledamoten af detta Stånd, Herr Rådmannen *Lindström* 24 och

Handlanden Herr *L. N. Enequist* 17 röster; hvarigenom således denna befattning uppdragits åt Herr *Lindström.*

Herr *Lindström:* Jag anser mig böra tillkännagifva, det jag icke eftersträfvat den befattning, som Ståndet nu behagat anförtro mig. Det dermed förenade ringa arfvode har icke kunnat vara lockande och motsvarar måhända alltför litet de obehag, som kunna blifva en följd af ringheten af de lånetillgångar, som till ifrågavarande lånerörelse anslagits. Jag kunde finna ökad anledning till obenägenhet för denna beställning deruti, att rösterna vid valet varit ganska delade. Men då jag vet, att den, hvilken röster jemte mig tillfallit, en ganska redbar och skicklig man, saknar tid att emottaga och utöfva den förtroende-befattning, samt besinnar, att en afsägelse från min sida kunde verka till någon olägenhet för Låne-Contoirets organisation genom uppehåll dermed, så lemnar jag alla betänkligheter åsido och får förklara min förbindliga tacksamhet för det mig nu visade förtroende, jemte försäkran, att jag skall, i allt hvad jag förmår, söka att, genom en samvetsgrann och redbar förvaltning, motsvara det goda ändamålet med ifrågavarande stiftelse.

Vid valet till Suppléant för bemälte Directeur tillföllo: Handlanden, Herr *Lars Jacobsson* 31 röster, Handlanden, Herr Consul *Cramér* 5 röster, Herr Borgmästaren *Mathiesen* samt Handlanden, Herr *L. N. Enequist*, hvardera 1 röst; hvarigenom samma Suppléantbefattning åt Handlanden *Jacobsson* uppdragits.

Herr *Lagergren:* I afseende å nu förestående Revisorsval, anhåller jag få fästa uppmärksamheten å en omständighet. Vid val till sådan befattning vid Låne-Contoiren i Götheborg och Malmö, som hafva större lånedistricter, har, såsom regel antagits, att, för möjligaste besparing af resekostnader, utse personer inom districtet. Något undantag härutinnan torde böra göras för Låne-Contoiret i Wisby, hvars rörelse är inskränkt inom Gottland, som har ett isoleradt läge och jemnförelsevis är mindre folkrikt. Det bör följaktligen ligga i den nya inrättningens eget intresse, att berörda regel icke strängt följes vid det val, som nu förestår, utan att detta äfven kan utsträckas till åtminstone de närmaste orter utom districtet, endast att dervid tages i betraktande, att allmänna medel ej måtte med alltför stora resekostnader betungas.

Öfverläggningen härutinnan var slutad, och Ståndet biföll, hvad Herr *Lagergren* sålunda tillstyrkt.

Valet till nämnda Revisors-befattning utföll så, att Herr Borgmästaren i Calmar *Gustaf Engzell* tillföll . . 22 röster, Handlanden Herr *L. N. Enequist* . . . . . 9 d:o Handlanden i Westervik Herr *A. D. Mæchel* . . 5 d:o Herr Consuln i Carlskrona *C. W. Palander* . . 1 d:o i följd hvaraf Herr Borgmästaren *Engzell* till Revisor var utsedd.

Slutligen tillföllo, vid val till samme Revisors Suppléant, Handlanden Herr *A. D. Mæchel* . . 19 röster, Handlanden Herr *Sjöstedt* . . . . 10 d:o Handlanden Herr *L. N. Enequist* . . 2 d:o och Herr Consulen *C. W. Palander* . 1 d:o; hvadan Herr *Mæchel* var till Suppléant åt bemälte Revisor utsedd.

Om dessa val skulle underrättelse, genom utdrag af Protocollet, vederbörande meddelas.

§ 3.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Utlåtanden:

№ 274, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse, angående bildande af en fond till understöd för afskedade folkskole-lärare.

Herr *Wærn:* Jag har icke kunnat biträda detta Utlåtande, emedan jag ansett nödvändigt att, innan något uti ifrågavarande hänseende åtgöres, alla förberedande åtgärder böra hafva vidtagits. Det goda i ändamålet förnekar jag visst icke, men tror det vara en oeftergiflig fordran, att, då ett anslag beviljas, veta något, om, när, hvar och huru det skall utgå, och att uti dessa omständigheter några garantier skola finnas, för att det skall motsvara syftemålet. Intetdera af dessa momenter är genom förevarande Utlåtande på tillfredsställande sätt besvaradt. Afsättande af en fond är föreslaget: det är också allt. Att medel härtill icke finnas i Riksgälds-Contoiret, vete vi äfven, att sluta af föregående discussioner i andra frågor. Om Utlåtandet bifölles, kunde beslutet följaktligen ej annorlunda betraktas, än såsom ett löfte, hvars uppfyllande öfverlemnas åt framtiden, utan att det är oss möjligt att i någon mån tillse, att vi icke obehörigen binda dess händer. Jag kan icke erkänna den nödvändighet, som blifvit förespeglad, att nu afsätta medel, då sådana icke finnas att tillgå. Rikets Ständer äro framdeles, vid hvarje annat tillfälle, säkrare herrar öfver den föreslagna summan, än nu. Om Rikets Ständer vilja underlätta folkskolelärares pensionerande —, och denna vilja lärer icke minskas i framtiden —, så bör ej vara tvifvel, att Rikets Ständer dertill bevilja nödigt anslag, sedan communerne sjelfve visat sig tillbörligen nitälska för sakens framgång. Om län, stift, socknar eller communer verkligen vilja grundlägga pensions-inrättningar för sina folkskole-lärare, må de då uppgöra fullständig plan derför och för de bidrag, de äro sinnade att lemna, samt anmäla saken i sådant skick hos Rikets Ständer, som då visserligen skola finnas redebogne, att främja det goda ändamålet. De veta då, om, när, hvar och huru inrättningen kan komma till stånd. Nu vet man intet af allt detta. Jag hemställer, hvad skäl är dertill, och hvad gagn det kan medföra, att under så ovisst förhållande från sig skilja dispositionen af icke mindre, än 80,000 R:dr, hvilkas afsättning föreslagits, utan att veta, hvad frukt de kunna bringa. Jag finner således icke någon anledning att bevilja ett dylikt anslag vid denna Riksdag. Vid en kommande, då saken kan förekomma i mera utredt, bättre lofvande skick, äro Rikets Ständer i vida bättre tillfälle att bedöma så väl hvad som bör gifvas, som hvilka vilkor för gåfvan böra bestämmas, för att derigenom garantera sakens framgång. Af dessa skäl äskar jag återremiss å förevarande Utlåtande.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Varmt intresserad för folkundervisningen och densammas befrämjande, omfattar jag hvarje tillfälle dertill. Med sådant tänkesätt skulle jag visserligen helst sett, att den Kongl. Propositionen i dess helhet bifallits. Men då det icke skett, är jag glad att kunna antaga, hvad Utskottet i förevarande Utlåtande föreslagit. Deremot har väl anmärkts, att penningar icke finnas att tillgå för den anslagssumma, som Utskottet tillstyrkt att afsätta. Jag kan icke godkänna en sådan anmärkning. Riksgälds-Contoiret, som är skyldigt att, efter Rikets Ständers föreskrift, hålla anslagssummor tillhanda för andra ändamål, lärer icke hafva mindre åliggande i detta fall. Den förespegling, att Rikets Ständer vid en kommande Riksdag icke skola vägra anslag för detta ändamål, vederlägges af erfarenheten derom, att de vid sista Riksdag nekat att anslå något härtill. Den hushållsanda, som Rikets Ständer i denna fråga förut gjort gällande, är i sanning icke på sitt ställe. Ty, om man vill, att folkundervisningen verkligen skall motsvara ändamålet, så måste ock i tid sörjas derför, att lärarne icke behöfva på ålderdomen qvarstå i sina befattningar, så att dessa lärare-beställningar kunna komma att innehafvas af invalider och oduglingar både till kropp och själ, hvilket icke skulle blifva fallet, om medel ansloges, som beredde möjlig-

het att i tid afgå och lemna plats för yngre och verksammare personer, hvarigenom allena institutionen också kan tidsenligt utbildas och blifva, hvad hon bör vara. Anmärkningen, att den föreslagna summan är stor, måste förfalla, då man betänker, att densamma, fördelad på de många individer, som deraf kunna komma i åtnjutande, i sjelfva verket måste blifva en bagatell. Ty folkskole-lärarnes antal, som snart kan blifva fördubbladt, uppgår redan till tusental. Af den föreslagna summan, 80,000 R:dr, kan således knappt belöpa mera på hvarje lärare, än hvad en simpel soldat åtnjuter. Men man vill skjuta omsorgen och kostnaden på communerna. Det är visserligen godt och väl. Men då man något känner sakens behandling der, bör man också visa, att communerna, som utgöra endast delar af det stora hela, hvilket benämnes Rikets Ständer, med ännu större anledning skola visa frågan ifrån sig till dessa. Jemväl för att förekomma en slik omgång, yrkar jag nu bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Gråå:* Lika med Herr *Wærn*, anser jag förevarande fråga befinna sig uti ett outredt skick. Stats-Utskottet har väl föreslagit att, för beredande af en grundfond till pensionsanstalter för afgående folkskole-lärare, skulle afsättas 80,000 R:dr. Men om ordningen, sättet eller tiden för pensionernas utgående finnes i Betänkandet ingenting bestämdt. Jag tror också, att det icke brådskar med saken, emedan de ifrågavarande lärareplatserna till det mesta blifvit i sednare tider besatte och det med unge män, hvilkas pensionering ej förr, än i en aflägsen framtid, kan komma i fråga. Om ibland folkskole-lärarne finnes en eller annan ålderstigen klockare, så kan jag icke medgifva, att Staten har skyldighet att sörja för dennes pensionerande, ehuruväl jag icke vill motsäga, att å de till folk-undervisningens befrämjande anvisade medel kan vid detta års slut vara besparad en så stor summa, som Utskottet nu tillstyrkt att afsätta. Jag tror således, att det länder mera till gagn, än till skada, för saken, om den får hvila till en kommande Riksdag, och finner jemväl anmärkningsvärdt, att Utskottet, i min tanka, mindre lämpligt, föreslagit nämnda summas fördelning stiftsvis, hvaraf följden skulle blifva, att åtminstone tolf särskilda cassor komme att bildas. Jag förenar mig i yrkandet om återremiss.

Herr *Wedberg:* Med föregående talare erkänner jag nyttan och behofvet af folkskole-lärares pensionerande, och att Staten dertill bidrager, för att befrämja det goda ändamålet

med folkundervisningen. Men jag anser den af Stats-Utskottet föreslagna summan vara alltför liten, att dermed kunde göras något väsendtligt gagn i detta hänseende, och jag tror äfven ärendet för öfrigt icke hafva, på långt när, erhållit den utredning, som tarfvas. Först när en fullständig plan uppgjorts och communerna, från hvilka frågan bör utgå, sålunda anmält frågan i ordnadt skick, så att något kan blifva deraf, synes mig Statens pligt fordra att taga densamma om hand, och Rikets Ständer skola då säkert med all välvilja omfatta tillfället att befordra ett så godt syftemål, som det ifrågavarande. Men i det skick, frågan nu förekommit, och särdeles med afseende å otillräckligheten för ändamålet af den föreslagna summan, kan jag icke lemna min röst för bifall, utan biträder yrkandet om återremiss å Betänkandet.

Herr *Ekholm:* Lika varm vän, som någon annan, af folkundervisningen och dess befrämjande, hyser jag likväl starka tvifvel om tjenligheten af det sätt, hvarpå denna sak från början handhafts inom vårt fädernesland. Jag kan ej eller finna det vara i någon mån angeläget att bifalla förevarande Utlåtande i sjelfva frågans nuvarande outredda skick. I afseende på medlen för folkundervisningens befrämjande, bör, efter mitt begrepp, i första hand komma i betraktande, om det verkligen är lämpligt, att Staten, som af communerna uppbär, hvad densamma ansett och förordnat vara behöfligt för institutionens underhållande, bör låta så hastigt och nog oöfverlagt åter till communerna utströmma de öfverskott, som berörda uppbörd kan gifva. Vidare förtjenar det att närmare skärskådas, om Staten lämpligen bör så omedelbart befatta sig med de egentligen communala bestyren, sedan behofvet deraf upphört efter Statens mellankomst i första början, för att med framgång bekämpa motståndet emot ifrågavarande institution af upplysningens hittills varande målsmän. För min del, tror jag, att Staten hädanefter bör heldre, så mycket möjligt är, skilja sig ifrån, än alltmera inlåta sig i närmare befattning med folkundervisningen. Sådant leder annars till ett vidsträcktare utbredande af den styrelsens centralisation, som Riket, mera till nachdel, än till fromma för detsamma, hittills nog mycket vidhållit, och det skulle snart icke återstå något fall, dit ej denna centralisation sträckte sina verkningar, i stället att för Riksstyrelsen tvifvelsutan vore det nyttigaste, att densamma i möjligaste måtto befriades från communalbestyren och finge, uteslutande, sysselsätta sig med den egentliga, högre statsförvaltningen. Från dessa

allmännare synpunkter, tvekar jag redan att tillstyrka en sådan åtgärd, som i förevarande Utlåtande föreslagits. Men de särskildta förhållanderne göra rentaf omöjligt att med full besinning ingå på hvad derigenom tillstyrkts. Gerna kan man också nu afstå ifrån den föreslagna åtgärden, emedan tiden icke brådskar dermed, i händelse också den åsigt blir gällande, att Statsverket måste anlitas för ifrågakomna, i sig sjelft goda ändamål. Jag yrkar fördenskull afslag å förevarande Utlåtande.

Herr *Berger* instämde.

Herr *Norin:* Jag har deltagit i reservation emot förevarande Utlåtande, enär jag, lika med Herr *Wærn*, ehuru på det högsta intresserad af att ifrågakomna pensionsanstalter snart komma i gång, likväl anser förslaget till deras grundläggande hafva nog tidigt och omoget framkommit. Det är visserligen, tyvärr, icke sällsynt, att frågor i outredt skick till Rikets Ständers pröfning öfverlemnas. Men om någon varit förtjent af att vara tillräckligt utvecklad och beredd, så är det väl i främsta rummet en sådan, som den förevarande. Dessutom förekommer besinningsvärdt, att man icke kan veta, hvar det skulle stadna, om Rikets Ständer nu beslöto att afsätta den af Stats-Utskottet föreslagna summa. För att finna den varande, och ännu mer den blifvande, otillräckligheten deraf, behöfver man endast kasta en blick på mängden af folkskole-lärare, som redan finnas, och betänka, att deras antal stundligen ökas. Under dessa förhållanden anser jag, lika med Herr *Ekholm*, saken kunna mera vinna, än förlora, derpå, att densamma får hvila och mogna till en kommande Riksdag; och biträder jag fördenskull påståendet om återremis.

Herr *Gråå:* Då en talare yrkat afslag å Betänkandet, anser jag mig böra erinra, att ett sådant beslut för det närvarande icke lärer kunna fattas, enär frågan eger sammanhang med Riksgälds-Contoirets utgifter, utan torde, i öfverensstämmelse med Riksdags-Ordningen, ärendet först böra för ny behandling till Stats-Utskottet återremitteras.

Discussionen förklarades slutad; och Stats-Utskottets Utlåtande, *№* 274, blef, på grund af hvad dervid nu anmärkt blifvit, till samma Utskott återremitteradt.

№ 275, i anledning af Kongl. Maj:ts till Rikets Ständer aflåtna Nådiga Skrifvelse, angående inqvarterings-skyldigheten i Stockholm.

Herr *Gråå:* Emot förevarande Betänkande har jag anmält min reservation hufvudsakligen derföre, att Stats-Utskottet nu icke företagit ärendet till definitivt afgörande, utan ytterligare uppskjutit detsamma till en obestämd framtid. Redan vid sista Riksdagen erkände Utskottet, att ärendet erhållit all erforderlig utredning, och att det vore med billighet öfverensstämmande, att Stockholms stads inqvarterings-skyldige fingo åtnjuta den af Kongl. Maj:t i Nåder antydda lindring i inqvarterings-besväret, samt att intet annat hinder derför då funnes, än att erforderliga medel icke voro att tillgå. Icke destomindre har Utskottet nu tillstyrkt, att ärendet må ytterligare hvila, i afbidan på utredning, angående de förmåner och rättigheter, som blifvit Stockholms stad, i och för inqvarterings-besväret, förunnade. Jag skulle likväl lemnat detta oanmärkt, om Utskottet tillika ställt nödiga medel till Kongl. Maj:ts disposition, för att användas till lindring uti inqvarteringstungan. Då emedlertid så icke nu skett, utan staden, fortfarande, måste se sig i mistning af all ersättning, samt likafullt vidkännas hela inqvarterings-bördan, oförminskad, är jag föranlåten yrka återremiss af Betänkandet, för beredande af ett rättsenligt Utlåtande i denna del.

Herr *Brinck* instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling:* I anledning af den föregående talarens yttrande, ber jag honom upplysa, om det verkligen så förhåller sig, att de 12.000 R:dr, som Rikets Ständer vid 1840—41 årens Riksdag beviljat, såsom förslagsanslag, till lättnad af inqvarteringsbördan i hufvudstaden, och hvilka medel samme värde talare förmodligen med sitt yttrande om redan beviljad lindring uti inqvarterings-besväret afsett, icke ännu fortfarande utgå. Sedan upplysning derutinnan meddelats, anhåller jag att återfå ordet i förevarande fråga.

Herr *Brinck:* Af förevarande Betänkande inhemtas, att det ifrågavarande förslagsanslag skulle utgå för vissa Regimenten och Corpser, hvilka, ehuru förlagde i hufvudstaden, der icke bidraga till den egentliga vakten och vården. Af Betänkandet synes äfven, för hvilka Regimenten, Stockholms stad numera ensamt åligger att bekosta inqvartering, nemligen Svea Lifgardet, Lifgardet till häst, Andra Lifgardet, Svea Artilleri och f. d. Lifdrabant-corpsen. För dessa utgå inqvarterings-kostnaderna, fortfarande, årligen till ett totalbelopp af 42,057 R:dr 4 sk., samt servicemedlen till 26,714 R:dr 28 sk., äfven årligen, allt Banco, såsom Betänkandet äfven utvisar. Detta till svar å den förfrågan, Herr vice Talmannen nu framställt. Häraf synes det, huru som billighet och

rättvisa fordra, att den lindring uti inqvarteringstungan, som Kongl. Maj:t äskat och Rikets Ständer redan beviljat, blir verkställighet och ej stadnar på papperet. I detta afseende anhåller äfven jag om proposition till återremiss å Betänkandet.

Herr *Lundh* instämde.

Herr *Ekholm:* Om återremiss å förevarande Betänkande skulle beslutas, borde, efter min tanka, dermed afses, att Stats-Utskottet skulle närmare utreda frågan i den del, som, enligt dess Utlåtande, annars skulle blifva föremål för den föreslagna underdåniga skrifvelsen och den undersökning, som derigenom skulle hos Kongl. Maj:t begäras, nemligen om de förmåner och rättigheter, som tid efter annan äro Stockholms stad, i och för inqvarterings-besväret, förunnade. I sådant hänseende förekommer i Betänkandet, pag. 12, den upplysning, att Stockholms stad, till understöd för inqvarteringen, åtnjuter en del af tolagsintraden, motsvarande, efter fem års medium, 37,714 R:dr 18 sk. 2 rst, och dessutom, enligt Kongl. Brefvet den 28 Maji 1717, de 2 år förut påbjudna dubbla vägare- och mätarepenningar. Stats-Utskottet hade sjelft bort fullgöra den undersökning, som det nu tillstyrkt må hos Kongl. Maj:t begäras. Tillfälle dertill torde dock saknats för Utskottet, eftersom det icke inlåtit sig i denna undersökning, och då lärer, helst Riksdagens slut är i annalkande, ingen annan utväg vara, än att bifalla Utlåtandet, hvilket jag yrkar.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Tillfredsställd i min yttrade åstundan af den upplysning Herr *Brinck* behagat meddela, finner jag dock icke, att någon viss summa någonsin är bestämdt anslagen till lindring uti inqvarteringstungan för Stockholms stad. Likväl inser jag, att man i denna, såsom i en del andra, frågor gått fram och tillbaka. När det insetts, hvad man borde göra, har man trott sig icke kunna det. Emedlertid torde något annat nu ej kunna åtgöras, än att bifalla Utskottets förslag, som dock bort göras så vidsträckt, att det ledt till ändtligt slut i frågan. Det förtjenar ock att bemärkas, att Stockholms stad väl åtnjuter inkomster eller förmåner till hjelp och understöd i inqvarteringen, men att, såsom en hvar, hvilken i en gränsort haft tillfälle att se dylikt äfven i smått, tillräckligt begriper, mycket fordras att undanrödja den missbelåtenhet, som inqvarteringstungan, lätt förklarligt, har med sig. Jag yrkar bifall till Betänkandet.

Herr *Hesselgren:* Beklagande, att ärendet så sent från Utskottet inkommit, att föga verkan är att hoppas af en återremiss, kan jag likväl icke undgå, att synnerligen fästa mig vid det egna förhållande, att Utskottet, sedan erkändt blifvit, att ärendet vunnit fullständig utredning, likväl slutar med att i Utlåtandet föreslå än ytterligare utredning genom undersökning deri. En sådan motsägelse är ganska anmärkningsvärd; och med anledning jemväl deraf, samt i betraktande af det onus, som ligger uti inqvarterings-skyldigheten, samt det behof af lindring deri, som längesedan erkänts, biträder jag den gjorda begäran om återremiss.

Herr *Brinck:* Bland annat, som förevarande Betänkande gifver vid handen, är äfven det, hurusom Rikets Ständer vid 1840—41 årens Riksdag i underdånig skrifvelse förklarat det vara billigt, att Staten anskaffade och underhölle casern äfven för Svea Artilleri-Regimente, samt anhållit, att Kongl. Maj:t ville låta undersöka, om någon Kronans eller enskild egendom kunde blifva för sådant ändamål att tillgå, samt låta vid nästa Riksdag meddela kostnadsförslag deröfver. I följd deraf lät Kongl. Maj:t ock vid 1844—45 årens Riksdag till Ständernas kännedom och öfvervägande komma, att någon Kronans eller stadens egendom ej funnes, för berörde casern-byggnad, att disponera, men att en lämplig enskild local funnes, som kunde få inlösas för 30,000 R:dr, hvarförutan byggnads-kostnaderne skulle uppgå till 315,000 R:dr allt Banco. Rikets Ständer förklarade deruppå, att några medel för berörde ändamål icke funnos vid dåvarande Riksdag att anvisa. Sådant innehåller Betänkandet, men utvisar icke, huruvida Stats-Utskottet nu tagit vidare kännedom om handlingarne i detta ämne, eller detsamma i något öfvervägande. Åtminstone innefattar Utskottets Utlåtande icke, huruvida några medel nu finnas att i nyss omförmäldte afseende lindra inqvarterings-besväret. Deremot visar Betänkandet, såsom jag förut antydt, att de direct utgående kostnaderne dertill för Stockholms stad bestiga sig, sammanräknadt, till 63,771 R:dr 32 sk. Banco årligen. Detta är likväl blott en post. Mindre lätt är att beräkna de indirecta kostnader, som föranledas af en garnisonerande truppstyrka af 3 till 4,000 man, och hvilken, kanske mera, än någon annan, trycker i economiskt och moraliskt hänseende. Spåren deraf äro ytterst betänkliga. De röja sig såväl i fattigvården, som på mångfaldigt annat sätt. Det är således af största vigt, att Rikets Ständer behjerta denna sak, och jag hop-

pas derföre, att Ståndet skall finna det högst nödvändigt att återremittera ärendet, på det Utskottet jemväl må beredas tillfälle, att, efter en närmare utredning i de nu anmärkta delar, inkomma med nytt Utlåtande, mera fullständigt och bestämdt, än det förevarande.

Herr *Lagergren:* Jag finner af Betänkandet, så väl som af discussionen, anledning att hemställa, om de uppgifter, som nu lemnats om Stockholms stads inqvarterings-kostnader, äro fullt exacta, och om staden i sjelfva verket vidkännes större direct utgift härutinnan, årligen, än de 42,057 R:dr Banco, som i Betänkandet äro upptagna, såsom egentliga inqvarterings-kostnader? Ty, mig vill det synas, som de derjemte till 26,714 R:dr 28 sk., såsom service-medel upptagne, bekostas af Kronan, och om stadens kostnader sålunda stadna vid förstnämnda summa, kan inqvarterings-besväret icke anses särdeles betungande för staden, i förhållande till hvad Staten dertill bidrager.

Discussionen förklarades slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, om Ståndet behagade bifalla hvad Utskottet i Betänkandet, № 275 föreslagit, svarades öfvervägande *Ja.*

Emot denna utgång reserverade sig Herr *Brinck.*

№ 276, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga remiss till Stats-Utskottet af underdånig ansökning om nedsättning uti eller befrielse från det för indragna corporals-bostället Åstorp bestämda arrende;

№ 277, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående försäljning och utbyte af Christianstads f. d. fästning tillhörande mark;

№ 278, i anledning af väckt motion om de s. k. Hvitfeldtska stipendiihemmanens försäljning till skatte;

№ 279, i anledning af väckt motion, att det vid Arvika köping belägna Öfverjägmästare-bostället Gate må, vid nuvarande innehafvarens afgång, öfverlåtas till nämnde köping;

och № 280, i anledning af väckt motion om nedsättning af räntan å Lanefors qvarn i Kinds härad af Östergöthlands län.

Biföllos, hvart efter annat.

№ 289, angående verkställd omröstning, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, rörande dels extra statsanslag till föremål, tillhörande 1, 4, 5, 6 och 7:de Hufvudtitlarne, dels angående utsockne-frälsehemmanens i Halland skyldighet att erlägga rotevacance-afgift.

Lades till handlingarne.

№ 290, i anledning af väckt fråga om afskrifning utaf en uppbördsbrist hos numera aflidne Kronofogden *J. M. Huss.*

Herr *Wærn*, på hvars begäran den vid Utlåtandet fogade reservation upplästes, yttrade derefter: För min del, kan jag icke finna annat, än att en grof tjensteförsummelse ligger numera aflidne Kronofogden *Huss* till last. Enligt de i Utskottet lemnade upplysningar, skall han hafva blifvit ej mindre, än fem särskilda gånger, ålagd att indraga de ifrågavarande medlen. Första gången öfverlemnade han verkställigheten häraf åt en Kronolänsman, men tillsåg icke, om eller huru denne förrättade det sålunda erhållna uppdraget, och de andra gångerna vidtog han alls ingen åtgärd. Derföre, och då Utskottets ifrågavarande förslag dessutom innefattar ett præjudicat, som för framtida efterföljd kan blifva farligt, yrkar jag, att Utlåtandet må återremitteras.

Herr *Lagergren:* Jag betviflar, att det ovilkorligen kan anses tillhöra Kronofogdes tjensteplig att ansvara för indrifvande af undsättningsmedel. Den borgen, som Kronofogde är skyldig att ställa för sig, afser icke annat, än allmänna contributioner. Det vore orimligt att sträcka densamma äfven till undsättningsmedel, hvilka i vissa orter kunna uppgå till 30 à 40,000 R:dr på några få socknar. Dessutom tala flera andra omständigheter för urskuldande af Kronofogden *Huss.* Han har nemligen sjelf icke uppburit mer, än 93 R:dr, och någon egentlig försummelse, i afseende på honom åliggande control, kan icke läggas honom till last. Derföre, och då, i stället för tillgångar, brist funnits uti hans sterbhus, anhåller jag om bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Wedberg* instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om Kronofogden *Huss* ännu lefvat, skulle jag hafva instämt uti den upplästa reservationen, men då han numera är död, samt han bevisligen icke undanhållit eller undansnillat de ifrågavarande medlen, anser jag mig böra, med tillämpning af den allmänna grundsatsen, att, sedan en person aflidit, något ansvar för möjligen begångna tjenstefel icke eger rum, rösta för bifall till Utskottets Utlåtande, helst *Huss* sjelf icke uppburit mer, än 93 R:dr af det belopp, hvarom nu är fråga.

Herr *Rönblad:* Att Kronofogden *Huss* icke i allo iakttagit sina åligganden, lärer väl, eftersom han blifvit dömd, få antagas, såsom ostridigt. Men man bör likväl icke förbise de förhållanden, hvilka i denna fråga egt rum. Så t. ex.

hafva Konungens Befallningshafvandes ordres blifvit motverkade genom enskildta bref från förmän, och dessutom hafva medlen redan blifvit uppburne af Kronolänsman *Norberg*, innan Kronofogden *Huss* erhöll de slutliga orderna om indrifvandet. *Huss*, som nu är död, har redan i lifstiden fått med alla sina tillgångar plikta för sina förmäns äreförgätenhet. Han lärer nemligen hafva till Ränteriet aflevererat icke mindre, än omkring 5,000 R:dr, hvaraf likväl aldrig en styfver blifvit af honom uppburen. Det vore under sådana förhållanden i högsta grad obilligt att från sterbhusdelegarne tillgripa ett arf af omkring 2 eller 3 tusen R:dr, som fallit efter en Lagman *Ullberg*, och hvarigenom nämnde sterbhusdelegare skulle försättas i det mest beklagansvärda tillstånd. Jag anhåller om bifall till Utlåtandet.

Herr *Billström:* Då Kronofogden *Huss'* sterbhus blifvit genom dom ålagdt att utbetala det ifrågaställda beloppet, lärer något tvifvel om sterbhusets juridiska skyldighet härutinnan icke vidare förefinnas; och då de omständigheter, hvilka ur moralisk synpunkt möjligen skulle kunna tala för mildring i berörde skyldighet, icke blifvit på ett tillfredsställande sätt utredda; så anser jag mig icke kunna bifalla Utskottets hemställan, utan biträder yrkandet om återremiss, i den syftning, som den upplästa reservationen antyder.

Herr *Lagergren:* Jag håller mig dervid, att, om det varit fråga om någon uppbörd, som ej blifvit behörigen redovisad eller undansnillats, så hade det kunnat vara skäl att tillvägagå med all möjlig stränghet. Så är det likväl ej. *Huss'* oförmåga, att indrifva och redovisa de ifrågavarande medlen, kan i väsendtlig mån tillskrifvas hans förmäns felaktiga förfarande. Vid sådant förhållande, och då *Huss* dessutom icke uppburit mera, än han till Landtränteriet insändt, frågar jag, om Staten bör, ända till yttersta skärfven, utfordra sitt kraf af arfvingarne, och såmedelst bringa *Huss'* talrika familj till fattigdom? För min del, kan jag icke godkänna ett sådant förfaringssätt, destomindre, jag upprepar det ännu en gång, som här icke är fråga om någon proprie uppbördsbrist hos *Huss*, utan endast om en underlåtenhet, i afseende på redovisningen, som mera ligger *Huss'* förmän, än honom till last. Då jag icke förmår inse, hvarken att något præjudicat häraf kan uppstå, icke eller att något annat hinder för bifall till Utlåtandet förefinnes, så anhåller jag, fortfarande, att proposition derå måtte framställas.

Herr *Wærn:* Af handlingarne har icke kunnat inhemtas, att hvarken Landskamererare eller Landssecreterare, utan endast Länsman *Norberg* uppburit åtskilligt af de ifrågavarande medlen. Deremot synes tydligt, att Kronofogden *Huss* låtit en stor försummelse komma sig till last. Man behöfver i detta hänseende endast läsa Konungens Befallningshafvandes i Wester-Norrlands län utslag den 7 Maji 1846, för att finna nämnde förhållande tydligen ådagalagdt. Till hans ursäktande förefinnes ingen annan omständighet, än den af Herr *Rönblad* åberopade, att vid ett tillfälle, då Konungens Befallningshafvande meddelade *Huss* ordres om medlens indrifvande, aflät Landshöfdingen till honom ett särskildt handbref, af innehåll att, i anseende till en tillämnad underdånig framställning om förlängdt anstånd med statslånets inbetalning, inga utmätningar då skulle verkställas. Denna omständighet har också föranledt den Utskottets afdelning, som först behandlade frågan, till det tillstyrkande, som jag upptagit, såsom min reservation, men längre bör man, på grund deraf, icke kunna gå. I sammanhang härmed torde det icke böra lemnas ur sigte, att, om man bifaller Utlåtandet, lärer man blifva nödsakad att anordna anslag till ersättande af vanlig provision för actoratet till Advocatfiscalen i Kammar-Rätten; ty det kan icke vara rätt, att genom ett Rikets Ständers beslut betaga tjenstemän, som fullgöra sina åligganden, den uppmuntran, hvartill de ega lagliga anspråk. Mig synes derför vara nödigt, att, äfven om man vill befria *Huss'* sterbhus för utbetalande af de ifrågavarande medlen, undantag likväl bör göras, i afseende på nämnda provision. Äfven på denna grund torde det vara nödigt att besluta återremiss, hvaraf ingen fara kan uppstå, särdeles som frågan, derest den nu icke hinner afgöras, står öppen till nästa Riksdag.

Herr *Ekholm:* Det sist anförda skälet torde möjligen kunna föranleda återremiss. Men i öfrigt, och då Kronofogden Huss numera aflidit, synes det vara obilligt, att af hans sterbhus utfordra medel, som aldrig blifvit af honom i lifstiden uppburna eller förskingrade. Dessutom talar den omständighet, att Landshöfdingen uti ett enskildt handbref inhiberat det officiela föreläggandet, synnerligen mycket till ursäkt för Huss. Om frågan återremitteras och kanhända uppskjutes till nästa Riksdag, torde det till slut gå med denna fråga, som med den fameusa tullbalancen, nemligen afskrifning komma att ske, sedan så mycken tid och så många omkostnader till Riksdagstryck, m. m., åtgått, att dessa sednare vida öfverstiga det belopp, hvarom fråga är. Skulle,

mot förmodan, återremiss varda beslutad, kan jag, för min del, endast biträda sådan på den grund, att afdrag för actors provision må ega rum; och i sådant fall bör återremissen snart kunna af Utskottet besvaras.

Herr *Rönblad:* Då tvänne Stånd, nemligen Preste- och Bonde-Stånden, efter hvad jag har mig bekant, redan bifallit Utlåtandet, samt Stats-Utskottet, vid sådant förhållande, enligt antagen praxis, lärer vidblifva sitt förra Utlåtande, lärer en återremiss icke tjena till någon ting.

Discussionen var slutad, och Utlåtandet, № 290, bifölls.

§ 4.

Föredrogos ånyo följande Utskotts Betänkanden och Utlåtanden:

1:o Stats- och Banco-Utskottens:

№ 55, med förslag till vissa förändrade föreskrifter, i fråga om godtgörande af kostnaden för kopparmyntningen, m. m.

Herr *Rinman:* I det skick, frågan nu blifvit framställd, hyser jag mycken betänklighet att antaga Betänkandet. Enligt detsamma, kunde man draga den slutsats, att Banken skulle emottaga skiljemyntet från myntverket efter prägelvärde, men likväl få vidkännas den förlust, som uppkommer af skillnaden emellan detta värde och det verkliga. En sådan Bankens skyldighet kan jag icke erkänna. Jag yrkar derföre afslag å Betänkandet.

Herr *Ekholm:* Jag kan icke finna, att den föreslagna underdåniga skrifvelsen föranleder dertill, att Banken skall vara skyldig att inlösa kopparmyntet för dess prägelvärde; men jag tror, att en sådan skyldighet redan förut exsisterar. För öfrigt, och då vi kunna hoppas, att det nuvarande kopparmyntet å 4 sk. Banco kommer att snart utbytas mot silfvermynt å lika valeur, är det nödigt, att den nu ifrågaställda controlen må åt Banken uppdragas, enär det annars, med afseende å den stora vinst, som myntverket har af nämnde kopparmyntning, är att befara, att myntverket skyndar sig att, så mycket möjligt är, utgifva 4 sk:s kopparslantar, och derigenom alltför mycket ökar Bankens ansvarighet och förlust. På denna grund bifaller jag Betänkandet.

Herr *Brinck:* Jag ber att få fästa uppmärksamheten på Herr Doctor *Sandbergs* reservation. Der upplyses, att 1 Skeppund koppar, som är värdt 150 R:dr Banco, utmyntas i 4-skillingsstycken till 450 R:dr, och i ⅓ skillingsstycken eller derunder till endast 200 R:dr. Om nu Banken skall lösa in 4 sk:s kopparmyntet för prägelvärdet, och sedan låta

nedsmälta och ommynta det i mindre valeurer, så är det klart, att Myntverket gagnerar alltför mycket på Bankens bekostnad, hvarförutan Banken måste komma att vidkännas kostnaderna för kopparmyntets transporterande till Landt-Ränterierna, m. m. d., som förut ålegat Myntverket. Äro de uppgifter, som innehållas i den omnämnda reservationen, oriktiga, så tör det hända, att jag misstager mig; men då Herr *Fåhræus*, till hvars sunda omdöme jag hyser mycket förtroende, jemväl reserverat sig, kan jag, för min del, icke annat, än yrka proposition på afslag.

Herr *Hörnstein:* Om detta Betänkande afslås, så qvarstår den nuvarande orimligheten, att Myntverket eger att utgifva underhaltigt mynt eller myntrepresentativer till obegränsadt belopp, och för Banken återstår då ej annat, än att, som hittills, inlösa dessa representativer med silfver, eller ock med sedlar, för hvilka sedan silfver, när som helst, kan uttagas. Det måste nemligen alltid anses, såsom en orimlighet, att ett verk får utgifva myntrepresentativer, som ett annat verk måste med förlust inlösa. Om deremot Betänkandet bifalles, så har man åtminstone gjort något, till förekommande af följderna utaf nämnda orimlighet i så måtto, att kopparmynt derefter icke kan utkomma i rörelsen, utan genom Banken, som erhållit valuta för det utlemnade beloppet, och att Banken då vet, hvad den gifvit ut, och kan vara beredd att, när som helst, præstera valuta. Hvar och en, som vill hafva kopparmynt från Banken, kunde naturligtvis icke få det, utan mot sedlar eller silfver; hvaremot för närvarande Myntet utlemnar kopparmyntet mot sedlar eller silfver, och använder denna inkomst för egna behof, utan skyldighet att åter inlösa kopparmyntet, hvilken deremot åligger Banken. Herr Doctor *Sandberg* tyckes i sin reservation förutsätta, att det nuvarande kopparmyntet skulle, i följd af decimalsystemets införande, komma att aflysas. För sådan händelse kunde hans anmärkningar vara ganska riktiga, men sådan aflysning har ännu icke skett, och vi måste bedöma förhållanderna, sådana de äro, och icke sådana de möjligen kunna blifva, och lemna åt framtiden att ordna saken efter inträffade förändrade förhållanden. Likaledes medger jag, att det vore bäst, om, såsom Herr *Rinman* tycktes vilja antyda, Banken vore fri från all skyldighet, i afseende på kopparmyntets inlösen, men då ingenting i den vägen är ordnadt, utan statsregleringen, i afseende på Myntverket, redan

fastställd, så lärer icke för oss återstå annat, än att bifalla Betänkandet.

Herr *Lagergren:* Alla dessa farhågor härleda sig från förändringen af ett äldre stadgande i Banco-Reglementet, att Banken ej skulle vara skyldig att vid hvarje liqvid på en gång emottaga mera kopparmynt, än högst 32 sk. Banco. Med anledning af Bankens Casseurers klagomål öfver det besvär, som förorsakades genom detta stadgande, beslöts nemligen vid sistlidne Riksdag, att kopparskiljemyntet skulle utgifvas och emottagas i Banken för silfver och sedlar till hvad belopp, som helst. För att förekomma förmenta olägenheter af denna förändring, har förevarande förslag tillkommit. För min del, anser jag likväl detsamma alldeles obehöfligt. Ty så länge den till mynt präglade kopparslanten finnes till, skall den användas för sitt ändamål, som är att vid liqvider skilja man och man emellan, och man behöfver i sanning ej befara, att den i större massor skall eller ens kan dragas utur den dagliga rörelsen, för att omsättas i silfver eller sedlar, som ej passa för samma behof. Så har man ansett saken i alla andra länder, och man har aldrig tänkt sig behofvet af att hålla en inlösningsfond för kopparskiljemyntet. På denna väg anser jag Banken icke risquera det ringaste. För allt hvad Banken af kopparmynt utlemnar, erhåller den full valuta i silfver eller sedlar. Hvad åter angår det kopparmynt, som icke genom Banken utlemnas, d. v. s., som ifrån Myntverket till Konungens Befallningshafvande, efter reqvisitioner, utgår, så har detta alltsedan 1835 icke utgjort mera, än omkring 40,000 R:dr. Häraf synes således icke eller någon fara kunna uppkomma. Men olägenheter torde uppstå, om det ovilkorligen stadgades, att allt kopparmyntet skulle gå genom Banken, och icke, såsom hittills, få till landsorterna försändas genom Konungens Befallningshafvandes försorg. Banken befattar sig ej med att förskicka kopparmyntet, utan utlemnar det allenast emot valuta i penningar. Stats-Contoiret, som nu genom en ordres till Myntet besörjer försändningen till orterna, skulle då nödgas först uttaga kopparen i Banken, och sedan låta inpacka den i fjerdingar, hvilket skulle vålla flera transporter. Lika med Herr *Fåhræus* och öfriga reservanter, anser jag det vara rättast att afslå Betänkandet, samt, om möjligt, åter i Banco-Reglementet införa den §, som inskränker Bankens vexlingsskyldighet af kopparmynt till endast 32 sk. Banco.

Herr *Ekenman:* Jag har låtit anteckna mig, såsom reservant, icke derför, att jag ej vill erkänna, det ju förvecklingar emellan Banken och Myntverket, i afseende på kopparskiljemynten, skola uppstå, utan emedan jag anser, att dessa förvecklingar icke kunna helt och hållet genom den föreslagna underdåniga skrifvelsen förebyggas. Det skulle deremot hafva skett, om man bestämt, att Banken, som, fortfarande, borde hafva sig ålagdt att till Myntverket, efter nominela värdet, liqvidera det skiljemynt, som Banken reqvirerar, vore berättigad, att efter samma liqvidationsgrund till Myntverket återställa allt det skiljemynt, som i framtiden icke kan eller får i allmänna rörelsen användas. Då inom Utskottet någon majoritet icke kunde vinnas för denna åsigt, samt under Riksdagen, som nu nalkas sitt slut, återstå till handläggning flera angelägenheter af vida större vigt, än den ifrågavarande, så anser jag, för min del, att detta Betänkande bör bifallas.

Herr *Murén:* Jag kan ej gilla det raisonnement, att Banken ej skulle vara pligtig inlösa kopparskiljemyntet, och jag anser det vara oriktigt, att allmänheten skall, i fråga om mynt, hålla sig till någon annan inrättning, än Banken. Denna må med Myntverket ordna förhållanderna, huru den kan, men allmänheten har härmed icke att skaffa. Det vore orimligt, om, när 1 Skeppund koppar, värdt 150 R:dr, utmyntas till 450 R:dr, den, som råkat få ett större belopp kopparmynt, hvilket ofta kan inträffa hos minuthandlare, m. fl., icke skulle ega att i Banken, som sjelf utlemnar sådant, erhålla full valuta för dessa myntrepresentativer, utan från Banken visas till Myntverket, som ingen känner, och till hvilken ingen har något förtroende, då detsamma aldrig lemnat någon slags garantie. Banken bör lemnas i tillfälle att controllera, huru mycket underhaltigt mynt eller myntrepresentativer, som i rörelsen utlemnas, och för detta ändamål är förevarande förslag ganska lämpligt. Man har väl raisonnerat derom, att Banken derigenom skulle komma att lida förlust. Det tror jag ej. Banken kan med Myntverket uppgöra, angående kostnaderna för afsändningen, m. m. Och för öfrigt anser jag det vara i högsta måtto farligt, att låta prägla underhaltigt mynt. Följden skall deraf blifva, såsom i andra länder, att falskt mynt kommer att i Riket insmuglas.

Herr *Palander:* Jag, för min del, bifaller Betänkandet. Om detsamma återremitteras, kommer frågan i en mindre lycklig ställning. Myntverket har, som vi veta, en stor för-

del af kopparmyntningen, särdeles på 4-skillingsstyckena, men Myntverket har ingen skyldighet att inlösa desamma, och det är således klart, att, om ingen control förefinnes, skulle en alltför stor mängd af nämnde 4 sk:s kopparslantar i allmänna rörelsen kunna utsläppas, till stor skada och förlust för Banken. En talare har velat hafva tillbaka den § i Banco-Reglementet, som bestämde, att Banken ej vore skyldig att af kopparmynt på en gång inlösa mera, än 32 sk. Detta skulle endast leda till obehag för trafiquerande. Om en person råkat att få 10 R:dr i kopparmynt, så måste han, för att få dem vexlade, gå 10 särskilda gånger till Bancoluckan. Det vore en uppenbar orättvisa, att återgå till nämnda äldre stadgande. När Banken ansvarar för allt sedel-, silfver och kopparmynt, bör han också alltid vara skyldig att inlösa detsamma, när som helst. Jag anser mig böra ännu en gång fästa uppmärksamheten derå, att, om detta Betänkande afslås, så löper Banken fara att få vidkännas en stor uppoffring, till förekommande hvaraf det är bäst bifalla detsamma.

Herr *Wedberg:* Då det beslöts, att slå kopparmynt å 4 sk., satte jag mig deremot, enär prägelvärdet var för högt beräknadt. På det att nu Banken icke må allt för mycket, till sin förlust, öfverhopas af dessa kopparslantar, lärer ingen annan utväg gifvas, än att kopparskiljemynt *endast* från Banken utvexlas.

Herr *Hörnstein:* Alla de förändringar i Banco-Reglementet, som kunna vara behöfliga, blifva sannolikt icke vidtagna denna Riksdag, men deraf bör man icke låta hindra sig från att antaga dem, som kunna åvägabringas. Herr *Palander* har riktigt anmärkt, hvartill det skulle tjena att stifta en lag, hvarigenom en person, för vexling af 10 R:dr i kopparmynt, måste gå 10 särskilda gånger till Bancoluckan. För min del, anser jag det vara oriktigt att prägla underhaltigt mynt, men då vi hafva lag derpå, och genom afslag på Betänkandet icke nu kunna få densamma ändrad, måste vi väl rätta den öfriga lagstiftningen derefter. Jag anhåller om proposition på bifall.

Discussionen var slutad, och Betänkandet bifölls; och

№ 36, i fråga om återbetalningen af Myntverkets äldre skuld till Rikets Ständers Bank.

Bifölls.

2:o Bevillnings-Utskottets:

№ 21, i anledning af väckt motion, om upphörande af sjötullarne vid Stockholm; och

№ 22, i anledning af väckt motion, att förbrutet gods, i stället för att tillfalla Staten, bör återställas afsändaren.

Bifölles, hvart efter annat.

3:o Constitutions-Utskottets:

№ 21, med förslag till voteringspropositioner, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, rörande de uti Memorialen N:ris 7 och 10 afgifna förslag till åtskilliga ändringar i Grundlagarne.

Voteringspropositionerna godkändes.

4:o Banco-Utskottets:

№ 68, med berättelse, angående förrättad Revision af Banco-Discontverkets räkenskaper och förvaltning för år 1850.

Yttranderna, pag. 3 och 4, bifölles; vid Utskottets, pag. 7, anmärkta åtgärd, lät Ståndet bero, och i öfrigt lades Berättelsen till handlingarne.

№ 69, med hemställan, att en gratification måtte få utanordnas till Vaktmästaren vid Banco-Discontverket; och

№ 70, i anledning af väckta motioner, angående decimalsystemets införande, i afseende å mått, mål och vigt samt mynt.

Bifölles, hvart efter annat.

5:o Banco- och Lag-Utskottens:

№ 1, i anledning af väckta motioner, angående förändringar i lagstiftningen för Privat-Banker.

Härvid förekom först yttrandet, angående Herr *Bergmans* motion i ämnet.

Sedan Herr *Lagergrens* reservation, på Herr *Bergmans* begäran, blifvit uppläst, yttrade den sistnämnde: I denna reservation har jag hufvudsakligen instämt, och på de deri utvecklade skäl yrkar jag återremiss.

Herr *Ekelund* instämde.

Herr *Ekholm:* Jemte Herr *Lagergrens*, vill jag äfven åberopa Herr *Linrots* reservation. Jag anser de af Utskotten använda skäl vara allt för knapphaltiga. Utskotten medgifva, att de verkningar af Rikets Ständers förra beslut om indragning af Privat-Bankssedlar à 3 R:dr 16 sk:s valeur, som Herr *Bergman* i sin motion förutsett, kunna komma att inträffa. Om blott en enda af dessa verkningar låter känna sitt menliga inflytande på handel och näringar, torde deri ligga ett tillräckligt skäl, att på allt möjligt sätt söka motarbeta densamma. Ingen kan visa, huru de capitaler skola

ersättas, som, i följd af Privat-Bankernas upphörande, skulle komma att dragas ur rörelsen. Man hänvisar väl till den § i Banco-Reglementet, enligt hvilken Banco-Fullmäktige skola ega att inrätta så kallade Filial-Contoir, för att i sådant fall öfvertaga rörelsen. Jag fruktar dock, att innan dessa hinna att komma till stånd, hafva verkningarne af den uppstådda förlägenheten redan vållat alltför mycken rubbning i allmänna förhållanden och i enskildes välstånd, samt att dylika arrangementer således komma allt för sent, för att afhjelpa de menliga följderna. Alla, som ega ringaste kännedom om Privat-Bankerna, instämma deri, att uti rättigheten för dessa Banker att utgifva sedlar à 3 R:dr 16 sk. ligger ett vilkor för desammas vara eller icke vara. Så länge Stats-Banken icke är bunden af några föreskrifter härutinnan, kan jag icke inse, hvarför man vill förmena de jemväl i öfrigt så missgynnade Privat-Bankerna att utgifva sedlar à 3 R:dr 16 sk. Vi veta, att man i Riks-Banken oftast måste vänta flera veckor, innan man kan få ett lån beviljadt. Det kan således icke ligga någon härutur härledd jalousie till grund för inskränkningen. Om ej denna borttages, måste lånsökande komma att vänta längre, till stort men för den allmänna rörelsen, och redan häri bör finnas tillräcklig väckelse för fosterlandsvännen att ej låta afspisa sig med de underhaltiga skäl, som Utskotten här uppdukat. Jag yrkar återremiss i den uti Herr *Lagergrens* reservation antydda syftning.

Herr *Norin:* Nu äro vi åter inne på ett capitel, som ofta varit föremål för olika tankar inom representationen. Man må säga, hvad man vill, så tviflar jag dock, att någon annan förening lyckats att så, som Privat-Bankerna, omintetgöra bägge Statsmakternas beslut. Hvad man icke kunnat genomdrifva hos de bägge Statsmakterna, hvilka endast gemensamt ega härom besluta, det får man hos den ena Statsmakten, och det skulle alltså synas, som det således icke tjenat till något, att, i afseende på Privat-Bankerna, lagstifta. För att emedlertid, om möjligt vore, göra slut på detta vådliga förhållande, har jag väckt motion i en syftning, rakt motsatt den, som finnes uttryckt i Herr *Bergmans.* Jag ville nemligen, att Rikets Ständers en gång fattade, af Kongl. Maj:t godkända beslut om upphörande af rättigheten för Privat-Banker, att, fortfarande, utgifva sedlar å mindre valeur, än 6 R:dr 32 sk. Banco, måtte vidmakthållas, och dymedelst en gräns sättas för vådan af de undantagslagar, som

härvidlag blifvit af den andra Statsmakten utfärdade. Man har väl i mörka färger sökt skildra följderna af detta beslut. Jag vill också icke bestrida, att någon förändring häraf måste uppstå, dock endast uti Privat-Bankernas enskilda fördelar. Att några särdeles svårigheter eller olyckor för det allmänna häraf skola uppstå, betviflar jag högeligen. Likaledes betviflar jag på det högsta Herr *Ekholms* yttrande, att Privat-Bankernas *vara* eller *icke vara* deraf beror. På sin höjd kommer, såsom redan är antydt, delegarnes fördelar att i någon mån minskas. Men det måste alltid vara Privat-Bankernas moraliska åliggande tillse, att ingen sådan cris, som man velat förespegla, äfven med denna lilla uppofring af egna fördelar, må inträffa. Att göra Privat-Bankerna lika berättigade med Riks-Banken, synes visserligen hafva varit och ännu vara vederbörandes afsigt, men jag hoppas, att denna icke skall vinna någon framgång. Jag anser, att Kongl. Maj:t icke må ega att berättiga Privat-Bankerna att, fortfarande, utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk., utan att Statsmakternas en gång fattade beslut må träda i verkställighet. Efter denna förklaring yrkar jag bifall till Betänkandet.

Herr *Ekenman:* Jag har icke deltagit i sammansatta Utskottens discussion till detta Betänkande. Om så varit förhållandet, skulle jag hafva tvekat att instämma i majoritetens åsigt. Utan att vara interesserad i Privat-Bank, behöfver jag således icke tillse, hvad som kan vara gagneligt eller skadligt för delegarne. Men för allmänna penningeställningens och rörelsens skull anser jag det vara ganska vådligt att, genom verkställighet af redan beslutade upphörandet utaf Privat-Bankernas 3⅓ R:drs utgifvande, öka den alltmera öfverklagade penningeförlägenheten. Dock skulle jag icke vilja instämma uti Herr *Bergmans* motion, att rättigheten till nämnde sedelutgifning måtte utsträckas till octrejtidens slut. Deremot tror jag, att Kongl. Maj:t, som, jag förmodar det, af en oeftergiflig nödvändighet sett Sig föranlåten paralysera Rikets Ständers vid sistlidne Riksdag fattade beslut i denna fråga, bäst bör vara i tillfälle att bedöma, när den tidpunkt inträffat, att detta beslut skall kunna, utan våda för handel och näringar, verkställas, hvadan jag i detta hänseende instämmer uti Herr *Lagergrens* reservation, samt biträder yrkandet om återremiss i den syftning, som derstädes finnes antydd.

Herr *Wedberg:* Det är min fullkomliga öfvertygelse, att, om Privat-Bankerna ej, fortfarande, få utgifva sedlar å

3 R:dr 16 sk., kunna dessa ej längre bestå och en allmän penningebrist skall låta förspörja sig. Kunde Riks-Banken behörigen suppléera nämnde inrättningar, skulle jag ej motsätta mig bifall till Utskottens Betänkande, men då detta för närvarande är omöjligt, så hoppas jag, att nyssberörde rättighet icke må fråntagas Privat-Bankerna. För sådant ändamål begär jag återremiss.

Herrar *Syk*, *Berger*, m. fl., instämde.

Herr *Ek:* Ehuru jag ej låtit anteckna mig, som reservant emot förevarande Betänkande, har jag likväl vid Utskottens sammanträde hyllat den åsigt, som dervid sökte göra sig gällande, att det skulle vara vådligt, om rättigheten för Privat-Bankerna att utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk:s valeur icke fick utsträckas längre, än till innevarande års slut, särdeles för de orter, der dessa Banker bildats, och hvarest de redan erhållit ett betydligt inflytande på den allmänna rörelsen; och, i följd häraf, får jag jemväl nu, i likhet med de fleste föregående talarne, yrka, att Betänkandet må återremitteras för det syfte, att det i Herr *Lagergrens* reservation afgifna förslag måtte af Högtärade Ståndet godkännas.

Herr *Halling:* För vinnande af tid, vill jag endast, på de i Betänkandet upptagna skäl, yrka bifall till detsamma: tilläggande, att jag, för min del, är öfvertygad, att all verkan af detta beslut endast kommer att bestå deri, att Privat-Banksdelegarne hädanefter möjligen få en eller annan procents mindre utdelning, än hittills.

Flera Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Palander:* Jag instämmer uti Herr *Lagergrens* reservation. Säge, hvad man vill, så är dock sanning, att Privat-Bankerna gjort mycket godt, samt att de bidragit till näringarnes upplyftande. Det är lätt för den, som är bosatt i en ort, hvarest finnes en afdelning af Riks-Banken, att motsätta sig åtgärden, hvarigenom Privat-Bankerna måste undertryckas. Men man bör sträcka sin omsorg något längre. Om Privat-Bankerna icke längre få utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk:s valeur, så måste desamma i hög grad inskränka deras lånerörelse. Den förlust, som delegarne häraf måste vidkännas, blir väl för dem ganska kännbar, men denna är dock högst obetydlig, i jemnförelse med den skada, som härigenom tillfogas den allmänna rörelsen. Penninge-förlägenheten var sistlidet år ganska stor och skulle hafva blifvit ännu större, om ej Regeringen, med blicken oaflåtligen fästad på landets sanna intresse, kommit emellan och tillåtit Privat-Bankerna

att ännu få utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk. Den siste värde talaren är från Malmö, hvarest finnes ett Låne-Contor. Detta samhälle har således föga eller ingen erfarenhet af Privat-Bankernas gagnelighet. Innan den värde representanten derifrån på ett mindre humant sätt yttrade, att borttagande af förrberörde tillåtelse skulle endast förorsaka, att delegarne finge en eller annan procent mindre i utdelning, hade han bort skaffa sig närmare kännedom om förhållandet. Han skulle då hafva erfarit, att oftaberörde inskränkning länder det allmänna i vida högre grad till skada. Herr *Lagergren* har uti sin reservation icke begärt, att Rikets Ständer skulle, såsom Herr *Bergman* yrkat, med ens upphäfva sitt förra beslut, utan endast att det må öfverlemnas till Kongl. Maj:t att bestämma, när, under nu gällande octrojer, Rikets Ständers beslut må träda i verkställighet. Det synes mig ganska beskedligt begärdt, och det vore lyckligt, om Rikets Ständer gåfvo ett sådant medgifvande. Herr *Norin* har låtit förstå, att Privat-Bankerna ega moralisk skyldighet att, äfven med egen uppoffring, förekomma de befarade vådorna. Jag ber att få fästa Herr *Norins* uppmärksamhet derå, att, om Privat-Bankerna uppoffra all sin vinst, skall det likväl icke blifva möjligt för dem att exsistera, då man beröfvar dem rättigheten att utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk., enär de derförutan svårligen kunna upprätthålla deras Riksmynts-Cassa. Det bör icke glömmas, att äfven under nuvarande förhållande finnas åtskilliga Privat-Banker, hvilka icke lemna mera, än 7 procents utdelning, således icke mer, än 1 procent utöfver den lagliga räntan, och detta synes icke vara särdeles lockande, då man besinnar den stora risque, som härmed är förenad. Då fördelarne af Privat-Bankernas exsistence är af stor och väsendtlig nytta för det allmänna, kan jag icke annat, än biträda yrkandet om återremiss i den uti Herr *Lagergrens* reservation antydda syftning.

Herr *Rinman:* Af Herr *Lagergrens* reservation och de här fällda yttranden kan man lätteligen finna, hvilket välde och inflytande, Privat-Bankerna redan erhållit i våra financiela förhållanden. Det visar sig deruti, att, oansedt vid sistliden Riksdag beslöts, att desamma icke skulle få utgifva sedlar å mindre valeur, än 6 R:dr 32 sk., har ett sådant beslut likväl icke hindrat nya Privat-Banker att uppstå. Om Ständerna nu icke vidblifva berörde beslut, utan Privat-Bankerna ohejdadt få fortgå att undanträngа Bankens smärre sedelvaleurer, blir följden den, att det snart blir för sent att hämma deras

i sådant fall menliga verkan på Riks-Bankens rörelse. Man bör dock icke förgäta, att Privat-Bankerna äro ursprungligen ämnade, icke att utgifva skiljemynt, hvilket ensamt bör tillkomma Riks-Banken, utan endast att bestrida upp- och utlåningsrörelse, och denna bör icke vara beroende af rättigheten att utgifva sedlar å mindre valeurer. För öfrigt synes mig Utskotten hafva så fullständigt motiverat Betänkandet, att oss endast bör återstå att helt enkelt bifalla detsamma.

Herr *Nordwall:* Den sinnesstämning, som nu och förr gjort sig gällande emot Privat-Bankerne såväl inom detta, som de öfriga Riks-Stånden, har kommit mig på den tankan, att det vore bäst bifalla Betänkandet. Jag gillar dock de åsigter, som finnas uttalade i Herr *Lagergrens* reservation, och jag är jemväl fullkomligt öfvertygad, att de vådor, som deri förutses, skola inträffa, om Betänkandet godkännes. Men jag anser det icke rådligt att under närvarande omständigheter påyrka bibehållande af en förmån, som väcker så mycken afund och bitterhet. Nu kan det måhända vara mindre vådligt att ställa Rikets Ständers förra beslut om indragning af Privat-Banks-sedlar å 3 R:dr 16 sk:s valeur i gång, sedan Banco-Utskottet beredt en anstalt, som i någon mon kan Privat-Bankernas rörelse motsvara. Ju förr Privat-Bankerna upphöra, dess förr kommer berörde anstalt till stånd. Man får då se, om dessa förhatade Privat-Banks-inrättningar varit öfverflödiga. Inom den province, hvilken jag har äran tillhöra, skola följderna af den der inrättade Privat-Bankens indragning blifva ganska kännbara. Ingen af motståndarne vill dock tro häruppå, och derföre är det bäst, att låta erfarenheten tala. Den dag skall nog komma, då det skall sannas, att en vådlig cris står för dörren, i och med detsamma Privat-Banks-rörelsen måste upphöra.

Herr *Bergman:* Icke utan synnerlig förvåning hörde jag Herr *Halling* yttra den öfvertygelse, att all verkan af ifrågavarande beslut komme att inskränka sig till en eller annan procents mindre utdelning till Privat-Banks-delegarne. Han borde dock hafva besinnat den förlägenhet och de svårigheter, som ovillkorligen måste uppstå, i följd af minskade lånetillgångar. Det är dessa svårigheter, hvilka jag afsett med min motion, och af hvilka hvar och en, som bor i handelsstad, måste hafva erfarenhet. Man har talat så mycket om en befarad tryckning på Bankens rörelse, i händelse Herr *Lagergrens* förslag skulle antagas. Det förmår jag så mycket mindre inse, som man i Bancoluckan ej får utvexla silfver

emot Privat-Banks-sedlar. Man har vidare låtit förstå, att tiden nu vore inne att stäcka Privat-Bankernas rörelse, ja till och med att ju förr de kunna falla, dess bättre vore det, enär det i allt fall förr eller sednare måste inträffa. Detta synes mig dock vara något väl mycket begärdt. Jag beklagar, att Privat-Bankernas rörelse, såsom till en början ämnadt var, icke grundas på upp- och utlåning, men man måste derjemte erkänna, att genomförandet af denna idée i allmänhet icke varit ens möjligt. I Stockholm skulle det kunna hafva varit lätt, men ingalunda i landsorterna, hvarest sällan några större capitaler lemnas ofruktbara. — Att, såsom Herr *Nordwall*, klart inse vådorna, och ändå bifalla Utskottens Betänkande, kan jag, för min del, icke anse vara rätt. Det må dock få bero på hvars och ens smak. Ehuru min motion i ämnet går längre, än Herr *Lagergrens* reservation, önskar jag dock, jag upprepar det ännu en gång, att det deri framställda yrkande måtte vinna Rikets Ständers bifall.

Herr *Ekenman:* Herr *Halling* har föreställt sig, att en eller annan procents mindre utdelning skulle blifva den enda följden af bifall till Utskottens ifrågavarande hemställan. Vore förhållandet sådant, skulle jag icke draga i betänkande att understödja detsamma. Men just detta medgifvande innebär, efter mitt förmenande, ett stöd för de åsigter, jag haft äran yttra. Ty utreder man den frågan, huru minskning i Privat-Bankernas vinst uppstår, så måste resultatet blifva, förutsatt en i öfrigt god administration, att minskningen uppstår till följd af creditpapperens indragning, och det är just denna indragning, vore den ock blott af en eller annan million, som jag under närvarande financiela förlägenhet fruktar. — Med min röst skall jag till densammas förökande icke bidraga. Och häremot må ej invändas, att Privat-Bankerna kunna i stället öka andra sedelvaleurer, ty det är endast de små, som förmå hålla sig ute i allmänna rörelsen, de större trycka oupphörligen på Riksmynts-Cassan. Man har talat om det inflytande Privat-Banks-intresset här erhållit. Det kan väl vara möjligt, att en eller annan af dem, som yrkat återremiss, sjelfva äro delegare i Privat Banker, men flere finnas, som icke äro det. Dessa sistnämndes yttranden måste således härledas från åsigter, som tilläfventyrs äro ensidiga, men ändock alltid innebära deras egen uppfattning af hvad det allmännas väl kräfver. Slutligen måste jag på det bestämdaste motsätta mig Herr *Nordwalls* åsigt, att man bör god-

känna Betänkandet i denna del, på det att motståndarne må komma i erfarenhet af de olyckliga följderna af deras åsigter.

Herr *Mæchel:* Då jag icke kan dela den förhoppning, att, i händelse Privat-Bankerna skulle komma att upphöra, dessas rörelse kan ersättas genom Filial-Afdelningar af Riks-Bankens Låne-Contoir, för realisering af hvilken plan ännu mycket i önskningsväg återstår att göra, anser jag, för min del, det vara lyckligast, om Privat-Bankerna ännu, fortfarande, kunna exsistera. Sådant är likväl omöjligt, med mindre de hädanefter, som hittills, få utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk. valeur. Frågan, huruvida Privat-Bankerna lemna delegarne en eller annan procent mer eller mindre i utdelning, anser jag vara af underordnad beskaffenhet, helst delegarne sjelfva nog veta att upphöra med Privat-Banks-rörelsen i tid, innan förlusterna blifva för kännbara. Men det tillhör Representationen att tillse, icke blott om de orter, hvarest Låne-Contoir, utgrenade från Riks-Banken, finnas anlagde, utan jemväl andra, der sådana icke finnas, utan allt för stor fara kunna umbära dessa privata låneanstalter. Utgående från denna synpunkt, instämmer jag icke allenast uti Herr *Lagergrens* reservation, utan jemväl i den åsigt, att den nu ifrågaställda rättigheten för hvarje Privat-Bank att utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk:s valeur måtte utsträckas till octroj-tidens slut.

Herr *Billström:* Det i Herr *Lagergrens* reservation framstäldta förslag, som en talare kallat ganska beskedligt, kan jag desto mindre så betrakta, som det går derpå ut, att Rikets Ständer skulle afsäga sig sin rättighet att deltaga i lagstiftningen, rörande denna högst vigtiga fråga. Såsom Ledamot af Constitutions-Utskottet, har jag, vid granskningen af Stats-Rådets protocoller, ansett den rådgifvareåtgärd, i enlighet hvarmed Kongl. Resolutionen den 30 October 1850 tillkommit, innefatta en anmärknings-anledning; och ehuruväl någon anmärkning härom icke kom till stånd, biträddes dock min mening af flera Ledamöter inom Utskottet. Det är nemligen påtagligt, att Regeringen genom berörde Resolution ensidigt ändrat ett af båda Statsmakterna fattadt beslut, och sålmedelst gjort ett betänkligt ingrepp i Rikets Ständers lagstiftningsrätt, hvilken Ständerna borde finna angeläget att noga vårda. Vidkommande sjelfva saken, så tror jag ingalunda, att vådorna af de ifrågavarande sedlarnes indragning i verkligheten varda så stora, som de här blifvit förespeglade. För några år sedan, då beslut fattades om upphörande af Privat-Bankernas rätt att vidare utgifva sedlar å 2 R:dr valeur, upphäfdes enahanda klagorop, som nu, men följderna af sagde beslut hafva alldeles icke varit olycksbringande, hvarken för den ene eller den andre. Indragningen af dessa sedlar har ännu i dag icke fullkomligen kunnat verkställas, utan finnas flera af dem qvar i allmänna rörelsen. Enahanda måste förhållandet blifva med den nu ifrågakomna sedelvaleuren; och fastän beslutet om denna, såsom den minsta, hvilken finge af Privat-Bankerna begagnas, tillkom 1846, har man dock sett, att icke blott de gamla Privat-Bankerna, fortfarande, exsistera, på grund af förlängda octrojer, utan ock att nya så beskaffade låne-inrättningar uppstått. På dessa och de i Betänkandet anförda skäl bifaller jag Utskottens hemställan.

Herr *Berg:* Jag kan icke inse någon våda af den ifrågavarande inskränkningen. På sin höjd komma Privat-Bankernas lånerörelse att i någon mån förminskas, och hvilket förhållande jag anser vara rätt lyckligt. Jag bestrider icke, att dessa låneinrättningar väl gjort någon nytta, men jag tror derjemte, att desamma i många fall äfven verkat motsatsen, då de åstadkommit luxe, m. m. Jag yrkar proposition på bifall.

Herr *Ekholm:* Jag ber att i största korthet få göra några få erinringar. Man har låtit förstå, att enda följden af förevarande beslut skulle vara en minskning i den utdelning, som Privat-Banks-intressenterna skulle erhålla. Man bör dock ihågkomma, att dessa i sig sjelfva oskyldiga inrättningar redan nu lemna högst obetydlig vinst. Så lemnar t. ex. Mälare-Provincernas enskilda Bank icke större utdelning, än 5 procent på de i Bolaget insatte 75 procent af actie-beloppet, och 6 procent på återstående 25. Då man annars får 6 procents ränta på utlånta penningar, synes deltagande uti förevarande inrättning icke vara så särdeles lockande, helst med afseende å den dermed förenade, icke obetydliga risque. Man bör icke eller lemna ur sigte, att Rikets Ständer sjelfva frammanat dessa inrättningar, samt att Ständerna vid 1823 års Riksdag öfverläto åt Kongl. Maj:t att förfoga om lagstiftningen för desamma. Huruvida detta var välbetänkt eller ej, det lemnar jag derhän; allt nog det är ett factum. Vidare frågar jag, huru det kan anses möjligt att grunda dessa inrättningar endast på upp- och utlåning, ty huru skall det vara görligt att utlåna penningar för 5 procent, då man måste upplåna dem mot samma ränta? Hvarifrån skulle man då få förvaltningskostnaderna? I hvad mån det skulle blifva farligt för Riks-Banken, om Privat-Bankerna utgifva små eller

blott större sedlar, kan jag icke inse. Det skulle vara särdeles roligt att få höra någon närmare utveckla, hvari vådan skulle bestå. Den förföljelseanda, som här låtit förmärka sig, och hvilken går ut på att alldeles omintetgöra Privat-Bankerna, kan endast hafva sin grund i ett fullkomligt misstag om dessa inrättningars verksamhet, samt kan endast förklaras af en fullkomlig okunnighet om det gagn, de åstadkomma. Jag biträder, fortfarande, Herr *Lagergrens* reservation och vill, i anledning af Herr *Billströms* yttrande, endast tillägga, att hans åsigt, rörande den omnämnda anmärknings-anledningen, icke gillades af Constitutions-Utskottet, hvaraf följaktligen kan likaväl dragas den slutsats, att samma åsigt icke förtjenar något afseende.

Herr *Murén:* Alla de nu anförda skäl hafva långt för detta blifvit uppgifna, om icke förr, åtminstone då det var fråga om att inskränka Privat-Bankernas rätt att utgifva sedlar å mindre valeurer, än 5 R:dr 16 sk. Oansedt nämnde inskränkning åvägabragtes, hafva vi dock sett, att nämnda inrättningar ändock stå sig ganska bra. Jag, för min del, hyser ingen bitterhet mot Privat-Bankerna, såvida icke det anses för bitterhet, att man vill, det Rikets Ständers beslut bör upprätthållas och deråt gifvas helgd. Jemte det jag instämmer uti Herr *Billströms* yttrande, anhåller jag om proposition på bifall.

Herr *Rudling:* Hindrad att närvara vid sammansatta Utskottens handläggning af ifrågavarande motion, har jag icke deltagit i beslutet. Om jag varit tillstädes, hade jag yrkat bifall till motionen. Derföre, och på de uti Herr *Lagergrens* reservation anförda skäl, biträder jag nu yrkandet om återremiss.

Öfverläggningen var nu slutad. Herr Talmannens proposition på bifall besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Banco- och Lag-Utskottens Betänkande, № 1, i anledning af Herr *Bergmans* motion, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras denna punkt.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med 15 *Nej* emot 12 *Ja*, hvadan Betänkandet i denna del var af Ståndet återremitteradt.

Öfriga delar af Betänkandet biföllos, med undantag af

tillkännagifvandet vid slutet, hvilken punkt endast lades till handlingarne.

och 6:o Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets: № 123, i anledning af väckt motion om åtgärders vidtagande för verkställighet i Sverige af Norrska och i Norrige af Svenska embetsmyndigheters beslut.

Bifölls.

№ 124, i anledning af väckt motion om undersökning af förhållandet med klockarejordarne på Gottland.

Bifölls.

№ 125, i fråga om optionsrätt för arrendator af annex- och mensal-hemman, eller för hans enka och barn, vid nytt arrendes afslutande.

Bifölls.

№ 128, i anledning af väckt motion om grundräntornas fördelning och nedsättning.

Bifölls.

Herr *Halling:* Emot detta beslut får jag reservera mig, enär jag anser det högst olämpligt att i frågans närvarande outredda skick kasta densamma på Kongl. Maj:t, som dermed svårligen lärer kunna vidtaga någon åtgärd.

Herr *Lagergren* instämde.

§ 5.

Föredrogos och godkändes Expeditions-Utskottets skrifvelse-förslag:

№ 139, angående sökt garantie af Staten, i afseende på anläggning af en jernväg emellan Fahlun och Gefle,

och № 140, angående ett lån för uppbyggande af den nedbrunna kyrkan i Lidköping.

§ 6.

Bordlades Expeditions-Utskottets förslag till underdånig skrifvelse, № 141, samt följande Utlåtanden:

Stats-Utskottets: N:ris 283—288,

Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens, № 4, och

Lag-Utskottets: N:ris 40—43; hvartill rubrikerna införas i Protocoll vid ärendernas slutliga föredragning.

§ 7.

Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. ¾ 3 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 7 Augusti.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Herr *Petré* begärde ordet och uppläste ett anförande, af denna lydelse:

»Då mina anföranden i Borgare-Ståndets plenum den 5 dennes blifvit på olika sätt refererade, får jag härigenom upplysa, att jag i det hufvudsakliga reproducerat, hvad jag, enligt ett redan justeradt Protocoll, i afseende på Hans Excellence Landt-Marskalken, uppgifvit. Följaktligen har jag dervid förklarat, att Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition uti den, efter mitt förmenande, redan tillfyllest afhandlade sockerfrågan icke nu mera skäligen kunnat förväntas, enär, jemlikt min uppfattning af ett Herr Landt-Marskalkens yttrande inom Talmans-Conferencen, för många veckor sedan, några Kongl. Propositioner redan vid den tiden icke ansågos vara att vidare under loppet af detta Riksmöte emotse. Att denna föreställning varit oriktig, bevisas de facto deraf, att ofvannämnde Kongl. Proposition nu mera till Rikets Ständer ankommit, men enligt i dag inom Talmans-Conferencen gjord jemnförelse mellan Herr Landt-Marskalkens begagnade ordställning och min, med föranledande deraf, inför Borgare-Ståndet afgifna, af både Herr Talmannen och Herr *Lagergren* med tystnad afhörda recit, befinnes ingen annan skiljaktighet, än att, sedan Hans Excellence utlåtit sig, att, under förutsättning, att inga nya Kongl. Propositioner vidare under innevarande Riksmöte förekomma, afgifves till Hans Maj:t Konungen Talmans-Conferencens svar på den första framställningen, rörande tidpunkten för Riksdagens slut, så har jag, på grund häraf, meddelat Borgare-Ståndet, att, så vida man egde att draga slutsats af ett Herr Landt-Marskalkens yttrande inom Talmans-Conferencen, torde några Kongl. Propositioner icke ytterligare vara att vid innevarande Riksmöte, förvänta.

Svårligen hade jag kunnat föreställa mig, att missförstånd, i anledning häraf, skulle ega rum, men då sådant emedlertid inträffat, torde ofvanstående upplysning icke anses öfverflödig.»

Hvilket anförande skulle i Protocollet intagas.

§ 2.

Uppå framställning af Herr Talmannen, beslöts, att val till ledamöter i förstärkt Constitutions-Utskott skulle försiggå nästa Lördag, den 9 dennes.

§ 3.

Föredrogs ånyo Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Betänkande, № 3, i anledning af väckt motion om öfverseende och granskning af städernas classification. (Se Bilagan vid slutet af 4:de Bandet af Borgare-Ståndets Protocoll vid innevarande Riksdag.)

Herr *Bosæus:* Jag borde kanske icke yttra mig, förr än de flera, hvilka efter mig begärt ordet, uttalat deras mening. Jag får dock tillkännagifva, att jag delar de af reservanterne, Herrar *Halling* och *Billström*, emot förevarande Betänkande uttryckta åsigter. Under nu varande representationsskick, torde de flesta bland Rikets städer hellre önska att stå utom all classification, än begagna rättigheten att till Riksdagarne sända representanter. Hvarje Riksdagskallelse emottages nemligen numera i landsorten med känsla af både likgiltighet och obehag; och sådant är, hvad våra smärre städer beträffar, desto mindre underligt, som deras kostnader för representations-åliggandets fullgörande äro i allmänhet högst kännbara, men deremot Riksdagarnes resultater, till följd af en i många fall bristfällig arbetsordning vid desamma, af alltför ringa inflytande på landets sannskyldiga fördel. I likhet med Herr *Billström*, tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på den vid Betänkandet fogade tabell, hvilken, äfven om densamma förtjenar fullt vitsord, likväl icke berättigar att i allo sluta till städernas verkliga ställning, så vidt man afser de derifrån för närvarande representerade eller *Borgerskapet*. Tabellen upptager, bland annat, folkmängden, jordvidden och fartygens lästetal inom städerna. Men Borgerskapet utgör minsta delen af städernas befolkning, och jorden omkring städerna är, likasom flerestädes egandet af fartygen, delad på många andra händer, än borgares, hvilka sednare likväl få ensamt betala Riksdags-contingenten. Den föreslagna förändringen anser jag för öfrigt icke vara af behofvet påkallad. Kastar man en blick på de handlandes och handtverkarnes ställning i allmänhet, tror jag, att man skall finna tillståndet vida sämre nu, än det var 1823, då sednaste classificationen uppgjordes. Möjligen kan härmed förhålla sig annorlunda i en del af nu till uppflyttning föreslagna städer. Jag yrkar emedlertid afslag å Betänkandet.

Herr *Ek:* Jag är förekommen af Herr *Bosæus* och instämmer i hans omdöme om tillståndet i städerna; och, beträffande de zifferförhållanden, som föranledt Utskottet att föreslå uppflyttning af staden Christianstad från tredje till andra classen, så beder jag få erinra, att dessa äro särdeles vilseledande, enär bland folkmängden, som upptagits till 4,775 personer, är inräknad Wendes Artilleri-Regemente samt befolkningen inom de vid staden belägna och under Rådstufvu-Rättens domvärjo lydande landtbyarne Näsby och Nosaby, af hvilka byar staden endast har en obetydlig inkomst i penningar. Uti tulluppbörden vid den från staden på 2:ne mils afstånd belägne tullkammare vid lastageplatsen Åhus finnes jemväl upptagne de förtullningar af varor, som der ega rum för handlande i Sölfvitsborg. Jordvidden består till mer, än 200 tunnland, af en fäladsmark, som af Wendes Artilleri-Regemente begagnas till exercisplats, och å hvilken Kongl. Maj:t och Kronan väckt anspråk. Af upptagna fabriker finnas icke några större sådana, som i Norrköping, utan endast urmakareverkstäder, färgerier och garfverier, och af handtverkare äro endast omkring 75 borgare, hvaremot de öfrige äro sjelfförsörjare. Då således ingen anledning förefinnes till den föreslagna uppflyttningen, så yrkar jag i den delen afslag å Enskildta Utskottets Betänkande.

Herr *Ekenman:* Jag eger icke den speciela kännedom om de öfriga städerna, som erfordras, för att rätt kunna bedöma Utskottets förslag i dess helhet; men så vidt förslaget afser uppflyttning af Carlshamn, är det, på grund af noggrann bekantskap med förhållanderne derstädes, jag anser mig böra förklara, att skäl till uppflyttning saknas. Jag kan således ej undgå att yrka afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Rudling:* Med den närmare kännedom jag eger om tillståndet i städerna Jönköping och Eksjö, yrkar jag afslag å Betänkandet i dessa delar. Den anledning, som åberopats för dessa städers uppflyttning, Jönköping till andra och Eksjö till fjerde classen, har varit stigande rörelse och välmåga. Jag har mig likväl icke en sådan lycklig tillfällighet bekant, och af den Betänkandet bilagda tabellen kan den icke eller inhämtas. Dertill hade fordrats, att Utskottet låtit till Ståndets kunskap komma, hurudant tillståndet i dessa städer var 1823, då nu gällande classification uppgjordes. Dessutom kunna de af Utskottet samlade och i tabellen meddelade uppgifter icke läggas till grund för en rättvis förändring. Jag vill blott erinra, att af Jönköpings 41 fabriker äro de flesta obetydliga snus- och tändsticksfabriker, och att bland de 336 arbetarne äro en stor del barn, som användas vid dessa fabriker. Jemväl har en messingsfabrik intagits i räkningen, som likväl numera upphört och alltså bort derifrån utgå.

Herr *Mæchel:* Då Westervik äfven tillkommit äran af en upphöjelse, så får jag säga, det jag gerna önskat, att staden deraf gjort sig förtjent, men tillika upplysa, att förhållandet beklagligtvis icke är sådant. Skeppsbyggeriet har visst ökats, men, i anseende till missgynnande conjuncturer, har fraktfarten lemnat ringa behållning, och samhället derföre gått tillbaka i välstånd. De fabriker, som i Westervik finnas, äro endast några garfverier och färgerier, af obetydligt värde. Jag yrkar alltså afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Kjöllerström:* Ibland de städer, som blifvit föreslagna till uppflyttning, befinner sig ock Ulricehamn. Innevånarnes antal har upptagits till 1,607, men deraf bo en stor del på landsbygden och utgöras af så kallade gårdfarihandlande. Genom dessa har stadens välstånd ingalunda stigit, utan snarare tvärtom, hvarför jag yrkar afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Collén:* Om Borgare-Ståndet skulle i dess helhet antaga förevarande Betänkande, hvarigenom flera städer blifvit föreslagna till uppflyttning i högre class, men ingen stad till nedflyttning i lägre class, så skulle Borgare-Ståndet factiskt vederlägga dess förut så många gånger gjorda uppgifter, att handel och rörelse i märkbar mån aftagit, efter det de nya Handels-, Fabriks- och Handtverks-Ordningarne utkommo. Jag har egentligen begärt ordet, för att upplysa, att den jord af 946 tunnland, som i tabellen uppgifvits tillhöra Fahlun, icke är donerad, utan eges af enskilda personer.

Herr *Murén:* Vidden af egande jord är egentligen icke någon måttstock på en stads välmåga. Utskottet har derföre icke eller byggt sitt förslag på denna grund. Min enskilda tanka är, att stadsjorden snarare är till skada, än gagn för borgerskapet, som derigenom mera kommer att sysselsätta sig med jordbruket, än sina borgerliga näringar. Förslaget är byggdt på kännedomen om vissa städers tillväxt och förmåga att bära de ökade utgifter, som med en uppflyttning i högre class äro förenade. Det förundrar mig, att en del ledamöter äro så anspråkslösa, att de icke vilja vindicera åt de respective samhällen, de representera, en högre rang. Ehuruväl Gefle hvarken står högt i folkmängd eller välmåga,

skulle jag likväl icke vilja se staden nedflyttad ifrån första classen. Jag anser Utskottets förslag välbetänkt och yrkar, att detsamma punktvis måtte föredragas. Det kan nemligen icke antagas, att Utskottet misstagit sig, i afseende å alla de städer, rörande hvilka en förändring blifvit tillstyrkt. Hvad den rika staden Malmö till exempel beträffar, så vore det uppenbarligen orätt att hålla den staden tillbaka från det rum bland Rikets städer, hvilket rättvisligen tillkommer densamma, och Malmö samhälle blefve troligtvis icke tacksamt derför. Man har uppgifvit, att städerna icke stigit i välmåga sedan år 1823. Denna uppgift har likväl icke blifvit på ringaste sätt styrkt och kan icke eller styrkas. Att städerna icke vilja utöfva sin representationsrätt, ser man bedröfligtvis; men då landet i dess helhet ofelbart förkofrat sig uti industrielt hänseende, så kan man icke längre med billighet åse, huruledes representanterne inom Borgare-Ståndet blifva färre och färre, tills slutligen Utskotten icke kunna complett besättas. De ökade afgifter, hvarmed städerna, i följd af den föreslagna uppflyttningen, blifva belastade, äro så obetydliga, att de icke förtjena komma i betraktande. Minst hade jag förväntat mig motstånd från dem, som yrkat på högre afgifter för burskaps och mästerskaps förvärfvande; men, för att vinna dessa Herrar på min sida, vill jag medgifva, att så väl berörde afgifter, som de, hvilka genom detta förslag föranledas, bidraga till skydd för det äldre borgerskapet.

Herr *Gustafsson:* I Enskildta Utskottet var jag tvehogsen om det beslut, som, i anledning af motionen, borde fattas, men numera är jag det icke, sedan jag närmare hunnit tänka på saken och hört flere talare härstädes. Jag sluter mig till den af Herr *Billström* uti hans reservation uttalade mening. Mången skulle icke bättre begära, än att, fyra år efter Handels- och Handtverks-Ordningarnes promulgation, en mängd städer uppflyttades till en högre class, likasom berörde Förordning kunnat inom så kort tid sprida en allmännare välmåga i landet. Förhållandet är dock rakt motsatt, och derföre synes mig en lägligare tidpunkt böra afvaktas för förslagets genomförande. Den siste talaren har förmenat, att genom högre afgifter antagandet af flere handlande och handtverkare försvårades, till skydd för de äldre. Häri ligger dock ett misstag, ty sjelfva försörjarnes antal blifver derigenom endast förökadt.

Herr *Lagergren:* Anledningarne till och grunden för min motion äro, som jag tror, uti densamma tillräckligt utryckta. Då det icke lärer kunna bestridas, att, sedan sista classificationen uppgjordes, en stor utveckling af rörelse och välstånd bland Rikets städer egt rum, men detta fenomén, som till en del varit beroende af vissa för hvarje stad särskildta förhållanden, såsom läge, communicationsanstalter, folkets mera idoga lynne, ortens beskaffenhet, m. m., visat sig olika i olika städer; så ligger deri en tillräcklig anledning till min begäran om en revision och rättelse uti städernas classification. Denna revision har likväl föranledt en ganska liten rubbning i det förut exsisterande förhållandet. Blott en enda stad har blifvit föreslagen till uppflyttning i första classen, och fem i den andra. De öfriga förändringarne hafva blifvit gjorda hufvudsakligen med afseende på mera jemnhet i folkmängd inom classerna, och de verka icke mycket i det verkliga. Allmänna bevillningen är till en del beroende på den class, hvartill städerna äro hänförda, i så måtto, att maximi- och minimi afgifterna för handel och rörelse derefter äro lämpade; men dervid bör man icke se på maximi-beloppet, hvilket i allmänhet är att betrakta, såsom en tom ziffra, utan endast på minimisumman. Då man hört den ifver, hvarmed man motsatt sig detta förslag, så skulle man kunna tro, att olikheten emellan denna minimi-afgift inom olika classer vore betydlig. Går man till Bevillnings-Förordningen, så erfar man likväl, med förvåning, huru obetydlig denna skillnad är. Den är en bagatell, som ingalunda förtjenar, att man derför så häftigt tager till orda. Den andra omständigheten, der classförändringen utöfvar något inflytande, är på representationsskyldigheten. Herr *Murén* har redan erinrat, att antalet af representanter inom Borgare-Ståndet för närvarande är nästan otillräckligt, samt att antalet än ytterligare kan förminskas. Det bör då vara angeläget, att man tillser, att detsamma må blifva fullständigt och sådant, som Riksdagsgöromålens handläggning påkallar. Redan af detta skäl är det nödvändigt, att man förändrar classificationen. I afseende på grunden för den föreslagna förändringen, är jag förekommen af Herr *Murén*, som på ett enkelt och klart och, att jag så må säga, öppenhjertigt sätt visat, att ingenting ligger bakom, utan att allt är så regleradt, att fog till klagan icke må förefinnas. Med förundran har jag hört, det man vill afslå hela Betänkandet. Jag kan icke rätt begripa detta yrkande. Om en representant anser sin stad icke värd en uppflyttning, så bör han väl ej derföre yrka, att ingen stad må uppflyttas till högre class. Han bör väl ej, i harmen deröfver, att en

stads nummer och plats blifvit ombytt, söka tillintetgöra andra städers rättmätiga åliggande i detta hänseende. Jag återkommer till hvad jag i början yttrade, att uppoffringen, som häraf blifver en följd, icke är kännbar. Det gäller egentligen blott kostnaden för underhållande af representant vid Riksdagarne, i så måtto, att de till uppflyttning i andra classen föreslagna städer, hädanefter icke skulle få förena sig med annan stad om representant. Men då Westerås icke någonsin ifrågasatt, att varda nedflyttad från andra classen, så hemställer jag, med hvad skäl Westervik, Christianstad, Carlshamn, Ystad och Jönköping kunna motsätta sig att varda satta i paritet med Westerås, som blott är en uppstad och i folkmängd samt handel och rörelse troligen står efter alla de fem nyssnämnde städerna. Man har hört inom ett annat Riks-Stånd klagas öfver, att städerna icke skatta till Kronan i lika förhållande med landsbygden. Om nu, då ett steg är taget till reglering af några ojemnheter i detta hänseende, Borgare-Ståndet skulle afslå hela Betänkandet, så gäfves derigenom endast ny näring åt berörde insinuation. Jag skulle beklaga sådant, i känslan af den värma, hvarmed jag omfattar allt, som rörer städernas och Borgare-Ståndets anseende. Den, som säger, att de år **1846** utkomna Handels- och Handtverks-Ordningarne vållat minskning i välmågan i städerne, och att de derföre snarare borde nedflyttas, än upphöjas, uppställer en sats, som ej kan försvaras, och som endast leder till att förvilla omdömet. Om än partiela olägenheter deraf erfarits i vissa näringar och vissa orter, så hafva likväl dessa författningar hvarken haft eller ännu kunnat hafva ett så direct inflytande på näringslifvet i det hela, att välmågan i städerna, i följd deraf, minskats eller aftagit. För min del, yrkar jag, att Betänkandet måtte punktvis föredragas.

Herr *Palander:* En ny classification anser jag vara af högsta behof påkallad. Under de trettio sednast förflutna åren hafva flera och flera förändringar med Rikets städer inträffat. Genom öppnandet af Götha canal hafva somliga städer, till exempel Carlshamn, förlorat i välmåga, hvaremot andra, till exempel Jönköping, betydligt vunnit. Man bör genom en uppflyttning i class så begå, att Borgare-Ståndet under Riksdagarne icke blifver så fåtaligt, som hittills. Jag instämmer för öfrigt med Herr *Lagergren* och yrkar, att Betänkandet måtte punktvis föredragas.

Herr *Nordwall:* Jag gillar Utskottets Utlåtande, rörande städerna Östersund, Haparanda, Skellefteå och Borgholm. Jag

gillar också, hvad Herr vice Talmannen i sin reservation anfört, dock icke allt. Bland de få städer, som i någon mera märkbar mån gått framåt, står Malmö främst. Det har en folkmängd af **11,000** innevånare och en tulluppbörd af **184,000** R:dr, då Gefle, med en folkmängd af endast **8,000** personer, blott har en tulluppbörd af **78,000** R:dr. På de ziffror, som i berörde columner förekomma, tror jag, att ett hufvudsakligt afseende bör fästas. Herr *Lagergren* har visserligen sagt, att en uppflyttning i högre class icke medför någon kännbar uppoffring, och att densamma egentligen blott gäller underhållet af representant vid Riksmötena; men Bevillnings-Förordningen trycker också rätt betydligt och kan komma att göra det i ännu högre grad, sedan borgerskapet i städerna icke få placera lika stort antal medlemmar i Taxerings-Comitéerna, som förut, och således icke kunna motverka den allmänna benägenhet, att höja afgifterna för borgare. Hvad Linköping särskildt beträffar, så hafva näringsutvägarne derstädes blifvit på de sednare åren försvårade. Uppgiften om den jord, Linköping eger, är icke eller i tabellen riktigt uppgifven. Väl är det sannt, hvad i Landshöfdingens sednaste femårs-berättelse finnes omförmäldt, att **1,216** tunnland jord ligga inom stadens jurisdiction, men denna jord är icke till staden donerad, och staden har icke någon nytta af största delen deraf. Landshöfdingen har nemligen öfver **100** tunnland i löningsjord; **300** tunnland disponeras af Seraphimer-Ordens-Gillet, samt ytterligare icke obetydliga jordvidder af Biskopen och Ecclesiastik-staten. En del af jorden innehafver staden under kronoåborätt. Staden har af all denna jord ingen afgäld, och man borde följaktligen icke hafva upptagit densamma och lagt den till grund för stadens upphöjning till en högre class. Jag vill icke motsätta mig en punktvis föredragning af Betänkandet.

Herr *Rudling:* Jag har icke något att erinra emot en föredragning punktvis af detta Betänkande, men, i afseende å städerna Jönköping och Eksjö, vill jag erinra, att, då desamma äro särdeles betungade, synnerligast af skjutsningsbesväret, tror jag någon uppflyttning af dem icke böra komma i fråga. Herr *Murén* har väl sagt, att, ehuru Enskildta Utskottets uppgifter uti den vid Betänkandet fogade tabell icke blifvit styrkta med åtföljande handlingar, borde de, det oaktadt, förtjena afseende; men i detta fall kan den enas *Ja* vara värdt lika mycket, som den andres *Nej*. Den, som föreslår en förändring, bör väl styrka de skäl, som för densamma framläggas.

Herr *Hallström:* Mig synes den föreslagna förändringen med städernas classification icke vara af behofvet påkallad, helst den vid flera Riksdagar behandlade frågan om ett förändradt representationssätt ännu icke vunnit en lycklig lösning. Dessutom har man ännu icke kunnat tillförlitligen bedöma verkningarna af Handels- och Handtverks- samt Fabriks-Ordningarna. Skulle en förändring emedlertid böra ega rum, anser jag, att en annan grund dervid bör följas, än den Utskottet antagit. Om man bedömde frågan efter städernes folkmängd, borde så väl Carlskrona, som Malmö sättas framför Gefle.

Herr *Hörnstein:* Äfven jag anser lämpligast, om Betänkandet föredrages punktvis.. En uppflyttning af städer från tredje classen uti den andra är ej af särdeles vigt. Denna förändring komme hufvudsakligen blott att medföra en högre beskattning; ty, ehuru de städer, hvilka tillhöra andra classen, ega rätt, att skicka två Riksdagsmän, begagnas dock icke denna rättighet, hvadan Borgare-Ståndet, genom en sådan uppflyttning, icke komme att blifva talrikare. Deremot kan jag icke undgå att gilla den föreslagna uppflyttningen af åtskilliga städer utur fjerde i tredje classen. En del af dessa städer hafva lika stor förmåga, som åtskilliga nu i tredje classen varande, att sända egne fullmäktige, men de söka dock att få förena sig med andra. Uppflyttningen ökar således antalet af representanterna; hvaremot den från 5:te till 4:de classen är utan betydenhet och bör afslås.

Herr *Berg:* Ehuru jag deltagit i upprättandet af detta förslag, må jag erkänna, det jag icke har särdeles förkärlek för detsamma, emedan förslaget leder till högre bevillning och drygare representationskostnader för de till uppflyttning ifrågavarande städerna; dock torde skäl förefinnas af någon förändring i nuvarande classification, och, med anledning häraf, förenar jag mig med de talare, som begärt, att föredragningen måtte ske punktvis, då jag, i sådant fall, kommer att påyrka, att staden Malmö må uppflyttas i första classen, deremot att icke någon uppflyttning må ega rum från tredje till andra classen, men väl att de föreslagna fem städerna i fjerde classen måtte uppflyttas i tredje classen, jemte det jag biträder, hvad förslaget i öfrigt upptager.

Herr *Norin:* Jag ville förkorta discussionen, då jag förra gången hade ordet, emedan jag uppfattade de af några talare vid berörde tillfälle yttrade anmärkningar emot Betänkandet, såsom skulle de afse omflyttningar i alla classer; men sedan jag nu hört de två siste talarne specielt förorda uppflyttningen af städer ur fjerde till tredje classen, har jag velat tillägga några ord. Då det är omöjligt att känna rätta förhållandet med andra städer, än dem, som ligga en närmast, vill jag ock inskränka mig till att fästa uppmärksamheten å städerne Hernösand och Sundsvall. Jag har af tabellen sökt att, så godt jag förmått, göra mig redo för skälen till den föreslagna uppflyttningen af dessa städer, och jag har då kommit derhän, att deras uppkomst framkallat förslaget. Denna uppkomst, i händelse en sådan benämning här kunde begagnas, härleder sig dock derifrån, att några få personer i sednare tider inflyttat uti nämnde städer och der etablerat handel för export. Deras antal utgör i Sundsvall fyra, högst fem; i öfrigt, hvad handel och näringar angår, befinner sig staden på ingalunda någon bättre ståndpunkt nu, än tillförene; och i öfrigt bör betemärkas, att Sundsvalls tulluppbörd högst väsendtligt är tillkommen af de flera, från staden aflägsevarande skeppsvarf och lastageplatser. Skulle det väl nu vara skäl att för några få personers skull uppflytta ett helt samhälle? Jag tror det ej. Herr *Lagergren* synes mig hafva fästat alltför ringa afseende å den ifrågasatta uppflyttningen från fjerde till tredje classen. Många förhållanden böra dervid tagas i betraktande, och jag hade önskat, att Herr *Lagergren* deråt egnat mera uppmärksamhet. Hvad angår sättet för föredragningen, så har jag icke något att erinra deremot att densamma sker punktvis.

Herr *Brinck:* Jag delar icke den åsigt, att förevarande Betänkande skulle föredragas i ett sammanhang och kunna under ett klubbslag afslås; hvarföre jag ock begär, att föredragningen måtte ske punktvis. I sjelfva saken instämmer jag med Herr *Lagergren* och vill blott tillägga, det jag icke kan gilla deras åsigt, som anse en förändring i städernas classification böra uppskjutas, till dess städernas representationssätt blifvit förändradt, enär jag, såsom horoskopet nu är ställdt, tvifflar, att någon af oss upplefver denna tid. Då jag fäster mina ögon på den vid Betänkandet fogade tabell och Commerce-Collegii afgifna berättelser, finner jag både med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att Malmö uppflyttas bland städerna i första classen.

Herr *Billström:* Af min vid Betänkandet fogade korta reservation synes, att jag icke biträdt det af Enskildta Utskottet framlagda förslag, för så vidt deri tillstyrkes att uppflytta åtskilliga städer från den tredje till den andra classen

och från den fjerde till den tredje; hvaremot jag gillat Utskottets hemställan om staden Malmös uppförande i första classen, äfvensom den mindre maktpåliggande förändringen att förflytta några städer från femte till fjerde classen, tillika med Utskottets yttrande, rörande städerna Östersund, Haparanda, Skellefteå och Borgholm. Af hvilka anledningar, jag ansett mig ej böra deltaga i Utskottets förslag i dess helhet, har uti den nämnda reservationen korteligen blifvit antydt. De förhållanden, som uti den Betänkandet bilagda tabell finnas upptagna, och hvilka blifvit lagda till grund för vissa städers uppflyttning i högre classer, har jag ingalunda kunnat antaga, såsom tillfyllestgörande, ej eller så tillförlitliga, att man endast derpå borde grunda ett så vigtigt och till sina följder tänkvärdt steg, som det, hvilket Borgare-Ståndet nu står i begrepp att taga. Redan hafva särskilda representanter från några af de ifrågakomna städerna visat, det uppgifterna i den åberopade tabellen äro behäftade med betydliga fel, och jag betviflar ej, att många flera oriktigheter i densamma finnas. En värd ledamot har trott, att uppflyttningen från tredje till andra classen icke skulle hafva något väsendtligt inflytande på valen af representanter i Borgare-Ståndet, men ett betydligt förändradt förhållande kommer dock att dymedelst ega rum, enär städerna i andra classen äro berättigade att sända två representanter, och dem icke är tillåtet att med sig förena någon annan stad. En annan talare har sagt, att uppflyttningen från fjerde till tredje classen ej eller vore af särdeles vigt, utan endast föranledde några förändrade zifferförhållanden. Denna uppflyttning är likväl, utom allt tvifvel, den vigtigaste och inverkar ganska betydligt på dessa städers tunga och afgifter. Städerna i tredje classen äro nemligen skyldiga att hålla egne Riksdagsmän, i stället för att fjerde classens städer få förena sig med annan stad. Representationskostnaden, som för en stad i sistnämnda class aflöper med ett eller annat hundra R:dr, uppgår deremot för en stad i högre class, om man beräknar, att en Riksdag fortgår minst tio månader, och att arfvodet ej kan bestämmas ringare, än till fem R:dr om dagen, jemte resekostnadsersättning, till femton à sexton hundra R:dr. Denna utgift från ett ringa samhälle måste blifva högst kännbar, och dertill kommer vidare, såsom följd af uppflyttningen, förhöjning uti allmänna bevillningen, charta sigillata, krigsmanshusafgift, m. m. Med fästadt afseende härå, och då man icke eger någon fullkomligt säker grund för den noggranna jemnförelse städerna emellan, som, med iakttagande af rättvisa och billighet, måste förutgå den föreslagna förändringen i classificationen, tror jag icke, att den nu kan eller bör antagas. De zifferförhållanden, som i tabellen finnas uppställda, äfven om de i och för sig vore sanna, kunna icke rimligen tillerkännas den vigt, att de ensamt böra bestämma frågans afgörande. Men nu inträffar här, att denna tabell blifvit hopfogad med ledning af flera års gamla uppgifter, hvilka ej böra tillerkännas synnerligt vitsord, enär de, som lemnat dessa uppgifter, ingalunda kunnat föreställa sig, att de skulle komma att läggas till grund för en sådan städernas beskattning, som här blifvit ifrågasatt. Mig synes det vara största skäl att förskaffa sig alla nödiga upplysningar i ämnet, innan beslut fattas, och jag hemställer derföre, om icke Borgare-Ståndet skulle finna lämpligast, att för närvarande inskränka sin åtgärd dertill, att från de städer, hvilka blifvit föreslagna att i högre classer uppflyttas, infordra alla de uppgifter, som för en noggrann och rättvis pröfning af Herr *Lagergrens* motion oundgängligen fordras. Slutligen vill jag erinra, att Landshöfdingarnes Embetsberättelser, som jemväl legat till grund för den uppgjorda tabellen, i allmänhet ej torde förtjena så stort förtroende, som de vid detta tillfälle fått röna. Emot Betänkandets föredragning punktvis har jag ej att anmärka, men anser, att uppflyttningen af alla de städer, som äro i samma class, rättast kunde på en gång förekomma till afgörande.

Herrar *Hjort* och *Nygren* instämde.

Herr *Rönblad:* Jag är förekommen af Herr *Billström* och instämmer med honom. Äfven jag har funnit tabellen vara oriktig och vill, då ordningen kommer till Hernösand, yttra några ord.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Uti min vid Betänkandet fogade reservation tror jag mig visserligen hafva anfört tillräckliga skäl för det uppgjorda förslagets fall, men med anledning af hvad här blifvit yttradt, har jag ansett nödigt att göra några tillägg till berörda reservation. Den, som är så öm om den nuvarande representationens bibehållande, att han anser densamma oöfverträfflig, den må försöka att bota alla dess brister; emedlertid måste det dock alltid blifva en parodie på en representation, att en fjerdedel deraf icke utan trug, lock och pock vill begagna sin rättighet att deruti taga del. På detta sätt skall representationen snart gå sönder. Vill man sammansnärja densamma, så att någon

lösning deraf ej är att emotse, må man då så förfara, som nämnde talare påyrkat. Det måste i sanning förefalla ridicult, att en person representerar flera samhällen, och ändå eger blott en röst; äfvensom det är anmärkningsvärdt, att andra samhällen åter sakna förmåga att aflöna ett ombud, hvarföre de näpsas med dagaböter, som svara ungefär emot påföljden att utdela en örfil. En talare har velat tillse, hvad en stads Borgerskap kan tåla, och har då ansett 1000 R:dr såsom småsaker. En uppflyttning af en stad från t. ex. andra till första classen skulle komma att ådraga densamma en årlig beskattning af 1000 R:dr Rgds i representationskostnad, då Riksdag nu inträffar hvart tredje år. Derutöfver har jag äfven hört med sympathie omfattas ett förslag, att Riksdag skulle återkomma hvart annat eller hvarje år, hvilket skulle förvärra saken. Såsom ett ytterligare skäl för att rätt bedöma, huru det nuvarande representationssättet uppskattas, vill jag erinra, att ingen af de städer, hvilka ega rättighet att skicka två Fullmäktige, sänder mera, än en. Man har sagt, att tiden nu vore inne till en förändring i sådan syftning, som Utskottet föreslagit, enär i andra Stånd klagomål förspörjes deröfver, att städerna icke äro nog beskattade: men hvarifrån härleder sig väl en sådan klagan? Jo derifrån, att en hvar vill afskudda sig sina egna skattebördor på grannarnes bekostnad. Man söker nemligen att kasta dem ifrån sig sjelf och lägga desamma på städerna. Man har trott, att slutsatser kunde dragas af den vid Betänkandet fogade tabell, men jag tviflar derpå, då densamma icke i alla delar är grundad på authentika handlingar, och således förtjenar icke ett alltför stort vitsord. Borgare-Ståndet må för öfrigt besluta, huru det behagar; det blifver dock icke annat, än ett förslag, som öfverlemnas till Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning, och hvilket, jag är derom öfvertygad, icke blifver fastställdt förr, än vederbörande städer blifvit öfver den ifrågasatta uppflyttningen hörda. Man har i allmänhet yttrat en särdeles fördelaktig tanka om staden Malmö; men jag ber Ståndet ihågkomma, att allt icke är guld, som glimmar. Att städerna i allmänhet på sitt sätt gått framåt, har jag erkänt i reservationen; och att de mindre städernas välstånd och rörelse tillväxt, derom kan man öfvertygas dagligen, då man går ner till Riddarholmen och ser de der liggande communications-anstalterna, jag menar ångfartygen. Den, som anser Malmö så lyckligt, som här blifvit sagdt, irrar sig. Jag yttrar detta, likasom allt annat, efter enskild

öfvertygelse, ingalunda efter uppdrag. Skulle man nagelfara med de innersta förhållanderna, tror jag, det man komme till helt andra upptäckter, än opinionen synes vara. Har Malmö samhälle gått framåt, så har det att derföre tacka ett upplyst och idogt Borgerskap, hvars sträfvanden blifvit uppmuntrade af Konung och Ständer genom anslag, för att sättas i tillfälle att från hafvet göra fredliga eröfringar. Man bör dock ej glömma, att bredvid Malmö ligger en af staden oberoende köping, hvilkens export är i vissa fall större, än Malmös. I grannskapet finnas för öfrigt flera lastageplatser, och dessutom är Malmö omgifvet af flera närbelägna städer. Att folkmängden i ett samhälle tilltager, bör icke vara någon positiv regel, för att besluta dess uppflyttning i en högre class, enär välståndet icke alltid dermed håller jemna steg. Detta är visserligen ett beklagansvärdt förhållande, men utgör dock ett factum. Det besynnerliga året 1847, då i Sverige nöd och öfverflöd möttes, bragte Malmö till ett namn, som jag önskar att detta samhälle alltid måtte bibehålla. Man har begärt en punktvis föredragning af Betänkandet, men jag hemställer, huruvida det icke vore lämpligare, att detsamma föredrages i sin helhet. Jag slutar med förnyandet af den erinran, att man i alla fall ej nu kan komma längre, än att, sedan förslaget blifvit uppgjordt, man hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhåller, att vederbörandes yttranden deröfver måtte infordras till nästa Riksdag, då frågan slutligen kan afgöras.

Herr *Brinck:* Jag kan icke dela Herr vice Talmannens åsigt, att Borgare-Ståndets beslut i denna fråga skulle komma att utgöra endast ett förslag, som öfverlemnades till Kongl. Maj:t, med underdånig anhållan, att vederbörande städers yttranden deröfver måtte infordras. Borgare-Ståndet eger, efter min öfvertygelse, fullkomlig rättighet att i denna fråga fatta beslut, hvarå Kongl. Maj:ts Nådiga sanction derefter bör begäras.

Herr *Wærn:* Äfven jag måste sätta mig emot Herr vice Talmannens förslag att gå supplicando till väga i en sak, hvaröfver det tillhör Ståndet att ensamt besluta. Någon orsak till ett dylikt förfarande finnes ej, utan bör Borgare-Ståndets beslut blott öfverlemnas till Kongl. Maj:t, med anhållan om dess publicerande. Visserligen finnes från denna Riksdag exempel derpå, att man beslutat höra personer i oträngdt mål, men detta förtjenar dock ej att efterföljas. Jag anhåller om föredragning punktvis.

Herr *Gråå:* Äfven jag protesterar emot den åsigt, att Borgare-Ståndet i denna fråga icke skulle hafva beslutanderätt. Ett stöd för denna protest kan hemtas från förfarandet i likartadt fall vid 1825 års Riksdag. Jag anser Ståndet oförhindradt att, i afseende på städernas classification, fatta hvad beslut, som må finnas lämpligt, utan att deröfver höra städerna, hvilka dessutom äro här representerade. För öfrigt synes mig Betänkandet böra föredragas punktvis, hvarom jag alltså anhåller.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Det låter verkligen, såsom skulle jag vilja föreslå en nyhet. Jag hänvisar då till de handlingar, som finnas i Canzliet, och hvaraf inhemtas, att man år 1825, före fastställande af nu gällande classification, iakttog ett sådant förfarande, som jag påyrkat. Jag förnyar derföre nu berörda yrkande, så mycket hellre, som flera talare sagt, att uppgifterna i tabellen icke äro tillförlitliga. Att Borgare-Ståndet i denna fråga skulle vara souveraint, kan jag ingalunda medge. Hvartill skulle väl då Kongl. Maj:ts sanction tjena? Jag upprepar ännu en gång, att Borgare-Ståndets åtgärder i detta fall inskränka sig endast till uppsättande af ett förslag, hvilket sedermera underkastas Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning.

Herr *Lagergren:* Angående förhållandena förra gången, då städernas classification omändrades, vill jag nämna några ord. Vid 1815 års Riksdag anhöll Borgare-Ståndet, att Kongl. Maj:t måtte höra städerna, i anledning af väckt fråga om en förändrad classification, äfvensom att från Commerce-Collegium infordra och derefter meddela Borgare-Ståndet uppgifter om städernas rörelse och välstånd. Städerna hördes då, utan att derförinnan hafva sett något förslag till en classification. Helt annat skulle förhållandet vara, om, sedan Ståndet uppgjort en classification, städerna sedermera finge tillfälle att deröfver yttra sig. Om man förkastar Femårs-Berättelserna, såsom egande intet värde, då ser jag i sanning ej något hinder att förkasta de upplysningar, som skulle, genom städernas hörande, komma från samma källa. Om Borgare-Ståndet fattar beslut om en ny classification, ser jag det icke vara nödigt för Kongl. Maj:t att deröfver höra städerna, helst någon pröfningsrätt derutinnan icke tillkommer Honom. Det är en slags bevillningsfråga, men måste af Kongl. Maj:t stadfästas och publiceras, för att lända vederbörande till efterrättelse. En nyhet är det verkligen, som Herr vice Talmannen föreslagit, eller att, sedan Ståndet antagit en classification, städerna borde deröfver höras. En annan nyhet är äfven Herr vice Talmannens påstående, att ett Betänkande bör afgöras i klump, ehuru begäran blifvit framställd om punktvis föredragning. För att öfvertyga Herr vice Talmannen om det misstag, han således låtit komma sig till last, tror jag det vara nog att erinra honom om innehållet af 54 § Riksdags-Ordningen. Den är tydlig deruti, att, då antingen ämnets beskaffenhet så fordrar, eller ock någon Ledamot derom gör anhållan, skall ett Betänkande ovilkorligen punktvis föredragas. I förra fallet ankommer det på Herr Talmannen, och i sednare fallet beror det på den enskilda Ledamoten.

Herr *Billström:* Den Ledamot af Ståndet, som sednast yttrat sig, har upplyst, huru man förfor vid upprättandet af 1825 års classification. Man hörde då städerna, innan definitivt beslut i ämnet fattades. Nu har en ny och omvänd procedure af en talare blifvit föreslagen, eller att, sedan en förändrad classification blifvit härstädes uppgjord, deröfver låta städerna afgifva yttranden och meddela upplysningar. Ett sådant förfaringssätt kan omöjligen vara lämpligt eller nyttigt. Jag återkommer till min förut gjorda hemställan, om icke det är för sakens vigt och ett rättvist bedömande nödigt, att förut införskaffa alla möjliga upplysningar, och sedan fatta beslut.

Herrar *Rudling*, *Ek* och *Nygren* instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om Grundlagen skulle kunna tydas så, som Herr *Lagergren* påyrkat, skulle uti den åberopade 54 § R. O. stå orden: »*enär någon sådant äskar*». Nu åter heter det: »*enär sådant äskas*». Följaktligen är det Ståndets pluralité, som bestämmer ordningen för föredragningen. Man har antydt derpå, att Talmannen icke skulle kunna hindra en punktvis föredragning, i händelse en sådan begäres. Detta är äfven för mig klart, ty, om Ståndet beslutar, att ett ämne skall föredragas punktvis, då måste ock Talmannen derefter rätta sig, helst Grundlagen icke lägger hinder i vägen för ett sådant sätt att gå till väga.

Herr *Lagergren:* Jag frågar Herr *Halling*, om han kan motsäga, att, då *någon äskar något*, så *äskas detsamma*. Jag skulle i sanning beklaga den Talman, som finge sig ålagdt, att bringa ärendena till slut, utan att det vore honom tillåtet att begagna en punktvis föredragning, i händelse Ståndet icke dertill lemnade sitt bifall, ty derförutan

skulle man mången gång icke komma till ett klart och redigt slut med ärendena.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag vill blott erinra Herr *Lagergren*, att han sjelf många gånger deltagit i votering, om ett Betänkande skulle föredragas i sin helhet eller punktvis.

Herr *Lagergren:* En sådan votering har aldrig egt rum.

Discussionen ansågs slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att föredragningen skulle ske punktvis, så att hvarje stad särskildt blefve föremål för pröfning.

Härvid förekommo:

Malmö.

Ståndet beslöt, att densamma skulle uppflyttas till första classen.

Westervik:

Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Westervik uppflyttas i andra classen?»

Svarades *Ja* och *Nej;* hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets yttrande, i fråga om Westerviks uppflyttning ifrån tredje till andra classens städer, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, ogillas detta förslag.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 33 *Nej* emot 14 *Ja*, hvarigenom Utskottets förslag att uppflytta staden Westervik till andra classen var ogilladt.

Christianstad.

Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Christianstad uppflyttas i andra classen?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Christianstads uppflyttning till andra classens städer, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga befunnos vid öppnandet innehålla 23 *Nej* emot 13 *Ja*, i följd hvaraf Ståndet hade ogillat Utskottets förslag att till andra classen uppflytta staden Christianstad.

Herr *Lagergren:* Jag reserverar mig emot de båda besluten. Hvad Christianstad angår, så är den belägen i en fruktbar ort; der är en Hof-Rätt inrättad och Wendes Artilleri-Regimente förlagdt, äfvensom staden till sin profit vunnit rätt att få demolera fästningsvallarne, som medför en uppoffring för Staten af 40,000 Rdr. Stadens förkofran bör i sanning vara stor, då Kongl. Maj:t tillåtit och staden haft behof af utvidgning.

Carlshamn:

Herr *Ekenman:* Förra gången jag hade ordet, ansåg jag det vara nog att instämma med Herr vice Talmannen, men sedan nu en punktvis föredragning blifvit beslutad, vill jag yttra några ord, angående staden Carlshamn. Denna stad befinner sig ingalunda i en så lycklig belägenhet, som Enskildta Utskottet synes hafva föreställt sig, då det föreslagit, att nämnde stad borde uppföras i andra classen. Dess handel har betydligt minskats, sedan Götha Canal anlades. Förr gick dess handel ofvan om Jönköping, då nu deremot Wexiö är högsta punkten. Tulluppbörden är visserligen ganska betydlig; men man bör dervid komma ihåg, att en icke obetydlig del deraf inflyter från Sölvitsborg, der fartyg clarera. Staden har dessutom en betydlig fattigpersonal att underhålla och omkostnaderna för densamma uppgå till 116⅓ procent, i jemnförelse med den allmänna bevillningen. Under sådana förhållanden, och då handtverksclassen sjunkit uti välstånd — jag fäster nemligen mindre afseende å de ökade Riksdagskostnader, som stadens uppflyttning skulle medföra, än på den högre bevillning, som deraf skulle blifva en följd, — anhåller jag om proposition på afslag.

Herr *Lagergren:* Någon norm måste väl följas i en dylik fråga, som denna. Utskottet har rådfrågat notoriska förhållanden och tabeller, upprättade af vederbörande embetsmyndigheter. Då det nu är kändt, att Carlshamn ligger i en fruktbar ort och eger en ovanligt god hamn, som nästan aldrig tillfryser, äfvensom dess tulluppbörd uppgår till

30,000 R:dr, då frågar jag, om det icke är rättvist, att Carlshamn uppflyttas i andra classen. Förhållandena äro här, såsom i allt annat, relativa. Staden Westerås är uppförd, och har länge varit det, i andra classen, men man har aldrig hört detta samhälle klaga deröfver eller söka att blifva nedflyttadt i en lägre class. Carlshamn eger större folkmängd och vigtigare rörelse; och då skulle denna stad söka att motsätta sig en uppflyttning i samma class. Skillnaden i bevillning för handtverkare är i minimiafgift 1 R:dr. Således skulle den handtverkare, som tillförene betalt 7 R:dr, komma att erlägga 8 R:dr. Jag frågar, huruvida detta kan vara att tala om, lika litet, som att minimiafgiften för handlande skulle komma att med 1 R:dr 32 sk. förhöjas, eller från 15 R:dr till 16 R:dr 32 sk., då man tager i betraktande en tulluppbörd af 30,000 R:dr. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Palander:* Till någon del kan Herr *Lagergren* väl hafva rätt, men Ståndet bör handla consequent, och då Christianstad icke uppfördes uti andra classen, vore det icke rätt handladt att uppflytta Carlshamn uti denna class.

Herr *Ekenman:* Jag kan icke gilla Herr *Lagergrens* åsigt, att, för det man tål en utgift af 7 R:dr, tål man ock att betala 8 R:dr. En R:dr är visserligen ett obetydligt belopp, men den allmänna bevillningen ligger till grund för flera andra afgifter, och hvarje förhöjning deruti medför derföre flera ökade utgifter. Man har sagt, att Westerås ej klagat öfver att vara uppförd i andra classen. Jag vet ej eller, om staden Carlshamn skulle komma att föra någon klagan, i händelse densamma blefve uppflyttad, men det är en i sanning kinkig belägenhet för representanten, att, då städerna sjelfva icke blifvit hörda, besluta i en fråga af förevarande beskaffenhet. Jag anser derför, lika med Herr *Billström*, att det hade varit lämpligare, om upplysningar på förhand blifvit infordrade, men då så icke skett, förnyar jag min begäran om afslag.

Discusionen var slutad, och Herr Talmannen gjorde denna proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Carlshamn uppflyttas i andra classen?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Carlshamns uppflyttning till 2:dra classens stad, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades, förseglad, och de öfriga befunnos vid öppnandet innehålla 20 *Nej* emot 16 *Ja;* hvadan Ståndet hade ogillat Utskottets förslag i denna del.

Ystad och *Jönköping*.

På framställning af Herr Talmannen, ogillade Ståndet, hvart efter annat, Utskottets förslag, att i andra classen uppföra nämnde städer.

Halmstad.

Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Halmstad uppflyttas uti 3:dje classen?»

Härtill svarades blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Halmstads uppflyttning till 3:dje classens stad, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes på vanligt sätt med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga befunnos vid öppnandet innehålla 19 *Ja* emot 16 *Nej*, hvadan Ståndet hade beslutat, att i tredje classen uppföra staden Halmstad.

Emot beslutet reserverade sig Herr *Hjort*.

Helsingborg.

Herr *Billström:* Såsom representant för denna stad, anser jag mig pligtig att protestera emot den äskade uppflyttningen, öfvertygad, att, derest vederbörande blifvit i frågan hörde, fullgiltiga skäl för denna min protest skulle blifvit framlagda. Emedlertid får jag fästa uppmärksamheten på den ringa anledning, som från den hopfogade tabellen kan hemtas för Helsingborgs uppförande i tredje classen. Uti tabellen finnes visserligen upptagen en betydlig tulluppbörd, men denna inkomst vittnar ingalunda om en motsvarande handel och rörelse i staden; ty blott en ringa del af de infortullade varorna omsättas på stället. Den största delen, som införskrifves af andra städers handlande, bland hvilka i

synnerhet en här i hufvudstaden boende, som årligen låter förtulla en myckenhet gods i Helsingborg, försändes genast till åtskilliga orter inom landet, och staden har deraf ingen annan fördel, än en obetydlig tolagsinkomst. Helsingborgs samhälle tål i sanning icke några ökade utgifter. Det har nyligen nedlagt stora kostnader på reparation af sin kyrka, jemte andra publiqua bygdnader, hvarigenom staden råkat i en tryckande skuld, hvarutur den icke på lång tid kan befria sig. Flera felaktigheter förefinnas dessutom i tabellen, ehuru jag för närvarande, i saknad af fullständig kännedom om förhållandena, endast kan ådagalägga några få, såsom att i staden finnas blott 6 fabriker, fastän tabellen upptager 12; äfvenså är de handlandes antal för högt upptaget, och staden eger ej eller så mycken egen jord, som tabellen omförmäler. Detta allt kan jag nu genast med offentliga handlingar styrka, och hade stadens vederbörande myndigheter blifvit hörda, skulle säkerligen många flera oriktigheter blifvit uppdagade. Under sådana förhållanden, borde ej fordras mera, än att vädja till Ståndets rättssinne, för att få den projecterade uppflyttningen förkastad. Jag anhåller om afslag å förevarande punkt i Betänkandet.

Discussionen var slutad; och Herr Talmannen framställde följande proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Helsingborg uppflyttas i 3:dje classen?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Helsingborgs uppflyttning till tredje classens stad, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes på vanligt sätt med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfrige befunnos, vid öppnandet, innehålla 20 *Ja* emot 14 *Nej*, hvadan Ståndet hade uppfört staden Helsingborg i tredje classen.

Herr *Billström:* Jag reserverar mig så väl emot det nu fattade beslutet, som den begagnade ordningen för ärendets föredragning, hvarigenom min hemställan, att, innan beslut i hufvudfrågan fattades, nödiga upplysningar måtte infordras, blifvit fullkomligen undertryckt. En præliminair-fråga har på detta sätt icke alls kommit under behandling.

Hernösand.

Herr *Rönblad:* Hernösand eger visserligen 446⅝ tunnland jord och 261 gårdar, uppskattade uti värde till 347,021 R:dr 40 sk. Banco. Uti donerad jord har staden dock endast 57 tunnland. De handlandes antal, som Utskottet ansett utgöra 45, har nu nedsjunkit till 36, hvilket förhållande föranledts af den landthandel, som i Ångermanland under de sednare åren och efter utfärdande af Handelsordningen uppstått. Välmågan har dessutom i Hernösand aftagit, och då staden tillika häftar i skuld af 40,000 R:dr B:co till Staten i och för sin kyrka, och för uppförandet af ett skolhus är skyldigt 12,000 R:dr, eller tillsammans 52,000 R:dr, hemställer jag, om, under sådana förhållanden, det kan vara skäl att uppflytta Hernösand i en högre class, och derigenom höja dess utgifter.

Discussionen ansågs slutad; och Herr Talmannen framställde denna proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Hernösand uppflyttas i tredje classen?»

Härtill svarades blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Hernösands uppflyttning till tredje classens stad, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga befunnos, vid öppnandet, innehålla 18 *Ja* emot 15 *Nej*, i följd hvaraf staden Hernösand var uppförd i tredje classen.

Herr *Rönblad* reserverade sig.

Wennersborg.

På hemställan af Herr Talmannen, uppförde Ståndet nämnde stad i tredje classen.

Sundsvall.

Herr Talmannen gjorde denna proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Sundsvall uppflyttas i tredje classen?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Sundsvalls uppflyttande till tredje classens stad, röstar: *Ja*.
Den, det icke vill, röstar: *Nej*.
Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes i vanlig ordning med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga befunnos, vid öppnandet, innehålla **21** *Ja* emot **11** *Nej*, i följd hvaraf staden Sundsvall hade blifvit uppförd i tredje classen.

Eskilstuna.

Herr *Winge:* Denna stad har blott **51** tunnland jord, som likväl icke är donerad. Dertill kommer, att tullen å smide vid denna Riksdag blifvit nedsatt, hvarigenom en mängd Tyskt smide kommer att införas. Dessutom har Eskilstuna vid innevarande Riksdag sökt ett lån, som dock blifvit afslaget. Allt detta, sammanlagdt, föranleder mig att yrka proposition på afslag.

Herr *Murén:* I afseende å tullen på smide, vill jag trösta Herr *Winge* med den underrättelsen, att den ifrågavarande nedsättningen deraf blef omintetgjord genom förstärkta Stats-Utskottet. För öfrigt är Eskilstuna en fristad och borde derföre, måhända, rätteligen uppföras i första classen.

Herr *Winge:* Eskilstuna kallas visserligen en fristad, men friheten är dock der, likasom på många andra ställen, det oaktadt, ganska liten, och består endast i befrielsen från mantalspenningars erläggande utaf några af dess innevånare. Det är ännu i mannaminne, då det i kyrkorna bads för vår sälla frihet, ehuru Konungen, om icke despot, likväl var ganska egenmäktig.

Discussionen ansågs slutad; och, Herr Talmannen gjorde denna proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Eskilstuna uppflyttas i fjerde classen?»

Härtill svarades blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Eskilstunas uppflyttning till fjerde classens stad, röstar: *Ja*.
Den, det icke vill, röstar: *Nej*.
Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes med slutna sedlar, i vanlig ordning, och utföll med **22** *Ja* emot **11** *Nej*, i följd hvaraf staden Eskilstuna var uppflyttad i fjerde classen.

Herr *Winge* reserverade sig.

Lidköping.

Efter framställning ifrån Herr Talmannen, beslöt Ståndet att uppföra nämnde stad i fjerde classen.

Eksjö.

Herr *Rudling:* I afseende å staden Eksjö, vill jag anmärka, att denna stad icke tillhör dem, hvilka man en dag kan hoppas att kunna uppflytta i tredje classen; och jag frågar då, hvad intresse Ståndet kan hafva af att uppföra densamma i en högre class? Enda följden deraf blifver en högre bevillning.

Herr *Lagergren:* För de handlande skulle, genom stadens uppflyttning, visserligen en skillnad i bevillningen uppkomma; men ingalunda för handtverkare. En uppflyttning visar emedlertid, att man anser staden hafva förkofrat sig, hvilket alltid är en heder för hvarje samhälle.

Discussionen var slutad; och Herr Talmannen gjorde följande proposition:

»Behagar Ståndet besluta, att staden Eksjö uppflyttas i fjerde classen?»

Svarades blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Enskildta Besvärs-Utskottets förslag om Eksjös uppflyttning till fjerde classens stad, röstar: *Ja*.
Den, det icke vill, röstar: *Nej*.
Vinner *Nej*, ogillas förslaget.»

Votering anställdes med slutna sedlar, i vanlig ordning, och utföll med **21** *Ja* emot **12** *Nej*, i följd hvaraf staden Eksjö var uppförd i fjerde classen.

Emot beslutet reserverade sig Herr *Rudling*.

Ulricehamn.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att denna stad har **98** handlande, och att deras betjening uppgår till ett antal af **364**.

Herr *Kjöllerström:* Det förhållande, som synes på papperet, förefinnes ej i verklighefen. Till följd af en de sednare åren utkommen förordning, är det tillåtet för Westgöthehandlande att utan burskap drifva handel. Förr måste de, som dermed sysselsatte sig, vara skrifna i stad. Följden

deraf har blifvit, att folkmängden i Ulricehamn nedgått från 1,600 till 1,000. Då stadens välmåga hvarje år är i aftagande och den saknar communication till sjös, anhåller jag om afslag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag vill blott upplysa, att en stor del af denna stads handlande innevånare eller deras betjening besöka marknaderna i hela landet.

Herr *Lagergren:* Herr *Kjöllerström* kan verkligen hafva skäl för sin begäran. Jag anser det otvifvelaktigt, att, då, genom Handelsordningen, Westgöthe-handlande numera icke äro nödsakade att hafva burskap i stad, folkmängden i Ulricehamn betydligt aftagit och välmågan, måhända, deraf äfven förminskats.

Discussionen var slutad; och Ståndet ogillade Utskottets förslag, att i fjerde classen uppföra staden Ulricehamn.

Sölvitsborg.

På hemställan af Herr Talmannen, uppflyttade Ståndet nämnde stad i fjerde classen.

2:dra punkten eller frågan om städernas nummerordning, jemte hvad dermed står i sammanhang.

Herr *Lagergren:* Sedan afvikelse skett från Utskottets förslag och en förändring i den uppgjorda nummerordningen således är nödvändig, anhåller jag, för sådant ändamål, om återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Detta är blott en expeditionssak och leder till ingen förändring uti sjelfva besluten.

Discussionen var slutad; och Borgare-Ståndet biföll sjelfva principen, angående städernas classification, samt öfverlemnade åt Secreteraren att ordna nummerföljden.

Utskottets hemställan, i afseende å Östersund, Haparanda, Skellefteå och Borgholm.

Bifölls.

Utskottets slutliga hemställan, pag. 8.

Godkändes.

Herr *Lagergren:* Sedan Ståndet nu beslutat, i afseende å städernas classificering, anhåller jag, att Ståndet ville besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, deruti Ståndet i underdånighet begärde, att förstberörda beslut måtte, genom allmän kungörelse, blifva till efterrättelse anbefaldt.

Herr *Rönblad:* Jag hemställer, att, då Ståndets nyss fattade beslut, i afseende å städernas classification, icke kan utgöra något annat, än ett blott förslag; helst det ej tillkommer Ståndet att beskatta städerna, berörde förslag måtte till Kongl. Maj:t varda i underdånighet öfverlemnadt, med anhållan, att, sedan vederbörande städer blifvit deröfver hörda, Kongl. Maj:t måtte detsamma i Nåder fastställa.

Herr *Lagergren:* Jag kan ej betrakta Ståndets beslut annorlunda, än såsom ett definitivt beslut, hvarå någon stadfästelse af Kongl. Maj:t icke erfordras, utan endast att detsamma publiceras, för att lända till efterrättelse. I öfrigt bestrider jag, att de städer, som blifvit uppförda i en högre class, deröfver höras.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Denna casus är ny och så ny, att den icke blifvit tillämpad under vårt nuvarande statsskick. Det vore i sanning besynnerligt, om Borgare-Ståndet skulle ega större makt, än de andra Stånden, och kunna ensamt pålägga ett samhälle en beskattning. Jag anser Ståndet icke kunna vidtaga någon annan åtgärd, än att öfverlemna sitt beslut till Kongl. Maj:t, med anhållan om Nådig sanction. Skulle Ståndet icke vilja bifalla denna åsigt, förenar jag mig med Herr *Rönblad.*

Herr *Norin:* Jemte det jag reserverar mig emot Ståndets beslut att uppflytta staden Sundsvall, får jag tillika gifva tillkänna, det jag anser rättast, att Borgare-Ståndets beslut hos Kongl. Maj:t endast anmäles.

Efter någon discussion om voterings-propositionens lydelse, godkände Ståndet denna proposition:

»Den, som vill, att Ståndet beslutar en underdånig skrifvelse, angående den af Ståndet beslutade classification för städerna, med anhållan, att den må af Kongl. Maj:t i Nåder stadfästas och kungöras, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej,* beslutar Ståndet, att hos Kongl. Maj:t i underdånig skrifvelse anmäla nämnda classification.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 20 *Ja* emot 12 *Nej,* i följd hvaraf Ståndet hade beslutat att anmäla städernas förändrade classification i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan, att berörda classification må af Kongl. Maj:t i Nåder stadfästas och kungöras.

§ 4.

Föredrogs ånyo Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, № 141, angående åtgärder

för verkställighet af beslutad indragning till Statsverket af vissa arrenden af Statens egendomar, som äro till särskildta ändamål anvisade.

Herr *Wærn:* Då skrifvelsen upplästes, saknade jag deruti en anmälan derom, att anslag till ersättningar blifvit af Rikets Ständer meddeladt. Jag ansåg då lämpligt att, på samma gång, som Rikets Ständer anmälde sitt bifall till Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, borde de också hafva uppgifvit, huru den till ersättning nödiga summan skulle utgå. Då jag likväl icke tviflar, att densamma upptages i skrifvelsen, angående femte Hufvudtiteln, på hvilken den kommer att uppföras, samt någon egentlig oriktighet icke är begången, tror jag nu, att skrifvelsen kan bifallas.

Discussionen var slutad; och skrifvelse-förslaget godkändes.

§ 5.

Alla Utskotts-Betänkanden, som, en gång bordlagda, äro å föredragningslistan uppförda, bordlades andra gången.

§ 6.

Bordlades Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Utlåtande, № 5, till hvilket rubriken införes i protocollet, vid ärendets pröfning.

§ 7.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut.

Plenum slöts kl. ¾ 10 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 8 Augusti.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Protocolls-Utdrag för den 7 innevarande Augusti, samt Protocoll för den 6 i denna månad, så vidt det angick återremitterade ärenden, äfvensom delar af Protocollen den 19 och 29 sistlidne Julii justerades.

§ 2.

Herr Talmannen anmälde, det han af Herr Landt-Marskalken underrättats, att Kongl. Maj:t i Nåder tillkännagifvit Dess afsigt vara att afsluta Riksdagen den 25 innevarande månad.

§ 3.

Föredrogos ånyo nedannämnda, inkomna Utskotts-Betänkanden och Memorial, nemligen:

1:o. Bevillnings-, Lag-, samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 4, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

Voterings-propositionen, pag. 3, godkändes, och i öfrigt lades Memorialet till handlingarne.

2:o. Stats-Utskottets:

№ 283, i anledning af väckt fråga om afskrifning och restitution af anmärkningsmedel, m. m., ådömde förre Regimentsskrifvaren, Fältkamereraren *P. A. Arell.*

Bifölls.

№ 284, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 241.

Lades till handlingarne.

№ 285, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 242.

Lades till handlingarne.

№ 286, angående det rotehållarne inom Norrbottens län tillkommande belopp utaf 1850 med 1846 års rotefrihetsafgift för nya hemman inom samma län.

Bifölls.

№ 287, angående restitution af bevillning för den utaf Konungariket Norriges bidrag till Convoycassan utgående aflöning.

Bifölls;

och № 288, angående sökta löneförbättringar och föreslagna tjenstgörings-arfvoden vid Riksgälds-Contoiret.

Bifölls.

3:o. Lag-Utskottets:

№ 40, i anledning af väckta motioner, angående bördsrättens upphäfvande.

1:sta momentet, angående bördsrätt till fastighet å landet.

Bifölls.

2:dra momentet, angående rätt till börd af fastighet i stad.

Herr *Engzell:* Jag har i Utskottet biträdt dess Utlåtande äfven under detta moment, samt anhåller nu om bifall dertill, likväl med rättelse deri af ett fel, som vid tryckningen af Betänkandet blifvit begånget. Dervid har nemligen förbigåtts, att i det tryckta Betänkandet utsätta, att, i följd af Utskottets tillstyrkande, att bördsrätten i stad må upphöra, äfven följande stadgande i 1 § af 3 Cap. Jorda-Balken bör utgå: »Skiftar man hus, tomt eller gård i staden, emot hus, tomt eller gård i samma stad, eller annan; hafve ej eller bördsman rätt att therå klandra, utan behålle theremot bördsmännen å begge sidor hvardera sin rätt till thet tillskifta». Jag anhåller således, att Ståndet måtte, jemte denna rättelse, besluta bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Billström:* Utom det nyssnämnda, förekommer äfven ett annat tryckfel i förevarande Utlåtande. I slutet af Utskottets förslag till förändrad lydelse af 2 § i 6 Capitlet Rättegångs-Balken hafva emellan orden »Författningar» och »i afseende på» blifvit uteglömde orden: »*finnes stadgadt*». Efter tillsättandet af dessa ord, skulle punkten lyda, som följer: »I öfrigt kommer allt, hvad genom särskilda författningar finnes stadgadt, i afseende på rättigheten att i börd lösa jord, hus och tomt i stad, att till verkan förfalla.» Jemte det jag instämmer i den föregående talarens anmärkning, anhåller jag, att äfven den rättelse, jag nu föreslagit, beredes, och anser jag derföre nödigt att återremittera ärendet, då den högvälborne reservanten emot Utskottets Betänkande också kan komma i tillfälle att corrigera sin i den lilla sentencen använda latin, som nu råkat att blifva tämligen barbarisk.

Herr *Engzell:* Jag finner, att äfven den af Herr *Billström* nu gjorda anmärkning om behof af rättelse i ett tryckfel är riktig, men hemställer, om icke Ståndet, utan återremiss, kan, jemte bifall till Betänkandet, besluta de nu äskade rättelser.

Flere af Ståndets öfrige Herrar ledamöter hördes häruti instämma.

Öfverläggningen var slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, fann Ståndet för godt att bifalla hvad Lag-Utskottet i sednare momentet af Utlåtandet, № 40, tillstyrkt, med de rättelser i samma Utlåtande, som Herrar *Engzell* och *Billström* nu föreslagit.

№ 41, i anledning af väckt motion om förklaring af stadgandet i 5 Cap. 1 § Jorda-Balken, angående bördeskillings beskaffenhet.

Bifölls.

№ 42, i anledning af väckt motion om upphäfvande af lagens stadgande, angående morgongåfva.

Herr *Rönblad:* Min mening är icke att begära återremiss, utan endast att tillkännagifva, att jag icke kan i allo godkänna de skäl, hvarpå Utskottet grundat detta Utlåtande. Utskottet har icke kunnat förneka, att morgongåfva numera förlorat sin ursprungliga betydelse, och icke vidare kan ur sådan synpunkt försvaras. Någon annan rättsgrund för stadgande derom vet jag likväl icke. Utskottet yttrar väl, att den efterlefvande makan skulle, om morgongåfva upphörde, mången gång förlora ett stöd, äfvensom att denna ofta är en utväg till bergning. Jag får dock härvid anmärka, att, om boet är förmöget, så behöfves icke, om det är fattigt, förslår föga morgongåfvan. Begreppet om morgongåfva, såsom medel till bergning, borde icke kunna uppkomma, då man känner densammas ursprung. Långt framom denna Utskottets yttrade åsigt, står Lag-Comitéens, att hvardera maken är, vid den andras död, berättigad att af arfvingarne njuta det underhåll, som annars brister. Detta vore rättvist. Men undantags-stadganden, sådane, som det ifrågavarande, borde icke i någon lag förekomma.

Öfverläggningen var slutad; och Ståndet biföll Lag-Utskottets Betänkande, № 42;

№ 43, i anledning af väckt motion om förklaring af, huruvida 1845 års arfslag må inverka på fördelning af egendom, som förut blifvit emellan barn gjord af föräldrar, hvilka likväl, först efter det nämnda lag blef gällande, aflidit.

Herr *Björk:* Icke eller jag uppträder nu, för att klandra det beslut, hvartill Utskottet i detta Betänkande kommit. Motionen var också ej så affattad, att densamma kunde till annan påföljd föranleda. Men jag kan icke lemna oanmärkt det raisonnement, som Utskottet till öfverflöd nyttjat, för att komma till dess beslut. Bland skälen dertill anför nemligen Utskottet, rörande fördelning af egendom emellan barn i föräldrarnes lifstid, äfven följande ord: »Då giltigheten af en sådan fördelning, vid dylikt förhållande, icke beror på den vid dödsfallet gällande arfslag, utan på särskildta förhållanden, såsom föräldrarnes rätt att öfver egendomen disponera, fördelningens beskaffenhet, m. m., hvilkas verkan det tillkommer lagskipningen att bedömma.» Ett sådant ytt-

rande vill jag icke genom stillatigande synas hafva gillat. Utskottet har, att sluta deraf, påtagligen förbisett stadganderna i 16 Cap. Giftermåls-Balken, angående sådan medgift eller hemföljd, som vid enderas af föräldrarnes död skall till delning återbäras. Med föreskriften derom står Utskottets nämnda yttrande tydligen icke i öfverensstämmelse. Jag har, af anförd orsak, ansett mig böra anmärka sådant, men gillar i öfrigt Utlåtandet.

Herr *Rudling:* Jag finner mig böra, i anledning af Herr *Björks* yttrande, fästa uppmärksamheten derå, att nu icke är fråga om stiftande af någon arfslag, utan endast om bestämmelser till förekommande af oreda, i anledning deraf, att föräldrar redan i sin lifstid till barn öfverlåtit, skänkt eller förlänat någon egendom. Och då sådana rättsförhållanden lämpligen endast äro föremål för lagskipningen, ej för lagstiftning, lärer Herr *Björks* anmärkning förfalla.

Herr *Björk:* Med kännedom om de förhållanden, som i motionen afses, måste man inse behofvet deraf, att någon grund för egendoms upplåtande af föräldrar och fördelning emellan deras barn kan behöfva närmare bestämmas, på det att förvecklingar derigenom icke må uppkomma. Ty stadganderna i 16 Cap. Giftermåls-Balken afse icke allenast hemföljd, såsom gåfva, utan äfven sådan öfverlåtelse utan uttryckt eganderätt och förenad med den föreskrifna förbindelsen, att samma egendom vid fadrens eller modrens derefter inträffande död återbära. Under denna sednare cathegorie kan tilläfventyrs hänföras de i motionen omnämnda öfverlåtelser, som icke uttryckligen lemnats, i egenskap af gåfva. Det är då klart, att giltigheten af omförmälda fördelning och dess bestånd icke ensamt bero af föräldrarnes rätt att öfver sin egendom disponera. Deraf härleda sig ock de tvister, som härom ofta uppstå, och hvilka föranledt motionen i ämnet. Det är Utskottets besvarande deraf, egentligen blott i en punkt, som jag nu klandrat, emedan Utskottet derigenom synes underlåtit att erkänna den princip om återbäring efter arfskiftesgrunder, som är antagen i 16 Cap. Giftermåls-Balken.

Herr *Rudling:* I motionen är icke fråga om sådana rättsförhållanden, som uppkomma genom medgift eller hemföljd, utan helt andra öfverlåtelser af egendom från föräldrar till barn. Om Herr *Björk* nogare betänker detta, så tror jag, att han skall finna behörigheten af det raisonnement i Betänkandet, som han nu klandrat.

Discussionen förklarades slutad; och Ståndet biföll Lag-Utskottets Betänkande, № 45;

och 4:o Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts № 4, i anledning af städerna Thorshällas, Trosas och Skanörs underlåtenhet att vid innevarande Riksmöte ställa Fullmäktige.

Bordlades andra gången.

§ 4.

Föredrogs Landshöfdinge-Embetets i Götheborgs och Bohus län skrifvelse, hvarmed till Ståndet öfverlemnades 2:ne Utdrag af Protocollet, hållet hos Magistraten i Götheborg den 25 sistl. Julii, och utvisande, att Herr Rådmannen *A. M. Björk* och Herr Grosshandlanden *C. F. Wærn* J:r blifvit utsedde, den förre till Revisor, och den sednare till Suppléant, till deltagande i den Revision af Stats-, Banco- och Riksgälds-Verkens räkenskaper och förvaltning, som kommer att börjas i hufvudstaden den 15 nästkommande September.

Härefter blef det ena af nämnda Protocolls-Utdrag öfverlemnadt till nu tillstädesvarande Herr Rådmannen *Björk*, och det andra exemplaret, jemte skrifvelsen, lades till handlingarne.

§ 5.

Föredrogos och bordlades nedanberörda, inkomna Utskotts-Betänkanden och Memorial, nemligen:

Expeditions-Utskottets, № 8, och

Constitutions-Utskottets, N:ris 22—25; till hvilka rubrikerna införas i protocollen, rörande pröfning af de frågor, som för berörda Memorial och Betänkanden äro föremål.

§ 6.

Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. $^3/_4$ 8 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 9 Augusti.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Upplästes och godkändes ett af Ståndets Secreterare uppsatt förslag till Borgare-Ståndets underdåniga skrifvelse, angående städernas classification, så lydande:

»S. A. K.

Inom Borgare-Ståndet har förslag blifvit väckt, att, som den classification af Rikets städer, hvilken för tillämpningen af vissa stadganden så väl i Riksdags-Ordningen, som i Bevillnings-Författningen förutsattes, vore upprättad vid 1823 års Riksdag, utan att sedermera hafva undergått någon förändring, men rättvisa och god ordning fordrade, att denna classification, efter hvilken representationsrätten inom Borgare-Ståndet är ordnad samt bevillningsafgifterna för handel, näringar och all annan rörelse i städerna utgöras, tid efter annan blefve öfversedd och efter inträdda förändrade förhållanden rättad och jemnkad, och nu gällande classificationen af Rikets städer alltså måtte öfverses och granskas, samt de rättelser deruti intagas, som af omständigheterna påkallas, hvarjemte framställning skett, att det, i sammanhang dermed, måtte undersökas och bestämmas, hvilka af de, sedan städernas nu gällande classfördelning upprättades, tillkomna nya städer må vara till representationsrätts utöfvande berättigade och pligtige.

I följd häraf, och till vägledning för omdömet, angående städernas styrka och välstånd, på hvilka grunder Borgare-Ståndet anser classificationen hufvudsakligen böra stödjas, har bilagde tableau blifvit upprättad, som upptager: 1:o folkmängden vid 1845 års slut, enligt Tabell-Commissionens till Eders Kongl. Maj:t sednast afgifna underdåniga Berättelse, 2:o vidden af den städerna donerade jord, enligt E. K. M. Befallningshafvandes i underdånighet sednast afgifna Femårs-Berättelser, uppgjorda dels för åren 1842—1846, dels för åren 1842—1847, dels för åren 1843—1847 och dels för åren 1844—1847, 3:o lästetal å in- och utrikes gående fartyg, enligt E. K. M. och Rikets Commerce-Collegii underdåniga Berättelser för år 1849, 4:o tulluppbörden, enligt sistnämnde Berättelser, 5:o antalet af handlande, med deras betjening, hvaribland likväl ej upptagas qvinnor, som drifva handel på grund af 4 § i Handels-Ordningen, enligt meråberopade Berättelser, 6:o antal af fabriker, idkare och fabriksarbetare, enligt en ifrån Kongl. Commerce-Collegii Statistiska Contoir erhållen uppgift, grundad på Berättelser af Magistraterna i Rikets städer för år 1849, och 7:o antal af handtverkare, med deras gesäller, lärlingar och andra arbetare, enligt Kongl. Commerce-Collegii underdåniga Berättelse om fabriker och manufacturer för år 1849.

Enär Borgare-Ståndet, på grund af hvad upplyst är, funnit förändrade förhållanden, efter det nu gällande classification uppgjordes, hafva inträffat med vissa af Rikets städer, i så måtto, att folkmängd, rörelse och välmåga stigit i en del af dem, hvaremot andra ej förmått höja sig öfver deras dåvarande ståndpunkt, har Borgare-Ståndet ansett en förändrad classification böra ega rum och dervid ej allenast i öfvervägande tagit de allmänna classificationsgrunder, Tabellen innefattar, utan äfven de särskilda omständigheter och skäl, föranledde af olika lägen och näringsgrenar, m. m., som på städernas trefnad och bergning ega inflytande.

Classindelningen af Rikets städer är för närvarande sådan, att Stockholm och Götheborg upptagas i främsta rummet, såsom öfverclass, hvarefter upplöras:

i Första Classen:

№ 3 Norrköping.
» 4 Gefle.

i Andra Classen:

№ 5 Carlskrona.
» 6 Upsala.
» 7 Malmö.
» 8 Calmar.
» 9 Wisby.
» 10 Westerås.

i Tredje Classen:

№ 11 Westervik.
» 12 Uddevalla.
» 13 Landskrona.
» 14 Nyköping.
» 15 Fahlun.

№ 16 Christianstad.
» 17 Carlshamn.
» 18 Ystad.
» 19 Örebro.
» 20 Jönköping.
» 21 Linköping.
» 22 Lund.
» 23 Carlstad.
» 24 Borås.

i Fjerde Classen:

№ 25 Warberg.
» 26 Arboga.
» 27 Christinehamn.
» 28 Halmstad.
» 29 Helsingborg.
» 30 Köping.
» 31 Wexiö.
» 32 Söderköping.
» 33 Hudiksvall.
» 34 Mariestad.
» 35 Hernösand.
» 36 Wenersborg.
» 37 Sala.
» 38 Wadstena.
» 39 Hedemora.
» 40 Sundsvall.
» 41 Söderhamn.
» 42 Umeå.
» 43 Piteå.
» 44 Luleå.

i Femte Classen:

№ 45 Marstrand.
» 46 Skara.
» 47 Skenninge.
» 48 Nora.
» 49 Askersund.
» 50 Philipstad.
» 51 Wimmerby.
» 52 Kongelf.
» 53 Engelholm.
» 54 Strengnäs.
» 55 Thorshälla.

№ 56 Eskilstuna.
» 57 Enköping.
» 58 Sigtuna.
» 59 Lidköping.
» 60 Öregrund.
» 61 Södertelje.
» 62 Norrtelje.
» 63 Lindesberg.
» 64 Eksjö.
» 65 Ulricehamn.
» 66 Hjo.
» 67 Sköfde.
» 68 Mariefred.
» 69 Falköping.
» 70 Alingsås.
» 71 Sölvitsborg.
» 72 Laholm.
» 73 Trosa.
» 74 Östhammar.
» 75 Säter.
» 76 Åmål.
» 77 Skanör med Falsterbo.
» 78 Falkenberg.
» 79 Kongsbacka.
» 80 Cimbritshamn.
» 81 Strömstad.
» 82 Grenna.
» 83 Östersund.
» 84 Waxholm.
» 85 Haparanda.
Skellefteå.
Borgholm.

Vid tillämpning af ofvanåberopade grunder, har Borgare-Ståndet funnit sig icke ega anledning att, för sin del, besluta förändring i classificationen för andre, än följande städer, nemligen:

i Andra Classen:

för Malmö, som uppflyttas till första classen;

i Fjerde Classen:

för Halmstad, Helsingborg, Hernösand, Wenersborg och Sundsvall, som uppflyttas till tredje classen;

och *i Femte Classen:*

för Eskilstuna, Lidköping, Eksjö och Sölvitsborg, hvilka uppflyttas till fjerde classen.

Med denna förändring i ordning emellan städerna förenas nödvändighet att förändra städernas nummerföljd; och Borgare-Ståndet har fördenskull beslutat, att numereringen må grunda sig på städernas classification sålunda, att städerna följa efter hvarandra, class efter class, och att inom hvarje class främst uppföras de Städer, som uti classerna bibehållas, och dernäst de, som blifvit ifrån lägre class uppflyttade, dessa alla i den ordning inom classen, som hvardera classens Städer nu sig emellan inom Ståndet iakttaga; äfvensom Borgare-Ståndet funnit, att Fahlu Bergslag samt Bergsbrukens fem Val-District må hädanefter, som hitintills, införas, hvart och ett, näst efter den stad, inför hvars Magistrat Val-Districtets representant väljes; och hvad beträffar Östersund, Haparanda, Skellefteå och Borgholm, hvilka städer, såsom saknande egen jurisdiction, enligt Riksdags-Ordningen, ingen representationsrätt tillkommer, har Borgare-Ståndet ansett dem böra efter femte classens Städer, dock utan nummer, uppföras.

På grund af det föregående, uppställes förhållandet sålunda emellan Städerna och Bergsbrukens Val-Districter:

Öfver-Class:

№ 1 Stockholm.
» 2 Götheborg.

Första Classen:

№ 3 Norrköping.
» 4 Gefle.
» 4½ Bergsbrukens Första Val-District.
» 5 Malmö.

Andra Classen:

№ 6 Carlskrona.
» 7 Upsala.
» 8 Calmar.
» 9 Wisby.
» 10 Westerås.

Tredje Classen:

№ 11 Westervik.
» 12 Uddevalla.

№ 13 Landskrona.
» 14 Nyköping.
» 15 Fahlun.
» 15½ Fahlu Bergslag.
» 16 Christianstad.
» 17 Carlshamn.
» 18 Ystad.
» 19 Örebro.
» 19½ Bergsbrukens Fjerde Val-District.
» 20 Jönköping.
» 21 Linköping.
» 21½ Bergsbrukens Andra Val-District.
» 22 Lund.
» 23 Carlstad.
» 23½ Bergsbrukens Tredje Val-District.
» 24 Borås.
» 25 Halmstad.
» 26 Helsingborg.
» 27 Hernösand.
» 28 Wenersborg.
» 29 Sundsvall.

Fjerde Classen:

№ 30 Warberg.
» 31 Arboga.
» 32 Christinehamn.
» 33 Köping.
» 34 Wexiö.
» 35 Söderköping.
» 36 Hudiksvall.
» 37 Mariestad.
» 38 Sala.
» 39 Wadstena.
» 40 Hedemora.
» 40½ Bergsbrukens Femte Val-district.
» 41 Söderhamn.
» 42 Umeå.
» 43 Piteå.
» 44 Luleå.
» 45 Eskilstuna.
» 46 Lidköping.
» 47 Eksjö.
» 48 Sölvitsborg

Femte Classen:

№ 49 Marstrand.
» 50 Skara.
» 51 Skenninge.
» 52 Nora.
» 53 Askersund.
» 54 Philipstad.
» 55 Wimmerby.
» 56 Kongelf.
» 57 Engelholm.
» 58 Strengnäs.
» 59 Thorshälla.
» 60 Enköping.
» 61 Sigtuna.
» 62 Öregrund.
» 63 Södertelje.
» 64 Norrtelje.
» 65 Lindesberg.
» 66 Ulricehamn.
» 67 Hjo.
» 68 Sköfde.
» 69 Mariefred.
» 70 Falköping.
» 71 Alingsås.
» 72 Laholm.
» 73 Trosa.
» 74 Östhammar.
» 75 Säter.
» 76 Åmål.
» 77 Skanör med Falsterbo.
» 78 Falkenberg.
» 79 Kongsbacka.
» 80 Cimbritshamn.
» 81 Strömstad.
» 82 Grenna.
» 83 Waxholm.
Östersund.
Haparanda.
Skellefteå.
Borgholm.

Denna af Borgare-Ståndet uppgjorda classindelning af Rikets städer anmäles underdånigst, med underdånig anhållan,

att densamma må af Eders Kongl. Maj:t i Nåder stadfästas och kungöras.

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhärdar Borgare-Ståndet.

Stockholm den 7 Augusti 1851.»

§ 2.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 142, angående nyttjanderätt till jord och lägenheter för anläggande af allmänt nyttig inrättning,

№ 143, i anledning af väckt fråga om ersättning för kreatur, som inom Edsberga församling måst nedslagtas, till följd af lungsjuka bland boskapen,

№ 144, om en sådan reglering och indelning af båtsmansrotarne, att till hvarandra närmast belägna rotdelar må komma att höra till samma rote,

№ 145, om befrielse från, eller lindring uti det comministerbostället Mistelås åliggande roteringsbesvär,

№ 146, angående förändrad beräkning af resekostnadsersättning och dagtractamente för Rikets Ständers Revisorer,

№ 148, angående hospitalernes förbättring och underhåll,

№ 149, angående förklaring och ändring af 5:te § 25 Capitlet Rättegångs-Balken, och

№ 150, om inskränkning af den, genom Kongl. Förordningen den 22 December 1846, beviljade frihet att å landet idka handel.

§ 3.

Herr Talmannen tillkännagaf, att, jemlikt Ståndets förut fattade beslut, val till Ledamöter i Förstärkt Constitutions-Utskott nu borde företagas, och hemställde, om Ståndet ville utse sex Suppleanter, hvilken hemställan godkändes.

Herr *Billström:* Jag hemställer, om icke, med iakttagande af gammal praxis, de ordinarie Ledamöterne böra väljas särskildt, och derefter Suppleanterne.

Herr *Gråå:* I anledning deraf, att uti Förstärkta Stats-Utskottet fråga uppstått, huruvida de ständiga Suppleanterne uti Stats-Utskottet skulle vara behörige att, i händelse af någon Ledamots frånvaro, i hans ställe inträda, hemställer jag att Ståndet måtte förklara, det de ständige Suppleanterne i Constitutions-Utskottet må vara berättigade att såsom Ledamöter i Förstärkta Constitutions-Utskottet ingå, i fall de ordinarie Ledamöterne äro dertill förhindrade.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Såsom förhållandet nu är, hafva två af Constitutions-Utskottets ordinarie Ledamöter erhållit permission, och således hafva väl två af de ständige Suppleanterne ingått i deras ställe. Ansågos nu desse Suppleanter oberättigade att deltaga i Förstärkta Constitutions-Utskottet, skulle brist på Ledamöter der lätteligen kunna uppkomma.

Herr *Lagergren:* Det hade varit angeläget, att denna fråga blifvit förut väckt, ty jag måste verkligen erkänna, det jag icke har mig bekant namnen på de bland Ståndets Ledamöter, hvilka äro utsedda till ständiga Suppleanter i Constitutions-Utskottet.

Herr *Billström:* Vid val till Ledamöter i Förstärkt Stats-Utskott, så väl under denna, som föregående riksdagar, har Borgare-Ståndet ansett de ständiga Suppleanterne i Stats-Utskottet vara behörige att inväljas till Ledamöter i förstnämnda Utskott. Enahanda ordning bör väl äfven nu iakttagas; ty eljest skulle det inträffa, att de ständige Suppleanterne, om de icke tjenstgjorde för ordinarie Ledamöter, blefvo rentaf utestängda från det Utskott, der Ståndet ansett dem företrädesvis lämpliga att inträda. Den praxis, som hittills blifvit följd, är alltså den enda rätta. För närvarande är förhållandet inom Constitutions-Utskottet visserligen sådant, att tvänne Suppleanter der tjenstgöra; men detta kan dock upphöra när som helst och inträffar troligen äfven snart, enär de ordinarie Ledamöternes permissionstid i dessa dagar tilländagår.

Herr *Petré:* Jag är förekommen af Herr *Billström*. Någon reda vinnes icke, så vida man ej, såsom regel, antager, att endast de ordinarie Ledamöterne i Utskottet äro uteslutne från att väljas till Ledamöter i Förstärkt Utskott; hvaremot de ständige Suppleanterne icke böra derifrån uteslutas.

Herr *Björk:* Då Herr *Cassel* ej återkommer, förr än i slutet af nästa vecka, föreslår jag, att 8 Suppleanter i Förstärkta Constitutions-Utskottet utses.

Herr *Berger:* Jag skulle tro, att Ståndet redan beslutat att välja endast 6 Suppleanter, hvarvid det ock då bör förblifva.

På Herr Talmannens framställning, beslöt Ståndet, att de, hvilka äro utsedde till ständige Suppleanter i ett Utskott, äfven kunde ifrågakomma vid val till Förstärkt Utskott.

Herr *Gråå:* Jag har visserligen ingenting att erinra vid Ståndets nyss fattade beslut, att ständige Suppleanter i ett Utskott kunna väljas till Ledamöter i det Förstärkta Utskottet; men deraf bör ock följa, det de äro oberättigade att uti Förstärkta Utskottet ingå i ordinarie Ledamöters ställe. Detta hade jag ansett, att Ståndet bort bestämdt förklara.

Herr Talmannen hemställde härefter, om Ståndet ville förklara, att 8 Suppleanter borde utses, men Ståndet vidblef sitt förut fattade beslut, hvarigenom deras antal var bestämdt till 6.

Herr *Gråå:* Jag kan i sanning icke inse, hvarföre Herr *Talmannen* icke funnit för godt, att göra någon proposition, i anledning af min framställning, huruvida de ständige Suppleanterne kunde tillåtas, att i Förstärkt Utskott ingå i ordinarie Ledamöters ställe.

På af Herr Talmannen framställd proposition, beslöt Ståndet, att de ständige Suppleanterne icke skulle få i ordinarie Ledamöters ställe inträda i Förstärkt Utskott.

Härefter anställdes val med slutna sedlar:

1:o till 14 ordinarie Ledamöter i Förstärkt Constitutions-Utskott, hvarvid, efter det två sedlar, af hvilka den ena innehöll Herr *Wærns* namn två gånger och den andra upptog Herr *Ekholm*, som är Ledamot i Constitutions-Utskottet, blifvit casserade, erhöllo:

Herr *Gråå*	35	röster
» *Brodin*	26	»
» *Rinman*	27	»
» *Hesselgren*	24	»
» *Wærn*	37	»
» *Björk*	26	»
» *Murén*	25	»
» *Grape*	25	»
» *Petré*	24	»
» *Falhem*	24	»
» *Hörnstein*	25	»
» *Nordwall*	33	»
» *Bjuhr*	21	»
och » *Wedberg*	32	»

Och 2:o till Suppleanter, med förbindelse, att, då hinder uppstå för ordinarie Ledamöter, hvar efter annan, tjenstgöra i följande ordning, hvarvid undfingo:

Herr *Syk*	22	röster,
» *Pettersson*	21	»
» *Winge*	21	»
» *Berg*	19	»

Herr *Hjort* . . . . . 19 röster
och » *Rönblad* . . . . . 19 »

Varande ordningen emellan dem, som undfått lika röst-tal, bestämd efter de af dem representerade Städers nummer; och skulle om dessa val underrättelse meddelas vederbörande genom utdrag af Protocollet.

§ 4.

På derom gjord anhållan beviljades ledighet från Riksdagsgöromålen åt Herr *Syk* under tre veckor, räknade från den 15, Herr *Schwan* från den 10:de till och med den 17:de ocb Herr *Engzell* under 14 dagar, räknadt från den 17:de dennes.

§ 5.

Herr *Wærn* begärde ordet och uppläste ett så lydande anförande:

»Vid början af denna Riksdag har jag, underrättad derom, att sådana svårigheter mött actie-teckningen för anläggning af den jernbana från Örebro till Hult, för hvilken vid sistlidne Riksdag Statens garantie för fyra procents ränta å anläggningskostnaden under 16 år medgafs, att detta för hela riket högst vigtiga företag icke kunde blifva bragdt till stånd, väckt motion derom, att sådana jemnkningar af denna garantie och de vilkor, under hvilka densamma blef meddelad, som af oundgängligt behof erfordrades, måtte af Rikets nu församlade Ständer blifva vidtagna.

Den tidsutdrägt, som förorsakats af uti England under Riksdagen pågående och först helt nyligen afslutade underhandlingar om billigaste vilkoren, att från detta land erhålla en här saknad capitaltillgång för den föreslagna jernvägens fullbordan, hafva fördröjt afgifvandet af de upplysningar, angående detta ämne, och deraf föranledda framställning, som jag uti bemälte motion förbehöll mig, att under Riksdagens lopp få bifoga densamma till frågans ytterligare utredning; men sedan Grefve *A. E. von Rosen*, hvilken, såsom förste Ledamot af den Svenska Directionen för det för denna jernvägsanläggning bildade bolag, haft sig dessa underhandlingar ombetrodda, efter fulländadt värf, återkommit, får jag nu vördsamligen öfverlemna alla de handlingar i denna fråga, jemte den framställning i ämnet, hvartill jag finner mig befogad.

Hvad nu först handlingarne angår, så bestå desamme af:

1:o Original af ett den 7 Junii detta år emellan Grefve *A. E. von Rosen*, å ena sidan, och Jernvägsbyggnads-Entrepreneuren *George Burge* å den andra, afslutadt contract, hvaruti

bemälte *George Burge* förbinder sig, att, emot en betalning af 270,000 pund sterling, motsvarande den beräknade anläggningskostnaden 3,240,000 Riksdaler, inom 1853 års slut fullborda och i complett skick aflemna jernvägen emellan Örebro och Hult; äfvensom att, om så erfordras, emot viss hädanefter bestämbar ersättning per mil, fortfarande, underhålla samma jernväg,

2:o Afskrift af ett den 23 sistlidne Julii afslutadt tillägg till ofvannämnda contract, hvaruti bemälte *Burge* förbinder sig, att, så vida den af Staten garanterade räntan å anläggningskostnaden blifver höjd från 4 till 5 procent, då i stället för penningar, i betalning för af honom eller under hans ledning förrättadt arbete, emottaga actier uti bolaget, vare sig för hela det med honom contraherade belopp, eller för större eller mindre andel deraf,

3:o Förslag till förändrad octroj, och

4:o Förslag till förändrade Bolagsreglor för oftanämnde Jernvägsbolag, gemensamt uppsatta af Grefve *von Rosen* och Herr *Burge*, såsom förmodad blifvande actie-egare till betydligt belopp: innehållande dessa förslag dels sådana jemnkningar af den förra octrojen och de uti densamma intagna vilkoren för Statens garantie, hvaraf den förnämsta, att denna garantien skulle utsträckas för en tid af 25 år, som af Herr Burge ansetts erforderliga; dels sådana förändringar af de äldre bolagsreglorna, som Grefve *von Rosen* af erfarenheten lärt, såsom uti Sverige mindre vanliga, och som, obilliga ansedda, haft lagt hinder i vägen för en större och mera tillfredsställande actieteckning uti fäderneslandet, än den, som hittills egt rum,

5:o Tvänne bref från Bankirhuset Palmer, Mackillop, Dent & C:o till Grefve *von Rosen*, angående beloppet af den garantie, Staten skulle ikläda sig, och formen för en sådan garanties medgifvande, för att göra derpå grundade actiebref försäljbara uti England, eller med andra ord, de vilkor, under hvilka ett Svenskt Jernvägsbolag skulle kunna påräkna actieteckning uti sistnämnde land,

6:o Ett, i form af bref, till mig från Grefve *A. E. von Rosen* innefattadt sammandrag af ofvanstående handlingar och de förändringar, Grefven anser erforderliga för det stora ändamålets vinnande — den Svenska Industriens lyftning genom de förbättrade communicationer ett ändamålsenligt Jernvägssystems införande hos oss skulle medföra —, hvaråt han egnat hela sin verksamhet.

Bifogande jag till dessa handlingar dels öfversättningar af de deribland, hvilka äro på Engelska språket affattade, dels också ett i år utkommet nummer af en Engelsk jernvägsjournal, utvisande de vilkor, under hvilka garantier blifvit utländsk bolag för jernvägsbyggnader meddelade.

Den vördsamma framställning, hvartill jag häraf finner mig uppmanad, är naturligen i främsta rummet den, att Stats-Utskottet, till hvilket min motion blifvit remitterad, måtte taga samtlige uti ofvannämnde handlingar innehållna förändringsförslag, af mig för detta ändamål, såsom mina, upptagna, och allt hvad som i öfrigt kan i målet förekomma uti det mest noggranna öfvervägande och för Rikets Ständer framlägga förslag till sådana ändringar af det vid sista Riksdag uti denna fråga fattade beslut, som Utskottet kan finna ändamålsenliga och erforderliga, likasom de ytterligare bestämmelser eller vilkor, som af dessa förändringar lämpligen blifva en följd.

Det tyckes mig af handlingarne synas, att den för en industriel speculation låga ränta och den inskränkta tid, hvilka af Rikets sednast församlade Ständer medgåfvos för den af dem beslutade garantien, snarare väckt farhåga hos den utländska capitalisten att ingå uti ett företag, hvilket uti det land, uti hvilket det skulle göras, tycktes med misstroende anses, än att de deruti garanterade förmåner kunnat af honom, såsom verkliga fördelar, betraktas.

Det är ur denna synpunkt, eller såsom ett uttryck af förtroende för den föreslagna jernvägens godhet och lämplighet, som jag tror den ifrågasatta förhöjningen uti garantien af 5 procent under 25 år böra anses, och ehuru stor uppoffring uti en så förhöjd garantie måste anses ligga, under förutsättning, att den i sin helhet komme att utgå, är jag dock öfvertygad, att den i verkligheten ingalunda kunde komma att blifva så dryg, att den på något sätt borde lägga hinder i vägen för vinnande af de stora fördelar, jernvägens anläggning utan tvifvel för fäderneslandets industriela förhållanden skulle medföra.

Det finnes likväl ett annat och möjligen i flere afseenden ändamålsenligare sätt att vinna framgång åt företaget, nemligen om Staten skulle vilja genom årlig amortering inlösa hela jernbanan. Den visade derigenom, att den hade verkligt alfvar med företagets understödjande, och den utländska capitalisten skulle ej hafva att befara förminskning för honom i värdet af sin egendom. Då på detta sätt capitalet ersattes, skulle också räntan kunna betingas lägre eller, fortfarande, till 4 procent, och den ytterligare uppoffring, Staten skulle åtaga sig öfver den gamla garantien, skulle således inskränkas till räntans fortfarande, tills dess hela capitalet blefve inlöst — en i sanning för ett så stort mål måttlig fordran.

Huru mycket hela företaget skulle vinna i ändamålsenlighet genom jernvägens utsträckning till Köping, är naturligt och lätt insedt. Jag får derföre vördsamligen föreslå detta steg eller garantiens utsträckning äfven för anläggningskostnaden af jernvägen från Örebro till Köping. Enligt de kostnadsförslag, som deröfver blifvit gjorda, skulle för denna $6\frac{1}{4}$ mils långa vägs anläggning fordras ett belopp af 2,020,000 Riksdaler, hvilket, i anseende till terrainens bättre beskaffenhent, är betydligt billigare, jemnförelsevis mot vägsträckningens längd, än jernvägen från Örebro till Hult.

Den betydligaste af de förändringar, Grefve *von Rosen* i öfrigt föreslagit, är, att jernvägens bredd ej, såsom förut varit bestämdt, skulle från början göras nog stor för en dubbel banas inrättande, ehuru en sådan ej genast skulle nedläggas, vägen nu ej skulle göras bredare, än för enkel bana; men bolaget deremot vara förbundet, att, så snart Kongl. Maj:t funne en ökad trafik det påkalla, förstora densamma och anlägga dubbel bana. Det tyckes, som en besparing i anläggningskostnad skulle på detta sätt beredas bolaget, och så är också, utan tvifvel, förhållandet; men då detsamma skulle vara beredt att genast, då så fordrades, vidtaga den större kostnaden, kan häruti svårligen en anledning förefinnas att minska garantien. Deremot måste, å andra sidan, minskningen uti den tillsvidare och, så länge dubbel bana ej erfordras, onödiga underhållskostnaden för en större jordbank öka afkastningen, och således också minska garantien.

Vördsamt

C. F. Wærn J:or.»

Remitterades till Stats-Utskottet.

§ 6.

Vice Talmannen Herr *Halling* begärde ordet och yttrade: Efter den angenäma underrättelse, som i går meddelades, att Riksdagen skulle komma att nå sitt slut den 25 dennes, anser jag mig förbunden fästa Ståndets uppmärksamhet på en omständighet, som tyckes vilja lägga sig på tvären emot en sådan afsigt. Det är nemligen det dröjsmål, som i Expeditions-Utskottet eger rum. Redan i Måndags af-

lemnades till Utskottet Bevillnings-Utskottets Betänkande, innefattande förslag till tillägg uti en blifvande författning, rörande stämpladt papper, i anledning af Rikets Ständers särskildta beslut om krigsmanshus-afgifternas ersättande genom charta sigillata, men ännu har Betänkandet icke till Ständen ankommit. Med anledning häraf, tager jag mig friheten anhålla, det Herr Talmannen täcktes tillse, det någon så kraftig åtgärd måtte vidtagas, att ej Expeditions-Utskottet lägger hinder i vägen för Riksdagens afslutande. Då i de öfriga Utskotten, med undantag af Lag-Utskottet, göromålen icke taga alla der anställde tjenstemän i anspråk, torde, om ej annan utväg finnes, en del af dem böra användas i Expeditions-Utskottet.

Herr Talmannen förklarade härpå, att han, i hvad på honom ankomme, skulle söka sätta lif i Expeditions-Utskottet.

§ 7.

Föredrogs ånyo Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Utlåtande, № 5, i anledning af verkställd granskning af Ståndets Canzlie-Directions räkenskaper och förvaltning af Ståndets enskilda cassa, samt hvad Directionen i öfrigt uti dess till Ståndet aflåtna Memorial anmält och föreslagit.

Detta Utlåtande var af denna lydelse:

»Med öfverlemnande till den granskning, som kunde finnas lämplig att förordnas, af Canzlie-Directionens redovisning för Borgare-Ståndets, genom årliga bidrag från Städerna och Bruks-Districten, bildade Cassas tillstånd vid slutet af sistledne år, hade Canzlie-Directionen, uti Memorial af den 16 nästlidne Junii, ansett sig böra, på de af Cassa-Directeuren framförda skäl, understödja det af honom framstälda förslag, att ofvannämnde årsafgifter, såsom icke vidare af behofvet påkallade, måtte från och med nästa år 1852 och intill dess Ståndet behagade annorlunda besluta, upphöra att utgå, hvaremot indrifning af de afgifter, som voro oguldna vid 1850 års slut och för innevarande år upplöpte, borde ega rum; och har Borgare-Ståndet, genom Protocolls-Utdrag den 2 sistlidne Julii, till Uskottet remitterat berörde Memorial, med bilagor, i ändamål dels att revidera Canzlie-Directionens deri omförmälta räkenskaper, och dels att utlåta sig öfver hvad uti Memorialet i öfrigt förekomme.

I anledning häraf har Utskottet granskat berörde redovisning, som omfattar tiden från den 16 Junii 1848 till 1850 års slut, och jemnfört samma redovisning med den till grund derför liggande cassaboken, samt dervid inhemtat, att den

under Canzlie-Directionens förvaltning stående fond förstnämnde dag utgjorde ett belopp af B:co R:dr 4,387: 36. 5.

oberäknade då utestående obetalde räntor och årsafgifter till 1847 års slut, uppgående till 1,077 R:dr 28 sk. 10 rst., samt att under åren 1848, 1849 och 1850 influtit årsafgifter . . . . . 1,476: 28. 4.

och räntor . . . . . 609: 2. 8. — 2,085: 31. —

Summa B:co R:dr 6,473: 19. 5.

hvaremot cassans utgifter under samma tid utgjort . . . . . 718: 37. 4.

så att fondens behållning vid 1850 års slut var . . . . . B:co R:dr 5,754: 30. 1.

deraf contant . . . . . 2,492: 29. 8.

samt uti en Låne-Bankens obligation med 4½ procents ränta . . . . . 505: 35. 1.

uti en dito med 3 procents ränta . . . . . 89: 29. 4.

och uti bruksegares hypothekscassasobligationer med 4½ procents ränta . . . 2,666: 32. —

S:a 5,754: 30. 1.

Härvid bör likväl upplysas, att, enligt den fortsatta cassaboken, den 30 Maji detta år, med cassabehållningen och i öfrigt influtne medel blifvit inlöst en intecknad, enskild mans skuldsedel å 2,500 R:dr, löpande med 5 procents ränta.

Ehuru önskvärdt det varit, om Canzlie-Directionen, såsom följd af det uppdrag, Directionen, genom Borgare-Ståndets uti dess tryckta protocoller för den 5 Augusti 1848 intagna beslut, erhållit, kunnat utfinna att vidtaga någon verksammare åtgärd till vinnande af minskning uti balancerne för andra Bruks-Districtet af 97 R:dr 23 sk. 9 rst., eller således i det närmaste för 5 år, och för fjerde Bruks-Districtet af 206 R:dr 40 sk. 9 rst., eller för mera, än 10 år, anser likväl Utskottet berörde förhållande ej böra lägga hinder i vägen att, med godkännande af den för öfrigt utan anmärkning lemnade redovisningen, tillstyrka Borgare-Ståndet:

att meddela Canzlie-Directionen full décharge för sin förvaltning af Borgare-Ståndets cassa till sist-

lidne års slut, med betygande af Ståndets erkänsla för vid berörde förvaltning ådagalagd möda: förbehållande sig Utskottet, att i det följande få föreslå de åtgärder, som må anses erforderliga, för att emotse full reda för ännu utestående årsafgifter.

Utskottet öfvergår nu till besvarande af Canzlie-Directionens gjorda framställning, att ifrågavarande årsafgifter, som utgå af Stockholm med 100 R:dr, Götheborg med 50, hvarje första classens stad med 15 R:dr, andra classens med 6 R:dr 32 sk., tredje classens med 5 R:dr, fjerde classens med 2 R:dr, femte classens med 1 R:dr, samt för hvarje Bruks-District med 20 R:dr, måtte upphöra med detta års slut; i sammanhang hvarmed Directionen tillförlitligen ådagalagt, att cassans fond då bör kunna påräknas öfverstiga 6000 R:dr, och följaktligen, äfven fruktbärande gjord blott mot fyra och en half procent, lemna en årsinkomst af 270 R:dr, samt att årsafgifterna, sådana de hittills visat sig, endast uppgått till vid pass 260 R:dr.

För bedömandet af denna fråga, har Utskottet närmare undersökt beskaffenheten af de utbetalningar, cassan nu vidkännes. Härvid har det icke kunnat undfalla Utskottet, att under Riksdagarne prenumeration å flera tidningar egt rum för Ståndets Canzlie, hvilken utgift af omkring 30 R:dr skulle kunna besparas med afseende derå, att samma tidningar, af allmänna riksdagskostnaderne genom Riksgälds-Contoiret betalte, äro att tillgå uti Ståndets klubbrum, derifrån, om så nödigt aktas, de under Ståndets plena kunna genom vaktbetjeningen tillhandahållas; att af Ståndets enskilda cassas utgifter förekommer en på 3 R:dr till särskild person för afhemtning till klubben af Götheborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning, hvilket besvär synes kunna och böra vidkännas, utan särskildt arfvode, af någon bland Ståndets 5 vaktmästare; och att dessutom af Ståndets enskilda cassa, i olikhet med hvad i de öfriga Riks-Stånden sker, hvarest dylika utgifter godtgöras genom Riksgälds-Contoiret, utbetalts för annonce i tidningarne om anbud å tryckningen af Borgare-Ståndets protocoller, äfvensom för papper till, samt tryckning, pressning och skärning af förteckning å Ståndets Ledamöter vid Riksdagarne, anslag till Ståndets plena och inträdespolletter till läktaren för åhörarne, tillsammans 29 R:dr 45 sk. Genom rättelse härutinnan för framtiden, torde besparing i utgifterna för Ståndets cassa kunna vinnas, hvadan, och på de af Canzlie-Directionen andragna skäl, — hvartill kommer,

att, efter hvad Utskottet genom anställda beräkningar erfarit, äfven med antagande, att förlust på äldre restantier skulle uppkomma till ett belopp af 300 R:dr, årsafgifterna för detta år utgöra 471 R:dr, och att böter äro ådömda städerna Thorshälla, Trosa och Skanör, som tillfalla Ståndets cassa till fondens förökande, — Utskottet, — som med full tillförsigt antager, att capitalfonden kommer att icke så obetydligt öfverstiga 6000 R:dr, och att räntan deraf destoheldre torde kunna calculeras till 5 procent, som, på sätt förut nämndt är, 2,500 R:dr af fonden redan äro efter en sådan räntefot, emot inteckning i fast egendom, utlånte, samt att ett vidare uppbärande årligen af afgifter från 84 städer och 5 Bruks-Districter, utan att vara af något förutsedt behof numera påkalladt, om ock för de flesta af de betalande obetydliga, visat sig medföra en ändamålslös möda för Canzlie-Directionen, som derom haft att besörja, icke eller tvekar, att tillstyrka Borgare-Ståndet, att, med bifall till Canzlie-Directionens i ämnet framställda förslag, besluta:

1:o att erläggandet och uppbörden af årsafgifter till Borgare-Ståndets cassa från städer och bruksdistricter må upphöra från och med ingången af nästa år 1852 och till dess Ståndet annorlunda härom beslutar;

2:o att hvad af fonden består i bruksegares hypotheks-cassas och Bankens obligationer mot dels fyra och en half, och dels tre procents ränta bör förvandlas till penningar, så snart tillfälle erbjuder sig att, emot säker inteckning i fast egendom och 5 procents ränta, utlåna af fonden ytterligare 5,500 R:dr, så att grundfonden alltid blifver minst 6000 R:dr;

3:o att uppdraga åt Canzlie-Directionen, att icke allenast genom meddelande åt vid Riksdagen närvarande Fullmäktige för bruksdistricten och genom anmälan hos Kongl. Maj:ts och Rikets Bergs-Collegium, i ändamål att komma till vederbörande Bergsfogdars kännedom, utan äfven genom, inom detta års slut, till Magistraterne i städerne aflåtande circulairbref, besörja, att beslutet i första punkten kommer till alla vederbörandes underrättelse, med erinran till en hvar, som i detta fall har åliggande med upphörd, att sednast inom Januarii månads utgång nästa år 1852 hafva till Canzlie-Directionen inbetalt alla oguldna afgifter för förflutna tider och till och med detta år, efter den uppgift, som Directionen lemnar, vid påföljd, att annars vara underkastad lagsökning, den Directionen behagade, så snart den föreskrifna tiden tilländalupit, genom sin Secreterare ovägerligen låta gå i fullbordan.

I öfrigt, och sedan Utskottet, i Memorial, № 3, bland annat ansett staden Östersund, som långt för detta upphört att ega egen jurisdiction, icke numera innehafva eller få utöfva representationsrätt inom Borgare-Ståndet, eller kunna bland Rikets städer classificeras, på hvilken classification beloppet af årsafgiften grundas, hemställer Utskottet:

att Östersunds stads obetalta afgifter för åren 1849 och 1850, 2 R:dr Banco, må afskrifvas och samma stad inga vidare afgifter påföras.

På Borgare-Ståndets Enskildta Utskotts vägnar:

C. C. Halling.

August Rundqvist.

Reservation:

Af Herr *Lagergren.*»

Härvid förekommo:

a) Yttrandet om décharge till Canzlie-Directionen.

Bifölls.

b) Hvad Utskottet, rörande åtgärder för framtiden, tillstyrkt.

1:sta punkten.

Herr *Lagergren:* Då detta ärende i Enskildta Utskottet förevar, var jag icke tillstädes. Också är jag icke med Utskottet af samma tanka. För min del, finner jag ej skäl att låta de hittills bestämda årliga bidragen upphöra. Sannt är väl, att utvägar af Utskottet uppgifvas för minskande af utgifterna; men alltid återstår dock behofvet och det angenäma att hafva en cassa. Så länge Ståndet har en cassa, kan Ståndet för sin klubb bereda åtskilliga förmåner, på hvilka trefnaden af klubben kan bero. Eftergifvas nu, på sätt blifvit föreslaget, de årliga afgifterna, så tär man på capitalet, som då snart försvinner. Afgifterna äro dessutom, med undantag af dem från Stockholm och Götheborg, så ytterst obetydliga, att den förmenta lisan af deras upphörande ej blifver märkbar; och då i allt fall en Canzlie-Direction måste finnas, förtjenar det ej att tala om den obetydliga tillökning i dess göromål, som af medlens indrifvande, på sätt hittills egt rum, förorsakas. Jag anhåller om proposition på afslag å Utlåtandet.

Herr *Palander:* I motsats till hvad den föregående talaren yrkat, anser jag Utskottets Utlåtande böra bifallas. Då, efter hvad utredt är, cassan kan bestrida de behöfliga utgifterna, kan jag ej inse, hvarföre man behöfver ytterligare göra tillskott. Om det i framtiden skulle behöfvas, kan man ju

åter börja med de årliga afgifterna, men jag kan ej se, hvartill det tjenar att samla en fond, för hvilken något ändamål icke finnes till.

Herr *Brinck:* Ehuru angenämt det än är, att samla fonder för välgörande ändamål, finner jag likväl, då här icke är fråga om något sådant, ej skäl att vidare öka den, som Ståndet redan eger. Då det af de nu granskade räkenskaperna visar sig, att de afsedda utgifterna fullt ut kunna betäckas af räntemedlen på den fond, som finnes, tror jag, att Utskottet välbetänkt tillstyrkt, att de årliga afgifterna hädanefter skola upphöra. Det är mindre behagligt, att utkräfva afgifter äfven för angelägnare ändamål, än det, hvarom här är fråga. Herr *Lagergren* har sagt, att det är en lätt sak att få ut medlen; men så är verkligen ej förhållandet. För ett bruksdistrict restera afgifter för 10 år, och för ett annat för 5 år, hvilket förhållande kan tjena, som bevis för mitt påstående. Måhända har Directionen för indrifvande af dessa restantier icke gjort, hvad den kunnat, nemligen genom lagsökning utkräft restantierne; men den förskonades vid förra Riksdagen från vidtagande af strängare åtgärder, då representanterne lofvade gå i författning om medlens inbetalande, hvilket dock ej skett. Vid detta förhållande hemställer jag emedlertid till Herr *Lagergren*, om icke äfven han finner det vara skäl, att afgifterna nu upphöra. Det står ju i alla fall Ståndet öppet, att när, som helst, åter börja med taxeringar, derest man skulle finna sig deraf vara i behof.

Herr *Bosæus* instämde.

Herr *Winge:* Äfven jag anser skäl ej vara att fortsätta insamlandet. I allmänhet finner jag det icke vara riktigt, att samla fonder; ty slutligen kommer allt, hvad folket eger, att ingå i cassor. Derför har man ock på sednare tider ansett lämpligare att göra sammanskott för hvarje gång, då medel behöfvas. Så är förhållandet t. ex. med de bildade Brandstodsbolagen. Jag bifaller Utlåtandet.

Discussionen förklarades slutad; och, på af Herr Talmannen derom framställd proposition, bifölls, hvad Utskottet i första punkten tillstyrkt.

Herr *Lagergren* reserverade sig mot beslutet.

2:dra punkten.

Bifölls.

3:dje punkten.

Bifölls.

Samt hvad Utskottet hemställt, rörande afskrifning af

Östersunds stads obetalda afgifter för åren 1849 och 1850, och derom, att vidare afgifter ej må nämnde stad påföras.

Bifölls.

§ 8.

Herr *Brinck* begärde ordet och yttrade: Sedan Ståndet nu bifallit Enskildta Utskottets Utlåtande och meddelat Canzlie-Directionen décharge, tager jag mig friheten hemställa, om icke val af ny Direction kunde ega rum.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag är förekommen af Herr *Brinck*, men vill gå ett steg längre. Jag föreslår nemligen, att valet måtte ske nu genast genom att obligera förra Directionen att recapitulera. Herr Borgmästaren *Holm* har likväl förmält sig vara hindrad att med befattningen längre fortfara, hvarföre jag i hans ställe föreslår Herr *Schönmeyr*.

Flera Herrar Ledamöter instämde.

På af Herr Talmannen framställd proposition, utsågos till Ledamöter i Borgare-Ståndets Canzlie-Direction Herr Rådmannen och Riddaren *Johan Fredrik Gråå*, Herr Rådmannen *Sven Johan Schönmeyr*, Herr Grosshandlaren *Frans Schartau*, samt Handlanden och Riddaren Herr *Anders Magnus Brinck*, om hvilket val underrättelse skulle genom utdrag af protocollet meddelas.

§ 9.

Föredrogs ånyo Expeditions-Utskottets Memorial, № 8, angående återremiss af skrifvelseförslagen N:ris 117, 118 och 119.

Herr *Gråå:* Expeditions-Utskottet har ställt sig under egiden af 75 § Riksdags-Ordningen, för att undgå besvara återremissen. Ifrån detta Stånd var dock ingen anmärkning gjord emot innehållet af skrifvelseförslagen, utan blott i afseende derå, att dessa skrifvelseförslag aflätos, innan förslag jemväl, rörande de öfriga hufvudtitlarne, voro uppgjorda. Emedlertid lärer, i ärendets nuvarande skick, någon annan åtgärd icke kunna vidtagas, än att lägga Memorialet till handlingarne.

Discussionen ansågs slutad, och Expeditions-Utskottets Memorial, № 8, lades till handlingarne.

§ 10.

Föredrogos ånyo Constitutions-Utskottets Memorialer:

№ 22, i anledning af återremisser af Constitutions-Utskottets, i Memorial, № 11, afgifna förslag till ändring i 39 § Riksdags-Ordningen, angående val af Ordförande i Utskott och andra delegationer af Rikets Ständer.

Herr *Brinck* ansåg Memorialet böra läggas till handlingarne.

Herr *Berger:* Jag kan ej dela Herr *Brincks* nu yttrade mening, utan hemställer jag, att Ståndet, med vidblifvande af sitt förut fattade beslut, måtte uppdraga åt Utskottet att uppsätta och ofördröjligen inkomma med voteringsproposition.

Herr *Halling* instämde.

På härefter af Herr Talmannen framställd proposition, fattade Ståndet ett sådant beslut, som Herrar *Halling* och *Berger* föreslagit.

№ 23, i anledning af erhållen återremiss af Memorialet, № 14, rörande åtskilliga till Förstärkt Stats-Utskott hänvisade frågor.

Herr *Halling:* Hvad detta Memorial angår, anser jag enahanda åtgärd böra vidtagas, som, rörande Memorialet, № 22, nyss blifvit beslutad.

Uppå härom framställd proposition, beslöt Ståndet, att, med vidblifvande af sin förut uttalade mening, uppdraga åt Constitutions-Utskottet att uppgöra och ofördröjligen inkomma med voteringsproposition.

№ 24, i anledning af erhållen återremiss af Memorialet, № 15, innehållande förslag till ändring i 36 och 43 §§ Riksdags-Ordningen, rörande sammansatta Utskott.

Herr *Berger:* Då detta Memorial innefattar en förändring af Borgare-Ståndets förut i ämnet fattade beslut, hemställer jag, om icke Ståndet, med frånträdande af sitt förra beslut, borde bifalla Memorialet, helst den deruti föreslagna förändringen icke afser sjelfva saken, utan blott en bättre redaction, som jag tror vara allt skäl att bifalla.

Med frångående af fattadt beslut, antog Ståndet förslaget, enligt Memorialet, № 24, att hvila till Grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag; och

№ 25, i anledning af ett Stånds återremiss af Memorialet, № 16, innehållande förslag till ändring i 49 § Riksdags-Ordningen och 56 § 1 mom. Regerings-Formen, angående motioner.

På framställd proposition, beslöt Ståndet, att anmoda Constitutions-Utskottet, att, så vida Hedervärda Bonde-Ståndet vidblifver sitt särskildta beslut i ämnet, ofördröjligen inkomma med voteringsproposition.

§ 11.

Bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris 302 och 303,

hvartill rubrikerna förekomma i protocollet öfver ärendernas handläggning.

§ 12.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. 1 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 12 Augusti.

Plenum kl. ½ 8 e. m.

§ 1.

Justerades återstående delar af Protocollen för den 19 och 21 sistlidne Julii, samt protocollen för den 5 och 6 dennes, i hvad de angå en del återremitterade ärenden.

§ 2.

Herr *Sundström* uppläste en skriftligen författad motion:

»Vördsamt Memorial.

Enär Stats-Utskottet, enligt dess Utlåtande, № 283, icke funnit öfvervägande skäl anförda uti den af Riksdags-Fullmäktigen *Joh. Gustaf Wasmuth* till Rikets Höglofl. Ständer gjorda framställning om afskrifning och restitution af anmärkningsmedel, m. m., ådömde förre Regimentsskrifvaren Fältkamereraren P. A. Arell, och Betänkandet blifvit uti 3 Stånd bifallet, så får jag härigenom vördsammast framställa, att, om det ådömde capitalet, hvarå återstå 898 R:dr 10 rst. Banco, dertill tillgång lärer finnas i Arells concursmassa, utgår till dess fulla belopp, Rikets Ständer förskona honom från all räntebetalning, synnerligast som Arell haft full anledning att följa det redovisningssätt, honom, enligt räkenskapen, blifvit förelagdt, emot hvilket aldrig någon anmärkning under hans tjenstetid, eller tillförene, egt rum. Och då Statsverket härigenom utfår dess fulla capital, vädjar jag till all rättvisa, billighet och mensklighet för vinnande af bifall till min härigenom gjorda framställning, enär Arell i annat fall på ålderdomen, med hustru och oförsörjda barn, blifver alldeles ruinerad, och icke kan, med andel af sin lilla löne-

inkomst, såsom Revisor i Arméens Pensionscassa, med sina creditorer uppgöra så, att han får qvarstadna vid sin tjenstebefattning: anhållande jag, att detta Memorial varder till vederbörligt Utskott remitteradt.»

Lades på bordet.

§ 3.

Herr *Brinck* afgaf en skriftligen uppsatt motion, angående låneunderstöd till Allmänna Barnhuset i Stockholm, hvilken motion lyder sålunda:

»Vördsamt Memorial!

Den nödställda belägenhet, hvari Stora Barnhuset i Stockholm för närvarande sig befinner, och som för detsamma gör omöjligt att fortsätta sin ädla verksamhet, att undan nöd och förderf rädda och till nyttiga medlemmar uppfostra de värnlösa, till sitt upphof skuldfria barn, som, i följd af föräldrars oförmåga eller hjertlösa likgiltighet för sin afföda, blifvit åt inrättningens vård anförtrodda, är så allmänt känd och erkänd, att något vidare ordande derom torde få anses öfverflödigt. På af den nuvarande Directionen gjorda underdåniga framställningar om åtgärders vidtagande till afhjelpande af Barnhusets bekymmersamma financiela ställning, har Kongl. Maj:t för några månader sedan anbefallt Öfver-Ståthållare-Embetet att på allmänna sockenstämmor låta höra hufvudstadens församlingar, huruvida de ville anskaffa de för Barnhuset oundgängliga medel, 118,400 R:dr, att med ⅓:del utgå under hvardera af åren 1851, 1852 och 1853. Härtill hafva församlingarne enhälligt svarat *nej*. Denna under Riksdagen inträffade händelse, som tillintetgjort all förhoppning, att Barnhuset från detta håll skulle blifva hulpet i sin nöd, har föranledt åtskilliga för barnhertighets-inrättningens bestånd ömmande representanter, att, i stöd af 56 § Riksdags-Ordningen, väcka motioner så väl inom Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, som ock inom detta Högtärade Stånd, i syfte att genom Statens mellankomst få Barnhusets förlägenhet afhjelpt. Af samma anledning får jag, med åberopande af samma §, föreslå, att Rikets Ständer måtte bevilja Stora Barnhuset i Stockholm ett lån, stort 100,000 R:dr Bco, att från Riksgälds-Contoiret utgå och af Barnhuset räntefritt innehafvas under den tid, nu uppgörande statsreglering blifver gällande, men att efter denna tid Barnhuset å lånet godtgör årlig ränta och verkställer capitalafbetalning; och torde Stats-Utskottet, dit jag anhåller denna motion måtte remitteras,

varda anmodadt att föreslå de vilkor och närmare bestämmelser, som i förevarande fall kunna erfordras.»

Remitterades till Stats-Utskottet.

§ 4.

Herr *Petré:* Herr Talmannens tillkännagifvande i sista plenum derom, att Kongl. Maj:t är betänkt att låta afblåsa Riksdagen den 25 i denna månad, skänker oss en tillfredsställande visshet, att någon ny Kongl. Proposition icke är att förvänta under innevarande Riksmöte. Man kan således äfven taga för afgjordt, att Regeringen låter de förslag i flera frågor, å hvilkas framläggande man varit betänkt, antingen hvila eller rent af förfalla. Den controvers, som härom förefallit i Talmans-Conferencen, har följaktligen icke varit utan sin helsosamma påföljd, och jag kan derföre gerna lemna åt glömskan de personliga utfall, för hvilka jag, i anledning deraf, varit föremål. En anmärkning härom till Ståndets Protocoll har jag ansett mig icke böra åsidosätta, helst jag trott det vara i sin ordning, att jag icke på annat sätt uppträder emot de tillvitelser, som den officiela beställsamheten visat sig mån att emot mig rikta.

§ 5.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Memorial och Utlåtande:

№ 302, i anledning af verkställda omröstningar, angående tullbevillningen.

Lades till handlingarne.

samt № 303, i anledning af väckta motioner om vidtagande af nödiga controler å användande af städernas tolagsmedel för dermed afsedda ändamål.

Herr *Lagergren:* Detta Stats-Utskottets Utlåtande synes mig icke innebära något i sak. Den åtgärd, som derigenom föreslås, att Kongl. Maj:t skulle anbefalla, kan i sjelfva verket icke leda till något gagnande, ja ej till annan påföljd, än möjligen en och annan kitslig anmärkning. Jag säger »kitslig», emedan man vid sådana anmärkningar icke lärer underlåta att utgå ifrån den så kallade concessionen. Det gäller likväl, att tolagsmedlen i åtskilliga städer, med full rätt, användas äfven till aflöningar. Om således Kongl. Maj:t, på den tillstyrkta underdåniga skrifvelsen, skulle i nåder utfärda sådan befallning, som deri skulle begäras, och någon handläggning af ifrågasatta beskaffenhet derpå följde, kunde det icke leda till annat, än, såsom antydt är, anmärkningar utan allt ändamål. Jag yrkar fördenskull afslag å förevarande Utlåtande.

Häruti instämde flera af Ståndets öfriga Herrar ledamöter.

Herr *Wærn:* Jag kunde åtnöja mig med att instämma uti den föregående talarens yttrande, men vill derjemte upplysa något om behandlingen af denna fråga i Stats-Utskottet. Der yrkades från början med stor ifver, att städernas tolagsmedels användande borde underkastas verklig granskning. Deremot erinrades väl, och jag deltog i denna anmärkning, att dessa medel blifvit för bestridande af communala utgifter skänkta till städerna. Af denna orsak ansåg sig ock Utskottets majoritet icke kunna bifalla motionerna. Men som fall af verkliga missbruk vid medlens användande uppgåfvos, beslöt pluraliteten af Utskottets medlemmar att hos Kongl. Maj:t anhålla om i någon mån controllerande åtgärder, på sätt som i förevarande Utlåtande blifvit tillstyrkt. Ehuruväl jag motsatt mig detta beslut, såsom, enligt min åsigt, alldeles onödigt, reserverade jag mig likväl icke deremot, emedan jag tyckte den åsyftade åtgärden vara på det hela ganska oskyldig. Men då afslag å Utlåtandet nu är äskadt, har jag ock velat tillkännagifva min åsigt derom, att detta är den i sig sjelf mest lämpliga åtgärden, och instämmer derföre i detta yrkande.

Herr *Norin:* Äfven jag har icke anmält någon reservation emot detta Stats-Utskottets Utlåtande, ehuru jag icke delar de åsigter, som i motionerna uttalas. Jag motsätter mig likväl icke det slut, hvartill de olika meningarne inom Utskottet sammanjemnkades, emedan jag ansåg den föreslagna underdåniga skrifvelsen vara af så oskyldig art, helst Commerce-Collegium redan förut flera gånger infordrat sådana uppgifter, som Utlåtandet afser. Enskildt tyckte jag ock, att ledamöterne af Borgare-Ståndet i Utskottet icke borde hålla på ett slikt medgifvande, emedan ett motsatt förfarande skulle kunnat tydas så, som skulle städerna vara angelägne, att användandet af tolagsmedlen icke blefve granskadt. Om desamma har ock så länge tvistats, att ett slut derpå blifvit högst önskvärdt, och, för min del, trodde jag mig kunna hoppas, att en sådan, som den af Utskottet föreslagna åtgärd skulle för längre tid, om än ej för alltid, aflägsna detta gamla Riksdagsämne.

Herr *Lagergren:* Det är mycket att beklaga, att ett så oriktigt begrepp synes vara hos Rikets Ständer rådande om den andel, städerna uppbära af tolagsmedlen, om behofvet deraf och dess användande. Man synes tro, att endast

godtycklighet härvid gjort och gör sig gällande, utan att besinna, huru redan den stora olikhet emellan tolagsinkomsterne för olika städer bevisar rättmätigheten af denna inkomst, afpassad efter hvarje stads rörelse, hvars olikhet betingas af handelns rivaliserande natur, men att ock denna inkomst tjenar dertill, att varupriserna icke så lätt kunna hållas högre i den ena staden, än i den andra. Man borde icke förgäta, att, utan en sådan afgift på handeln, som i hela den civiliserade verlden exsisterar, det icke vore möjligt att uppehålla alla allmänna byggnader och anstalter, hvarigenom handeln i städerna befrämjas. Man tyckes föreställa sig, att denna städernas inkomst är ett blott nådeverk, men glömmer då, att densamma fullt uppväges af de mångfaldiga skyldigheter, hvilka städerna åtagit sig i och för handelns befrämjande, till hela landets gagn. Jag kommer åter till det påstående, att, om den af Stats-Utskottet föreslagna underdåniga skrifvelse beslutas och Kongl. Maj:t deruppå anbefaller städerna åsyftad redovisningsskyldighet för tolagsmedlen, sådant endast skall leda till vexatoriska anmärkningar, förlamande den verksamhet, som nu råder på ett med ifrågavarande inkomst öfverensstämmande sätt. Om ock de öfrige Riks-Stånden tilläfventyrs gilla Utlåtandet, så fordrar likväl handelns eget intresse, att städernas committenter afslå, hvad Stats-Utskottet i denna fråga tillstyrkt.

Herr *Gråå:* Likasom Herr *Norin*, ansåg jag förevarande Utlåtande i och för sig vara så oskadligt, att ledamöterne af Borgare-Ståndet inom Stats-Utskottet icke hade af nöden att deremot anmäla reservation. Då ärendet förevar på Utskottets Inkomst-Afdelning, motsatte jag mig visserligen ett sådant tillstyrkande, som Utlåtandet innefattar, helst motionerna i ämnet dertill icke omedelbart föranledde. Men majoriteten var af en annan mening. Jag kan likväl icke inse, att den föreslagna åtgärden skall leda till något ändamål, helst Commerce-Collegium icke har något Revisions-Contoir, der granskning kan företagas, och sådana uppgifter å tolagsmedlen, hvilkas infordrande skulle anbefallas, aldrig tillförene vägrats, då de blifvit äskade. Enär följaktligen den tillstyrkta åtgärden är både onyttig och onödig, förenar jag mig med de talare, hvilka yrkat afslag.

Herr *Ekenman:* Sannt är det väl, att förevarande Utlåtande är af oskadlig art, och, för min del, skulle jag ock ej anse betänkligt att bifalla detsamma, under den förutsättning, att det, om ock af Rikets Ständer gilladt, ej leder till

något resultat. Men ur en annan synpunkt anser jag deremot vådligt att bifalla Utskottets förslag. Ett sådant beslut skulle nemligen framgent kunna åberopas, derest, emot skeende försök att inkräkta på städernas tolags-inkomster, Borgare-Ståndet ansåg sig böra invända, att frågan derom är af privilegii-natur. I förevarande Betänkande finnes nemligen en stroph, som förskottsvis upptager och besvarar en sådan invändning på följande sätt: »något hinder för åläggandet af en sådan redovisningsskyldighet kunde så mycket mindre uppkomma af den omständighet, att man velat anse frågan om städernas tolag vara af privilegii-natur, som Regering, Ständer och Borgerskap vid flera tillfällen ansett densamma icke vara af sådan egenskap, hvilket bevisades deraf, att uti tulltaxan af den 24 April 1816 tolagsfrihet blifvit stadgad för åtskilliga varor, och att Kongl. Maj:t genom nådigt Bref af den 14 Augusti 1850 fritagit några artiklar från tolag; hvarförutan tolagsfrågor blifvit af Rikets Ständer och deras Utskott vid Riksdagarne, utan afseende å Borgare-Ståndets mening, handlagde.» Jag hemställer, i anledning häraf, om någon uraktlåtenhet eller tillgörande af Rikets Ständer skall kunna föranleda till slutsatser, sådana, som den ifrågavarande, och den omedelbart derefter följande: »Då således den städerna tid efter annan på economisk lagstiftningsväg medgifna rättighet till uppbärande af tolag icke är af privilegii-natur.» För min del, kan jag icke medgifva, att frågan, huruvida dessa medel äro af privilegii-natur, bör underkastas någon omprövning; och just i det ändamål, att, såsom jag antydt, det beslut, Ståndet nu går att fatta, icke framdeles må kunna åberopas till stöd för beslut, rörande ifrågavarande medel, yrkar jag afslag å förevarande Utlåtande.

Herr *Petré:* Som ett yttrande i denna fråga, om det skulle gifvas den utveckling, som sakens vigt och dermed förknippade omständigheter påkalla, måste blifva alltför vidlyftigt, och alltså taga den redan nog anlitade tiden så mycket i anspråk, att måhända tid derigenom skulle betagas för handläggning af andra allmänna ärenden, så vill jag icke bidraga till discussionens förlängning i förevarande fråga.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag vill fästa Herr *Ekenmans* uppmärksamhet derå, att han misstagit sig, då han fört Utskottet till last de yttranden, han utur Betänkandet citerat, hvilka blott utgöra referater af hvad i motionerna anförts. I öfrigt får jag tillkännagifva, att denna frågans utgång är för mig temligen likgiltig, emedan den auctoritet,

som genom bifall till Utlåtandet skulle lemnas Regeringen, redan alltifrån det nya statsskickets början tillkommit densamma. Jag skall derföre icke motsätta mig bifall, ej heller strängt hålla på afslag å förevarande Utlåtande.

Herr *Ekenman*. Jag kan visst icke motsäga, att de af mig anförde citater ur Betänkandet egentligen äro referater ur motionerna. Men jag har likväl icke kunnat skilja från mig den föreställning, att Utskottet, att sluta af det sätt, hvarpå dessa yttranden i Betänkandet äro anförda, derigenom erkänt eller adopterat desamma. Annars borde väl ock i det sist citerade yttrandet icke stå: »tolag icke är af privilegii-natur», utan: »tolag icke vore af privilegii-natur.»

Herr *Gråå:* Det är möjligt, att Utskottet, eller vederbörande i dess Canzlie, begått något fel i skrifsättet uti nu anmärkta hänseende. Men visst är, att de af Herr *Ekenman* citerade uttryck icke stå för Utskottets räkning i Betänkandet, utan höra till referatet af motionerna. Utskottets egna framställning börjas först pag. 33 näst efter orden: »sammanträdande Stats-Revisorer.»

Discussionen förklarades slutad, och blef Stats-Utskottets tillstyrkande i förevarande Utlåtande, № 303, utaf Ståndet afslaget.

§ 6.

Föredrogs ånyo Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Memorial, i anledning af Borgare-Ståndets föreläggande att besvara väckt motion om förbud för handlande å landet att försälja bränvin och andra spirituosa.

Herr *Berger* begärde Memorialets ytterligare bordläggning.

Herr *Wærn:* Jag kan icke godkänna de skäl, Utskottet i detta Memorial anfört, för att undandraga sig att efterkomma Borgare-Ståndets föreläggande. Utskottet må väl hafva yttrat några ord, rörande *Jonas Christofferssons* motion, samt, i förening med Bevillnings- och Lag-Utskotten, pröfvat lagstiftningen om försäljning af bränvin. Men till definitivt afgörande har det i denna motion innehållna förslag likväl bestämdt aldrig förekommit. Emedlertid vill jag, i anseende till Riksdagens nära förestående slut, och då Borgare-Ståndet ensamt gifvit ifrågavarande föreläggande, icke vidare beifra Utskottets förfarande härutinnan, utan yrkar endast, att förevarande Memorial måtte, med förklarande af Ståndets ogillande deraf, läggas till handlingarne.

Herr *Berger:* Min anhållan om Memorialets ytterligare bordläggning afsåg endast att vinna rådrum, att närmare granska innehållet deraf. Jag har numera icke behof deraf, utan afstår från berörde anhållan, och instämmer med Herr *Wærn*, som fullständigt utvecklat skälen till Memorialets ogillande. Det är emedlertid beklagligt, att Utskottet på ett sådant sätt skjutit denna ganska vigtiga fråga ifrån sig, hvilket icke borde få passera, om icke Riksdagens nära slut gjorde det numera omöjligt, att åt frågan vinna en sådan lösning, som man önskar. Jag anhåller, att Memorialet med ogillande må läggas till handlingarne.

Öfverläggningen var slutad och förevarande Memorial lades, med förklarande af Ståndets ogillande deraf, till handlingarne.

§ 7.

Bordlades nedanberörde Utskotts-Betänkanden och Memorial, nemligen:

1:o Bevillnings-Utskottets: N:ris 23—25,

2:o Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets: N:ris 129—131,

3:o Constitutions-Utskottets: № 26,

4:o Stats-Utskottets: N:ris 304, 307, 309 och 312,

5:o Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: N:ris 37—39, samt

6:o Lag-Utskottets: N:ris 44 och 45; till hvilka rubrikerne antecknas i Protocollen, rörande handläggning af de frågor, som i berörde Betänkanden och Memorial afhandlas.

§ 8.

Från Med-Stånden inkomna Protocolls-Utdrag, som en längre tid hvilat å Ståndets bord, lades till handlingarne.

§ 9.

Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut justerades.

§ 10.

På derom genom Herr *Ekenman* gjord anhållan, beviljades Herr *Indebetou* fortsatt ledighet från Riksdagsgöromålen under 3 veckor, räknade från den dag, då redan beviljad tjenstledighet tilländagick.

§ 11.

Herr *Murén* begärde och erhöll ledighet från Riksdagsgöromålen under 14 dagar, räknade från och med den 21 i denna månad.

§ 12.

Herr *Berg* anhöll om ledighet från Riksdagsgöromålen under 3 veckor från den 21 i denna månad.

Herr *Wærn:* Jag kan icke underlåta att protestera emot de tjenstledigheter, som beviljas ledamöter af Ståndet så långt på förhand, som Herr *Berg* nu ifrågasatt. Oförutsedda händelser under Riksdagen kunna inträffa, då Ståndet af sådant förfarande kan röna stor olägenhet äfvensom obehag.

Herr *Lagergren* instämde häruti.

Herr *Berg:* Jag fullföljer min anhållan och får erinra, att jag förut under Riksdagen icke åtnjutit någon tjenstledighet, utan oafbrutet tjenstgjort och städse iakttagit kallelser till plena i Ståndet och Utskott.

Herr Talmannen erinrade om nödvändigheten att underskrifva Riksdagsbeslutet före afresa från Riksdagsorten.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Att sådant underskrifvande sker af Ståndets ledamöter mangrannt, anser jag mindre vigtigt, än den omständighet, att hinder kan uppstå för Riksdagens tillbörliga afslutande, när antalet af Ståndets tjenstgörande ledamöter understiger 40. Man bör blott besinna, att till förstärkt Stats-Utskott erfordras 30 ledamöter af hvarje Stånd. Jag anser derföre, att, innan vidare permittering någon Ståndets ledamot beviljas, det bör verkställas en beräkning af de permitterade och tjenstgörande, och att, om då befinnes, att, utom Herr *Berg*, ett antal af minst 40 ledamöter icke finnas tjenstgörande den tid, hans permissionsansökan afser, densamma icke bör beviljas.

Herr *Brinck:* Herr *Bergs* ansökning om tjenstledighet är visserligen grundad på billighet, enär han förut under Riksdagen icke åtnjutit sådan; men då olägenheter, såsom anmärkt blifvit, kunna uppkomma deraf, att alltför många af Ståndets ledamöter permitteras, och ännu hellre, derest ansökningar derom beviljas så långt före permissionstiden, som nu är i fråga, så nödgas jag begära bordläggning af denna Herr *Bergs* ansökning, på det, före afgörandet deraf, må kunna beräknas, huru många af Ståndets ledamöter under den afsedda permissionstiden äro i tjenstgöring.

Herr *Rinman* instämde.

Discussionen var slutad, och Herr *Bergs* ledighetsansökning bordlades.

Plenum slutades kl. $^3/_4$ till 9 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 13 Augusti.

Plenum kl. 1 e. m.

§ 1.

Föredrogs Herr *Sundströms* på bordet lagda motion derom, att förre Regimentsskrifvaren, Fältkamereraren *P. A. Arell* må befrias från ränta på honom till betalning ådömda anmärkningsmedel.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Ehuruväl det är med ett visst obehag jag uti den väckta motionen finner ett försök att fördröja Riksdagsgöromålens afslutande, och oaktadt, strängt taget, det skulle kunna betraktas, som genom Rikets Ständers genom bifall till Stats-Utskottets Betänkande, № 233, redan fattade beslut att lemna utan afseende yrkandet om afskrifning af de f. d. Regimentsskrifvaren, Fältkamereraren Arell till betalning ådömda anmärkningsmedel i sin helhet, äfven frågan om eftergift till någon del deraf vore afgjord, vill jag likväl, för min del, ej motsätta mig remiss af motionen till Stats-Utskottet, när det numera endast gäller räntan å anmärkningsmedel, som dock är af den betydenhet, att enskild mans framtida välfärd möjligen deraf kan vara beroende.

Herr *Ek* instämde.

Discussionen var slutad, och Herr *Sundströms* motion, jemte hvad, i anledning deraf, yttradt blifvit, remitterades till Stats-Utskottet.

§ 2.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 138, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition om särskilda till åtskilliga förvaltande verk anvisade inkomsters utbytande emot statsanslag,

№ 151, angående eftergift af en ersättningsskyldighet, i följd af förre Kronofogden Chr. Öboms balance,

№ 152, om antagande af en ny vexellag,

№ 154, angående upphörande af vacance-, förslags- och liggetids- samt begrafningshjelps-besparingar,

№ 155, angående utbetalning af det vid **1847** och **1848** årens Riksdag beviljade bidrag till en pensionsfond för Borgmästare i städerna, utom Stockholm, samt Commissions-Landtmätare, jemte deras enkor och barn.

№ 156, i fråga om grunden för beräkningen af reservräntorna vid båtsmanshållet i Blekinge,

№ 157, i fråga om förändrad beräkningsgrund för båtsmansvacance-afgiften af nyroterad jord inom Blekinge län,

№ 158, angående inqvarteringsskyldigheten i Stockholm,

№ 159, angående arrendet af indragna Corporalsbostället Åstorp,

№ 160, angående försäljning och utbyte af Christianstads f. d. fästning tillhörande mark,

№ 161, angående afskrifning af en uppbördsbrist hos numera aflidne Kronofogden J. M. Huss,

№ 162, angående provincen Jemtlands rotering,

№ 163, i fråga om återbetalningen af Myntverkets äldre skuld till Rikets Ständers Bank,

№ 164, om åtgärders vidtagande för verkställighet i Sverige af Norrska och i Norrige af Svenska embetsmyndigheters beslut; och

№ 165, om undersökning af förhållandet med klockarejordarne på Gottland.

§ 3.

Herr *Wærn* begärde ordet och yttrade: Jag anhåller att få i Protocollet antecknadt, att jag ej var närvarande vid pleni början, då remiss meddelades å Herr *Sundströms* motion.

§ 4.

Föredrogs ånyo Constitutions-Utskottets Memorial, № 26, med voteringspropositioner, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående de uti Memorialet, № 9, afgifna förslag till ändringar och tillägg i 28 § Regerings-Formen.

Voteringspropositionerna godkändes.

§ 5.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Memorial och Utlåtanden:

№ 304, med förslag till sammanjemnkning eller voteringsproposition, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut öfver 1:sta punkten af Utlåtandet, № 220, angående väckt fråga om vissa Kyrkoherdars och Skolmästares i Lappmarken å lön anslagna spannmåls utgörande in natura, m. m.

Herr *Björk:* Jag hemställer, om denna fråga rätteligen kan blifva föremål för afgörande i förstärkta Stats-Utskottet. Af Memorialet inhämtas, att två Stånd, nemligen: Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet, bifallit aflåtande af en underdånig skrifvelse i detta ämne; hvaremot Borgare-Ståndet afslagit densamma och Preste-Ståndet fattat ett tredje beslut. Då nu ej är fråga om utgående af ett anslag, utan endast om en underdånig hemställan, anser jag, att, vid ofvannämnde förhållanden, frågan är afgjord, och att vidare votering således icke bör ega rum, hvadan jag yrkar, att Memorialet måtte, med förklarande att votering icke kan ifrågakomma, läggas till handlingarne.

Herr *Ekholm:* Visserligen kunna skäl finnas för den åsigt, Herr *Björk* uttalat, men jag hemställer, om icke Borgare-Ståndet bör noga akta sig för att afslå voteringspropositioner. Det är bekant, att det just är från andra Stånd, som något motstånd i sådant afseende understundom visat sig, och då, genom votering, frågan lämpligast kan afgöras, föreslår jag, att Herr *Björk* måtte återtaga den gjorda hemställan.

Herr *Wærn:* Det eger sin riktighet, att frågan om aflåtande af en underdånig skrifvelse icke står i samband med statsregleringen, och således ej eller med 69 § Regerings-Formen, hvadan voteringspropositioner derom icke kunna, åtminstone icke böra, komma i fråga; men jag anhåller, att få fästa uppmärksamheten å en annan §, nemligen den 73 i Riksdags-Ordningen. Den lyder sålunda: »Stadna Riks-Ståndden i sina beslut öfver någon fråga uti, hufvudsakligen eller till vissa delar, skiljaktiga meningar, då skall hvarje Stånds beslut, genom Protocolls-Utdrag, remitteras till det Utskott, som med målet befattning haft, hvilket åligge, att meningarne, så nära möjligt är, sammanjemnka och med förslag öfver denna jemnkning inkomma till Rikets Ständers plena, som öfver den yppade frågan sedermera definitivt beslute. Skulle detta försök till jemnkning fruktlöst aflöpa, utvälje Riksens Ständer i sina särskilda plena, genom allmän omröstning, till en Nämnd, att förstärka det Utskott, till hvars handläggning målet hört, så att ledamöterne blifva trettio af hvarje Stånd, hvilka samfäldt röste, såsom 53 § föreskrifver, öfver den tvistiga frågan, och ege att densamma med Riksens Ständers rätt afgöra.» Denna §:s giltighet limiteras dock af 75 §, hvilken uppräknar, i hvilka fall en fråga bör förfalla, och när å densamma bör tillämpas föreskrifterne uti åtskilliga §§ af Regerings-Formen. Slutet af den 75 § innehåller: »Är åter frågan af sådan beskaffenhet, att den ej kan förfalla, gånge, såsom i 73 § stadgadt är.» Nu grundar sig just Utskottets ifrågavarande Memorial, med förslag till sammanjemnkning eller voteringsproposition, derpå, att, sedan tre Stånd beslutat, att en underdånig skrifvelse i ämnet skall afslå-

tas, frågan derom icke kan förfalla. Jag vill icke neka, att Preste-Ståndet ogillat Stats-Utskottets uti första punkten af dess Utlåtande, № 220, gjorda hemställan, och att man, till följd häraf, med något skäl kan påstå, att, som ett Stånd ogillat och ett annat afslagit Betänkandet, detsamma, såsom af tvänne Stånd förkastadt, må anses förfallet; men nämnda Stånd har dock tillika med tvänne andra Stånd beslutat, att en underdånig skrifvelse borde ega rum, och då anser jag, att, till följd af ett sådant Riks-Ståndens beslut, frågan icke kan förfalla, utan att votering bör derom försiggå.

Herr *Petré:* Emedan Grundlagarna ofta tydas på olika sätt, uppstå derigenom mångfaldiga förvecklingar. Nyligen hafva vi derpå haft exempel. Då Stats-Utskottet i förevarande fall icke kunnat undgå finna, att anledning till det framlagda förslaget verkligen förekommer, torde Ståndets bifall dertill ock vara att emotse.

Herr *Björk:* I anledning af Herr *Wærns* yttrande, vill jag blott anmärka, att Ståndens beslut väl ej böra bedömas efter deras form, utan enligt innehållet deraf, och då Preste-Ståndets beslut är till innehållet afvikande från Ridderskapets och Adelns samt Bonde-Ståndets beslut, finnes således ej någon grund för frågans afgörande genom votering, utan synes mig densamma böra förfalla.

Herr *Lagergren:* Då just den casus, hvarom 73 § Regerings-Formen talar, här inträffar, tror jag, efter den af Herr *Wærn* lemnade utredning, att man icke bör tveka att godkänna den uppsatta voterings-propositionen.

Discussionen ansågs slutad, och, efter framställning af Herr Talmannen, afslog Ståndet den gjorda inbjudningen och godkände voterings-propositionen.

№ 305, i anledning af en utaf Rikets år 1849 församlade Revisorer, vid granskningen af Handels- och Sjöfartsfondens förvaltning, gjord anmärkning.

Bifölls.

№ 306, i anledning af väckt motion om den åt en del rotar vid Westmanlands Regemente anslagna, så kallade knekte-tunnans utgående med spannemål in natura eller med lösen efter markegångspris.

Bifölls.

№ 307, i anledning af ytterligare gjorda ansökningar om inlösning af Riksgäldssedlar, oansedt den derför fastställda præscriptions-tidens förlopp.

Bifölls.

№ 309, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, № 247, i fråga om löneförhöjning åt nuvarande Bibliothekarien vid Linköpings Gymnasii- och Stifts-Bibliothek.

Herr *Lagergren:* Jag anhåller om bifall till förevarande Utlåtande. Mer än en gång hafva talande skäl blifvit framställda för en liten förhöjning i lönen för den nuvarande förtjenstfulle och utmärkte Bibliothekarien vid Linköpings Gymnasii- och Stifts-Bibliothek, och hvarigenom han kunde blifva fästad vid detsamma. Jag anser derföre icke behöfligt att vidare orda i denna sak, utan hemställer densamma till Ståndets behjertande.

Herr *Ekholm:* Jag anser, att Ståndet bör vidblifva sitt en gång fattade beslut, och då Stats-Utskottet ej haft andra skäl att frångå sitt förra yttrande i denna, än i andra frågor, instämmer jag uti Herr Grefve *Mörners* reservation.

Herr *Nordwall:* Ett bifall till Stats-Utskottets Utlåtande, № 309, innefattar ej någon förändring i ett Borgare-Ståndets beslut. Utskottet yttrade, i sitt Utlåtande, № 247, att, då det tillkomme Kongl. Maj:ts Nådiga beprövande, huruvida en personel löneförhöjning åt Pastor *Wiede* måtte beviljas, att, så länge han innehar Bibliothekarii-tjensten, årligen utgå af det på allmänna Indragnings-Staten uppförda anslag för Emeriti-löner vid Elementar-läroverken, hemställde Utskottet, att den derom väckta motion icke måtte till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda. Här åter är meningen att icke lägga hinder i vägen för Kongl. Maj:t, att, i händelse Han så finner skäligt, af besparingarna å anslaget till nämnda Emeritilöner tilldela *Wiede* en löneförhöjning. Detta har Stats-Utskottet tillstyrkt; hvaremot den afstyrkte en underdånig skrifvelse i förstberörde syftning, enär Utskottet ansåg Kongl. Maj:t oförhindrad att i sådant afseende förfoga. Uti Preste-Ståndet har den upplysning vunnits, att *Wiede* icke är uppförd på Läroverkets ordinare stat, och derföre är Kongl. Maj:t förhindrad att, utan Rikets Ständers bifall, af Emeritilönerna anvisa en löneförhöjning, om Kongl. Maj:t vore dertill benägen. Utskottets förra Utlåtande afsåg ej eller att hindra Kongl. Maj:t från att tilldela *Wiede* en förhöjning af lönen, hvadan jag ej eller tror, att Ståndet, utan samvetsförebråelser, skall kunna vägra bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Wærn:* Det förhåller sig verkligen så, som Herr *Ekholm* yttrat, att, enligt Borgare-Ståndets förra beslut, motionen icke borde till någon åtgärd föranleda. Nu är en åtgärd föreslagen, och således är det fråga att frånträda ett

förut fattadt beslut; men på de skäl, som innehållas i Stats-Utskottets Utlåtande och här blifvit anförda, anser jag verkligen så mycket hafva förekommit, som talar till förmon för *Wiede*, att, då den ifrågasatta löneförhöjningen är en ringa summa för Staten, men för *Wiede* af stort värde, enär den sätter honom i tillfälle att fortsätta de forskningar, åt hvilka han egnat sitt hela lif, Ståndet eger full anledning att frånträda sitt förra beslut och godkänna Utlåtandet, № 309.

Discussionen ansågs slutad, och, på hemställan af Herr Talmannen, frånträdde Ståndet sitt, angående Betänkandet, № 247, fattade beslut och biföll Utlåtandet, № 309.

№ 310, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 258.

Lades till handlingarna.

№ 311, angående arfvoden åt Stats-Commissarierne *Kock* och *Gråå*.

Bifölls.

och № 312, angående slutligt bestämmande af arfvodet för den hos Utskottet anställda Kamererare.

Bifölls.

§ 6.

Föredrogos ånyo Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtanden:

№ 37, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om förhöjning i Postskjutslegan samt åtskilliga inom Riks-Stånden väckta frågor om förändringar i sättet för utgörande af postskjutsen, om anslag till beredande af lindring deruti, samt om dess öfverflyttande å Gästgifveriskjutsen, m. m.

Härvid förekommo.

1:sta punkten:

Herr *Ekholm:* Jag kan ej med min röst biträda Utskottens tillstyrkan i denna punkt, innan jag af någon Ledamot deruti erhåller upplysning, om postmedlen icke lemna tillgång till bestridande af den förhöjda postskjutslegan, utan att creditiv å Riksgälds-Contoiret måste derför anvisas. Det är sannt, att postmedlen inflyta till Stats-Verket; men jag föreställer mig att det vore lämpligare, att ersättningen för legans förhöjning anvisades att utgå af postmedlen.

Herr *Petré:* Visserligen äro postmedlen tillräckliga att ersätta den ifrågavarande förhöjningen af postskjutslegan, men som Stats-Regleringen i denna del redan är af Rikets Ständer befästad, har ingen annan åtgärd, än den, som Utskotten vidtagit, i detta fall återstått.

Discussionen var slutad, och 1:sta punkten bifölls.

2:dra punkten.

Bifölls.

№ 38, i anledning af väckt fråga om stipendier för folkskolelärare, som å Institutet för döfstumma och blinda genomgå en curs i methoden att undervisa döfstumma.

Bifölls.

och № 39, i anledning af erhållen återremiss å Betänkandet, № 9, rörande anslag af allmänna medel till ersättning för under smittosamma sjukdomar nedslagtade kreatur.

Borgare-Ståndet vidblef förut fattadt beslut i ämnet och lade Utlåtandet, № 39, till handlingarne.

§ 7.

Föredrogos ånyo Bevillnings-Utskottets Utlåtande, Memorial och Betänkande:

№ 23, i anledning af väckt motion om sammanfattande i en eller två lagar af alla de stadganden och författningar, som skola innebära controler öfver tulltaxans efterlefnad och garantera dess verkställighet, samt i öfrigt angå den inre trafiken.

Begärdes och lades ånyo på bordet.

№ 24, med förslag till de förändringar, som, jemlikt Rikets Ständers beslut, i anledning af Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris 51 Lit. A. och 219, i fråga om särskilda, till åtskilliga förvaltande verk anvisade inkomsters utbytande mot Stats-anslag, böra ega rum uti Förordningarna, angående dels stämplade pappers-afgiften och dels allmänna bevillningen.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då Bevillnings-Utskottet användt all möda, för att göra dessa föreskrifter så fullständiga, som möjligt, och jag icke tror, att, äfven om återremiss deraf skulle ega rum, man kan komma till annat resultat, tror jag, att Utskottets Memorial bör antagas.

Herr *Lagergren:* Jag anhåller om bordläggning andra gången af detta Memorial, men då det är angeläget, att detsamma snart afgöres, hemställer jag, att Memorialet måtte sättas först på föredragnings-listan.

Efter framställning af Herr Talmannen, bordlades ifrågavarande Memorial 2:dra gången, hvarjemte Ståndet beslöt, att Memorialet, skulle uppföras först på föredragningslistan;

och № 25, i anledning af väckt motion, rörande verkställande af undersökningar för utrönande af rätta beloppen, hvarmed de i 15 § Tulltaxe-underrättelserna medgifna tullrestitutioner böra utgå.

Bifölls.

§ 8.

Föredrogos ånyo och bordlades andra gången Lag-Utskottets Utlåtande, № 44, och Betänkande, № 45, till hvilka rubrikerna upptagas i Protocoll, då ärenderna till afgörande förekomma.

§ 9.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Memorial:

№ 129, angående ytterligare minskning i Utskottets Canzlie-personal, och

№ 130, om sammanjemnkning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, i anledning af Utskottets Betänkande, № 114, rörande folkundervisningen i Riket;

hvaremot samma Utskotts Utlåtande, № 132, bordlades andra gången.

§ 10.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes nedannämnde Utskotts Utlåtanden, Betänkanden och Memorial: Stats-Utskottets: N:ris 291—301; Constitutions-Utskottets: № 27, Banco-Utskottets; N:ris 26—28, Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: N:ris 40—47, och Ståndets Enskildta Utskotts: № 6, till hvilka rubrikerna upptagas i Protocoll, då ärendena till afgörande förekomma.

§ 12.

Herr *Berg* begärde ordet och yttrade: Jag anhåller, att Herr Talmännen ville framställa proposition på den af mig gjorda och af Ståndet bordlagda ansökning om ledighet, hvilken jag i så måtto vill ändra, att densamma må räknas från den 25 i denna månad.

Ståndet beviljade härefter Herr *Berg* ledighet under tre veckor, räknade från den 25 af innevarande månad.

Plenum slutades kl. ½ 3 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 14 Augusti.

Plenum kl. 1 e. m.

§ 1.

Protocollet för den 23 sistl. Julii f. m. justerades.

§ 2.

Föredrogos å nyo följande Utskotts Memorial och Betänkanden:

1:o Bevillnings-Utskottets:

№ 24, med förslag till de förändringar, som, jemlikt Rikets Ständers beslut, i anledning af Stats-Utskottets Utlåtanden, N:ris 51, Litt. A. och 219, i fråga om särskilda, till åtskilliga förvaltande verk anvisade inkomsters utbytande emot statsanslag, böra ega rum uti Förordningarne, angående dels stämplade pappersafgiften, och dels allmänna bevillningen.

Detta Memorial bifölls, utan discussion, med undantag af hvad Utskottet deri föreslagit, rörande ändring af § 5 uti Kongl. Förordningen, angående stämplade pappersafgiften; derom öfverlades, såsom här nedan förmäles.

Vid föredragningen af nämnde punkt i Memorialet, begärde Herr *Wærn* ordet och yttrade: Inom den korta tid, Bevillnings-Utskottet haft att disponera för utarbetande af förevarande Memorial, torde det ej varit Utskottet möjligt att, såsom annars vederbort, i denna § samla och bestämma alla hithörande fall, då stämplade pappersafgiften skall erläggas. Det torde ock vara orsaken, hvarfore Utskottet i detta yttrande summariskt refererat till äldre föreskrifter. Enär likväl lagstiftningen härutinnan icke torde böra så knapphändigt behandlas, utan den utförlighet, som jag nu antydt, iakttagas, helst ju längre det lider på tiden, desto svårare måste det blifva att vid förekommande fall söka inhämta nödiga föreskrifter i äldre författningar, men den återstående korta tiden af Riksdagen icke lärer medgifva, att förskaffa alla de upplysningar, som erfordras, för att i nämnde hänseende fullständiga ifrågavarande §, inskränker jag mig nu till hemställan, att besluta det tillägg till Utskottets förslag, att nemligen Rikets Ständer måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Han täcktes före nästa Riksdag låta utreda berörde förhållande och då föreslå Rikets Ständer alla de bestämmelser, som böra uti berörde § stadgas.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag har visserligen hyst samma betänkligheter, som Herr *Wærn* nu uttalat. Men i anseende till den långt framskridna tiden, torde det numera vara omöjligt att under denna Riksdag hinna att fylla den anmärkta bristen i Utskottets förevarande förslag. Faran är också ej större, än att, helst i allt fall äldre författningar skulle behöfva att rådfrågas, ifrågavarande § alltför väl kan vara af den lydelse, Utskottet föreslagit, intill nästa Riksdag. Med två års erfarenhet mera, kan man då lätteligen afhjelpa nu anmärkta brist, isynnerhet om förslag till ifrågavarande författning då tidigt upprättas. Jag anhåller följaktligen, att Utskottets förslag i denna del nu måtte antagas.

Öfverläggningen var slutad, och äfven förevarande yttrande i Bevillnings-Utskottets Memorial, № 24, bifölls.

№ 23, i anledning af väckt motion om sammanfattande i en eller två lagar af alla de stadganden och författningar, som skola innebära controler öfver tulltaxans efterlefnad och garantera dess verkställighet, samt i öfrigt angå den inre trafiken.

Herr *Ekelund:* Som det synes utaf de vid detta Betänkande fogade reservationer, har denna min motion haft det missödet, att icke, såsom den egentligen bort och det äfven varit bestämdt, blifva behandlad i förening med Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, eller helre med Lag-Utskottet, och denna omständighet anser jag vara orsaken till det ogynnsamma resultat, hvartill Bevillnings-Utskottet nu kommit, då det afstyrkt densamma. Jag tror likväl, att den varit förtjent af mera uppmärksamhet och ett bättre öde, då den afsett att här i landet tillvägabringa, hvad som redan finnes i flera andra länder och som ej borde vara omöjligare eller svårare att äfven här åstadkomma, nemligen en sammanfattning i möjligaste korthet af alla nu gällande författningar, stadganden och föreskrifter, som röra tull-lagstiftningen. Att ett sådant arbete vore lika nödigt, som nyttigt, skulle jag tro snarast böra inses af detta Högtärade Stånd, särdeles som det ej blott skulle blifva de i allmänhet trafikerande, utan äfven domare i flera förekommande fall, och isynnerhet vid handläggning af tull- och sjörättsmål, till nytta, samt förebygga både obehag och kostnader, som nu mången gång ådragas de trafikerande genom saknaden af kännedom om hvilka författningar och stadganden, som finnas till, eller hvilka som äro gällande. Tid efter annan hafva flera sådane författningar utkommit, och det kunde vara behöfligt att nu få dem samlade, innan de omfatta en alltför lång tidrymd, under hvilken den ena förordningen upphäft eller förändrat den andra, och för att i detta afseende hafva en utgångspunkt. Om det ock vore önskvärdt att hafva dylika arbeten äfven i andra lagstiftningsgrenar, så torde det likväl vara lämpligast att börja med utgifvande af ett sådant, som det med min motion afsedda, då det isynnerhet är behöfligt för den allmännna rörelsen och i sig innefattar ett ämne, som icke, i likhet med annan lagstiftningslära, måste i allmänhet tidigare instuderas. Jag hemställer derföre vördsamt till Högtärade Ståndet, att, med afslag å detta Betänkande, Borgare-Ståndet ville, för sin del, bifalla afgifvande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, det täcktes Kongl. Maj:t i en eller två lagar, i möjligaste korthet, låta sammanfatta alla de ännu gällande författningar, stadganden och föreskrifter, som röra tull-lagstiftningen, och anhåller jag, att Herr Talmannen derå behagade framställa proposition.

Herr *Björk:* Bevillnings-Utskottet erkänner väl uti förevarande Betänkande, att en icke oväsendtlig fördel vore att hämta af en så beskaffad åtgärd, som Herr *Ekelund* i sin motion föreslagit, men framställer derjemte flera anmärkningar dervid, såsom motiver för Utskottets afstyrkande. Den första af dessa anmärkningar går derpå ut, att stadganderne, som komme att inflyta i ett sammandrag af tull-författningar och dertill hörande bestämmelser, ofta kunde blifva ofullständiga och missledande. Denna anmärkning förtjenar ock visserligen allt afseende. Men då det beror på utförandet, hvilken fullständighet och tillförlitlighet ett sådant verk kan erhålla, och det visat sig vara möjligt att utföra i andra länder, så lärer det icke vara omöjligt här i Riket, hvadan anmärkningen i denna del, såsom endast vilkorlig, icke torde förtjena särdeles afseende. Dernäst anmärker Utskottet den föränderlighet, som ifrågavarande författningar, i följd af deras natur, äro underkastade. Detta är visst ett obestridligt factum, till en del följden deraf, att General-Tull-Styrelsen eger utfärda controlstadgar och vissa andra föreskrifter, hvilket gör värdet af ett sammandrag af författningar och stadganden i ämnet tvätydigt, samt småningom kan alldeles tillintetgöra användbarheten af ett sådant. Men just denna föränderlighet är det dock, som försvårar och hindrar att alltjemt hafva reda på alla gällande stadganden i ämnet, samt gör saknaden af codifiering eller sammandrag, jemte register, ännu mera kännbar, aldra helst som de omförmälda förändringarne af Gene-

ral-Tull-Styrelsen icke allmänneligen genom författningar, utan ofta endast genom circulair-bref till Tullkamrarne meddelas; hvilket vållar, att de trafikerande icke sällan blifva i okunnighet derom. Ovilkorligen måste det likväl erkännas, att allmänheten och bland dem i främsta rummet de trafikerande hafva ett fullt rättmätigt anspråk att få kännedom om alla sådana förfoganden, såväl som om utfärdande af andra stadganden af ifrågavarande beskaffenhet, och att de alla fördenskull böra utfärdas i sådan form, att de äro lätt tillgängliga för alla, äfvensom det vore i sin ordning, att sammandrag af dessa stadganden tillika ombesörjdes, hvarigenom det blefve lättare att inhämta och taga reda på desamma. Detta utgör tvifvelsutan motionens hufvudsakliga grund, och allmänheten eger ock ett verkligt anspråk att erhålla lätt tillgång på författningar, som skola lända till efterrättelse i dagliga trafiken, utan att behöfva egna sin tid åt studerande af vidlyftiga lagar. Utom detta anspråk, å allmänhetens och de trafikerandes sida, å dylika kortare sammandrag, visar detta sig, såsom verkligt behof för de lägre tullbetjenterne. Ty tjenstgörings-reglementet, så vidlyftigt det än är, kan icke omfatta allt, hvad desse tjenstemän behöfva känna. De få icke sakna kännedom äfven om stadganderna i seglations-ordningen och flera andra författningar, som icke kunna vara i tjenstgörings-reglementet upptagna. Således erfordras åtminstone af dylika författningar ett sammandrag, och förekomma således öfvervägande skäl till bifall å Herr *Ekelunds* motion. Utskottet har ock, i dess motivering, slutligen framhållit ett medel att ersätta bristen på sammandrag af tullförfattningar, nemligen att sammanhäfta dem af dessa författningar, hvilka en hvar kunde anse för sig behöfliga. Jag torde icke behöfva närmare visa ändamålslösheten deraf, utan blott erinra deremot, hurusom redan en sådan sammanhäftning, såvida den skall lända till någon nytta, förutsätter ett studium, som, på sätt motionairen antydt, icke kan af en hvar tillfredsställande idkas, utan snarare är omöjligt under nu varande förhållanden. Af dessa skäl vore jag mycket benägen att understödja motionairens förslag, om det hade all den fullständighet, jag önskar, och hvartill hörde, ej allenast att ett så beskaffadt sammandrag, som med motionen afses, upprättas, utan äfven att General-Tull-Styrelsen derefter skulle åligga att årligen ombesörja utgifvande af tillägg dertill, innefattande hvarje utfärdande nytt stadgande. Först derigenom kan ett dylikt sammandrag fullt motsvara ändamålet och blifva till allmän

båtnad. Om således motionen innefattat förslag äfven dertill, skulle jag deruti förenat mig. Men då så icke är, och Riksdagens nära förestående slut icke medgifver tid till utarbetande af ett närmare förslag härutinnan, tror jag annat för närvarande ej vara att göra, än att låta vid förevarande Utlåtande bero, och afvakta en kommande Riksdag, hvaremedlertid motionairen, som visat sig nitälska för saken, lätteligen torde blifva i tillfälle att från sin hemort, genom dervarande handels-societet eller på annat sätt, bereda en underdånig framställning i ämnet hos Kongl. Maj:t.

Herr *Brinck:* Ehuru jag instämmer med den siste värde talaren i hans framställning för öfrigt, kan jag icke förena mig om det slut, hvartill han i sitt yttrande kommit. Frågan har för stor vigt, att nu på sådant sätt släppas. Jag beklagar, att Utskottet så lösligen behandlat densamma. Vi hafva nu ett sådant chaos af tullförfattningar, att det är omöjligt hafva reda på alla gällande stadganden, helst en ny författning utkommer månad efter månad, som ökar svårigheterna ej mindre för tulltjenstemän, än för de trafikerande och öfriga allmänheten att om allt taga och bevara erforderlig kännedom. Jag yrkar, att, med anledning af stadgandet i 49 § Riksdags-Ordningen, Ståndet måtte besluta att till Kongl. Maj:t ingå med en så lydande underdånig skrifvelse, som motionairen föreslagit, samt derefter delgifva Med-Stånden detta beslut.

Herr *Bergman* instämde.

Herr *Murén:* Det kan visst icke nekas, att ett sådant sammandrag af författningar, som motionairen föreslagit, skulle vara ganska beqvämt för så väl trafikerande, som domare och tulltjenstemän, om det kunde på tillfredsställande sätt uppgöras. Men Bevillnings-Utskottet har dock i dess betänkligheter haft goda skäl till sitt afstyrkande Utlåtande. Om man närmare begrundar saken, skall det finnas icke vara lätt gjordt att uppsätta ett sammandrag af stadganden uti ifrågavarande ämne, utan att rätta sammanhanget förloras och de afkortningar och sammandrag, som måste göras, lätteligen leda till oriktiga slutsatser. Här i Riket kunde samma bruk införas härutinnan, som är rådande i andra länder, att nemligen öfverlemna till enskilde kunnige personer, att uppgöra ifrågavarande slags sammandrag, hvarpå en ej obetydlig förtjenst kan skördas, i samma mån, som arbetet är omsorgsfullt och dugligt. Vi hafve till och med redan här exempel derpå i den s. k. Tullboken. Det är för den enskilde också

lättare att göra ett sådant arbete kort, och förekommer deri fel, så har utgifvaren ansvaret derför. Om åter det allmänna skulle få åliggandet att ombesörja ett dylikt arbete, så blir det tvifvelsutan vidlyftigt, ja, till den grad, att det knappt blir användbarare, än en sammanhäftning af författningar, såsom Utskottet hemställt. Här i Riket hafva vi redan sett sammandrag, som af enskilde upprättats och utgifvits, af författningar, hörande till allmänna lagen och kyrkolagen, men äfven hvilka svårigheter, det mött att, på allmän bekostnad och under Regeringens tillsyn, utgifva sammandrag af militairförfattningar. Visserligen har det åberopats, att andra länders Regeringar vidtagit sådana åtgärder, som den nu föreslagna, men då, såsom jag tror mig hafva visat, det i allt fall lättare och ändamålsenligare verkställes af enskild man, och således ej någon synnerlig fördel skulle kunna vinnas, om motionairens förslag antages, anhåller jag om proposition å bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Ekelund:* Jag tror icke, att det skall så lätt lyckas eller kunna förväntas, som Herr *Murén* antager, att någon enskild person skulle, för egen räkning, företaga sig utgifvandet af det ifrågavarande arbetet. Att dertill samla alla materialier och stå risquen för afsättningen, torde icke hafva sig så lätt. I den åberopade Tullboken har man väl till en del funnit en nyttig vägledning och lättnad genom dess uppställning och angifvandet af åtskilliga General-Tull-Styrelsens circulairer, men desse afse egentligen endast sättet för varors tullbehandling. Dessförutom finnas många andra föreskrifter, som äro nödiga för handlande, skeppare, m. fl., att känna, men omöjligen af dem kunna kännas. Utgifvaren af »Tullboken» säger också i sitt företal till nämnde bok, att den trafikerande allmänheten icke kan anses ega mer, än på sin höjd en traditionel, och alltså mindre tillförlitlig kännedom om dessa circulairer: att dessa, jemte de flera speciela föreskrifterna, som blifvit meddelade åt local-auctoriteter, skäligen borde blifva allmännare kända: att en redan ofta uttalad önskan i detta afseende försports; och att afsigten med »Tullbokens» utgifvande varit att i någon måtto gå denna önskan till mötes, hufvudsakligast till handledning i afseende på utländska varors tullbehandling, tilläggande han, att »ett vårt tullväsende i vidsträcktare mån omfattande arbete skulle blifva särdeles volumineust och erfordra både tid och förmåga i vida större mått, än Tullbokens utgifvare eger att disponera». Härutaf synes äfven erkändt, icke blott behofvet af, utan

visar sig också osannolikheten, att kunna få ett sådant arbete utgifvet, med mindre än just en sådan man, som Tullbokens utgifvare, eller annan lämplig och sakkunnig person, med understöd af Staten, fick ett sådant värf åt sig uppdraget. Jag fortfar derföre i min gjorda anhållan.

Herr *Brinck:* Om det, såsom anmärkt blifvit, skulle vara svårt för Statens tjenstemän att uppsätta det föreslagna sammandraget, så måste det vara ändå svårare för enskilde eller trafikerande att åstadkomma ett sammandrag, en samling af stadganden, som nu befinna sig i ett verkligt chaos. Emedlertid hafva de trafikerande rättmätigt anspråk att få se de ifrågavarande författningarne så samlade och ordnade i sammandrag, att alla stadganden äro med lätthet tillgängliga. Men om Statens tjenstemän erkänna de svårigheter, som bildas af det traditionela uti denna lagstiftningsgren, huru mycket större skola ej dessa svårigheter kännas af de trafikerande. Ganska problematiskt är jemväl, om någon enskild kan finnas beredvillig att, för en oviss förtjenst, uppoffra tid och medel för ifrågavarande arbete. Det lärer således vara Statens pligt att ombesörja sådant, och jag fortfar således i mitt förra yrkande.

Herr *Lundh* instämde.

Discussionen förklarades slutad; och sedan Herr Talmannens proposition å bifall till Betänkandet besvarats med *Ja* och *Nej*, äskades votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets Utlåtande, № 23, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, anses beslutad en sådan underdånig skrifvelse, som den i motionen föreslagna.»

Vid den omröstning, som häruppå i vanlig ordning anställdes, utföllo rösterna med 18 *Ja* emot 15 *Nej*, i följd hvaraf Bevillnings-Utskottets Utlåtande, № 23, bifallits.

2:o. Lag-Utskottets:

№ 44, i anledning af framställda anmärkningar emot Utskottets Betänkande, № 29, öfver Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om ändring i vissa delar af Kongl. Förordningen den 13 Julii 1818, angående inteckning i fast egendom.

Herr *Björk:* Utskottet har sökt vederlägga, hvad jag, då denna fråga förra gången behandlades, anfört, rörande, bland annat, rätta formen för pröfning af ansökning om inteckning, då concurs mellankommer, innan pröfningen kun-

nat följa; och har Utskottet förmenat, att mina anmärkningar härflutit från en förvexling af begreppen om meddelande af inteckning och om pröfningen af inteckningens verkan. Utskottet har ansett det förra af dessa tillgöranden, såsom endast en inregistreringsåtgärd, icke åtföljd eller beroende af någon pröfning, och har, såsom bevis för denna åsigt, åberopat åtskilliga stadganden, som visa, att meddelad inteckning kan till sin verkan förändras, eller till och med helt och hållet upphöra. Till en början tillåter jag mig förnya min erinran, att inteknings meddelande, ehuru den borde vara endast en inregistreringsåtgärd, icke, efter vår lag, är dertill inskränkt, emedan lagen medgifver fordringsegare att söka och erhålla inteckning, utan att gäldenären sådan utfäst; i följd hvaraf tvist emellan fordringsegaren och gäldenären om denna rätt ofta uppstår och då pröfvas af den domstol, som det tillhör att meddela inteckningen. Detta förhållande är en egenhet hos vår lagstiftning; och likasom egentligen derigenom framkallas behofvet af den lagstiftning, som nu är i fråga, så framstår äfven deraf klart, att inteckning icke, efter vår lag, är att anse endast såsom en enkel inregistreringsåtgärd. För min del, anser jag dock, att lagstiftningen bör sträfva, att dertill inskränka behandlingen af inteknings-ansökningar, och just af denna anledning har jag yrkat, att anteckning hos inteknings-domaren om concursens mellankomst bör vara all den åtgärd, som en hvilande inteckningsansökning i dylikt fall bör hos honom erhålla, och att den sista pröfningen af inteckningen bör hänskjutas till concursdomaren. För hufvudfrågans bedömande utgår jag, lika med Utskottet, från det förhållande, att inteckningens verkan icke ovilkorligen beror af den föregående pröfningen hos inteckningsdomaren, och att fastställd inteckning verkligen kan, efter uppkommen tvist, komma att icke medföra någon företrädesrätt till betalning. Pröfningen af en inteckningsansökning afser nemligen dels gäldenärens eganderätt till den ifrågakomna fastigheten, det vill säga gäldenärens förhållande till alla andra, som å egendomen kunna väcka anspråk, och dels fordringsegarens förhållande till gäldenären och till alla andra, som på denne och hans egendom kunna väcka anspråk. I bägge dessa hänseenden fordras i allmänhet pröfning af inteckningsdomaren, men i bägge fallen är hans åtgärd underkastad utgången af de tvister, som sedermera kunna uppkomma. Då nu en inteckning är endast sökt, men icke meddelad, och tvist uppstår emellan gäldenärens samtlige fordringsegare, har så väl den gällande, som den föreslagna lagen hänskjutit frågan om inteckningens verkan borgenärerne emellan till concursdomaren; men den föreslagna lagen afser, i strid med den bestående, att förbehålla inteckningsdomaren urskiljandet, rörande gäldenärens eganderätt, och utgår dervid från den förutsättning, att någon tvist derom ännu icke uppstått; och så till vida synes förslaget vara i analogie med de allmänna grunderna för inteckningens meddelande. En hufvudsaklig omständighet synes mig dock dervid vara förbisedd. Man förgäter nemligen, att, sedan concurs uppstått, borgenärerne gemensamt äro innehafvare af all den rätt till fastigheten, som tillhört gäldenären, enär han afstått sin egendom, för att användas till borgenärernes betalning. Den enskilde borgenärens rätt till egendomen har således i sjelfva verket ombytt natur och beror till hela sitt omfång af förhållandet till de öfriga borgenärerne. Detta har ock 1734 års lag uttryckligen förklarat, och den emot all princip stridande tillåtelsen att vinna inteckning, utan gäldenärens utfästelse dertill, har endast bortskymt den grund, hvarpå inteckningsrätten i allmänhet hvilar. Efter allmänt giltiga grunder, beträffande skillnaden emellan fordringsrätt och sakrätt, måste således inteknings-domarens befattning med frågan hafva upphört, sedan concurs inträffat; och om man tillika besinnar, att egendomen skall för borgenärernes räkning säljas, och frågan om gäldenären dertill egde rätt, i följd deraf, underkastas särskild pröfning, skall man ock medgifva att pröfning af gäldenärens eganderätt, med afseende endast på den sökta inteckningen, är lika obehöflig, som vilkorlig. Hvarför skall man framkalla en särskild pröfning, som icke är nödvändig, eller ens ovilkorligt bindande? Må man sträfva att bringa saken derhän, att hvarje dylik föregående pröfning af egande rätt skall förblifva oklanderlig; men då man medgifver, att förhållandet icke för det närvarande är eller kan vara sådant, hvarföre skall man onödigtvis äska en sådan åtgärd, som saknar allt mål? De olägenheter, som vid nuvarande föreskrifter må uppstå, kunna på ett vida enklare sätt förekommas, utan att göra intrång på sådana former, som hafva sin grund i sjelfva sakens beskaffenhet, och hvarifrån afvikelse icke kan ske, utan att saken uppoffras; och tillåter jag mig i detta afseende hänvisa till hvad mitt förra anförande i denna fråga innefattar. Hvad särskildt beträffar anmärkningen om nödvändigheten, att inteknings-domaren skall, vid frågans fortsatta handläggning, höra borgenärerne, så har

Utskottet medgifvit, att en dylik form bör iakttagas, men hvem inser icke den vidlyftighet och den tidsutdrägt, som dymedelst skulle uppstå, såsom en följd af den föreslagna förändringen.

Utskottet har vidare visat mig den uppmärksamhet, att utmärka mig, såsom den ende, hvilken insett, att den föreslagna ändringen i 16 § 2 mom. skulle leda till vingleri. Bevis derför påkallas af Utskottet. Här är icke rätta stället att framlägga speciela bevis, att tillämpningen af den grundsats, hvarpå förslaget hvilar, verkligen egt rum till förmån för vinglaren, men jag erbjuder Utskottets ledamöter att tillhandahålla dem dylika bevis och dermed rikta deras erfarenhet. Emedlertid torde det vara nog att erinra, att den nämnde grundsatsen innebär, att gäldenären lagligen kan förskrifva ett större belopp, än han är skyldig, allenast han bifogar en särskild förbindelse till skuldens belopp, men att betalningen likväl, då andras rätt concurrerar, skall utgå efter den högre oriktiga summan. Denna sats uttalar Utskottet bestämdt, och måste ock hylla den; och då densamma, om den godkännes, bör vinna tillämpning, ehvad förbindelsen är åtföljd af hypotheksrätt eller ej, torde en hvar inse det vådliga i Utskottets förslag.

Vidkommande de föreslagna grunderna för fördelning emellan särskildta fastigheter af gemensamt intecknadt belopp, så medgifver jag, hvad jag ej eller förut bestridt, att den nu antagna tillämpning af inteckningslagen, i följd hvaraf en särskild del af de intecknade fastigheterna kan drabbas ensam af den gemensamma inteckningen, är grundfalsk och oriktig, likasom den ock endast, genom ett beklagligt maktmissbruk, blifvit établerad; man tror, att en rättelse i detta hänseende är allt, som erfordras. Då en intecknad egendom styckas och fördelas på flera händer, må det väl vara fördelaktigt för köparen, om någon grund för deras ansvarighet, beträffande den gemensamma gälden, funnes stadgad, men då inteckningshafvarens rätt hvarken kan eller får uppoffras, måste denna fördelning egarne emellan bero af den enskilda öfverenskommelsen, utan att lagen dervid kan göra mera, än att fastställa, såsom grund, den ofvan afsedda princip, hvarifrån afvikelse, på sätt nyss omförmäldt är, nu eger rum. Jag vidblifver också i detta hänseende min förr yttrade åsigt.

Ehuru jag, af nu och förut anförda skäl, afstyrker antagande af de föreslagna förändringarne i inteckningslagen, kan jag dock icke inse annat, än att samma förändringar, om de

komma att antagas, må ega tillämpning äfven på den beviljade inteckningen, sedan den allmänt gällande præscriptionstiden för de fastställda rättigheterna fått tillgodonjutas. Har lagen kunnat inskränka sjelfva fordringsrätten först till 20, och sedermera till 10 år, så kan den ock inskränka de öfriga rättigheterna, som bero af fordringsrätten, till viss tid, likasom också förändra både vilkoren för inskränkningen och verkan af densamma. Jag anser mig dock icke vidlyftigare böra till besvarande upptaga denna del af frågan, sedan jag, för min del, afstyrkt förslaget, om hvars förkastande jag anhåller Herr Talmannen täcktes framställa proposition.

Herr *Lagergren:* Riksdagen är nu så långt framskriden och den återstående tiden är så dyrbar, att man borde låta det didactiska och polemiken falla bort ur våra förhandlingar. Sådant tyckes dock Lag-Utskottet icke hafva iakttagit uti dess förevarande Utlåtande. Detta liknar en vacker dissertation, hvilken går ut på att endast visa, huru oändligt rätt Lag-Utskottet har uti sina åsigter, men innehåller föga utredning i sjelfva hufvudsaken. De emot Utskottets förra Utlåtande framställda anmärkningarna äro dock så väsendtliga, att Utskottet nu icke bort komma till enahanda resultat. Vi veta något hvar, hvilken inconsequence i lagskipningen och deraf härledd orättvisa ofta uppstått vid bedömande af frågor, rörande inteckning, särdeles då flera fastigheter blifvit på en gång intecknade. Dylika olägenheter måste lagstiftaren söka att afhjelpa. Det förslag härtill, som Kongl. Maj:t framlagt uti den afgifna Nådiga Propositionen, vore för detta ändamål ganska lämpligt. Det öfverensstämmer dessutom med Rikets Ständers vid förra Riksdagen i frågan uttalade och af Högsta Domstolen understödda åsigter. Också har Lag-Utskottet icke haft något att egentligen anmärka emot sjelfva de föreslagna lagbestämmelserna. Utskottets skriftställeri går endast derpå ut, att den föreslagna nya författningen, för den händelse, att flera fastigheter blifvit intecknade för odelad fordran och någon bland dem häftar för särskild inteckning, som å samma tid med den odelade eller efteråt tillkommit, aldrig må ega någon tillämpning. Den nya lagen skulle således gå i jemnbredd med den gamla. De betänkligheter, som i nämnde hänseende blifvit framställda emot det Kongl. förslaget, undanrödjas bäst derigenom, att man bestämmer tiden, hvarefter den föreslagna lagförändringen skulle vinna tillämpning på de omnämnda äldre förhållanden,

till 10 år, i stället för 5 år, som Kongl. Maj:t proponerat. Med denna förändring, och med ogillande af Utlåtandet härutinnan, yrkar jag antagandet af det i den Kongl. Propositionen framställda förslag, hvilket följaktligen i förutnämnde hänseende icke skulle komma att vinna tillämpning förr än den 1 Januarii 1862.

Öfverläggningen var slutad; Herr Talmannens proposition på bifall besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

Förslag till votering om contraproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som vill, att contrapropositionen ställes å bifall till den Kongl. Propositionen i ämnet, med förändring af åberopad tid, den 1 Januarii 1857, till den 1 Januarii 1862, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contrapropositionen å afslag.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 17 *Ja* emot 15 *Nej*, i följd hvaraf contrapropositionen ställes på bifall till den Kongl. Propositionen i ämnet, med förändring af åberopad tid, på sätt ofvan sägs.

Derefter uppsattes, justerades och anslogs följande voterings-proposition:

»Den, som bifaller Lag-Utskottets Betänkande, № 29, vidhållet i Utlåtandet, № 44, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet antagit den Kongl. Propositionen i ämnet, med förändring af åberopad tid, den 1 Januarii 1857, till den 1 Januarii 1862.»

Denna votering, i vanlig ordning försiggången, utföll med 16 *Nej* mot 14 *Ja*, hvadan Ståndet beslutat antagande af den Kongl. Propositionen i ämnet, med förändring af åberopad tid, den 1 Januarii 1857, till den 1 Januarii 1862.

Häremot reserverade sig Herr *Wetterberg*, under förklaring, att han ansåg Ståndet hafva beträdt en farlig bana, samt Herrar *Billström*, *Björk* och *Hörnstein*.

Herr *Ek:* Äfven jag reserverar mig, och får tillkännagifva, att, ehuru man upphäft lagen om fideicommisser, har man likväl icke vågat att göra den sednaste lagstiftningen retroactiv, i afseende på redan inrättade fideicommisser.

№ 45, i anledning af väckt motion om arfsrätt för oäkta barn.

Herr *Lagergren:* Mina åsigter i detta ämne, hvilka

från föregående Riksdagar äro tillräckligt kända, har jag icke funnit skäl att nu frångå, hvadan jag yrkar afslag å detta Utlåtande.

Herr *Wetterberg:* Jag anhåller deremot, att Utlåtandet må bifallas, destoheldre som detsamma öfverensstämmer med Borgare-Ståndets vid föregående Riksdagar fattade beslut.

Herr *Billström:* Vid föregående Riksdagar har äfven jag motsatt mig då väckta förslag om oäkta barns arfsrätt efter moder; men med den nu gjorda inskränkningen, att dessa barn icke skulle få ärfva moder, der hon efterlemnar äkta barn, finner jag de vådor, hvilka jag förut befarat, vara undanröjda, samt bifaller fördenskull detta Utlåtande.

Herr *Ek:* Så vida man icke erkänner den sats, att oäkta barn bör ärfva sin moder, såsom riktig, så måste det blifva orätt, att moder skall ärfva sitt oäkta barn. På denna grund yrkar jag bifall.

Öfverläggningen var slutad; och Utlåtandet bifölls.

Herr *Lagergren* reserverade sig häremot.

3:o. Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets:

№ 131, i anledning af återremiss å Betänkandet, № 118, rörande väckta motioner om förändring af mått, mål och vigt, samt mynt.

Härvid förekommo yttranden:

Angående Herr *Bergers* samt Riksdags-Fullmäktigen *David Anderssons* motioner.

Bifölles.

Angående Herr *Hallings* motion.

Bifölls;

samt Utskottets yttrande i öfrigt.

Herr *Bergman:* Ståndet har redan, i anledning af Banco-Utskottets i Utlåtande, № 70, gjorda hemställan, beslutat afslåtandet af en underdånig skrifvelse om decimalsystemets införande. Nämnde förslag var enkelt och kort, men vida bättre än det af Economie-Utskottet nu framlagde, hvilket derföre gerna helt enkelt må läggas till handlingarne.

Herr *Berger:* Visserligen har, såsom Herr *Bergman* antydt, Borgare-Ståndet redan bifallit ett Banco-Utskottets Betänkande, i samma syftning, som förevarande; och jag medger gerna med Herr *Bergman*, att detta var mycket både bättre och ändamålsenligare, än det, som nu utgått från Economie-Utskottet. Då det emedlertid är mycket ovisst, om det förra Betänkandet kan vinna tre Stånds bifall, hvilket erfordras, för att man deraf skall kunna påräkna det

resultat, man åsyftar, tror jag icke, att det är skäl att nu helt och hållet afslå detta Betänkande, hvilket, om det än till största delen måste ogillas, likväl innehåller *något* som torde förtjena att taga vara på. — För min del, gillar jag således det hufvudsakligaste af sjelfva ingressen af förevarande Economie-Utskottets Betänkande, men tror, att allt det öfriga deraf, i hvad det rörer detailerne af ett decimalsystem, är både öfverflödigt och onyttigt. Då denna fråga hos föregående Ständer varit under pröfning, har man framställt den önskan att få ett decimalsystem uppgjordt så *populärt*, som möjligt. Det är just denna omständighet, som alltid lagt hinder i vägen för framgången af en länge önskad reform af vårt lands mått, mål och vigt samt mynt. — Man vill nu beträda samma bana, och man vill föreskrifva de gamla enheterna, såsom högst nödvändiga, såsom en *conditio sine qua non* för ett decimalsystem; och kan väl något vara mera populärt, än detta? Men det ligger dessutom i detta Betänkande en ganska stor contradiction, deruti nemligen, att Utskottet först tillstyrkt Ständerna att hos Kongl. Maj:t anhålla, det Han ville utarbeta och vid nästa Riksdag framlägga ett på vetenskapliga grunder bygdt decimalsystem, och derefter omedelbarligen sjelf framställer ett fullständigt förslag i ämnet, då det nemligen säger: se här är det system vi vilja hafva: 1 R:dr R:gs skall vara en enhet för myntet, foten för längdmåttet, kubikfoten för rymdmåttet, victualie-skålpundet för vigten, och härpå skall decimal-indelningen sedermera tillämpas. Jag frågar nu, hvartill tjenar det att hos Kongl. Maj:t begära ett förslag, *ett vetenskapligt förslag*, då man med detsamma föreskrifver det förslag, man vill hafva, och detta till på köpet så litet vetenskapligt, som möjligt? Ty jag kan icke finna, hvaruti det vetenskapliga kan ligga i detta Utskottets förslag. Och kan väl någonting i denna vägen vara mindre vetenskapligt, än våra nuvarande enheter, som till hvarandra icke stå i den ringaste relation? Jag skulle således, för min del, önska, att Högtärade Ståndet, med gillande af första delen af sjelfva ingressen af detta Betänkande, ville afslå sednare delen af ingressen, jemte alla derpå följande momenterna, så att Borgare-Ståndets beslut skulle blifva:

»*Att Rikets Ständer till Kongl. Maj:t aflåta en underdånig skrifvelse, uttryckande, att Rikets Ständer, öfvertygade om nyttan att, i afseende på ej mindre Rikets mynt, än mått, mål och vigt, införa ett enklare system, grundadt på Decimal-indelningens conseqventa och vetenskapliga tillämpning, anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och vid nästa Riksdag i Nåder förelägga Rikets Ständer ett fullständigt förslag i berörde afseende.*»

Herr *Brinck:* Jag är förekommen af Herr *Berger* och förenar mig till alla delar med honom.

Herr *Hesselgren:* Då denna fråga behandlades i Utskottet, sökte jag att göra de af Herr *Berger* nu uttalade åsigter gällande, men de föllo vid anställd votering. Skälet dertill uppgafs vara, att detta förslag skulle hafva större utsigt till framgång hos de öfriga Riks-Stånden. För min del, biträder jag emellertid gerna det förslag, Herr *Berger* framställt.

Herr *Lundh* instämde.

Öfverläggningen var slutad, och på derom framställd proposition, beslutade Ståndet aflåtande af en underdånig skrifvelse, i enlighet med det af Herr *Berger* framställda förslag.

Herr *Brinck* anhöll derefter, att Ståndet måtte besluta en inbjudning till de öfriga Riks-Stånden att om förutnämnde beslut sig förena; och sedan Herr *Lagergren* hemställt, hvartill en sådan inbjudning skulle tjena, särdeles då i samma sak tvänne Betänkanden af olika innehåll samtidigt komma att pröfvas och de öfriga Stånden sannolikt skulle antaga det, som de ansågo utan någon vidare inbjudning bäst, beslutade Ståndet, på derom framställd proposition, att aflåta en sådan.

och 4:o Constitutions-Utskottets:

№ 27, i anledning af återremiss af Memorialet, № 19, innehållande förslag till ändring i 1 mom. 14 § R. O. rörande representationsrättigheten för Stockholm.

1 punkten.

I enlighet med Herr *Brincks* derom gjorda hemställan, vidblef Ståndet sitt förra beslut, samt anmodade Utskottet att inkomma med förslag till voteringsproposition.

2 punkten.

Lades till handlingarne.

§ 3.

Bordlades andra gången följande Utlåtanden:

Stats-Utskottets: N:ris 291—301,

Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: N:ris 40—47,

Bevillnings-Utskottets: N:ris 26—28, samt

Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts: № 6.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande Utlåtanden:

Stats-Utskottets: № 308,

Banco-Utskottets: N:ris 70—75, samt

Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets: № 132; hvartill rubrikerna i Protocollet införas vid den slutliga föredragningen.

§ 5.

På derom gjord anmälan om behof af en Suppléant i Expeditions-Utskottet för Herr *Syk*, anmodades Herrar Electorer att om ett sådant val draga försorg.

§ 6.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets förslag till underdånig skrifvelse, № 155, angående ersättning i vissa fall af allmänna medel till vittnen i brottmål.

§ 7.

Protocollsutdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. ¼4 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 15 Augusti.

Plenum kl. ½8 e. m.

§ 1.

På framställning af Herr *Ek*, och efter derom af Herr Talmannen gjord proposition, beslöt Ståndet att öfverlemna åt dess Electorer att välja 3:ne Suppléant-Ledamöter i Lag-Utskottet, i stället för Herrar *Engzell, Rudling* och *Wetterberg*.

§ 2.

Justerades en del af Protocollet för den 5 dennes.

§ 3.

Föredrogos å nyo Stats-Utskottets Memorialer och Utlåtanden:

№ 291, angående inhägnandet af den obebyggda platsen emellan Riksgälds-Contoirets hus och Riddarholmscanalen, samt anläggningen af en quai- eller strandmur vid samma canal.

Herr *Lagergren:* Jag är icke mycket nöjd med Stats-Utskottets förslag och skulle önska upplysning, huruvida meningen är, att den projecterade strandgatan skall byggas på Statsverkets bekostnad. Vore en gata härstädes nödvändig, så synes mig utrymme dertill hafva bort åt staden upplåtas.

Herr *Norin:* I anledning af hvad den siste värde talaren behagat anföra, tager jag mig friheten påminna, att Rikets Ständer vid förra Riksdagen icke funno för godt bifalla en då gjord framställning om öfverlåtelse till Stockholms stad af en del utaf Riksgälds-Contoirets tomt, emot vilkor, att staden skulle låta uppföra och bekosta ej mindre en mur af huggen gråsten, med parapet af gjutet jern, samt en nedgångstrappa emellan den till staden afstådda och den af Riksgälds-Contoiret bibehållna tomten, än äfven ett högre jerngaller på huggen gråstensfot, med inkörsportar, vid södra sidan af samma tomt. Rikets Ständer ansågo betänkligt att med full eganderätt till staden afträda en tomtedel, hvilken, i anseende till sin belägenhet, vore företrädesvis tjenlig och lämplig att för Statens egen räkning begagnas. Vid sådant förhållande måste Statsverket bekosta den nödvändigansedda strandgatans anläggning, helst Riksgälds-Contoiret har, fortfarande, egande- och dispositions-rätt till den plats, der gatan varder byggd.

Herr *Billström:* Här synes mig, att Stats-Utskottet gått nog långt i generositet, och längre, än som vederbort. Onekligt är visserligen, att den ifrågavarande tomten icke kan förblifva i samma ostädade skick, hvari den för närvarande befinnes; men Utskottet har icke stannat vid att föreslå afhjelpandet af de öfverklagade olägenheterna i berörde hänseende, utan sträckt sin omtanka vida längre. Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret hade endast begärt att få inhägna tomten och uppföra en strandmur utmed canalen, till förhindrande af jordras. Utskottet har deremot föreslagit anläggning af en 15 alnars bred gata, med båthamnar och dubbla murar, den ena lägre, utgörande quai vid canalen, och den andra högre, tjenande till stängsel emellan gatan och den återstående tomtedelen. Det har redan blifvit erinradt, att, då Stockholms stad förlidne Riksdag begärde en del af denna tomt, erbjöd sig staden att ensamt bekosta tomtens planering, anläggningen

af quaimur och uppförandet af stängsel. Rikets Ständer afslogo då denna framställning. Nu har Utskottet i stället föreslagit, att, jemte det så stor del af tomten, som erfordras till strandgata, skulle till begagnande af staden upplåtas, Statsverket sjelft skulle bekosta både planering, murars uppbyggande, gatas anläggning och stängsels uppsättande. Kostnaden derföre, hvaröfver förslag ej blifvit uppgjordt, kan icke annat, än blifva högst betydlig, då blott inhägnandet skulle, enligt Fullmäktiges uppgift, kosta circa 9,500 R:dr. Denna utgift anser jag oundviklig, men den för en båthamn och en gatas anläggning, som påtagligen skulle lända till gagn endast för Stockholms stad, borde väl ock af staden bekostas. Dessutom är att märka, hurusom, förmedelst tomtens afskärning genom en skiljemur, på sätt Utskottet föreslagit, den inre delen af tomten blifver sned och vanställd. Jag yrkar återremiss af Betänkandet, i ändamål att vinna upplysning om kostnaden för hela det ifrågaställde arbetet, samt på det Stockholms stad må varda i saken hörd.

Herr *Hörnstein:* Då Rikets Ständer vid förra Riksdagen afslogo Stockholms stads begäran att få sig upplåten en del af Riksgälds-Contoirets tomt, så måste den ju för Statsverkets räkning behållas och följaktligen äfven af Statens medel planeras och apteras. Det kan icke vara rimligt fordra, att staden skall bekosta uppbyggandet af en quaimur, då den icke har eganderätt till tomten. Denna rätt är nu förvarad åt Staten och platsen endast tills vidare upplåten åt allmänheten; derföre måste ock Staten låta uppbygga quaimuren. Det är gifvet, att arbetet icke kan verkställas utan en betydlig penningesumma, men som tomten är belägen i den mest besökta och bäst bebyggda delen af staden, så får man icke så noga se på denna uppoffring, helst som tomtens nuvarande skick är stridande mot Byggnads-Ordningen. Quaiens aptering till en båthamn sker för mera beqvämlighets skull; och då staden icke uppbär någon betalning för de båtar, som lägga till vid Riddarholmscanalen, så kan staden icke skäligen förpligtas att deltaga i kostnaden för denna båthamns anläggning. Hvad åter den föreslagna strandgatan beträffar, så är det utredt, att byggandet deraf kommer att kosta vida mindre, än den föreslagna muren ute vid vattnet, emedan en kostsammare grund måste läggas, för att bära denna höga mur, än om den lägges 15 alnar in på tomten, och platsen derifrån till vattnet endast planeras.

Herr *Lagergren:* Jag instämmer med Herr *Billström* derom, att förslaget vittnar om mycken generositet. Emedlertid vill jag icke sätta mig emot detsamma. Mig synes dock att, då man velat göra afseende på en båtrörelse, man bort på obestämd tid till staden aflåta en så stor del af tomten, som för ändamålet varit behöflig. Nu har Staten åtagit sig icke blott byggnads-, utan ock underhållsskyldigheten af en dyrbar quaimur, med dertill hörande stängsel, hvilket jag anser icke så välbetänkt.

Herr *Grape:* Jag är hufvudsakligen förekommen af Herr *Hörnstein.* Afdelningens Ledamöter hafva skärskådat platsen och funnit ändamålsenligast, att arbetet verkställes, på sätt föreslaget blifvit. Att mycken generositet visats, kan jag icke finna, då arbetet lämpligen icke kan göras på annat sätt. Vi böra dessutom hysa det förtroende till Fullmäktiges sparsamhet, att kostnaderne icke mycket komma att öfverstiga, hvad beräknadt blifvit.

Herr *Winge:* Hvar och en vet, att bygga förorsakar mycket bekymmer, och att reparera icke stort mindre, om hvilket sednare Rikets Ständers Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret äfven haft kännedom och ansett sig böra rygga tillbaka. Det närvarande förhållandet med inhägnandet af Riksgälds-Contoirets tomt har kunnat tjena till en bild af vissa statsförhållanden i vårt land. Jag har ingenting emot, att en del af tomten utlägges till gata, och andra nödiga åtgärder vidtagas, men någon maximisumma, utöfver hvilken kostnaderne icke få sträcka sig, hade bort vara bestämd, och derföre yrkar jag återremiss.

Herr *Petré:* Om, såsom Herr Talmannen redan meddelat, de ögonblick äro räknade, då vi på detta rum få föra talan, så är det nödvändigt, att man inskränker discussionerna. Under erkännande, att anledning till anmärkning icke saknas, hemställer jag likväl, om icke Ståndet skulle vilja vid förslaget låta bero, då Herr *Hörnsteins* förklaring kan anses nöjaktig, och för afgjordt kan antagas, att Fullmäktige icke öfverskrida det uppgjorda kostnadsförslaget.

Herr *Norin:* Jag tror icke, att Utskottet bör debiteras för underlåtenheten att öfverlemna ifrågavarande tomt åt staden. Den frågan har Rikets Ständer redan afgjort så, att tomten skall bibehållas för Statens räkning. Hvad det mindre prydliga och mera kostsamma i Utskottets förslag beträffar, så förhåller sig dermed tvärtom. En hög stenmur vid sjöstranden kan icke blifva prydlig och kostar dessutom mycket mera, än en låg quaimur vid canalen och en högre

mur på land sammanräknadt. Jag anser, fortfarande, förslaget böra bifallas.

Herr *Brinck:* Utskottets handlingssätt kan visst synas genereust, men Utskottet har knappt haft någon annan åtgärd att vidtaga, då Rikets Ständer afslagit Drätsel-Commissionens gjorda anhållan att få öfvertaga $^2/_3$ af Riksgälds-Contoirets tomt dels för en promenad, och dels för en båthamn. Svårligen kunde Utskottet, vid sådant förhållande, ifrågasätta, att staden skulle bygga dyrbara stenmurar på en tomt, hvartill den hvarken hade dispositions- eller eganderätt. Man har också numera kommit underfund med, att byggandet af en strandgata, med 2:ne murar, kostar vida mindre, än uppförandet af en enda mur, hvilken måst göras solidare, dels med afseende på dess nödvändiga höjd, och dels med afseende på jordtrycket. Ytterligare skäl för det framställda förslaget kan hämtas derifrån, att Fullmäktige från Drätsel-Commissionen erhållit en vänlig skrifvelse, med påminnelse att sätta tomten i lagligt skick, vid äfventyr, att lagliga åtgärder eljest komma mot Fullmäktige att vidtagas.

Herr *Billström:* Man har sagt, att Utskottets förslag vore det ändamålsenligaste. Sådant beror likväl på hvilket ändamål, som vill vinnas. Afser man blott, hvad som verkligen behöfves, eller att få tomten uppsnyggad och inhägnad, så synes mig Fullmäktiges förslag vara bäst. Vill man åter ej stanna härvid, utan tillika hafva en quai med båthamn, så är tvifvelsutan Utskottets project det lämpligaste. Jag får dock erinra, att ifrån stadens sida icke blifvit ifrågasatt behofvet af en strandgata och båthamn; att kostnaden, för utförandet af sistnämnde arbete, ovilkorligen måste föranleda till en betydligt högre utgift, än som kan åtgå för blott en strandmur, jemte stängsel, samt att nog mycket blifvit sörjdt för prydligheten och enskild beqvämlighet. Annorlunda kan jag ej betrakta förslaget, att anbringa portar och trappa å muren emellan Riksgälds-Contoirets tomt och strandgatan, en communicationsanstalt, som tyckes vara ämnad endast till beqvämlighet för dem, som bo i Contoirets hus, när de önska att färdas på sjön till eller från sin bostad. Då Utskottet sjelf påhittat projectet om strandgata, m. m., hade Utskottet, innan detta project för Rikets Ständer framlades, bort göra sig reda för de kostnader, detsammas realiserande medtog, samt inhämta, huruvida staden kunde vara villig att härtill i någon mån bidraga; och härom borde man, med afseende på hvad som förelupit vid sistliden Riksdag, skäligen kunnat

hysa förhoppning, helst då, såsom förut blifvit nämndt, anläggningen af en ny gata och canalens apterande till båthamn skulle lända till gagn för trafiquen inom staden, och ensamt för detta ändamål blifvit påtänkta. Jag yrkar, fortfarande, på återremiss.

Herr *Wærn:* Jag delar de talares åsigter, som bifallit Betänkandet. Då Drätsel-Commissionens anhållan att få öfvertaga tomten blifvit afslagen, så kan man väl icke begära, att staden skall deltaga i de kostnader, Staten går, för dess egen räkning, att göra för tomtens bringande i ett snyggt och prydligt skick, hvilket är af högsta behof påkalladt. För öfrigt anser jag Utskottets förslag bättre, än Fullmäktiges. Det måste väl i allmänhet alltid vara ändamålsenligare att hafva en hamn vid en strand, än en hög mur, och då behofvet deraf är så i ögonen fallande, som här, samt en hamn på andra sidan bron är anlagd, så att endast på nu föreslagna sätt symetri kan vinnas, äfven vackrare. Kostnadssumman kan icke här blifva betydligare, än att vi kunna med fullt förtroende öfverlemna arbetets verkställighet åt Fullmäktige. Icke heller kan underhållskostnaden blifva af någon betydenhet, om arbetet genast med sorgfällighet utföres. Staden skulle väl, i allt fall, när som helst, vara villig att öfvertaga underhållsskyldigheten, om tomten till staden öfverläts.

Herr *Nordwall:* Jag instämmer med Herr *Wærn* och vill blott upplysa, att bevekelsegrunden till den föreslagna trappan emellan Riksgälds-Contoirets hus och strandgatan icke varit endast att bereda beqvämlighet för dem, som bo i huset. Man fann nemligen, att det skulle varit tämmeligen enfaldigt, om man icke beredde tillgång till vattnet för dem, som bodde i huset, och derjemte alldeles för mycket äfventyrligt vid en möjligen inträffande eldsvåda, om husets innevånare voro utestängde ifrån sjön. Enligt hvad redan blifvit omförmäldt, skulle kostnaden för en sådan mur, som Fullmäktige tillstyrkt, blifva vida kostsammare, och dessutom mindre prydlig, än de 2:ne murar, jemte gata, som Utskottet föreslagit, hvarföre, och då något hinder för bifall icke heller med skäl kan hämtas från den omständighet, att Stockholms stad härigenom tillskyndas en fördel, jag, för min del, godkänner Betänkandet.

Herr *Ekenman:* Jag förstår ej skillnaden emellan att afstå $^2/_3$ af tomten och att aptera den till ett för staden angeläget behof. I förra fallet hade dock Staten icke kommit att vidkännas någon kostnad, men i det sednare kommer så-

dant att ega rum icke blott för anläggningen, utan äfven för framtida underhåll. Allt detta hade måhända kunnat undvikas, genom en hemställan till Drätsel-Commissionen att på behaglig tid öfvertaga tomten, emot skyldighet att, efter eget godtycke, aptera densamma och rättighet att, derest tomten framdeles blefve för Staten behöflig, återfå de å tomten för nu afsedda ändamålet använda kostnader. Nu mera torde tiden icke medgifva denna utväg, men jag instämmer i allt fall med Herr *Billström.*

Herr *Winge:* Det kan vara godt och väl att skynda med ärenderna, så att Riksdagen må kunna snart slutas; men derföre bör man icke bortslumpa större summor. Jag har visst förtroende för Fullmäktige, men då något säkert kostnadsförslag icke blifvit bilagdt, så vidhåller jag mitt förut framställda yrkande om återremiss.

Herr *Hörnstein:* Jag vill blott korteligen upplysa, att 15 alnar till en gata icke är detsamma, som $^2/_3$ af tomten. Det är på södra gränsen $^1/_3$:del, och på den norra knappt $^1/_4$:del af densamma. Dessutom kan jag icke finna skäligt, att, då man förra Riksdagen afslagit stadens anhållan att öfvertaga tomten, nu komma med proposition om deltagande i kostnaderne för tomtens apterande.

Herr *Sundler:* Förr än afgjordt blifvit, huruvida en bro skall anläggas ifrån Riddarholmscanalen, med en kulvert öfver den sistnämnda och till Strömsborg och vidare till Röda Bodarne, anser jag frågan om aptering af den tomt, hvarom fråga nu är, böra anstå. I sådan mening biträder jag yrkandet om återremiss.

Herr *Brinck:* Skall Riksgälds-Contoirets tomt befinna sig i samma skick, som hittills, till dess en ny brobyggnad öfver Norrström kommer till stånd, så blefve tomten sannolikt icke i vår tid apterad. Det vissa är emedlertid, att, om Rikets Ständer göra ingenting åt saken, så blifva Fullmäktige genom dom förpligtade att inhägna tomten.

Discussionen ansågs slutad, och Betänkandet bifölls.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Med särdeles obehag har jag erinrat mig historien om detta hus under de sista 20 åren. Jag har emedlertid icke velat förlänga discussionen med skildring deraf, utan åtnöjer mig med att emot beslutet mig reservera. Med kännedom, huru och till hvad priser allmänna arbeten i hufvudstaden utföras, befarar jag, att utgifterna för de byggnader, man nu beslutat, icke komma att stanna vid calculerade omkring 8,000 R:dr, utan snarare

inom 20 à 30,000 R:dr B:co, och hade jag önskat, att Utskottet visat sig mindre genereust och stannat vid det nödvändiga. Åtminstone hade jag väntat mig, att Utskottet uttryckt det förbehåll, att staden skall underhålla hvad för allmänna trafiquen bekostas, desto angelägnare, som kändt är, huru lätt arbeten af ifrågavarande beskaffenhet i hufvudstaden hafva en fallenhet att förskjuta sig.

Herr *Winge* anmälde äfven reservation.

№ 292, i anledning af erhållen återremiss af Betänkandet, № 130, angående befrielse för Magasinsförvaltaren i Warberg, Anders Öhrvall från honom ådömd ersättningsskyldighet till Statsverket.

Bifölls.

№ 293, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, № 171, angående Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om tillåtelse för nya Trollhätte-Canal-Bolags-Direction, att få till skatte lösa gamla slussen vid Lilla Edet, med tillhörande område.

Herr *Björk:* Utskottet har visserligen sökt att vederlägga de anmärkningar, som af mig framställdes, då detta ärende förra gången af Borgare-Ståndet behandlades, men det förefaller mig, såsom hade Utskottet ej fullkomligt uppfattat meningen och verkliga innehållet af de gjorda anmärkningarna. Utskottet har icke vederlagt, hvad jag då yttrade om tillämpningen af Kongl. Kammar-Collegii Bref, rörande skatteköp af vattenlägenheter, annorlunda, än att Utskottet trott sig nu kunna bedöma, att den gamla slussen vid Lilla Edet hvarken för närvarande vore eller för framtiden kunde blifva behöflig för trafiquens underlättande. Berörde Bref, som är grundadt på Konungens och Rikets Ständers beslut, är dock uppstäldt så försigtigt, att pröfningen af lägenheternas behöflighet för trafiquen är beroende af hvarje sådan omständighet, hvars vigt och rätta betydelse för trafiquen en framtid först kan bedöma; hvadan ock denna pröfning måste utfalla för bibehållande af lägenheterne, derest den ringaste anledning förefinnes, att något behof af lägenheten för trafiquens lättande kan uppstå. Jemför man nu de skäl, som Utskottet användt, för att bevisa, det något behof af denna sluss' begagnande aldrig komme att uppstå, med de af mig åberopade skäl för ett motsatt förhållande, skall det medgifvas mig, att icke tvätydiga anledningar visa sig dertill, att trafiquen å elfven kanske snart nog kan blifva beroende af dispositionsrät-

ten öfver slussen, och att det således öfverensstämmer med det åberopade stadgandet, att skatteförsäljningen af slussen förekommes. Jag har sagt, att slussen i två fall kunde blifva behöflig. För det första, om den å vestra sidan af Lilla Edets vattenfall anlaggda sluss behöfde repareras; och för det andra, om det blifver nödvändigt att ombygga sistnämnda sluss. Hvad den första anmärkningen beträffar, har man sagt, att Nya Trollhätte-Canal-Bolag icke vore skyldigt att underhålla den gamla slussen för trafiquen. Detta påstående innefattar dock, efter min öfvertygelse, ett misstag; ty sedan Götheborgs stad till år 1800 innehaft på arrende denna så kallade gamla slussen, utan att derför erlägga någon afgift, men med skyldighet att hålla densamma vid makt, så öfvertogs den sedermera af det äldre Trollhätte-Canal-Bolag med samma förbindelse, som ålegat nämnde stad. Slussen öfverlemnades till Bolaget, efter föregången laga syn, i godt skick; och sedan det nya Bolaget inträdt i det äldres rättigheter, måste ock det förstnämnda, redan i egenskap af arrendator, vara förbundet att underhålla den arrenderade lägenheten, helst öfrige vattenverks egares rättigheter äro beroende af slussens underhåll. Att slussen vid Ströms canal är fördelad i två slussar, minskar ingalunda behofvet af gamla slussens bibehållande, helst, om en af slussarne går sönder, någon utväg i alla fall måste finnas och genom slussarnes delning en sådan händelse ingalunda är förekommen, utan fastheldre lättare kan inträffa. Således synes det mig klart, att den gamla slussen äfven under nuvarande förhållanden är nödig att underhållas. Om en ombyggnad af slussen åter komme i fråga, vore ett sådant företag med den nu begagnade alldeles omöjligt; ty trafiquen komme då att afstanna; äfvensom det vore förenadt med en ringa vinst att utvidga densamma. Längre in i landet kan man icke på den sidan komma, emedan belägenheten derför utgör hinder. Man måste alltså i sådant fall uppföra den på ett annat ställe; men hvarifrån skulle väl dertill tjenlig plats erhållas, om man hade afyttrat den gamla slussen? Man skall måhända vilja tillämpa expropriationslagen; men jag tror att densamma icke kan åberopas, då man sjelf förut innehaft, men bortsålt den lägenhet, som vore för behofvet erforderlig. Således synes mig behofvet af denna sluss fortfara. I afseende å min yttrade farhåga, att Staten skulle kunna komma i ansvar, i händelse det skulle kunna visa sig, att slussen lagligen icke får till anläggande af vattenverk begagnas, är det visserligen sannt,

att, på sätt Utlåtandet jemväl innehåller, Kongl. Brefvet af den 10 September 1840 förpligtar Trollhätte-Canal-Bolag att ställa sig till efterrättelse, hvad Författningarna om vattenverks anläggning föreskrifva; men jag frågar, om nu slussen från början blifvit anlaggd genom gräfning, och dess tillvaro således beror af dess användande, såsom allmän farled, i hvad förhållande kommer Staten då att stå till Trollhätte-Bolaget eller dess rättsinnehafvare? Om domaren vid en blifvande undersökning säger, att vattnet icke får afledas, då slussen icke för sitt rätta ändamål begagnas, hvem, om icke kronan, blifver väl då ansvarig för den förlust, hvilken drabbar den, som köpt slussen, med tillstånd att der anlägga vattenverk. Af denna anledning kan jag icke finna annat, än att ett bifall till Betänkandet skulle för Staten medföra en betydlig förlust. Hvad slutligen arrendeafgiften beträffar, så har densamma aldrig blifvit bestämd, med hänsigt till afkomsten eller värdet. Så vidt jag icke misstager mig, erlades af Gamla Trollhätte-Canal-Bolag ej någon arrendeafgift, utan ifrågakom den först då, när Nya Trollhätte-Bolag af slussen blef innehafvare. Någon undersökning skedde ej, för att utröna dess rätta belopp, utan man antog helt godtyckligt 300 R.dr. Någon afkomst lemnade icke slussen, sedan den nya långt förut blifvit färdigbygd. Hvad grund kan väl af en så tillkommen arrendeafgift hämtas för bestämmande af köpeskillingsbeloppet? Den af Utskottet föreslagna är alldeles orimlig och motsvarar på långt när ej slussens värde, hvilket är ganska högt, om vattenfallet får begagnas till drifvande af verk, men eljest särdeles obetydligt. Såsom resultat af hvad jag sålunda anfört, och då något oundgängligt behof för slussens försäljande till skatte icke finnes, men detta kan medföra många olägenheter för Staten, yrkar jag proposition på afslag.

Herr *Norin:* Såsom Herr *Björk* jemväl anmärkt, har Nya Trollhätte-Canal-Bolag redan genom Kongl. Brefvet den 10 September 1840 erhållit rättighet att använda gamla slussen vid Lilla Edet till anläggning af vattenverk. Således är det nu icke på sitt ställe att fästa sig dervid. Nu är det endast fråga, om nämnde Bolag må tillåtas att lösa denna sluss, jemte tillhörande område, till skatte. Frågan om vattenverks anläggning derstädes är, såsom jag nyss sade, redan förut afgjord. Såsom jag uppfattat Herr *Björks* anmärkningar, gå de egentligen derpå ut, att visa det skadliga utaf ett vattenverks anläggande i nämnde sluss. Oaktadt denna fråga tillförene blifvit af Kongl. Maj:t pröfvad och af-

gjord, ansåg Utskottet sig likväl skyldigt att besvara de i berörda hänseende framställda anmärkningar. Till ledning för omdömet har Utskottet inhämtat erforderliga upplysningar från det håll, der de varit att tillgå, och har sedermera framlagt dem i förevarande Utlåtande. Hvad köpeskillingssumman deremot angår, så hör frågan derom verkligen hit. Emot hvad Herr *Björk* i denna del anmärkt tillåter jag mig ej att göra någon erinran, utan beror densammas bestämmande på Borgare-Ståndet; men jag hemställer dock, hvilken annan grund, än den Utskottet antagit, eller 10 års arrendeafgifter, kan fås för köpeskillingens belopp. Då man icke får förblanda frågan om vattenverks anläggning i gamla slussen med frågan om dess säljande till skatte, tror jag mig icke sakna skäl för anhållan om proposition på bifall.

Herr *Gråå:* Allt, hvad Herr *Björk* yttrat om den risque, för hvilken Staten kunde blifva utsatt, i händelse den gamla slussen vid Lilla Edet finge till skatte lösas, saknar, efter mitt förmenande, befogenhet. Staten har, i afseende på det föreslagna skatteköpet, iakttagit all möjlig försigtighet, och om, tvärtemot min åsigt, någon risque skulle vara att befara, så exsisterar den redan, då Bolaget erhållit rättighet till anläggning af vattenverk i förenämnde sluss. Nu är emellertid endast fråga derom, att den gamla slussen skall få till skatte köpas och med full äganderätt af Canal-Bolaget åtkommas, men derigenom förändras i öfrigt ej de förra förhållandena. Jemväl vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att, efter hvad Styrelsen för Väg- och Vattenbyggnader upplyst, Canal-Bolaget icke eger någon skyldighet att underhålla gamla slussen vid Lilla Edet. Att det skulle vara ett åliggande för Bolaget att vidmakthålla dubbla slussleder, innefattar dessutom en orimlighet. Så är ej eller förhållandet med Götha Canal. Om en sluss der går sönder, afstannar trafiken, till dess densamma hunnit lagas; och ehuru bredvid de nya slussarna vid Trollhättan de gamla ännu finnas i behåll, är Bolaget dock icke pligtigt att underhålla de sednare. Hvad köpeskillingssumman beträffar, har jag hört påstås, än att den vore för låg, än att den blifvit för högt beräknad. Utskottet har likväl uppgifvit en bestämd grund för dess förslag, i afseende på beloppet, och intilldess man kan uppgifva en lämpligare grund derföre, vidblifver jag, hvad Utskottet i detta afseende tillstyrkt. De af Herr *Björk* för öfrigt emot Utskottet gjorda anmärkningar anser jag vara

i detsamma fullständigt vederlagda, och anhåller fördenskull om proposition på bifall.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Vid återremissen af Stats-Utskottets Betänkande, № 171, yttrade jag åtskilliga betänkligheter, i afseende å Kongl. Brefvet den 10 September 1840, hvarigenom Nya Trollhätte-Canal-Bolag fått på evärdelig tid åt sig upplåten gamla slussen vid Lilla Edet emot en årlig afgift af 300 R:dr. Jag yttrade betänkligheter, emedan denna upplåtelse icke stode i öfverensstämmelse med innehållet af 77 § Regerings-Formen 1:sta momentet. Dessa betänkligheter hafva icke blifvit genom ifrågavarande Utlåtande undanröjda, och, så länge de qvarstå, måste jag instämma med Herr *Björk* i hans begäran om proposition på afslag.

Herr *Björk:* Jag vill blott göra en anmärkning vid Herr *Gråås* yttrande, eller den, att Bolaget har lika liten skyldighet att underhålla slussen vid Lilla Edet, som den förra slussen vid Trollhättan. Det arrenderar den gamla slussen vid Edet och eger dem vid Trollhättan. Då Staten icke varit nog försigtig att förbehålla sig de sistnämnda slussarnes underhåll, kan Bolaget ej eller dertill lagligen förpligtas, men detta friar icke Bolaget från att underhålla den arrenderade lägenheten. Jag kan visserligen ej påtruga någon min åsigt om 1840 års Kongl. Bref, men frångår ej eller min uppfattning deraf, enligt hvilken skada för Staten verkligen kan uppkomma genom gamla slussens försäljande till skatte. I anledning af hvad åter Herr *Norin* anfört, ber jag få erinra, att det just här är fråga, huruvida det vore klokt och rätt att öfverlåta till Bolaget eganderätten af ifrågavarande sluss och sätta det i tillfälle att göra den för canalfarten obrukbar.

Herr *Gråå:* Till svar å hvad Herr *Björk* nu yttrat, vill jag blott erinra, att Staten redan afhändt sig dispositionsrätten till gamla slussen, då den upplåtit ständiga besittningsrätten deraf åt Nya Trollhätte-Canal-Bolag emot en årlig afgift af 300 R:dr B:co.

Vice Talmannen Herr *Halling:* I anledning af Herr *Gråås* yttrande, ber jag få erinra, att riktigheten deraf beror på hvad med »Staten» förstås.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen gjorde denna proposition: »Behagar Ståndet bifalla, hvad Stats-Utskottet uti dess Betänkande, № 171, föreslagit och tillstyrkt, samt vidblifvit i dess Utlåtande, № 295?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande, № 293, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås Utlåtandet.»

Votering anställdes i vanlig ordning med slutna sedlar. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 21 *Nej* emot 10 *Ja*, i följd hvaraf Ståndet hade afslagit Stats-Utskottets Betänkande, № 171, och Utlåtande, № 293.

№ 294, i anledning af väckt motion om Statsanslag till bekostande af en uppfunnen machin till uträkning, sättning och tryckning af mathematiska tabeller.

Bifölls.

№ 295, i anledning af väckta motioner, angående förändradt användande af den till skolorna i städerna inom Lunds Stift utgående helgonskyld, samt om denna afgifts upphörande, m. m.

Härvid förekommo:

1:sta punkten:

Herr *Billström:* På de skäl, som innehållas uti Herr Prosten *Qvidings* motion och i Riksdagsmannen *Christen Anderssons* reservation, kan jag icke bifalla detta Stats-Utskottets Utlåtande, utan anhåller om återremiss deraf. Motionairen har erinrat, huru helgonskylden från början uppkommit och användts först till upprätthållande af gudstjensten inom landtförsamlingarna, och derefter till aflönande af deras klockare och bekostande af barnaundervisningen, äfvensom att, ehuru denna afgift rätteligen bort betraktas, såsom en församlingarnas egendom, Staten likväl på ett egenmäktigt sätt tillegnat sig en del af helgonskylden och användt den till andra främmande ändamål. Vidare yttrar sig motionairen: »Detta hade tillgått på det sätt, att, sedan man år 1539 och sedermera, för att uppmuntra ynglingar till studier, anbefallt, att de socknar, som ligga på två mil nära städerna, skulle taga sig klockare ibland landsskolornas lärjungar, med skyldighet för dessa att bestrida sång och undervisa församlingarnes ungdom, hade derefter, under tidernas lopp, nämnde skyldighet upphört och lönen ifrån stipendier för lärjungarne, såsom tillika varande klockare, öfvergått till skolornas lärare, hvarigenom alltså det förhållande inträffat, att Staten begagnar communal-medel från en del socknar, för att dermed bestrida aflöning åt lärare i Statens skolor, af hvilken anledning, och då communerna äro i behof af dessa medel för de ändamål, hvartill de ursprungligen varit afsedda, samt de vilkor, hvarunder desamma år 1539 blifvit till städernas skolor upplåtna, numera icke uppfyllas, motionairen föreslagit, att de nämnde år och derefter gjorda dispositioner af helgonskylden från socknar inom Lunds stift till lärdomsskolorna derstädes må upphöra, samt helgonskylden till socknarna och deras ursprungliga bestämmelse återställas, samt att Staten af egna medel måtte anslå ersättning till sina skolor för aflöning af dess lärare, hvilken ersättning, enligt Kammar-Collegii vid sistlidne Riksdag lemnade utredning, komme att utgöra en summa af 7,937 R:dr 38 sk. 4 r:st». Den åberopade reservationen ber jag att få uppläsa: »Emot Utskottets hemställan, att de, rörande användandet af *Helgonskylden* i Skåne till socknarnes folkskolor, väckta motioner icke må till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda, får jag mig reservera; och vågar anhålla om respective Riks-Ståndens synnerliga uppmärksamhet till det ådagalagda, sanna förhållandet: att denna så kallade »Helgonskyld», såsom en af socknarne i och för deras egen gudstjenst och kyrkosång af ålder åtagen utskyld, *rättsenligt* är deras egendom, som aldrig bort af Staten kunna disponeras till andra behof.

I stället att utreda detta förhållande och erkänna *den enda gilltiga* rättsprincip, har Utskottets pluralitet genast åberopat de Regerings- och Riksdags-beslut, hvilka obestridligen våldfört landtsocknarnes rätt; samt derifrån allena hemtat stöd för sitt afstyrkande af motionerna. Ett sådant förfaringssätt kan dock icke sluta den två sekler gamla tvisten i denna sak. Frågan måste alltjemt återkomma och besvära statsmakterna, domstolar och menigheter; ty det ligger i samhällstillståndets, på rättsgrunder hvilande, skick, att minnet af det orättvisa förblifver i generationerna, och derigenom sinnena oaflåtligt känna sig manade att påyrka rättelse. Man handlar derföre i detta, som så många andra fall, hvari landtbygdernas naturliga och lagliga rättigheter blifvit kränkta och fortfarande underkännas, ganska obetänksamt, då man ej gör slut på orättvisorne och missförhållandena, genom att låta Staten godtgöra för framtiden, hvad den flydda tiden brutit.

I denna sak är det obestridligt, att de förhållanden icke längre finnas till, som under fordna tider föranledt och då kunnat ursäkta en del af Skånska helgonskyldens dragande från landtsocknarne till städernas skolor. Församlingarne antaga och aflöna nu för tiden sina ständiga klockare; de begagna ej mera lärjungar från städernas skolor till detta kall; och det är bevisadt, att det var i och för dessa lärjungars underhåll och uppmuntran, icke till städernas skollärare, som helgonskylden ursprungligen af alla inom 2 mil från städerna belägna kyrkosocknar dertill anslogs. Staten har sedan lemnat allt större fördelar och anslag till stadsskolorna, och detta förökar obilligheten af att låta helgonskylden fortfarande till dem utgöras, under det att folkundervisningen i landtsocknarna är deraf i så stort behof och dessa socknar numera icke hemta några motsvarande fördelar af stadsskolorna.

Vidare bör i denna sak betraktas, att, vid yrkandet på landtsocknarnes rätt att åter fritt och lagligt till communernas egna behof få disponera den communala afgiften, man alldeles icke begärt, att städernas skolor skulle blifva lidande. Man har, under det man yrkat rättvisa åt landsbygden, önskat bibehållandet af löftens helgd och påräknad inkomst för städernas skol-undervisning. Man har erkänt, då Regeringen en gång lofvat dem en fördel, och då äfven, efter det att vilkoren derför icke mera uppfyllas, Regering och Ständer låtit den fortfara, att de ock hädanefter böra hållas skadeslösa. Men skyldigheten till skadeståndet är ej mera landtsocknarnes, utan Statens; den dertill erforderliga summa är utredd och den uppgår till icke fyllest 8,000 R:dr B:co. Det är då för denna summa, som man vägrade att återställa ett bevisadt rättsförhållande; det är för detta, för det allmänna obetydliga, men för de lidande landtsocknarna kännbara belopp, som man ser framdragas sådana motskäl, som att Helgonskylden icke bör socknarne återgifvas, »emedan de deraf tillskyndas olika fördelar», allt efter som från vissa socknar af ringa omfång erlägges större belopp, än från andra folkrikare, o. s. v., liksom någon kunde begära att återfå mera, än hvad nu honom orätt affordras.

Slutligen bör tagas i betraktande, att såväl Rikets Ständer, som Kongl. Maj:t en gång erkänt billigheten af en rättelse i denna sak; och att således ett hopp derom blifvit spridt i de orter, den rörer. Bör man väl tveka, att då på ett rättvist sätt uppfylla det?

Jag vågar vördsamt föreslå Rikets Ständer: att i enlighet med hvad ock i Kongl. Maj:ts nådiga Proposition af den 5 December 1847 blifvit föreslaget,

anvisa ett anslag af 7,958 R:dr B:co, för att, genom motsvarande ersättning till städernas skolor i Lunds stift, kunna medgifva de landsförsamlingar, hvilkas helgonskyld nu till dessa skolor ingår, att densamma återfå, med rättighet att densamma till dess ursprungliga bestämmelse använda.» Vid 1840 års Riksdag medgåfvo Rikets Ständer, att den till Lunds Cathedral-skola disponerade helgonskylden skulle få återgå till sitt ursprungliga ändamål, och då förhållandet med den nu ifrågakomna är fullkomligt enahanda, skulle det vara en uppenbar orättvisa att vid denna Riksdag neka, hvad förut blifvit erkändt och beviljadt. Jag hoppas alltså, att återremiss af Utskottets Utlåtande icke skall af Ståndet vägras.

Herr *Norin:* Emot de af Herr *Billström* gjorda anmärkningar har jag ej annat att erinra, än att allt, hvad han anfört, förevarit i Stats-Utskottet och der tagits under pröfning. Jag anser således, att Utskottet gifvit fulla skäl för sin hemställan, att de, angående helgonskyldens användande, väckta motioner icke måtte till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda, hvarföre, och då jag tror, att en återremiss kommer att äga rum, enär begäran derom framställts af Herr *Billström*, jag velat fästa uppmärksamheten derpå, att, om man hoppas, att den skall leda till något annat resultat, är det nödvändigt, att andra skäl derföre framställas, än de, som i reservationen innehållas. Jag anhåller om proposition på bifall.

Discussionen var slutad, och 1:sta punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 295, bifölls.

2:dra punkten.

Bifölls.

№ 296, angående Militiæ-Boställs-Cassan.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Wærn:* Jag har reserverat mig emot Stats-Utskottets förevarande Utlåtande af samma skäl, som föranledde Rikets sist församlade Ständer att icke bifalla Kongl. Maj:ts då i Nåder framställda förslag, åsyftande att betrygga Cassans framtida bestånd. Nu deremot har Utskottet tillstyrkt, att Rikets Ständer ville medgifva, att den pensionsstat, till ett belopp af 3,510 R:dr 16 sk., hvarmed Mili-

tiæ-Boställs-Cassan för närvarande är belastad, må på allmänna Indragnings-Staten öfverflyttas. Jag vill, i anledning deraf, erinra, det Kongl. Maj:t vid denna Riksdag af Rikets Ständer begärt anslag till aflöning åt Ledamöterne i Krigs-Collegium, men att detsamma blifvit vägradt, enär hela organisationen af nämnde Collegium icke blifvit framlagd till Rikets Ständers pröfning. Nu utgår af bemälde Cassas medel 6,466 R:dr 32 sk. till ordinarie aflöning åt Krigs-Collegii Ledamöter, och jag kan icke inse annat, än att Rikets Ständers medverkan dertill, att Cassan genom dessa pensioners öfverflyttande på Indragnings-Stat, fortfarande, blir satt i tillfälle att, på sätt Kongl. Maj:t förordnat, i betydlig mån bidraga till Krigs-Collegii aflöningsstat, måste innebära ett godkännande af denna aflöningsstat. Jag anser derföre detta förslag stå i bestämd strid med de motiver, hvilka föranledt det föregående beslutet, och måste här dessutom varna emot det första steget. Efter de Ledamöter, som nu på Indragnings-Stat öfverflyttas, komma andra, som, vid samma ålder, göra anspråk på samma förmån, och derigenom komme anslaget på Indragnings-Staten att beständigt växa. Mig synes detta vara ett tillräckligt skäl för afslag af förevarande Utlåtande, hvarföre jag anhåller om återremiss af detsamma. Det kan väl icke nekas, att, då endast 15,000 R:dr af Cassans utgifter, som årligen uppgå till 24,977 R:dr, användas i och för det ändamål, hvarföre Militiæ-Boställs Cassan stiftades, det vore lämpligast, att hela Cassan öfverlemnades till Riksgälds-Contoiret, och att anslag af 15,000 R:dr hvarje år i stället af Rikets Ständer anvisades. I annat fall blir följden af nuvarande hushållningssätt med denna Cassa, att densamma ätes upp genom de löner, som deraf skola bestridas. Om Rikets Ständer äro nog genereuse att lemna sitt bifall till Utskottets tillstyrkan, skall det snart blifva, såsom en regel, antaget, att personer, som af Kongl. Maj:t i och för cassors förvaltning utan Rikets Ständers hörande erhålla löneanslag och sedermera af cassorna erhålla pensioner, derefter blifva med hela beloppet af dessa pensioner på Rikets Ständers Indragnings-Stat öfverflyttade. Detta vore i min tanka ett ofog, hvilket åtminstone jag derföre icke vill sanctionera. Det enda rätta är, att, då oändamålsenligheten af Cassans nuvarande förvaltningssätt tydligen blifvit ådagalagd, densamma öfverlemnades till Riksgälds-Contoiret emot det af mig förut omnämnda vilkor. Att för ett, såsom nödigt, ansedt anslags utgående bilda fonder och underhålla särskilda tjenstemän

för dessas förvaltning, är i sanning onödigt och olämpligt, då Rikets Ständer sjelfve för statsmedlens förvaltning aflöna ett dyrbart embetsverk. Det må nu vara, huru som helst, antingen Rikets Ständer vilja, fortfarande, låta Cassan gå sin undergång till mötes, och derefter vidtaga det normala förhållandet, eller anse, att den genast bör till Riksgälds-Contoiret aflemnas, tror jag icke, att Rikets Ständer böra, utan särskild pröfning i hvarje fall, tillåta någon uppflyttning på Indragnings-Staten. Jag förnyar min anhållan om återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Mig förefaller det, såsom vore Stats-Utskottets ifrågavarande Utlåtande väl grundadt. De omnämnde personerne äro ju i sjelfva verket redan pensionerade, och då Cassans medel ej förslå till pensionernas utbetalande, är det väl klart, att de böra öfverflyttas på Allmänna Indragnings-Staten. Jag medger likväl, det jag delar Herr *Wærns* åsigt, att berörde Cassa är en af Statens, och just derföre är det likgiltigt, om den föreslagna öfverflyttningen sker.

Herr *Gråå:* Ehuru jag icke finnes antecknad, såsom reservant, har jag dock inom Stats-Utskottet delat Herr *Wærns* åsigt. Om någon verklig hjelp tillskyndades Militiæ-Boställs-Cassan genom öfverflyttning af de ifrån Cassan nu utgående pensioner på Allmänna Indragnings-Staten, skulle jag gerna lemna mitt bifall till förevarande Utlåtande; men Cassan är, ty värr, i det beklagliga skick, att den derigenom icke vore hulpen. Dessutom kan det inträffa, att andra tjenstemän, som uppbära sina löner från denna Cassa, erhålla afsked, och om äfven desse komma att uppföras på Indragnings-Staten, skulle Statsverket betungas med högst betydliga utgifter, utan att Cassans bestånd derigenom vore betryggadt. Ordinarie aflöningen, som utgör 6,466 R:dr 32 sk. om året, qvarstår alltid, och af erfarenheten är det bekräftadt, att Cassan sjunkit årligen. Rättast synes det mig vara, att Cassans medel aflemnades till Riksgälds-Contoiret i utbyte emot ett bestämdt Statsanslag. Då emedlertid något förslag derom nu ej blifvit väckt, och denna fråga således icke kan utgöra föremål för pröfning, förenar jag mig i Herr *Wærns* anhållan om återremiss.

Discussionen var slutad, och första punkten återremitterades.

2:dra punkten.

Herr *Lagergren:* Då denna punkt står i sammanhang

med den förra, hemställer jag, huruvida icke denna andra punkt jemväl bör till Utskottet återlemnas.

Den andra punkten blef härefter återremitterad.

№ 297, i anledning af väckt motion, angående ett årligt anslag af 1000 R:dr åt Byggnadsföreningen i Stockholm. Bifölls.

№ 298, i fråga om sättet, ordningen och vilkoren för utbetalning af anslag och lånebidrag till befrämjande af allmänna arbeten.

Herr *Brinck:* Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten på den olikhet i redactionen och föreskrifterna, som förefinnes emellan detta Utlåtande och de vid 1844—45 och 1847—48 årens Riksdag meddelade. Hvad sjelfva redactionen angår, så är densamma särdeles olycklig, hvilken än må vara dertill författare. Berörde Utlåtande sammanblandar de åtgärder, som böra vidtagas af Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret, med dem, som tillhöra Regeringen, hvarigenom conflicter emellan dem skola blifva en ovilkorlig följd och leda till obehag. De två föregående Reglementerna innehöllo derom tydliga och bestämda föreskrifter och voro affattade i särskilda punkter. Reglementet vid 1847—48 årens Riksdag innehöll en föreskrift, som var af olika innehåll med föregående, eller 1844—45 års Reglemente, eller att, då tillförene, derest bidrag från Riksgälds-Contoiret utgått, såsom lån, skulle dit ingifvas ej mindre en till Riksgälds-Contoiret eller ordres ställd, af *Kongl. Maj:t godkänd* skuldförbindelse, än äfven af *Kongl. Maj:t också godkänd* säkerhet för denna förbindelses uppfyllande. Vid 1847—48 årens Riksdag öfverlemnades denna pröfningsrätt åt Fullmäktige. Hittills hafva deraf icke föranledts några egentliga svårigheter, enär medel icke varit beviljade till enskilde personer, utan till corporationer och menigheter, i hvilka fall pröfningsrätten af säkerhetshandlingarne är mera lätt; men jag hemställer, huru en sådan pröfning af enskilda personers säkerhetshandlingar skall kunna försiggå och verkställas till ömsesidig belåtenhet. Antingen måste en sådan pröfning vara skenbar eller sträng. Hvarthän skulle det väl leda, om, sedan Kongl. Maj:t godkänt en uppgjord arbetsplan och det afslutade contractet, Fullmäktige skulle underkänna den för lånet ställda säkerhet, såsom icke nog fullständig? För Regeringen, som af sina Befallningshafvande är i tillfälle att inhämta erforderliga upplysningar, är det ock lätt att pröfva den säkerhet, som erbjudes; men denna utväg står ej lika öppen för Fullmäktige, och följaktligen måste svårighet för dem vid en sådan pröfning alltid uppkomma. Af dessa skäl anhåller jag om återremiss till Stats-Utskottet, med vördsam och vänlig begäran, att Utskottet, vid förnyad pröfning af dessa föreskrifter, ville isynnerhet fästa afseende på innehållet af 74 och 75 §§ uti 1844—45 årens Reglemente och uti det nya bibehålla de uti detsamma intagne stadganden.

Herr *Petré:* För att bespara tiden, åtnöjer jag mig med att endast instämma i begäran om återremiss.

Herr *Billström:* Då återremiss af förevarande Utlåtande förmodligen kommer att ega rum, vill jag äfven erinra om en otydlighet, som deruti förekommer. Utskottet säger: »Vid afgifvande af utlåtanden och förslag, angående bidrag af Statsmedel till hamnbyggnader, vattencommunicationer, vägförbättringar, vattenaftappningar eller odlingsföretag, har Utskottet väl derjemte föreslagit ett och annat specielt vilkor, som haft afseende på särskildt förekommande omständigheter; men som derförutan nödigt är, att Rikets Ständer stadga de allmänna grunder, hvilka böra iakttagas för åtnjutande af sådana Statsbidrag, får Utskottet nu föreslå de föreskrifter, hvilka Utskottet anser härföre nödiga, äfvensom de, hvilka böra gifvas Fullmäktige uti Rikets Ständers Riksgälds-Contoir vid handen till iakttagande och efterrättelse, i och för utlemnandet från Riksgälds-Contoiret af de till företag af ofvannämnde slag vid innevarande Riksdag beviljade anslags- och lånesummor, så till vida, som ej härifrån skiljaktiga vilkor redan äro, genom Rikets Ständers beslut, för ett eller annat ändamål medgifna eller stadgade». Jag påminner mig ett fall, der några speciela vilkor till iakttagande vid utbetalningen af en anslagssumma icke blifvit föreskrifna, och hvarom anmärkning här i Ståndet gjordes, nemligen, rörande anslaget till Wisby hamn. I afseende på detta anslag, voro ej sådana vilkor för penningarnes lyftning utstakade, som i allmänhet blifvit bestämda. I stället för att den commune, som fått sig understöd beviljadt, vanligen måste ställa säkerhet så väl för medlens användande till det bestämda föremålet, som ock för arbetets fullbordan inom viss tid, saknades dylika föreskrifter helt och hållet, hvad angick anslaget till Wisby hamn. Äfven detta anser jag böra närmare regleras.

Herr *Lagergren:* Jag har förstått Herr *Brincks* anförande så, att 1844—45 årens Reglemente för Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret borde föredragas det, som nu blifvit af

Stats-Utskottet framlagdt; men om återremiss, såsom jag förmodar, vinnes, hemställer jag, om hela discussionen behöfver utskrifvas, eller om det icke är nog att uttrycka denna, såsom Borgare-Ståndets gemensamma tanka.

Herr *Wærn:* Då en Ledamot inom Ståndet, som tillika är Fullmäktig i Riksgälds-Contoiret, framställt anmärkningar emot hvad Utskottet föreslagit, anser äfven jag, att detsamma bör återremitteras, på det Utskottet må af dessa anmärkningar erhålla kännedom och taga dem under pröfning; likväl anser jag det icke vara skäl, att helt och hållet fördöma förslaget. Om man pröfvar och undersöker detsamma, skall man deraf finna, att flera nyttiga och ändamålsenliga förändringar blifvit framlagda. Det vid förra Riksdagen införda stadgande, att Fullmäktige och icke Kongl. Maj:t skulle pröfva ingifna säkerhetshandlingar, anser jag vara åtminstone theoretiskt rigtigt, då medlen lemnas af Rikets Ständer. Huruvida det i praxis kan möta några svårigheter, kan jag ej bedöma. Jag vill ingalunda sätta mig emot en återremiss, men har ansett det orätt att uttala en förkastelsedom öfver förslaget i sin helhet.

Herr *Wedberg:* På de skäl, Herr *Brinck* anfört, anhåller äfven jag om återremiss. Det vore i sanning ledsamt, om de af honom förespeglade conflicter skulle kunna uppkomma.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag har icke hört flera, än två anmärkningar framställas emot förevarande Utlåtande: den ena, att uti ingressen icke omtalas de vilkor, som Rikets Ständer, i fråga om vissa anslag, beslutat skola tjena till efterrättelse. Man måste likväl förutsätta, att dessa vilkor äro med de särskildte anslagen förenade, och att detta Utlåtande omfattar blott de allmänna vilkoren, som af Rikets Ständer blifvit för låns eller anslags erhållande bestämda. Den andra anmärkningen har föranledts af det uti detta Reglemente bibehållna stadgande, att Fullmäktige skola pröfva ingifna säkerhetshandlingar, hvilket förut verkställts af Kongl. Maj:t. Jag medger visserligen, att det kunde vara ganska beqvämt för Fullmäktige att komma ifrån en sådan skyldighet, men då en pröfning deraf bör ega rum, anser jag det ock lämpligt och rättast, att densamma verkställes af Herrar Fullmäktige. I anledning af Herr *Brincks* yttrande, att Regeringen, men icke Fullmäktige, kunde erhålla upplysningar ifrån Konungens vederbörande Befallningshafvande, tviflar jag, det någon ibland dem skulle våga att vägra meddela de

upplysningar, som af Fullmäktige kunde i laga ordning begäras. Jag anser detta vara deras ovilkorliga skyldighet. Skulle andra anmärkningar icke komma att framställas, godkänner jag, för min del, förslaget, och anhåller om proposition på bifall.

Discussionen ansågs slutad, och Utlåtandet, № 298, återremitterades.

№ 299, angående dispositionen af den å accordsförskotter och ersättningar varande reserverade behållning.

Bifölls.

№ 300, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 254.

Lades till handlingarne.

Och № 301, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, № 255.

Lades till handlingarne.

§ 4.

Bordlades nedannämnde Utskotts Betänkanden, Utlåtanden och Memorial: Constitutions-Utskottets: N:ris 28—29, Stats-Utskottets: N:ris 313—321, Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: N:ris 48—52, Bevillnings-Utskottets: N:ris 29—30, Bevillnings- Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: № 5, Lag-Utskottets: N:ris 46—51, Expeditions-Utskottets: № 9, och Ståndets Enskilda Besvärs-Utskotts: N:ris 7—8, till hvilka rubrikerna införas i protocoll, vid ärendenas slutliga pröfning.

§ 5.

På hemställan af Herr vice Talmannen *Halling*, beslöt Ståndet, att Constitutions-Utskottets Memorialer, N:ris 28 och 29, Stats-Utskottets Utlåtande, № 313, och Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 29, skulle sättas främst på föredragningslistan.

§ 6.

Föredrogos och godkändes Expeditions-Utskottets skrifvelse-förslag:

№ 166, angående det Rotehållarne inom Norrbottens Län tillkommande belopp af rotefrihets-afgift för nya hemman inom samma Län,

№ 167, angående restitution för den af Konungariket Norriges bidrag till Convoy-Cassan utgående aflöning, och

№ 168, angående de i Regerings-Formens 63 § föreskrifna creditiv-summor;

äfvensom Expeditions-Utskottets förslag till §§ i Riksdagsbeslutet, under N:ris 9—21.

§ 7.

Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. 3/4 10 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 16 Augusti.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Föredrogs ånyo meddeladt Utdrag af Höglofliga Ridderskapets och Adelns Protocoll den 14 dennes, med inbjudning till instämmande i dess beslut, i anledning af Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 39, rörande anslag af allmänna medel till ersättning för under smittosamma sjukdomar nedslagtade kreatur.

Herr *Brinck:* Det tillägg, som Ridderskapet och Adeln gjort, då detsamma bifallit de sammansatta Utskottens ifrågavarande förslag, kan i och för sig vara oskyldigt nog. Deraf torde likväl blifva en följd, att bolagens bildande till verksamhet i och för utrotande af eller godtgörelse för förluster af smittosamma kreaturssjukdomar kommer att fördröjas, emedan mången kan finna fördelaktigare att begagna den utväg till godtgörelse, som berörda tillägg i beslutet erbjuder. Jag hemställer derföre, om det är med nödig försigtighet och omtänksamhet rätt förenligt att antaga förevarande inbjudning.

Herr *Ekenman:* Man känner de svårigheter, som redan möta bildande af ifrågakomna slags bolag, äfven då egaren ensam annars står risquen af kreaturs sjukdom och död. Om nu Kongl. Maj:t skulle försäkra en hvar om godtgörelse derför, utan andra vilkor, än förevarande inbjudning afser, så skulle deraf, såsom den föregående talaren antydt, sannolikt följa, att berörda slags bolag icke kommo till stånd. Jag tillstyrker derföre att inbjudningen icke antages.

Herr *Lagergren:* Det är omöjligt att motsäga den conclusion, hvartill den siste värde talaren kommer, om man utgår från samma prémisser. Att en hvar, som icke på närmare håll skådat det plågoris, hvarom fråga är, tror, att utvägar till detsammas afhjelpande kunna uppskjutas, är mindre underligt. Men att en annan, som är ifrån södra Sverige och der å sjelfva orten ej kunnat undgå att röna verkningarne af detta onda, delar en sådan tro, det väcker i sanning min förvåning. Intet annat medel, än kreaturens nedslagtande, gifves till hämmande af den ifrågavarande kreaturssjukdomen, hvars ohygglighet och vådlighet icke bestå i hastigt verkande, utan i en långsam, nästan omärklig, men ytterst förstörande framfart. När den uppkommit, hjelpa hvarken sundhets-cordoner eller den yttersta uppmärksamhet att hindra spridandet. Ej annat, än det mest radicala, att nedslagta alla kreatur i den ladugård, der sjukdomen utbrutit, återstår. Att låta sjukdomen fortskrida, hotar det allmänna med stora förluster, som nödvändigt måste tvinga till bildande af försäkringsbolag, helst dessa erbjuda tillfälle att få kreaturen ersatta, då Staten endast godtgör en del af värdet. Men den föreslagna åtgärden tål icke något uppskof, utan att mången kan ådragas ett stort lidande, intilldess försäkringsbolag kommit allmänt till stånd. Och då det tillägg, som Ridderskapet och Adeln i dess beslut gjort, erbjuder det tjenligaste försigtighetsmått, som under sådana omständigheter är att vidtaga, tillstyrker jag på det högsta, att inbjudningen antages.

Herr *Ekenman:* Det är, ty värr, sannt, att kreaturens nedslagtande ännu är det enda kända radicala medel till sjukdomens hämmande. Men lika säkert visar ock erfarenheten, att försigtighetsmått med framgång användas mot smittans spridande, utan att alla kreaturen på ställen, der sjukdomen visat sig, behöfva slagtas. Sådana försigtighetsmått bero likväl alltid af den större eller mindre förlust, egaren har för sig att motse. Och då förlusten blir mindre genom ingående i försäkringsbolag, hvilka äro verksammare till smittans hämmande och ersättande af förluster, än de anstalter, som skulle vidtagas, derest ifrågavarande åtgärd vidtages, så är all utsigt, att sådana bolag allmännare ingås, likasom de redan i Blekinge och andra provincer inrättats. Sedan svårigheterna mot deras bildande öfvervunnits, har man funnit sig med dem fullt belåten. Jag fortfar derföre att tillstyrka afslag å inbjudningen.

Discussionen var slutad, och Ståndet beslöt att vidblifva dess förra beslut samt icke antaga förevarande inbjudning.

§ 2.

Föredrogos ånyo följande Utskotts Memorial och Betänkanden, nemligen:

1:o Constitutions-Utskottets:

№ 28, med voteringspropositioner, rörande det i Constitutions-Utskottets Memorial, № 11, afgifna förslag om val af Ordförande i Utskott och andra delegationer af Rikets Ständer, och № 29, med voteringspropositioner, rörande Constitutions-Utskottets i dess Memorial, № 16, afgifna förslag till ändring i 49 § Riksdags-Ordningen och 56 § Regerings-Formen, angående motioner.

Voteringspropositionerna godkändes, hvar efter annan.

2:o Stats-Utskottets:

№ 313, med förslag till sammanjemnkning eller voteringspropositioner, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, rörande Stats-Utskottets Utlåtande, № 263, angående anslag till inköp af en, Canzlie-Rådet Krutmeijer tillhörig, gravure-samling.

Herr *Petré:* Jag får äran upplysa, att Stats-Utskottet i detta Memorial visat motionairen, Herr *Winge,* en särdeles uppmärksamhet. Jag har trott anledning saknas att framlägga den föreslagna voteringspropositionen för omröstning i förstärkt Utskott. Men vid votering segrade den meningen till förmån för motionairen.

Herr *Lagergren* anmälde sig med Herr *Petré* instämma.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet vidblef fattadt beslut, samt godkände voteringspropositionen.

3:o Bevillnings-Utskottets:

№ 29, angående beräkning af tullmedlen, salu-accisen, postmedlen, chartæ-sigillatæ-afgiften och husbehofsbränningsmedlen.

Godkändes.

4:o Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 40, i anledning af väckt förslag om inrättande af en paketfart emellan Sverige och vissa utrikes handelsplatser.

Bifölls.

№ 41, i anledning af väckta frågor om lindring i rust- och roteringsbesväret, dess utgörande medelst vacance-afgift, m. m.

Bifölls.

№ 42, i anledning af väckt fråga om förhöjning i legan för kungsskjuts.

Första yttrandet, pag 10, lades till handlingarne, och det sednare bifölls.

№ 43, i anledning af väckt fråga om förflyttning af Navigationsskolan i Calmar till Westervik, m. m.

Bifölls.

№ 44, i anledning af återremiss af Utskottens Utlåtande, № 12, angående förändradt löningssätt för presterskapet samt om S. M. Adjuncters aflönande till en del af Statsverket.

Lades till handlingarne.

№ 45, i anledning af väckt fråga, att de rotevacance-afgifter, som utgå af vacante rotar vid Jönköpings Regemente, måtte bestämmas till lika belopp för alla sådana rotar.

Bifölls.

№ 46, i anledning af väckt fråga om upphörande af den så kallade termins-afgiften, som af skolungdomen vid Rikets elementar-läroverk erlägges.

Bifölls.

Och № 47, i anledning af väckt fråga om skolungdomens undervisande i de allmännaste reglorne för kroppens och helsans vårdande, m. m.

Herr *Lundh* anmälde sig icke gilla detta Utlåtande.

Öfverläggningen var slutad, och Utlåtandet bifölls.

5:o Bevillnings-Utskottets:

№ 26, med förteckning på varuartiklar, derå tullvärdena böra, jemte de i 1845 års tulltaxa utsatta, tjena till efterrättelse, med afseende på föreskrifterna i 22 och 26 §§ tulltaxe-underrättelserna, angående beräkningen af städernas tolag och andra efter tullvärdet utgående allmänna afgifter.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag bör fästa uppmärksamheten derå, att ett tryckfel förekommer i detta Memorial, pag. 3, vid den i förteckningen utsatta rubrik: »finare skinn för tillverkning af handskar samt portfölj- och etuiarbeten.» Derå är nemligen i columnen utfördt ett tullvärde af endast 16 sk. per skålpund, i stället att detta värde rätteligen bort utsättas till 3 R:dr 16 sk., hvilket äfven kan slutas deraf, att det vanliga strecket i Riksdalers-columnen, hvilket eljest ditsättes, då någon summa der ej är att införa, här saknas. Der skulle nu stå en trea. Jag anhåller, att Ståndet med denna rättelse godkänner Memorialet.

Herr *Ekelund* instämde och vitsordade riktigheten af den föregående talarens anmärkning.

Öfverläggningen förklarades slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, godkände Ståndet förevarande Memorial, med den rättelse deri, som Herr vice Talmannen nu föreslagit.

Och № 27, i anledning af väckt motion om beredande till nästa Riksdag af detaileradt förslag till tulltaxa.

Bifölls.

6:o Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts:

№ 6, i anledning af väckt fråga om ändring i vissa delar af Kongl. Fabriks- och Handtverks-Ordningen den 22 December 1846. Lydande Betänkandet sålunda:

»Genom Protocolls-Utdrag af den 16 sistlidne Julii har Borgare-Ståndet till dess Enskildta Besvärs-Utskott remitterat en af Herr *Bosæus*, på grund af 56 § Riksdags-Ordningen, väckt motion derom, att, sedan Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet afslagit, men Preste- och Borgare-Stånden godkännt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 106, i anledning af väckta frågor om ändringar i Kongl. Fabriks- och Handtverks-Ordningen den 22 December 1846, Borgare-Ståndet måtte, för dess del, ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse och deruti anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder bifalla de af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet tillstyrkta samt af Preste- och Borgare-Stånden antagna förslag, till ändring i ofvanberörde Kongl. Fabriks- och Handtverks-Ordning.

Dessa ändringsförslag afse:

1:o 3 § mom. 6, som skulle erhålla följande lydelse: »att förvärfva mästerskap, då fråga är om handtverk, med undantag af byggmästare- eller murmästare-yrkena; börande dock, då dessa sednare skola i stad utöfvas, bevis företes om vunnen skicklighet i yrket, på sätt nedanföre säges.»

2:o 23 § 1 mom., att af de 2:ne trovärdige och oväldige män, hvilka skola intyga, att mästerprof blifvit förfärdigadt af den, som detsamma, för vinnande af mästerskap, företer, minst en bör vara sakkunnig i det yrke, hvarutti mästerskap sökes.

3:o 28 §, att den här stadgade afgiften till Fabriks- och Handtverks-Föreningarnes cassor i städerna, utom Stockholm, förhöjes från 2 till 5 R:dr B:co, och

4:o 33 §, att orden: »eller, om han är boende på landet, af vederbörande Socken-Nämnd», måtte varda derifrån uteslutne.

Hvad sålunda förekommit, har Utskottet i öfvervägande tagit; och hvad först beträffar frågan, huruvida en underdånig skrifvelse i samtliga förrberörde ämnen må af Borgare-Ståndet anlåtas eller ej, så har Utskottet ansett förslaget i 2:dra punkten icke vara af beskaffenhet att böra göras till föremål för en underdånig framställning ifrån Borgare-Ståndets sida. Utom det, att uti flera städer det kan inträffa, att icke någon enda sakkunnig person finnes i det yrke, hvarå mästerskap sökes, bör det ej förgätas, att i 28 § 1 mom. fråga är, icke om bedömande af profarbetet, utan helt enkelt om att bevittna profarbetets utförande af sökanden sjelf. Utskottet hemställer alltså,

att motionen i den delen icke må till någon åtgärd ifrån Borgare-Ståndets sida föranleda.

Vidkommande åter de öfrige 3:ne punkterne, så tillstyrker Utskottet vördsamt,

att Borgare-Ståndet måtte, angående de i desamma förekommande ämnen, till Kongl. Maj:t ingå med en underdånig skrifvelse,

hvilken, i händelse af bifall till Utskottets berörde 2:ne förslag, torde få blifva af följande lydelse:

Stormäktigste, Allernådigste Konung! Ehuru de framställningar, som under innevarande Riksmöte blifvit gjorda om förändring i vissa delar af Eders Kongl. Maj:ts i nåder utfärdade Fabriks- och Handtverks-Ordning af den 22 December 1846, icke ledt till någon åtgärd derigenom, att i dessa ämnen två Stånd stadnat emot två, så att frågan, jemnlikt 75 § Riksdags-Ordningen, förfallit, dristar likväl Borgare-Ståndet i underdånighet vända sig till Eders Kongl. Maj:t med några erinringar vid nämnde Författning, hvilka Borgare-Ståndet ansett vara af den vigt, att Ståndet trott sig böra desamma till Eders Kongl. Maj:ts nådiga beprövande i underdånighet hemställa. Dessa erinringar angå dels föreskriften i § 3, mom. 6, angående skyldigheten att förvärfva mästerskap, innan burskap å handtverk erhålles, dels en förhöjning uti den i 28 § bestämda afgift till handtverks-föreningens cassa, dels ock slutligen den i 33 § åt Sockne-Nämnd på landet lemnade rättighet att utfärda gesällbref. Det har ej undfallit Borgare-Ståndet, att den olikhet i vilkoren för burskaps erhållande, som uti mom. 6 af 3 § medgifves, till en del kan hafva sin grund i skiljaktigheten uti sjelfva yrkena, af hvilka några äro af den beskaffenhet, att de med större fördel för näringarne, kunna fabriksmässigt bedrifvas, under det andra, fortfarande, böra skötas, såsom handtverk, af id-

kare, som sjelfve äro i alla delar af yrket kunnige och arbetsduglige, samt biträdas af arbetare, de der blifvit i samma yrke inlärde. Men det har likväl förekommit Borgare-Ståndet, som skulle undantagen från skyldigheten till mästerskaps förvärfvande icke alltid kunna under nämnde regel hänföras, då till exempel vissa grenar af läderberedning, färgeri samt sejlare- och tenngjutare-, m. fl. arbeten, utan tvifvel äro sådana yrken, som hos idkaren fordra och förutsätta personlig kännedom och öfning i dithörande handarbeten, jemte det de, äfven då de drifvas i större scala, mera falla inom gränsorna för det egentliga handtverksarbetet, än de kunna räknas för fabrikshandteringar. Ju mera gränsorna för handtverket inskränkas, dess mindre gäller den personliga arbetsdugligheten i täflan emot penningestyrkan. Ådagaläggande af erforderlig skicklighet i ett yrke upphäfver icke friheten att deråt egna sig; men så länge skyldigheten till profs afläggande å en sådan skicklighet qvarstår i författningarne, så länge eger ock den obemedlade förmågan och dugligheten hoppet öfrigt, att genom idoghet, omsorg och ett godt uppförande bana sig vägen till utkomst och oberoende. Det är af dessa skäl Borgare-Ståndet vågar underdånigst anhålla, att Eders Kongl. Maj:t värdigas i nåder taga i öfvervägande, om icke mästerskaps förvärfvande skäligen kunde, såsom vilkor för burskap, åläggas i flera af de yrken, som icke äro uti 3 § uppräknade.

Afgiften till handtverks-föreningarne, vid vunnen rättighet till utöfvande i stad af något, borgerliga utskylder underkastadt, yrke, har Eders Kongl. Maj:t, i hvad Stockholm angår, redan behagat, uppå derom gjord underdånig ansökan, förhöja till 6 R:dr 32 sk. Banco. Erfarenheten har i allmänhet visat, att, äfven i städerna utom Stockholm, denna afgift till sitt närvarande belopp är alltför otillräcklig för bestridandet af de utgifter och understöd, hvilka fabriks- och handtverks-föreningarne hafva sig ålagdt att bekosta af sådana deras inkomster. Dessa äro ock vanligen nästan de enda, dem föreningarne kunna påräkna för deras administrerande; och en tillökning å desamma gör i alla fall mästerskapsumgälderna säkerligen vida mindre tryckande, än hos de fordna skrå-embetena. På dessa grunder får Borgare-Ståndet i underdånighet föreslå, att den i 28 § bestämda afgift måtte, i städerne utom Stockholm, ifrån 2 R:dr förhöjas till 5 R:dr Banco.

Vidkommande slutligen Socken-Nämnds rättighet att utfärda gesällbref, lära på landet personer sällan finnas med

den insigt och erfarenhet, som erfordras, för att tillförlitligt bedöma den färdighet och sakkunskap i förekommande yrken, hvilka böra utgöra vilkor för gesällbrefs erhållande. Desto lättare kan derföre Socken-Nämndernas ifrågavarande rättighet föranleda till missbruket, att, förmedelst sådana till kringvandring berättigande intyg, från socknarne skilja personer, hvilka eljest kunde falla dessa communer till last; och Borgare-Ståndet, som i underdånighet tillåter sig åberopa dess vid sednaste Riksmöte särskildt i detta ämne afgifna underdåniga framställning, har, jemväl i nyssnämnde nu antydda förhållande, ej kunnat undgå att tillerkänna en ökad vigt åt den behöfliga föreskriften, att gesällbref endast må af städernas Fabriks- och Handtverks-Föreningar meddelas. Af djupaste undersåtliga vördnad etc.

På Borgare-Ståndets Enskildta Utskotts vägnar:

C. C. Halling.

August Rundquist.»

Herr *Murén:* Inom Ståndets Enskildta Besvärs-Utskott har jag i denna fråga reserverat mig mot aflåtandet till Kongl. Maj:t af den föreslagna underdåniga skrifvelsen, och jag vidhåller ännu samma mening. Jag tror den underdåniga skrifvelsen vara ganska öfverflödig och för mycket smaka af den gamla skråandan, att anstå nuvarande Borgare-Stånd. Man må säga, hvad man vill, så finner jag med den underdåniga skrifvelsen ej annan afsigt, än att inskränka utvägarne att förvärfva mästerskap i handtverk. Uti skrifvelse-förslaget anföres jemväl, att äfven de föreslagna högre afgifterna till Handtverks-Föreningarne icke skulle göra mästerskaps-umgälderna på långt när så tryckande, som hos de fordna skråembetena. Men det kan väl icke eller vara meningen att jemnföra vår tid med den, då dessa embeten exsisterade. Den är ännu i friskt minne, kanske hos åtskilliga blandadt med saknad. Jag kan aldrig gilla en sådan tendence och kan icke skilja från mig den tanka, att, allt sträfvande åt liberalare grundsatser till trots, med den underdåniga skrifvelsen afses att förrycka sjelfva grundprinciperna i de nya näringsförfattningarne. Till dessa är att räkna äfven den, att förvärfvande af mästerskap icke i allmänhet är behöfligt, utan mästerprof nu böra höra till undantagen, men i utveckling af den friare närings-lagstiftningen snart alldeles försvinna. Jag yrkar afslag å Betänkandet, så vidt det har afseende å den underdåniga skrifvelsens aflåtande.

Herr *Lagergren:* Jag hyser det hopp, att Ståndet skall

bifalla förevarande Utlåtande och förslag till underdånig skrifvelse. Annat kan jag ej föreställa mig, då Ståndet antagit de tre deruti omförmälda punkter i Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Utlåtande, № 106, jemte ännu en punkt i samma Utlåtande, hvilken Enskildta Besvärs-Utskottet likväl icke ansett lämpligt att på nu föreslagna sätt understödja. Jag kan, säger jag, vid sådant förhållande, ej föreställa mig annat, än att Ståndet skall, i näringarnes intresse, besluta att frambära den föreslagna underdåniga skrifvelsen. Herr *Murén*, som sjelf deltagit i ärendets behandling uti Enskildta Utskottet, hade deraf bort finna, huru vidt dess öfriga ledamöters åsigter äro skiljda från ensidigt begär att återgå till skråväsendet. Sådant röjer icke eller förslaget till underdånig skrifvelse. Det kan äfven synas deraf, att den punkt i Ståndets förra beslut, i anledning af Economie-Utskottets Utlåtande, hvilken Enskildta Utskottet nu afstyrkt att göra till föremål för underdånig hemställan, var just den, som angick frågan om ett af de vittnen, hvilka skola öfvervara mästerprof, eller s. k. skådemästare. Förslaget i denna punkt har Enskildta Utskottet ansett sig icke böra understödja, emedan det kan inträffa, att i någon stad ej finnes en fullt sakkunnig person dertill, och fråga icke var om bedömande af profarbetet, utan helt enkelt endast att bevittna detsammas utförande af den, som söker mästerskap. Deremot har Enskildta Utskottet ansett underdånig framställning böra göras om de tre öfriga punkter, som innefattas i Ståndets förenämnde beslut.

Bland dessa 3:ne punkter angår den första skyldigheten att förvärfva mästerskap, såsom vilkor för vinnande af burskap å handtverk, hvarom handlas i § 3 litt. b. af gällande Handtverks-Ordning. Vid läsande af detta moment i författningen måste det genast falla i ögonen, att någon glömska begåtts vid redigerandet af deri förekommande förteckning å handtverk, deri mästerskaps förvärfvande föreskrifves. Ty ur denna förteckning äro uteslutna flera handteringar, som påtagligen falla inom handtverkets område, d. v. s. sådana yrken, der en enda person, som fullt känner yrket, kan ensam åstadkomma fulländade producter, samt deri således säker öfning är af nöden; hvilket just är caracteren på handtverk. Exempel på sådana handtverk äro uppgifna i Enskildta Utskottets förslag till underdånig skrifvelse. För tidens besparande skall jag ej vidlyftigt utbreda mig om sådana yrken eller derom inleda någon tvist. Men, utom de i författningen

uppräknade, lärer väl obestridligen carduans- och sämskmakare-handteringen höra till cathegorien af handtverk. Samma förhållande är med sejlare-yrket, hvilket nära sammanfaller med snörmakeri, begge särskilda arter af repslageri, för så vidt dit höra arbeten af *icke tjäradt* gods. Ty det tjärade eller egentliga repslageriet applicerar sig närmare till fabriksrörelse. I skrifvelseförslaget hafva äfven uppräknats färgare och tenngjutare. Allt detta faller inom handtverkets område, men är blott exempelvis nämndt, och jag hemställer, om ej ändå flera handteringar gifvas, deri förvärfvande af mästerskap med skäl bör föreskrifvas. Det ligger en stor pligt för samhället deri, att sålunda tillhandahålla åt handarbetaren en krets, inom hvilken han kan med hopp och förtröstan röra sig, utan att behöfva frukta att trängas tillbaka af capitalerna. Detta motiv är det, som bestämt Enskildta Utskottet till dess förslag, och ej kärlek för skråidéen, som ej i någon del af förslaget ingått. Sådant skråväsendet vid dess slut befann sig, vore det ej lyckligt att dertill återvända. Sådant åter, som skråväsendet var ordnadt i de första tiderne, och sådant det är i sina principer, då nemligen allt missbruk och alla öfverdrifter afskiljas, dertill måste troligen den form närma sig, som man i våra dagar med oro söker, och hvilken man gifvit namn af arbetets organisation, det vill säga en arbetsförfattning, som tryggar den individuela dugligheten att kunna göra sig gällande, med hopp om sjelfständighet, genom flit och ordning. I Preussen ser man, huru denna organisation allt mer och mer närmar sig skråväsendets grundformer, i deras enklare ursprungliga skick. Man har der kommit till den erfarenhet, att den personliga arbetsdugligheten ej betryggas, att icke någon inrättning för handarbetet kan stadgas och ega bestånd, med mindre läroår och skicklighetsprof ånyo införas. Jag tror, att Utskottets förslag uti ifrågavarande del är så moderat och så betryggande för denna sphér af arbetet, att det kan och bör bifallas. Dermed afses, att Ståndet vidhåller dess redan genom förra beslutet uttryckta tanka, samt gifver densamma lif genom den underdåniga framställningen till Kongl. Maj:t, för det afseende Konungen kan i nåder anse densamma förtjena.

Den andra punkten i förslaget handlar om förhöjning af den uti 28 § Handtverks-Ordningen stadgade afgift till fabriks- och handtverks-föreningarnes cassor i städerna, utom Stockholm. Uti den Kongl. författningen synas icke några synnerliga behof för arbets-föreningarne tagits i beräkning, då

denna afgift stipulerades till endast 2 R:dr B:co för en hvar, som vinner burskap, under det på samma gång nämnde föreningar blifvit ålagde göromål, som ej kunna bestridas utan penningar, hvilka, i brist af tillräckliga afgifter, måst tagas ur enskildes cassor. Föreskrifvandet af en så låg afgift är således påtagligen ett misstag, då man icke på samma gång upplät åt föreningarne den nödiga rättigheten till beskattning å ledamöterne för bestridande af handtverks-föreningarnes åliggande. Den föreslagna förhöjningen är så måttlig, att någon tvekan om densammas antaglighet ej bör ega rum.

Förslagets tredje punkt handlar om upphäfvande af den rättighet, sockennämnderne nu hafva, att utfärda gesällbref. Denna fråga är fullständigt discuterad vid förra Riksdagen, och Borgare-Ståndets då afgifna underdåniga framställning innehåller så grundliga motiver i denna del, att jag derom ej behöfver anföra många ord. Gesällbref kunna betraktas, såsom vandringspass på obestämd tid, lemnande innehafvaren frihet att antingen söka sin utkomst genom arbete, eller ock tillbringa åratal i sysslolöshet och kringstrykande. Jag frågar då, om det är rätt och lämpligt, att myndigheter, som efter regeln icke ega någon kunskap i handtverksyrkena, skola ega att utfärda bevis på duglighet deri. Ty deri bestå gesällbref, att en person intygas vara fullt kunnig arbetare i något yrke. Jag hemställer, om man kan hysa förtroende till ett sådant intygande af personer, som icke ega någon sakkunskap i det yrke, hvari de intyga annans fulla skicklighet, men deremot kunna antagas hafva ett desto lifligare begär att från socknen skilja personer, som icke duga hemma i jordbruk eller annan solidare verksamhet, utan fruktas komma att falla communen till last.

Men jag har kanske redan varit alltför vidlyftig i frågan. Jag slutar derföre nu med anhållan om proposition till bifall å förevarande Utlåtande.

Herrar *Berg*, *Mœchel*, *Ek* och många andra bland Ståndets Herrar Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Norin:* Jemte det jag i öfrigt till alla delar instämmer med den siste värde talaren, beder jag att få i protocollet nedlägga min reservation deremot, att Ståndets Enskildta Utskott i någon mån afvikit ifrån det beslut, detta, jemte ett annat Riks-Stånd, redan fattat, rörande ifrågakomna ändringar i Handtverks-Ordningen. Jag anser allt, hvad samma beslut omfattar, böra till Kongl. Maj:t genom den underdåniga skrifvelsen hemställas, och att Utskottet saknat giltig

anledning att frånskilja någon del deraf, helst Borgare-Ståndet vid sista Riksdagen ingick med underdånig skrifvelse i hela den syftning, jag nu förordat och tillstyrker.

Herr *Murén:* Jag förnekar visst icke, att alla af Ståndet uti ifrågavarande ämne förut fattade beslut, som nu omförmälts, äro af lika värde. Således bör med lika skäl undvikas att göra någotdera till föremål för underdånig skrifvelse. Borgare-Ståndets beslut uppå Economie-Utskottets Utlåtande, *№* 106, var ju ej så ofelbart, att icke deri innefattats något, som ej ens Ståndets Enskildta Utskott ansett lämpligt att Kongl. Maj:t hemställa. Är nu allt det öfriga af samma värde, så förtjenar det ej annat förfarande, helst ock tvänne af Med-Stånden icke deltagit i beslutet. Att göra framställning till Kongl. Maj:t, såsom föreslaget är, skulle jemväl förutsätta, att de ändringar i Handtverks-Ordningen, hvilka åsyftas, äro af synnerlig vigt för landet. Det tror jag likväl ingalunda.

Nämnda författning har af Herr *Lagergren*, att sluta af hans yttrande, uppfattats så, som skulle dermed afses att mästareprof skola afläggas för vinnande af burskap i hvarje handtverk. Jag har helt annorlunda fattat författningens anda och anser densamma innehålla föreskrift om mästerskap, endast såsom undantag, och i den syftning, att mästareprof i alla handtverk framgent skola afskaffas. Det är då ej mera skäl, att mästerskap skall förvärfvas i carduansmakare-, sejlare- och en del andra yrken, än i öfriga, som från berörda föreskrift äro undantagna. Det medgifves väl, att, om Herr *Lagergren* finge genom konstlade lagar organisera arbetet, vi skulle återkomma till skråväsendet, såsom lämpligast. Men att andan hos tiden derför är gynnsam, tror jag icke. Äfven derföre bör icke detta Stånd ensamt vidhålla dess beslut, såsom Enskildta Utskottet tillstyrkt.

Hvad socknenämnders rättighet att utfärda gesällbref vidkommer, så hafva några menliga följder deraf icke försports. Men detta stadgande åsyftar också egentligen att jemna gamla missförhållanden emellan städerna och landsbygden. Denna goda afsigt skulle alldeles förfelas, om rättigheten att förvärfva handtverkarerätt på landet borttages. Det är derföre icke välbetänkt att påyrka en sådan skillnad i rättigheter emellan stad och land, då den rådande likstämmigheten icke haft någon skadlig verkan. Lättjefulla ynglingar lära icke hjelpas derigenom. Sådana finnas äfven i

städerna. Men lyckligtvis tror jag, att de å hvarje ställe höra till undantagen, och för dem böra lagar ej stiftas.

Jag medgifver, att de i författningen bestämda afgifter till fabriks- och handtverks-föreningarne äro för små, att betäcka embetskostnaderna. Men det gifves andra utvägar, som helt och hållet bero af föreningarne sjelfve att vidtaga, att betäcka denna brist, än en hemställan hos Kongl. Maj:t om afgiftens förhöjande, som dessutom med föreslagna beloppet ej eller är tillräcklig för ändamålet. Jag fortfar att yrka afslag å Utlåtandet.

Herr *Ekenman:* Jag kan icke förstå, huru man kan i förevarande skrifvelseförslag se en syftning att återgå till skråväsendet. Det är ju synbart, att Enskildta Besvärs-Utskottet har full anledning att begära föreslagna rättelser i Handtverks-Ordningen. Om, då icke densamma innebär någon sorts *noli me tangere*, så att rättelse deri ej finge sökas, om deraf också är behof, lärer intet hinder förefinnas att framställa Borgare-Ståndets underdåniga önskningar derom hos Kongl. Maj:t. Herr *Lagergren* har så fullständigt och väl utvecklat befogenheten dertill, att jag kunde inskränka mig dertill, att helt enkelt med samma Ledamot instämma. Jag skall dock utbedja mig att få öka skälen för bifall till Utskottets förslag med en erinran, hurusom den ifrågakomna afgiftens förhöjning från 2 till 5 R:dr är påkallad jemväl af fordran på rättvisa mot de handtverksmästare, hvilka redan varit föranlåtne att vidkännas högre afgifter, än den stadgade, och det är då allt skäl att äfven de yngre deltaga i fyllandet af brist i cassorna.

I motsats till Herr *Muréns* yttrade åsigt, att de handtverk, för hvilka mästareprof äro föreskrifna, höra till undantag, slutar jag just af mängden af dem, hvilka i åberopade moment af Handtverks-Ordningen uppräknas, att mästerskaps förvärfvande, för att vinna burskap å handtverk, är regel i författningen. Men, lika med Herr *Lagergren*, tror jag, att glömska vid redigerandet vållat uteslutande af en del handtverk, som påtagligen höra till samma cathegorie, som de, hvilka i nämnde moment uppräknats.

Om lämpligheten af lagar för arbetets organisation skall jag nu ej inlåta mig i tvist. Men om sådant skulle åsyftas med Handtverks-Ordningen, är ju bäst att göra föreskrifterna härutinnan så rationela, så öfverensstämmande och så tillämpliga, som möjligt. Och det sker genom antagande af Utskottets förevarande förslag, dertill äfven jag yrkar bifall.

Herr *Gezelius:* Då, genom afslag af två andra Riks-Stånd, det beslut, Borgare-Ståndet, lika med ett annat, fattat, i anledning af Economie-Utskottets Utlåtande, № 106, icke blifvit gällande, såsom Rikets Ständers, hade jag trott, att Borgare-Ståndet, som i första rummet har att vaka öfver näringarnes förkofran, ej borde tveka att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmäla Ståndets önskningar härutinnan, hvilka ej på annat sätt till Regeringen framkomma, helst Ståndet vid sista Riksdag aflät en särskild underdånig skrifvelse i samma ämne. Jag instämmer fördenskull nu med Herr *Lagergren* och yrkar bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Petré:* Då Borgare-Ståndet vid denna Riksdags början tillsatte ett Enskildt Besvärs-Utskott, med Ordförande från en kust, som piskas af Danska Sundets vågor, skedde det under hopp, att samma Utskott, upphöjdt öfver sekelgamla fördomars förderfliga inflytande, ej skulle omfatta den lumpna rolen att låna sig till vapendragare åt småsinnet och skråandan. Huru detta hopp blifvit uppfyldt, kan man sluta af den förste talarens yttrande. Det är i sanning bedröfligt, att en discussion, dylik med denna, skall vara behöflig. Hvarje försök att inskränka arbetets frihet är icke blott i och för sig förkastligt, det verkar äfven ofördelaktigt på öfriga riksdagsärendens gång. Ty om det lyckas att elda sinnena till ifver för anspråk, som långt för detta bort vara öfvergifna, så alstras deraf förslappning af krafter, som här böra uppbjuda hela sin spänstighet till verksamhet för fosterlandets vigtigaste angelägenheter. Jag fruktar nog, att alla bemödanden till återgång från näringsfrihet äro välkomna för dem, som anse splittring för det säkraste medel att vid Riksdagarne vinna oädla ändamål. En Ledamot från Rikets största fabriksstad har yttrat, att den individuela arbetskraften, understödd af nu föreslaget lagbud, förer till sjelfständighet. Vederläggningen häraf är ej af nöden. Den gör det sjelf. Innan jag lemnar ordet, må jag uppriktigt yttra den önskan, att de Ledamöter, hvilka strida för en återgång till redan öfvergifna lagstiftningsprinciper, dem de sjelfve förmodligen icke con amore omfatta, måtte, vid hemkomsten från Riksdagen till sina hembygder, tillkännagifva för sina committenter, i hvilkas namn de handla, olämpligheten och skadligheten af ett förfarande, som endast bidrager att nedsätta Borgare-Ståndet, och motverkar den lyftning, som detta Stånd så väl behöfver. Jag yrkar bifall till första, men afslag å andra punkten af förevarande Utlåtande.

Herr *Sundler* instämde.

Herr *Lagergren:* Det ligger någonting betydelsefullt deruti, att, då Borgare-Ståndet vid Riksdagarne organiserat dess Enskildta Besvärs-Utskott, har det för dem, som hafva för sed att taga munnen full och tro allt kunna uträttas med stora ord, ännu aldrig lyckats att utur nämnde Utskott alldeles utesluta näringarnes verkliga vänner. Detta förhållande bevisar, att Borgare-Ståndet, som närmast bör omfatta närings-interessena, icke isolerat sig från de pligter, denna ställning pålägger Ståndet. I mitt förra anförande utvecklade jag mundteligen grunderna för Ståndets föreslagna hemställan i den underdåniga skrifvelsen. Dessa grunder hafva af andra talare icke ens med skuggan af bevisning rubbats, utan qvarstå i deras fulla kraft och tillämplighet. Men om Borgare-Ståndet nu vill sätta stora ord, i stället för verklighet, om det vill lyssna till uppmaningar till ett ständigt framskridande emot ett obestämdt mål, om det för en sådan phras vill lemna enkla, men positiva åtgärder ogjorda, om det af sådana orsaker vill afslå detta Utlåtande, då skall jag icke vidare söka hindra sådant, men då har ock föga alfvar varit med Ståndets förra beslut i dessa frågor, och då kan det med rättvisa sägas om detta Stånd, att det hyser föga ömhet om stadsmanna-näringarnes ställning. Jag hemställer, om denna ömhet kan anses vara för långt drifven uti det, i mina ögon, ganska moderata förslaget till underdånig skrifvelse. Men Borgare-Ståndets Enskildta Utskott har föreställt sig, att hos Ståndets majoritet finna en verklig och alfvarlig sympathie för förslaget, och således mera, än tomma phraser. Jag tror det ännu, och hoppas, i följd deraf, bifall till Utlåtandet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Helst hade jag undvikit att tala i denna sak. Men efter den ställning, deråt nu gifvits, kan jag ej längre iakttaga tystnad. Man bör erkänna, att det ursprungliga borgerskapet i städerna ännu har anspråk att ega tillgång till skickliga handtverkare. Så länge ej andra medel att bilda sådana gifvas, måste det ske på mästares verkstad. Om han icke sjelf kan ådagalägga skicklighet, så frågas med skäl, hvad han skall kunna lära åt andra? Men det är icke någon hemlighet, att inom landet finnes en viss fraction, som icke är nöjd med den frihet, som nu är gällande, utan vilja äfven derhän, att få idka borgerligt yrke, utan anmälan, eller med ett ord, att intet slags hinder eller formelt iakttagande skall finnas, för att få egna sig åt hvad yrke, som helst. Så vill man taga seder och bruk från America, ja ändå längre bort ifrån, utan att besinna oförenligheten med våra nationela och redan ordnade förhållanden.

Hvad föreslagen förhöjning af afgifterna till Fabriks- och Handtverks-Föreningarne angår, så finner jag ej nödigt, att nu yttra annat, än uppmana till besinning af orimligheten att vilja betaga dessa föreningar tillräckliga inkomster till bestridande af de utgifter, som sjelfva Handtverks-Ordningen ålägger.

Frågan om gesällbref föranleder mig att öppet uttala, det jag icke kan rätt inse, hvarföre någon nu söker att blifva gesäll. Dermed följer i sjelfva verket ingen annan fördel, än möjligen lättare fortkomst i andra länder, derifrån dock — säge hvad man vill — den Svenske arbetaren hufvudsakligen hemtat sin skicklighet. Men med gesällbref af sockennämnder — dessa utomlands okända storheter — tror jag icke, att man kommer långt utom Sverige. Jag höll på att glömma en nog tvätydig fördel af gesällbref, den nemligen, att ega en vandringsbok. Men med den frihet för alla att stryka omkring, som nu råder, lärer gesällbref vara tämligen öfverflödigt. Jag kan således icke öfvertygas derom, att någon obillighet ligger deri, att söka ändring uti åberopade stadgandet om gesällbrefs utfärdande, äfvensom att i underdånighet anmäla andra, lika sannskyldiga behof. — Sockennämnd — det är ett ord, som nog klingar ganska bra, men jag befarar, att sjelfva institutionen icke slagit riktig rot i vårt kära fädernesland. Den finnes emedlertid på papperet. Jag hemställer likväl, med hvad verkan denna myndighet utfärdar en act, som skall gälla, icke blott i Sverige, utan i hela Europa, ja äfven utom detsamma? — Enskildta Besvärs-Utskottet har, såsom jag tror vara tillfyllest visadt, ingalunda saknat skäl till dess förslag i alla 3 delarne deraf. Hvad slutligen rörer den föreläsning, som nu hållits för Ståndet, om hvad dess Ledamöter sins emellan och i förhållande till committenter skulle böra rätta sig efter, så tager jag det icke åt mig. Jag får en gång för alla förklara, att jag icke tager några föreskrifter eller opåkallade lärdomar, i afseende å mitt förhållande af någon, vare sig utom eller inom Ståndet, vare sig detta sednare af stammen eller af ymparne.

Herr *Gustafsson:* Jag skall söka att vara så kort, som möjligt, och icke sträcka discussionen utom gränsorna för Handtverks-Ordningen. En omständighet, som uppväckt min

förundran, vill jag vidröra. Jag gör det, då jag instämmer med den talare, som tror, att Handtverks-Ordningen icke är ett *noli me tangere*. En dylik sensibilitet för författningens vidrörande är destomindre i sin ordning, som redan, uppå Borgare-Ståndets underdåniga anmälan, flera förändringar föreskrifvits i de nya näringsförfattningarne, visserligen mest i Handels- och Fabriks-Ordningen, men äfven uti Handtverks-Ordningen, såsom i afseende å giltigheten af contracter emellan mästare och gesäller. När så redan skett, inser jag ej, hvarföre det nu vore mindre rådligt, att till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anmälan om väl behöfliga rättelser. Icke har något hinder framställts, ur samma synpunkt, för rättelser i lösdrifveri- och fattigvårds-stadgarne, som likväl äro frukter af nyare tiders idéer. Likväl har ett allmänt missnöje med dem låtit sig förspörjas, utan att någon hörts fordra, att de, i anseende till sin ungdom, böra bibehållas oförändrade och fortfarande verka. Huru ung eller gammal en författning må vara, är och blir det dock alltid representantens pligt att påpeka fel deri, vare sig att sådana härrört af glömska eller annan orsak. Mycket mera skulle visserligen kunna sägas i ämnet, men jag skall icke förlänga discussionen, utan inskränker mig till yrkande af bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Petré:* Med all den anspråkslöshet, som egnar och anstår en stackars ympqvist, är jag böjd att föreslå Ståndet att i förevarande sak taga till rättesnöre, hvad ombudet för den lilla staden Askersund här yttrat och föreslagit.

Herr *Murén:* Med anledning af hvad under discussionen blifvit upplyst, motsätter jag mig icke längre förevarande Utlåtande, för så vidt dermed afses förhöjning i afgifterna till Fabriks- och Handtverks-Föreningarnes cassor. Jag lemnar således äfven mitt bifall till förslaget i denna del, äfvensom till första punkten i Betänkandet, men vidblifver i öfrigt mitt yrkande om afslag.

Herr *Winge:* I början hade jag visserligen icke ämnat uppträda och blanda mig i denna discussion, emedan vi inom Ståndet äro så få till antalet, som egnat oss åt handtverk. Den Ledamot, som från början af Riksdagen sträfvat för ett visst ändamål, har äfven nu hållit ganska vackra föredrag. Det var således väl, att vi äfven mot slutet af Riksdagen fingo höra hans aldra innersta tanka. Huru majoriteten af Ståndet omfattar förevarande fråga, är för mig tämligen klart.

Den omnämnde värde talaren har, för framkomsten till sitt mål, icke aktat något annat, än detta syfte, och endast sträfvat framåt, endast framåt, likgiltig för andras väl eller ve. Derest han ensam fått hafva ordet och icke Herrar *Lagergren*, *Halling* och *Gustafsson* blandat sig med sina yttranden i förevarande angelägenhet, så hade jag helst varit tyst, emellertid resignerar jag och håller mig passiv. För några dagar sedan vände jag mig till en värd Ledamot på bänken framföre, med hemställan att beräkna, huru många af Ledamöterna troddes tillhöra den ena och andra sidan. Numera behöfves icke denna räkning.

Discussionen förklarades slutad, och Ståndet biföll dess Enskildta Besvärs-Utskotts yttrande i 1:sta momentet af förevarande Betänkande.

Sedan derefter Herr Talmannens framställning å bifall till Betänkandet i sednare momentet, eller i fråga om den föreslagna underdåniga skrifvelsen, besvarats med *Ja* och *Nej*, äskades votering; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som gillar Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Utlåtande, № 6, i frågan om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnde Utlåtande, med undantag af framställning om ifrågasatt utgifts-förhöjning, hvilken framställning, äfven om *Nej* vinner, anses bifallen».

Den omröstning, som häruppå i vanlig ordning anställdes, utföll med 20 *Ja* emot 14 *Nej*, hvarigenom den underdåniga skrifvelsens lydelse, enligt förslaget, var godkänd.

7:o. Stats-Utskottets:

№ 508, med öfverlemnande af förslag till de tvänne första afdelningarne af Reglementet för Riksgälds-Contoiret.

Bifölls.

8:o. Banco-Utskottets:

№ 71, angående förändringar uti bokföringen och redovisningen vid Tumba Bruk.

Bifölls.

№ 72, i anledning af väckt fråga om anställande af en Canzlist till biträde åt Ombudsmannen vid Låne-Contoiret i Götheborg.

Herr *Bergman:* Jag har väl reserverat mig, enär jag ansett anställandet af en Canzlist vara ganska behöfligt; men då Utskottet i följande Utlåtande föreslagit, att tjensteperso-

nalen i öfrigt vid Låne-Contoiret må ökas, anser jag mig nu böra låta dervid bero.

Vidare förekom ej, och Utlåtandet bifölls.

№ 75, i anledning af väckt fråga om anställande af en Casseur vid Låne-Contoiret i Götheborg.

Härvid förekommo:

Första yttrandet:

Herr *Halling:* För min del, kan jag icke bifalla Utlåtandet i denna del. Väl äro de göromål, som för närvarande åligga Kamereraren vid Låne-Contoiret i Götheborg, särdeles besvärliga, men hittills har han lyckats att till allmän belåtenhet fullgöra desamma; och ingen anledning föreffinnes, att ju ej äfven framgent detta skall inträffa. I hvarje händelse måste det vara äfventyrligt, särdeles med hänsigt till den obetydliga lön, som föreslagits, att tillsätta en Casseur, hvilken skall hafva en årlig uppbörd af icke mindre, än 13 millioner R:dr. Trygghet och säkerhet vid dylika penningeverk befrämjas isynnerhet derigenom, att de dervid anställde embets- och tjenstemän äro väl lönta, men det kan icke sägas blifva fallet med den föreslagna Casseuren, om Utskottets förslag antages. Det är väl sannt, att Kamererarens lön, jemväl är högst obetydlig; men han är dock i tillfälle att förtjena ganska betydligt genom enskildta commissioner, så att faran, i afseende på honom, för närvarande icke är så särdeles stor. Dessutom böra vi icke förgäta, att genom inrättande af den ifrågaställde casseurs-befattningen förorsakas samma vidlyftighet, omgång och tidsutdrägt vid Låne-Contoiret i Götheborg, som här i Stockholm, i så måtto, att lånesökanden vid omsättningen först hos Casseuren insätter penningarne, och derpå erhåller bevis. Med detta skall han sedan vända sig till Kamereraren, men om någon missräkning kan hafva inträffat, visas han åter till Casseuren, och derifrån åter till Kamereraren. På sådant sätt försvåras den directa liqviden, hvilken förut ensamt gått genom Kamereraren. — Jag yrkar på dessa grunder afslag till Utlåtandet i förevarande punkt.

Herr *Lagergren:* Denna fråga har utgjort föremål för långvariga öfverläggningar inom Utskottet, bland hvilkas alla ledamöter ingen ville taga på sitt ansvar följderna af ett afstyrkande. Kamereraren har för närvarande 3 millioner R:dr och derutöfver af Riks-Bankens medel om hand. Den årliga penninge-circulationen, som likaledes går genom hans hand, tros bestiga sig till fem eller sex gånger denna summa. Då man nu tillika vet, att Kamereraren har bokföring och skall föredraga låneansökningar, så frågar jag, om det är skäl att låta detta fortfara. Orsaken, hvarför afgifvandet af detta Utlåtande dröjt så länge, är den, att Utskottet velat först inhemta Kamererarens yttrande, huruvida han skulle vara hugad att afstå någon del af sina sportel-inkomster, i händelse hans arbete skulle kunna minskas genom inrättande af den ifrågavarande casseurs-befattningen. Härtill har han förklarat sig villig, och det har sålunda blifvit Utskottet möjligt, att med så ringa tillökning i lönestaten, som 883 R:dr 16 sk., kunna föreslå inrättandet af denna casseurs-befattning. Herr *Halling* har omnämnt de många omgångar, som lånesökande måste blifva underkastade, derest förslaget antages. Det är visserligen sannt, men denna omständighet bevisar ock, huru Kamereraren måste vara alltför mycket öfverhopad af göromål, då alla dessa åtgärder förut ensamt gått genom hans hand, och det vittnar om en synnerlig arbetsförmåga och redbarhet hos den nuvarande Kamereraren, att Rikets Ständer icke långt för detta blifvit på ett mera kännbart sätt påminda derom, att controlerna vid Låne-Contoiret varit otillräckliga och tjenstemännens antal alltför ringa. Privat-Bankerna äro i allmänhet så organiserade, att en eller två tjenstemän skola svara för allt. Men följden har också varit en mängd underslef af den gröfsta, samt för den allmänna och enskildta crediten mest vådliga art. Man bör icke åt en kamererare, som egentligen bör utöfva en slags control, jemväl uppdraga en casseurs-befattning, särdeles då, såsom här är förhållandet, uppbörden går ända till 3 millioner R:dr. Herr *Halling* har invändt, att, med afseende å denna stora uppbörd, vore den föreslagna lönen alltför ringa. Det medgifves visserligen. Då likväl Herr *Halling* tyckts medgifva, att Kamereraren med sina för närvarande så mångartade befattningar må befatta sig med enskildta commissioner, synes sådant äfvenledes böra kunna medgifvas Casseuren, och lönevilkoren kunna på detta sätt i någon mån jemnas. Emedlertid skulle jag hafva önskat, att lönen till Casseuren föreslagits något högre; men då det blifvit upplyst, att en pålitlig och i allo lämplig person kan för den ifrågasatta lönen till beställningen erhållas, lärer uti berörde anmärkta omständighet något hinder för bifall till förslaget icke finnas. I sammanhang härmed återkommer jag ännu en gång till erinran derom, att, ehuru inom Banco-Utskottet finnas ledamöter, som äro i högsta grad fallna för besparingar och hus-

hållning i allmänhet, hvarom det näst förut handlagda Utlåtandet, innefattande afstyrkande till inrättandet af en särdeles nödvändig canzlist-tjenst till Omhudsmannens biträde, bär ett tydligt vittnesbörd, har likväl ingen af Utskottets ledamöter reserverat sig mot detta förslag, utan alla voro derom fullkomligt eniga. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Gråå:* Då jag ej kan betrakta den nu föredragna frågan, såsom oberoende af Utskottets förslag i öfrigt, föranlåtes jag yttra mig öfver Utlåtandet i sin helhet. Det må väl vara möjligt, att en cassseur vid Låne-Contoiret i Götheborg är af behofvet påkallad. Men då Utskottet i följande punkt af detta Utlåtande tillstyrkt vidtagande af åtgärder för en fullständig reglering, i afseende på aflöningsstaten, synes det vara för tidigt att, innan det ännu visat sig, om och i hvad mån en sådan reglering kan åvägabringas, tillskapa nya tjenster. Då Låne-Contoiret hittills kunnat umbära en casseur, så vill det synas, som om man skulle kunna hjelpa sig en sådan tjensteman förutan intill nästa Riksdag, särdeles som någon synnerlig tillökning i göromålen under tiden icke torde ega rum. Enär härtill kommer att Utskottet jemväl föreslagit åtgärder, i hänseende till en omreglering vid Låne-Contoiret i Malmö, skulle jag, för min del, önska, att hela Utlåtandet inskränkt sig till en hemställan, att Banco-Fullmäktige måtte få sig uppdraget, att före nästa lagtima Riksdag låta upprätta och till Banco-Utskottet då öfverlemna förslag till förändrad reglering i afseende på tjenstemanna-personalen och dess lönevilkor vid Låne-Contoiren i Götheborg och Malmö, under iakttagande dervid, att, såvidt sig göra låter, nuvarande aflönings- och arfvodesstater på det hela icke varda öfverskridne. Jemte det jag således yrkar afslag å Utlåtandet i öfrigt, anhåller jag, att Herr Talmannen behagade framställa proposition på mitt förslag.

Flere ledamöter hördes häri instämma.

Herr *Bergman:* Just i anledning af Rikets Ständers vid sistlidne Riksdag fattade beslut, i afseende på cassacreditiv-rörelsen, har Kamererarens vid Låne-Contoiret i Götheborg göromål blifvit i hög grad ökade. Insättningarne uppgå årligen till 2,800,000 R:dr, samt uttagningarne till lika mycket. Det är således icke mindre, än 5 à 6 millioner R:dr, som på detta sätt måste gå genom kamererarens händer. Man kan då lätt föreställa sig, hvad jag ock med egna ögon sett, hvilket spring i kamererare-contoiret det alla dagar måste vara af dem, som insätta och uttaga penningar på creditiv. Sannerligen jag kan förstå, när Kamereraren har någon tid öfrig, att egna sig åt redovisningen. Inrättandet af en casseurstjenst är således i högsta måtto behöfligt, och ehuru jag skulle önskat, att denna måtte erhålla högre löneanslag och ej, såsom nu är föreslaget, endast tills vidare antagas, anser jag mig, då man icke kunnat komma längre i sistberörde hänseende, nu böra yrka bifall till Utlåtandet i denna punkt.

Herr *Rinman:* Då Herr *Halling* utgick från den åsigt, att det vore vådligt att tillsätta en illa lönad Casseur, väntade jag, att han skulle komma till den slutsats, att Casseuren borde hafva högre lön, men alldeles icke kunde jag föreställa mig, att han skulle komma till det resultat, att Kamereraren borde sköta alla göromålen. Härvidlag synes mig verkligen, som för- och eftersats icke stå rätt väl tillsammans. Emedlertid har nu Kamereraren förklarat, att han är alltför mycket öfverhopad af göromål, samt att han, för att häruti erhålla någon lättnad, är villig att afstå en del af sina löneförmåner. I anledning af Herr *Gråås* yttrande, anser jag mig böra upplysa, att 2:dra momentet i förevarande Utlåtande tillkommit, emedan Låne-Contoiret i Götheborg har sig anslaget ett belopp af omkring 1,500 R:dr att användas, såsom arfvoden åt tjenstemännen. Utskottet har likväl ansett det mera lämpligt, att, i stället för hittills brukliga arfvoden, desamma fördelas, såsom lön på stat, och för detta ändamål har Utskottet önskat, att ett fullständigt förslag till lönereglering måtte uppgöras. En hemställan härom är gjord i 2:dra mom., som är alldeles oberoende af det i 1:sta mom. gjorda förslag, hvilket tillkommit endast derför, att det vore bestämdt utredt, att en casseur är oundvikligen nödvändig, såvida någon säkerhet, i afseende på göromålens gång, skall förefinnas. Då detta ovilkorligen måste vara en hufvudsak, är det icke rätt, att, såsom Herr *Gråå* föreslagit, låta anordnandet om nämnde tjenstebefattning anstå, intill dess omförmäldte reglering hunnit åvägabringas. Jag yrkar bifall till så väl denna, som de öfriga i förevarande Utlåtande gjorda hemställanden.

Herr *Halling:* Det är ingen hemlighet, äfven utom Banco-Utskottet, att Kamererare-tjensterna vid Låne-Contoiren äro nästan de mest indrägtiga befattningar i hela landet. De sökas med begärlighet, och de skötas oftast väl, utan att

ännu någon tagit skada af alltför träget arbete. Det är eget för dessa tjenster, att, ju mera deras innehafvare hafva att göra, desto större inkomster hafva de. De väsendtligaste af dessa erhållas dock genom enskilda commissioner. Nog tror jag, att kamererarne gerna vilja afstå några hundra Riksdaler af deras arfvoden, för att slippa det dagliga besväret med crediliver, och såmedelst kunna mera egna sig åt de enskilda commissionerna. Härå böra Ständerna likväl icke fästa något afseende. Med redbara och ordentliga kamererare hafva göromålen hittills gått ganska bra, och jag hoppas, att de hädanefter, äfven om Utskottets förslag icke antages, icke skola gå sämre.

Herr *Berg:* Det förundrar mig högeligen, att göromålen kunna så ordentligen skötas med de få tjenstemän, som hittills varit anställde vid Låne-Contoiret i Götheborg. Oaktadt detta sistberörde förhållande, och oansedt Utskottet i nästa moment föreslagit vidtagande af åtgärder för åvägabringande af en reorganisation af göromålen, m. m., tror jag likväl, att behofvet af en särskild casseur är så i ögonen fallande, att anställande af en sådan icke bör uppskjutas. Jag tillstyrker derför bifall till denna punkt.

Öfverläggningen var slutad; och första yttrandet bifölls.

2:dra yttrandet.

Bifölls.

3:dje yttrandet.

Herr *Halling:* Det skulle vara ganska interessant, att af någon Banco-Utskottets ledamot få upplyst, i hvad mån någon slags brist i organisationen af Låne-Contoiret i Malmö ligger till grund för det ifrågavarande förslaget. För några år tillbaka, har jag under 10 års tid deltagit i Directionen af nämnde Låne-Contoir, men då visade sig aldrig något behof af förändrad reglering af tjenstemanna-personaleu.

Herr *Rinman:* I anledning af Herr vice Talmannens sista yttrande, får jag upplysa, att, under tiden emellan föredragningen i Utskottets plenum och den slutliga justeringen af de två första momenterna i Utlåtandet, tillkännagaf Banco-Secreteraren, att enahanda reorganisation af tjenstemannapersonalen vid Låne-Contoiret i Malmö och dess lönevilkor vore af behofvet påkallad. Utskottet önskade väl att erhålla närmare underrättelse, i afseende på nämnde uppgift, men då Riksdagen redan så långt framskridit, att sådant under densamma icke kunde medhinnas, måste man afstå derifrån. Utskottet ansåg sig böra fästa allt afseende å Secreterarens

berörde uppgift, och sålunda har det förslag, som i förevarande moment innehålles, tillkommit. Således har hvarken jag eller någon annan ledamot i Utskottets räkenskaps-afdelning haft annan anledning till detta förslag, än kännedomen deraf, att göromålen genom cassa-creditiven blifvit betydligen ökade, samt Secreterarens förberörde uppgift. Emedlertid vill jag, för min del, icke synnerligen hålla på detta förslag, derest det skulle möta motstånd.

Herr *Halling:* Sedan det nu må anses upplyst, att det ifrågaställde behofvet uppkommit under sednare tider, så har jag ingen ting att anmärka emot Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad; och äfven tredje yttrandet bifölls.

№ 74, med förslag till åtskilliga förändringar uti 1, 2 och 3:dje Artiklarne af Banco-reglementet.

Behandlades punktvis och bifölls.

№ 75, angående vissa föreskrifter i Banco-reglementets 5:te Artikel.

Gillades, med rättelse af tryckfel uti ingressen till 1:sta punkten af 111 §, i stället för åberopad 3 § af 5:te Art. uti Banco-reglementet.

9:o. Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets:

№ 132, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående Utskottets Utlåtande, *№* 120, i fråga om Öresundska tullafgiftens upphörande för Svenska fartyg.

Den till Borgare-Ståndet ställda inbjudning antogs.

10:o. Stats-Utskottets:

№ 314, i anledning af erhållen återremiss å Utlåtandet, *№* 269.

Lades till handlingarne.

№ 315, i anledning af erhållna återremisser å Utlåtandet, *№* 274, angående bildandet af en fond, till understöd för afskedade folkskole-lärare.

Herr *Gråå:* Då frågan förra gången hos Ståndet förevar, uttalade jag den åsigt, att det vore för tidigt, att nu bilda en pensionsfond för folkskole-lärare, enär pensionering i detta hänseende först i en aflägsen framtid kunde ifrågakomma. Emedlertid vill jag icke motsätta mig, att af de uppkomne besparingarne den nu ifrågaställde summan må tills vidare i Riksgälds-Contoiret förblifva innestående, men i öfrigt yrkar jag afslag å Betänkandet.

Herr *Petré:* Jag begär deremot proposition på bifall. Det är ett vigtigt skäl, det nemligen, att man ej bör tillba-

kavisa det första försöket att förekomma de olägenheter, som i framtiden måste uppstå, derest man saknar utväg att pensionera de personer, hvilka icke längre äro i besittning af förmåga att sköta det vigtiga folkskole-lärarekallet. Summan är visserligen liten, men det är ändå ett steg framåt för det stora ändamålet.

Herr *Norin:* Då frågan här förra gången behandlades och till Utskottet återremitterades, tror jag, att ingen röst förnekade det goda syftemålet; men alla, t. o. m. Herr *Petré*, erkände, att den för närvarande ej vore i det skick, att förslaget kunde bifallas. Borgare-Ståndet har alltid visat den försigtigheten, att det velat, i fråga om så betydliga anslag, någorlunda kunna se, vid hvad belopp desamma komma att stadna. Det kan man här ej, äfven med den skarpaste blick. Således, och då jag är öfvertygad, att man ej förfelar syftemålet, äfven om Utskottets förslag ej nu bifalles, hvilket vore särdeles vådligt, tror jag, att man icke bör gå längre, än i enlighet med Herr *Gråås* förslag.

Herr *Ekholm:* Jag vill icke upprepa, hvad jag förra gången yttrade, hvilket jag ännu vidhåller, och, på grund hvaraf, jag yrkar afslag.

Herr *Halling:* För att icke alltför mycket uppehålla tiden, ber jag att få erinra Ståndet om Utskottets raisonnement i Utlåtandet, № 274.

Herr *Halling* uppläste derefter ur förevarande Utlåtande Utskottets skäl och tillstyrkande pag. 7—8, samt fortfor: Det synes mig, som sagdt är, att de skiljaktiga meningarne alltför väl kunna på detta sätt sammanjemnkas, nemligen i så måtto, att medlen reserveras, och endast under de utstakade vilkoren få användas till stiftvis inrättade pensionsanstalter. Man kan föreställa sig, att dylika inrättningar åtminstone i ett eller annat stift skola hinna bildas före nästa Riksdag, och detta skall gifva en väckelse åt andra att följa exemplet, hvartill afsättandet af en fond utaf 80,000 R:dr dessutom skall innebära en icke ringa uppmuntran. På sådan grund bifaller jag Utlåtandet.

Herr *Norin:* Herr *Halling* har väl upprepat de af Utskottet för förslaget anförda skäl, men jag kan ändå ej dela den åsigt, att förslaget bör bifallas. Ett stort hinder förefinnes deri, att Utskottets tillstyrkande afskär all möjlighet för Rikets Ständer att erhålla kännedom, om och på hvad sätt de föreslagna särskildta bidragen komma att ega rum. Det nu ifrågaställda anslaget är alltför obetydligt, för att, i händelse pensions-inrättningarne komma i gång, deraf kunna lemna tillräckligt bidrag åt alla. Följden blir då den, att de inrättningar, hvilka erhålla driftiga styresmän, skynda sig att af detta anslag få sig bidrag, hvarigenom Ständerna liksom gifvit på hand, att, sedan detta anslag möjligtvis sålunda blifvit medtaget, äfven de derefter uppkommande inrättningar skola få likartade bidrag. Det vore derför nyttigt att veta, hvad enskilda vilja bidraga, innan Staten mellankommer; och intill dess bestämmelse härom hunnit meddelas, böra vi, som sagdt är, stadna vid Herr *Gråås* förslag.

Herrar *Wærn* och *Rinman* instämde.

Öfverläggningen var slutad. Framställd proposition på bifall besvarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

Till contraproposition voterades först, enligt följande behörigen godkända voteringsförslag:

»Den, som vill, att contrapropositionen ställes derå, att Rikets Ständer medgifva, att af de besparingar, som vid 1851 års slut uppkomma å de vid föregående Riksdagar anvisade medel till folkundervisningens befrämjande, en summa af 80,000 R:dr måtte afsättas och i Riksgälds-Contoiret tills vidare blifva innestående, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contrapropositionen å afslag å Stats-Utskottets Utlåtande, № 274, vidhållet i Memorialet, № 315.»

Voteringen utföll med 18 ja emot 16 nej; och i enlighet med det sålunda fattade beslutet uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande, № 274, vidhållet i Memorialet, № 315, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, anses Ståndet hafva beslutat, att Rikets Ständer medgifva, att af de besparingar, som vid 1851 års slut uppkomma å de vid föregående Riksdagar anvisade medel till folkundervisningens befrämjande, en summa af 80,000 R:dr måtte afsättas och i Riksgälds-Contoiret tills vidare blifva innestående.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med 26 *Nej* emot 8 *Ja*, i följd hvaraf Ståndets beslut var fattadt, i enlighet med contrapropositionens lydelse.

№ 316, i anledning af återremiss å Utlåtandet, № 276;

i fråga om nedsättning uti eller befrielse från arrendet å indragna bostället Åstorp.

Lades till handlingarne.

№ 317, i anledning af återremiss å Utlåtandet № 283, angående begärd afskrifning och restitution af anmärkningsmedel, ådömda Fältkamereraren P. A. Arell.

Lades till handlingarne.

№ 318, i anledning af återremiss å Utlåtandet, № 290, angående väckt fråga om afskrifning af en uppbördsbrist för numera aflidne Kronofogden J. M. Huss.

Lades till handlingarne.

№ 319, i anledning af väckt motion, rörande sättet för completering af vacanta nummer vid Hästjägare-Squadronen och Fältjägare-Regementet i Jemtland.

Bifölls.

№ 320, i anledning af återremisser å Utlåtandet, № 194, angående ytterligare understöd för Enke- och Pupill-Cassan vid Riksgälds-Contoiret.

Memorialet, № 320, bifölls.

№ 321, angående föreslagen lindring i betalningsvilkoren för det till stiftskyrkan i Hernösand beviljade lån.

Bifölls.

11:o Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 48, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse, angående den tillökade ordinarie Soldatroteringen i Riket.

Bifölls.

№ 49, i anledning af återremiss å Betänkandet, № 18, angående väckta förslag till en förändrad organisation af landtförsvaret.

Härvid förekommo i Utlåtandet, № 49:

Första yttrandet, pag. 1.

Lades till handlingarne.

Andra yttrandet, pag. 2.

Herr *Lagergren* uppläste Herr Friherre *Palmstjernas* härvid fogade reservation, samt yrkade, i enlighet dermed afslag å Utskottens förevarande hemställan.

Herr *Petré:* På det Ståndet ej må fästa någon synnerlig vigt vid den nu upplästa reservationen, hvilken innefattar den afdelnings förslag, som beredde frågan, får jag tillkännagifva, att, enligt hvad i sammansatta Utskottens plenum upplystes och icke motsades, har hela den vidlyftiga discussion, som här föregick återremissen, och derunder både jag och Herr *Lagergren* hade större anföranden, icke kommit till afdelningens kännedom. Denna omständighet torde vara tillräcklig att icke antaga reservationen. På detta hufvudsakliga skäl inbjuder jag Herr *Lagergren* att frångå sitt yrkande och biträda det slut, hvartill sammansatta Utskotten, efter erhållen kännedom om handlingarne och verkställd omröstning, kommit. För min del, anhåller jag om proposition på bifall.

Flera Ledamöter instämde.

Herr *Lagergren:* Det vore visserligen hårdt om jag nu på Riksdagens sista timma ville missunna den föregående talaren den eftersträfvade triumfen. Jag gör det icke heller, isynnerhet som jag tror, att det icke skulle leda till någon påföljd. Men då tillräckliga garantier för ändamålsenligheten af den föreslagna skrifvelsen icke förefinnas, fortfar jag att hysa den förut af mig uttalade åsigten samt yrkar derför afslag.

Herr *Hörnstein:* Beträffande uppgiften att den Utskotts afdelning, som först behandlade frågan, icke haft kännedom om de handlingar, som åtföljde den beslutade återremissen, vill jag endast nämna, att sådant torde så mycket heldre ursäktas, som exemplet hämtats från Stats-Utskottets Utgifts-afdelning, hvarest återremisser blifvit behandlade, innan ännu protocollerna deröfver kommit till afdelningens kännedom. Då Borgare-Ståndets Ledamöter i afdelningen hört anmärkningarne vid återremissen och derom kunnat upplysa afdelningens öfrige Ledamöter, har man icke ansett nödigt afvakta protocollets inhändigande.

Herr *Hesselgren:* Såsom Ledamot af den afdelning, der frågan blifvit beredd, får jag upplysa, att jag, vid behandlingen af densamma, icke var närvarande. Då jag gillar det slut, hvari sammansatta Utskotten stannat, begär jag proposition på bifall till Utlåtandet.

Herr *Petré:* Jag vill endast upplysa Herr *Hörnstein*, att i Utgifts-afdelningen har icke tillgått alldeles så, som han uppgifvit. Då man haft brådtom, har man, för vinnande af tid, låtit i Canzliet göra sammandrag af protocollet vid återremisser, och på detta sätt har man erhållit contenta deraf, men man har der aldrig helt och hållet underlåtit att skaffa sig kännedom om hvad, såsom skäl för återremissen, blifvit anfördt.

Öfverläggningen var slutad. Framställd proposition på bifall besvarades med *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller sednare punkten uti Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 49, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, har Ståndet antagit sednare yttrandet i bemäldta Utskotts Utlåtande, № 18.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med 23 Ja emot 11 Nej, i följd hvaraf 2 momentet i Utlåtandet, № 49, var bifallet.

№ 50, i anledning af återremiss å Utlåtandet, № 20.

Lades till handlingarne.

№ 51, angående Riks-Ståndens beslut, i anledning af Betänkandet, № 35.

Lades till handlingarne.

№ 52, i anledning af väckta frågor om indragning af Biskopsembetena, reglering af Biskoparnes löner, samt de af dem innehafvande præbende-pastorats förseende med egna kyrkoherdar, m. m.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Petré*: I anseende till det Episcopala elementets öfvervägande inflytande, hafva sammansatta Utskotten icke ansett det löna mödan, att uppehålla sig vid denna fråga, utan låtit förevarande Utlåtande beslutas utan den ringaste discussion. Emedlertid, och då det icke kan nekas, att denna vid hvarje Riksdag återkommande fråga, dels med afseende å de stora statsutgifter, som erfordras för Biskoparnes aflöning, men hvilka icke medföra nytta, utan snarare skada för kyrkan och Staten, dels ock med hänsigt till det stora inflytande på riksdagsärendernas gång, som Biskoparne allt mer och mer veta att förskaffa sig, anser jag, för min del, att Borgare-Ståndet bör, med ogillande af Utlåtandet, lägga detsamma till handlingarne.

Herr *Lagergren:* Det är ganska caracteristiskt, att dessa, vid hvarje Riksdag, återkommande motioner om Biskopsembetenas indragning, med mera, alltid utgå från Ledamöter i Bonde-Ståndet. De röja aldrig någon djupare insigt om kyrkans ställning och behof, lika litet som de innefatta ett ordentligen genomfördt förslag till förändring härutinnan, utan de synas endast vara riktade på de förmenta feta bitarne, som utgöra Biskoparnes löner. Men då till dessa löner icke utgår något directe anslag ur Statscassan, och då jag ingalunda i någon mån funnit ådagalagdt, att nämnda embeten äro onyttiga för Staten eller kyrkan, kan jag icke biträda dessa motioner. Jag har verkligen ganska hög tanka om det episcopala elementet; men att, såsom den förre talaren tycktes vilja antyda, de fyra eller fem vid riksdagen närvarande Biskoparne skulle ega sådant inflytande, att de kunna förändra riksdagsärendernas jemna gång, det öfvergår till och med min föreställning om dessas verksamhet. Emedlertid, och då Utskotten utan discussion eller reservation varit ense om förevarande hemställan, då Herr *Petré* icke framlagdt något egentligt skäl för sitt yrkande, och då det dessutom icke vore Borgare-Ståndet värdigt eller rätt passande att antaga detsamma, anhåller jag, att Utlåtandet må bifallas.

Herr *Petré:* Jag torde få upplysa den siste talaren om en irring, i afseende på hans uppgift, att intet direct statsanslag utgår till Biskoparnes aflöning. De hafva nemligen, på särskild ansökan, fått sig, såsom löneförmån, tillagd så kallad behagligtidsspanmål. Denna anmärkning torde tjena, såsom justering af Herr *Lagergrens* yttrande.

Öfverläggningen förklarades slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall till första yttrandet. Härtill svarades med blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 52, 1:sta punkten, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, har Ståndet, med ogillande, till handlingarne lagt omförmälda punkt af Utlåtandet, № 52.»

Den härefter i vanlig ordning verkställda voteringen utföll med 21 *Nej* emot 12 *Ja*, i följd hvaraf första yttrandet blef, med ogillande, lagdt till handlingarne.

Herr *Lagergren:* Jemte det jag reserverar mig mot Ståndets beslut, får jag lyckönska Herr *Petré* till den nya framgång, han vunnit.

Andra yttrandet.

Härvid lät Ståndet bero.

12:o Bevillnings-Utskottets:

№ 30, angående de till den blifvande nya Bevillnings-Stadgan hörande formulairer.

Bifölls.

13:o Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 5, med förslag till redaction af vissa stadganden i Förordningen, angående vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

Bifölls.

14:o Lag-Utskottets:

№ 46, i anledning af väckt motion, att 1 § af 9:de Capitlet Ärfda Balken måtte tillökas med ett nytt stadgande för bestämmande af hvad egendom i bouppteckning bör upptagas och värderas.

Bifölls.

№ 47, i anledning af väckt motion, angående Kronofogdars och Landtmätares rätt att, såsom rättegångsfullmäktige, begagnas.

Bifölls.

№ 48, i anledning af väckt motion om ändring i Lagens stadgande om tiden, då hemman å landet och hus i staden skola afträdas.

Bifölls.

№ 49, i anledning af väckt motion om ändring i 21 Capitlet 3 § Rättegångsbalken.

Bifölls

och № 50, i anledning af väckt motion om bestämmande af vissa dagar för utgifvande af domar och utslag i Hof-Rätt och Rådstufvu-Rätt.

Bifölls.

15:o Expeditions-Utskottets:

№ 9, i anledning af återremiss å skrifvelseförslaget, № 136, och förslaget, № 8, till § i Riksdagsbeslutet.

Begärdes och lades å bordet andra gången.

och 16:o Borgare-Ståndets Enskilda Besvärs-Utskotts:

№ 7, af denna lydelse:

»Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Utlåtande, i anledning af Herr *Ekholms* motion, om ingående till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse ifrån Borgare-Ståndet, med begäran om undersökning af vissa omständigheter, hvilka ega sammanhang med den af Rikets Ständer äskade utredning af de förhållanden, som böra läggas till grund för en riktig beskattning af Städernes industrie-idkande innevånare, med mera.

Uti berörde motion, som blifvit, genom Protocollsutdrag af den 19 sistlidne Julii, till Utskottet remitterad, har Herr *Ekholm* anfört: att, sedan de respective Med-Stånden funnit angeläget att till Kongl. Maj:t i underdånighet aflåta skrifvelse derom, »att, i ändamål att söka verkliggöra den grundsats, att, i skattebördornas utgörande till Statsverket, rättvis jemnlikhet och jemnvigt borde ega rum emellan städerna och landtbygden, Kongl. Maj:t måtte tillsätta en Comitée, med uppdrag att undersöka och utreda alla de förhållanden, som borde läggas till grund för en riktig beskattning af städernas industrie-idkande innevånare, deras egendom och den af dem idkade handel eller annan rörelse, samt att afgifva Utlåtande öfver sättet att bringa städernas beskattning till ett jemförligt förhållande med landets.» och en sådan underdånig skrifvelse numera blifvit till Kongl. Maj:t expedierad, — det äfven torde befinnas för Borgare-Ståndet nödigt, att, för fullständighetens skull, vid den förestående utredningen af detta grannlaga ämne, som möjligtvis komme, genom bildandet af en Comitée, att tillvägabringas, fästa Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet på åtskilliga omständigheter, hvilka dermed stå i oskiljaktigt sammanhang, och förutom hvilkas iakttagande en rättvis pröfning af ärendet icke torde kunna åstadkommas; i anseende hvartill motionairen föreslagit, att Borgare-Ståndet måtte till Kongl. Maj:t särskildt ingå med en underdånig skrifvelse, under anhållan, att Kongl. Maj:t, i händelse en sådan Comitée komme att af oväldige och sakkunige män tillsättas, (och hvilket ingalunda torde blifva för Borgare-Ståndet menligt, då det vore att förmoda, att sådana irriga föreställningar och uppgifter, som kunnat, under närvarande Riksmöte, en eller annan bibringas, igenom resultaterna af en sådan undersökning lättast kunde undanrödjas), täcktes anbefalla den ifrågavarande Comitéen att jemväl undersöka följande förhållanden:

1:o Huruvida icke, sedan det lyckliga förhållandet numera inträdt, att inkomsterna af allmänna bevillningen årligen tilltagit och lemna betydligt öfverskott, all beskattning af *rörelse* kunde, utan afsaknad för Statsverket, eftergifvas. Denna beskattning drabbar påtagligen consumenterna utan undantag, har sednast tillkommit och eger i flere stater icke rum.

2:o Som det är notoriskt, att stadsfastigheter, på grund af gällande Bevillnings-Förordning, äro uppskattade till det högsta möjliga värde och således till fullo utgöra den pålagda tributen, men fastigheter å landet sällan äro beskattade till

deras verkliga saluvärde, hvadan Staten går i mistning af den tillbörliga andel, de sednare borde, enligt redan gällande grunder, utgöra, orsakerna härtill måtte utredas, äfvensom medlen föreslås, att bringa stadganderne till efterlefnad.

3:o I händelse Comitéen skulle anse, det afgifter af rörelsen böra fortfarande utgå, torde uppmärksamheten böra riktas derpå, om de personer, hvilka å landet idka manufacturier, handel eller annan rörelse, i sjelfva verket erlägga bevillning derföre i ett jemnförligt förhållande med städerna eller efter andra grunder uppskattas; och

4:o I sammanhang dermed, huruvida icke handtverkare å landet, gerningsmän, med flere, för närvarande äro lindrigare beskattade, än med dem jemförlige handtverkare i städerna, och torde äfven den personliga afgiften för arbetsfolk å landet böra höjas till likhet med arbetsclassen i städerna, eller den sednare lindras i enahanda förhållande; samt slutligen

5:o Om icke en skälig skatt bör åläggas den ambulanta handelsidkande classen å landet, såsom Vestgötar, Ångermanländningar, med flere, hvilka uppköpa och drifva handel med hvarjehanda landtmannaproducter och tillverkningar.

I sammanhang härmed, och då den ensidiga syftning med tillsättandet af den ifrågasatta Comitéen icke kunde supponeras, att undersökningen endast skulle gälla städernas industrie-idkande befolknings förmåga att bära större skattebördor till Staten, borde äfven uppmärksamheten fästas å de flera communala tyngder, som måste uthärdas af städernas innevånare jemnförligtvis till landets, synnerligast hvad en reglerad fattigvård beträffade, hvilken icke sällan betydligen och kännbart försvårades af den, särdeles under missväxtår, från landet tillströmmande skaran af behöfvande arbets- eller underhålls-sökande.

Hvad sålunda förekommit, har Utskottet i öfvervägande tagit och finner sig böra, på de i motionen anförda skäl tillstyrka Borgare-Ståndet

att i förevarande ämne till Kongl. Maj:t i underdånighet ingå med en skrifvelse,

hvilken, i händelse detta förslag gillas, torde få blifva af följande innehåll:

Stormäktigste Allernådigste Konung! Uti en till Eders Kongl. Maj:t under innevarande Riksdag aflåten underdånig skrifvelse hafva Rikets Ständer, i följd af trenne Stånds beslut, funnit angeläget anhålla derom, att, i ändamål att söka verkliggöra den grundsats, att i skattebördornas utgörande till Statsverket rättvis jemnlikhet och jemnvigt böra ega rum emellan städerna och landsbygden, Eders Kongl. Maj:t måtte tillsätta en Comitée, med uppdrag att undersöka och utreda alla de förhållanden, som böra läggas till grund för en riktig beskattning af städernas industrie-idkande innevånare, deras egendom och den af dem idkade handel eller annan rörelse, samt att afgifva utlåtande öfver sättet att bringa städernas beskattning till ett jemnförligt förhållande med landet. Ehuru en undersökning af sakkunnige och oväldige män uti ifrågasatta ändamål ingalunda lärer blifva för städerna eller borgerskapet menlig, utan fastheldre sådana irriga föreställningar och uppgifter, angående beskattningen å städernas borgerskap och öfrige innevånare, som föranledt Rikets Ständers underdåniga framställning, genom resultatet af en dylik undersökning skola komma att undanrödjas, vågar dock Borgare-Ståndet i underdånighet uttala den öfvertygelse, att något verkligt behof för anställande af undersökning i merberörde hänseende icke förefinnes, och att städernas och landets ömsesidiga beroende af hvarandra samt städernas långsamma tillväxt i välstånd äro omständigheter, som, af Eders Kongl. Maj:t nogsamt kände, gifva Eders Kongl. Maj:t full anledning att, på sätt Nådigst kan finnas lämpligt, låta meddela Rikets Ständer, att en i allmänhet förhöjd beskattning å städernas innevånare är hvarken billig eller ens möjlig. Då Borgare-Ståndet, i följd häraf, och i anseende till den ensidiga syftningen af ifrågavarande underdåniga skrifvelse, icke kunnat derutinnan deltaga, har Borgare-Ståndet dock icke undgått att fästa uppmärksamheten derå, att, derest en undersökning af detta grannlaga ämne skall ega rum, åtskilliga förhållanden och omständigheter dervid böra komma i betraktande, hvilka synas hafva undfallit de respective Med-Stånden, men med ämnet stå i så oskiljaktigt sammanhang, att en noggrann utredning deraf erfordras, om en rättvis pröfning af ärendet skall kunna åstadkommas; och Borgare-Ståndet anhåller således underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t, i händelse den äskade undersökningen kommer att försiggå, täcktes anbefalla de Comiterade eller Embetsverk, åt hvilka förrättningen i Nåder uppdrages, att jemväl ingå i undersökning, rörande följande förhållanden:

Grunden för den äskade jemnförelsen af beskattningen å innevånarne i städerne och på landet är icke i den underdåniga skrifvelsen angifven, och det företer sig jemväl up-

penbart, att en sådan grund saknas, då skatterna icke på landet utgöras i mån af egendomarnes värden, som endast inverkar på bevillningen, och ej eller i mån af inkomst, utan den ene jordbrukaren är belagd med betydliga grundskatter, hvarifrån den andre är helt och hållet befriad. Så länge detta förhållande fortfar, och beskattningen af jorden således icke beror af dess afkastning, utan till hufvudsaklig del hvilar på helt andra förutsättningar och grunder, än dem, som i sednare tider antagits för beskattning genom bevillning å inkomst, egendom och rörelse, kan någon allmän grund för jemnförelse af beskattningen å städernas innevånare och jordbrukarne icke uppställas. För en sådan jemnförelse måste således särskilda grunder antagas, med hänsigt till jordens olika beskaffenhet af privilegierad och icke privilegierad. Beträffande den förra, är det att iakttaga, att städerna icke, i likhet med denna, äro befriade från rotering samt förbindelsen att bygga och underhålla prestgårdar och andra allmänna byggnader, äfvensom vägar och broar, samt att utgöra skjuts. Vid jemförelsen med den icke privilegierade jorden bör deremot utredas, huruvida icke isynnerhet de begge sistnämnde bördorna i allmänhet mera tungt drabba städerna, enär de derstädes oftast måste utgöras genom bidrag i penningar och utan förhållande till jordrymden, i stället att på landet dessa bördor vanligen stå i förhållande till jordens afkastning och lättare fullgöras, då de derföre erforderlige kreatur och redskap för de flesta fall ändock måste underhållas.

Då en rättvis fördelning af den bevillning, som i mån af värdet bör utgöras lika för landt- och stads-fastigheter, beror af en jemförelsvis riktig uppskattning af egendomarnes värden, men det är allmänt kändt, att stadsfastigheterna, oaktadt de i vida större mån, än landtegendomarne, äro underkastade föränderliga conjunctursförhållanden, likväl äro taxerade efter vissa antagna grunder till belopp, som någon gång öfverstiga försäljningspriset, hvaremot taxeringsvärden å fastigheterna på landet aldrig närma sig ens det värde, hvartill de under de mest missgynnande förhållanden kunna säljas, hvilket gäller isynnerhet fideicommisser och andra sådana egendomar, hvilka icke på lång tid gått i köp, bör undersökningen afse att utreda dessa missförhållanden, och att tillvägabringa likhet i denna hufvudsakliga del af beskattningen.

I sednare tider har handeln, så väl som industrien, till stor del flyttats från städerna till landet, hvarest ock blifvit anlagda fabriker och manufacturier af alla slag. Industrien

visar ock uppenbarligen benägenhet att ytterligare tillväxa å landet, ohämmad af de flere band och de större omkostnader, som förhållandena i städerna göra oundvikliga; men då den urskillning, som kan leda till en riktig uppskattning af vinsten å dylika näringsföretag, i allmänhet saknas på landet, är det mera, än sannolikt, att industrien på landet i vida mindre mån, än i städerna, vederbörligen beskattas. Det bör således utrönas, huruvida ett dylikt missförhållande eger rum, och om handlande, fabrikanter och handtverkare på landet beskattas i likhet med idkare af enahanda näringar i städerna.

Då städerne äro förbundne att sjelfva aflöna sina Embets- och Tjenstemän, utan att de i allmänhet erhålla bidrag af Staten genom boställen eller annorledes, äfvensom ock att underhålla öfriga anstalter för bevarande af allmän ordning, samt derjemte af städernas innevånare måste bekostas åtskilliga andra inrättningar, hvilka antingen icke ega någon motsvarighet på landet, eller ock i vida mindre mån påkalla tillskott, såsom fattiganstalter och andra dylika, ökas härigenom utgifterna för industrie-idkarne i städerna i den mån, att i flera städer communal-afgifterna öfverstiga bevillningens belopp, eller åtminstone väsendtligen betunga rörelsen. Enär en stor del af dessa utgifter på landet bekostas af allmänna medel, och i allt fall communal-skatterna minska förmågan att bära den allmänna skattebördan, bör undersökningen jemväl omfatta samtliga dessa afgifter, på det att de må bringas i jemförelse med landets lika beskaffade bördor; äfvensom ock den drygare lefnadskostnaden i städerna bör vid jemförelsen komma i betraktande.

Borgare-Ståndet erkänner gerna, att städerna i vårt föga folkrika land icke, utan uppoffring å det allmännas sida, kunnat vinna den tillväxt, som hittills ansetts, såsom ett bevis på landets allmänna välmåga; men tror ock derföre, att Staten af sina uppoffringar i detta hänseende både hämtat och hämtar rik ersättning, om denna än icke till ziffran synes i Statens räkenskaper. Borgare-Ståndet kan ej eller undertrycka den öfvertygelse, att handeln och industrien samt den med dessa näringar förbundna allmänna rörelsen hafva att kämpa med hinder och svårigheter, som i andra länder längesedan äro afhulpna eller åtminstone betydligen inskränkte. Vid en mindre ytlig uppfattning, skall ock landets förkofran finnas väsendtligen beroende af dessa näringar; och om någon gång derå använd omtänksamhet och drift beredt möj-

lighet till en vidgad och kraftigare verksamhet, så bör sådant icke af någon mer eller mindre rättmätig anledning motverkas, utan fastheldre uppmuntras, på det att en dylik företagsamhet, äfven i andra näringsgrenar, må finna efterföljd. Borgare-Ståndet vågar ock underdånigst förklara, att, likasom städernas innevånare alltid utmärkt sig genom en sann uppfattning af sin pligt mot fäderneslandet, så skola ej eller hädanefter städerna undandraga sig, hvad i detta hänseende dem åligger; och gör sig Ståndet slutligen förvissadt, att Eders Kongl. Maj:t, i hvad Ståndet nu underdånigst anfört, skall se endast en bekräftelse på dessa tänkesätt.

På Borgare-Ståndets Enskildta Utskotts vägnar:

C. C. Halling.

August Rundqvist.»

Herr *Lagergren:* Jag var ej närvarande i Utskottet, då detta Memorial beslutades. I sådant fall hade jag sannolikt motsatt mig detsamma, enär jag icke till alla delar gillar motionen. Vid justeringen var jag deremot närvarande, och jag måste lemna det vitsord, att skrifvelseförslaget är uppsatt med mycken skicklighet. Detta har jag velat nämna, på det att mitt ogillande af motionen icke må tydas, såsom ett klander af sjelfva skrifvelseförslaget.

Herr *Hesselgren:* Jag är visserligen Utskottet tack skyldig för den utredning, det lemnat. Likväl tror jag, att Utskottet icke bort alldeles förbise en af motionairen omnämnd ganska vigtig omständighet, nemligen de årliga, ganska betydliga inflyttningarne från landsorterne till städerne, hvilken omständighet gör, att städernas fattigvård i så hög grad betungas.

Vidare förekom ej, och blef Memorialet bifallet.

och № 8, så lydande:

»Memorial! Sedan Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskott numera handlagt alla till detsamma remitterade ärender, anser sig Utskottet böra hemställa, huruvida icke något lämpligt vedermäle af erkänsla bör bestämmas för Herr Notarien *A. Rundqvist,* som biträdt Utskottet med uppsättandet af Utskottets Betänkanden och förslag till underdåniga skrifvelser vid detta riksmöte, och tillstyrker i berörde afseende:

att ett arfvode af Etthundrade riksdaler Banco må af Ståndets Canzlie-Cassa till Herr Notarien *Rundqvist* utbetalas, mot vilkor, att han, utan anspråk på vidare godtgörelse, jemväl hädanefter lemnar Utskottet sitt biträde, om det vidare under riksmötet skulle påkallas.

Stockholm den 12 Augusti 1851.

På Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts vägnar:

C. C. Halling.»

Bifölls.

§ 3.

Upplästes ett så lydande valprotocoll:

»År 1851 den 16 Augusti sammanträdde Vällofliga Borgare-Ståndets Herrar Electorer och utsågo till Suppléant-Ledamöter i Lag-Utskottet: Herrar *Brodin, Bosæus* och *Rönblad,* samt i Expeditions-Utskottet: Herr *Collén.*

In fidem.

J. Aug. Hjärne.»

Och skulle öfver de sålunda förrättade valen protocollsutdrag vederbörande meddelas.

§ 4.

Bordlades andra gången Lag-Utskottets Utlåtande, № 51.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes följande Betänkanden:

Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets: № 133,

Stats-Utskottets: № 322, samt

Banco-Utskottets: № 76—81; till hvilka rubrikerna i Protocoll intagas vid den slutliga föredragningen.

§ 6.

Förekom Herr *Hjorts* på bordet lagda anhållan om ledighet från Riksdagsgöromålen, och sedan Herrar *Brinck* och *Lagergren* deremot framställt åtskilliga anmärkningar, förföll frågan, med Herr *Hjorts* begifvande, för närvarande.

§ 7.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut, jemte Protocollet för den 15 dennes, i hvad det rörer återremisser.

Plenum slutades klockan ¾ till 2 eftermiddagen.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 18 Augusti.

Plenum kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 25 sistlidne Julii och en återstående del af Protocollet för den 5 dennes.

§ 2.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets Memorial, № 28, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående ifrågasatta förändrade tullbestämmelser för raffineradt socker samt sockersirup.

Herr *Petré:* Den vid Bevillnings-Utskottets nu föredragna Memorial af Comminister *Beckman* fogade reservation är alltför märklig, för att böra med tystnad förbigås. Jag vill till en början uppläsa densamma. Den lyder sålunda: »Det fosterländska sinne, som, efter föregifvande, till näringarnes uppkomst och förkofran, arbetar för bibehållande af orimliga införselförbud eller oskäliga tullsatser, men, såsom det kan tydligen inses, snarare till näringarnes förderf, retar till lagbrott, lurendrejeri och tullförsnillning, har under innevarande Riksmöte varit lika verksamt och i sina bemödanden lyckligt, som under många föregående, hvaraf följden blifver, fortfarande, höga eller uppstegrade pris på en mängd förnödenhetsvaror, det vill säga: de många consumenternas oskäliga contribution till ett vida färre antal producenter och derjemte minskad inkomst för Statsverket. Företrädesvis har sockret, som numera utgör en förnödenhetsartikel, blifvit med ömhet omfattadt. Priset på varan har begynnt sjunka, och kan för närvarande anses stå midt emellan det skäliga och det oförskämda. Så länge den raffinerade varan betaltes med ungefärligen 8 sk. R:gs per skålpund utöfver det skäliga priset, och Svenska folket skattade till raffinadeurerne omkring 2,000,000 R:dr R:gs, (säger: två millioner R:dr R:gs), årligen, gaf man sig någorlunda tillfreds. Men denna contribution utgör för närvarande ungefärligen blott en million R:dr samma mynt, och fara synes nära, att den ytterligare skall nedsättas, och man är naturligtvis förtviflad. För att höja priset på varan, eller åtminstone förekomma dess vidare fallande, har man begagnat en händelse, som har inträffat i brödrariket. Ehuru 5 sk. Banco införseltull för raffineradt socker i allmänhet är mer, än fullt införselförbud, då redan 3 sk., vid nu varande Svenska sockerpris, göra införsel utan förlust omöjlig, så har man uti ingifna motioner föreslagit, att införseltullen skulle höjas till 8 sk. å raffinad- eller topp-, candi- och kaksocker, samt å sockersirap, brun eller hvit, ifrån 3 till 4 sk. samma mynt. Rikets Höglofl. Ständer, inför hvilka man, i anledning af de åt ett i Fredrikshall varande sockerbruk förunnade förmåner, med starka färger tecknade Statsverkets *betydliga förlust,* som naturligtvis i första rummet ligger socker-raffinadeurerne om hjertat, och de Svenska raffinaderiernes undergång vid en *concurrence, som icke kunde uthärdas,* afgåfvo, i anledning häraf, sin underdåniga skrifvelse af den 23 sistlidne Junii. Reservanten är öfvertygad, att, derest målet vid den tiden hade erhållit den utredning, hvilken det genom striden mellan tvänne kämpande socker-intressen sedermera har vunnit, Rikets Höglofl. Ständer, i stället för denna underdåniga skrifvelse, hade lemnat motionairerne det besked, att deras framställningar icke förtjenade något afseende. I anledning af denna underdåniga skrifvelse, hvilken reservanten, ehuru med någon betänksamhet, äfven med sin röst biföll, helst målet genom densamma hufvudsakligen var öfverlemnadt till Kongl. Maj:ts visa beprövande, har Kongl. Maj:t afgifvit en nådig Proposition, till hvars besvarande Bevillnings-Utskottet nu framlagt ett förslag, emot hvilket han får vördsamt anmäla sin reservation.

1:o Den åtgärd, Utskottet har föreslagit, synes icke erforderlig: faran ifrån sockerbruket i Fredrikshall för de Svenska socker-raffinaderierne och Svenska Statsverket är ringa, om ens någon, och åtminstone icke så stor, som den har blifvit afmålad. Af detta sockerbruks hela tillverkning under 3:ne år, *4½ millioner skålpund om året, deraf dock endast 3⅓ millioner prima sort,* såsom Herr Departements-Chefen inför Hans Maj:t Konungen uppgifver beloppet, antager han, att 2 à 3 millioner skålpund komma att årligen införas till Sverige — visserligen en betydlig import, ungefärligen ⅕ af landets hela behof af den bättre varan, ehuru icke så hotande allmän och enskild välfärd, att en rubbning af förhanden varande allmänna förhållanden emellan tvänne brödrafolk deraf borde blifva en nödvändighet, helst här är i fråga ett blott befaradt, snart öfvergående ondt. Men då det kan ådagaläggas, att sockerbruket i Fredrikshall, vid nuvarande 4 sk. specie införseltull på raffinad i Norrige, med en vinst af 5 à 6 sk. R:gs per skålpund, försäljer sin tillverkning inom landet, helst det kan hålla lägre pris, än det, hvartill utländsk

socker måste afsättas, och då det vidare kan styrkas, att, vid nuvarande pris på socker i Sverige, fördelen af Norrska sockerafsättningen derstädes, äfven med tullfrihet för råvaran, 1 sk. specie utförselpræmie och half införseltull, blifver vida ringare eller icke högre, än $1\frac{1}{2}$ sk. R:gs, så synes man med stor sannolikhet kunna antaga, att det i Fredrikshall raffinerade sockret till största delen kommer att stadna inom Norrige, och att möjligtvis blott en ringa del deraf söker sig väg till Sverige, ehuru med betydligt minskad förtjenst för säljaren. Herr Departements-Chefen har funnit, att hela *tillverkningskostnaden för ett skålpund Svenskt toppsocker, tullen på råämnet, m. m., inberäknad, icke uppgår till mera, än 2 sk. 10 r:st. Banco*, och att deremot *de belöpande afgifterne vid införsel till Sverige af Norrskt socker*, efter afdrag af utförselpremien, 11 r:st. samma mynt, *sammanlagdt uppgå till 2 sk. 6 r:st per skålpund.* Häraf skulle således följa, att socker ifrån Fredrikshall skulle med $4\frac{1}{2}$ r:st. Banco per skålpund kunna säljas under Svenskt toppsocker. Olägenheten härutaf vore enklast och säkrast afhjelpt, derest Svenska socker-raffiinadeurerne behagade sänka de nuvarande priserne med 1 sk. R:gs, hvartill de synas böra finna sig föranledde äfven derigenom, att dessa priser ännu stå minst 3 sk. högre, än de borde vara, vid jemnförelse med den utländska marknaden. En minskad vinst af två à trehundratusen R:dr R:gs, som motsvara denna skilling på hvart och ett af 13,000,000 skålpund, väcker dock naturligtvis betänkligheter. Men reservanten anser sig kunna beräkna tolagen, icke efter ett *medelbelopp*, utan efter förhållandet i Stockholm och Götheborg, hvarigenom den ökas ifrån 3 till $3\frac{8}{10}$ r:st., och vågpenningarne till $\frac{6}{10}$ i stället för $\frac{5}{10}$ r:st., hvarigenom det Norrska sockret fördyras med $\frac{9}{10}$ r:st. per skålpund, så att de *belöpande afgifterne* snarare synas utgöra nära 2 sk. 7 r:st. Skulle vidare $2\frac{6}{10}$ r:st. för frakt, assurance, packhus- och arbetspenningar, magazinskostnad, m. m., anses otillräcklige, såsom de synas vara, och dessa afgifter snarare böra uppskattas åtminstone till 3, om icke 4 r:st. per skålpund, så utgöra afgifterna för Norrskt, till Sverige infördt toppsocker 2 sk. $7\frac{3}{10}$ r:st. à 2 sk. $8\frac{3}{10}$ r:st., eller endast $3\frac{2}{10}$ à $2\frac{2}{10}$ r:st. mindre, än den kostnad, hvilken Herr Departements-Chefen anser ligga på det Svenska fabricatet. Men denna kostnad vill synas reservanten blifva något lägre, än den antagna 2 sk. $10\frac{1}{2}$ r:st. Utan att han fäster sig vid fördelen, som uppkommer genom den intill år

1853 fortfarande tull-lindringen ifrån Ostindien, hvarifrån något, om icke särdeles mycket, socker införes, och således söker medelvärdet af $33\frac{1}{3}$ samt 25 procent, hvarigenom tullen skulle kunna nedsättas med 1 eller 2 r:st., måste han mera uppehålla sig vid den procent förädlad vara, hvarå införseltullen för 100 skålpund råvara anses böra läggas. De olika intressena uppgifva den förädlade product olika, som anses böra bära hela tullen, ifrån 65 till 90 procent; men i detta afseende drifva många ett falskt spel, då de låtsa glömma, att bredvid den mest förädlade vara erhållas åtskilliga andra producter, hvaribland äfven sirap, till ett sammanlagdt belopp med raffinaden, m. m., af minst 96 procent, och att vid försäljningen af hvarje skålpund utaf dessa biproducter raffinadeurerne hålla sig fullt skadeslösa för tullen, m. fl. kostnader. När nu det vatten, som till $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ finnes uti sirapen, icke är förtulladt, och Svenska raffinadeurerne taga ungefärligen 6 sk. mera för denna vara, än hvad den kostar på utländsk marknad, så anser sig reservanten kunna alldeles lemna åsido striden om det qvantum raffinad, som erhålles af 100 skålpund råsocker, och förmenar sig komma sanningen aldra närmast, då han medgifver, att tullen, m. fl. kostnader för 4 skålpund, antagna, såsom verklig förlust på 100 skålpund, efter Herr Departements-Chefens beräkning, utgörande tillsammans 10 sk. Banco, må fördelas på 96 skålpund, hvarigenom till de af högbemälte herre beräknade 2 sk. 6 r:st. kommer $1\frac{1}{4}$ r:st., utgörande således hela införselkostnaden för 1 skålpund raffinad, bastard, farin och sirap 2 sk. $7\frac{1}{4}$ r:st. Banco. Men då denna införselkostnad på den Svenska varan *alldeles icke* öfverstiger afgifterne för det Norrska sockret, som kan komma att till Sverige införas, så vill det synas, att den nu ifrågavarande åtgärden emot sockerbruket i Fredrikshall är af omständigheterne föga påkallad.

2:o Sverige har länge genom en alltför hög drawback uppmuntrat införande af socker till Norrige, och derigenom tillskyndat Norrska Statsverket en betydlig förlust genom minskning af den tull, som skulle hafva ingått för socker, infördt ifrån utländsk marknad. Man har beräknat denna minskning för år 1845 till och med år 1849 till 43,331 R:dr 28 sk. 8 r:st. Banco. Om detta belopp för år också betydligt understiger den förlust för Svenska Statsverket, hvilken Herr Departements-Chefen anser vara att befara af toppsockers införande ifrån Norrige, så utgör dock Norrska importpræmien endast 11 r:st. Banco, då deremot den i Svensk

drawback liggande blifver minst 1 sk. 4 r:st. à 1 sk. 6 r:st. samma mynt. Den föreslagna åtgärden drabbar visserligen omedelbart socker-raffinadeurerne i Fredrikshall, som för närvarande äro Svenske undersåtare, men otvifvelaktigt skall åtgärden inom Norrige betraktas, såsom ett politiskt steg emot Norrska Staten och hos brödrafolket väcka missnöje emot Sverige. En minskning af tullinkomster, hvilken Sverige genom exportpræmie *verkligen* har tillskyndat Norrige, vill Sverige icke underkasta sig, då den synes endast *vara att befara*, till följe af oundgängliga åtgärder uti Norrige. Reservanten skulle önska, att moralens bud, i afseende på enskilda personers förhållande emot hvarandra, gällde, i afseende på Stater, att den ene fördrog, hvad den anser sig kunna göra emot den andra: han har dock funnit, att moral och politik icke alltid följa samma grundsats. Det oaktadt, anser han den emot Norrige af Bevillnings-Utskottet nu föreslagna åtgärden vara af beskaffenhet att förnärma Svensk nationalära, som hvarken förorättar eller tål oförrätter.

3:o Samma förslag är egentligen ett återkallande af Rikets Höglofl. Ständers underdåniga skrifvelse af den 28 sistlidne Junii, som *berättigade Kongl. Maj:t att, i afseende på Norrige, förhöja den nominella tullen å socker samt sockersirap, till det belopp, som Kongl. Maj:t i nåder finner nödigt.* Beloppet är uti Utskottets nu afgifna förslag bestämdt till högst 1 sk. Banco, och tiden begränsad till den 1 Junii 1854, hvarjemte, i enlighet med den nådiga Propositionen, sockersirap har blifvit lemnad å sido och tillämpningen utsträckt till andra länder, som gifva exportpræmier, för att befordra införsel af raffineradt socker. På betydelsen af denna utsträckning af det åt Kongl. Maj:t lemnade bemyndigande torde ingen upplyst man uti Norrige misstaga sig. Hvad tullförhöjningen angår, så är den nära tre gånger högre, än de omkostnader, 4½ r:st., som, enligt Herr Departements-Chefens utredning, skulle förefinnas till undervigt för den Svenska tillverkningen.

Af dessa, med flera anledningar, hvilka den knappa tiden för reservationens afgifvande icke tillåter reservanten att fullständigt och redigt utveckla, har han funnit sig föranlåten, att vidblifva sitt inom det Höglofl. Utskottet vördsamt framställda förslag:

att Rikets Höglofl. Ständer uti sitt svar på Kongl. Maj:ts nådiga Proposition i underdånighet anmäla, att, efter erhållen kännedom om Herr Departements-Chefens utredning af ärendet, jemte de upplysningar, som vidare hafva inhämtats, de för sin del numera anse ingen åtgärd erforderlig, i afseende på sockerbruket i Fredrikshall.»

Då en ledamot af detta Stånd några veckor efter motionstidens slut väckte förslag om ändring i tullbestämmelserna för raffineradt socker samt sockersirap, med hänseende till de särskildta, socker-raffinaderiet i Fredrikshall beviljade förmåner, och hvilket förslag blef af Borgare-Ståndet till Bevillnings-Utskottet remitteradt, erinrade jag, att anledning ännu saknades till de vådor för Svenska socker-raffinaderierne, som man då förespeglade, och att Ståndet icke borde å förslaget meddela remiss. Sedermera har jag, vid föredragning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående detta ärende, erinrat, hurusom Föredragande Departements-Chefen ingått i beräkningar, som icke kunde med tillförlitlig noggrannhet controleras, och hvilka det i allmänhet vore vådligt för en Regering att omfatta, då många förvecklingar deraf kunde följa. Min sålunda antydda mening synes ega stöd för sig i de förhållanden, som sedermera utvecklat sig. Man kan väl icke bestrida, att de omständigheter, hvilka föranledt den Kongl. Propositionen, snarast äro att betrakta, såsom varande af enskild natur, och att de derom gjorda framställningar svårligen kunna, såsom trosartiklar, antagas. I allmänhet kan jag icke, såsom regel, godkänna, att Statsmakterna, utan tvång af nödvändighet, blanda sig i enskildes angelägenheter. Skulle ett dylikt förfarande vara rättsenligt och statseconomiskt välbetänkt, hvilket obegränsadt fält skulle då icke öppna sig för Regeringsmakten, huru oändligt mycket hade Statsmakterna då icke att gemensamt omfatta? Vi hafva tillförene här tvistat om tänkvärda minnen från år 1848, då man rent af kränkte neutralitetens rättmätiga fordringar och adopterade ett politiskt system, som liknade ett verkligt krigstillstånd, — då man genom förhastade beslut derutinnan framkallade ett tillstånd af upplösning för näringslifvet i allmänhet, och då alltså våra förnämsta industrigrenar bragtes i ett trångmål, hvaraf såren blöda ännu i dag. Ingen bland sålunda förtryckta näringsidkare har dock, efter hvad kändt är, dristat framstå med anspråk om ersättning för sina oerhörda förluster, ingen har ifrågasatt särskild lagstiftning för sitt framtida betryggande. Då, om någonsin, förefunnos likväl skäl till dylika utomordentliga åtgärder, men huru är förhållandet nu? För några få individers skull tvekar man nu

icke att sätta båda Statsmakterna i rörelse. Till en början såg man, hurusom en enskild Riksdagsman lyckades i olaga tid göra alarm och för sin motion erhålla remiss till Bevillnings-Utskottet. Derefter har man lyckats i så hög grad agitera sockerfrågan, att den skjutit andra Riksdagsärenden i bakgrunden; slutligen nödgas man nu erfara, att sjelfva Regeringen, för denna sällsamma sak, brutit sin långvariga tystnad och aflåtit en formlig Proposition till Ständerne. Under dylika omständigheter, och då det varit i hög grad oväntadt, att de ledamöter af Borgare-Ståndet, hvilka eljest med synnerlig förtjenst kämpat för en friare lagstiftning i tullfrågor, i denna speciela fråga iakttagit en särskild ställning, närmande sig den conservativa sidan —, då, säger jag — har det åtminstone varit en tillfredsställelse att förnimma, hurusom en ledamot af Preste-Ståndet och en ledamot af Bonde-Ståndet låtit sig angeläget vara, att så belysa detta ämne, att man, utan fara för misstag, dristar påstå, att det varit alldeles öfverflödigt att med detta ärende besvära Rikets Ständer, ja! att det till och med varit mindre af behofvet påkalladt, att draga frågan under Regeringens pröfning. Jag tillstyrker för öfrigt en hvar att taga kännedom af Riksdagsmannen *Gezelii* calculer, hvilka äro temligen slående och innehålla upplysningar, som verkligen äro öfverraskande. Dennes reservation lyder sålunda: »Emot det beslut, som Utskottets majoritet fattat, och som föreslår, att med 1 sk. Banco förhöja tullafgiften å det raffinadsocker, hvilket möjligen kunde införas från Norrige, samt att bemyndiga Kongl. Maj:t att efter enahanda grund öka tullafgifterne å raffinadsocker, infördt från åtskilliga andra länder, anser jag för en skyldighet att reservera mig och att afstyrka Riks-Ståndens bifall dertill.

Den nuvarande tullafgiften, 5 sk. Banco per skålpund, å raffinadsocker, med tillägg af handels- och sjöfarts-afgift och tolag, m. m., är så ytterligt hög, att utländskt toppsocker, med erläggande af denna tullafgift, icke kan vid nuvarande priser utan stor förlust hit införas ifrån något annat land, än ifrån Norrige, hvarifrån varan, enligt bestående convention emellan Rikena, får emot half tull införas. Men när till halfva tullen, 2 sk. 6 r:st., lägges afgiften till Handels- och Sjöfartsfonden, tolag, stämpelafgift, vågpenningar, packhuspenningar, frakt och assurance m. m. — tillägg, uppgående tillhopa till 1 sk. 5 r:st. Banco — blifva äfven de sammanlagda afgifterna och kostnaderna, som drabba raffinadsocker, infördt från Norrige, så dryga, att någon betydligare import derifrån

utaf denna vara alldeles icke är att befara, oaktadt den i Norrige beviljade exportpræmien af 11 r:st. Svenskt Banco per Svenskt skålpund. Sveriges raffinadeurer ega *sjelfve* fullkomligen i sin makt att förhindra all sådan införsel, och när så är, anser jag med rätta någon åtgärd utaf Regering och Ständer till förekommande derutaf alldeles öfverflödig. Svenska raffinadeurerne behöfva nemligen, för att utestänga all införsel utaf Fredrikshallska raffinaderiets tillverkning, endast sjelfve nedsätta priset å sitt toppsocker till 17½ à 17 sk. R:gs för skålpundet. Vid ett sådant pris blifver fördelen, som Fredrikshallska sockerbruket kunde hafva utaf att införa sitt socker till Sverige, så ringa, och äfventyret af förlust så gifvet, att importen af sig sjelf måste upphöra.

Svenska raffinadeurerne tåla ganska väl vid att nedsätta priset å sitt toppsocker till 17 sk. R:gs per skålpund. Vid ett sådant pris hafva de ännu en ganska ansenlig, mer än tillräcklig behållning. De hafva nemligen vid ett pris af 17 sk. en vinst å hvarje skålpund toppsocker utaf minst två (säger 2) sk. R:gs, *jemte* och *utöfver* den vinst, hvarmed Hamburgs raffinadeurer åtnöja sig. (Se calculen № 2). Men när våra sockerbruksidkare sålunda, på sätt jag nyss yttrat, hafva i sin makt, att blott genom en billig prisnedsättning, som på intet sätt beröfvar dem en skälig vinst, sjelfva tillintetgöra alla förespeglade vådor af sockerinförsel från Norrige, så frågar jag billigt, om ringaste skäl finnes för Regering och Ständer att befatta sig med detta ämne, och att stifta alltid förhatliga undantagslagar, riktade till på köpet mot brödrariket och mot *ett enda* raffinaderi derstädes, som eges af Svenska medborgare, som drifves med Svenska capitaler och Svenska arbetare, och som följaktligen kan anses, som en inhemsk fabrik.

För hvad jag nu i korthet yttrat och påstått, finnas fullständiga bevis införda uti de utförliga calculer, jag till Utskottet ingifvit, men dem majoriteten långt ifrån egnat den uppmärksamhet, som jag vågar tro, att de förtjena. Jag anhåller derföre och yrkar såsom min obestridliga rätt, att dessa calculer (7 stycken till antalet), bevisande, hvad jag nu anfört, må jemte denna reservation få åtföljа Utskottets Utlåtande till Riks-Stånden, på det att ingen medlem af dessa måtte sakna full upplysning i ämnet.

Jag anser mig likväl ännu böra tillägga några ord.

Skulle Sveriges raffinadeurer, hvilka under en lång följd af år så oskäligt skattlagt Svenska allmänheten och som äf-

ven vid nuvarande priser **19** sk. för raffinad, **17** sk. för hvitt, **14** sk. för gult bastersocker samt **10** sk. för sirap, ännu hafva en högst ansenlig vinst, kunna, genom den oförhindrade införseln af raffinadsocker ifrån Norrige, blifva satta i nödvändighet att med **2** sk. per skålpund nedsätta det nuvarande priset å raffinadsockret till **17** sk. per skålpund, vid hvilket pris raffinadeurerne ännu ganska väl stå sig och hafva god behållning, så vore derigenom vid nuvarande förbrukning af circa **16,000,000** skålpund topp-, candi- och kaksocker en skattelindring för den förbrukande allmänheten tillvägabragt, uppgående till icke ringare belopp, än **32,000,000** skilling eller **666,666** R:dr **32** sk. R:gs. En sådan skattelindring anser jag hvarje representant förpligtad att söka tillvägabringa, när det utan orättvisa och någons lidande kan ske. Vid **17** sk. pris skall en raffinadeur, som tillverkar **4** millioner skålpund, ändock hafva en behållning af **8** millioner skillingar, d. v. s. **500,000** plåtar R:gs årligen.

Att Stats-Verket skulle kunna göra någon förlust i sina intrader genom införsel af socker ifrån raffinaderiet i Fredrikshall, är endast en fabel, beroende på de alldeles origtiga förutsättningar och ziffror, Herr Stats-Rådet *Gripenstedt* lagt till grund för sina beräkningar. Tvärtom måste, genom nedsatt pris på raffinadsockret till **17** sk., förbrukningen nödvändigt ökas betydligt, och derigenom äfven råsocker-införseln, samt Stats-Verkets inkomst af tullen derå.

Att höja tullen å det ifrån Norrige möjligen inkommande sockret, vore endast att sätta våra raffinadeurer i tillfälle att upprätthålla och kanske höja det nuvarande priset å raffinadsockret, hvarvid de dock hafva en vinst af c:a **4** sk. pr ℔ utöfver Hamburgska raffinadeurernas profit. En sådan åtgärd, vidtagen under prætext af Norrska exportpræmien, vore så mycket mera obehörig, då våra raffinadeurer åtnjuta en vida större exportpræmie. Vid en drawback eller en restitution af råsocker-tullen utaf **4** sk. banco å hvarje ℔ utfördt raffinadsocker, — en exportpræmie, öfverstigande med **4** à **5** rst. den Norrska, som ej uppgår till mer, än **11** rst., — vore åtgärden så mycket mera orättvis emot Norrige, som, genom införseln af Svenskt socker dit, Norrska Stats-Verkets förlust blott under de fem åren **1845** till och med **1849** utgjort öfver **43,000** R:dr Banco i tullintraden.

Jag åberopar mitt förut gjorda förbehåll att denna min reservation och de densamma bilagda, af mig till Utskottet

ingifna, **7** st. calculer må få åtfölja Utskottets Utlåtande till Riks-Stånden.»

Efter dessa framställningar kommer jag till samma yrkande, som Comminister *Beckmans*, eller att Rikets Höglofliga Ständer uti sitt svar på Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i underdånighet anmäla, att, efter erhållen kännedom om Herr Departements-Chefens utredning af ärendet, jemte de upplysningar, som vidare hafva inhämtats, de, för sin del, numera anse ingen åtgärd erforderlig, i afseende på sockerbruket i Fredrikshall.

Herr *Lagergren:* Som jag i allt är en vän af fair play, så beklagar jag, att den Ledamot, som till Ståndet framburit vissa calculer, rörande socker-tillverkningen och afgifterne derå, nu ej är närvarande. Jag hade i sanning ej väntat, att han, såsom frånvarande, vetat förskaffa sig en så mäktig organ, som Herr *Petré*, hvilken gifvit oss del af så väl de vid Betänkandet fogade reservationer och sina egna tankar i ämnet, som ock af åtskilliga reflexioner, hvilka för detta ämne synas fullkomligt främmande. För att förklara, huru Comminister *Beckmans* reservation kunnat hos Herr *Petré* vinna så stort bifall, behöfver man egentligen fästa sig vid ingressen till samma reservation, hvilken med sina stora ord och åtskilliga sväfvande tankar erbjuder vissa söta och smakliga ämnen, som jag just väntat att få se här uppdukade. Om Herr *Petré* skulle göra sig förhoppning om en så stor seger, att, sedan Borgare-Ståndet funnit särskilda försigtighetsmått i den såkallade socker-frågan vara af nöden att vidtaga till förhindrande af en betydlig förlust för Stats-Verket och för en vigtig industrigren, den af honom åberopade auctoritet skulle förmå Borgare-Ståndet att säga »*pater peccavi*», eller, med andra ord, att uttrycka en mening, som är rakt motsatt den, Ståndet eller rättare Ständerna förut omfattat, så tror jag verkligen, att Herr *Petré* gör sig en något öfverdrifven föreställning om sin förmåga att leda Ståndet. För min del, tror jag ej, att ett sådant beslut, som han föreslagit, skall komma att af Ståndet fattas. Jag vill icke upptaga de flera handskar, som till mig blifvit utkastade, och då denna fråga tillförene blifvit temmeligen fullständigt genomgången, är jag ej eller sinnad, att, då någon vigtig anledning dertill icke är för handen, upptända en ny strid i detta ämne, helst Riksdagens slut snart är att förvänta. Jag förbigår alltså, hvad som i anförandet gällde mig personligen, och vill endast fästa uppmärksamheten på en enda omständighet, för att visa falskhe-

ten i de förutsättningar, som de främmande industriidkarne sökt göra gällande. Man har med deras calculer velat visa, att fördelarne utaf sockrets försäljning i Norrige äro så öfverdrifvet stora, att något socker icke skulle komma att till Sverige öfverföras. Om det förhåller sig så, hvar skall man väl då söka grunden till de förtviflade försök att omintetgöra Rikets Ständers förut fattade beslut, som vi nu i frågans sista stadium sett göras af det Norrska Bolagets försvarare? Just i dessa förtviflade bemödanden ligger bästa beviset, huru liten sanning och bona fides, som ingår i försäkringarne om afsättningen i Norrige. Det sanna ligger i Norrska Finance-Departementets rapport till Konungen och Tull-Comitéens derå afgifna svar, hvari man öppet nog medgifvit, att Sverige skulle komma att betala den förlust, som Norrska Stats-Cassan underkastades, för att blifva qvitt det monopol, som Fredrikshalls Bolag år 1817 erhållit. Man tröstade sig öfver uppoffringen derigenom, att Sverige skulle gälda en del deraf, och för att ernå detta, är exportpræmier påfunna. Det strider eljest emot sunda förnuftet att bevilja exportpræmie, då råvaran ingår tullfri. Naturligast hade varit, att Norrska Stats-Cassan directe inköpt privilegiet, men då så icke skett, utan Regeringen i stället bestämde, jemte tullfrihet för råvaran, en exportpræmie för fabricatet, faller det af sig sjelft, att meningen dermed varit att kasta hela tungan på Sverige. Om det vore någon sanning i föregifvandet, att största fördelarne för Bolaget skulle vara att afsätta hela tillverkningen i Norrige, då frågar jag å nyo, hvilket rimligt behof föranleder väl dessa ifriga bemödanden, att tillintetgöra de försigtighetsmått, som blifvit vidtagna till skydd för enskilde, och för att rädda Stats-Verket från en betydlig förlust? Man har påstått att de vid reservationerna fogade calculer skulle vara förtjenta af förtroende och innehålla tillförlitliga upplysningar. Jag har dock hvarken tillgång på erforderliga handlingar eller hufvud, för att ingå uti en granskning af nämnda calculer. Deras tillförlitlighet bestämmes af den ståndpunkt, hvarifrån man utgår. Om man anser, att det skett från en hypothetisk eller godtyckligt antagen ziffra, kunna calculerna vara arithmetiskt rigtiga, fast sjelfva ziffer-resultatet blifver falskt. Så befarar jag, att här är förhållandet. Hufvudhypothesen, eller sockerpriset i Hamburg, torde ej vara så alldeles rigtig. För öfrigt har man i alla sådana fall, som egt något inflytande på calculernas resultat, antagit och beräknat allt till fördel för calculateurernas afsigter, hvar-

igenom man icke visat sig särdeles mån om opartiskheten. Jag har redan förut sagt, det jag icke kan föreställa mig, att dessa calculer skola leda till upprifvande af Borgare-Ståndets förut fattade beslut och förmå Ståndet att ingå på den af Comminister *Beckman* uttalade åsigt; men om ock det otroliga skulle inträffa, ber jag likväl Ståndets Herrar Ledamöter betänka, hvilka påföljderna skulle blifva af ett sådant beslut, som Herr *Petré* förordat. Jag antager att två Stånd, nemligen Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, godkänna Bevillnings-Utskottets Memorial; och jag antager, ehuru jag håller det för omöjligt, att Borgare-Ståndet fattar samma beslut, som Herr *Petré* föreslagit; men hvad blifver då följden? Jo, ingen annan, än att den Kongl. Propositionen icke bifalles. Emedlertid qvarstår då Rikets Ständers förra beslut i sin gällande kraft, och de deruti meddelade bestämmelser äro i vida högre grad verksamma, än Bevillnings-Utskottets nu framlagda beslut. Huru mägtigt Fredrikshalls Bolag än må vara, och hvilka medel det än kan hafva att disponera, för uppnående af sitt syftemål eller att på Sverige afsätta sin tillverkning, kan jag dock ej föreställa mig, att den Svenska Regeringen i landets financiela interessen, i näringarnas interessen, icke skulle vidtaga de åtgärder, hvartill densamma blifvit af Rikets Ständer bemyndigad. Kongl. Maj:t har, genom den aflåtna Nådiga Propositionen, ingalunda afstått från de rättigheter, som Rikets Ständer, genom deras förra beslut, lemnat Honom, ehuru Han, af undseende för Brödrafolket, önskat, att de af Rikets Ständer beslutade åtgärder icke skulle synas rigtade allenast mot Norrige, utan äfven mot andra Stater. Rikets Ständers förra beslut är, jag upprepar det, icke annulleradt. Följaktligen kan, genom ett beslut i den syftning, Herr *Petré* antydt, ingenting vinnas. Man kan väl förvilla omdömena och upphetsa sinnena, genom ett medel, som påstås vara mycket verksamt på Svenska lynnen, nemligen uppväckande af afundens känsla, men att för tillfredsställande af denna känsla medgifva eller föranleda, att den Norrska Stats-Cassan skulle få rikta sig på den Svenskas bekostnad, det torde likväl svårligen här kunna genomföras. Jag är visserligen ej mycket nöjd med Bevillnings-Utskottets förslag, helst, då man känner de Norrska interessenas vaksamhet, det kan vara att befara, det man skall söka kringgå beslutet derigenom, att den föreslagna förhöjningen af en skilling för skålpundet skulle anses, såsom vanlig tull, och således icke utgå med mera, än en half. Förslaget

är häruti tvätydigt, och jag är dermed ingalunda nöjd; men, om så skulle komma att hända, ligger det i deras interesse, som motsätta sig ett dylikt stadgande, och utgör, efter min tanka, ett skäl för dem att hellre antaga, hvad Utskottet tillstyrkt, än att bibehålla Borgare-Ståndets förra beslut. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Murén:* Man måste medgifva, att denna fråga, genom den första talarens anförande och de af honom åberopade, vid Betänkandet fogade, reservationer, vunnit en belysning, som den tillförene saknat. Emedlertid fruktar jag, att nämnda belysning är alltför ensidig, för att icke säga, det densamma är oriktig i alla afseenden. Belysningen kan vara ensidig, då den, efter min öfvertygelse, kommer uteslutande från organer för Fredrikshalls Bolag i Norrige. Detta Bolag har derstädes, med stöd af ett utaf Norrska Regeringen redan år **1817** oklokt beviljadt privilegium, anlagt ett sockerraffinaderi i stor scala. Af detta privilegium, som bestod deruti, att sockerraffinaderiet skulle af Norrska statscassan undfå godtgörelse för erlagd tull å allt det råsocker, som å Norrska fartyg från productionsorterna infördes och vid nämnda raffinaderi förädlades, har Norrige hittills icke haft något men, men då det nu varit på väg att inträda, har Norrige, för att värja detsamma, vidtagit åtgärder, hvaraf följden måste blifva, att större delen af tillverkningen vid raffinaderiet kastades på Sverige, som alltså komme att vidkännas den förlust, hvilken eljest skolat drabba Norrige. Sålunda har jag betraktat denna fråga, och för mig har den icke framställt sig i annan dager. Man har förespått, att det Norrska Bolaget icke skulle skicka mycket socker till Sverige, enär det med mera fördel skulle kunna afyttras i Norrige. Denna åsigt kunde visserligen hafva goda skäl för sig, om man hade för afsigt, att vid bemälde raffinaderi tillverka sådant socker, som der vore afsättligt; men af Bolagets ifriga ansträngningar vill det nästan synas, såsom hade Bolaget förbundit sig, att årligen utskeppa ett visst qvantum socker, eller ock att icke tillverka så beskaffadt socker, som i Norrige vanligtvis consumeras. Man vet nemligen, att Norrmännen vilja hafva socker af bättre qvalité, än det, hvarmed vi låta oss nöja, af hvilken anledning de ock hemta sitt socker från Hamburg och Holland. Sockret tillverkas der till större delen i öppna pannor, och blifver derigenom af annan hårdare beskaffenhet, än det, som, på sätt hos oss sker, kokas i lufttomma pannor. Sockret blir

då ej så hårdt och cristalliseradt, som i de öppna pannorna, och detta är skälet, hvarföre vårt ångkokade socker ej är särdeles begärligt i Norrige, oaktadt det med ånga tillverkade sockret, efter min öfvertygelse, är vida renare, och således i sjelfva verket bättre, ehuru lösare. Då våra raffinadeurer, det oaktadt, förr skickat dit socker, måste de alltid sälja detsamma der till lägre pris, än i Sverige, och de kunde då göra det genom den emellan dem ingångna convention, som blifvit möjlig till följd af det i Sverige olycksaliga förbudssystemet. Socker-raffinadeurerne måste dock vid förlidne Riksdag gifva med sig, då icke allenast införselsförbudet borttogs, utan tullen äfven sattes lägre, än de påstodo vara med näringens fortfarande bestånd förenlig. Erfarenheten har likväl visat, att näringen, äfven med fastställda tullsatsen, burit sig ganska bra. För min del, har jag hyst den tanken, att tullen kunde nedsättas ytterligare **1** sk., men derom är nu icke fråga, lika litet, som att Rikets Ständer till Kongl. Maj:t öfverlemnat, att från och med den **1** sistlidne Julii förhöja den nominela tullen å raffineradt socker och sockersirup, som från Norrige sjöledes till Sverige införes, till högst **5** sk. för socker och **3** sk. för sirup skålpundet. Den fråga, som nu utgör föremål för vår öfverläggning, är, huruvida Kongl. Maj:t må, för de fall, då, på sätt i Norrige blifvit vidtaget, införseln af raffineradt socker hit i landet från utrikes orter befrämjas genom derstädes, utöfver hvad tillförene egt rum, beviljade exportpræmier af sådan beskaffenhet, att menliga följder för Svenska sockerfabricationen och Statsverket deraf skäligen kunde befaras, bemyndigas, att till den **1** Julii **1854**, med högst **1** sk. per skålpund, förhöja den, enligt nu gällande bestämmelser, utgående införselstull å raffineradt socker, som under tiden inkommer jemväl *från andra orter*, än Norrige. Endast derom är det nu fråga; och på afdelningen i Utskottet yrkade jag, att denna utsträckta rättighet icke måtte lemnas Regeringen. Vid derom anställd votering segrade den motsatta åsigten, och, under sådana förhållanden, ville jag ej i Utskottet risquera en votering i samma hänseende; utan lät jag mig nöja med Utskottets beslut, helst någon fara deraf icke synes kunna uppkomma. Utskottets tillstyrkan är så försigtigt uppställd, att någon tillämpning deraf mot andra länder, än Norrige, icke kan komma i fråga. Man har visserligen satt i fråga, att Norrmännen, med anledning af stiliseringen i Bevillnings-Utskottets Memorial, skulle kunna prétendera att, då

införselstullen å varor från Norrige erlägges med blott hälften mot från andra länder, tullen å socker skulle förhöjas med endast ½ sk. utöfver den nu gällande; men då det i Memorialet heter, att »Kongl. Maj:t skulle bemyndigas att med högst en sk. förhöja *den*, enligt nu gällande bestämmelse, *utgående införseltullen*,» icke den nominela tullen, följer väl deraf tydligen, att, då tullen å socker från Norrige nu utgör 2½ sk. per skålpund, skulle densamma, i händelse förhöjningen påbjöds, blifva 3½ sk. Någon tvätydighet finner jag således icke uti berörde tillstyrkan. En talare har sagt, att den nu föreslagna lagbestämmelsen är en undantagslag, och, såsom sådan, förkastlig. Att den verkligen är en undantagslag, medgifver jag gerna, men tull-lagstiftningen innehåller många sådana. En talare har förvånat sig deröfver, att de, hvilka i tullfrågor eljest hysa liberala åsigter, kunnat ingå på förslaget. Detta är dock lätt förklarligt, om man blott erinrar sig, att en viss consequence uti allt måste iakttagas, så vida man skall kunna hoppas att komma till något bättre, och derföre har jag icke ansett, att raffinadeurerne borde behandlas så mycket hårdare, än andre industrie-idkare, att tullen ytterligare nedsattes, helst, om de upplysningar, som nu emedlertid framkommit, hålla streck, de kunna vara goda att hafva vid en blifvande Riksdag, och jag vill äfven recommendera dem till en synnerlig åtanka hos de män, hvilka då komma att utgöra Rikets Ständer. Tullen kan då ganska väl sättas ned till 4 sk. för skålpundet, äfvensom en nedsättning af drawbacken likaledes bör ega rum. Förra Riksdagen lyckades man icke derutinnan, och då någon utförsel efter den tiden icke egt rum, har ock behofvet att rubba drawbacken varit mindre. Jag har antydt, att andra näringar njuta mera skydd, än socker-raffinaderierna, och jag får i detta afseende åberopa jernhandteringen, äfvensom klädes-, siden- och bomulls-väfnadsfabrikerna. Dessa näringsgrenar åtnjuta ett absolut skydd, nemligen förbud emot införsel af nämnde artiklar. Jag tror, att de personer, som sysselsatt sig så ifrigt med detta ämne, skulle hafva bättre användt sina krafter och insigter, om de slagit sig på att calculera, om man icke kunde borttaga förbudet å dessa artiklar och åsätta dem i stället lämpliga tullsatser. Man har förespeglat vådan af tillfälliga undantagslagar, och jemväl framhållit Rikets Ständers åtgöranden vid 1848 års Riksdag, då anslag beviljades för att bispringa Danmark; men man har dervid glömt bort en annan rent mercantil händelse nå-

gra år förut, då nemligen Regeringen förbjöd all utförsel af spannemål. Det skulle interessera mig att höra, huruvida Herr *Petré* gillade berörde åtgärd eller icke. Jag anser densamma åtminstone lika tadelvärd, som den nu ifrågasatta. Jag gillar icke någondera. För min del, hade jag önskat och dref äfven den åsigten, då Herr *Lagergrens* motion remitterades, att Rikets Ständer icke borde, i anledning af de Norrska förhållandena, vidtaga någon åtgärd, men jag stadnade då i minoriteten. Sedan nu en åtgärd egt rum, hvilken icke kan återkallas, och den, som Utskottet nu föreslagit, är af vida mindre skadlig beskaffenhet, än Rikets Ständers förra, nu härigenom ändrade beslut, så ser jag på saken icke något bättre slut, än att bifalla Bevillnings-Utskottets förevarande Memorial.

Herr *Palander:* Förhållandena i Norrige måste utan tvifvel väcka Rikets Ständers uppmärksamhet. Genom det af Storthinget fattade beslut, att, på samma gång råsocker får tullfritt till Norrige införas, bevilja en exportpræmie för det raffinerade socker, som derifrån utföres, skulle Svenska Statsverkets inkomster komma att förminskas och enskilde personers interessen sättas på spel. Jag anser visst icke de Svenska sockerraffinadeurerne såsom några älsklingsbarn, då den fördel, de under flera år åtnjutit, varit särdeles stor. Vid sista Riksdag blef raffineradt socker till införsel tillåtet, och om tullen derå vid denna Riksdag kunnat nedsättas, hade jag gerna dertill lemnat min röst, men raffinadeurerne böra dock icke lida något intrång på den väg, hvarifrån det nu skulle kunna komma. Norrska Statsverket har velat blifva qvitt de privilegier, som år 1817 beviljades Fredrikshalls Bolag, och har för sådant ändamål måst göra uppoffringar, hvilkas hela tunga man sökt kasta på Sverige. En talare har sagt, att Regeringen ej bort blanda sig i enskildes angelägenheter, men jag anser, att Regeringens ögon alltid böra vara öppna. Nu har det skett på grund af Rikets Ständers egen begäran, föranledd af hos Stånden i berörda afseende väckta motioner. Herr *Lagergren* har redan upplyst, att Rikets Ständer tillförene godkännt grunden, hvarpå den Kongl. Propositionen hvilar, och jag tror, att Regeringen, utan ytterligare bemedling med Rikets Ständer, kunnat hinna målet, om den handlat stricte i öfverensstämmelse med de af Rikets Ständer meddelade föreskrifter. Då nu Regeringen begärt Rikets Ständers bemyndigande att få derifrån afvika,

vore det i sanning ganska besynnerligt, om Rikets Ständer icke antogo och godkände den Kongl. Propositionen. Min granne till venster har ampelt förordat de uti reservationerna vid Bevillnings-Utskottets förevarande Memorial intagna calculer. Jag fruktar dock, att han icke med sakkännedom granskat desamma. Om så hade skett, tror jag, att dessa calculer icke varit förtjenta af synnerligt förtroende, helst jag har anledning förmoda, att desamma äro uppgjorda af den firma, hvarifrån calculer af helt annan beskaffenhet vid förra Riksdagen utgingo. Jag anser, att Borgare-Ståndet bör antaga det af Utskottet framlagda förslag, då det är alldeles nödvändigt, att åtgärder vidtagas mot det förtryck, som Brödrariket vill oss pålägga. Jag anhåller, på dessa skäl, om proposition på bifall.

Herr *Kjöllerström:* Jag anser frågan vara så tillräckligt utredd genom de afgifna reservationerna och hvad Herr *Petré* sakrikt anfört, att jag åtnöjer mig med att blott instämma uti hans yttrande.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Uti en så vigtig fråga, som denna, är det naturligt, att interessena skola komma i skakning, och att det derföre lönar mödan att framskaffa de skarpaste pennor, för att uppgöra motsatta calculer. Rikets Ständer hafva ej eller haft skäl att klaga öfver brist på dylika uppsatser, helst derå varit en riktig uppsjö. Under dylika förhållanden är det bäst att inskränka sig till att betrakta frågan i dess enkelhet och följa sunda förnuftet. Jag tror, att, om Rikets Ständer vid förlidne Riksdag, då de vidtogo det kloka beslutet, att tillåta införsel af raffineradt socker, hade kännt de vådor, som för Svenska sockerraffinaderierna nu uppkommit från Brödra-Riket, detta äfven kommit i betraktande. Med de tänkesätt, jag hyser i tullagstiftningsfrågor, var det, som jag med tillfredsställelse emottog den underrättelsen, att raffineradt socker var tillåtet till införsel mot 5 sk:s tull per skålpund. Att tullen kunnat ytterligare nedsättas, tror jag äfven, men ingen påstod likväl, att den borde bestämmas till endast $2\frac{1}{2}$ sk. En nationalförlust skulle derigenom hafva uppkommit, då tullen å råsocker beräknas, såsom en cassa-artikel, och Rikets Ständer hafva tagit fasta på tullen för nämnde råvara och derpå uppgjort sina beräkningar af statsinkomsterna. Följaktligen bör man tänka sig denna fråga, såsom den nu förefaller. Man har emedlertid erhållit en mängd upplysningar, hvilka kunna blifva nyttiga för framtiden. Jag har ofta hört förhållandena

i Norrige framställas, såsom särdeles lyckliga, dess institutioner efterföljansvärda; men dessa omdömen hafva hos mig i märklig mån blifvit rubbade, då man besinnar, att dylika beslut, som det af år 1817, kunnat tillkomma, och hvarigenom sådana förmåner blifvit enskilde beviljade, att Regeringen måst *supplicando* försöka, att med penningar återlösa dem. Dylika förmåner hafva blifvit tillerkände för sockerbruks anläggning i tre städer. Följden deraf har varit, att Norrska Statsverket fått inlösa byggnader och tilltänkta inrättningar, samt sedermera sälja dem med förlust. Så långt hade Statsverket kommit med två Bolag. Återstod då det tredje. Ett Bolag uppstod då från Sverige, som kastade sig öfver dessa privilegier, och lyckades att binda Norrska Statsverket vid nya förödmjukelser. Statsverket tvingades att inlåta sig med Bolaget i ett verkligt accord. Om man icke motarbetar följderna deraf, skall Svenska Statsverket äfven komma att plikta för ett lättsinnigt beslut i Norrige. För någonting sådant böra dock Rikets Ständer vakta sig. Såsom förhållandena nu äro, så kan från Norrige till Sverige införas i förstnämnde land tillverkadt raffineradt socker för effectivt 1 sk. 6 rst. per skålpund. Så länge genom tullagstiftningen böra afses två ändamål, det ena, att tillförsäkra Statsverket inkomster, och det andra, att skydda näringarne, tror jag det icke vara önskligt, att dervid hör förblifva. Flera talare hafva ådagalagt, att Bevillnings-Utskottets ifrågavarande Memorial utgör en betydlig modification af hvad Rikets Ständer redan beslutat. Det frågas nu, om det kan vara skäl att genomdrifva dessa modificationer. Då jag varit af den åsigten, har jag ock på sådan grund deltagit i Utskottets beslut och påyrkat dess framgång. Det är sannt, att Kongl. Maj:t föreslagit, att Rikets Ständer måtte bemyndiga Honom att med en *afgift* belägga raffineradt socker, som från vissa orter inkommer. Om man i stället begagnat samma uttryck, hade det varit mera positivt, men med den förklaring, som deruti lemnats, kan något missförstånd ej uppkomma; ty det står, »att Kongl. Maj:t bemyndigas, att, der så nödigt pröfvas, intill den 1 Julii 1854, med högst 1 sk. per skålpund förhöja den, *enligt nu gällande bestämmelser*, utgående införselstull å raffineradt socker, som under tiden inkommer från Norrige och öfriga nyss antydda orter.» Nu gällande bestämmelser äro tvåggehanda, nemligen i allmänhet och för Norrige i synnerhet. I Utskottet ansåg man betänkligt att utsätta ordet »afgift», helst detsamma kunde

anses liktydigt med »accis». Jag ansåg detta icke vara att befara, men jag kunde icke rubba pluralitetens åsigt. För min del, tror jag det från båda sidorna vara klokast och försigtigast, om man antager Utskottets förslag, som icke afser annat, än bibehållande af dessa bestämmelser till nästa Riksdag. Skulle något deruti vara orätt, kan rättelse då ega rum. Ännu ett ord vill jag tillägga. Man tror, att de inhemska socker-raffinadeurerna befinna sig i en afundsvärd ställning. En sådan tro kan visserligen hafva skäl för sig; men jag anser det orätt handladt, om man icke skulle söka att hindra deras förtryckande, då upphäfvandet af förbudet framkallat nya speculanter. Om så skulle hända, att raffinadeurerne ledo något afbräck och måste nedlägga deras rörelse, skulle man, i annat fall, kunna komma att tveka hvad, som dertill varit orsaken, antingen förbudets borttagande eller de i Norrige vidtagna åtgärderna. Denna tvekan undanrödjes dock, om Bevillnings-Utskottets förslag antages. I annat fall är det fruktansvärdt, att de mäktiga Bolagen slå sina hufvuden tillsammans med det i Fredrikshall, hvarefter Svenska allmänheten får ännu dyrare betala sitt socker. Jag begär proposition på bifall.

Herr *Berg:* Ehuru jag i reservationerna erkänner flera sanningar uttalade och tror, att, om Bevillnings-Utskottets förslag icke skulle komma till stånd, någon fara likväl icke kunde uppstå för Statsverket eller enskilde, i anledning af de i Brödra-Riket vidtagna åtgärder, har jag dock inom Utskottet biträdt den åsigt, som der gjort sig gällande. Motiverna derföre finnas omständligt uttalade af Herr *Murén*, och jag har instämt i berörde åsigt destoheldre, som jag ej kan tro, att den tillåtna förhöjningen af 1 sk. skall blifva tillämpad på införseln från något annat land, än Norrige. Då hela den öfriga verlden således komme att stå öppen, kan denna af Bevillnings-Utskottet tillstyrkta åtgärd, efter min föreställning, icke inverka på sockerpriset. Jag förenar mig alltså i deras begäran, som anhållit om proposition på bifall.

Herr *Brinck:* Det har ständigt visat sig, sedan sockerfrågan kom under behandling af Rikets Ständer, att den alltid varit åtföljd af, att jag så må säga, outredda naturkrafter. Man säger, att calculer ej hålla streck. Jag kommer ganska väl ihåg, då jag förliden Riksdag under discussionen om sockerfrågan företedde profver på socker och conto-fintofacturor från de trenne större platserna, Amsterdam, Antwerpen och Hamburg, huru jag fick tåligt fördraga påståendet af flera Ledamöter, att dessa calculer icke voro sanningsenliga. Jag hörde då flera gånger upprepas, att priserna voro af mig för lågt beräknade, enär jag ansett, att socker i Hamburg, lastadt i fartyg, kostade 8 sk. Banco per Svenskt skålpund, hvilket, sammanlagdt med en föreslagen tullsats af 5 sk. per skålpund, skulle, efter min tanka, innefatta ett tillräckligt skydd för Svenska raffinadeurerne. Detta bestreds på det ifrigaste af dem, som försvarade förbudet mot all införsel af topp-, candi- och kaksocker. Då man likväl sedermera kom så långt, att förbudet var häfvet och tvist om tullsatsen uppstod, då, genom ett ödets vindkast, alla fyra Riks-Stånden bestämde densamma till 5 sk. för skålpundet, fick man höra samma personer, som tillförene bestridt mina priser och calculer, derföre att de voro för låga, nu åter påstå, att de voro för höga. Man påstod då, att toppsocker kunde efter 5 sk:s tull införas för $12\frac{3}{4}$ sk. Banco per skålpund, alla omkostnader inberäknade; sedermera har det likväl practiskt visat sig, att mina uppgifter voro de rätta. Vid sådana förhållanden, frågar jag dem, hvilka bestrida de vid reservationerna fogade calculer, om de hafva samma grund för deras beräkningar, som vid förra Riksdagen. Om så är förhållandet, då inser man, huru liten trovärdighet de äfven nu förtjena. Det har visat sig, att, ehuru råsocker sålts till samma pris nu, som före förbudets borttagande, hafva raffinadeurerne, hvilka då togo 25 à 26 sk. per skålpund, nu satt ned priset till 19 à $19\frac{1}{2}$. Den, som af denna skillnad i pris ej inser, att socker-raffinadeurerne den tiden haft en mer, än billig vinst, den är åtminstone ej calculator, utan man skulle nästan kunna säga honom sakna allt omdöme. Man påstod vid förra Riksdagen, då tullen bestämdes till 5 sk., att följden af detta beslut ovilkorligen måste blifva, att alla sockerraffinaderier, möjligen äfven de, som drefvos med ånga, skulle komma att nedläggas. Jag frågar nu, huru dermed verkligen sig förhåller. Något af de mindre socker-raffinaderierne har icke blifvit nedlagdt, utan har antalet deraf i stället ökats, åtminstone här på platsen med ett. De så kallade ångraffinaderierne åter hafva tredubblats till antal och production. Då frågar jag, hvilkens ord det är, som tiden visat vara gällande. Hvad nu angår sjelfva den fråga, som utgör föremål för vår öfverläggning, så var jag bland dem, som, då Herr *Lagergrens* motion förevar, ansåg, att någon restrictiv åtgärd borde vidtagas, i anledning af Norrska Regeringens beslut, att,

jemte tullfrihet, bevilja exportpræmie, och trodde det enklaste, renaste och bästa sättet vara, att höja tullsatsen mot Norrige till hvad den är från andra länder, ty, ehuru jag varit bland dem, hvilka röstat för förbudets borttagande och en nedsättning af den utaf Regeringen föreslagna tullen, 6 till 5 sk., har jag dock icke tillhört den åsigten, att raffinadeurerne borde vara nöjde med endast 2 och en half sk. Ett sådant steg vore alltför stort; men nog kunde raffinadeurerne, efter min öfvertygelse, tåla vid en nedsättning af tullen till 4 sk., ehuru jag icke yrkat eller nu vill yrka sådant. Då jag sålunda gillat en ganska hög tullsats, följer likväl icke deraf, att jag delar den åsigt, som Bevillnings-Utskottet i dess förevarande Memorial uttalat. Jag anser nemligen, att man icke utan våda kan ingå på den af Bevillnings-Utskottet beträdda bana, och i Regeringens händer lemna ett godtyckligt afgörande i bevillningsfrågor, hvilka uteslutande tillhöra Rikets Ständer, ty detta är en utaf Grundlagsstiftaren uti 57 § R. F. nedskrifven rättighet, alltför dyrbar att utaf Rikets Ständer öfverlåtas uti Regeringens hand; det är att kränka en af Nationens heligaste rättigheter, nemligen: den att sig sjelf beskatta. Min öfvertygelse är, att de, som komma efter oss, skola finna, att detta vore ett välkommet præjudicat, som man skall veta att taga vara på och ofta söka göra gällande. Derföre är denna bana högst vådlig att beträda. Man har sagt, att, om detta Memorial afslås, skulle Regeringen derigenom tvingas att antaga en tullsats af 5 sk. mot Norrige. Må vara, men då hafva ju raffinadeurerne erhållit det skydd, som de begärt, på samma gång, som Representationen förvarat rättigheten att sig sjelf beskatta. Jag vill nu undersöka, om de i Norrige vidtagna förfaranden, i afseende på Fredrikshalls sockerbruksbolag, äro af så betänklig art, som man här velat förespegla. Man säger, att följden deraf ovilkorligen skulle blifva, att tillverkningen vid nämnde sockerraffinaderi skall kastas på Sverige, och Svenska Statsverket således tillskyndas en betydlig förlust af den hittills påräknade inkomsten genom tull på råsocker; men om man blott använder enkel Regula di tri, kan jag i sanning ej förstå, att vådan deraf skulle blifva så stor, som man här påstått. Vid import af socker till Sverige från Norrige möter nu en tullsats af 2 och en half sk., plus 10 procent i afgift till Handels- och Sjöfartsfonden; hvarförutan böra tilläggas de communala afgifterna, som jag likväl icke vill upptaga, helst dylika utan tvifvel finnas i Norrige, då jag icke kan föreställa

mig, att Norrmännen underlåta att pålägga sådana, ehuru möjligen lägre, än i Sverige. Vänder man sig nu åt andra sidan och tillser, med hvilken införselstull toppsocker i Norrige belägges, möter oss då en tull af 4 sk. per skålpund. Då man nu ihågkommer, att Fredrikshalls bolag tullfritt inför råsocker och är ensamt der i landet om sockerfabricationen, tror jag, att man snart skall öfvertyga sig, huruvida detta bolag skall antingen välja att sälja sin tillverkning inom landet och concurrera med dem, som nödgas att betala en tull af 4 sk., eller öfverföra den till Sverige, enär de i förra fallet kunna höja sitt pris utöfver tillverkningskostnaden med 4 procent per skålpund, plus frakt och assurance, importeurens vinst och öfriga kostnader, enär det icke lärer kunna emotsägas, att Norrmännen consumera socker. Men föres det på Sverige, der tullen möter med 2 och en half sk., plus 10 procent, hvilket gör . . . . . 2 sk. 9 rst.
och om dertill läggas öfrige kostnader, minst » — 9 »

så visar sig . . . . . 3 sk. 6 rst.
hvarifrån afgår den beviljade exportprœmien . » — 11 »

då i alla fall qvarstå . . . . . 2 sk. 7 rst.
banco per skålpund Svensk vigt; men, säger man, Norrmännen tycka ej om Svenskt socker, utan vilja hafva sådant socker, som tillverkas i Hamburg, Holland, med flera platser. Dermed har man åtminstone icke uttalat någon éloge öfver socker-raffinaderierna här i landet. Det är tvärtom att nedsätta dem. Men om så är, att våra raffinadeurer icke anse sig böra eller kunna tillverka sådan vara, så är min öfvertygelse, att egarne till Fredrikshallsbruket nog veta följa med sin tid äfven i detta fall. Man säger ock, att ångkokadt socker icke lemnar en så god product. Denna frågas afgörande beror på hvad råsocker, man använder; ty jag påstår, att man erhåller en vackrare vara i slutna pannor, om man använder producter af bättre qvalité, än som här i landet är brukligt. I Hamburg finnas visserligen ännu många sockerraffinaderier af gamla sorten, likaså i Holland och Belgien, ehuru de hufvudsakliga drifvas med ånga; och jag är i tillfälle att visa prof på deras tillverkning, hvilken vara är sådan, att man kanske aldrig i Sverige tillverkat socker af så god beskaffenhet, som detta, hvilket är snart sagdt bara cristaller. Man har sagt, att detta socker icke innehåller så mycket sockerämne, som annat socker. Motsatsen kan dock bevisas. Emedlertid är det märkligt att höra, huru de ta-

lare, som i allmänhet vilja tillvägagå med liberalité, hafva största svårighet att nu försvara de motsatta åsigter, som innefattas i detta Memorial, och lotsa sig fram emellan de klippor, hvilka dervid möta. Med förundran har jag funnit dem komma till det resultat, som uti Memorialet är uttaladt; det är sannerligen betydelsefullt och synes utvisa några särskilda orsaker. Hvad angår de calculer, som af en reservant blifvit framlagda, får jag förklara, det jag icke hunnit att granska dem alla; men hvad beträffar den första eller priset å socker i Hamburg, måste jag lemna densamma mitt vitsord, och jag skulle vilja se den, som sanningsenligt kan jäfva dess riktighet. I afseende å de öfriga calculerna, kan jag ej bestämdt yttra mig, då, såsom jag nyss sade, jag ej varit i tillfälle att pröfva dem. Om de äro, efter hvad jag har anledning förmoda, lika antagliga, som den första, enär de synas uppgjorda af någon, som är väl hemmastadd med ämnet och med säkerhet kan bedöma frågan, skola de i en framtid komma att belysa åtskilliga förhållanden från deras sida, hvilka nu så ifrigt försvara detta mäktiga interesse, och ådagalägga, huru de förhållit sig från längre tider tillbaka, dervid icke bör förglömmas, hurusom de, hvilka åtogo sig att försvara socker-raffinadeurernes interesse vid **1840** och **1844** årens Riksdagar, sig förhöllo, huruledes zifferuppställningar till oändlighet då framlades, för att visa dels prisen, men synnerligast, såsom det hette, de höga till 3 à 4 sk. uppgående exportpræmier, som lemnades uti Holland och Belgien för hvarje exporteradt skålp. toppsocker, men sedan jag genom factiska uppgifter vid sista Riksdag kunde styrka, huru dermed sig förhöll, och att detta endast var ett hjernspöke, hvad svarade då dessa deras ombud? Jo, att de, oaktadt alla forskningar så väl uti diplomatisk väg, som genom köpmän, icke kunnat vinna tillförlitliga upplysningar i detta fall, sedan de tillförene likväl genom bestämda ziffror velat ådagalägga, att de hade fullt reda derpå; men så går det, när man icke håller sig till det factiskt rätta; och på sådant sätt, som de tillvägagått, tror jag, att dessa försvarare mera skadat, än gagnat den sak, för hvilken de både talat och skrifvit. Mycket kunde visserligen vara att ännu tillägga, men för att ej längre upptaga Ståndets tid, inskränker jag mig till anhållan om proposition på afslag å detta Memorial, sedan Rikets Ständer bifallit uti ett föregående Memorial, att Regeringen må, om hon så för godt finner, höja tullsatsen emot Norrige till hvad

den är från andra länder, eller 5 sk., hvarmed ock raffinadeurerne böra vara belåtna.

Herr *Mæchel:* Jag vill endast nämna, det jag inom Bevillnings-Utskottet ansåg ett förtydligande vara nödvändigt i redactionen om införselstullens förhöjning med en skilling; men de flesta ledamöterna funno detta ofverflödigt, hvarföre ock jag afstod ifrån min åsigt. I öfrigt hade jag önskat, att detta kunnat ordnas på ett sätt, som varit fullkomligt fritt från de conventionella förhållandena med Norrige; men då något sådant sätt icke kunnat utfinnas, har jag biträdt Utskottets förslag.

Herr *Petré:* En stor del af det påhäng, denna discussion fått vidkännas, skulle gerna kunnat afklädas densamma, utan att hufvudsaken derigenom lidit. Mycket har blifvit sagdt, som kan tydas, såsom pur jargon, och icke belyser något egentligen till saken hörande. Emedlertid må dock åtskilligt vara värdt att taga vara på. I förbigående får jag erinra, att, om de yttranden, som här blifvit fällda, skulle i deras genuina form i Protocollet inflyta, så skulle de bevisa annat, än hvad dermed velat bevisas. Herr *Lagergren* har påmint derom, att Riksens Ständer redan fattat sitt beslut i frågan och, i sammanhang dermed, jemväl fästat uppmärksamhet derpå, att den Kongl. Propositionen går ut på att rubba detta beslut. Sådant är Grundlagsvidrigt. Herr *Murén* har anställt jemnförelse emellan jern- och sockertillverkningen; men denna jemnförelse är särdeles haltande, då nemligen sockerfabricationen grundar sig på ett råämne, som icke finnes i landet. Herr *Palander* har anfört något emot reservanten och hans calculer, som han velat gifva en särdeles eftertänklig art. För min del, bekänner jag öppet, det jag icke har mig bekant, att *Lars Gezelius* från Stora Kopparbergs län tillhör någon viss firma, men skulle med detta dunkla uttryck hänsyftas derpå, att någon person står bakom honom och gått honom tillhanda med sakrika upplysningar i ämnet, så lärer väl sådant svårligen kunna klandras. Större är åtminstone vådan deraf, att interessen kunna växa till den rikedom, den betydenhet och makt, att enskilde personers ansträngningar kunna vid Riksdagarne tillvägabringa resultater, som möjligen kunna gifva anledning att sätta i fråga beskaffenheten af den dygd, som hos hvarje Representant främst bör tagas i anspråk. Herr vice Talmannen har i sitt märkliga yttrande framställt åtskilliga loci communes. Deribland bemärkte jag hans reflexion öfver det sätt, hvarpå våra unio-

nela förhållanden behandlas. Jag erkänner och beklagar dessa förhållandens missvårdade skick. Herr *Lagergren* har tillåtit sig säga, att jag bjudit till att *leda* Ståndet till det beslut, jag föreslagit. Man kan icke förbise hvad talaren dermed åsyftar, men jag lemnar åt en hvar att uppskatta värdet af detta yttrande. Deremot tar jag mig friheten anmärka, huru Herr *Lagergren* yttrat, det han i förväg kunde antaga, att Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets beslut skulle blifva sådant, som han önskat. Herr *Lagergren* har icke deruti misstagit sig. Man har vanligen sett honom i alla större frågor tänka identiskt med berörde tvänne Riks-Stånd, och han behöfver alltså icke tveka att förutsäga deras beslut. Men då man erfar, att dessa beslut grunda sig på åsigter, främmande för statshushållningens oeftergifliga grundsatser, så lyckönskar jag Borgare-Ståndet, att det icke kommit så långt, att låta sig af dylika åsigter missledas. Den dag, då sådant kunde lyckas den värde talaren, vore det förbi med all gnista af sjelfständighet. Herr *Murén* har erkänt, att Riksens Ständers beslut af den 28 sistlidne Junii gått längre, än behofvet kräfde, och att han på Utskottets afdelning icke deruti instämt. I Utskottets plenum har han dock icke påyrkat votering, derföre att, såsom han säger, omständigheterna icke varit gynnsamma. Häraf borde man kunna draga den slutsats, att Herr *Murén*, fortfarande, anser bifall till förevarande Kongl. Proposition obehöfligt. För min del, anser jag ett sådant bifall skadligt af flera skäl; men man kan intet ögonblick misstaga sig om utgången af denna sak, då man erfarit, att de, som eljest kämpat för tull-lagstiftningens liberala grundsatser, i denna särskilda fråga omfattat prohibitiva åsigter.

Herr *Ekelund:* Herr *Petré* har anmärkt, att Ståndet utsträckt discussionen i förevarande fråga mera, än som kunnat vara nödigt eller behöfligt. Jag tror likväl, att det just varit Herr *Petré* sjelf, som dermed börjat och dertill gifvit anledning. För min del, vill jag icke nu ingå i någon pröfning, huruvida det utländska raffinadsockret är bättre, än det inrikes tillverkade, eller huru det calculerar sig i pris, utan vill jag blott hålla mig till frågan i det förevarande Betänkandet.

Då Rikets Ständer redan bifallit Bevillnings-Utskottets Memorial, № 10, och derigenom dels berättigat Kongl. Maj:t att å raffinadsocker, sjöledes infördt från Norrige, höja tullen ända till 10 sk. per skålpund, för att med hälften deraf eller 5 sk. utgå, dels att ur conventionen med Norrige helt och hållet utesluta artikeln socker, så hafva Ständerna redan både erkänt och beslutat åtgärder, vida strängare och den inhemska fabricationen långt mera skyddande, än hvad som blir följden af bifall till det, som Utskottet nu föreslagit, hvilket är en inskränkning uti det förut fattade beslutet. Om det också ej kan nekas, att sockerfabricanterne, som det vill synas, tillförene haft en öfverdrifven vinst på tillverkningen, så kan det väl ej derföre vara skäl till att nu sätta dem ur stånd att hafva en äfven måttlig förtjenst, och minst att beröfva dem, som på sednare tiden ingått, eller hädanefter ingå i denna handtering, en sådan. Vid det pris, hvartill socker numera kan köpas, anser jag förtjensten icke kunna vara särdeles afundsvärd, och med kännedom af, att tillverkningen inom landet nu är större, än förbrukningen, tror jag, att concurrencen tillräckligt betryggar mot farhågan, att priset skall blifva förhöjdt.

Rättigheten för Kongl. Maj:t att för socker, äfven ifrån andra länder, hvarest exportpræmier hädanefter kunna beviljas utöfver dem, som redan nu möjligen exsistera, höja tullen med högst 1 sk. per skålpund, finner jag icke innebära någon fara. Det är ett oskadligt uttryck, på det att åtgärden icke må synas riktad endast mot Norrige ensamt.

Till förebyggande af all tvätydighet vid tillämpningen, hade jag önskat, likasom jag inom Utskottet yrkade, att det måtte begagnas samma ordställning, som Kongl. Maj:t i Sin Nådiga Proposition begagnat, nemligen »serskild afgift», i stället för tull, samt att ordet »oafkortad» bort få inflyta, med afseende på denna afgift eller förhöjda tull, helst det var hela Utskottets mening, likasom det är meningen i detta Betänkande, att den tullafgift, som i verkligheten erlägges för socker ifrån Norrige, borde utgå förhöjd, icke med hälften af en sk., utan med fullt en skilling, men icke derutöfver. Utskottet fann likväl denna bestämmelse vara fullt tydligt uttryckt med de ordalag, som nu finnas. Änskönt jag nog tror, att försök skola göras att tyda orden annorlunda, hoppas jag, att Tullkamrarnes uppmärksamhet skall blifva fästad härpå, så att sådana försök ej vinna framgång.

För min del, vill jag blott tillåta mig framläggandet af en kort calcul, som nogsamt visar skillnaden i förhållandet, i afseende å de tullafgifter, som drabba ett skålpund socker, tillverkadt i Sverige, eller i Norrige. Om jag sålunda antager äfven det orimliga och omöjliga, att af 1 skålp. råsocker

kunde erhållas 1 skålp. raffinad, så drabbas detta skålp. raffinad af 2 sk. 5 rst. i tull, oberäknade de andra afgifterna, som jag icke å någondera sidan tager i beräkning, då deremot 1 skålp. raffinadsocker, infördt från Norrige, drager half tull = 2 sk. 6 rst., som, minskad med exportpræmien i Norrige, 11 rst., endast belöper 1 sk. 7 rst. — och således visar en skillnad af 8 rst. pr skålp., till fördel för det Norrska sockret. Men då man icke af 1 skålp. råsocker kan få 1 skålp. raffinad, framstår så mycket mera i tydlig dager behofvet af den nu föreslagna åtgärdens vidtagande, hvarföre jag alltså bifaller Betänkandet.

Herr *Schwan:* Ehuru den Ledamot nu är frånvarande, som vid remissen af den Kongl. Propositionen inlemnade så sakrika calculer af samma innehåll, som finnas *Lars Gezelii* reservation bifogade, nödgas jag öppet erkänna, att jag icke kan taga dem till ledning för mitt omdöme. Grunden är så lös, att något system derpå ej kan byggas; ty medgifvas måste, att, om man kokar af Vest- eller Ostindiskt socker, så blifver resultatet olika, äfvensom om man kokar med eller utan ånga. Icke eller är det rätt tydligt, hvad med raffinadsocker egentligen menas. Man kan nemligen raffinera så, att man får en god vara, såsom utrikes, eller så att man endast får en medelmåttig vara, såsom här i landet. Med all aktning för den person, som står bakom de uppgjorda calculerna, kunna de således aldrig ligga till grund för ett säkert omdöme. Jag har betraktat saken ur en annan synpunkt. Med förundran har jag sett i ett officielt document, att man i Norrige beviljat tullfri införsel af råsocker och derjemte utfäst en utförsel-præmie för raffineradt socker, för att få sockerraffinaderier derstädes établerade. Här ligger ett stort misstag; ty hela öfverenskommelsen med Fredrikshalls Sockerbruks-Bolag har blifvit uppgjord, för att med minsta möjliga kostnad komma ifrån det privilegium, som 1817 beviljades. När man tillåter fri införsel af en rå-vara, och derjemte beviljar en export-præmie, kan en sådan åtgärd icke vara till fördel för egen industri, utan måste vara rigtad emot andras; och, med alseende på Fredrikshalls läge, är det klart, att man afser att kasta det raffinerade sockret på Sverige. Man säger, att Sverige icke bör bryta 1815 års med Norrige ingångna tractat, men det är Norrska Stor-Thinget, som tagit första steget på denna bana. Jag hemställer, om, vid sådant förhållande, Norrige kan illa upptaga, att vi skydda en industri, som grundat sin rörelse på en

redan bestämd tullsats för socker. Bevillnings-Utskottets Utlåtande hade, efter min åsigt, varit bättre, om det endast omfattat Norrige; men då Ridderskapet och Adelns samt Preste-Ståndets Ledamöter satte sig deremot, kunde jag intet annat än biträda deras yrkande, af fruktan, att frågan eljest kunde komma att förfalla, och Kongl. Maj:t derigenom erhålla tillåtelse att höja tullen emot Norrige till 5 sk., i stället för att den nu blott kan höjas till 3 ½ sk. Jag ser ingen fara vid att antaga Utskottets förslag, och gifver min röst för bifall till detsamma.

Herr *Lagergren:* Herr *Petré* har arbetat upp sig till en sådan passion, att han icke vet, hvarom fråga är. Han har förgätit, att det förra förslaget lade i Kongl. Maj:ts händer en vida större makt. Han har trott, att den Kongl. Propositionen skärpte det föregående beslutet, och i en sådan förvillelse har han emot Utskottet adresserat ofattliga förebråelser. Jag tviflar på, att Herr *Petrés* yrkande, som vida skiljer sig ifrån Herr *Brincks* och åsyftar, att Borgare-Ståndet skulle taga åter sitt förra beslut och nu förklara, att ingen åtgärd vore behöflig, kan genomdrifvas. Jag hyser denna tillförsigt till Ståndets klarsynthet. Det behöfves icke en sådan divinations-förmåga, som Herr *Petré* förutsatt, för att veta Ridderskapets och Adelns beslut i frågan; ty det fattades redan i Lördags, som Herr *Petré* nog vet. Hvarje sansad person inser ock, att Preste-Ståndet icke kan göra annat, än bifalla Utskottets förslag.

Herr *Petré:* Till det verkligt machiavellistiska i Herr *Lagergrens* förslag kan med skäl räknas hans försök att deducera skillnaden emellan mitt och Herr *Brincks* yttrande. Emedlertid har Herr *Lagergren* med mycken pathos både för publiken och Borgare-Ståndet gifvit tillkänna, att en skillnad verkligen finnes. Jag beder honom å nyo taga kännedom af det beslut, jag förordat. Derefter skall det förundra mig, om någon, som häråt skänker sin uppmärksamhet, med öppen panna kan förneka, att det är till den Kongl. Propositionen, som detta förslag rapporterar sig.

Derjemte inlemnade Herr *Petré*, till bestyrkande af reciprocitets-förhållandet, en så lydande calcul:

»Utan inblandning af tolag, m. fl. utgifter, som endast förvilla,

är tullen för *Svenskt* till *Norrige infördt* toppsocker,

m. m., hälften af den allmänna 4 sk. specie (3 sk. 8 rst. B:co) . . . . . 1 sk. 10 r.
Afgår den Svenska utförsel-præmien, som ligger uti 4 sk. drawbach, minst . . . 1 sk. 4 r.
Återstår verklig tull högst B:co 6 r.
Tullen på Norrskt, till Sverige infördt toppsocker, m. m., hälften af den allmänna, 5 sk. B:co . 2 sk. 6 r.
Afgår utförsel-præmien . . . . . — — 11 r.
Återstår verklig tull 1 sk. 7 r.
Tillkommer nu den föreslagna . . . . 1 sk. — —
så bär det Norrska sockret . . . . . 2 sk. 7 r.
medan det Svenska blott drager (6 r:st.)
För Norrskt socker:
Afgiften till Handels- o. Sjöfarts-fonden 3 r.
Tolag . . . . . 3 r.
Stämpelafgift (egentligen 1 $^{9}/_{10}$ r:st.) . 2 r. — — 8 r.
Summa 3 sk. 3 r.
som blifva gifna, obestridliga, utgifter för Norrskt till Sverige infördt raffineradt socker, då deremot Svenskt, i Norrige försåldt socker endast bär . . — — 6 r.
Är detta reciprocitet?»

Herr *Murén:* I anledning af hvad en talare anfört, får jag fästa uppmärksamheten derå, att Bevillnings-Utskottets förslag icke innehåller något berättigande för Kongl. Maj:t att höja införseltullen på raffinadsocker mot andra länder, än der export-præmier, *utöfver hvad tillförene egt rum*, beviljas till den grad, att Svenska Stats-Verket och sockerproductionen deraf kunna anses lida. På Utskottets afdelning ville man, utan berörda restriction, höja tullen med 1 sk., hvarpå jag icke kunde ingå, men sedan Utskottet modifierat förslaget, på sätt, som skett, ansåg jag icke skäl att vidare motsätta mig detsamma. Hvad de vid Betänkandet fogade calculer, som här blifvit beprisade, beträffar, så äro de icke så fullkomligt ofelbara. Man har nemligen icke tagit i så noggrant betraktande, att råsocker är fritt från tull i Norrige, och att Sverige således alltid måste komma att ligga under i Norrige, likasom Svenska raffinadeurerna ock alltid, till följe af den höga råsocker-tullen här i landet, måste ligga under i täflan med Norrska sockret vid nuvarande tullbestämmelse.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde denna proposition: »Behagar Ståndet godkänna, hvad Bevillnings-Utskottet föreslagit i sitt Memorial, № 28?»

Svarades *Ja* och *Nej*, och begärdes votering.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Bevillnings-Utskottets Memorial, № 28, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet beslutat afslag å Memorialet.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 22 *Ja*, emot 11 *Nej*, i följd hvaraf Utskottets förslag var bifallet.

Herrar *Brinck* och *Hesselgren* reserverade sig.

§ 3.

Föredrogs å nyo och bifölls Lag-Utskottets Utlåtande, № 51, i anledning af gjorda anmärkningar mot Utskottets, i 3:dje punkten af dess under № 25 afgifna Betänkande, framställde förslag till förordning om vissa bestämmelser, i afseende på fullföljden och behandlingen af mål i Hof-Rätt.

§ 4.

Föredrogs å nyo Expeditions-Utskottets bordlagda Memorial, № 9, i anledning af återremiss å skrifvelseförslaget, № 136, och förslaget, № 8, till § i Riksdags-beslutet, i fråga om verkställd granskning af Stats-Råds-protocollen.

Herr *Petré:* Då Expeditions-Utskottet vägrat att, sin pligt likmätigt, ställa sig till efterrättelse det beslut, Borgare- och Bonde-Stånden fattat, föreslår jag, att Borgare-Ståndet förklarar, att, med ogillande af Utskottets förslag, i Riksdags-beslutet må ordagannt införas, hvad Borgare-Ståndet, rörande Chefen för Landtförsvars-Departementet, beslutat.

Herr *Lagergren:* Som Riksdags-beslutet omöjligen kan innehålla något annat, än hvad Riksens Ständer beslutat, så följer deraf, att hvad Borgare- och Bonde-Stånden, för deras del, beslutat, icke kan få plats i Riksdags-beslutet. Följaktligen torde någon proposition på Herr *Petrés* mening icke kunna framställas. Jag bifaller förslaget.

Herr *Wærn:* Jag instämmer med Herr *Petré* och, ehuruväl jag icke tror, att vid nästa Riksdag Stats-Rådsprotocollerna för den förflutna tiden kunna å nyo begäras till granskning, anser jag dock, att, när oförenliga skiljaktigheter hos Rikets Ständer uppstå om Konungens Rådgifvare, dessa skiljaktiga åsigter böra till Kongl. Maj:ts kännedom meddelas.

Herr *Petré:* Enligt Grundlagen kan Talmannen icke vägra proposition, så framt den icke bokstafligen strider emot samma lag. Att leda i bevis, det mitt förslag till proposition strider emot Grundlagen, dertill fordras en klyftighet, som Herr *Lagergren* möjligtvis tror sig besitta, men hvilket försök, närmare skärskådadt, likväl innebär något, som utmärker en förvånande grad af oblyghet, ty hvad annat namn kan gifvas åt bemödandet att förleda Talmannen till en propositions-vägran på en lika enkel som rättvis begäran. Sådant hade jag i sanning icke väntat af en gammal Riksdagsman, med anspråk på anseende för erfarenhet och urskiljning.

Herr *Lagergren:* Då Herr *Petré* med så mycken bitterhet anfallit mig, har han förgätit 75 §. Riksdags-Ordningen, der det stadgas, att, om två Stånd stadna emot två, är frågan förfallen.

Herr *Wærn:* 75 § Riksdags-Ordningen handlar blott om lagförslag och economiska frågor, men, hurudan lydelsen af en underdånig skrifvelse skall vara, derom finnes ingenting stadgadt.

Herr *Petré:* Man har stundom låtit förstå, att tålamodet har en gräns, och jag får förklara, med hugkomst deraf, att jag saknar både tid och håg att fortsätta denna lumpna discussion. Det finnes bland de valde Riksdags-Ombuden ett demoraliserande målsmanskap, åt hvilket jag gerna vänder ryggen. Ju närmare Riksdagen lider till sitt slut, med desto större insolence bär reactionen sitt hufvud högt.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde denna proposition: »Behagar Ståndet godkänna Expeditions-Utskottets skrifvelse-förslag, № 136, och förslag, № 8, till § i Riksdagsbeslutet?»

Svarades *Ja* och *Nej*, och begärdes votering.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som godkänner Expeditions-Utskottets skrifvelse-förslag, № 136, samt förslag, № 8, till § i Riksdags-beslutet, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet förklarat, att, med ogillande af nämnde tvänne förslag, i dem bör intagas Borgare-Ståndets beslut, i hvad det med Bonde-Ståndets öfverensstämmer, eller i fråga om Landtförsvars-Departements-Chefens anmälan hos Kongl. Maj:t, enligt Regerings-Formens 107 §.»

Votering anställdes i vanlig ordning, och utföll med 15 *Nej* mot 6 *Ja;* hvadan beslutet var fattadt, i enlighet med contrapropositionen.

Herr *Lagergren:* Jemte det jag reserverar mig, beklagar jag, att, i anledning af Herr Talmannens tystnad, mig betagits möjligheten att draga frågan under Constitutions-Utskottets pröfning.

§ 5.

Föredrogos ånyo och bordlades andra gången öfriga å föredragningslistan uppförda, en gång bordlagde ärenden.

§ 6.

Bordlades följande Utskotts-Memorialer och Utlåtanden:

1:o Constitutions-Utskottets, № 30,

2:o Stats-Utskottets, N:ris 325 och 326,

3:o Lag-Utskottets, № 52,

4:o Stats- samt Bevillnings-Utskottens, N:ris 53, 54 och 55, och

5:o Banco-Utskottets, N:ris 82—84, hvartill rubrikerna införas i protocoll, vid ärendernas pröfning.

§ 7.

Justerades Protocolls-utdrag öfver särskilda af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. ¾ till 4 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 19 Augusti.

Plenum kl. 7 e. m.

§ 1.

Protocollet för den 30:de sistlidne Julii justerades.

§ 2.

Föredrogos och godkändes af Expeditions-Utskottet uppsatta förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 147, angående Öresundska tullafgiften för Svenska fartyg,

№ 169, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens fjerde hufvudtitel,

№ 170, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens femte hufvudtitel,

№ 171, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens sjette hufvudtitel,

№ 172, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens sjunde hufvudtitel,

№ 173, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens åttonde hufvudtitel,

№ 174, angående regleringen af utgifterna under Riks-Statens nionde hufvudtitel,

№ 175, angående extra Stats-anslag till föremål, tillhörande Landtförsvars-Departementets handläggning,

№ 177, angående extra Stats-anslag till föremål, tillhörande Civil-Departementets handläggning.

№ 178, angående extra Stats-anslag till föremål, tillhörande Finance-Departementets handläggning,

№ 179, angående de i ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling, och

№ 180, angående upplåtande till Domkyrkan i Calmar af arrende-inkomsterna af jordlägenheter, tillhörande Calmar f. d. fästning.

§ 3.

Föredrogos å nyo följande bordlagda Utskotts-Memorialer och Utlåtanden:

1:o Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets: № 133, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående Utskottets Utlåtande, № 131, i fråga om förändring af mått, mål och vigt, samt mynt.

Ståndet vidblef sitt fattade beslut och godkände voteringspropositionen.

2:o Stats-Utskottets: № 322, i anledning af verkställda omröstningar, angående åtskilliga bevillningsfrågor.

Lades till handlingarne.

3:o Banco-Utskottets: № 76, med förslag till ändring af åtskilliga föreskrifter uti 8 Art. af Banco-Reglementet.

1—10 punkterna.

Godkändes.

11 punkten.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag finner mig föranlåten att emot redactionen af denna punkt göra den anmärkning, att förvaltningskostnadernas bestämmande, i ett för allt, till 3000 R:dr B:co förekommer både i början och i slutet, samt således tvänne gånger, och fördenskull anser jag mig ej kunna berörda redaction godkänna.

Herr *Rinman:* Anmärkningens rigtighet medgifves, men jag anser mig böra, angående tillkomsten af denna redaction, upplysa, att, sedan Räkenskaps-afdelningen af Banco-Utskottet uppgjort förslag till en detailerad aflönings- och omkostnadsstat för Låne-Contoiret i Wisby, har en sådan af Utskottet in pleno ansetts öfverflödig, af hvilken anledning vilkoret vid slutet, i stället, tillades. Tiden, med afseende på Riksdagens annalkande utgång, medgaf ej förändring af redactionen, och då saken i sig sjelf är rigtig, torde en förbättrad redactions ombesörjande öfverlemnas till nästa Riksdags Banco-Utskott och Ständer.

Discussionen var slutad, och 11 punkten godkändes.

12 punkten.

Gillades.

№ 77, angående föreskrifterna i 1, 5, 6 och 7 Afdelningarne af Banco-Reglementets 6 Artikel.

Bifölls.

№ 78, med förslag till åtskilliga föreskrifter uti 8 Art. af Banco-Reglementet.

Bifölls.

№ 79, med förslag till Instruction för Rikets Ständers Revisorer öfver Banco-Discont-Verket samt Låne-Contoiren i orterna.

Bifölls.

№ 80, med förslag till ansvarighetslag för de af Rikets Ständer förordnade Directeurer för Låne-Contoiren i orterna.

Godkändes, med den af Herr *Rinman* anmärkta rättelse, å fjerde raden af pag. 7, af ordet olägenheter till ordet angelägenheter, och

№ 81, om kungörande af åtskilliga föreskrifter i Banco-Reglementet.

Bifölls.

4:o Constitutions-Utskottets: № 30, med berättelse om resultatet af den inom förstärkta Constitutions-Utskottet anställda omröstning, angående de uti Constitutions-Utskottets Memorial, N:ris 7 och 10, framställda förslag.

Lades till handlingarne.

5:o Stats-Utskottets: № 325, angående kostnaderna för

tryckning af Riks-Ståndens Protocoller samt utdelning af dessa Protocoller och dertill hörande bihang, och

№ 326, i anledning af väckt fråga om föreskrifter, i afseende på framtida underhållet af sådana canaler, hamnbyggnader, vattenaftappnings- och andra dylika arbeten, som med bidrag af Statsmedel blifvit utförda.

Biföllos, hvart efter annat.

6:o Stats- samt Bevillnings-Utskottens: № 53, i anledning af väckt motion om förhöjning i det af postmedlen anvisade bidrag för diligence-inrättningen emellan Stockholm, Götheborg och Helsingborg.

Bifölls.

№ 54, i anledning af väckt motion, angående utsträckning af Länsmännens fribrefsrätt.

Bifölls.

Och № 55, i anledning af väckta motioner, angående förhöjning i den till allmänna Barnhuset i Stockholm utgående andel af kortstämplingsafgiften.

Herr *Norin:* Jag beklagar, att detta Utlåtande, deruti Utskotten kommit till ett helt annat resultat, än jag skulle hafva önskat, blifvit först i dag så sent utdeladt, att dess innehåll svårligen kunnat tagas i det öfvervägande, som sakens vigt förtjenar. Emedlertid har jag sökt att uti min reservation, så godt jag förmått, vederlägga de af Utskotten för afslag anförda skäl. Detta är i korthet sagdt, att Rikets Ständer skulle redan genom bifall till Bevillnings-Utskottets Betänkande, № 7, hafva definitivt afgjort frågan om kortstämpel-bevillningens disposition. Ehuru det möjligen kan kallas egenkärt, vågar jag dock vädja till min reservation, i hvilken jag tror mig hafva med ovedersägliga skäl visat, att det ännu står Rikets Ständer öppet att förordna om användandet af den del utaf kortstämpel-bevillningen, som förefinnes utöfver den andel, som, i följd af äldre stadganden, tillkommer åtskilliga barmhertighets-anstalter. Bevillnings-Utskottet har nemligen alldeles icke att föreslå Rikets Ständer om användandet af Statens medel, och hvad angår Kongl. Förordningen den 23 Februari 1842, den Bevillnings-Utskottet, ehuru Förordningen gått vida utöfver Rikets Ständers beslut, liksom godkänt, så har jag uti oftanämnde reservation så tillräckligen upplyst icke blott sättet för densammas tillkomst, utan äfven i afseende på innehållet, att denna omständighet allraminst kan, såsom något verkligt skäl, åberopas. Jag inser alltför väl, att alla försök, att nu

kunna få frågan under ett närmare skärskådande, äro fruktlösa. Detta är så mycket mera beklagligt, som Utskottet, lika med hvarje annan, måste erkänna den bedröfliga ställning, deruti Stockholms stora Barnhus för närvarande befinner sig. Då Ståndet nu icke ens velat begagna sin grundlagsenliga rätt att för andra gången bordlägga förevarande och för endast några få ögonblick sedan utdelade Utlåtande, synes deraf, som ansåge Ståndet icke nödigt att på denna väg komma stora Barnhuset till hjelp. Låt vara, att man härvid anticiperar på en annan till Stats-Utskottets behandling remitterad motion. Man bör likväl icke förbise, att nämnde motion, ehuru den, lika med den motion, som utgör föremål för förevarande Utlåtande, går ut på att komma stora Barnhuset till hjelp, ändock skiljer sig från den sistnämnde så väl i afseende på sättet, som verkningarne, så att den ena i intet hänseende bör göras beroende af den andra. Den ena motionen afser att skaffa stora Barnhuset ett bestämdt understöd genom erhållande af större andel af den ifrågaställda kortstämplings-bevillningen, den andra ett blott lån, som, om än för ögonblicket afhjelpande behofven, likväl allt framgent kommer att trycka inrättningen. Jag tager mig derföre ännu en gång friheten att åberopa min reservation; och ehuru jag, som sagdt är, icke har något hopp, att densamma skall nu komma under ett närmare öfvervägande, är jag likväl för mig sjelf tillfredsställd, då jag vet mig hafva gjort, hvad på mig kunnat ankomma, för att framställa frågan i det skick, som vederbör. Skulle emedlertid Ståndet lyssna till mitt påstående, samt anse, att frågan kan lösas på annat sätt, än Utskottet har föreslagit, så vågar jag anhålla, att beslut härom genast må fattas, så att frågan ej må genom återremiss fördröjas och kanhända alldeles undanskjutas.

Herr *Gustafsson* instämde.

Herr *Petré:* Den Ståndets Ledamot, som har fått sig anförtrodt det dyrbara kallet att i kinkigare fall vara Herr Talmannens substitut, känner nogsamt, hvilken omsorgsfull pröfning, förevarande fråga varit underkastad i de sammansatta Utskottens afdelning. Der, såväl som inom Utskotten in pleno, gjorde sig allmänt gällande den mening, att frågan icke kunde afgöras på sätt Herr *Norin* nu yrkat, utan att derigenom skulle förorsakas en rubbning i Statsregleringen, naturligtvis med inverkan, i sin mon, å Statsbristen. Förslaget ansågs vara så betänkligt stridande mot antagna former,

att det ej Grundlagsenligt kunde blifva föremål för de sammansatta Utskottens tillgörande. Med hänseende härtill, ansågs till och med den andra delen af frågan vara vida tänkvärdare, den nemligen, som angår Statens skyldighet till mellankomst, för att bispringa stora Barnhuset i dess erkända behof. Gerna undviker jag nu att närmare inlåta mig i detta vidlyftiga ämne, hvartill ock, såsom jag redan antydt, tillfälle snart yppar sig, enär Stats-Utskottets Utgifts-Afdelning endast väntar på afgörandet af denna fråga, för att derefter företaga pröfning af Herr *Brincks* sednare motion, jemväl rörande omförmälta Barnhus. Jag anser således rättast vara, att låta vid förevarande Utlåtande bero.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Såsom ledamot i Bevillnings-Utskottet, har jag deltagit i beslutandet af förevarande Utlåtande, och det på, såsom jag tror, ganska goda skäl. Jag har helt enkelt betraktat frågan, såsom afseende en angelägen förhöjning i den andel af kortstämpel-bevillningen, som tillkommer stora Barnhuset. Bevillnings-Utskottet har redan, uti dess af Rikets Ständer godkända Betänkande, № 7, föreslagit, att bevillningen af spelkort må intill nästa Statsreglering utgå till oförändradt belopp, nemligen 8 sk. Banco för hvarje kortlek, samt att, med anmälan härom, anhållan bör hos Kongl. Maj:t göras, att Förordningen den 23 Februari 1842 må, fortfarande, få tjena till efterrättelse. Denna förordning stadgar, huru berörde bevillning skall fördelas. Frågan är sålunda redan afgjord; hvadan jag anhåller om bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Norin:* I anledning af hvad Herr *Petré* yttrat, om denna frågas inverkan på Statens reglerande, tager jag mig friheten nämna, hvad jag förra gången, jag hade ordet, glömde erinra, att nemligen Stats-Utskottet ännu icke definitivt uppgjort och utredt frågan om Stats-Verkets inkomster, och att således hinder häri ej ligger för afslag å förevarande Utlåtande.

Herr *Hesselgren:* Jag beklagar, att denna fråga så sent inkommit från de sammansatta Utskotten. Det är väl bekant, i hvilken svår ställning stora Barnhuset sig befinner. Redan under loppet af sistlidne Martii månad ingick Directionen öfver detsamma till Kongl. Maj:t med en underdånig framställning härutinnan, jemte anhållan, att Kongl. Maj:t ville till Rikets Ständer afgifva en Nådig Proposition om anslag af allmänna medel till stora Barnhusets bispringande. Denna anhållan hvilade intill slutet af Junii, då densamma remitterades till

hufvudstadens församlingar, att i sockenstämmor öfverlägga om nödiga medels anslående. Församlingarne förklarade dock i sockenstämmor, enhälligt, att de icke kunde åtaga sig en så dryg utgift, enär dertill fordrades att genast erlägga 16.000 R:dr och att sedan i flera år bidraga med 30,000 R:dr Banco årligen. Utskotten antyda väl i förevarande Betänkande, att hufvudstadens sockenstämmo-nämnd sedermera förehaft frågan och deri ej gjort någon ändring. Såsom ledamot af sockenstämmo-nämnden, kan jag upplysa, att densamma jemväl afslagit berörde förslag, men af det skäl ensamt, att stora Barnhuset icke är tillhörigt Stockholms Stad, utan Rikets Ständer, som redan förut anslagit medel åt detsamma. Då vidare icke någon Kongl. Proposition i nämnde syftning aflåtits, hafva enskilde motionairer väckt förslag att lindra stora Barnhusets svåra belägenhet. Jag tror, att Utskotten bort taga denna i närmare öfvervägande och behjerta densamma mera, än som nu skett. De erkänna väl, att ställningen är förtvifflad, men åberopa, såsom skäl för sitt afstyrkande, att de ifrågasatta medlen icke äro disponibla. Af Herr *Norins* reservation synes likväl påtagligt, att detta beslut kan förändras, enär Statsregleringen ännu icke är definitivt uppgjord. Jag yrkar fördenskull återremiss å förevarande Utlåtande, helst jag befarar, att den sednare motionen, angående lån af Statsmedlen till understöd för stora Barnhuset, mötes med afslag, och detta då befinner sig alldeles redlöst. Visserligen kunde ett sådant lån i ej obetydlig mån tjena till hjelp. Det nu ifrågavarande sättet, medelst förhöjning i kortstämpel-afgiften, anser jag likväl för det rigtigaste och mest ändamålsenliga. Jag instämmer för öfrigt i hvad Herr *Norin* yttrat och skall icke motsätta mig det beslut, Ståndet nu till äfventyrs kan vilja fatta omedelbart till afhjelpande af stora Barnhusets behof och för att undvika omgången af en återremiss.

Herr *Halling* hemställde, att contra-propositionen må ställas på återremiss.

Discussionen förklarades slutad, och då Herr Talmannen framställde proposition å bifall till Betänkandet, svarades: *Ja* och *Nej*, samt begärdes votering.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Stats- och Bevillnings-Utskottens Utlåtande, № 55, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, återremitteras Utlåtandet.»

Omröstning skedde med slutna sedlar, efter upprop, en sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande tvänne Ståndets Herrar ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 23 *Ja* emot 5 *Nej*, i följd hvaraf Utlåtandet var bifallet.

Herrar *Gustafsson*, *Hesselgren* och *Lundh* reserverade sig.

7:o Lag-Utskottets: № 52, i anledning af väckta motioner om dels afskaffande af vadepenningar och revisions-skilling, dels utsträckning af tiden för anmälande af missnöje emot Hof-Rätts Dom och Utslag, och dels förändring i lagens stadganden om rättegångskostnad.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Uti sin vid Betänkandet fogade reservation har Herr *Ek* fästat uppmärksamhet derå, att någon motion icke varit väckt derom, att revisions-skilling icke skulle behöfva nedsättas, för fullföljd af talan emot Hof-Rätts beslut i frågor om inteckningsvinnande i fast egendom. Då förhållandet är sådant, utgör det allena tillräcklig anledning för mig att yrka afslag å Lag-Utskottets yttrande i denna del. Jag anser det äfventyrligt, särdeles om Lag-Utskottet skulle kunna sålunda väcka nya frågor.

Herr *Billström:* Det är visserligen sannt, att förevarande fråga icke blifvit väckt genom någon särskild motion. Men den står dock i nära sammanhang med den af Utskottet tillstyrkta lagförändring, och det tillägg, Utlåtandet härutinnan innebär, utgör en ganska nyttig förklaring af 30 Cap. 1 § Rättegångs-Balken, som vid detta tillfälle icke bort förgätas. Då för öfrigt härmed afses endast en sådan tydning af nämnde lagrum, att revisions-skillings nedsättande erfordras blott uti egentliga rättstvister, men icke uti inteckningsfrågor, hvilka sednare, i anseende till deras formella behandling, äro från de förra skiljda, och derföre alltid hänföras till ansöknings-ärenden, så anser jag Utskottet hafva rätteligen förfarit, och yrkar fördenskull bifall till Utlåtandet äfven i denna del.

Herr *Ek:* Herr *Billström* har anfört, att, enär frågor om inteckning grunda sig på ansökning, äro de ej att hänföra till egentliga rättstvister, i hvilka, för fullföljd af underdånig talan hos Kongl. Maj:t, revisions-skillings nedsättande erfordras. Jag får dervid anmärka, att skuldfordringsmål hos Konungens Befallningshafvande anhängiggöras endast genom ansökning, men icke destomindre måste revisions-skilling nedsättas, vid fullföljd af underdånig talan emot Hof-Rätts Utslag i dylika mål. Jag kan således, äfven ur denna synpunkt, icke medgifva rigtigheten af Herr *Billströms* yttrade åsigt, helst då det betänkes, att, om gäldenär, som uti skuldsedel icke medgifvit inteckning i fast egendom, vid ansökning derom bestrider inteckningens fastställande, ett sådant mål ej bör kunna anses annorlunda, än såsom en verklig rättstvist. Jag anhåller följaktligen, och med åberopande af innehållet af min reservation, om afslag å detta Utlåtande.

Discussionen ansågs slutad, och 1 momentet af 2:dra punkten bifölls, hvaremot, och då Herr Talmannen framställde proposition å bifall till det 2:dra momentet af berörde punkt, *Ja* och *Nej* svarades, samt votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller 2:dra punkten 2:dra mom. af Lag-Utskottets Betänkande, № 52, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnde moment.»

Omröstning anställdes med slutna sedlar, efter upprop; en sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande tvänne Ståndets Herrar ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 21 *Ja* emot 4 *Nej;* i följd hvaraf omförmäldta moment var bifallet.

Herr *Ek* reserverade sig.

Och *3:dje punkten.*

Bifölls.

8:o Banco-Utskottets:

№ 82, i anledning af verkställd granskning af de vid Banco-Discont-Verket i Stockholm och Låne-Contoiret i Götheborg inom linien förde äldre Capital-fordringar.

Bifölls.

№ 83, i fråga om afskrifning af åtskilliga vid Discont-Verken i Stockholm och Götheborg balancerade öfverräntor.

Bifölls.

och № 84, öfver *I. F. Collins* ansökning om afskrifning af straffränta å Banco-Discontlån.

Bifölls.

§ 4.

Föredrogs meddeladt Utdrag af Höglofl. Ridderskapets

och Adelns Protocoll den 15 dennes, med inbjudning till Med-Stånden att instämma uti förstbemäldte Riks-Stånds beslut, i anledning af Stats-Utskottets Utlåtande, № 291, angående inhägnandet af den obebyggda platsen emellan Riksgälds-Contoirets hus och Riddarholms-Canalen samt anläggningen af en quai- eller strandmur vid samma Canal, hvilket Utlåtande Ridderskapet och Adeln bifallit, med de tillägg, att i 3:dje mom. af Utskottets förslag, näst efter orden: »en mur af huggen gråsten» skulle införas följande ord: »försedd, om så skulle erfordras, med ett lågt jernstaket.»

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag tycker, att vi hört så mycket omtalas denna punkt, denna anläggning och detta stakett, att åtminstone jag redan är dermed fullt belåten och yrkar afslag å nu föredragna inbjudning.

Herr *Petré:* Detta var så väl taladt, att jag icke kan neka mig det nöjet att deruti instämma.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet fann för godt att icke antaga ifrågavarande inbjudning.

§ 5.

Herr *Billström:* Vid Riksdagens början väcktes af mig tvänne motioner; den ena, som remitterades till Lag-Utskottet, angick skyldighet för utländning, som här i Riket ville förvärfva fastighet eller idka borgerligt yrke, att derförinnan söka och vinna naturalisation; och den andra, som remitterades till Economie-Utskottet, rörde afskaffande af den Academiska jurisdictionen. Någon behandling af dessa frågor inom de respective Utskotten har, så vidt jag känner, ännu ej egt rum; åtminstone hafva de från Utskotten infordrade Utlåtanden ej till Rikets Ständer inkommit. Med anledning häraf, och då bemäldte Utskott under Riksdagens lopp icke utvecklat större verksamhet, än att de alltför väl bort kunna medhinna jemväl förutnämnde tvänne frågors beredning, anhåller jag om föreläggande för Lag- och Economie-Utskotten, att, hvart för sig, skyndsammast fullgöra, hvad på dem, i följd af de remitterade motionerna, beror.

Herr *Hesselgren:* Såsom ledamot i Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, kan jag upplysa, att det icke har något mål qvar att handlägga. Det af Herr *Billström* uppgifna hörer möjligen till behandling af sammansatt Lag- och Economie-Utskott, som nu arbetar alla dagar. Jag anser derföre den af Herr *Billström* nu äskade anmaning alldeles obehöflig.

Herr *Petré:* Vid det af Herr *Hesselgren* nu upplysta förhållande, att nyssnämnda sammansatta Utskott arbeta alla dagar, synes mig den af Herr *Billström* föreslagna påminnelse ganska lämplig. Densamma kan då göra rätt godt.

Öfverläggningen härom var slutad, och, på framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att, genom Utdrag af Protocollet, förelägga ofvanbemäldta tvänne Utskott att ofördröjligen till Riks-Stånden inkomma med Betänkande, i anledning af förutbeskrifna 2:ne motioner, remitterade, den förra till Lag-Utskottet, och den sednare till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet.

§ 6.

Bordlades nedan antecknade Utskotts-Memorialer och Betänkanden, nemligen:

Constitutions-Utskottets: № 31,

Stats-Utskottets: № 336,

Expeditions-Utskottets: N:ris 10—12,

Stats-Utskottets: N:ris 323, 324 och 327, och

Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: N:ris 24—26; till hvilka Betänkanden rubrikerna igenfinnas i de Protocoll, som angå behandlingen af de i samma Betänkanden förekommande ärenden.

§ 7.

Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet i dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. 3/4 10 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 20 Augusti.

Plenum kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades återstod af Protocollet för den 29 sistlidne Julii.

§ 2.

Herr *Ek* begärde ordet och yttrade: Sedan, i anledning af Herr *Billströms*, under sist hållna Plenum, gjorda anmä-

lan, att två af honom väckta och utaf Ståndet till Lag-Utskottet remitterade motioner, dels i fråga om den academiska jurisdictionens upphäfvande, dels ock om aflåtande till Kongl. Maj:t af en underdånig skrifvelse, med anhållan att, innan utländning finge i landet sig bosätta, han borde vara till Svensk medborgare antagen, ännu icke blifvit af Utskottet behandlade, Ståndet förelagt bemälde Utskott att med Utlåtande deröfver skyndsamligen till Rikets Ständer inkomma, får jag, som i slutet af ofvannämnda Plenum var frånvarande, gifva tillkänna, att Lag-Utskottets Betänkande, i anledning af den ena motionen, blef i går justeradt, och Utskottet i dag afgifvit sitt Utlåtande öfver den andra.

§ 3.

Herr *Petré* anhöll om ordet och utlät sig: Sedan Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet förkastat Stats- och Economie-Utskottens afgifna, af Borgare- och Bonde-Stånden antagna förslag, att Rikets Ständer måtte besluta en underdånig skrifvelse, med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta för den vigtiga frågan om landtförsvarets ombildning vidtaga tjenliga åtgärder, anser jag mig böra ännu en gång fästa Borgare-Ståndets uppmärksamhet på denna företrädesvis maktpåliggande samhällsangelägenhet. De mödor och ansträngningar, som vid denna Riksdag blifvit deruppå använda, skulle vara fruktlösa, derest, i följd af de båda främsta Riks-Ståndens åtgörande, hela saken nu skulle tillåtas förfalla och lemnas åt glömskan. Mången anser tilläfventyrs, att, då Hans Maj:t är omgifven af personer, som förmena, att en dyrbar, glänsande och praktfull militair-apparat utgör en nödvändig vehikel till Royautén, allt bemödande skulle vara förgäfves, för vinnande af nedsättning i försvarsverkets oerhörda, progressivt tillvexande kostnader; men vi kunna i alla fall ställa våra förhoppningar på Hans Maj:t Konungens eget ljusa omdöme och Högstdensammes kända nitälskan för sitt folks välfärd. Med denna föreställning föreslår jag, att Borgare-Ståndet icke allenast behagade, för egen del, i ofvanskrifna ämne besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan ock inbjuda Bonde-Ståndet att derutinnan sig förena. Jag har icke förbisett svårigheten att affatta denna skrifvelse på ett sätt, som tillfredsställer många olika fordringar, men i hopp att kunna, med ett försök i detta hänseende, bespara tiden, framlägger jag nu till Borgare-Ståndets pröfning vidfogade skrifvelse-förslag.

Den ifrågasatta skrifvelsen är af följande lydelse:

»S. A. K.

Sedan Höglofl. Ridderskapet och Adeln samt Högvördiga Preste-Ståndet vägrat bifall dertill, att en underdånig skrifvelse skulle till Eders Kongl. Maj:t ifrån Rikets Ständer gemensamt afgifvas, rörande den för fosterlandet vigtiga frågan om landtförsvarets ombildning, drista Borgare- och Bonde-Stånden allena till Eders Kongl. Maj:t framföra sina underdåniga önskningar i detta synnerligen maktpåliggande ämne. En högre pligt bjuder dessa båda Riks-Stånd, att icke åsidosätta denna utväg, då deras Ledamöter äro valde ombud för den talrika del af nationen, som har mest att frukta af försvarsverkets möjliga oförmåga att skydda landet från främmande våld, och som drager den jemnförelsevis största anparten i de allmänna bördorna. De närande yrkenas medlemmar lida städse mest af ett krigs faror. De måste också i högre grad vidkännas de ansträngningar, som erfordras för anskaffande af de, för fredens bibehållande, såsom verksamma ansedda medel. I alla Europas riken har det väpnade fredstillståndet alstrat de betänkligaste vådor. Uti flera länder har statsinkomsternas otillräcklighet i en oerhörd progression ökat Staternas skuldsättning, och på många ställen har nationalvälmågan blifvit undergräfd, under det industrien visat en skenbar uppblomstring. Derigenom har vår verldsdel blifvit i saknad af den välsignelse, som en långvarig fred bort skänka. I stället för att framskrida i sedlighet och välstånd, hafva nationerna nödgats erfara, huruledes en oerhörd råhet och ett hjelplöst elände näras i samhällenas djup. De sednare årens fasansfulla tilldragelser hafva derom burit sorgliga vittnesbörd. Anledningen till desamma torde, till icke ringa del, vara att söka i de utomordentliga uppoffringar, som en stående beväpning tager i anspråk hos de classer och de individer, af hvilkas industrie och arbetskraft ett folks välmåga hufvudsakligen beror. Der denna välmågas naturliga källor hämmas eller företrädesvis ledas till inproductiva ändamål, der inträder snart armodet i välståndets ställe, der sjunker nationalkraften till vanmakt, der förbytes snart statskroppens helsa till ett vådligt sjukdomstillstånd. Dessa enkla slutföljder bekräftas af den historiska och statistiska erfarenheten. Vårt eget dyra fädernesland jäfvar icke eller denna erfarenhet. Uttrycket deraf är icke en frukt af det orolystna missnöjet; det har sin grund i det alfvarliga bekymret. Sveriges folk, af ålder fattigt, har mer, än de flesta andra folk, förmått bära fattigdomen. Men det finnes en

art af fattigdom, som skänker kraft. Det gifves en annan, som förlamar kraften.

Tillfälle är icke nu, att härom ingå i undersökning, men utan öfverdrift våga vi dock antaga, att de många missförhållanden, som Sveriges statsskick företer, ega en hufvudsaklig grund i den stående beväpningen. Den är för vårt land en börda, som försvagar nationens moraliska kraft, hindrar industriens och näringslifvets framsteg och tillbakahåller vår economiska utveckling. Den statskonst, som utbildat krigets yrke, har framkallat behofvet af en styrka, ständigt beredd att i strid inträda. Sveriges indelta armé är en tillämpning af detta system. Vi vilja icke nu föranleda ett misskännande af det sätt, på hvilket detsamma blifvit utfördt, men hysa likväl rättmätig farhåga, att denna armé, oaktadt alla derpå använda kostnader, icke förmår att, i farans stund, tillfyllest skydda landet. Vi inse väl, att denna fråga kan olika bedömas, men göra oss dock förvissade, att hvarje fäderneslandets vän erkänner nödvändigheten, att, utur synpunkten af försvarets rätta ändamål, ordna landtförsvarsbudgeten på ett sätt, som motsvarar en väl beräknad statshushållnings fordringar. Med liflig öfvertygelse härom, och med säker förhoppning att Eders Kongl. Maj:t åt denna vår framställning skänker Sitt Nådiga behjertande, drista vi anhålla, det täcktes Eders Kongl. Maj:t, under den tid, som förflyter till nästa Riksmöte, låta genom sakkunnige, upplyste och oväldige män utarbeta, för att kommande Rikets Ständer förelägga, ett förslag till försvarsverkets ombildning, på ett med landets behof och tillgångar öfverensstämmande sätt.

Ehuru vi härmed i underdånighet åberopa våra föregående allmänna betraktelser, tilltro vi oss likväl icke, att närmare uppgifva bestämda grunder för ett dylikt förslag, men då hvarje patriotiskt bemödande till denna vigtiga frågas lösning ej bör undgå en högre uppmärksamhet, anse vi oss icke desto mindre böra i underdånighet öfverlemna Capitainen och Riddaren G. M. Stjernsvärds utarbetade och Rikets Ständers pröfning underställde organisations- och försvarsplaner, till det afseende, Eders Kongl. Maj:t i nåder finner dem förtjena. Med djupaste undersåtlig vördnad etc.»

Herr *Lagergren:* Jemte det jag anhåller, att Herr *Petré* måtte föreläggas att i nästa plenum skriftligen aflemna den nu väckta motionen, så vida han åt densamma önskar någon framgång, hemställer jag tillika, huruvida han icke skulle vilja inskränka motionen till ett Borgare-Ståndets enskildta besvärsmål. I annat fall skall jag i det yttersta motsätta mig den föreslagna åtgärden, helst densamma innefattar ingenting mer och ingenting mindre, än ett upprifvande af ett Rikets Ständers redan fattade beslut.

Herr Talmannen erinrade härefter Herr *Petré*, att den af honom väckta motion borde i nästa plenum aflemnas skriftligen författad, hvarjemte skrifvelseförslaget blef, på begäran, bordlagdt.

§ 4.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets förslag, N:ris 22 och 28, till §§ i Riksdags-Beslutet.

§ 5.

Föredrogos Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 176, angående extra statsanslag till föremål, tillhörande Sjöförsvars-Departementets handläggning.

Herr *Petré:* Då berörda förslag till underdånig skrifvelse instämmer med de tre öfriga Ståndens beslut, återstår ingen annan åtgärd, än att expediera skrifvelsen i enlighet med hvad föreslaget blifvit; men då detta skrifvelseförslag icke öfverensstämmer med Borgare-Ståndets mening och afviker från de under sednare Riksdagarne af Rikets Ständer uttalade åsigter, har jag tagit tillfället i akt att förklara, det beslutet är af skadlig beskaffenhet och derföre icke bort fattas; så mycket mindre hade detta bort inträffa, som Rikets Ständer godkännt de mot ifrågavarande beslut stridande åsigter i Stats-Rådet Grefve *von Platens* förslag till sjöförsvarets omorganisation. Med denna reservation har jag velat befria Borgare-Ståndet från all delaktighet i beslutet.

Herr *Lagergren:* Jag förmodar, att Herr *Petrés* reservation ej gäller någon annan, än honom sjelf.

Discussionen ansågs slutad, och skrifvelseförslaget godkändes.

№ 181, angående förhöjning i Postskjuts-legan m. m.

№ 182, angående stipendier till föreståndare för folkskolelärare-seminarier, hvilka söka kännedom om sättet att undervisa döfstumma och blinda.

№ 183, angående folkundervisningen i Riket.

№ 184, rörande verkställande af undersökningar för utrönande af rätta beloppen, hvarmed de i 15 § af Tulltaxeunderrättelserna medgifna tullrestitutioner böra utgå.

№ 185, angående anslag af allmänna medel till ersättning för de under gängse smittosamma boskaps-sjukdomar nedslagtade kreatur.

№ 186, angående föreslagen ändring i föreskrifterna om rättegång i Dom-Capitel.

№ 188, angående befrielse för Kronomagazins-förvaltaren i Warberg A. Öhrwall från honom ålagd ersättnings-skyldighet till Statsverket.

№ 189, angående statsanslag till bekostande af uppfunnen räknemachin.

№ 190, angående Militiæ-boställs-cassan, och

№ 191, angående disposition af den å accordsförskotter och ersättningar varande reserverade behållning.

Godkändes, hvart efter annat.

§ 6.

Herr *Petré* begärde ordet och yttrade: Till följd af Norrköpings-representantens erinran, har jag nu skriftligen affattat min i dag väckta motion och anhåller, att nu få uppläsa densamma.

Efter det motionen, som var af lika lydelse med den ofvan intagna, blifvit uppläst, anhöll Herr *Petré*, det Herr Talmannen måtte uttryckligen förklara, att motionen, jemte skrifvelseförslaget, är bordlagd.

Herr Talmannen tillkännagaf härefter, att den af Herr *Petré* nu upplästa motion, med bilaga, är bordlagd.

§ 7.

Föredrogs Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse, № 187, om löneförhöjning åt nu varande Bibliothekarien vid Linköpings Gymnasii- och Stifts-Bibliothek.

Herr *Lagergren:* Då berörda skrifvelseförslag blifvit af Preste-Ståndet återremitteradt, med den anmärkning, att, i stället för å sista raden af andra sidan förekommande ordet: »skolstaten», borde införas: »gällande Skol-ordning», anhåller jag äfven om återremiss af enahanda skäl, då den gjorda erinran grundas på Rikets Ständers i ämnet fattade beslut.

På hemställan af Herr Talmannen, blef nämnda skrifvelseförslag återremitteradt.

§ 8.

Föredrogs ånyo Constitutions-Utskottets Memorial, № 31, med voteringspropositioner, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, rörande Memorialet, № 19, med förslag till ändring i 1 mom. 14 § Riksdags-Ordningen, angående representationsrättigheten för Stockholm.

Voteringspropositionerna godkändes.

§ 9.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Memorial, № 336, med förslag till sammanjemnkning eller voteringspropositioner, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, angående bildandet af en fond till understöd för afskedade folkskolelärare.

Inbjudningen afslogs, och voteringspropositionerna godkändes.

§ 10.

Föredrogos ånyo Expeditions-Utskottets Memorial:

№ 10, angående medels anvisande till gratificationer åt extra biträden vid Utskottets Canzlie.

Bifölls.

№ 11, angående förhöjdt arfvode åt Föreståndaren för tryckeri-afdelningen af Utskottets Canzlie.

Bifölls.

№ 12, i anledning af skiljaktiga beslut, i fråga om skrifvelseförslaget, № 136, och förslaget, № 8, till § i Riksdags-Beslutet.

Bordlades andra gången.

§ 11.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Memorialer och Utlåtande: N:ris 323, 324 och 327.

Bordlades andra gången.

§ 12.

Föredrogos ånyo och bifölios Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande och Betänkanden:

№ 22, i anledning af återremiss af Utskottens Betänkande, № 14, rörande väckta motioner om ändringar i Kongl. Förordningen den 19 December 1827, angående grunderna och vilkoren för hemmansklyfning, samt afsöndring af jord och andra lägenheter från hemman.

№ 23, i anledning af väckt motion om ändring af stadganderna, rörande tiden, då auction å landet bör vara slutad.

№ 24, i anledning af väckta motioner om förändring i nu gällande stadganden, angående flyttningstid för tjenstefolk.

№ 25, i anledning af väckt motion om laga vitsord åt Lunds Landsbok, och

№ 26, i anledning af väckta motioner, angående dels bestämmande af ersättning åt Nämndemän och Fjerdingsmän för biträde vid åtskilliga extra förrättningar, dels ock förhöjning i de, såsom tractamente åt dem, i nu gällande Expeditions-Taxa och Rese-Reglemente bestämda belopp.

§ 13.

Bordlades nedannämnda Utskotts Betänkanden och Memorial, nemligen: Stats-Utskottets, N:ris 328—332, Banco-

och Lag-Utskottens, № 2, samt Lag- och Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens, N:ris 27—30, till hvilka rubrikerna upptagas i protocoll, då ärendena till behandling förekomma.

§ 14.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut.

§ 15.

Herr *Rönblad* begärde ordet och anhöll om 14 dagars ledighet från Riksdagsgöromålen, räknad från den 25 i denna månad.

Berörde anhållan blef, på begäran, bordlagd.

Plenum slutades kl. ½ 9 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 21 Augusti.

Plenum kl. 5 e. m.

§ 1.

Föredrogs och godkändes Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag, № 192, angående föreslagen lindring i betalningsvilkoren för det till uppbyggande af stiftskyrkan i Hernösand beviljade lån.

§ 2.

Föredrogos ånyo nedan antecknade Utskotts-Memorial och Betänkanden, nemligen:

1:o Expeditions-Utskottets, № 12, i anledning af skiljaktiga beslut, i fråga om skrifvelseförslaget, № 136, och förslaget, № 8, till § i Riksdagsbeslutet.

Härvid förekommo till öfverläggning:

1:o Inbjudning till Borgare-Ståndet att instämma i Högl. Ridderskapets och Adelns samt Högvördige Preste-Ståndets beslut.

Herr *Billström:* Då Expeditions-Utskottet icke anfört något skäl för den i dess förevarande Memorial gjorda inbjudning, kan jag, för min del, ej densamma antaga, utan anhåller, att Borgare-Ståndet måtte vidblifva sitt redan fattade

beslut. Hvad den föreslagna voterings-propositionen åter angår, så måste jag äfvenledes bestrida dess godkännande. Den af Utskottet i Memorialet åberopade 73 § Riksdags-Ordningen kan, så vidt jag förmår fatta nämnde §:s så väl ordalydelse, som anda och mening, alldeles icke på förevarande fall tillämpas. §:n innehåller det stadgande, att, om Riks-Stånden i sina beslut öfver någon fråga stanna i skiljaktiga meningar, skola dessa af hvarje Stånd meddelas det Utskott, *som med målet haft befattning*, hvilket det sedermera åligger att meningarne sammanjemnka; men, om sådant försök till jemnkning fruktlöst aflöper, skall den tvistiga frågan afgöras genom omröstning i förstärkt Utskott, nemligen det, såsom orden lyda, »till hvars handläggning målet hört». Med »*målet*» kan här rimligen ej förstås annat, än sjelfva den *sak* eller det *ämne*, hvarom beslutet handlar; och Utskottet, som med målet haft befattning, måste uppenbarligen vara det Utskott, som förberedt målet och detsamma handlagt, innan beslut deri blef fattadt, alldeles icke det Utskott, hvilket efteråt har att skaffa endast med expeditionen af beslutet. Expeditions-Utskottets verksamhet är genom 56 § Riksdags-Ordningen noga begränsad och inskränkt till uppsättning af expeditioner och Riksdagsbeslut. Att gå derutöfver, dertill saknar detta Utskott all rätt och befogenhet. Det vore dessutom en högst vådlig praxis att öfverlemna åt förstärkt Expeditions-Utskott att afgöra skiljaktigheter af sådan beskaffenhet, som den ifrågavarande, eller att förklara, hvad som utgör Rikets Ständers beslut eller icke. På sin höjd kunde det tillkomma förstärkt Expeditions-Utskott att pröfva uppkomna stridigheter om ordställningar eller uttryck vid justeringen af uppsatta expeditioner; men i afseende på olikheter i sjelfva besluten, kan, såsom jag tror mig nu hafva bevisat, någon afgörande rätt Grundlagsenligt icke tillhöra detta Utskott. Jag yrkar derföre afslag å hvad i förevarande Memorial blifvit hemställdt.

Herr *Petré* instämde.

Öfverläggningen, angående den inbjudning, som genom förevarande Memorial till Ståndet framställts, förklarades slutad; hvarefter Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade samma inbjudning antaga och således frånträda dess förra beslut i saken, med öfvervägande *Nej* besvarades.

Herr *Petré:* Mig synes, som borde Borgare-Ståndet uti dess, beslut i denna fråga jemväl uttryckligen förklara, att Ståndet vidblifver sitt fattade beslut i sjelfva hufvudsaken,

samt att det åligger Expeditions-Utskottet att ställa sig samma beslut till efterlefnad.

Herr *Lagergren:* I anledning af de föregående talarnes yttranden, får jag fästa uppmärksamheten derå, att förevarande Memorial innefattar 2:ne momenter. Det första angår inbjudning; och Ståndet har nu beslutat deröfver. I det andra momentet är, för den händelse, att inbjudningen ej skulle antagas, förslag gjordt till voterings-proposition för omröstning i förstärkt Expeditions-Utskott, till afgörande emellan förmenta oförenliga skiljaktigheter uti Riks-Ståndens beslut i hufvudfrågan. I denna del har proposition af Herr Talmannen ännu icke framställts.

Och 2:o Utskottets förslag till voterings-proposition.

Herr *Petré:* Vid formen af denna voterings-proposition har jag icke någon annan anmärkning att göra, än att, i det under Nej-propositionen inbegripna förslag till underdånig skrifvelse, ordet »samtelige» i fråga om Stats-Rådets ledamöter bör förbytas till »öfrige»; hvilket, såsom öfverensstämmande med hufvudfrågans utgång, jag nu yrkar.

Herr *Ekenman:* Af innehållet utaf det förslag till motsvarande § i riksdagsbeslutet, som förevarande Memorial tillika innehåller, kan mer, än tillräckligt synas, att den af Herr *Petré* nu föreslagna ändring icke är lämplig, emedan deraf blefve en helt annan mening, än som med något af Riks-Ståndens beslut i hufvudfrågan kan öfverensstämma.

Herr *Lagergren:* Jag instämmer till alla delar i den deduction, Herr *Billström* nyss framställt om det emot Grundlag stridande uti Expeditions-Utskottets förevarande förslag. Strängt formelt taget, borde, i följd deraf, den föreslagna voterings-propositionen afslås. Jag ser likväl icke annan utväg, att, utan allt för stor omgång och tidsutdrägt, bringa hufvudfrågan till slutlig lösning, än genom att låta vid Utskottets förslag i denna del bero; ehuruväl Utskottet icke behöft annat medel att återföra frågan till Grundlagsenlig form, än den inbjudning, som innefattas i 1:a momentet af detta Memorial. Jag skall således icke motsätta mig propositionens godkännande, men vill emellertid hafva på detta sätt reserverat min åsigt af Grundlagsfrågan och mitt motiv för bifallet.

Herr *Petré:* Jag kunde icke rätt fatta syftningen af den siste talarens senare yttrande. För mig synes det otänkbart, att Grundlagsenlig form skulle i Utskottets förslag vara att finna. Jag fordrar, att Expeditions-Utskottet visar tillbörlig aktning för Borgare- och Bonde-Ståndens beslut i hufvudfrågan, samt låter samma beslut vederbörligen redigera. Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets beslut må således icke allena tillvinna sig afseende hos Utskottet. Jag fullföljer yrkandet, att ordet »samtelige» i skrifvelseförslaget måtte förbytas till ordet: »öfrige».

Vice Talmannen Herr *Halling:* Vid föregående öfverläggningen i hufvudfrågan tycktes mig alla vara ense derom, att Stats-Rådets samtelige ledamöters ifrågakomna ansvarighet upphört, och att fråga blott var derom, att i förslaget till den underdåniga skrifvelsen få inryckt Borgare- och Bonde-Ståndens hufvudsakliga beslut, deri de sammanstämma. Om jag misstagit mig i denna uppfattning, torde man upplysa mig derom. En väsendtlig skillnad är dock emellan det fall, då Stats-Råders ansvarighet upphört i följd deraf, att anmälan om entledigande icke af Rikets Ständer beslutats, och det, att sådan ansvarighet upphört derigenom, att frågan derom förfallit. Detta anser jag nu vara händelsen, och ur denna synpunkt kan jag icke godkänna den föreslagna voteringspropositionen i förstärkt Utskott.

Herr *Petré:* Stats-Rådets ledamöter äro underkastade två slags ansvarighet, legal och moralisk. Om den legala är numera icke fråga. Den moraliska deremot qvarstår ändå, den nemligen, som opinionen kräfver af en Konungens Rådgifvare. Fråga är nu om en sådan ansvarighet, eller huruvida en Stats-Råds-Ledamot, som saknar landets förtroende, ändå skall fortfara i embetet.

Herr *Ekenman:* Jag förstår icke, huru Herr *Petré* på alfvar kan yrka, att ordet »samtelige» i skrifvelseförslaget skall utbytas, emot ordet »öfrige». Sådant skulle utmärka, att ansvarigheten upphört för de andre Stats-Råden, men icke för Chefen för Landtförsvars-Departementet, oaktadt, hvad jag, lika med Herr vice Talmannen, trott mig finna, under föregående öfverläggning i ämnet ej ifrågasatts annat, än att samtelige Herrar Stats-Råders ansvarighet, jemlikt 76 § Riksdags-Ordningen, upphört. Det beslut, Herr *Petré* nu påyrkat, skulle följaktligen upprifva ett förut meddeladt. Dessutom, då 2 Stånd uttryckeligen tillkännagifvit denna åsigt, lärer icke något deremot stridande kunna i skrifvelsen, såsom Rikets Ständers beslut, införas. Den enda utväg att lösa frågan är otvifvelaktigt den af Expeditions-Utskottet föreslagna, och jag yrkar derföre, att Memorialet i denna del godkännes.

Herr *Lagergren:* Det är klart, att det af Herr *Petré*

yrkade ordet »öfrige» ej kan i den underdåniga skrifvelsen insättas. Hans fortsatta yrkande derom kan ej förklaras på annat sätt, än att han ej måtte annorlunda, än flyktigt läst skrifvelseförslaget, och ej närmare begrundat ämnet, hvarom det handlar. Uti den underdåniga skrifvelsen kan ej något annat härutinnan anmälas, i följd af Rikets Ständers förfarande, än att ansvarigheten upphört för samtelige Herrar Stats-Råder. Helt annan är den frågan, som härmed ej får förblandas, att tillika omförmäla Borgare- och Bonde-Ståndens beslut i hufvudfrågan, till det afseende, Kongl. Maj:t i Nåder kan finna desamma förtjena.

Discussionen förklarades slutad, och sedan Herr Talmannens framställning, om Ståndet behagade godkänna ifrågavarande voterings-proposition, med *Ja* och *Nej* besvarats, äskades votering; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voterings-proposition:

»Den, som godkänner den i Expeditions-Utskottets Memorial, № 12, uppgjorda voterings-proposition, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet afslagit samma voterings-proposition.»

Vid omröstningen, som häruppå i vanlig ordning anställdes, utföllo rösterna med 18 *Ja* emot 16 *Nej*, hvarigenom således den i Expeditions-Utskottets Memorial, № 12, föreslagna voterings-proposition blifvit af Ståndet godkänd.

2:o Stats-Utskottets:

№ 323, med förslag till stadganden i Reglementet för Riksgälds-Contoiret, angående derstädes innestående, vid föregångna Riksdagar beviljade lån och anslagssummor.

Bifölls.

№ 324, med förslag till stadganden i Riksgälds-Contoirets Reglemente, rörande de under innevarande Riksdag till utgående ifrån detta Verk anvisade Statsutgifter.

Herr *Brinck:* Jag måste fästa Ståndets uppmärksamhet derå, att förslaget till denna 105 § har samma lydelse, som §:n haft i det sednast af Rikets Ständer utfärdade Reglemente. Deraf har likväl hos Fullmäktige föranledts olika meningar derom, huru ordalagen i denna § borde tolkas, i fråga om den andel af förslagsanslaget, som skulle årligen utgå. Mig synes, som kan annan tydning deråt ej gifvas, än att, af de förslagsvis anslagna 18,000 R:dr, 6,000 R:dr skulle under hvartdera af de 3 åren utgå. Men, såsom jag anmärkt, hafva olika meningar gjort sig gällande, och för år 1850, 11,000 R:dr äskats. Fullmäktige voro icke eller alle härutinnan ense, men majoriteten dock af samma åsigt, som jag nu yttrat mig hysa. Derom gjordes ock hemställan hos Stats-Utskottet, i enlighet med hvars tillstyrkande Rikets Ständer ock vid denna Riksdag gillat denna tydning af berörde stadgande. Emellertid, och då sålunda olika meningar kunnat uppstå, torde ett bestämdt förtydligande af meningen i omförmäldta hänseende böra ske, och jag föreslår fördenskull, att i förslaget till denna 105 § orden »en tredjedel årligen» utbytas emot orden: »6,000 R:dr årligen», samt att Memorialet, för åstadkommande af denna ändring, till Stats-Utskottet återremitteras. Jag vet ock, att enahanda yrkande framställes hos tvänne af Med-Stånden.

Herr *Nordwall:* Det anmärkta förslaget till 105 § uti ifrågavarande Reglemente är bokstafligen öfverensstämmande med Rikets Ständers, i enlighet med Stats-Utskottets tillstyrkande i Betänkandet, № 165, fattade beslut. Herr *Brinck* har väl yttrat farhåga för misstydning af ordalag deri. Men då Stats-Utskottet och Rikets Ständer godkänt den, Herrar Fullmäktiges pluralitets, åsigt, som Herr *Brinck* nu omförmält, synes dermed undanröjd all vidare tvekan om rätta tydningen. Jag vill icke motsätta mig äskad återremiss, ehuru de anmärkta ordalagen synas mig tydliga nog.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Då man läser Stats-Utskottets Utlåtande, № 165, i detta ämne, som blifvit af Rikets Ständer gilladt, och hvarmed förevarande förslag är fullt öfverensstämmande, så synes mig, att någon misstydning i det anmärkta hänseendet ej kan ega rum. En återremiss uti ifrågaställda hänseende bör ock desto mindre ega rum, som den yrkade ändringen kunde innebära en rubbning af Rikets Ständers redan, uppå nämnda Utlåtande, meddeldta beslut. Jag yrkar derföre godkännande af förevarande förslag.

Herr *Brinck:* Jag hemställer till den siste värde talaren, huru ifrågavarande stadgande skulle tolkas, om, till bestridande af de med ifrågavarande anslag afsedda utgifter, utaf Stats-Contoiret reqvireras, under de 3:ne åren, derunder anslaget utgår, första året 8,000 R:dr, det andra 7,000 R:dr och det tredje 11,000 R:dr. Fullmäktiges majoritet, som afgaf den tolkning, jag nu omtalat, var knapp nog. Den kunde möjligen hos en och annan tillskrifvas endast medvetandet deraf, att hela anslagsbeloppet skolat öfverskridas, om lyftning af de äskade 11,000 R:dr, eller af mera än 6,000 R:dr medgifvits. Visserligen gafs af Rikets Ständer rätt åt denna

tolkning. Men det torde vid nämnda förhållande icke vara öfverflödigt att gifva stadgandet fullkomlig oförtydbarhet genom den förändring af redactionen, derom jag tagit mig friheten hemställa, till rättelse för dem, som hafva att föreskriften tillämpa.

Herr *Lagergren:* Jag föreslår den förmedling i nu framställda yrkande, att det anmärkta stället i förevarande § gifves denna lydelse: »att förskottsvis utgå med en tredjedel årligen». Derigenom omställas väl orden, men bibehållas alldeles desamma, som förslaget nu innehåller. Det vinner derigenom den tydlighet, Herr *Brinck* önskar, utan att på något sätt kunna sägas strida emot Rikets Ständers beslut uppå anförda Utlåtandet, № 165.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Hvad innefattar väl detta Reglementsförslag annat, än ett blott upptagande af Rikets Ständers beslut i hvarje fall serskildt? När så skett, kan man ej vägra godkännande af förslaget. Allt annat kan leda till förvecklingar, och hvarthän skulle man komma, om de serskildta Riks-Stånden fattade olika beslut härutinnan? Jag vidblifver derföre mitt yrkande om bifall.

Herr *Brinck:* Jag ber att få erinra den sista talaren, att jag icke med mitt ändringsförslag åsyftar upprifvande af Rikets Ständers beslut, utan blott att alldeles oförtydbart uttrycka dess anda och mening, just till förekommande af förvecklingar vid och i anledning af tillämpningen. Herr *Lagergren* har visserligen uppgifvit ett förslag till ändring, som skulle förbättra redactionen i Utskottets förslag. Jag anser mig likväl böra förblifva vid det förslag, jag uppgifvit, och anhåller om proposition derå, som ej lärer kunna vägras.

Discussionen förklarades slutad, och sedan Herr Talmannens proposition å godkännande af Utskottets förslag besvarats med *Ja* och *Nej*, äskades votering; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som godkänner Stats-Utskottets Memorial, № 324, med förslag till stadganden i Riksgälds-Contoirets Reglemente, rörande de under nuvarande Riksdag till utgående från detta verk anvisade Statsutgifter, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet återremitterat 105 § i förslaget till Reglemente för Riksgälds-Contoiret.»

Vid omröstningen, som häruppå i vanlig ordning företogs, utföllo rösterne med 25 *Ja* emot 15 *Nej*, hvarigenom

Stats-Utskottets Memorial, № 324, med dervid fogadt förslag, blifvit af Ståndet godkändt.

№ 327, i anledning af väckt motion, angående bestämmande af vissa vilkor för vinnande af dispositions- och jordegande-rätt till de så kallade kyrkohemmanen i Halland.

Bifölls.

№ 328, i anledning af återremiss å Utlåtandet, № 294.

Lades till handlingarne.

№ 329, i anledning af återremiss å Utlåtandet, № 295.

Lades till handlingarne.

№ 330, i anledning af återremiss å Utlåtandet, № 296.

Lades till handlingarne.

№ 331, angående köpeskillingen för den kronan förr tillhöriga, så kallade Hofbageri-egendomen vid Regeringsgatan här i hufvudstaden.

Bifölls.

№ 332, i anledning af väckt fråga om anvisandet af en capitalersättning till utsockne frälsehemmans-egare i Halland för dem ålagd roteringsskyldighet.

Herr *Björk:* Då Riksdagens slut snart är för handen, så att någon vidare utredning af denna fråga knappt kan vara att förvänta, om än återremiss beslutades, vill jag ej yrka sådan. Men jag kan icke undgå att fästa uppmärksamheten derå, hurusom Stats-Utskottet anfört motiver till dess förevarande utlåtande, af hvilka kan dragas den slutsats, att nya skatter skulle kunna, utan motsvarande ersättning, påläggas den, som förvärfvat jord, utan att de sjelfve blifvit deröfver i laglig ordning hörde, än mindre sådan ny pålaga medgifvit.

Öfverläggningen var slutad, och Utlåtandet bifölls.

3:o Banco- och Lag-Utskottens № 2, i anledning af återremiss, i viss del, af Banco- och Lag-Utskottens Betänkande, № 1, angående lagstiftningen för Privat-Banker.

Herr *Brinck:* Efter mitt begrepp, höfves icke Rikets Ständer att gå fram och tillbaka i deras beslut: att ena Riksdagen éludera eller återtaga, hvad de vi den föregående beslutat; aldraminst i frågor, som angå credit- och penningelagstiftningen. Jag yrkar fördenskull afslag å förevarande Utlåtande.

Flere af Ståndets öfrige Herrar Ledamöter hördes häruti instämma.

Herr *Lagergren:* Då Rikets Ständer, såsom nu, gå att fatta beslut i en finance-fråga, bör ej tagas i betraktande, hvad som *höfves*, i den mening, föregående talaren nyttjat

detta ord, utan endast hvad tidsomständigheterne fordra, i afseende på en åtgärds vidtagande eller förkastande. Om nu ej utan äfventyrlig rubbning i den allmänna penningerörelsen kan beslutas, att Privat-Bankernas rätt att utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk. valeur skall genast upphöra, så kan det af Rikets Ständer vid ett annat tillfälle under 1844—1845 årens Riksdag härom fattade beslut icke vara bindande, ej utgöra hinder att nu besluta, hvad tidsomständigheterne bjuda, såsom nyttigt och nödvändigt.

Det af Banco- och Lag-Utskotten nu tillstyrkta beslut innefattar icke detsamma, som motionairen, Herr *Bergman*, föreslagit, eller att Privat-Bankerna ovilkorligen skulle medgifvas att intill slutet af nu gällande octroyer utgifva sedlar å minst 3 R:dr 16 sk. Banco. Detta förslag afstyrktes af de sammansatta Utskotten i deras Utlåtande, № 1. Detta återremitterades likväl af Preste- och Borgare-Stånden. Under discussionen derom i dessa Stånd röjdes en stor öfvervigt för den meningen, att tiden icke är tjenlig att nu genast indraga ifrågavarande sedlar. Uti förevarande Utlåtande hafva Utskotten fästat öfvervägande afseende å min emot förra Betänkandet afgifna reservation, deri jag icke biträdde motionairens förslag i vidsträcktare måtto, än att jag hemställde, att till Regeringen måtte öfverlemnas att, under Rådgifvare-ansvar, tillse, när 1846 års beslut kan gå i verkställighet. Redan en gång förut har Kongl. Maj:t, i anseende till tvingande omständigheter, på ett år uppskjutit verkställigheten af samma beslut. Nu skulle till Kongl. Maj:t öfverlemnas att pröfva, huruvida den rubbning, verkställigheten af nämnda beslut ofelbart skulle förorsaka uti penningeställningen i orterna, må utgöra skäl att ännu dröja med indragningen af berörda sedlar. Förhållanderne med penningecirculationen äro verkligen så egna och ömtåliga, att de måste på det aldranogaste öfvervägas. Jag ser icke frågan ifrån den synpunkt, som skulle Privat-Bankerne derigenom i mer eller mindre mån gynnas eller skadas; frågan är egentligen den, om man icke genom att förbjuda utgifvandet af sedlar, hvilka nu circulera till ett belopp af omkring fyra millioner, skall tillfoga den allmänna rörelsen ett svårt slag och åstadkomma en ytterst kännbar stockning i omsättningen af landets producter. Det är klokast, det är mest i landets allmänna interesse, att nu öfverlemna till Kongl. Maj:t att reglera denna angelägenhet, såsom Utskotten föreslagit. Man bör icke låta förvilla omdömet af den obenägenhet, som råder

ibland affairsmän i Stockholm emot antagande af Privatbankssedlar i liqvider. Man bör endast och allenast rådfråga den allmänna penningeställningen. Är den sådan, att man nu genast bör genom ovilkorlig verkställighet af 1846 års beslut tvinga Privat-Bankerne att indraga ur rörelsen ifrågavarande, till ett belopp af omkring 4,000,000 R:dr B:co utelöpande, sedlar? Några svara härtill, att dessa sedlar skola ersättas med dem å 6 R:dr 32 sk. valeur. Jag tror det icke; och dessutom, huru skola de utgå och spridas? Erfarenheten har visat, att dessa sedlar å Tio R:dr R:gs, en gång utlemnade, återgå vida hastigare till invexling, än de mindre sedlarne. Följden blir den, att Privat-Bankerne, som icke kunna hålla samma sedelmassa i rörelsen, måste inskränka sedelutgifvandet och med detsamma minska alla sina operationer till rörelsens underlättande. Jag frågar, om det under närvarande förhållanden kan vara rådligt att påskynda en så äfventyrlig crisis. Jag afstyrker sådant på det högsta. På mig verka icke, i frågor, som denna, sådana skäl, som Herr *Brinck* nu sökt göra gällande. Jag ser endast, såsom jag redan antydt, sakförhållanderne och tidsomständigheterne, samt anser dem allena böra rådfrågas. Ämnet kunde mycket mera utvecklas, än jag nu gjort. Men jag skall dermed icke vidare upptaga tiden, utan inskränker mig till yrkande af bifall till förevarande Utlåtande.

Herrar *Wedberg*, *Bergman* och flere andre af Ståndets Ledamöter instämde.

Herr *Norin:* Af förevarande Utlåtande kan jag, och säkert flere med mig, finna ny anledning att sluta dertill, huru mäktigt Privatbanks-interesset blifvit, och hvilket inflytande det måste redan hafva, då det lyckats att genomdrifva ett sådant förslag, som det, hvarmed Utlåtandet slutar. Frågan har en gång tillförene under Riksdagen förevarit. Jag trodde då, att resultatet var gifvet, när två Riks-Stånd biföllo det Utlåtande, hvarigenom de sammansatta Utskotten då afstyrkte bifall till motionen i ämnet, och jag vet icke, hvarmed Utskotten kunna försvara detta sednare tillstyrkande, hvarigenom två Riks-Stånds beslut upprifvas. Under den förra öfverläggningen gaf jag mina åsigter tillkänna och sökte, efter förmåga, att belysa de vådor, som kunde blifva en följd deraf, att icke hålla Rikets Ständers vid en föregående Riksdag fattade, af Kongl. Maj:t fastställda, beslut i helgd. Nu se vi likväl, huru det kan gå till att upprifva ett sådant. Tillstyrkandet af Utskotten är likväl affattadt med större varsamhet,

än ordalagen i motionairens förslag. Att en sådan utgång inom Utskotten haft mycket att kämpa med, visar likväl den förtjenstfulla reservation, som Doctor *Sandberg* låtit åtföljа Utlåtandet. Af denna ser man ock, huru Utskottens tillstyrkande beklagligen berott på en röst. Men då det, vid den utgång, frågan förut hos Rikets Ständer fått, kan ifrågasättas, om icke densamma redan förfallit, så hemställer jag, om ens proposition kan framställas å förevarande Utlåtande.

Herr *Palander:* En talare har yttrat, att det icke skall vara Rikets Ständer värdigt att fatta det beslut, som de sammansatta Utskotten tillstyrkt. Jag hyllar i viss mån en sådan tanka, men hemställer dock, om det är rätt värdigt att bidraga till penningebrist i landet? — Rikets Ständer hafva väl förut beslutat, att Privat-Bankernes rätt att utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk. Banco valeur skulle å viss tid upphöra. Mine Herrar, jag fäster Eder uppmärksamhet derpå, att nu ej är i fråga att besluta, det samma föreskrift ej skall gå i fullbordan, utan blott att Regeringen skall bestämma den tidpunkt, då det kan ske, utan allt för stor skada för landet. Herr *Lagergren* har nogsamt bevisat, att en sådan indragning icke är att leka med. Det är nog, att, såsom samme värde ledamot anmärkt, 4 millioner ur den allmänna rörelsen indragas, om sedelutgifningen å 3 R:dr 16 sk. upphör; om det inträffar före utgången af Privat-Bankernes octroj, kunna de icke längre fortgå. Det vore ganska oväntadt, om Borgare-Ståndet icke skulle bifalla förevarande Utlåtande, då det återremitterade det förra i ämnet. Utskotten hade då afstyrkt bifall till motionen, men Ståndet ogillade det med stor pluralitet, sedan Ståndets fleste talare förenat sig om Herr *Lagergrens* välgrundade reservation. Två Stånd hafva återremitterat, men två godkännt Utskottens förra Utlåtande. Men för detsamma voro anförda sådana skäl, att Utskotten icke skulle förfarit consequent och samvetsgrannt, om de icke nu företagit ärendet till en mognare pröfning, som måst leda till den utgång, vi hafve för ögonen. Ja, mine Herrar, saken är i sanning icke att leka med; Stockholmsboen kan icke hafva fullt begrepp om penningeställningen i landet; i Stockholm kan ej fullt fattas, hvad penningerörelsen i vårt land kräfver, der machineriet är så svårt. Penningeställningen skall ytterst försvåras, om Privat-Banker upphöra. Man har talat om upprifvande af Rikets Ständers förra beslut. Men, utan att gilla en sådan åsigt, hemställer jag, derest ock så vore, om det vore bättre att föra till nödvändigheten att sammankalla Ständerna till urtima Riksdag; ty det måste ovilkorligen blifva följden, om Privat-Bankerne på en gång upphöra. Då inträder en penningeförlägenhet, hvarur landet ingalunda kan genom Banco-Reglementet hjelpas. Jag hoppas, att Borgare-Ståndet skall, i consequence med de åsigter, som under sednaste öfverläggningen i frågan gjorde sig gällande, icke draga i betänkande att godkänna de sammansatta Utskottens förevarande oskyldiga förslag.

Herr *Ekenman:* Jag delar visserligen med den förste värde talaren respecten för Rikets Ständers beslut, men anser det kunna vara vådligt, att alltid låta bestämma sig endast af denna. Jag betraktar likväl densamma, såsom princip. Men ifrån principer gifvas undantag och dit hänförer jag ifrågavarande fall. Jag finner denna fråga i flera hänseenden homogen med den economiska lagstiftningen i allmänhet, hvilken beror af tidsomständigheterna. Dessa äro nu väsendtligen olika emot vid den föregående Riksdagen, då beslut om indragning af Privat-Bankssedlar å 3 R:dr 16 sk. Banco valeur fattades. Hvad då kunde i detta fall anses nyttigt och utförbart, är det icke nu. Derföre deltog äfven jag förra gången i återremitterandet af detta ärende, öfvertygad, att enda medlet att framkalla eller påskynda den cris, som en reservant i Utskotten skildrat, just skulle vara indragandet nu af nämnda sedlar. Det skulle påtagligen betydligt minska landets rörelsecapital, om än för Privat-Bankerne minskningen endast vore en eller annan procent; det skulle högst menligt trycka handel och industrie i landet. Herr *Norin* har anmärkt, att det är ett vågadt steg af Utskotten, att, såsom nu skett, frångå deras förra, af 2:ne Riks-Stånd gillade, beslut. Men de 2 andra Stånden, och deribland just Borgare-Ståndet, hafva ju beslutat återremiss å det förra Utlåtandet, och det på ganska talande skäl. Jag är ock viss, att dessa skäl i betydlig mån verkat till det resultat, hvartill Utskotten nu kommit, såsom också Betänkandet utvisar. Det steget, detta så kallade upprifvande af 2 Stånds beslut kan således icke skäligen caracteriseras, såsom vådligt. Jag skall icke upptaga tiden med upprepande af de skäl, som verkat denna utgång och förra gången voro iklädda formen af reservation, utan inskränker mig till yrkande af bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Bergman:* När denna fråga andra gången förevar i Utskotten, upplyste en ledamot af Ridderskapet och Adeln, att vid förra öfverläggningen der många röstat för återremiss

i den syftning, Herr *Lagergrens* reservation innehöll. En annan ledamot antydde, att jag skulle vara delegare i en Privat-Bank, som stiftats efter 1846, och att de åsigter, jag i frågan gifvit tillkänna, skulle härleda sig ifrån något slags egoism. Jag svarade derpå i Utskotten och upprepar det här, att en sådan förutsättning alldeles saknar grund. Hvarken jag eller någon, som tillhörer mitt handelsbolag, är eller har varit delegare i någon Privat-Bank i Sverige. Mina åsigter eller motiver få således icke tillskrifvas något dylikt, utan endast den omständighet, att jag, representerande en betydlig handelsstad i Riket, der haft tillfälle att se och erfara, hvilken betydlig inverkan på handelsrörelsen ett sådant förhållande utöfvat, att Privat-Bank ej kunnat hålla ute sedlar och understödja rörelsen. Vi vete, att vissa Privat-Banker, såsom den i Örebro, dels inskränkt rörelsen, dels lemnat utlåningar endast på en månad. När sådant verkar strypning, ehuru det måhända mindre kännes i Stockholm, der så många andra resourcer finnas, hvad skulle då ej en så stor och allmän indragning, som nu är i fråga, åstadkomma? Derföre har jag afgifvit min motion i ämnet. Den har icke vunnit oinskränkt bifall, såsom jag önskat. Men då Utskotten likväl föreslagit, att till Kongl. Maj:t ingå med hemställan att vidtaga de åtgärder, som finnas lämpliga, och Kongl. Maj:t icke lärer finna för godt att besluta indragning af ifrågavarande sedlar, om ej tiden derför är gynnsam, samt således detta förslag är oskyldigt, och ej mot mitt väsendtligt stridande, instämmer jag med Herr *Lagergren* och de öfriga, som yrkat bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Brinck:* Jag skall icke upptaga tiden med att, såsom det verkligen förtjenar, vederlägga allt, hvad nu blifvit yttradt för bifall till Utskottens förslag. Hufvudsakligen inskränkande mig dertill, att åberopa de Utlåtandet bifogade reservationer, kan jag dock icke underlåta att närmare fästa uppmärksamhet å den omständighet, hurusom Utskotten frångått deras förra beslut i frågan, hvilket likväl bifallits af två Riks-Stånd, då det är enligt med vanlig praxis, vid behandling af frågor, att, der två Stånd bifallit ett förslag, Utskottet vidblifver detsamma. Men emedlertid bevisar förevarande Utlåtande, att inom Utskotten varit för detsamma en annan majoritet, än förra gången. Det har dock gått, såsom man säger, »på håret». Utgången har bestämts af endast en rösts öfvervigt. Den majoritet, som här i Ståndet var för återremiss å förra Utlåtandet, tror jag icke var stor. Den öfvervägde, om jag ej misstager mig, med endast 3 röster. Jag var dervid icke närvarande, i hvilket fall öfvervigten minskats med en röst. Men att ordandet på den sidan var, likasom i dag, öfvervägande, det vill jag icke bestrida; det är fullt öfverensstämmande med vanliga förhållandet vid dylika frågors behandling. Man har förespeglat en minskning i landets rörelsecapital med icke mindre, än 4,000,000 R:dr, derest förevarande Utlåtande afslås. Så långt sträcka sig likväl icke mina farhågor. Jag tror visst, att någon tillfällig minskning i rörelsecapitalet derigenom skulle inträffa; men jag erinrar mig ock, att enahanda klagan fördes, då fråga var om indragning af Privat-Bankssedlar å 2 R:dr B:co valeur. Det skedde likväl utan menlig inverkan på den allmänna rörelsen. Det har ock sagts, att Privat-Bankssedlar å 6 R:dr 32 sk. Banco valeur, utsläppta, skola genast återgå till vexlings-contoiren, till deras primitiva källor; men jag erinrar om de assignationer, som å Rikets Ständers Bank fått af enskilde utgifvas å 20 R:dr B:co, och huru allmänt dessa voro ute i rörelsen. Ja, jag skulle tro, att många flera, än jag, haft i sin hand dylika assignationer, som varit flera år gamla. Hela förändringen blir endast den, att, när sedlar å 3 R:dr 16 sk. gå in, så gå andra ut, så att ungefärligen samma ziffer belopp ändå kommer att blifva ute i allmänna rörelsen. Men om någon minskning deri verkligen blifver, så kännes det ock på vinsten af sedelutgifningen, och der har man just den ömtåliga punkten, den, huruvida Privat-Bankerne skola, fortfarande, njuta 20 à 25 procent på insatta penningar. En delegare i Privat-Bank har sjelf erkännt, att år varit, då utdelningen uppgått ända till och med 28 procent. Sagesmannen är nog redbar, att ej återkalla denna uppgift. Det är den ömtåliga punkten, der är det, som »skon klämmer». Men att räntan blir considerabel nog, om ock förtjensten något minskas mot förr, derom är jag lika öfvertygad, som att landets rörelsecapital icke minskas med 4,000,000 R:dr, om ifrågavarande sedlar indragas. Så som Ståndet nu är representeradt, torde likväl föga löna, att nu »draga strå» emot den åsigten, som är för bifall till förevarande Utlåtande. Jag kan dock ej afvika från mitt förra påstående om afslag å detta och bifall till Utskottens förra Utlåtande.

Herr *Gråå:* Att tiden aldrig blir inne för Privat-Bankerne att upphöra med utgifvandet af sedlar å 3 R:dr 16 sk. Banco, så länge de kunna få ega denna rättighet, finner jag ganska klart. Alldeles samma vådor af en dylik indrag-

ning, hvilka nu förespeglats, framhöllos, då frågan behandlades om indragning af de fordna Privat-Bankssedlarne å 2 R:dr Banco valeur. Man hotade äfven då med icke mindre, än Privat-Bankernes upphörande helt och hållet. Icke destomindre beslöts, att utgifning af sistnämnda sedlar icke skulle vidare få fortfara, och ändå har Privat-Bankernes rörelse fortgått, ja flera nya sådana hafva sedermera uppstått. Jag tror, att de likaväl komma att lefva och florera intill nästa Riksdag, om än dem betages rättighet att vidare utgifva sedlar å 3 R:dr 16 sk. Om sådana vådor, som de nu förespeglade, verkligen voro förhanden, hade Regeringen sannolikt gjort framställning i ämnet vid denna Riksdag. Då nu sådan uteblifvit, och endast enskilda motioner i ämnet blifvit väckta, kan det antagas för säkert, att vådorna till största delen äro inbillade. Visserligen kan ett beslut om nämnda indragning förorsaka minskad vinst för Privat-Bankerne; men jag tror, att fördelarne ändå, fortfarande, komma att blifva tillräckligt stora. Detta om Privat-Bankerne i allmänhet. Hvad förevarande fråga särskildt angår, så är densamma af lagstiftnings-natur. Vid sådant förhållande, och då Utskottens förra afstyrkande Utlåtande i ämnet, som af två Stånd återremitterades, deremot gillats af de öfriga två Riks-Stånden, lärer frågan hafva förfallit och ej kunna till hufvudsaklig pröfning vid denna Riksdag ånyo upptagas. På denna grund yrkar jag afslag å förevarande Utlåtande.

Herrar *Brodin* och *Berg* instämde.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Om Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet stå vid sina ord, blir denna discussion alldeles öfverflödig. Men det måtte råda något hopp att kunna skrufva något på dessa håll, eftersom här ifrågasatts, om saken redan förfallit. När frågan fått sådant utseende, kan jag icke stillatigande afbida utgången. Om ej tiden vore så dyrbar, hade Doctor *Sandbergs* reservation väl förtjent att uppläsas, för att komma till allmännare kännedom. Den innefattar verkligen till öfverflöd skäl, som vederlägga Utlåtandet och hvad här yttrats till bifall för detsamma. Om det verkligen är förhållandet, att Privat-Bankssedlar å 3 R:dr 16 sk. valeur äro, till ett belopp af 4,000,000 R:dr, i rörelsen utelöpande, så kunna deri med tillförlitlighet skådas frukterna af dessa privata stiftelser, och all anledning vara att förutse, att, om det beslut, hvarigenom nämnda sedlars indragning skulle bestämmas, dröjer, lång tid icke skall förgå, innan Privat-Bankerne sörjt för att nämnda summa i rörelsen fördubblats, hvarigenom faran af indragningen skall i samma mån ökas. Privat-Bankerne hafva icke uppkommit med vidsträcktare, än ifrågasatta sedelutgifningsrätt. Deremot väcktes vid 1844—45 årens Riksdag förslag, att de ej skulle ega utgifva sedlar å lägre valeur, än 10 R:dr Banco. Det förslag, som vann framgång och bestämde lägsta blifvande valeuren till 6 R:dr 32 sk., var således ett förmedlingsförslag. Under sådana förhållanden hafva alla de nu varande Privat-Bankerne bildats. Här har talats äfven särskildt om Örebro Privat-Bank. Om jag icke läst tidningarne illa, så är denna Bank nu i vida bättre belägenhet, än förr, och till och med i stånd att utsträcka sin rörelse. Alla Privat-Bankernes sammanräknade, men sins emellan olika sedelstock är i sjelfva verket icke större, än att, om en eller flera af dem upphöra, de 4 à 5,000,000 R:dr Banco, som Rikets Ständer nu beslutat att af Bankens medel tillhandahålla för Privat-Bankers remplacerande, tillräckligt fylla den utelöpande sedelstocken, med tillhjelp af inneliggande Bancosedlar. Allmänheten skulle dermed blifva fullt belåten. Den stora allmänheten bedömer icke väl Privat-Bankernes sedlar. Det är icke eller någon hemlighet, huru allmänheten uppfattade de två undantags-åtgärder, hvarigenom Regeringen utsträckte tiden för utgifningen af Privat-Bankssedlar å 3 R:dr 16 sk. först intill 1849, och sedan ytterligare till 1850 års slut. Den stora allmänheten skulle ock, om densamma blefve hörd, snart vara beredd med svar, huru Rikets Ständer uppfyllt dess önskan, om ej Rikets Ständer bifalla Banco- och Lag-Utskottens ifrågakomna Utlåtande, № 1. Jag delar den stora allmänhetens mening härutinnan, samt yrkar bifall till nyssnämnda, men afslag å Utlåtandet, № 2.

Herr *Hesselgren:* Då frågan förra gången här förevar, gaf jag tillkänna, att jag icke är någon vän af Privat-Bankernes rörelse. Jag har sedan dess icke förändrat åsigt och instämmer nu med de föregående talare, som yttrat sig emot bifall till förevarande Utlåtande. Landets financiela ställning är otvifvelaktigt bekymmersam. Orsakerne dertill sammanhänga likväl föga med Privat-Bankernes ifrågavarande sedelutgifning. Rätta tillfället är likväl icke nu att närmare utveckla dessa orsaker, utan då fråga är om stora anslag. Men anmärkningsvärdt är det förhållande, att just de talare, som då försvarat propositioner om anslag, ur synpunkten af landets lyckliga ställning, samt då yttrat, att handel och indu-

strie aldrig befunnit sig uti så blomstrande tillstånd, nu, ej långt derefter, framställa just motsatsen. Jag yrkar afslag å de sammansatta Utskottens förevarande Utlåtande, men, instämmande med Herr *Brinck*, bifall till Utlåtandet, № 1.

Herr *Palander:* Jag tror väl, att den framställning, Herr *Brinck* gjort, står i fullkomlig paritét med hans öfvertygelse, men den grundar sig på en felaktig uppgift. Han har tagit en alldeles oriktig utgångspunkt, då han uppgifvit Privat-Bankernes utdelning till 24 à 28 procent. Om den värde ledamoten hade upplyst, hvilken den Privat-Bank vore, som skall lemnat så stor utdelning, hade uppgiften lättare kunnat controleras. Factiskt är emedlertid, att de i sednare tider uppkomna Privat-Banker icke gifvit i utdelning mera, än 6 till 8 procent, som föga motsvara risquen. Samme talare har sagt, att, om Privat-Bankssedlar å 3 R:dr 16 sk. indragas, komma de att i rörelsen ersättas med sedlar å 6 R:dr 32 sk. Banco, samt till stöd för detta förutseende åberopat förhållandet med enskildes assignationer på Banken å 20 R:dr Banco. Jag tror, att den värde talaren härutinnan misstagit sig i mera, än ett hänseende. Om det händt, att sådana assignationer, någon gång, varit synliga i allmänna rörelsen 8, ja 10 år, så har det härrört deraf, att de flera gånger varit utsläppta. Jag hörde, att Herr *Rinman* nu begärde ordet och föreställer mig afsigten vara att anmärka, det de omnämnda assignationerna öfverkorsats, när de ingått till Banken. Det har likväl ej alltid så tillgått, att de i Banken inlösts, de hafva på annan väg återkommit till utgifvaren och blifvit ånyo utsläppta. I anledning af Herr vice Talmannens vädjande till allmänna rösten, tager jag mig friheten yttra min tro, att allmänna rösten skulle utfalla för bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Ekelund:* Jag kan icke rätt förstå, hvarföre man så mycket motsätter sig det förlängda utgifvandet af Privat-Bankernes sedlar å 3 R:dr 16 sk., helst de, efter mitt förmenande, äro mycket behöfliga i allmänna rörelsen och det säkert skall bli svårt att vara i saknad af dem. Då Privat-Bankssedlar allmännast circulera i landsorten, och Riks-Bankens sedlar, jemväl de å 2 R:dr Banco, äro der mera sällsynta, är det så mycket mera önskvärdt, att, för underlättande vid mindre liqvider, dessa sedlar å $3\frac{1}{3}$ R:dr må varda bibehållna. Så länge Privat-Banker få exsistera, är det lika mycket af vigt för allmänheten att tillhandahållas sedlar af denna valeur, som det är af vigt för Privat-Bankerne att få

utgifva dem. De hålla sig längre tid ute i rörelsen, än de större sedlarne, och bidraga derigenom att förskaffa Privat-Bankerne en vinst, som jag tror icke vara oskälig, och som åtminstone jag, för min del, icke missunnar dem. Jag betviflar mycket, att fördelen af att vara delegare i Privat-Bank kan vara så stor, som jag nu hört åberopas. Jag dömer det af egen erfarenhet från den tid, då äfven jag hade en obetydlig del i en Privat-Bank. Det var nemligen i Östgötha Bank, vid början af dess första octroj. Actie-utdelningen var visserligen då större, än den varit inom de sednare åren. Likväl, och då den å actier på 500 R:dr, hvars hela belopp blifvit contant inbetaldt, ej belöpte mera, än $4\frac{1}{2}$ procent å de $\frac{7}{10}$:delar, för hvilka äfven hypothek kunde få sättas, och alltså utgjorde 15 R:dr 36 sk. — samt å de $\frac{3}{10}$:delarne, som alltid måste contant inbetalas, godtgjordes den vinst, som blef, och denna, som jag vill minnas, var 12 procent, utgjorde densamma 18 R:dr — eller tillsammans 33 R:dr 36 sk. Banco, motsvarande $6\frac{3}{4}$ procent på 500 R:dr. Vid sådant förhållande fann jag för mig fördelaktigare att på annat sätt använda mina penningar, hvarföre jag också försålde min actie, och har sedan dess ej varit delegare i Privat-Bank. Fastän den contanta inbetalningen numera lärer vara blott 25 procent, i stället för 30 procent, tror jag ingalunda, att fördelen derföre blifvit större, helst som deremot utgifvandet af sedlar å 2 R:dr, $2\frac{2}{3}$ och 3 R:dr måst upphöra, hvilket i väsendtlig mån bidragit att minska vinsten. — Jag kan ej inse, att man bör kunna fordra, att personer af blott patriotism skola bedrifva bankrörelse till båtnad för andre, men utan gagn för sig sjelfve; och då man i en sådan Bank ej har att betala högre ränta, än 5 %, hvilket är en ränta, som man i allmänhet gerna betalar, så vill jag, för min del, också gerna unna dessa Banker all den vinst, som de, på sin icke annat, än lagenliga utlåning, kunna sig bereda. Jag bifaller Betänkandet.

Herr *Bergman:* Herr vice Talmannen har anmärkt, att det ej skulle vara förenadt med någon våda att nu indraga ifrågavarande sedlar, äfven om Privat-Banker, i följd deraf, inställde sin rörelse, af den orsak, att Rikets Ständer skola beslutat att tillhandahålla fem millioner R:dr af Riks-Bankens medel, för att ersätta Privat-Banker. Deri ligger misstag. Rikets Ständer hafva väl anslagit $2\frac{1}{2}$ millioner till inrättande af Filial-Contoir under Riks-Banken, der Privat-Banker upphöra, samt derjemte $1\frac{1}{2}$ million, men dessa sednare medel

endast till befordrande af nya bankbolag, som likväl ej äro ämnade att suppléera Privat-Banker. Emedlertid gör hela summan endast 4,000,000 R:dr, som Rikets Ständer till dessa ändamål anslagit, och det kan ingalunda tagas för visst, att nyssnämnda smärre Banker komma till stånd, då actieegare icke hafva utsigt till någon synnerlig förtjenst å medel, som insättas. Att någon gång stora utdelningar af Privat-Banker skett, vill jag ej bestrida. Det är väl möjligt, att så någon gång skett; men i Götheborgs Privat-Bank, deri actieegarne inbetalt 40 procent af tecknade capitalet, har utdelningen ej stigit öfver 7½ procent på insatta medel, samt uppgick ett år till 6 procent. Jag frågar, om det är så afundsvärdt, om det är tillräcklig ersättning för den solidariska ansvarigheten, som kan fortfara för barn och efterkommande.

Herr *Rinman:* Då jag reserverat mig emot förevarande Utlåtande, gällde det både form och sak. Jag ansåg frågan redan vara afgjord, då 2 Stånd bifallit Utskottens förra Utlåtande, som de öfriga två Stånden återremitterat. Hvad hufvudsaken angår, är jag af den tanka, att Privat-Bankerne icke böra hafva så vidsträckt sedelutgifningsrätt, att deras sedlar kunna ur rörelsen utträngа Riks-Bankens skiljemynt. Att Privat-Bankers sedlar äfven å högre valeurer, än 6⅔ R:dr, länge kunna circulera i rörelsen, bevisa de fordna assignationerna å 20 R:dr, som enskilde egde att å Banken utfärda. Jag tror ej, såsom Herr *Palander* synes mena, att det i allmänhet hände, att sådana enskilda assignationer, när de kommo till Bancoluckan, inlöstes af utgifvare genom enskilde commissionairer. Ju större privata sedlar äro, dess mera inskränkas de inom affairsmäns händer, och blifva således, om de ej äro alltför stora, ej så hastigt invexlade, som om de föllo i händerne på personer, som ej kunna bedöma deras credit. Herr *Palander* har sökt skrämma med förutsägande af urtima Riksdag. Hade Privat-Bankerne redan vunnit ett sådant inflytande, så vore mer, än någonsin tid inne att inskränka dem. Men jag tror ej, att man behöfver för deras skull emotse något sådant. Jag yrkar afslag till förevarande Utlåtande.

Herr *Brinck:* Jag beder om ursäkt, att jag tredje gången under denna discussion tager Ståndets uppmärksamhet i anspråk, men kan icke underlåta att i korthet upptaga ett par anmärkningar. Herr *Rinman* har redan till en del besvarat den, att assignanter skola låtit inlösa assignationer å Banken, för att å nyo utsläppa dem. Jag får tillägga, att

alla sådana sedlar, då de inkommo till Bancoluckan, öfverkorsades och gjordes obrukbara. Endast ganska få kunna inlösts för enskild räkning, såsom uppgifvits, och å nyo utgått. Men då skulle deras utseende röjt, att de varit skrinlagde och bevarade till det yttre. Jag har sett tusentals sådana sedlar, af den ålder jag uppgifvit, så slitna, att det tydligt ådagalade, att de ständigt varit utelöpande. Hvad åter angår hotet med urtima Riksdag, så borde det, om det egde grund, visa nödvändigheten att stäcka Privat-Bankernes makt, innan de kunna stifta lagar för Rikets Ständer.

Herr *Billström:* Bland de talare, som yttrat sig för bifall till förevarande Utlåtande, har ingen haft att andraga andra skäl, än som förut på detta rum ofta blifvit framställda och lika ofta vederlagda. Jag åberopar derföre, hvad jag yttrade, då frågan förra gången förevar, i anledning af de sammansatta Utskottens Utlåtande, № 1. Jag ansåg då det vara angelägenhet att bevara helgden af de beslut, båda Statsmakterna gemensamt fattat, att man icke borde godkänna, hvad den ena ensidigt vidtagit, till rubbning i så tillkomna beslut, samt att den ifrågavarande längesedan bestämda inskränkningen i Privat-Bankernes sedelutgifningsrätt, efter all sannolikhet, icke skulle verka menligt hvarken å samma Bankers låneröre lse, eller å penningeställningen i allmänhet. Ganska äfventyrligt anser jag det vara, att, såsom Utskotten nu föreslagit, Rikets Ständer skulle afsäga sig sin andel i lagstiftningen uti denna sak, och öfverlemna densamma åt den andra Statsmakten ensam. Man har lagt stor vigt på den mening, Ståndets majoritet förra gången uttalade, och förmenat, att pluraliteten inom Ståndet då var ganska stor. Men pluraliteten utgjordes endast af tre röster, och jag är öfvertygad, att, om Ståndet vid tillfället varit fulltaligt, skulle utgången hafva blifvit helt annan. I anledning af en talares yttrande, att, om man vädjade till den stora allmänhetens dom, densamma säkert skulle utfalla till förmån för Utskottens Utlåtande, vill jag blott hänvisa på de reservationer, som efter detsamma antecknats, och hvaraf befinnes, att samtelige i Utskotten insatte ledamöter af Bonde-Ståndet emot Utlåtandet sig reserverat. Det är dessutom tämligen väl kändt, att Bonde-Ståndet allmänt är af samma mening, som desse reservanter. Då man bör kunna hoppas, att Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet vidblifva deras förra beslut, hvarigenom den väckta frågan förfaller, så är visserligen Borgare-Ståndets tillgörande af ringa

vigt; men jag yrkar likväl afslag å förevarande Utlåtande och godkännande af sammansatta Utskottens Betänkande, № 1.

Herr *Ek:* Jag inskränker mig dertill, att, på skäl, som af föregående talare anförts, yrka bifall till förevarande Utlåtande.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannens framställning å bifall till förevarande Utlåtande besvarats med *Ja* och *Nej*, äskades votering; i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som godkänner Banco- och Lag-Utskottens Utlåtande, № 2, i anledning af återremiss, i viss del, af Banco- och Lag-Utskottens Betänkande, № 1, angående lagstiftningen för Privat-Banker, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet, med gillande af Betänkandet, № 1, i hvad det rörer Herr *Bergmans* motion, afslagit berörde Utlåtande, № 2.»

Den omröstning, som häruppå i vanlig ordning företogs, utföll med 20 *Nej* emot 17 *Ja;* hvadan Ståndet, med gillande af Banco- och Lag-Utskottens Betänkande, № 1, i hvad det rörer Herr *Bergmans* motion, afslagit nämnde Utskotts Utlåtande, № 2.

Emot denna utgång reserverade sig Herrar *Wærn*, *Bergman*, *Wedberg*, *Berger*, *Ekelund*, *Ek*, *Mæchel*, *Palander*, *Björk* och *Syk*.

4:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 27, i anledning af väckta motioner om ändring i de, angående fattigvården samt försvarslöse och kringvandrande personer, gällande bestämmelser.

Lades andra gången å bordet.

№ 28, i anledning af väckt motion om ändring af 32 § i 24 Cap. Kyrkolagen.

Bifölls.

№ 29, i anledning af väckta motioner om ändring i sättet för kungörelsers uppläsande i kyrkorna.

Bifölls.

Och № 30, i anledning af väckt motion om införande af tjenstehjonsböcker.

Bifölls.

§ 3.

Föredrogs å nyo Herr *Petrés* förlidne gårdag afgifna motion, rörande en underdånig skrifvelse, i afseende på landtförsvarets ombildning.

Sedan motionen och det dervid fogade skrifvelse-förslaget blifvit upplästa, yttrade

Herr *Lagergren:* Det har ej undfallit mig, att den skriftliga motion, Herr *Petré* aflemnat, är i vissa hänseenden olika med det mundtliga andragandet i samma ämne. Min anmärkning om grundlagsvidrigheten deraf, att Borgare-Ståndet skulle besluta en gemensam underdånig skrifvelse med Bonde-Ståndet, tyckes motionairen hafva godkänt genom den förändring han gjort i den skrifna motionen. Men härigenom har likväl ej motionen blifvit fri från det felet att vara med Grundlagen oförenlig, icke blott i sin närmaste syftning att tillvägabringa ett yttrande af Ståndet i en fråga, der det ej tillkommer detta Stånd enskildt att till Kongl. Maj:t afgifva underdåniga föreställningar, utan ock i anseende till innehållet af det, jemte motionen, framlagda underdåniga skrifvelse-förslaget. I motionen omtalas de mödor och ansträngningar, som blifvit vid denna Riksdag nedlagda, för att genomdrifva en förändrad organisation af försvarsverket. Om några synnerliga ansträngningar i detta hänseende eger jag ingen kännedom, så vida ej motionairen dermed förstår de bemödanden, som blifvit gjorda, för att vinna framgång för Herr Capitaine *Stjernsvärds* bekanta motioner. Hvilka hemliga ansträngningar, som för detta ändamål egt rum, kan jag ej veta. Möjligen hafva de varit ganska stora, fastän de blifvit utan frukt. Men hvad de offentliga mödorna för samma motioners genomdrifvande angår, så kunna Rikets Ständer deraf icke tillräkna sig någon berömmelse, ty, utom motionairen sjelf och en annan Ledamot af vårt Stånd, samt en eller annan medlem af Bonde-Ståndet, vet jag i sanning ingen inom representationen, som lagt dessa motioners öde på sitt hjerta. Motionairen och den andre värde Ledamoten hafva visserligen haft all möda ospard, för att vinna gehör för dessa förslager, så inom Stats-Utskottet, som i detta Stånd. Detta har ej lyckats, ej ledt till practiska resultater, utan frågan har förfallit. Jag kan ej deruti se någon rimlig eller giltig eller laglig anledning för Borgare-Ståndet att bereda motionairen en hugsvalelse för denna motgång, genom att afläta en underdånig skrifvelse i ett ämne, som omöjligen kan rubriceras såsom Ståndets enskildta besvär och angelägenhet. De Stjernsvärdska förslagen till en förändring af landtförsvaret hafva bestått uti en motion, innefattande två särskildta förslager, hvilka varit föremål för handläggning af sammansatt Stats- och Economie-Utskott,

samt uti ett förslag, som fått namnet: Herr *Falhems* reservation. Af dessa förslag innefattade № 1 ett fullkomligt upphäfvande af grunderna för inrättningen af Sveriges försvarsverk, hvilket borde ersättas genom ett nytt, svårt och betungande system för landets försvar genom allmän beväring. Om detta antagits och i följd deraf den gamla militair-inrättningen blifvit upphäfven, är det, efter sakkunnigas utsago, troligt, att landets försvarsmedel behöft 30 à 50 år, för att ordnas till lika kraft med dem landet nu besitter; — under hvilken mellantid Riket varit i saknad af tillförlitliga utvägar till värjande af sin sjelfständighet. Derföre blef också hela detta förslag förkastadt af de sammansatta Utskotten, hvilken förkastelse Rikets Ständer godkänt. Förslaget, № 2, bibehöll något af den gamla grunden, men skulle i verkställigheten äfven ledt till en betydlig rubbning i indelningsverket och försvagat icke blott cavalleriet, utan ock artilleriet på ett högst betänkligt sätt, hvilket allt Utskottens grundliga motivering ådagalägger. Utskotten funno tillika, att förslaget icke ens ledde till någon minskning i utgifterna för landtförsvaret eller medförde någon öfvervägande fördel för landets försvarsverk, hvarföre ock Utskotten hemställde, att äfven detta förslag måtte förfalla. Denna tillstyrkan godkändes af Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet, men återremitterades af de två öfriga Stånden, hvilka i stället biföllo Utskottens förslag i Utlåtandet, № 49, att Rikets Ständer, med föranledande af Herr *Stjernsvärds* motion, så vidt den afser förslaget, № 2, besluta en underdånig skrifvelse, med anhållan, att Kongl. Maj:t i Nåder behagade, för ordnande af Rikets landtförsvar, låta genom vederbörande utarbeta ett, efter öfvervägande af landets behof och tillgångar affattadt, förslag att föreläggas kommande Ständer. Beträffande slutligen det förslag till en förändring och reduction af landtförsvaret, som bär namn af Herr *Falhems* reservation, så har detsamma hos Rikets Ständer blifvit lemnadt utan allt afseende. Detta är i korthet historien om de Stjernsvärdska förslagens behandling vid denna Riksdag. Jag förnekar ej dessa förslag sitt värde, emedan jag erkänner mig ej ega förmågan att bedöma dem; jag blott håller mig vid hvad Utskotten, hos hvilka en sådan förmåga bör förutsättas, om dem yttrat, och vid det oförnekliga factum, att dessa förslager, efter iakttagande af alla Riksdagsformer för deras pröfning, blifvit af Rikets Ständer ogillade på ett sätt, att de, efter Lag, förfallit, och således ej få vid denna Riksdag åter upptagas. 75 § Riksdags-Ordningen är häruti så tydlig och klar, att det verkligen fordras mod till försöket att vilja kringgå detta Grundlagsbud. Att de Stjernsvärdska förslagen ohjelpligen fallit vid denna Riksdag, är, från Herr *Petrés* ståndpunkt betraktadt, onekligen ett missöde. Men Borgare-Ståndet är ej berättigadt att söka lindra detta missöde genom att, tvärtemot Grundlagen, åter upprifva Rikets Ständers beslut i denna fråga, tillkomne dels genom tre Stånds sammanstämmande vilja, dels derigenom, att två Stånd stannat emot två. Det är icke dess mindre till detta mål Herr *Petrés* motion syftar. Han vill upprifva, hvad Rikets Ständer beslutit, ja, uti förslaget till den underdåniga skrifvelsen söker han till och med att omintetgöra resultatet af Ständernas pröfning utaf Stjernsvärdska förslaget, № 1, — det resultat nemligen, att samma förslag blifvit genom tre Stånds pröfning uttryckligen förkastadt. Jag ber Ståndet noga öfverväga ordalagen i skrifvelse-förslaget; icke den yttre formen i dessa ordalag, hvilka onekligen äro med skicklighet valde och sammansatta, utan deras inre väsende. Man skall då finna, att de icke blott innebära ett upprifvande af Rikets Ständers beslut i dessa frågor, — utan att, om skrifvelsen antogs, Ståndet blefve inledt att förklara vårt gamla och frejdade indelningsverk odugligt och förkastligt, och öfverhufvud att Sveriges försvarsverk icke ingifver nationen det för sitt sjelfbestånd behöfliga förtroende och tillit: omdömen och yttranden, som aldrig borde utgå från Svenske män, och som, en gång af ett Riks-Stånd utsagde, falla inom området för den största möjliga offentlighet, det vill säga hela den civiliserade verldens, då tidningarne i alla länder alltid med begärlighet uppfatta sådant, som har en allmännare politisk färg. I trots deraf, att tre Stånd förkastat det Stjernsvärdska förslaget, № 1, att förslaget, № 2, i hvilket stora materiela fel och missräkningar, uppgående till nära en half million Riksdaler årligen, blifvit lagde i dagen, att, säger jag, äfven detta förslag, såsom förfallet, icke lagligen kan till någon vidare åtgärd föranleda, — i trotts deraf, att Ståndets eget beslut, i afseende på detta förslag, № 2, inskränkte sig till bifall å en i ganska allmänna termer föreslagen underdånig skrifvelse, — vill Herr *Petré* nu förmå Ståndet att lemna sitt bifall och samtycke till bägge dessa förslager, af hvilka det första fordrar hela indelningsverkets upphäfvande, ja, han vill, att Ståndet skall gå så långt, att Ståndet i den underdåniga skrifvelsen skall för Konungen

loforda dessa förslager och snart sagdt begära, att de läggas till grund för de åtgärder till en förändrad organisation af landtförsvaret, som af Kongl. Maj:t begäras. Att fordra bifall till ett skrifvelse-förslag af detta innehåll, det är att fordra, att Ståndet, med glömska af hvad Rikets Ständer och äfven detta Stånd förut beslutit, — skall ödmjuka sig för motionairens individuela vilja och mening, som Ståndet förut icke delat. Jag kan ej tro, att Ståndet skall låta dertill förmå sig, äfven om jag icke nu helt öppet utsagt hvad försöket innebär. Innan jag slutar, kan jag ej återhålla en reflexion. Man kan ej tänka sig en uppenbarare liknöjdhet för alla lagliga former, än den motionairen i sin motion och i sitt skrifvelse-förslag lagt i dagen; det är en liknöjdhet, som gränsar till förakt. Det är ej första gången vi haft tillfälle bemärka motionairens vedervilja emot formerna. Men det är verkligen en egen företeelse hos en vän af friheten, nemligen af den lagbundna friheten, hvilket motionairen utan allt tvifvel uppriktigt är. Jag vågar säga, att denna ofta ådagalagda liknöjdhet för formerna röjer hos den värde motionairen en stor irring i de politiska begreppen. Formerna äro icke allt, men i den lagbundna ordningen, i det constitutionela statslifvet, äro de till den grad införlifvade med frihetens väsende, att detta ej kan tänkas, att det icke ens exsisterar, utan förmedelst de i lag stadgade former. Derföre hatas formerna af alla, som tänka absolutistiskt, vare sig från maktens eller den missbrukade frihetens ståndpunkter; derföre åter är formen helig för dem, som älska den sanna friheten, det lagbundna samhällsskick, som man kallar för det constitutionela. Jag, för min del, betraktar formerna, såsom de säkraste garantier för laglighets-tillståndet. Våldföras formerna, äfven i likgiltigare fall, så löper detta tillstånd en stor fara. De äro en dam lika mycket emot maktens förtryck och godtycke, som emot folkyrans sjelfsvåld. Återkommande till den egentliga discussionsfrågan, upprepar jag, att Herr *Petrés* förslag till skrifvelse icke blott strider emot alla former för det lagliga uttrycket af ett Riks-Stånds mening i allmänna ärender, utan kränker dessa former. Det fordrar derjemte af Ståndet en återkallelse, en abnegation af dess egna förut yttrade meningar; hvilket allt skulle innebära en förödmjukelse hos Ståndet för en enskild Ledamots mening. 56 § Riksdags-Ordningen talar om ett Riks-Stånds rättighet att nedlägga ett ärende eller en väckt fråga. Jag åberopar detta, då jag ber Herr

Petré återtaga sin motion och Ståndet tillåta, att den nedlägges. I utländska lagstiftande församlingar är ett sådant återtagande af väckta motioner, som kunna vara förtidiga, förhastade eller oformliga, ingenting ovanligt. Formvidrigheten oberäknad, frågar jag, om Ståndet vill godkänna de af mig förut påpekade satser i skrifvelse-förslaget? Jag frågar hvarje tänkande Ledamot af Ståndet, om något resultat, något gagn, någon verkan må kunna väntas af en emot alla lagliga former tillvägabragt skrifvelse i ett ämne, der, beskattningsrätten oförkränkt, Rikets Ständer, men ej särskilda Stånd, icke hafva beslutande rätt, utan blott kunna uttrycka underdåniga önskningar, så vida ej Konungen, enligt 54 § Riksdags-Ordningen, sjelf påkallar Rikets Ständers delaktighet i afgörandet? Jag vågar säga, att Konungen, med iakttagande af Grundlagens helgd, måste finna Ståndets isolerade inblandning i en fråga om grunderna för krigsmaktens inrättning, lika obehörig, som den utan tvifvel blifver ändamålslös. Slutligen hemställer jag till Herr Talmannen att afgöra, om någon proposition på Herr *Petrés* skrifvelse-förslag kan Grundlagsenligen framställas. Skulle detta likväl ske, skulle Ståndet, emot min förmodan, blindvis antaga Herr *Petrés* skrifvelse-förslag, sådant det nu blifvit motioneradt och framlagdt; då återstår för mig icke annat, än att föreslå de med mig lika tänkande att i en offentelig handling förklara, att vi ej deltagit i en åtgärd af så lagstridig beskaffenhet.

Herr *Billström:* Då Herr *Petré* under gårdagens aftonplenum muntligen framställde sin motion, följde jag icke hans föredrag med sådan uppmärksamhet, att jag tilltror mig bestämma, om han dervid begagnade precist samma ordalag, som de, hvilka i den skrifna handlingen förekomma; men med visshet erinrar jag mig dock, att Herr *Lagergren* emot de uttryck eller termer, som Herr *Petré* vid tillfället använde, ingen anmärkning gjorde, utan begärde endast, att motionen måtte skriftligen aflemnas, och sedan denna begäran blifvit af Herr *Petré* efter en kort stunds förlopp fullgjord, samt den skriftliga motionen var uppläst, blef densamma, utan vidare discussion, på Herr *Lagergrens* begäran bordlagd. Det är således uppenbart, att, om någon uteslutning eller ändring i ordställningen egt rum, har sådant icke skett till följe af någon förutgången anmärkning från nyssnämnde Ledamot. Beträffande åter Herr *Lagergrens* erinran, att det väckta förslaget om aflåtande af en underdånig skrifvelse, rörande landtförsvarets ordnande, skulle vara

stridande emot Grundlag och antagna former, så, enär Herr *Lagergren* icke uppgifvit det grundlagsstadgande, som härigenom kunde anses öfverträdt, torde det tills vidare vara nog att helt enkelt bestrida riktigheten af hans berörde erinran, samt för öfrigt i minnet återkalla, hurusom Borgare-Ståndet förut vid flera tillfällen och äfven under denna Riksdag beslutat särskilda underdåniga skrifvelser uti frågor, hvilka genom de andra Riks-Ståndens beslut kommit att förfalla, såsom exempel hvarpå jag endast vill nämna den helt nyligen behandlade skrifvelsen om ändringar i Handtverks-Ordningen, för åstadkommande hvaraf förutnämnde värde talare täcktes lemna ett ganska verksamt biträde. För min del, gillar jag det nu ifrågavarande skrifvelse-förslaget och önskar, att det måtte af Ståndet antagas; dock tillåter jag mig att till den värde motionairen hemställa, om han icke skulle vilja medgifva 2:ne förändringar, nemligen dels den, att skrifvelsen ställes endast i Borgare-Ståndets namn, i stället för att den nu är så stiliserad, att den skulle utgå från Borgare- och Bonde-Ståndet gemensamt, såsom följd hvaraf Bonde-Ståndet borde inbjudas att aflåta enahanda skrifvelse; dels ock att slutmeningen, som hänvisar på Herr *Stjernsvärds* förslag till landtförsvarets reorganisation, måtte få bortgå, så att samma förslag aldeles icke varder i skrifvelsen omnämndt. Med dessa förändringar synes mig, att ingen betänklighet vidare bör uppstå mot antagande af det uppsatta skrifvelse-förslaget och då det sålunda af mig godkännes, kan jag försäkra Herr *Lagergren*, att detta aldeles icke sker såsom han antydt, »*blindvis*», hvilken hänsyftning, då den blifvit framkastad mot hela Ståndet, icke blott är oparlamentarisk, utan högst ohemul.

Herr *Brinck:* För besparing af tid, och då jag blifvit förekommen af Herr *Billström*, inskränker jag mig att instämma uti hans yttrande.

Herr *Petré:* En form borde vara gemensam för alla och af alla samvetsgrannt iakttagas, den nemligen, att troget hålla sig vid sanningen, och att icke tillåta sig abderitiska yttranden, dylika med dem, som här blifvit fällda. Jag skänker dem emedlertid mitt öfverseende. Jag hade i går knappt hunnit att uppläsa mitt skrifvelse-förslag, förr än Herr *Lagergren* lät åskor rulla, hvilka icke kunde annat än hos hvar och en, som afhörde dem, väcka högsta förundran, enär det visade sig klart, att det var en i förväg fattad ovilja, och icke en tillfällig missbelåtenhet, som bestämde Herr *Lagergrens* högst tänkvärda handlingssätt. Att misshumeur under pågående debatter stundom låter förnimma sig, är visserligen ingenting ovanligt, men det måste alltid väcka häpnad och bestörtning, då man varseblifver frenetiska yttringar utan annan känd anledning, än det mest blinda devouement. Emedlertid har den värde Ledamoten antingen oriktigt uppfattat eller ock med afsigt oriktigt refererat hvad jag i går anförde, rörande Bonde-Ståndets deltagande uti den af mig motionerade underdåniga skrifvelsen. Jag har allt för länge varit representant, för att sakna kännedom om den parlamentariska ordningen. Jag föreslog i går, att Borgare-Ståndet måtte, för sin del, besluta en skrifvelse i omförmälte ämnet samt, efter det sådant beslut blifvit fattadt, inbjuda Bonde-Ståndet att derutinnan deltaga. Detta står tydligen att läsa i min skriftliga motion. Icke destomindre fortsätter Herr *Lagergren* sina abderitiska uppgifter, och påstår, på sådan grund, att min motion strider emot Grundlagsenliga former. Detta påstående framställer han med en suffisance och ett sjelfförtroende, som möjligen skulle kunna injaga tro på sanningsenligheten af hans andragande, om man icke vore allt för mycket van vid otillförlitligheten af denne talares ord. Att härutinnan vederlägga honom, utgör min ära. Ståndets protocoller, äfvensom Stats-Utskottets förhandlingar bära nogsamt vittnesbörd, att jag alltid alfvarligt kämpat för formernas bevarande. Om jag härvid icke gått till väga med småaktigt pedanteri i obetydliga frågor, så skall dock aldrig kunna visas, att frågor af större vigt någonsin blifvit genom mitt tillgörande formvidrigt behandlade. På riktiga citater har Herr *Lagergren* deducerat sig till oriktiga slutsatser. Han har med pompösa och ståtliga ordalag förklarat, att jag söker upprifva, hvad Rikets Ständer redan förkastat. I mitt skrifvelse-förslag framställes likväl i de mest eftergifvande termer, att de Stjernsvärdska reformförslagen skulle öfverlemnas till Kongl. Maj:t, att derpå fästa det afseende, Kongl. Maj:t kan finna dem förtjena. Deremot står der alldeles icke, att Kongl. Maj:t ovilkorligen borde bygga sina åtgöranden på de Stjernsvärdska planerna. Denna mening har jag uttryckt, icke derföre, att jag anser berörde förslag ovilkorligen vara de bästa eller de ändamålsenligaste, utan emedan jag ansett, att en och hvar vore pligtig fästa en tacksam uppmärksamhet å det otroliga arbete och vid den utmärkta patriotiska möda, som Capitaine *Stjernsvärd* nedlagt på landtförsvarets förbättrade ordnande. Allraminst väntade

jag, att Herr *Lagergren* skulle motsätta sig min åsigt härutinnan, efter det han för icke lång tid sedan, under en här förelupen discussion om Herr *Stjernsvärd*, haft ett förnärmande yttrande, för hvilket han sedermera enskildt förklarat sig beredvillig att lemna offentlig upprättelse. Hvad Herr *Lagergren* för öfrigt emot mig enskildt andragit, lemnar jag å sido. Det är så vanligt, att han här ställer sig upp till opposition mot mig, att det nästan börjat se ut, som skulle han betrakta sig ex officio pligtig att upptaga och genmäla allt hvad jag på detta rum yttrar. Om Herr *Lagergren* verkligen önskar, såsom han låtit antyda, till Kongl. Maj:t ingå med sin särskilda tanka, må sådant gerna af mig medgifvas. Det vore dock en fullkomlig öfverloppsgerning, ty här lärer väl icke finnas någon, som misstänker Herr *Lagergren* att hafva deltagit uti den af mig föreslagna skrifvelsen. Vidkommande åberopandet af 56 § och vädjandet till Herr Talmannen, vill jag endast nämna, att jag anser berörde § härvidlag icke rimligen kunna ifrågakomma. Jag önskar, att Borgare-Ståndet nu må besluta öfver min motion. I hvarje händelse lärer Herr *Lagergrens* ifrågavarande anmärkning icke förtjena afseende. Herr *Billström* har härutinnan redan besvarat honom, samt dessutom erinrat om exemplet för blott 4—5 dagar sedan. Vi hade då under pröfning ett Memorial från Ståndets Enskildta Utskott, rörande en underdånig skrifvelse i ett annat ämne. Detta sistnämnde förslag omfattades äfven af Herr *Lagergren* med bifall, välvilja och loford. Huru kan då denne värde Ledamot nu hafva mod, att ådagalägga en inconsequence, som tyder på en i ögonen springande partiskhet. Mitt skrifvelseförslag är föröfrigt så uppställdt, att den period, som rörer Stjernsvärdska förslagen, utan skada för det öfriga, kan borttagas. Då redan yrkande härom blifvit framställdt, torde Herr Talmannen göra proposition på borttagande deraf.

Herr *Ekenman:* När sammansatta Stats- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 49, angående Herr *Stjernsvärds* förslag till förändrad organisation af landtförsvaret, förevar, biföll jag, för min del, den deri föreslagna underdåniga skrifvelsen. Det är således i fullkomlig consequence härmed, som jag nu förenar mig med Herr *Petré* derutinnan, att en underdånig skrifvelse i samma ämne kan och bör af Borgare-Ståndet särskildt aflåtas. Genom en sådan upprifves icke hvad Riks-Stånden i anledning af nyssnämnde motion beslutat. Den kommer blott att innefatta Borgare-Ståndets en-

skilda tanka i saken. Endast genom en dylik skrifvelse kan Borgare-Ståndet, sedan frågan genom tvänne Stånds afslag kommit att förfalla, lämpligast gifva sin enskilda mening tillkänna. Ehuru jag sålunda i hufvudsaken är ense med Herr *Petré*, kan jag likväl icke, i afseende på sättet, förena mig med honom. För det första anser jag det vara mindre lämpligt, att skrifvelsen blifvit affattad i Borgare- och Bonde-Ståndens namn gemensamt. Borgare-Ståndet bör aflåta den, oberoende af Bonde-Ståndet. — Om det förra bifaller, men det sednare afslår förslaget, så skulle detsamma kunna komma att förfalla, eller åtminstone att icke afgå i sitt genuina skick. Vidare anser jag det vara Grundlagsvidrigt, att uti denna fråga inbjuda Bonde-Ståndet att deltaga uti Borgare-Ståndets beslut. Det synes mig vara nog, om Bonde-Ståndet blott härom underrättas. För öfrigt skulle jag vilja anmärka emot det framlagda skrifvelseförslaget, att Herr *Stjernsvärds* ofta omnämnda förslag deri företrädesvis framhålles. Jag förstår väl icke att bedömma samma förslag; men jag gör mig förvissad att, såvida Kongl. Maj:t skulle fästa afseende å Borgare-Ståndets anhållan och tillsätta den begärda Comitéen, lärer nog denna taga samma förslag i öfvervägande och lägga det till bas för sitt arbete, såvida förslaget deraf anses förtjent. Men att specielt åberopa detsamma, kan jag vid det förhållande, att det utgjort föremål för Ständernas pröfning och dervid kommit att förfalla, icke anse vara så alldeles lämpligt. Vid genomläsandet af skrifvelseförslaget, har jag dessutom deri funnit uttryckta åtskilliga satser, hvilka icke vid denna Riksdag hyllats af majoriteten inom detta Stånd, och hvilka följaktligen torde böra i någon måu retoucheras. Det är således icke utan att jag skulle önska, att skrifvelseförslaget måtte remitteras till Ståndets Enskildta Besvärs-Utskott. Häremot kan väl invändas, att nämnde Utskott icke är ett redactions-Utskott, men då man svårligen lärer kunna begära, att Expeditions-Utskottet skall gå Borgare-Ståndet vid dess enskilda skrifvelser tillhanda, lärer ingen annan utväg förefinnas. För min enskilda del, önskar jag att Enskildta Utskottet vid fullgörandet af nämnde uppdrag måtte bygga sitt skrifvelseförslag på förutnämnde Stats- och Economie-Utskotts Utlåtande, № 49; dock har jag ingenting emot att det väsendtligaste af Herr *Petrés* raisonnementer deri upptagas, blott de ej strida mot majoritetens i Ståndet åsigter.

Herr *Halling:* För min enskilda del, skulle jag gerna hafva sett, att Rikets Ständer kunnat förena sig i beslut om

aflåtande af en sådan underdånig skrifvelse, som den, hvilken finnes föreslagen i Stats- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 49. Jag tror ock, att ett förnyadt ordnande af Rikets landtförsvar skulle vara särdeles nyttigt. Det utgör ock en önskan, som är temligen allmän i hela landet. Men då Rikets Ständer icke kunnat förena sig härom, anser jag icke lämpligt, att Borgare-Ståndet enskildt ingår till Kongl. Maj:t med en skrifvelse i ämnet. Man har väl invändt, att Borgare-Ståndet förut aflåtit dylika skrifvelser. Jag har dock alltid motsatt mig sådant vid andra tillfällen, än då det varit fråga om någon Borgare-Ståndets *enskilda* angelägenhet, hvartill frågan om reorganisation af landtförsvaret, hvilken ostridigt rörer hela landet, alldeles icke kan räknas. Naturligtvis kan jag således icke biträda den nu väckta motionen. Jag kan likväl icke motarbeta densamma annorlunda, än med min röst. Då jag således förutser, att Borgare-Ståndet beslutar aflåtandet af den föreslagna skrifvelsen, vågar jag hemställa, om icke, på sätt Herr *Ekenman* redan anmärkt, åtskilliga af de åsigter, som finnas uttalade uti det af Herr *Petré* uppgjorda skrifvelseförslaget, strida emot Borgare-Ståndets beslut. Så t. ex. förmenar Herr *Petré*, att den stående, indeldta arméen är en olycka för vårt land. Denna sats kan jag ej gilla, och jag tror icke heller Borgare-Ståndet gör det. Herr *Stjernsvärds* förslag № 1 gick ut på att helt omstörta Indelningsverket, men det afslogs äfven hos oss. Deremot vann förslaget, № 2, mera gehör. Det afser Indelningsverkets bibehållande, och jag är öfvertygad, att det är i högsta måtto behöfligt, att i farans stund hafva en sådan stam, med hvilken den stridbara delen af nationen, som utgår under namn af beväring, må kunna införlifvas. Jag kan derföre icke godkänna innehållet af Herr *Petrés* skrifvelseförslag, äfven om jag med honom vore öfverens om aflåtandet af skrifvelsen. Emedlertid, och då jag har anledning till den förmodan, att Ståndet antager samma förslag med några modificationer, återstår att tillse, huru dessa skola kunna åvägabringas. Ståndets Enskildta Besvärs-Utskott, som, enligt 36 § Riksdags-Ordningen, endast har att upptaga Ståndets enskildta besvär och angelägenheter, lärer icke kunna uppdragas att härom gå i författning. Ett annat medel, som redan förut under denna Riksdag, i fråga om Representations-reformen, är vordet begagnadt, återstår oss dock, nemligen att utse några ledamöter till granskning af skrifvelsen. Detta är den enda och rätta proceduren, i fall någon skrifvelse verkligen skall afgå.

Herr *Lagergren:* Det har blifvit sagdt, att äfven jag deltagit i beslut om underdåniga skrifvelser enskildt från Borgare-Ståndet. Då det har skett, har frågan angått sådana ämnen, som kunnat hänföras till detta Stånds eller städernas enskilda besvär och angelägenheter, hvartill ostridigt näringsförfattningarne i första rummet höra. Men under hela min Riksdagsmannabana har jag aldrig medverkat till aflåtande af någon Borgare-Ståndets underdåniga skrifvelse i ett allmänt Riksdagsärende. Sådana hafva icke dess mindre blifvit beslutade, men aldrig i min närvaro utan offentligen uttalad protest och reservation. Herr *Billström* har gjort anmärkning vid det af mig nyttjade uttryck, att Ståndet ej borde *blindvis* antaga Herr *Petrés* skrifvelse; han har trott sig deruti se något förnärmande emot Ståndet. En sådan uttydning kan ej vara resultatet af ett lugnt öfvervägande af omständigheterna. Jag har framdragit det olagliga i form och det oriktiga i sak, som vidlåder Herr *Petrés* skrifvelseförslag: jag har frågat Ståndet, om det ville deltaga uti att förklara vår indeldta armée blott vara en tryckande och onyttig börda, om Ståndet vill proclamera vårt försvarsverk, såsom odugligt och icke erbjudande landet och nationen tillit och säkerhet: jag har frågat, om, sedan de *Stjernsvärdska* förslagen blifvit vid denna Riksdag dels af Rikets Ständer förkastade, dels förfallit, Borgare-Ståndet icke dessmindre ville lemna dessa beslut åsido och till Konungen framföra Herr *Stjernsvärds* förslager, hvilka Ståndet aldrig, hvarken i deras helhet eller i detailerne, ansett för antagliga: jag har sagt, att skrifvelseförslaget innehåller allt detta, och jag har varnat emot att *blindvis* antaga det blott för de obestämda, men klingande phraser, det innehåller. Jag tror verkligen, att ordet *blindvis* aldrig kunde tjenligare och lämpligare användas, än på försöket att få en sådan skrifvelse af Borgare-Ståndet antagen. Jag ber och jag önskar ännu en gång, att Ståndet icke låter det betänkliga uti innehållet af denna skrifvelse öfverskylas af den utmärkta skriftställareförmåga, som i det yttre derpå blifvit använd. Då jag först yttrade mig om skrifvelseförslaget, visste jag ej, att, liksom efter aftal, Herr *Billström* skulle supplicera om borttagande af paragraphen, rörande de *Stjernsvärdska* förslagen, och att Herr *Petré* skulle derpå ingå. Jag trodde, att den sednares mening verkligen

var, att få hela skrifvelseförslaget igenom, hvilket jag och många med mig tyckte vara något starkt, äfven då försöket utgick ifrån en så mäktig ledamot, som motionairen. Herr *Petré* har beklagat sig öfver de yttranden och omdömen, jag fällt, rörande hans motion och skrifvelseförslag. Om de funnits alfvarsamma och stränga, så kan jag ej hjelpa det, ej eller vill jag, om jag kunde; ty mina ord hafva blott gällt sak, och saken är alfvarsam. Deremot har den värde ledamoten lemnat grunderne för mitt anförande åsido och benämnt mina uppgifter och yttranden än för osanna, än för abderitiska. Häri ligger något sårande och personligen förolämpande, som förer tanken på 50 § Riksdags-Ordningen. Men jag tager från den värde ledamotens sida dylika tillmälen ganska lugnt. Det hörer till den värde ledamotens parlamentariska sedvanor att i sina gensvar lemna saken åt sitt öde och i stället kasta sig öfver motståndarens person. Jag är alltför van vid detta förfaringssätt från den värde ledamotens sida, att jag skulle derå göra synnerligt afseende. Mera fäster jag mig vid en annan osed, som väl icke eller är hos samma ledamot någonting nytt, men som dock aldrig bör lemnas opåtaldt. Jag menar hans insinuation att jag minst skulle vara berättigad att fälla ett omdöme om Herr *Stjernsvärds* förslager, då Herr *Petré* hade sig enskildt bekant, att jag lofvat Herr *Stjernsvärd* upprättelse för yttranden, som jag haft i en annan fråga, utan att jag sedermera uppfyllt detta löfte. — Jag vore frestad säga, att det fordras mycken dristighet eller snarare oblyghet, för att i en offentlig discussion framdraga ett enskildt förhållande. Likväl, på det ingen må tro, att jag skyr att framlägga det förhållande, hvarpå Herr *Petré* ansett för passande att hänsyfta, tillåter jag mig att anföra saken så, som det dermed förhåller sig. Den är främmande för discussionen, jag vet det; men då Herr *Petré* begagnat den vetskap, han genom ett enskildt förtroende erhållit, till ett medel för angrepp på min caractèr, måste jag vara berättigad att anföra sjelfva facta. Dessa äro helt enkelt följande. Då déchargebetänkandet här discuterades, förekom bland annat målet om utgifvandet af Militair-Författningssamlingen eller af Tjenstgörings-Reglementet. Jag yttrade mig i denna fråga; — men erhöll kort derefter ett besök af Herr Capitaine *Stjernsvärd*, som på ett ganska höfligt sätt upplyste mig om några dithörande förhållanden och visade mig några handlingar, som förut icke voro mig bekanta; han gjorde detta, såsom han sade, för att närmare

utreda åtskilligt i anmärkningsmålet, hvarom han, enligt mitt i Borgare-Ståndet uppgifna yttrande, trodde mig icke ega full kännedom. Jag förklarade mig erkännsam för upplysningarne och sade, om i mitt yttrande till Borgare-Ståndets protocoll förekom någon oriktighet, skulle jag anse för en skyldighet att lika offentligt rätta den, då protocollet justerades. — När protocollet var uppsatt, genomgick jag detsamma och godkände det, sådant det af protocollsföranden var uppsatt, utan att, i afseende på uppgifter och facta, rörande förlagsrätten, finna ens den aflägsnaste anledning till rättelse eller ändring, — lika litet, som deri fanns något, som rörde Herr Capitaine *Stjernsvärd* personligen. — Det är denna obetydliga enskilda sak, som Herr *Petré* ej aktat för rof att offentligen framdraga. — Då, enligt Grundlagen, Konungen eger högsta befälet öfver krigsmakten till lands och sjös, kunna förändringar i krigsmaktens organisation, likasom i öfrigt uti grunderna för allmänna inrättningar af alla slag, icke af Rikets Ständer beslutas annorlunda, än önskningsvis, eller såsom underdåniga föreställningar, derå Konungen gör det afseende Han för Riket nyttigt finner; men till besluts fattande i en sådan fråga fordras tre Stånds bifall; i annat fall förfaller frågan. Någon underdånig framställning, rörande krigsmaktens förändrade organisation, har ej blifvit af Rikets Ständer, på sätt 75 § Riksdags-Ordningen bjuder, besluten. Ett Stånds eller två Stånds mening får deremot icke till Konungen framföras i ett ärende af denna art. Man måste respectera dessa af Grundlagen stadgade former, äfven från Rikets Ständers sida, om man vill fordra Grundlagens noggranna helgd från Regeringsmaktens sida. Jag fortfar i min tanka, att Herr Talmannen af dessa grunder bör anse sig förhindrad att göra proposition på Herr *Petrés* förslag; men om den göres, då ber jag högtärade Ståndet noggrannt och väl öfverväga vigten af det beslut, som fattas, och att ej låta sig inledas på en bana, der Grundlagarne icke mera lemna något rättesnöre för åtgärderna.

Herr *Falhem:* Jag kan icke finna, att Grundlagen lägger hinder i vägen för Borgare-Ståndet att aflåta den ifrågaställda underdåniga skrifvelsen. Jag är öfvertygad, att Kongl. Maj:t skall nådigt upptaga densamma destoheldre, som till och med den talaren, som först yttrade sig i ämnet, måst medgifva, att skrifvelseförslaget är uppsatt på ett förtjenstfullt sätt och i lämpliga ordalag. I hvarje fall finnes allt skäl att bifalla motionen. En reorganisation af försvarsver-

ket skulle kunna ske med synnerlig besparing, såvida förslaget dertill uppgöres af sakkunnige män, och man kan med skäl hoppas, att frågan, i händelse Kongl. Maj:t skulle vid nästa Riksmöte framlägga ett motiveradt förslag, hvarigenom en förbättring i landtförsvaret, till lindring för de skattdragande, beredes, skall kunna erhålla en lycklig framgång. Sedan Herr *Petré* medgifvit, att skrifvelsen må rättas, så som om den endast skulle från Borgare-Ståndet aflåtas, samt att hänvisningen till Herr *Stjernsvärds* förslag må ur skrifvelsen utgå, lärer någon vidare modifiering i densamma icke erfordras. Alldraminst bör det ankomma på Expeditions-Utskottet att besluta några jemnkningar deri. Jag slutar med att begära bifall till förslaget.

Herr *Petré:* För att vara så kort, som möjligt, och med föranledande af discussionen, får jag förklara, att jag, för min del, antager Herr *Hallings* förslag om tillsättande af en särskild redactionscomité, till ledamöter hvari jag föreslår Herrar *Björk*, *Billström* och *Ekenman*.

Herr *Norin:* Sedan nu Herr *Petré* gjort denna concession, förenar jag mig uti Herr *Ekenmans* yttrande. Hvad angår redactionscomitéen, tror jag, att det icke skulle skada, om Herr *Petré* sjelf deruti inginge, såsom fjerde man.

Herrar *Wærn* och *Falhem* instämde.

Herr *Ekenman:* För den händelse, att Ståndet skulle utse mig, såsom ledamot i redactionscomitéen, får jag, med tacksamhet för förtroendet, förklara, att jag är villig åtaga mig detsamma; dock skulle jag önska, att Herr *Petré* jemväl komme att i comitéen ingå.

Öfverläggningen förklarades slutad; hvarefter Herr Talmannen framställde följande proposition:

»Beslutar Borgare-Ståndet, att till Kongl. Maj:t ingå med en särskild underdånig skrifvelse, rörande en förändrad organisation af landtförsvaret, uppsatt af 4 ibland Ståndets ledamöter, i den syftning, Herr *Petrés* skrifvelseförslag utvisar?»

Härtill svarades blandade *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

Herr *Lagergren:* I detta särskildta fall anser jag mig icke böra deltaga uti den begärda voteringen, innan jag till protocollet reserverat den förklaring, att den af Herr Talmannen framställda propositionen efter min tanka icke är grundlagsenlig.

Derefter uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som vill, att Borgare-Ståndet må till Kongl. Maj:t ingå med en särskild underdånig skrifvelse, rörande en förändrad organisation af landtförsvaret, uppsatt af 4 bland Ståndets ledamöter i den syftning, Herr *Petrés* skrifvelseförslag utvisar, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, anser Ståndet en dylik underdånig skrifvelse icke böra aflåtas.»

I vanlig ordning anställdes votering, som utföll med 20 *Ja* emot 13 *Nej*, i följd hvaraf Ståndets beslut var fattadt, i enlighet med *Ja*-propositionen.

Härefter utsågos Herrar *Björk*, *Petré*, *Ekenman* och *Billström* till comiterade i omförmäldta afseende.

§ 4.

Föredrogos följande Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 193, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition angående nya Trollhättecanal-Bolags-Directions underdåniga ansökning att få till skatte lösa gamla slussen vid lilla Edet.

Herr *Wærn:* Hos mig har uppstått tvifvelsmål, huruvida icke den fråga, som uti förevarande skrifvelse omförmäles, kan anses röra Riksgälds-Contoirets inkomster, enär den skattelösen, som för ifrågavarande sluss kan erhållas, ovilkorligen skolat ingå till nämnde verk. Denna åsigt framställde jag inom Stats-Utskottet, som dock var af annan tanka. Jag underställer den nu Ståndets beprövande, och om min åsigt skulle delas, hvilken ostridigt innefattar en vigtig principfråga, så lärer en följd deraf blifva, att frågan, uti hvilken två Stånd stadnat emot två, bör behandlas, enligt 69 § Regerings-Formen. Om skattelösen ej blott är bisak, utan rättigheten till skatteköp så uteslutande hufvudsak, att man anser frågan derom vara den enda, som här är att taga i betraktande, så har jag orätt, men annars kan jag icke finna annat än att frågans afgörande bort öfverlemnas till förstärkt Stats-Utskott.

Herr *Halling:* Vid behandling af de många ärenden, rörande skatteköp, som vid Riksdagarne förekommit, har det, så vidt jag kan påminna mig, aldrig satts i fråga, att desamma röra Riksgälds-Contoirets inkomster, helst Ständerna endast hafva att bestämma, om försäljning till skatte får ega rum. Endast i den händelse Ständerna vilja bifalla skatte-

köpet och köpeskillingens belopp bestämmes, kunde den inverka på Riksgälds-Contoirets inkomster, och frågan kunna komma att dragas under förstärkt Stats-Utskott, men då detta nu ej är fallet, lärer intet hinder för bifall till ifrågavarande skrifvelseförslag förefinnas.

Herr *Norin:* På Stats-Utskottets bord hvilar en fråga af enahanda beskaffenhet med den, hvilken nu är föremål för olika åsigter. Jag hemställer derför, om icke pröfningen af förevarande skrifvelseförslag skall få anstå intill dess Stats-Utskottet inkommit med sitt Utlåtande. Den behandling, nämnda fråga der kommer att röna, torde för oss kunna utgöra någon ledning.

Herr *Halling:* Jag anser deremot att Rikets Ständer böra fatta sitt beslut, oberoende af Stats-Utskottet, som med den fråga, hvarom nu är öfverläggning, icke har det ringaste att skaffa. Riksdags-Ordningen tjenar så väl Rikets Ständer, som dess Utskott, deribland Expeditions-Utskottet är ett, till efterrättelse. Stats-Utskottet kan väl hysa sin särskilda tanka, men det bör icke inverka på Ständernas beslut. Derföre, och då ifrågavarande skrifvelseförslaget är af 2:ne Stånd redan godkändt, fortfar jag i yrkandet om bifall till detsamma.

Herr *Björk* instämde.

Öfverläggningen var slutad; och skrifvelseförslaget blef af Ståndet godkändt.

№ 194, angående ifrågaställda förändrade tullbestämmelser för raffineradt socker och sockersirap.

№ 195, angående den tillökade ordinarie soldat-roteringen i Riket.

Godkändes, hvart efter annat

och *№* 196, angående extra anslag till föremål, tillhörande Ecclesiastik-Departementets handläggning.

Godkändes, med rättelse af ett skriffel: »afstyrkte», i stället för: »aftryckte».

§ 5.

Herr *Rönblad* förnyade nu sin förliden dag gjorda anhållan om ledighet från Riksdags-göromålen; och blef densamma honom beviljad under trenne veckor från och med den 25 dennes.

§ 6.

Bordlades följande Utskotts-Betänkanden och Memorial:

Stats-Utskottets N:ris 333—335,

Lag-, samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens N:ris 31—33, samt

Expeditions-Utskottets *№* 13, hvartill rubrikerna i protocollet införas vid den slutliga föredragningen.

§ 7.

Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. 1/4 10 efterm.

In fidem.

August Rundqvist.

Den 22 Augusti.

Plenum kl. 7 e. m.

§ 1.

På derom gjord begäran, beviljades Herrar *Hjort* och *Kjöllerström* ledighet från Riksdags-göromålen, den förre under 14 dagar, och den sednare trenne veckor, räknade från den 29 i denna månad.

§ 2.

Herr Talmannen anmälde, det Herr Landt-Marskalken, enligt nu upläst skriftligt meddelande, tillkännagifvit Kongl. Maj:ts Nådiga vilja, att, sedan den af Rikets Ständers pröfning beroende vigtiga frågan om förändring i garantie-vilkoren för en jernvägsbana emellan Örebro och Hults lastageplats vid Wenern slutligen blifvit afgjord, omedelbart derefter afsluta Riksdagen.

Herr *Petré:* Jag vill endast upplysningsvis nämna, att, efter hvad mig förekommit, de flesta öfriga ärenden äro i det skick, att hinder för Riksdagens afblåsande å den förut förespeglade tiden icke kunna anses af den betydenhet, att afseende deruppå behölde fästas. Huru lång tid, som erfordras för jernvägsfrågans behandling, är svårt att förutse. Om man derpå skall använda den sorgfälliga pröfning, som ämnets vigt otvifvelaktigt kräfver, skola några få dagar icke blifva tillräckliga för denna frågas discuterande och afgörande; men tyvärr saknas icke anledning förutsätta, att man just vill,

det någonting skall komma att brista i handläggningen. Denna stora fråga fordrar åtminstone några dagar att discuteras inom Stånden, och derpå återlemnas till Utskottet för att ånyo behandlas. Då densamma derefter skall af Stånden på nytt pröfvas och slutligen, ifall meningen vore att gå den Grundlagsenliga vägen, afgöras uti Förstärkt Stats-Utskott, så inses lätt, att Riksdagen behöfver fortsättas till början af September. För min del, kan jag icke godkänna, att förslag om en jernvägs anläggande emellan Wenern och Köping skall, då saken saknar all föregående nödvändig beredning, utgöra hinder för Riksdagens afslutande. Jag skulle icke hafva afgifvit denna förklaring, om jag icke ansett berörde frågas upptagande vid innevarande Riksmöte sprida ett dystert sken öfver de Riksdagens personligheter, som tyckas anse, att man härutinnan icke behöfver fästa afseende på formerna, utan att man, obesvärad af dem, må betraktas oförhindrad att använda alla medel utan undantag, för att fortskynda saken till sitt i förväg föresatta mål.

Herr *Wærn:* Det har varit ledsamt att höra den siste värde talaren uppträda på sådant sätt, som skett, emot den underrättelse, Herr Talmannen behagat meddela. Då den omförmälda frågan är af utomordentlig vigt, hade jag föreställt mig, att ingen kunnat annat, än med känslor af tacksamhet erfara, det Kongl. Maj:t behagat lemna tid till denna frågas afgörande. Att nämnda fråga, då den inkommer till Stånden, skulle ovilkorligen behöfva derifrån återremitteras, kan jag icke förstå. Om Utskottet skulle lyckas att så uppställa Betänkandet, att detsamma kunde genast bifallas, vore det väl så mycket bättre, i annat fall blifver väl Betänkandet återremitteradt, men ingalunda, för att Stånden må erhålla tid att närmare besinna sig. Herr *Petré* har meddelat en högst curieuse underrättelse, att nemligen frågan ej skulle vara motionerad. Han har likväl vid Riksdagens början hört mig derom väcka motion, och för några veckor sedan har jag till Utskottet öfverlemnat åtskilliga upplysningar och tabeller i ämnet.

Herr *Norin:* Jag vet ej, om jag rätt uppfattat Herr *Petrés* yttrande; men om så skett, måste jag uttrycka min stora förundran deröfver, att Herr *Petré* ansett sig kunna ifrågasätta behörigheten af Kongl. Maj:ts beslut. Mig synes detta vara högt öfver vårt bedömande, hvarföre ock Herr *Petré* bort innehålla med något yttrande deröfver. Hvad nu beträffar Herr *Petrés* uppgift om göromålen inom Utskotten, hade jag i sanning icke trott, att det kunnat undfalla Herr *Petré*, det göromålen inom Stats-Utskottet ännu icke hunnit afslutas. Så t. ex. är Reglementet för Riksgälds-Contoiret ännu icke afslutadt. Hos Stats-Utskottet hvilar dessutom en ganska vigtig fråga, nemligen om ett lån till Barnhuset, hvilken fråga ännu icke blifvit behandlad på den afdelning af Utskottet, der Herr *Petré* sitter. Äfven åtskilliga mindre ärenden äro ännu ej af Utskottet behandlade. Då det tyckes vara Herr *Petrés* mening, att nu draga under discussion jernvägsfrågan, får jag, enär densamma ännu ej till Ståndet inkommit, hemställa, att vi måtte återgå till dagordningen. Då nyssberörde fråga emedlertid blifvit angifven, begagnar jag tillfället att omnämna, hurusom frågans behandling gifvit anledning till den förmodan, att man genom tidsutdrägt söker att förstöra densamma. Herr *Petré* har sjelf föranledt uppehåll med densamma och visat ojäfaktiga prof på att vilja tillintetgöra hela frågan.

Herr *Petré:* Till en början vill jag förklara, det jag ingalunda haft för afsigt att nu inleda någon discussion om den nog i sinom tid upplefvande jernvägsfrågan. Den första delen af Herr *Norins* yttrande vill jag förbigå, men den sednare måste jag tillbakavisa, såsom fullkomligt obehörig. Inom Utskottet har jag ej särdeles många gånger i nämnde fråga tagit till ordet, och ehuru Herr *Norin* emot mig personligen riktat klander, har hans mening dock utan tvifvel varit, att dymedelst åtkomma en Utskottets personlighet, som han ej ansett sig tillständigt namngifva. Jag vill således upplysa, att Herr *Norin* omöjligt kunnat tillåta sig den obefogade insinuation, som från honom utgått, derest icke en egenskap af partiskhet här hade fattat honom. Frågan om anläggning af en jernväg mellan Köping och Wenern kan i sanning behöfva oändligt mycket längre tid, än som varit Utskottet förunnad, i fall meningen vore, att densamma skulle samvetsgrannt och pligtskyldigt undersökas, pröfvas och afgöras. Om Utskottets Betänkande redan i morgon kan afsändas till Expeditions-Utskottet, tror jag, att sådant bevisar snarare brådska, än dröjsmål. Planen är, att Betänkandet skall kunna om Måndag bland Ständerna utdelas, och om Onsdag förekomma till definitiv behandling. Slutligen vill jag upplysa Herrar *Wærn* och *Norin* om ett af dem begånget misstag, i afseende å min anmärkning mot prolongation af Riksdagen. Jag finner ganska väl, att Kongl. Maj:ts Regering måhända icke kunnat undgå, att för jernvägsfrågans skull prolongera

Riksmötet, men vi känna ännu icke, huruvida anmälan härom inom Konungens Stats-Råd egt rum. Min anmärkning träffar deremot den motionaire, som bragt denna fråga under pröfning, oaktadt formen derigenom blifvit eftertänkligt öfverträdd. Regeringen har naturligtvis deruti ingen andel, ehuru det väl skulle kunna vara en möjlighet, att hon icke ogerna sett, att detta vidlyftiga och i Statens affairer djupt ingripande förslag blifvit i Riksdagens yttersta tidpunkt utkastadt, till en bitter kamp emellan Rikets Ständer.

§ 3.

Föredrogs ånyo Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 27, i anledning af väckta motioner om ändring i de, angående fattigvården samt rörande försvarslöse och kringvandrande personer, gällande bestämmelser.

Härvid förekommo:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 och *9 punkterna.*

Biföllos, hvar efter annan.

10 punkten.

Herr *Rinman:* Om det varit Utskottets mening, att detta stadgande endast skulle afse de fall, då fattigvården upphör, gillar jag detsamma; men om samma stadgande skulle sättas, i stället för det gamla, synes mig förslaget icke böra godkännas. Det gamla stadgandet är nödigt att bibehålla, ty eljest skulle det lätteligen kunna hända, att man dolde undan tillhörigheter till personer, som af fattigvården åtnjöto understöd, och risquen blefve då ej större, än att man finge betala för fattighjonet. Skulle någon dö på fattighus, bör väl all hans egendom, fortfarande, tillfalla fattighuset, hvaremot, om fattigunderstödet upphör, jag icke har att erinra mot det föreslagna stadgandet.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Naturligtvis utgör detta stadgande blott ett tillägg till det nu befintliga, men ingalunda någon inskränkning af detsamma. Det föreslagna stadgandet innebär ett förtydligande och bör således antagas.

Discussionen var slutad, och 10 punkten bifölls.

Herr *Rinman* reserverade sig.

11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 och *19 punkterna.*

Biföllos, hvar efter annan.

Utskottens yttranden, pag. 23, 24, 25, 26 och 27.

Biföllos, hvart efter annat.

§ 4.

Föredrogos ånyo Stats-Utskottets Memorial och Utlåtanden:

№ 333, med uppgift å statsfyllnads-summan samt det för Riksgälds-Contoirets utgifter erforderliga belopp.

Biföllos.

№ 334, med förslag till sammanjemnkning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, i anledning af Utlåtandet, № 303, angående väckta motioner om vidtagande af nödiga controler å användande af städernas tolagsmedel för dermed afsedda ändamål.

Lades till handlingarne; och

№ 335, i anledning af väckt motion om afskrifning af räntan å anmärkningsmedel, ådömda förre Regimentsskrifvaren, Fältkamereraren P. A. Arell.

Herr *Wærn:* Jag kan omöjligt finna annat, än att Rikets Ständer redan afgjort denna fråga. En Ledamot af Bonde-Ståndet har nemligen vid Riksdagens början väckt motion om afskrifning af såväl capitalskulden, som räntan. Denna motion blef af Stats-Utskottet afstyrkt och Utlåtandet af Rikets Ständer bifallet. Nu åter är det fråga om afskrifning af endast räntan; och då, såsom jag nyss yttrat, det för mig är omöjligt att finna annat, än att Rikets Ständer redan beslutat, att ingen afskrifning får ega rum, af hvilken anledning jag ock inom Utskottet yrkade, att den sednare frågan icke borde till någon åtgärd föranleda, anhåller jag om återremiss.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Jag anhåller om uppläsning af Stats-Utskottets i denna fråga förut afgifna Betänkande.

Herr *Gråå:* Uti den första motionen, rörande ifrågavarande ämne, föreslogs afskrifning af både capital och ränta, men detta förslag blef af Rikets Ständer ogilladt, hvaremot uti den motion, som nu är under behandling, endast afskrifning af räntan blifvit begärd. Då det alltid måste vara fördelaktigt för Staten, att capitalet erlägges, och, i händelse afskrifning af räntan icke beviljas, det är att befara, att hvarken capital eller ränta kommer Staten tillgodo, tillstyrker jag bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Norin:* Jag vet ej, om jag rätt uppfattat Herr *Wærns* anmärkning. Mig föreföll det, såsom rörde densamma formen, och att frågan borde förfalla. Angående formen, så har nyligen en dylik sak, nemligen angående afskrifning af ett lån till Hernösands domkyrka, utgjort föremål för Ståndets behandling. Den motion, hvarigenom en begäran framställdes om afskrifning af detta lån till capital och ränta,

blef afslagen, hvaremot den sedan väckta motionen om räntans afskrifning bifölls. Således synes exemplen tala lika mycket för, som emot denna fråga. Nog kunna anmärkningar framställas, men då motionen blifvit remitterad, bör den väl ock komma under öfverläggning. I sjelfva saken har Herr *Gråå* redan lemnat nödiga upplysningar. Uti den första motionen, angående Arell, yrkades afskrifning af såväl capital, som ränta. Nu deremot är det fråga endast om räntan. Dessutom finner man af Utskottets Utlåtande, att, om detsamma afslås, kan Statsverket icke få så mycket, som nu blifvit föreslaget, ty, i sådant fall, kan Arell ej behålla sin plats i Arméens pensionscassa. Staten skulle derigenom beröfvas en inkomst och Arells maka och barn ett behöfligt understöd. På dessa ömmande skäl bifaller jag Utlåtandet.

Herr *Petré:* Hvad sjelfva formen här angår, så var Stats-Utskottet af den åsigt, att, då motionen blifvit remitterad, måste den ovilkorligen upptagas till pröfning, och som vid pröfningen deraf förekommo sådana omständigheter, att det syntes förenligt med så väl Statens bästa, som en enskild persons välfärd, att bifalla afskrifning af det den sistnämnda ådömda räntebeloppet, har Utskottet sådant tillstyrkt, och jag anhåller äfven nu om proposition på antagande af Utskottets förslag.

Vice Talmannen Herr *Halling:* För att ådagalägga, att formen, vid denna frågas behandling, blifvit iakttagen, ber jag få erinra, hurusom den först väckta motionen, efter en kort relation om hvad Arell blifvit dömd att utgifva, afsåg, »att såväl afskrifning af de ännu obetaldta anmärkningsmedlen måtte beviljas, som ock att redan innehållna 2,100 R:dr Banco måtte Fältkamereraren Arell återställas, samt att, om den ifrågavarande restitutionen ej kunde medgifvas, Rikets Ständer torde anse billigt, att den uti Arells concurs bevakade anmärkningsprocent måtte ifrån förenämnda 2,100 R:dr afdragas, så att Kammar-Rättens revision deraf njöte sin andel, i förhållande till öfriga oprioriterade fordringsegares procentutdelning af Arells tillgångar». Man kan, efter genomläsning häraf, väl icke påstå, att motionairen med tydliga ord begärt afskrifning af räntan, eller att frågan derom redan blifvit afgjord. Strängt taget, är väl så förhållandet, men då frågan rörer en enskild persons välfärd, och han visat redo för hvad honom kommit tillgodo, tror jag, det man med allt skäl kan lemna sin röst till bifall af Stats-Utskottets förevarande Utlåtande, helst Staten återfår sjelfva capitalbeloppet, hvilket ej så ofta inträffar.

Discussionen ansågs slutad och Stats-Utskottets Utlåtande, № 335, bifölls.

Emot beslutet reserverade sig Herr *Wærn*, enär ett Rikets Ständers beslut derigenom blifvit upprifvet.

§ 5.

Föredrogos ånyo Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkanden:

№ 31, i anledning af särskilda motioner, i fråga om inskränkning uti eller upphäfvande af rättigheten för husbonde att tilldela tjenstehjon husaga.

Herr *Gustafsson:* Jag anser mig böra för Ståndet tillkännagifva, hvilket äfven kan synas deraf, att jag låtit anteckna mig, såsom reservant, att jag icke deltagit i det beslut, hvartill de sammansatta Utskotten kommit. Under frågans behandling hörde jag, till min stora förvåning, Preste-Ståndets Ledamöter i de sammansatta Utskotten vara de första att tala till förmån för »karbasens» användande, och Bonde-Ståndets Ledamöter instämde häri. Jag, för min del, är öfvertygad, att man, på humanitetens vägnar, nu hunnit så långt, att kroppsligt straff ej vidare skall behöfva användas, för att förmå tjenare att fullgöra deras skyldigheter. Man sökte inom Utskotten visa, att måttlig husaga skulle vara nyttig och gagnelig, men man kunde icke komma öfverens om hvad, som med måttlig husaga förstods, och emedan en gräns i detta afseende icke låter sig bestämmas, utan agan, så länge sådan är tillåten, så lätt kan gå till öfverdrift, instämmer jag med motionairerne, Herrar *Berg* och *Winge*, samt yrkar afslag å förevarande Betänkande.

Herr *Petré:* För min del, är jag öfvertygad, att rättigheten att utdela husaga sällan ifrågakommer till begagnande hos andra, än dem, som äro behäftade med en viss råhet i lynnet. Jag tager också för gifvet, att en och hvar, som gjort sig förtrogen med humanitetens fordringar och tidens kraf, icke skall göra bruk af ett från flydda tider qvarstående medel, bevis på verkningar af en lagstiftning, som från sjelfva träldomen räknar sina anor. Om man således, utan fara för misstag, kan antaga, att husaga, såsom näpst, sällan användes annat, än af personer med grofva seder, eller under inflytelsen af en tillfällig öfverilning, så finnes ej eller någon garantie, att den, som begagnar sig af denna rätt, stadnar vid det stadium, som ej kan öfverträdas, utan att

omedelbarligen falla i grymhetens excesser. Att det ifrågavarande Betänkandet kunnat utgå från de sammansatta Lag- och Economie-Utskotten, hvilka, så talrika, som de äro, borde representera den största bildningen hos Rikets Ständer, är en beklaglig iakttagelse ifrån denna Riksdag. Då emedlertid Riksdagens slut tilläfventyrs inom få dagar är att emotse, torde det vara föga gagneligt, att uttrycka ett vidlyftigare ogillande, än att helt enkelt afslå Betänkandet.

Herr *Bosæus:* Såsom Suppléant i Lag-Utskottet, har jag deltagit i behandlingen af detta ärende, men, ehuru jag icke reserverat mig emot Utskottens beslut, har jag likväl ej med min röst biträdt detsamma. På sätt Herr *Gustafsson* anmärkt, uppstod ett oväntadt försvar för den i Betänkandet uttalade åsigten. I det afseendet vill jag gifva förfäktarne af denna åsigt rätt, att frågan ej uteslutande får bedömas efter andra länders exempel, och att man ej bör fästa sig vid begångna missbruk, ty emot sådana har lagen straff, och man ser dem ej sällan utgöra föremål för laga åtal, men, lika med Herr *Petré*, anser jag tiden nu vara inne, att ur lagen borttaga den omtvistade bestämmelsen; den är vanärande, och erfarenheten har visat, att genom detta medel någon förbättring icke egt rum. I sin argumentation hafva de sammansatta Utskotten ställt tjenstehjon i jemnförelse med andra familjemedlemmar, och derigenom kommit till den slutsats, att tjenstehjon, i likhet med husfadrens egna barn, böra vara aga underkastade. Just på samma jemnförelse vill jag deremot grunda ett alldeles motsatt resultat; ty inom familjelifvet förekommer sällan, att barn, sedan de hunnit till mognare förstånd, eller, med andra ord, upphört att vara, hvad man kallar öfvermaga, tillrättavisas med kroppslig aga, emedan man vid den åldern lättare kommer till det åsyftade målet genom föreställningar, som tala till förståndet. En Ledamot af Bonde-Ståndet ifrån någon af de södra provincerna anmärkte i Utskotten, att i hans hemort vore methoden absolut nödvändig, att han med densamma uträttat mycket till sina tjenares förbättrande, och att han, den förutan, ofta skulle hafva haft svårt att reda sig med tredskande tjenare. Möjligtvis kan en sådan olikhet i folklynnet förefinnas, men säkert är, att i min hembygd har man ej behof af husagas användande, för att komma tillrätta med sina tjenare. Enskildt har jag funnit, vid handhafvande af policeordningen, att det är lättare att corrigera med föreställningar, än med kroppslig aga. Jag betviflar således mycket vigten af den värde Ledamotens af Bonde-Ståndet argument. Också medgaf man tämligen allmänt i Utskotten det förhatliga af husaga, men ansåg ändock icke rådligt att afskaffa densamma, och trodde den i synnerhet vara ett högst verksamt afskräckningsmedel i större städer för fabriksarbetarne. På de skäl, jag härofvan angifvit, yrkar jag afslag å Betänkandet.

Herr *Winge:* Såsom motionaire och reservant, har jag med särdeles tillfredsställelse åhört de föregående talarne. Det har understundom händt, att man i Utskotten fått höra meningarne uttryckta så, att man bort kunna förvänta ett helt annat resultat, än Betänkandet sedermera utvisar, och sådant har äfven förhållandet varit i denna fråga. Af prémisserna har man sannerligen svårt att inse, det slutsatsen skall blifva sådan den är. Så sägs i Betänkandet, att bestämmelsen, angående husaga, så mycket hellre bör qvarstå i lagen, som husaga så sällan användes; men mig synes det deremot obehöfligt och oriktigt, att ett stadgande, som icke behöfver tillämpas, ändock skall i lagen bibehållas. Jag delar helt och hållet Herr *Bosæi* åsigt derutinnan, att, då barn hunnit till mognare ålder och deras förstånd blifvit utveckladt, verka förmaningar på dem långt bättre, än stryk. Så mycket mer oväntadt måste det då förefalla, att Ledamöterna af det lärda Ståndet inom Utskotten påyrkat, hvad de tvärtom, och i främsta rummet de, hade bort afstyrka, ty christna läran bjuder mensklighet och försonlighet. I gällande lag stadgas, att, om tjenare förgår sig emot husbonde, skall straffet vara urbota, men att husbonde deremot eger tilldela sin tjenare måttlig husaga. Hvad, som med måttlig aga förstås, har dock lagen ej närmare bestämt. Den tjenare, som kan tycka sig hafva blifvit öfver måttan agad, vinner sällan någon upprättelse. I stad är han dock i detta hänseende bättre gynnad, men på landet får han vänta till nästa lagtima ting, hvarefter målet tilläfventyrs kan utdragas i åratal. Utskottens raisonnement synes mig kunna i korthet sammanfattas i orden: husaga behöfs ej, men stadgandet derom bör likväl qvarstå. Den motsägelse, som ligger häri, lärer icke hafva undfallit någon. Jag yrkar, att Betänkandet måtte, med ogillande, läggas till handlingarne.

Herr *Lagergren:* Då Herrar *Gustafsson* och *Winge* funnit för godt att här säga, det Preste-Ståndets Ledamöter inom de sammansatta Utskotten yttrat sig för husagans bibehållande, så hade sanningskärleken och aktningen för an-

dras öfvertygelse bort uppmana samma Herrar att äfven tillkännagifva de motiver, som jag är öfvertygad yttrades för den mening, som Preste-Ståndets Ledamöter försvarade inom Utskottet, nemligen att de, i följd af deras fullständiga kännedom af förhållanderna på landsbygden, ansågo betänkligt att för närvarande afskaffa husagan. Preste-Ståndet står ingalunda efter något annat Stånd i sann humanitet, tvärtom torde det, såsom det ock bör vara, i dessa delar snarare förelysa de öfriga med sitt exempel. Beskyllningen emot Preste-Ståndets Ledamöter hade således gerna kunnat uteblifva; den visar en benägenhet att kasta skugga på andras motiver, som af hvarje opartisk måste ogillas. I afseende på sjelfva saken, gillar jag i allmänhet, hvad Utskotten anfört, och fäster mig hufvudsakligen dervid, att, så länge lagen bibehåller stadgandet om årsstädja och årstjenst, hvilket stadgande tillkommit i arbetarnes och tjenarnes eget interesse, och i samma interesse måste i vårt land qvarstå, så länge bör äfven i lagen hotet af husaga qvarstå. Detta stadgande föranleder sällan missbruk och ifrågakommer äfven sparsamt till begagnande, men det sammanhänger så nära med stadgandet om årstjenst, att, om förstberörde bestämmelse skall ur lagen uteslutas, är det äfven oundgängligen nödvändigt. att husbonde erhåller rättighet att, när som helst, skilja sig ifrån sina tjenare. Detta sednare är emedlertid högst betänkligt. Om det i andra länder, med mildare climat, lättare tillfredsställda lefnadsbehof, högt uppdrifven industrie och vidsträckta arbetsföretag, kan gå an att på obestämd tid antaga tjenstehjon, utan att desse, vid en oförmodad uppsägning från deras tjenst, komma i förlägenhet för annat arbete, så vore likväl ett dylikt förfaringssätt hos oss ganska vådligt. Här, hvarest så få arbetstillfällen gifvas, särdeles under de långa vintrarna, skulle ett under annan, än vanlig flyttningstid uppsagdt tjenstehjon i de flesta fall råka i djupaste armod och elände. Jag återkommer således ännu en gång till det påstående, att, så länge stadgandet, angående årstjenst, anses böra qvarstå, så länge bör äfven husbonde bibehållas vid sin rätt att utdela husaga, så vida man icke vill på landsbygden se husbönder förvandlade till slafvar under druckna och våldsamma drängar; hvilket tyvärr äfven nu icke sällan inträffar i aflägsnare trakter, der bränvinssupandet kommit rätt i flor; och utur denna synpunkt yrkar jag bifall till Betänkandet.

Herrar *Collén*, *Ek*, m. fl., instämde.

Herr *Berg:* Såsom motionaire, har jag med fägnad förnummit det gillande omdöme, saken ifrån åtskilliga talare erhållit, och på de af dessa talare angifna skäl, förenar jag mig med dem i begäran om afslag.

Herr *Gustafsson:* Med nog mycken värma har Herr *Lagergren* uppträdt emot mig, derföre att jag dristat upplysa, att Preste-Ståndets Ledamöter voro de första, att inom de sammansatta Utskotten taga husagan i försvar. Oaktadt detta ogillande från en Ledamot, måste jag än en gång uttrycka min förvåning deröfver, att just de, som, i följd af deras kall, hade bort föreslå helt andra medel för ohörsamma tjenares återförande till deras pligt, voro de första att tala i karbasens interesse. Vid sådant förhållande bör det ej förundra, att Bonde-Ståndet kunnat hylla samma åsigt. Jag har i 30 år varit husbonde, men likväl aldrig behöft använda husaga. En del hafva sagt, att, ehuru det tilläfventyrs vore mindre lampligt att använda husaga, borde dock rättigheten dertill qvarstå, såsom skrämskott för tjenstefolket; men det blir ju samma förhållande, som då man söker skrämma barn för »*busen*», och jag öfverlemnar åt hvar och en att bedöma, hvad verkan sådant skulle hafva på äldre personer. Man måste väl medge, att man med sådane personer bör komma längre, om man tilltalar dem på förståndets vägnar. Jag förnyar min anhållan om afslag å Betänkandet.

Herr *Sundler:* Då jag vid föregående Riksdagar ifrat för afskaffandet af denna för vårt tidehvarf så barbariska lag, finner jag mig äfven nu uppmanad att tillkännagifva mitt ogillande af Lag- och Economie-Utskottens förevarande Betänkande. En talare har påstått, att årstjenst och husaga stodo i oskiljaktigt samband med hvarandra, men jag kan icke dela denna åsigt. Jag tror, att den husbonde, som rätt behandlar sina tjenare, aldrig skall behöfva använda husaga; han eger, om han förstår och vill begagna dem, så många andra medel, hvilka långt kraftigare, än stryk, bidraga till den åsyftade tillrättavisningen.

Herr *Björk:* Man har här redan så tillräckligt framhållit husagans oförenlighet med begreppet af menniskovärde, att jag anser öfverflödigt att ur den synpunkten tillägga något vidare. Man jag har derförutan åtskilligt att anmärka mot det sätt, hvarpå de sammansatta Utskotten kommit till förevarande resultat. Utskotten erkanna i början af Betän-

kandet den åsigt vara riktig, att förhållandet emellan husbonde och tjenare grundar sig på ett dem emellan ingånget fördrag, men söka sedan visa, att detta fördrag, sådant det i allmänna lagen och gällande legohjonsstadga framstår, har en egendomlig caracter, som gör det helt och hållet olika med andra fördrag, och säga slutligen att husagan ej grundar sig på fördrag. Utskotten komma således derhän, att husagan icke stödjer sig på den af Utskotten för tjenstehjonsförhållandet antagna grund. Men då häraf synes, att Utskotten medgifvit, det lagen icke godkänt fullt samma grund, som af Utskotten blifvit, såsom riktig, ansedd, tyckes det, som hade de sammansatta Utskotten bort vara angelägna om, att lagen, i hvad den rörer tjenstehjonsförhållandet, blifvit rättad i öfverensstämmelse med den godkända grunden. Vår lag i denna del skiljer sig också föga från förra seklers. För att rätt fatta, huru litet detta kan stå tillsammans med humanitetens fordringar under närvarande tid, bör man erinra sig, att tjenstehjonsförhållandet utgått ifrån träldomen, och att ett och annat stadgande, derom påminnande, kommit att i gällande lag inflyta. Då emellertid Utskotten, som medgifvit, att tjenstehjonsförhållandet grundar sig på fördrag emellan *fria contrahenter*, dermed förkastat slafveriet, hade det äfven, såsom jag redan antydt, varit Utskottens skyldighet att tillse, det allt, som derom bär vittne, blifvit utbytt mot stadganden, mera öfverensstämmande med den, såsom riktig, antagna grunden. Jag påminner mig nu en tjenstehjonsstadga från medlet af förra seklet, som innehöll, bland annat, att allmogen icke fick behålla öfver ett visst antal af sina barn hemma, sedan dessa uppnått en viss ålder, äfven om föräldrarna icke saknade förmåga att föda och uppfostra barnen, och detta i intet annat syfte, än att underlätta tillgången på tjenstehjon. Huru öfverensstämmer en sådan lagstiftning med den antagna grunden? — Utskotten säga, att det ej kan vara vanärande att erhålla husaga. Min öfvertygelse är deremot, att en sådan bestraffning af de fleste anses, såsom i hög grad förödmjukande, och att den, tillämpad på personer med aldrig så liten finkänslighet, ganska lätt kan leda till brott. Brott, angående husbondes våldförande, härleda sig nemligen merändels ifrån husbonderättens missbruk. I den mån missbruk af lagen skyddas, i samma mån framkallar lagen sjelf brott. Vidare säga Utskotten, att den åsigt på sednare tiden gjort sig gällande, att det patriarchaliska förhållande emellan husbonde och tjenare, hvarpå Utskotten häntydt, numera i verkligheten icke eger rum. Utskotten hafva här kallat åsigt, hvad som likväl är ett verkligt factum. Det hade, efter mitt begrepp, varit mera värdigt att icke söka dölja detta, utan i stället söka lämpa lagen efter verkligen exsisterande förhållanden. Sedermera anföra Utskotten, att i tjenstehjonsstadgan icke böra vidtagas partiela förändringar, utan att på samma gång borde ändras allt, hvad af den föreslagna förändringen kunde vara beroende. Jag medgifver detta, och tror, att det varit Utskottens skyldighet att tillse, om, till följd af husagans afskaffande, ett eller annat stadgande i öfrigt hade bort förändras, eller någon ny bestämmelse tilläggas. För min del, anser jag visserligen någon sådan ytterligare förändring icke vara behöflig, då i lagen i allt fall qvarstår rättigheten att få tredskande tjenstehjon ur tjensten vräkt, hvilket stadgande tyckes innebära ett tillräckligt skrämskott; men om sammansatta Utskotten ansett det vara betänkligt att borttaga husagan, utan att sätta något annat i stället, så hade Utskotten varit berättigade att derutinnan taga initiativet. Slutligen påstå Utskotten, att emot husagans missbruk finnes värn i lagen; men detta påstående är tilläfventyrs det största misstag, som Utskotten låtit komma sig till last. Något dylikt värn kan nemligen icke uppsökas i vår lag. Ännu kunde visserligen långt mera vara att anmärka, men det anförda torde vara tillräckligt, för att visa, att frågan icke erhållit den grundliga och noggranna behandling, hvaraf den varit förtjent, och som jag förnummit, att Riksdagen troligtvis kommer att räcka 14 dagar till, synes deraf, som skulle tiden icke lägga hinder i vägen för Utskotten att än en gång taga frågan i öfvervägande, för hvilket ändamål jag begär proposition på återremiss.

Herr *Hesselgren:* Såsom ledamot af Economie-Utskottet och reservant emot förevarande Betänkande, tror jag mig icke böra låta frågan passera, utan att yttra några ord. Jag skall dervid icke, såsom ett par talare före mig, söka framhålla dem, som talat för eller emot. Tvärtom vill jag vitsorda Herr *Lagergrens* uppgift, att de, som påyrkat husagans bibehållande, äfven gifvit skäl för deras mening. De hafva nemligen sagt, att husagans motståndare icke föreslagit något annat att sätta i stället, och så är verkliga förhållandet. Jag hörde många med stor humanitet tala för husagans afskaffande, men de visste ej, hvad som borde sättas i stället. För min del, tror jag tiden vara inne att ur lagen borttaga detta, från äldre tiden qvarstående stadgande, och min erfa-

renhet om förhållandet i hufvudstaden, hvarest tillämpningen af detsamma i betydlig mån aftagit och numera högst sällan ifrågakommer, säger mig, att sådant utan fara för husbönder låter sig göra. En husbonde har så många andra medel att skaffa sig gehör, och det är i de flesta fall hans eget fel, om han ej kan göra sig åtlydd annorledes, än genom stryk. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Herr *Winge:* Flera af de skäl, som tala för husagans afskaffande, hafva af Herr *Björk* bättre och klarare blifvit framställda, än jag förmått i min motion, och jag har derföre med särdeles tillfredsställelse afhört nämnde talare. Jag och Herr *Gustafsson* hafva af Herr *Lagergren* blifvit tillrättavisade, för det vi framställt förhållandet inom Utskotten vid frågans behandling derstädes. Ehuru Utskotten öfverlägga inom slutna dörrar, har jag likväl ända hittills aldrig hört någon vägra publicitet åt deras förhandlingar, och då det icke hörer så alldeles till det ovanliga, att en eller annan främmande person kan i Utskott erhålla tillträde under pågående öfverläggningar, ansåg jag det icke eller vara förbjudet att här redogöra för hvad under behandlingen af nu ifrågavarande ärende sig tilldragit. Visserligen tituleras Preste-Ståndet Högvördigt, men deraf följer ej, att det äfven är ofelbart. Jag kan således ej medgifva, att jag gjort mig saker till den erhållna tillrättavisningen, eller på något sätt öfverskridit gränserna för det tillbörliga.

Herr *Brinck:* Jag har alltid trott, att den husbonde, som icke genom exemplet af sitt eget uppförande, och ej utan husaga kan styra sina tjenare, gör bäst att skilja sig ifrån dem, ty der är bandet af förtroende mellan husbonde och tjenare brustet. I sjelfva saken instämmer jag med Herr *Björk*, och yrkar återremiss. Om de sammansatta Utskotten endast hafva vilja, betviflar jag icke, att tiden skall medgifva, att taga frågan under nytt öfvervägande.

Discussionen var slutad; och Herr Talmannen framställde proposition på bifall till Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 31, hvarpå svarades *Ja* och *Nej*, äfvensom votering begärdes.

I anledning häraf, och sedan de talare, som yrkat afslag, derifrån afstått och förenat sig i begäran om återremiss, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

»Den, som godkänner Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 31, i anledning af särskilda motioner, i fråga om inskränkning uti eller upphäfvande af rättigheten för husbonde att tilldela tjenstehjon husaga, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet återremitterat samma Betänkande.»

Votering anställdes härefter i vanlig ordning och utföll med 17 *Nej* emot 16 *Ja*, i följd hvaraf Betänkandet var till de sammansatta Utskotten återremitteradt.

№ 32, i anledning af väckta motioner om afskaffande af prygelstraffet och andra extra-judiciela bestraffningar inom krigsståndet.

Herr *Petré:* I sammanhang med Ståndets beslut öfver den förra frågan eller om inskränkning uti och upphäfvande af rättigheten för husbonde att tilldela tjenstehjon husaga, hemställer jag, att Ståndet äfven måtte återremittera förevarande Betänkande. Det är bekant, att prygelstraffet qvarstår sedan äldre tider, såsom en stämpel på dessa tiders råhet och grymhet. Om prygelstraffet skulle tillämpas i all sin stränghet, kan det medföra döden. Det högsta prygelstraffet kan ej uthärdas, om det exsequeras i ett sammanhang. Detta, tillika med alla andra tänkvärda omständigheter, hvilka tiden nu ej medger att uppräkna, men som bäst kunna inhämtas af Herr *Mannerskantz'* motion i detta ämne, föranleder mig att uttala ett ogillande omdöme öfver Utskottens jemväl tämligen omotiverade yttrande, och anhålla om proposition på återremiss.

Herr *Billström:* Då de sammansatta Utskotten inskränkt sin åtgärd dertill, att endast upprepa, hvad Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskotten under sistliden Riksdag i denna fråga yttrat, kan det ock vara tillfyllest för mig att, till vederläggning af Utskottens raisonnement, åberopa mitt anförande i detta Högtärade Stånd vid sagde Riksdag, särdeles som detsamma eger full tillämplighet äfven nu. Jag yttrade då: »De sammansatta Utskotten synas mig hafva med mer, än tillbörlig försigtighet, kringgått denna fråga, då de icke *velat* yttra sig om densamma derför, att en Comité är nedsatt, som har sig uppdragen, att omarbeta Krigsartiklarne. Efter min tanka, utgör detta förhållande snarare en ökad anledning för Rikets Ständer att i ämnet sig utlåta, på det deras mening må vara känd och af Comitéen tagas i behörigt öfvervägande. Man skulle af detta Lag-Utskottets förfarande, sammanställdt med några antecedentia, vara frestad

att tro, det Utskottet vore i allmänhet böjdt för bibehållande af hårda kroppsstraff. I ett föregående Betänkande har Lag-Utskottet förklarat sig *för* husagas fortfarande användande, och af detta Betänkande synes, att Utskottet icke velat vidtaga någon åtgärd för prygelstraffets afskaffande. Måhända vi endera dagen få se, att Utskottet, i sitt Utlåtande öfver det nya Criminal-Lagförslaget, äfven tillstyrker spö- och risstraffets bibehållande.

Hvad nu prygelstraffet angår, så lärer dess förnedrande beskaffenhet, såsom kränkande både hederskänsla och menniskovärde, vara så allmänneligen insedt och erkändt, att derom ej behöfver mycket ordas. I följd af sin grymhet kan det aldrig verka till förbättring, men väl till förhärdelse hos den straffade. Och det är desto mera olämpligt, som det oftast användes till corrigerande af endast disciplinair-förseelser, utan att den felande har någon moralisk skuld. Redan, när beväringens inrättande bifölls, anhöllo Rikets Ständer, att beväringsmanskapet måtte befrias från nesliga och kroppsstraff. Detta hade till följd, att beväringen på Gottland blef fritagen från prygelstraff, men beväringsynglingarne från Rikets öfriga provincer äro skyldige att emottaga och underkasta sig en dylik bastonad. Vid sådant förhållande, och då krigstukten på Gottland, veterligen, ej är sämre, än annorstädes, samt enahanda lag bör för hela arméen vara gällande, tror jag Rikets Ständer kunna hafva skäl underdånigst anhålla, att icke blott den öfriga beväringen, utan hela krigsmakten varder från den kroppspina, hvarom nu är fråga, förskonad, helst prygelstraffet redan blifvit afskaffadt i det för sin stränga disciplin kända Preussen, i Frankrike och flera andra civiliserade Stater. Skulle åter detta icke kunna fullkomligen beviljas, torde man åtminstone få förvänta, att prygel icke vidare må utgöra extrajudiciel bestraffning, utan endast, i följd af domstols utslag, få ega rum. Jag yrkar återremiss af Betänkandet.»

Herr *Gustafsson:* Såsom en afgjord fiende mot husagan, och följaktligen allt, hvad prygelstraff heter, vill jag nu endast instämma med Herr *Billström.* Hvarföre jag inom Utskotten motsatte mig bibehållande af husagan, var bland annat derför, att, då prygelstraffet förr begagnats mera, än nu, och detta straff kunnat i väsendtlig mån bortläggas inom en sådan corps, som den militaira, samt andra straff påfinnas, ansåg jag äfven, att husagan kunde alldeles borttagas.

Samma mening hyser jag äfven om prygelstraffet, och anhåller derföre om återremiss.

Herr *Winge:* Ibland de första pligter, som man söker inplanta hos den unga krigaren, är hederskänslan, men på samma gång hotar man honom med käppen. Prygel är det mest vanärande af alla straff. Utskotten hafva uppgifvit, att Rikets Ständers i detta ämne vid **1844—45** årens Riksdag aflåtna underdåniga skrifvelse öfverlemnats till handläggning af den för krigslagarnes omarbetning tillförordnade Comité, hvilken likväl ännu icke slutat sina arbeten, och ansett, vid sådana förhållanden, de i ämnet väckta motioner icke böra till någon Rikets Ständers åtgärd föranleda. Detta Utskottens förfarande går endast ut på att undanskjuta frågan. Mig synes Utskotten i stället hafva bort säga, att tiden nu vore inne att afskaffa prygelstraffet. Jag är visserligen ensam antecknad, såsom reservant. men flere ledamöter inom Utskotten hafva dock deruti instämt. Jag begär återremiss.

Herr *Lagergren:* Jag är af den tankan, att prygelstraffet icke utan våda kan afskaffas, i hvilken tanka jag äfven blifvit styrkt genom flere militairers derom uttalade sammanstämmande omdömen. Då denna fråga blifvit öfverlemnad till den, af en talare omnämnda Comité, som fått sig uppdraget att omarbeta krigsartiklarne, tror jag någon annan åtgärd, i anledning af de i ämnet väckta motioner, icke vara för Ståndet att vidtaga, än att med tålamod afbida denna Comitées tillgöranden. Skulle Ståndet deremot vilja återremittera Betänkandet, vill jag dock icke sätta mig deremot.

Herr *Gråå:* Den skrifvelse, Rikets Ständer vid **1844—45** årens Riksdag afläto om prygelstraffets afskaffande, föranledde då ej annan åtgärd, å Regeringens sida, än att skrifvelsen öfverlemnades till den Comité, som blifvit nedsatt för krigsartiklarnes omarbetning. Då Comitén i början af år **1846** trädde i verksamhet och något tillgörande från densamma sedan dess veterligen icke egt rum, till följe af Rikets Ständers ifrågavarande skrifvelse, tror jag anledning icke saknas att nu ingå med en förnyad hemställan i ämnet, hvarföre jag anhåller om återremiss.

Discussionen ansågs slutad; och Betänkandet återremitterades,

och *№* 33, i anledning af väckt motion om upphäfvande af Kongl. Resolutionen den 13 November **1747**, angående förbud för vissa socknar inom Dalarne att till annan, än Stor Kopparbergs bergslag afyttra timmer

Bordlades andra gången.

§ 6.

Föredrogos ånyo Expeditions-Utskottets Memorial, № 13, i anledning af återremiss af skrifvelseförslaget, № 174.

Bifölls;

och förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 200, med förslag till instruction för Rikets Ständers Revisorer öfver Banco-Discontverket samt Låne-Contoiren i orterna,

№ 201, med förslag till ansvarighetslag för de af Rikets Ständer förordnade Directeurer för Låne-Contoiren i orterna,

och № 202, om kungörande af åtskilliga föreskrifter i Banco-reglementet.

Godkändes, hvart efter annat.

§ 7.

Föredrogs och bordlades meddeladt Utdrag af Höglofl. Ridderskapets och Adelns protocoll den 20 dennes, med inbjudning till Borgare-Ståndet att instämma i dess fattade beslut, angående Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Memorial, № 133.

§ 8.

Herr *Ekenman* begärde ordet och yttrade: De i gårdagens plenum utsedde Comiterade för uppsättande af förslag till en underdånig skrifvelse, angående omorganisation af landtförsvaret, hafva fullgjort sitt uppdrag, och jag får nu, på anmodan af de öfrige Comiterade, uppläsa detsamma, lydande sålunda:

»Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Sedan Höglofl. Ridderskapet och Adeln samt Högvördige Preste-Ståndet vägrat bifall dertill, att en underdånig skrifvelse skulle till Eders Kongl. Maj:t ifrån Rikets Ständer gemensamt afgifvas, rörande en framställd fråga om landtförsvarets ordnande, dristar Borgare-Ståndet allena till Eders Kongl. Maj:t hemställa sina underdåniga önskningar i detta för fosterlandet synnerligen maktpåliggande ämne.

Då principerna för försvaret af ett land, som upphört att tänka på eröfringar, men deremot sträfvar att tillvinna sig den cultur, som i materielt välstånd har sin grund, icke kunna eller böra vara andra, än att försvaret så ordnas, att detsamma under fredliga tillståndet icke utgör en alltför tryckande börda, samt, under tider af oro och samhällsorganis-

men hotande vådor, lemnar erforderligt värn för allmänna säkerheten, och då det synes Borgare-Ståndet, som vore dessa principer icke i hela sin utsträckning tillämpade på vårt landtförsvar, har Borgare-Ståndet icke bort åsidosätta den enda återstående utvägen, för att till Eders Kongl. Maj:t få framburne sina bekymmer i detta hänseende och sina förhoppningar, att dessa skola af Eders Kongl. Maj:t behjertas.

De närande yrkenas medlemmar lida städse mest af ett krigs faror. De måste också i högre grad vidkännas ansträngningarne, som erfordras, för att anskaffa de för fredens bibehållande, såsom verksamma, ansedda medel. Det är derföre icke en frukt af det orolystna missnöjet, utan af den alfvarliga omtankan för sitt eget, med fäderneslandets oskiljaktigt förknippade väl, då dessa medlemmar vilja öfvertygas, att landtförsvaret i sitt nuvarande skick skall uppfylla, hvad af detsamma fordras, och att i uppoffringarne derför någon lindring ej kan beredas.

Med blicken fästad på de öfriga Europeiska Staterne, undgår man ej att finna, att de fleste af dem blifvit i saknad af den välsignelse, som en långvarig fred bort skänka, — att, i stället för framskridande i sedlighet och välstånd, de måst erfara, huruledes en oerhörd råhet och ett hjelplöst elände näras på dessa samhällens djup. De sednare årens fasansfulla tilldragelser hafva derom burit sorgliga vittnesbörd. Bland de flera dertill samverkande orsakerne torde en väsendtlig kunna finnas i de utomordentliga uppoffringar för inproductiva företag, som tagits i anspråk hos de classer och de individer, af hvilkas industrie, arbetskraft och belåtenhet ett folks välmåga och laglydnad bero. Der dessa vilkor förbises, der inträder snart armodet i välståndets ställe, der sjunker nationalkraften snart till vanmakt, der förbytes snart Statskroppens helsa till ett vådligt sjukdomstillstånd.

Om ock dessa af den historiska och statistiska erfarenheten bekräftade slutföljder lyckligtvis ej ega på vårt dyra fäderneland sin fulla tillämpning, så lärer det ej kunna nekas, att missförhållanden gifvas i Sveriges statsskick, som försvaga Nationens kraft, hindra industriens och näringslifvets framsteg, samt tillbakahålla vår economiska och andliga utveckling. Till dessa missförhållanden hörer, efter Borgare-Ståndets förmenande, det sätt, hvarpå Sveriges landtförsvar är ordnadt, och då klokheten, i förening med kärleken till fäderneslandet, bjuder, att så skyndsamt, som möjligt, afvika från den väg, der andra fallit, synes det Borgare-Ståndet,

som hvarje fäderneslandets vän bör erkänna nödvändigheten att, utur synpunkten af försvarets rätta ändamål, landtförsvars-budgeten varder ordnad i öfverensstämmelse med en väl beräknad statshushållnings fordringar.

Med liflig öfvertygelse härom och med säker förhoppning, att Eders Kongl. Maj:t åt denna framställning skänker sitt Nådiga behjertande, dristar Borgare-Ståndet underdånigst anhålla, det täcktes Eders Kongl. Maj:t, under den tid, som förflyter till nästföljande Riksmöte, låta genom sakkunnige, upplyste och oväldige män utarbeta, för att Rikets då sammanträdande Ständer föreläggas, ett förslag till försvarsverkets ordnande på ett med landets behof och tillgångar öfverensstämmande sätt.»

Lades på bordet.

Herr *Petré* begärde ordet och yttrade: Jag har visserligen ej för afsigt, att upprifva den discussion, som i gårdagens plenum fördes emellan mig och Herr *Lagergren*, ty, af consideration för Ståndet, underlåter jag att till bemötande upptaga de personliga anfall, hvilka denne talare, äfven då han sista gången uppträdde, riktade mot mig. Det är emedlertid beklagansvärdt, att frågan om reorganisation af landtförsvaret ej kan ega rum, utan att man afviker från den parlamentariska ordningen och af det blinda devouementet låter hänföra sig till mindre passande angrepp mot de personer, hvilka anse Rikets Ständer ega en bättre bestämmelse, än att endast vara viljelösa verktyg för militairmakten. Jag beklagar att så är, enär deraf följer, att begreppet om det constitutionela lifvet ännu är oklart för mången. Då en discussion kommer på afvägar och fjettras vid personliga föremål, går det lätt att rycka uppmärksamheten från ämnet för öfverläggningen. Emedlertid begagnar jag tillfället förklara, att alla de af Herr *Lagergren* gjorda anmärkningar äro ogrundade och sakna stöd af verkliga sakförhållanden.

).

Bordlades nedannämnda Utskotts Betänkanden, Utlåtanden och Memorial, nemligen:

Stats- och Lag-Utskottens: № 56, Lag-Utskottets: N:ris 55—58, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens N:ris 34—36, och Expeditions-Utskottets: N:ris 14—16, till hvilka rubrikerne införas i protocoll, då ärendena till pröfning förekomma.

§ 10.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. 3/4 10 e. m.

In fidem.

August Rundqvist.

Den 23 Augusti.

Plenum kl. 3/4 10 f. m.

§ 1.

Sedan Kongl. Maj:t i Nåder låtit, genom anslag, kalla Rikets Ständer att sig infinna på Rikssalen i dag kl. half till 11 f. m.; så, och efter det Ståndet nu samlats, anmodade Herr Talmannen Ståndets Herrar ledamöter, att, efter slutadt plenum plenorum, här ånyo sammanträda, till fortsättande af detta Ståndets plenum.

Ståndet begaf sig vid den utsatta tidens annalkande till Rikssalen, samt återvände till Ståndets Sessionsrum kl. 11 f. m., då plenum fortsattes.

§ 2.

Herrar *Mæchel* och *Ekenman* begärde och erhöllo ledighet från Riksdagsgöromålen, den förre under trenne veckor från den 27, och den sednare under 14 dagar, från den 29 innevarande månad räknade.

§ 3.

Herr *Norin:* De ledigheter från Riksdagsgöromålen, som nu beviljats två af Ståndets ledamöter, gifva mig ytterligare anledning att anhålla, det någon garantie ombesörjes derför, att icke alltför många ledamöter inom Ståndet lemnas dylik ledighet. Jag anser nödigt att framställa detta, synnerligen med afseende å den stora fråga, som nyligen af Rikets Ständer till behandling företagits och tillåfventyrs slutligen kommer att afgöras genom votering i förstärkt Stats-Utskott. Riksdagens afslutande förestår snart, och jag har trott mig böra på detta sätt reservera min mening och fästa Ståndets uppmärksamhet på möjligheten af det missförhål-

lande, att genom alltför stora luckor inom Borgare-Ståndet den antydda vigtiga frågans lösning skulle kunna råka ut för hinder, som detta Stånd icke torde vilja låta komma sig till last. Det är derföre nödigt, att permittering af Ståndets ledamöter icke så utsträckes, att icke tillgång är att erforderligen förstärka Stats-Utskottet, jemväl för den händelse, att i detsamma eller förstärkt Utskott invalda ledamöter få laga förfall, genom sjukdom eller annat hinder. För sådant ändamål är det angeläget att anställa en säker beräkning öfver de ledamöter, som permitterats, och dem, som äro i tjenstgöring, derom jag anhåller, att Herr Talmannen behagade besörja.

Herr *Brinck*, med flere, instämde.

Detta blef till behörigt iakttagande antecknadt.

§ 4.

Herr *Palander* anhöll om ledighet från Riksdagsgöromålen under åtta dagar från den 28 i denna månad.

Herr *Wærn:* På de af Herr *Norin* nyss uppgifna skäl, anser äfven jag nödigt, att, innan Ståndet vidare beviljar permission åt en eller flera ledamöter, det ser sig väl före, att antalet af dem, som blifva qvar i tjenstgöring, är tillräckligt. Antalet af Ståndets alla ledamöter är redan inskränkt nog. Det skulle genom fortsatta permitteringar lätteligen blifva undertaligt, med afseende å tjenstgöring i Utskott och dessas förstärkande. Emot billigheten af Herr *Palanders* nu gjorda anhållan har jag visst icke i öfrigt något att invända, utom det, att det ej synes mig lämpligt, med hänsyn till hvad jag redan erinrat, att bevilja tjenstledighet så långt förr, än denna skulle vidtaga, helst då Riksdagens slut stundar.

Herr *Norin:* Med åberopande af hvad jag nyss förut i dylik fråga yttrat, hemställer jag, om icke med afgörande af Herr *Palanders* förevarande ansökning kunde få anstå, intilldess säker beräkning gjorts öfver Ståndets permitterade och öfriga ledamöter. Jag hänvisar särskildt till hvad jag yttrat om äfventyrligheten af alltför utsträckt permittering, derest behof skulle uppstå, att, i permitterades ställe, eller för dem, som kunna få förfall, invälja nya ledamöter i förstärkt Stats-Utskott.

Herrar *Brodin* och *Bosæus* instämde.

Herr *Palander:* Jag inser väl giltigheten af hvad nu blifvit yttradt, till förekommande af alltför mycket utsträckt permittering inom Ståndet. Men hvad angår den försigtigheten, hvartill uppmanats härutinnan, särskildt med afseende å tilläfventyrs blifvande omröstning i förstärkt Stats-Utskott, rörande jernvägsfrågan, så får jag förklara, att, i händelse valet skulle falla på mig till suppléerande af ledamot i det förstärkta Utskottet, så ämnar jag afsäga mig detta förtroende. Icke förthy skall jag likväl nu låta min gjorda permissionsansökning falla för dagen.

§ 5.

Föredrogos Kongl. Maj:ts på Rikssalen denna dag gifna nådiga Svar uppå Rikets Ständers underdåniga skrifvelser, 1:o angående åtskilliga föreslagna grundlagsförändringar, och 2:o angående åtskilliga föreslagna lagförändringar.

På framställning af Herr Talmannen, beslöts, att dessa Kongl. Maj:ts nådiga Svar skulle öfverlemnas till Expeditions-Utskottet, för att i Riksdagsbeslutet iakttagas.

§ 6.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 33, i anledning af väckt motion om upphäfvande af Kongl. Resolutionen den 13 November 1747, angående förbud för vissa socknar inom Dalarne att till annan, än Stora Kopparbergs bergslag, afyttra timmer.

§ 7.

Föredrogs meddeladt Utdrag af Höglofl. Ridderskapets och Adelns Protocoll den 20 dennes, hvaraf inhämtades, att Riderskapet och Adeln, vid behandling af Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Memorial, № 133, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående Utskottets Utlåtande, № 131, i fråga om förändring af mått, mål och vigt samt mynt, ansett, att, sedan Borgare-Ståndets inbjudning till instämmande uti dess i ämnet fattade beslut blifvit af Ridderskapet och Adeln antagen, de uti förevarande Memorial särskildt omnämnda delarne af det i Utlåtandet, № 131, framställdta förslag blifvit, hvardera, genom 3:ne Stånds beslut afgjorda, och att den föreslagna voteringspropositionen, i följd deraf, borde förfalla; till instämmande uti hvilken Ridderskapets och Adelns mening, som äfven hos Högvördige Preste-Ståndet gjort sig gällande, Borgare- och Bonde-Stånden voro inbjudna.

Herr *Berger:* Då det är ett factum, att 3 Stånd bifallit första delen af den uti Economie-Utskottets Betänkande, № 131, tillstyrkta underdåniga skrifvelsen, angående mått, mål, vigt och mynt, ehuru ett af dessa Stånd jemväl bifallit hela den af Utskottet tillstyrkta skrifvelsen, således äfven den sednare delen af samma Betänkande, så tyckes den åsigt, som

af Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet blifvit uttalad, i afseende på Economie-Utskottets uti dess Memorial, № 133, framställda voteringspropositioner i denna fråga, hafva ganska goda skäl för sig, då nemligen dessa 2 Stånd anse, att första delen af den tillstyrkta skrifvelsen, såsom bifallen af 3 Stånd, redan är ett Rikets Ständers beslut, men att deremot sednare delen, såsom biträdd af endast ett Stånd, nemligen Bonde-Ståndet, vore att betrakta, såsom förfallen, och att således voteringspropositionen borde förfalla. För min del, tror jag gerna, att Borgare-Ståndet kan biträda denna af Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet uttalade åsigt i förevarande fråga, hvarigenom således den tillstyrkta skrifvelsen endast till den vidd, som den är af Borgare-Ståndet godkänd, och hvartill Ridderskapet och Adeln sedermera, på Borgare-Ståndets inbjudning, accederat, är att anse, som ett Rikets Ständers beslut; och anhåller jag således om proposition derpå att Borgare-Ståndet ville antaga den nu af Ridderskapet och Adeln meddelade inbjudning.

Häruti hördes flere bland Ståndets öfrige Herrar ledamöter instämma.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet antog Ridderskapets och Adelns förevarande inbjudning; i följd hvaraf den uti Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottets Memorial, № 133, uppställda proposition till votering i förstärkt Utskott komme att förfalla.

§ 8.

Föredrogs ånyo de af Ståndet i plenum den 21 innevarande månad utsedde Comiterades förslag till underdånig skrifvelse, i anledning af Herr *Petrés* väckta motion derom, att Ståndet borde med en sådan till Kongl. Maj:t ingå, i fråga om landtförsvarets ombildning.

Herr *Lagergren:* I Ståndets intresse, mera, än i mitt eget, tager jag mig friheten hemställa, att detta skrifvelseförslag måtte ännu en gång blifva hvilande på Ståndets bord. Frågan är för vigtig, att en granskning af ordalagen i förslaget till den underdåniga skrifvelsen skulle behandlas med den lättsinnighet, som det innebure, om detta ärende nu företages till afgörande, sedan skrifvelseförslaget blifvit endast två gånger uppläst, nemligen i går afton och i dag, och med endast den ytliga kännedom, som genom afhörandet deraf kunnat vinnas. Jag tror mig med denna anhållan uttrycka äfven flera andra Ståndets ledamöters önskan.

Herr *Bergman*, med flere, instämde.

Skrifvelseförslaget bordlades andra gången.

Herr *Brinck:* Innan vi skilja oss från den nu bordlagda fråga, får jag, med anledning deraf, att plenum blifvit utsatt till i morgon eftermiddag, hemställa, om det kan vara lämpligt, att då, å Söndag, åter företaga detta ärende, och om det icke må finnas i sin ordning att, i stället, uppföra ärendet först å föredragningslistan för nästa plenum derefter.

Herr *Brincks* hemställan härutinnan bifölls.

§ 9.

Herr *Lagergren:* Jag hemställer, att det måtte varda mig tillåtet, att, med anledning af stadgandet i 56 § Riksdags-Ordningen, väcka en ny motion, som angår ett Rikets Ständers economiska ärende, hvilket synes kunna, på sätt jag föreslår, med lätthet ordnas, till det allmännas gagn.

Talaren uppläste härefter en skriftligen författad motion, angående förändrad föreskrift, i afseende på Riksdags-archivets vårdande, m. m., samt anhöll, att denna motion måtte varda till Stats-Utskottet remitterad.

Herr *Wærn:* I anseende till Riksdagens nära förestående slut, uppehåller jag ogerna denna motion, som snart borde remitteras, om handläggning derå skall följa och hinna att bringas till slut. Men, om jag icke minnes oriktigt, så finnes uti det af Stats-Utskottet afgifna förslag, sådant det blifvit af Rikets Ständer under denna Riksdag redan antaget, till vårdande af Rikets Ständers archiv, ett stadgande, som uppfyller ändamålet med den af Herr *Lagergren* nu väckta motion. För att vinna tid att taga närmare reda på detta förhållande, måste jag anhålla om bordläggning af nämnda motion.

Herr *Lagergrens* motion bordlades.

§ 10.

Föredrogos och godkändes dels Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag, № 199, dels förslag till förordning, angående vilkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

§ 11.

Föredrogos ånyo nedanberörda, inkomna Utskotts-Betänkanden och Memorialer, nemligen:

1:o Stats- och Lag-Utskottens, № 56, angående en præscriptionstid för liqviderandet af åtskilliga i Riksgälds-Contoirets räkenskaper balancerade äldre skuldposter.

Bifölls.

2:o Lag-Utskottets:

№ 53, i anledning af väckta motioner om rättighet för qvinna att vid viss ålder blifva myndig.

Bordlades andra gången.

№ 54, i anledning af väckt motion, angående vinnande af lagfart å fast egendom, då handlingar till styrkande af förre egarens åtkomst ej kunna företes.

Vice Talmannen Herr *Hatling:* Icke för att begära återremiss eller yrka någon förändring i detta Utlåtande, utan för att iakttaga consequence och tillkännagifva, det jag önskat ett annat Utlåtande af Lag-Utskottet i denna fråga, har jag nu begärt ordet. Om Utskottet icke hade försmått att taga till rättelse Lag-Utskottets Utlåtande i dylik fråga vid 1840—1841 årens Riksdag, skulle deraf icke saknats ledning för tillstyrkande af en utaf behofvet högt påkallad föreskrift, till förekommande af de olägenheter, som nu uppkomma, då förre egares åtkomst till fast egendom ej kan visas. Mången torde visserligen, lika med Lag-Utskottet, fästa sig vid den trygghet och säkerhet i eganderätten, som i hvarjehanda förhållanden och ej minst för en ny innehafvare är af så stor vigt. Jag uppskattar så högt, som någon annan, detta behof, men inser dock, att det är fåfängt att söka absolut betrygga eganderätten genom lagfart eller något dermed sammanhang egande medel. Man kommer dermed icke längre, än att fasta å lagståndet fång meddelas, och sådant utestänger ju i allt fall icke annat befogadt klander, än det i börd. Jag åsyftar likväl, såsom jag antydt, icke att yrka någon åtgärd, i anledning häraf, utan har blott velat sålunda tillkännagifva, hurusom jag, för min del, icke gillar förevarande Utlåtande.

Herr *Brodin* yrkade bifall till Utlåtandet; hvaruti flera andra bland Ståndets Herrar ledamöter instämde.

Öfverläggningen var slutad, och Lag-Utskottets Utlåtande, № 54, bifölls.

№ 55, i anledning af väckt motion om ändring af 24 Cap. 7 § Rättegångs-Balken, eller tillägg till 1 § 21 Cap. samma Balk.

Bifölls.

№ 56, i anledning af väckt motion om sättet för uppsägning af solidariskt ingångna förbindelser.

Bordlades andra gången.

№ 57, i anledning af väckt motion, angående upphörande af den academiska jurisdictionen.

Herr *Billström:* I sjelfva saken har jag icke något att

påminna, enär Lag-Utskottet, i anledning af min motion, tillstyrkt Rikets Ständer att hos Kongl. Maj:t anhålla om upphäfvande af den Academiska jurisdictionen, och att förhållandet vid Universiteterne i omförmäldta hänseende måtte bringas till öfverensstämmelse med allmän lag. Men den form, som blifvit begagnad vid behandlingen af min ifrågavarande motion, kan jag deremot icke med stillatigande förbigå eller godkänna. I motionen begärdes en hemställan i ämnet hos Kongl. Maj:t, och remiss derå blef följaktligen af Ståndet meddelad till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet. Nu befinnes likväl af förevarande Betänkande, att motionen blifvit handlagd af Lag-Utskottet, och det utan att Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet återlemnat ärendet, på sätt i 3 mom. af 44 § Riksdags-Ordningen är stadgadt. Huru Lag-Utskottet kunnat, utan vederbörlig remiss, företaga frågan, är svårt att förklara. Uti 33 § Riksdags-Ordningen bestämmas föremålen för Lag-Utskottets verksamhet, nemligen: »att utarbeta de från Riksens Ständers plena remitterade förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af allmän civil-, criminal- och kyrkolag, samt upptaga de i sådana ämnen Riksens Ständer meddelade Konungens Propositioner, eller i Riksens Ständers plena väckta frågor.» Om nu Lag-Utskottet ansett förevarande fråga vara under nyssberörde stadgande hänförlig eller af beskaffenhet, att angå ändring, förklaring eller upphäfvande af allmän lag, som af båda Statsmakterna stiftats eller bör stiftas, så hade detta Utskott grundlagsenligt bort afgifva förslag till sådan lagstiftning, och alldeles icke behandla frågan, såsom ett önskningsmål, hvarmed Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet tillkommer att taga befattning. Det är endast emot nu omförmäldta förfaringssätt jag velat till Protocollet reservera min mening, utan att likväl, i betraktande af den korta tid, som för Riksdagen återstår, härå vilja påyrka rättelse, eller för begångna formfel motsätta mig bifall till Utlåtandet i sjelfva saken.

Herr *Collén:* Det förhåller sig verkligen så, som Herr *Billström* nu uppgifvit, att hans ifrågavarande motion remitterats till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet. Densamma hörde der till den Utskottets Afdelning, som har att sammanträda med Lag-Utskottet i de för dessa Utskott gemensamma frågor, och hvilken Afdelning inom Utskottet jag, såsom ledamot, tillhörde. Det drog länge ut på tiden, utan att behandlingen af denna motion företogs. Derom emottog

jag emedertid flera påminnelser af motionairen. Då jag slutligen, i anledning deraf, förfrågade mig hos Ordföranden på Utskotts-Afdelningen, fick jag till svar, att Lag-Utskottet redan afgjort saken ensamt.

Herr *Brodin:* Såsom Suppléant-Ledamot, kan jag vitsorda Herr *Colléns* sista uppgift, men icke undgå att anmärka den besynnerlighet, att redan uti ingressen till förevarande Betänkande förekommer den uppgift, att Herr *Billströms* motion blifvit remitterad till Lag-Utskottet, ehuru det icke varit förhållandet. För några dagar sedan erhöll jag af motionairen en påminnelse i ämnet och förfrågade mig, i anledning deraf, hos Lag-Utskottet, hvarest detta Betänkande då var under justering. Jag fick då till svar, att frågan förut blifvit af Utskottet afgjord.

Herr *Ek:* För mig, såsom ledamot af detta Stånd, borde det väl icke vara obekant, att ifrågavarande motion blifvit remitterad till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet. Emedlertid härledde sig min kunskap derom endast ifrån upplysning utaf Herr *Billström.* Ibland de motioner, som remitterats af detta Stånd till Lag-Utskottet, fanns likväl äfven den ifrågavarande ligga, och i samma Utskott förekom ej någon uppgift, att densamma blifvit till annat Utskott remitterad. Jag anhåller fördenskull, att de nu gjorda anmärkningar icke måtte föranleda till någon påföljd, utan Betänkandet bifallas.

Herr *Billström:* Måhända har den påminnelse, som härifrån afgått om företagande af ifrågavarande ärende, vållat någon ovanlig brådska inom Utskottet, och det anmärkta misstaget derunder blifvit begånget. Häruti torde också böra sökas anledningen dertill, att ordalagen i Betänkandet icke äro så bestämda, som önskligt varit, äfvensom att motiveringen råkat blifva särdeles klen. Men, allt detta oaktadt, vill jag icke motsätta mig bifall till Utskottets opus.

Discussionen var slutad, och Ståndet biföll Lag-Utskottets Betänkande, № 57.

Och № 58, i anledning af väckta motioner om förändring i lagstiftningen, angående dels förmyndarevården, dels ock de så kallade tysta förmånsrätterna.

Lades andra gången å Ståndets bord.

3:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 34, i anledning af väckta motioner om ändring af 4, 5 och 6 §§ i 24 Cap. Byggninga-Balken, samt upphäfvande af Kongl. Förordningen den 26 October 1743, rörande stämningssättet i brandstodsmål.

Bordlades andra gången.

№ 35, i anledning af återremiss af Utskottens Utlåtande, № 8, angående väckt motion om ändring af Kongl. Brefvet den 19 Junii 1830, i fråga om beräknande af matlag eller rök.

Lades till handlingarne.

№ 36, i anledning af väckta frågor om förändrade föreskrifter, angående skogshushållningen i Riket och om inskränkning i dispositionsrätten af enskild skog, m. m.

Bordlades andra gången.

Och 4:o Expeditions-Utskottets Memorialer:

№ 14, i anledning af återremiss å skrifvelseförslaget, № 173.

Herr *Wærn:* Det förhåller sig med behandlingen af ifrågavarande fråga så, att Expeditions-Utskottet från slutorden i motiveringen till Stats-Utskottets af Rikets Ständer gillade Utlåtande i ämnet, № 89, med förbigående af prémisserna till sjelfva beslutet, öfvergått directe till decisionen, och derigenom gifvit Rikets Ständers beslut en mindre riktig tydning. I Betänkandet står nemligen, »att det, efter Utskottets tanka, blir möjligt att afhjelpa det öfverklagade behofvet genom inrättandet af endast 2:ne professioner, nemligen: en i chemie och en i zoologie». Efter denna slutstroph i motiveringen, har Expeditions Utskottet tillagt dessa ord: »för hvilka således Rikets Ständer anvisat ett anslag af 2,000 R:dr för hvardera, att» o. s. v. Härvid bör i första rummet anmärkas, att i Stats-Utskottets af Rikets Ständer bifallna Utlåtande i ämnet, finnes uttryckt, att, såsom orden lyda, Utskottet icke kunde i vidsträcktare mån understödja motionairernas framställningar, än att Utskottet, »*för att bereda undervisning vid Upsala Universitet, så väl uti den rena chemien och dess tillämpning på jordbruk och bergsbruk, som uti zoologie*», tillstyrkte ifrågavarande anslag. Dessa sednare af mig citerade ord, som Expeditions-Utskottet förbigått, utmärka den precisa meningen med anslaget, som är mera omfattande, än i Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag finnes uttryckt. Det bör dernäst anmärkas, att en *ny profession i chemie* och en *ny chemisk profession* äro ord, hvilka visserligen kunna anses synonyma, men äfven kunna anses inne-

fatta olika begrepp i så måtto, som chemiens tillämpning utom allt tvifvel kan utgöra föremål för en chemisk profession, men tankarne deremot kunna vara delade derom, huruvida tillämpningen innefattas i en profession i chemie. Det är derföre äfven i detta afseende nödigt, att den underdåniga skrifvelsen blir en trogen afskrift af Rikets Ständers beslut i ämnet, äfvensom att den af mig citerade strophen, utmärkande det speciela ändamålet med anslaget, blir i skrifvelsen inryckt. För tillvägabringande af en nödig rättelse härutinnan, till öfverensstämmelse med Rikets Ständers fattade beslut, anhåller jag, att detta Stånd, i likhet med hvad Preste-Ståndet redan beslutat, måtte återremittera förevarande Memorial till Expeditions-Utskottet.

Herr *Sundin*, med flere, instämde.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet återremitterade till Expeditions-Utskottet dess Memorial, № 14, jemte hvad dervid nu blifvit anmärkt.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Emot denna utgång är jag föranlåten att anmäla min reservation. Jag beklagar visserligen, att så tilldragit sig, som Herr *Wærn* nu anmärkt, men anser det vara vida farligare att fatta ett emot Grundlag stridande beslut. Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag var affattadt i enlighet med 3 Stånds beslut, som i dylika frågor utgöra Rikets Ständers. Det af Borgare-Ståndet nu fattade anser jag vara stridande emot 4 mom. i 49 § Riksdags-Ordningen.

Herr *Wærn:* Det nu citerade grundlagsstadgande lärer omöjligen böra tolkas så, att icke ett Riks-Stånd skulle ega att, utan hinder af flera Stånds beslut i sjelfva saken, göra anmärkningar vid justering af Expeditions-Utskottets skrifvelser, och få sådana anmärkningar pröfvade. Det hade annars varit obehöfligt att inkomma med Expeditions-Utskottets ifrågavarande skrifvelseförslag till Borgare-Ståndet, likasom aldrig några sådana förslag skulle kunna bli föremål för justering i Bonde-Ståndet, sedan löparen redan passerat de öfriga Stånden.

Och № 15, i anledning af återremiss å skrifvelseförslaget, № 137.

Ståndet beslöt, att med behandlingen af detta Memorial skulle anstå, tills det deri omförmäldta skrifvelseförslag jemväl till Ståndet inkommit.

§ 12.

Protocolls-Utdrag öfver Ståndets denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. 1/4 till 2 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 24 Augusti.

Plenum kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 2, återstoden af Protocollet för den 6, samt Protocollen för den 8, 9, 13 och 19, äfvensom Protocollet för den 23 dennes, i hvad det rörer återremiss af Expeditions-Utskottets Memorial, № 14.

§ 2.

Till bordläggning anmältes följande Betänkanden:

Stats-Utskottets: № 337,

Banco-Utskottets: № 85, och

Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: N:ris 37 och 38; skolande rubrikerna i Protocoll intagas, när den slutliga föredragningen sker.

§ 3.

Upplästes och godkändes följande Expeditions-Utskottets förslag till underdåniga skrifvelser:

№ 203, angående dels bestämmande af ersättning åt nämndemän och fjerdingsmän för biträde vid åtskilliga extra förrättningar, dels ock förhöjning i de, såsom tractamente åt dem, i nu gällande expeditions-taxa och resereglemente bestämda belopp,

№ 204, angående ändring i allmänna lagens föreskrift om revisionsskilling,

№ 205, angående af Kongl. Maj:t i nåder föreslagen ändring i vissa delar af Kongl. Förordningen den 13 Julii 1818, rörande inteckning i fast egendom,

samt förslagen, N:ris 30 och 32, till §§ i Riksdagsbeslutet.

Plenum slutades kl. 1/4 till 9 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 25 Augusti.

Plenum kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades Protocoll för den 7, 15 och 23 dennes.

§ 2.

Herr *Gezelius* begärde och erhöll åtta dagars ledighet från Riksdagsgöromålen, räknad från den 2 nästkommande September.

§ 3.

Föredrogs ånyo af utsedde Herrar Comiterade uppgjordt förslag till Borgare-Ståndets underdåniga skrifvelse, i fråga om landtförsvarets ombildning.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Ehuru detta förslag undergått väsendtliga förändringar, anser jag dock åtskilliga satser deruti icke stå i omedelbart sammanhang med sjelfva hufvudfrågan, som endast afsåg en omorganisation af landtförsvaret. Jag kan således icke taga någon del i den ifrågasatta underdåniga skrifvelsen, men vill dock ej eller sätta mig emot densammas aflåtande.

Herrar *Collén*, *Eklund* och *Ek* instämde med Herr vice Talmannen.

Herr *Sundin:* Vid omröstning af den fråga, huruvida en särskild underdånig skrifvelse kunde i detta ämne grundlagsenligt af Borgare-Ståndet aflåtas, röstade jag *Nej*, hvarföre, och då jag således ej deltagit i pluralitetens beslut derom, jag ej eller vill inlåta mig i granskning af det uppsatta skrifvelseförslagets innehåll.

Discussionen ansågs slutad, och det uppsatta förslaget till underdånig skrifvelse godkändes.

Herr *Gezelius:* Då Ståndet fattade beslut om en särskild underdånig skrifvelse i berörda syftning, var jag icke tillstädes; och då jag icke delar denna åsigt, anhåller jag, att min reservation måtte blifva i Protocollet antecknad.

§ 4.

Föredrogos ånyo Lag-Utskottets Betänkanden:

№ 53, i anledning af väckta motioner om rättighet för qvinna att vid viss ålder blifva myndig.

Härvid förekommo:

1:sta momentet:

Bifölls.

2:dra momentet:

Herr *Winge:* »Af ett Lag-Utskott, hvars ledamöter yrkat bibehållandet af husaga, och för prygelstraffets afskaffande, i likhet med förlidna Riksdags Lag-Utskott, endast hänvisat till en Comités åtgöranden, af hvilkens arbeten allmänheten icke haft någon kunskap under flera år, kunde icke förväntas något bättre Betänkande, än hvad det under № 53 framställer; således, och då det nu är under denna Riksdags sista dagar, låter jag mig nöja med det resultat, hvartill Lag-Utskottet kommit i förevarande ämne. Likväl återstår något, i afseende på detta Betänkande, hvilket underställes det Vällofl. Borgare-Ståndets ompröfning och bedömmande, nemligen huruvida det är värdigt och tidsenligt, att Lag-Utskottet vid 1851 års Riksdag segt fasthåller sig vid föråldrade lagstadganden, hvilka för längesedan äro upphäfda och afskaffade i flera af Europas länder; äfvenledes, om det kan anses tjenligt och passande, att, vid afgifvande utaf ett sitt Betänkande, taga till mönster och följa sämre dagblads skrifsätt i tvister dem emellan, och således utur en af de lemnade motionerna lösrycka och intaga med anföringstecken utmärkta ord och korta meningar på sådana ställen, och omgifna af ordställningar, hvarigenom åsyftas att vanställa motionairens tankar och meningar, samt gifva dem en orätt tydning.»

Herr *Ek:* Jag beklagar på det högsta, att den föregående talaren tagit sig anledning till missnöje med det sätt, hvarpå Lag-Utskottet gått till väga vid besvarandet af talarens motion om rättighet för ogift qvinna att vid viss ålder blifva myndig. Efter min förmening, har Lag-Utskottet uti sitt Betänkande sorgfälligt upptagit och vederlagt de satser, talaren i sin motion anfört för befordrande af det ändamål han sökt; och numera är det Högtärade Ståndet, som i sin tour eger bedöma, huruvida Utskottet eller motionairen föredragit de bästa skälen för de olika åsigter, som desse i förevarande fråga uttalat. För min del, hyllar jag mig till Utskottets mening; och emedan ovisst är, om flertalet af ogifta qvinnor skulle finna sig belåtna att sjelfva vid viss ålder öfvertaga vården om sin egendom, en rättighet, som den af dessa, hvilken dertill är fallen och skicklig, kan utan särdeles omväg förvärfva sig, finner, på dessa och öfriga af Utskottet anförda skäl, jag mig föranlåten vördsamt yrka proposition på bifall till Utskottets Betänkande.

Herr *Gezelius:* Jag kan ej dela deras åsigt, som vilja för qvinnan befordra och underlätta myndigblifvandet, hvilket

jag anser i allmänhet mera skada, än gagna henne. Erfarenheten gifver nogsamt vid handen de ofta inträffade förluster och olägenheter, hvarför en myndig vorden qvinna är utsatt, i saknad af erforderlig kännedom uti vanliga affairs- och rättsförhållanden, främmande derföre, som hon måste vara, i följd af sin uppfostran, sitt lynne, sina känslor och böjelser. Väl kan qvinnan någon gång komma i den ställning, att det må vara för henne önskvärdt, att blifva myndig förklarad; men det är blott undantagsvis, som det sålunda kan vara henne nyttigt. Då har hon ock tillfälle att derom göra ansökning hos Kongl. Maj:t, som eger, att, efter vederbörandes hörande, meddela dispence från lagens stadgande i denna del och henne myndig förklara. Men att på de allmänna domstolarne öfverlåta en slik dispence-rätt, såsom Utskottet här föreslagit, anser jag mindre lämpligt. Sådant skulle ock alltför mycket uppmuntra och underlätta myndighetssökandet, till föga båtnad för qvinnans economiska ställning i samhällslifvet. Det är derföre i qvinnans eget intresse, sådant jag uppfattat det, som jag yrkar afslag å andra momentet af Utskottets förslag.

Herr *Indebetou:* Jag har ingalunda för afsigt, att göra någon invändning mot Utskottets förslag i denna del; men jag har tyckt mig finna stilen i Betänkandet något ovanlig. Med skäl kan man väl af ett Utskott vänta, att detsamma med alfvar behandlar förekommande frågor; men detta Betänkande är deremot hållet i en sarkastisk ton, och Utskottet synes hafva bemödat sig att ridiculisera motionairens uttalade åsigter genom att citera utdrag deraf. Jag hemställer, om ett sådant förfarande kan vara ett Utskott värdigt. I sjelfva saken är jag med Utskottet ense och tror, att qvinnans uppfostran hvarken är eller bör vara sådan, att hon skulle förvärfva samma skicklighet, som mannen, att förvalta penningar. Då det deremot någon gång inträffar, att qvinnan *dertill* har både fallenhet och skicklighet, gillar jag Lag-Utskottets förslag, hvarigenom en sådan qvinna lättare kan blifva myndig.

Herr *Bosæus:* I anledning af Herr *Indebetous* yttrande, har jag, hvilken, såsom Suppleant-Ledamot i Lag-Utskottet, deltagit i förevarande Betänkande, ansett mig böra meddela några ord. Jag tror nemligen att, om man har att debitera Utskottet för något i detta fall, så är det derför, att Utskottet gått tillväga med litet för mycken samvetsgrannhet. Utskottet har sökt att i möjligaste måtto återgifva motionen, och om man vill derföre förevita Utskottet, så är motionairen dertill en oskyldig orsak; men hos Utskottet har det ej varit meningen att förlöjliga motionen. I hufvudsaken är jag förekommen af Herr *Indedetou* och vill, i anledning af Herr *Gezelii* yttrande, erinra, att äfven nu, då en qvinna söker hos Kongl. Maj:t att varda myndig förklarad, det hör till marchen, att domarens, jemte förmyndarens och närmaste fränders, yttranden infordras. Troligen är det på dem, som Kongl. Maj:t grundar Sitt beslut i dylika ärenden; och här är blott fråga om att förkorta marchen. Då jag icke kan tro, att man har skäl att misstänka en domare för mindre samvetsgrannhet vid afgörande af ett dylikt ärende, än vid afgifvande af utlåtande deröfver, anser jag tillräckliga skäl vara angifna, för att bifalla ifrågavarande Betänkande.

Discussionen var slutad, och 2 mom. af Lag-Utskottets Betänkande, № 55, bifölls.

Och № 56, i anledning af väckt motion om sättet för uppsägning af solidariskt ingångna förbindelser.

Herr *Björk:* Lag-Utskottets nu föredragna Betänkande förekommer mig, såsom onödigt, onyttigt och ofullständigt. Utskottet säger: »Hafva flera förbundit sig att, en för alla och alla för en, betala gäld, och skall förfallótid efter uppsägning beräknas; vare uppsägning, som hos endera sker, ej mot de andra gällande». Detta stadgande synes mig vara temligen onödigt. Jag kan icke föreställa mig, att sådana förbindelser, der, en för alla och alla för en, förbundit sig till ansvar efter viss tids uppsägning, skola kunna tydas derhän, att uppsägning hos en skulle gälla för alla. Sjelfva ordalydelsen uti en dylik förbindelse ådagalägger ju tydligt, att någon betalningsskyldighet ej kan ifrågakomma, förr än uppsägning hos den, som fordras, egt rum. I allmänhet är ock denna tydning antagen, och jag anser således detta stadgande onödigt. Det är egentligen i afseende å andra momentet, som ett förtydligande vore erforderligt. Der står: »Har löftesman åtagit sig annans gäld, som sin egen, må, der förfallotiden efter uppsägning jemväl beräknas skall, uppsägning, som hos endera sker, ej eller mot den andra gälla». Detta stadgande är skadligt för löftesmannen; ty om löftesman skall åtnjuta särskild uppsägning, följer deraf att fordringsegaren undgår uppsägningsbesväret hos gäldenären. En löftesman skulle då icke kunna genast vända sig till gäldenären, utan måste vänta, tills han äfven blifvit uppsagd och fått åtnjuta samma uppsägningstid. Om en lagförklaring,

sådan som denna, skulle erhålla gällande kraft, borde den sättas i sammanhang med det stadgande, att gäldenär vore pligtig att genast godtgöra en löftesman, som inlöst en af den förra utfärdad förbindelse. Enklast synes det mig, att hålla sig till contractets lydelse. Man misstager sig, om man tror, att detta stadgande skall hjelpa en löftesman; tvärtom stjelper det honom. Det leder endast till större olägenhet för löftesmannen. En dylik förbindelse bör tydas såsom ett contract. Det lyder, att betalning skall ske efter uppsägning hos gäldenären. Jag har mig visserligen bekant, att en annan tydning understundom gör sig gällande, men densamma kan jag ej godkänna. Jag tror således, att stadgandet i andra momentet kommer att medföra större olägenhet, än fördel. 3:dje momentet är äfven ofullständigt. Jag anhåller om proposition på afslag.

Herr *Ek:* I anledning af Herr *Björks* anmärkning emot 1:sta mom. i det föreslagna lagstadgandet, vill jag erinra, att inom Utskottet upplystes, det olika tillämpning i berörde hänseende egde rum hos Domstolar och Konungens Befallningshafvande, hvarföre Utskottet, till åstadkommande af enhet i lagskipningen, framlagt denna lagbestämmelse. Hvad Herr *Björk* åter anmärkt emot 2:dra och 3:dje mom., synes ej förtjena särdeles afseende, då löftesmannen har sig öppet att, genast efter det han blifvit uppsagd, hos gäldenären verkställa uppsägning. Alla olägenheter äro då afhjelpta. Jag anhåller om proposition på bifall.

Discussionen ansågs slutad, och Lag-Utskottets Betände, № 56, bifölls.

Emot beslutet reserverade sig Herr *Björk*.

№ 58, i anledning af väckta motioner om förändring i lagstiftningen, angående dels förmyndarevården, dels ock de så kallade tysta förmånsrätterna.

Härvid förekommo:

1:sta momentet.

Herr *Indebetou:* Om man granskar den instruction, som för Lag-Utskottet finnes utfärdad i 53 § R. F. och 30 § R. O., inhämtas deraf, att det, bland annat, åligger Lag-Utskottet att utarbeta förslag till Civil-Lag. Af detta skäl har man ock kunnat vänta, att få ett utarbetadt förslag framlagdt, isynnerhet i en fråga af sådan vigt, som denna. Nu har densamma blifvit behandlad, såsom varande af economisk natur, och Utskottet har blott tillstyrkt en underdånig skrifvelse i ämnet. Vore Riksdagen icke så långt liden, skulle jag hafva påyrkat återremiss, men nu tjenar detta till intet.

Herr *Ekenman:* På de af Herr *Indebetou* anförda skäl, yrkar jag afslag.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen gjorde denna proposition: »Behagar Ståndet godkänna hvad Lag-Utskottet tillstyrkt i 1:sta momentet af dess Betänkande, № 58?»

Svarades *Ja* och *Nej*, hvarjemte votering begärdes.

En voterings-proposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller 1:sta momentet i Lag-Utskottets Betänkande, № 58, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnde moment.»

Votering anställdes i vanlig ordning med slutna sedlar. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 20 *Nej* emot 14 *Ja;* hvadan berörde moment var afslaget.

2:dra momentet.

Bifölls.

§ 5.

Föredrogos å nyo Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtanden:

№ 34, i anledning af väckta motioner om ändring af 4, 5 och 6 §§ i 24 Cap. Byggninga-Balken, samt upphäfvande af Kongl. Förordningen den 26 October 1743, rörande stämningssättet i Brandstods-mål.

Bifölls.

№ 36, i anledning af väckta frågor om förändrade föreskrifter, angående skogshushållningen i Riket och om inskränkning i dispositionsrätten af enskild skog, m. m.

Herr *Wærn:* Jag kan omöjligen inse annat, än att verkan af det beslut, Utskotten föreslagit, skulle blifva att söka få ett system infördt, som längesedan blifvit öfvergifvet, — det nemligen, att utöfva förmynderskap öfver näringarne. Rätta sättet, att bevara våra skogar, är att gifva dem ökadt värde, som sker genom en ökad industrie. Jag anser, för min del, att allt förmynderskap, i afseende på näringars bedrifvande, bör undvikas, och att Rikets Ständer icke böra ingå till Kongl. Maj:t med någon sådan underdånig skrifvelse i detta ämne. Kan deremot något göras för spridande af

en allmännare kännedom i skogshushållningen, så skall ingen ifra derför mer, än jag, sedan fråga derom blifvit i laga ordning väckt; men att afslåta en underdånig skrifvelse, med den vidsträckta tendence, som ifrågavarande, och som åsyftar ingrepp i den enskilda eganderätten, kan jag icke gilla. Jag yrkar fördenskull afslag å Betänkandet.

Herr *Hesselgren:* Det är att beklaga, att detta Betänkande först nu, vid Riksdagens snart förestående slut, inkommit. De många i ämnet väckta motioner, äfvensom Landshöfdingarnes Femårs-Berättelser, af hvilka sistnämnde inhämtas, att skogarne i Riket äro, med undantag af två Län, betydligt medtagna, bevisa bäst, att något måste göras ifrån Lagstiftningens sida, för att förekomma våra dyrbara skogars totala utödande. Emedlertid, och då med en återremiss ingenting kan vinnas, begär jag proposition på bifall å Betänkandet.

Herr *Petré:* På sina yttersta bänkar eger Ståndet Ledamöter, hvilka tvifvelsutan hafva del i detta Betänkande, och som ega en närmare insigt i ämnet. Det är rätt ledsamt, att vi nu skola sakna dem, då deras sakkännedom och erfarenhet behöfde att tagas i anspråk. Emedlertid hafva missbruken gått så långt, att det kan vara på tiden, att en närmare uppsigt fästes på skogshushållningen. Man skulle kunna säga, att med samma rätt, som en till myndig ålder kommen person, hvilken förslösar sina egodelar, kan ställas under förmyndare, med samma rätt skulle den, som förstör en så dyrbar egendom, som skogen till sin jord, kunna ställas under lagens målsmanskap. Men å andra sidan sedt, är ämnet alltför grannlaga och ledande till ett vådligt ingrepp i den enskilda eganderätten, hvarför jag finner mig föranlåten yrka afslag å Betänkandet.

Herr *Lindström:* Jag instämmer hufvudsakligen med Herrar *Wærn* och *Petré*, och anser, likasom de, att, huru önskvärd och vigtig skogshushållningen än är, hvarje förmyndareåtgärd i den economiska lagstiftningen helst bör undvikas, såsom icke verkande det ändamål, man åsyftar, och dessutom i detta fall allt för mycket ingripande i eganderätten. Här har blifvit rigtigt anmärkt, att, endast i mån af allmännare erfarenhet af värdet utaf väl vårdad skog, kan en god skogshushållning hos allmogen framkallas. Fastän jag i sjelfva saken är af olika mening med den sista talaren, måste jag, i likhet med honom, och som, såsom Ledamot, sjelf deltagit i de sammansatta Utskottens behandling af denna fråga,

beklaga, att detta vigtiga Betänkande nu först vid Riksdagens slut hunnit afgifvas, under det Utskotten måhända företrädesvis sysselsatt sig med andra motioner af underordnad beskaffenhet. En återremiss skulle nu vara utan ändamål, då ärendet icke kan hinna att å nyo tagas under pröfning vid denna Riksdag; jag skulle eljest, om Betänkandet tidigare inkommit, påyrkat en sådan, i afsigt, att, för den händelse någon underdånig skrifvelse från Rikets Ständer skulle anses lämplig, den äfven borde innehålla den önskan, att Regeringen icke genom utfärdande beslut sjelf måtte medverka till skogarnas förödande, och att sådana, af förhastande tillkomna, måtte återkallas. Förhållandet i den province, från hvilken jag är representant, är verkligen sådant, som i den åberopade, från Konungens Befallningshafvande sednast afgifne Femårs-Berättelsen omförmäles, nemligen, att skogstillgången på Gottland är i aftagande, och bland orsakerna dertill uppgifves riktigt det tilltagande behofvet af bränsle vid kalkbruken. Vill man nu forska, hvarifrån den alltmer tilltagande åtgången af ved för kalkbruken sig härleder, så upplyses, att sedan, just för skogsbesparing, kalkugnar på Gottland af ålder ej fingo anläggas utan af Kongl. Maj:t dertill särskildt lemnadt tillstånd, samt med bestämmandet af viss afverkning vid hvarje sådan, beslöt Kongl. Maj:t, genom Nådigt Bref af den 14 Julii 1845, att kalkbränningen på Gottland hädanefter skulle vara fri, med rättighet för en hvar att anlägga kalkbruk, och utan inskränkning i tillverkningen. Genom ett enda penndrag, och utan att de, som förut innehade privilegierade kalkugnar, sattes i tillfälle att sig deröfver yttra, förvandlades genom denna åtgärd desse egendomars, just genom privilegierna hittills hafde, värde till en obetydlighet, och den obegränsade rättigheten framkallade naturligtvis anläggandet af åtskilliga nya kalkbruk. Skogarne hafva derutaf lidit betydligt, och jag torde ej misstaga mig, om jag uppskattar den årliga åtgången af ved vid kalkbruken på Gottland till omkring 15,000 famnar. Då, såsom redan är nämndt, återremiss af ifrågavarande Betänkande numera ej är lämplig, förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å detsamma.

Herr *Indebetou:* Det har blifvit en vedertagen plägsed, att, så snart man råkat ut för en svår eller mera invecklad fråga, så föreslår man alltid afslåtande af en underdånig skrifvelse. Det vore dock icke önskligt, att alla de underdåniga skrifvelser, som sålunda till Regeringen inkomma, ledde till

något resultat. Följden deraf blefve, att vi kommo under Regeringens förmynderskap, som erfarenheten lärt icke vara för den enskilde nyttigt. Jag yrkar afslag å Betänkandet.

Discussionen ansågs slutad, och Betänkandet afslogs.

§ 6.

Föredrogos å nyo följande Utlåtanden och Betänkanden:

1:o Stats-Utskottets:

№ 337, angående verkställd omröstning, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut, rörande åtskilliga med Statsregleringen gemenskap egande frågor.

Lades till handlingarne.

2:o Banco-Utskottets:

№ 35, angående instruction för Rikets Ständers Banco-Utskott vid nästkommande Riksdag.

Bifölls.

3:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 37, i anledning af väckt motion, att utländsk man icke må tillåtas att här i Riket besitta eller bruka fast egendom, eller utöfva annan näring, utan att vara Svensk medborgare.

Bordlades.

Och № 58, i anledning af väckt motion om ändring af 10:de mom. i Kongl. Brefvet, angående storskiften m. m. i Stora Kopparbergs Län den 17 Augusti 1804.

Bifölls.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes följande Utskotts Memorial och Utlåtanden:

1:o Stats-Utskottets:

N:ris 338, 340, 341 och 342,

2:o Lag-Utskottets:

N:ris 60—62, och

3:o Banco-Utskottets:

№ 31; till hvilka rubrikerna förekomma i protocoll, vid ärendernas pröfning.

§ 8.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver särskildta af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. ½ 9 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 26 Augusti.

Plenum kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos Expeditions-Utskottets nedannämnde skrifvelseförslag, nemligen:

№ 197, angående tullbevillningen.

Godkändes.

№ 206, angående köpeskillingen för den Kronan förr tillhöriga, s. k. Hofbageri-egendomen vid Regeringsgatan här i hufvudstaden.

Godkändes.

№ 207, om vidtagande af nödiga controler å användandet af städernas Tolags-medel för dermed afsedda ändamål.

Begärdes af Vice Talmannen Herr *Halling* och lades å bordet.

№ 208, om afskrifning af räntan å anmärkningsmedel, ådömda förre Regementsskrifvaren, Fältkamereraren Arell.

Godkändes.

Äfvensom Expeditions-Utskottets förslag, № 29, till en § i Riksdagsbeslutet blef gilladt.

§ 2.

Herr *Petré:* Uti den nyligen hållna Talmans-conference träffades emellan Ståndens Herrar Talmän den öfverenskommelse, att de, hvar i sin mån, skulle i möjligaste måtto besörja derom, att den från Stats-Utskottet inkomna vigtiga frågan om jernvägsanläggning emellan Köping, Örebro och Hult måtte i morgon förekomma till behandling samtidigt i alla Stånden, på det att frågan skulle kunna samma eller nästföljande dag afgöras, och hinder deraf ej vara för Riksdagens snara afslutande. Jag anhåller nu, att Herr Talmannen ville derom till Ståndet göra framställning.

Herr *Lagergren:* På det att ett bemödande från min sida att leda den nu ifrågasatta vigtiga frågan till ett önskligt slut icke må varda aldeles förgätet, tager jag mig friheten nämna, att jag i den af föregående talaren omförmälda Talmans-conference föreslog, att samma fråga måtte föredragas till öfverläggning i Stånden först nästa Thorsdag. Jag har nemligen anledning att tro, att den tid, som derigenom vinnes, kunde vara tillräcklig för afhjelpande af en och an-

nan oegentlighet i redactionen af Stats-Utskottets Betänkande, angående denna fråga, och att således ett godt mål kan ernås utan återremiss. Oaktadt min framställning härom icke vann gehör inom Talmans-conferencen, har jag ansett mig böra nu förnya densamma.

På framställning af Herr Talmannen, beslöt Ståndet, att andra gången bordlägga Stats-Utskottets Utlåtande, № 540, i anledning af väckta motioner, dels i fråga om ändring uti redan bestämda vilkor för den af Rikets sednast församlade Ständer lemnade garantie, i afseende på anläggningskostnaden för en jernväg emellan Örebro och Hults lastageplats vid Wenern, dels ock angående ifrågaställd utsträckning af denna jernvägsanläggning till Köping; samt att denna fråga skulle i morgondagens plenum företagas.

§ 3.

Föredrogs å nyo Herr *Lagergrens* motion, angående en särskild tjenstemans förordnande, för att vårda Riksdags-Archivet å tider äfven emellan Riksdagarne.

Herr *Wærn:* Då Rikets Ständer redan vid denna Riksdag antagit Stats-Utskottets Memorial, № 6, med förslag till stadganden, angående Riksdags-Archivets vårdande och begagnande, och hvilket innehåller föreskrifter i det hänseende, som med Herr *Lagergrens* förevarande motion åsyftas, hemställer jag, om han icke skulle finna sig vid att återtaga samma motion.

Herr *Lagergren:* Den tjensteman, som hittills haft mesta besväret med Riksdags-Archivets ordnande och vård, samt i följd deraf kunnat vänta uppdraget att dermed fortfara, är Herr Commissarien i Riksgälds-Contoiret *Aréhn;* han har numera sjelf sagt till mig, det han icke väntar eller fordrar någon godtgörelse för nämnda Archivarie-befattning emellan Riksdagarne. Af denna anledning, och då jag tror, att det icke vore lätt att finna någon annan, som med samma nit och oegennytta, som Herr *Aréhn*, skulle sköta detta värf, anhåller jag nu att få återtaga min förevarande motion.

I följd af denna motionairens återkallelse af förslaget, kommer motionen att förfalla.

§ 4.

Föredrogs *Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens* Betänkande, № 37, i anledning af väckt motion att utländsk man icke må tillåtas att här i Riket besitta eller bruka fast egendom, eller utöfva annan näring, utan att vara Svensk medborgare.

Yttrandet i *1:sta momentet*, som afsåg de utländske män, hvilka ville här i Riket sig bosätta, för utöfvande af annan näring, än sådan, som är förenad med besittning af fastighet.

Bifölls.

2:dra momentet.

Herr *Lagergren:* Jag hyser vissa betänkligheter emot antagande af detta Utskottens förslag. Man bör besinna, att det icke är förbjudet, att upplåna utländska capitaler, emot inteckning i fast egendom. Så har redan å flera orter skett, och utländningar derigenom vunnit en naturlig rättighet, som ej bör vara dem mera, än andra, betagen, att, för bevarande af sin fordringsrätt, vid möjligen blifvande auction, der så erfordras, inropa den intecknade fastigheten. Om förevarande förslag nu skulle bifallas och leda till en dermed åsyftad föreskrift, att utländning, för att få ega fast egendom i Sverige, måste vara Svensk medborgare, skulle derigenom förorsakas rubbning uti redan exsisterande rättsförhållanden af stor omfattning, grundade på vunna inteckningar. Sådant skulle med skäl väcka misstroende och rubba landets credit hos utländningen. Jag tror, att Kongl. Förordningen den 3 October 1829, som lemnar Kongl. Maj:t öppet att berättiga utländning att förvärfva och besitta fast egendom i Riket, är tillfyllestgörande för det ändamål, som med motionen i denna del åsyftas. Vi hafve redan ett ej gammalt exempel derpå, att utländsk Furste köpt Svensk jord. Ett annat dylikt förestår kanske snart. Jag hemställer, om man skall deremot lägga hinder genom lag. Till de rättsförhållanden, i hvilka en betänklig rubbning derigenom skulle åstadkommas, räknar jag de inteckningar, som redan tagits för betydliga försträckningar af utländningar, men hvilka genom det nu åsyftade lagstadgandet skulle råka i så försämradt prédicament, att inteckningshafvarne kunde nödgas uppsäga lånen. Den korta återstående tiden af Riksdagen medgifver icke ärendets återremitterande. Jag nödgas derföre yrka afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Ekholm:* I anledning af den föregående talarens yttrande, får jag fästa uppmärksamheten derå, att en sådan författning, som med Utskottens förevarande förslag åsyftas, icke skulle gälla andra utländningar, än dem, som vilja bo-

sätta sig här i Riket, och således icke hindra utländningar, som vunnit inteckning i Svensk fastighet, att vid försäljning deraf bevara sin fordringsrätt äfven på det sätt, som Herr *Lagergren* omnämnt. Men det finnes en annan omständighet, som vid bedömandet af förevarande fråga är förtjent af uppmärksamhet. Constitutions-Utskottet har nemligen, såsom vi vete, förut under Riksdagen inkommit med förslag, angående utländningars naturaliserande till Svenske medborgare, samt i detta förslag hänvisat till en särskild lag, angående ordningen och vilkoren för sådan naturalisation. Jag har väl ej fullt reda på, om samma förslag, angående naturalisation, blifvit af alla Riks-Stånden antaget, men tror det vara afslaget endast af Bonde-Ståndet och således bero af omröstning i förstärkt Constitutions-Utskott. Om nu både detta och förevarande förslag blifva antagna, utan att den särskilda lagen om ordningen och vilkoren för naturalisation kommit till stånd, uppstår en betänklig lucka i lagstiftningen uti detta ämne. Jag vore derföre böjd att föreslå ärendets återremitterande. Men då Riksdagens nära förestående slut betager utsigten för ärendets vidare pröfning, och jag gillar ändamålet med förevarande förslag, anhåller jag, att det måtte bifallas. Kongl. Maj:t har i allt fall öppet att derå fästa det afseende, Honom för godt synes.

Herr *Billström:* Då den motion, som uti förevarande Betänkande omhandlas, af mig väcktes, förbisåg jag icke, hvad de sammansatta Utskotten anmärkt, nemligen: att nu gällande Handels- och Handtverks-Ordningar redan stadga, såsom ett oeftergifligt vilkor för utöfvande af handels- och handtverksrörelse, att idkarne af slik rörelse böra ega Svensk medborgarerätt. Just denna omständighet fann jag utgöra ett vigtigt skäl för mitt yrkande, att utländning, som vill här i Riket bosätta sig, för att bruka eller besitta fast egendom, jemväl borde, innan tillstånd dertill erhålles, vara till Svensk medborgare antagen. Ty då begagnandet af ett obetydligt näringsfång i handels- och handtverks-yrkena fordrar naturalisation, måtte i ännu högre grad angeläget vara, att denna actus föregår ernåendet af rättighet att taga fast egendom i bruk och utöfva det vida vigtigare och på alla samhällsförhållanden ostridigt mera inflytelseegande jordbruksyrket. När således en författning i sistnämnde hänseende af mig påyrkades, trodde jag ock lämpligast vara, att den omfattade alla de näringsfång, till hvilkas begagnande utländsk man sig anmäler, och följaktligen äfven handel och handtverk, ehuruväl

dessa yrken redan genom Handels- och Handtverks-Ordningarne tagits i beskydd emot sådant intrång, som för samhället i det hela befunnits menligt. De sammansatta Lag- och Economie-Utskotten hafva nu, genom sitt i Betänkandet gjorda tillstyrkande, i viss mån gillat och understödt mitt förslag; men jag hade dock helst önskat ärendets behandling under en annan form, så att Rikets Ständer, i stället för att, på sätt Utskotten hemställt, önskningsvis tillvägagå, för sin del, beslutat en författning i den syftning, min motion angifver. — Emedlertid, och då vid denna Riksdag ej mindre sjelfva naturalisationsfrågan, än de flera förhållanden, som deraf kunna följa, i anseende till en osammanhängande behandling inom olika Utskott af särskilda hit hörande motioner, nära nog torde kunna betraktas, såsom undanskjutna, vill jag, för min del, i det skick sakerna sig befinna, åtnöjas med den åtgärd från Ständernas sida, som i Betänkandet blifvit tillstyrkt.

Den lucka eller brist i lagstiftningen, som uppstår, derest det af Constitutions-Utskottet, i dess Memorial, № 9, föreslagna tillägg i 28 § Regerings-Formen, angående naturalisation, blifver af Konung och Ständer gilladt, påkallar ovilkorligen utfärdandet af en allmän författning, som stadgar ordningen och sättet härför, samt bestämmer de rättigheter, naturalisationen medför; och man bör väl förvänta, att, vid beslutandet af en sådan författning, äfven de omständigheter, på hvilka, genom min motion, uppmärksamheten blifvit fästad, skola i behörigt och närmare öfvervägande tagas. Intill dess torde någon större olägenhet utaf den anmärkta ofullständigheten i vår lagstiftning ej kunna befaras, så framt nemligen erforderligt afseende lemnas åt de flera framställningar och yttranden, som under innevarande Riksdag, med hänseende till omförmäldta ämne och det sätt, hvarpå naturalisationsfrågor hittills blifvit af Regeringen behandlade, inom representationen förekommit.

Med anledning åter af de betänkligheter, Herr *Lagergren* uppgifvit, och hans förmenande, att en rubbning i nuvarande rättsförhållanden skulle genom bifall till Utskottens förslag komma att ega rum, vill jag blott erinra, att Kongl. Kungörelsen den 3 October 1829 förnekar utländsk undersåte, som icke erhållit Svensk medborgarerätt, rättighet att här i Riket fast egendom förvärfva, med mindre han dertill undfått särskildt tillstånd. Nämnda kungörelse gör således en vida större inskränkning, i afseende på utländsk mans

fri- och rättigheter här i landet, än som i Utskottens förevarande Betänkande blifvit ifrågasatt, ty detta handlar endast om bosättning här i Riket. Någon våda för den allmänna eller enskilda crediten hos främmande undersåter kan jag derföre icke eller finna, att man med skäl bör befara såsom följd af det tillstyrkta stadgandet, och jag anhåller fördenskull att Betänkandet måtte varda godkändt.

Herr *Bergman:* De anmärkningar, hvilka Herr *Lagergren* framställt emot förevarande förslag, finner jag vara välgrundade. Jag har mig äfven väl bekant, hurusom utländningar i grannskapet af Götheborg ega och besitta fastighet, utan att vara Svenska medborgare. Jag instämmer i yrkandet om afslag.

Herr *Ek:* I anledning af hvad Herr *Lagergren* emot Betänkandet i förevarande del anmärkt, med hänseende till de rättsförhållanden, som uppkommit och kunna uppkomma genom inteckningar, till säkerhet för utländske mäns fordringar uti fastighet i Sverige, får jag upplysa, att jag vid ärendets behandling i Utskotten, såsom af här närvarande Ledamöter kan vitsordas, framställde enahanda betänkligheter. Jag vann likväl icke något understöd häruti och underlät fördenskull att reservera mig emot förevarande förslag, men instämmer nu i yrkandet om afslag derå.

Discussionen var slutad, och sedan Herr Talmannens framställning å bifall till Betänkandet i förevarande del besvarats med *Ja* och *Nej*, äskades votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 37, sednare punkten, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, afslås nämnde punkt.»

Vid den omröstning, som häruppå i vanlig ordning företogs, utföllo rösterna med **21** *Ja* emot **16** *Nej*, hvarigenom således förevarande Betänkande äfven i denna del bifallits.

§ 5.

Herr *Petré:* I dag är 5:te plenidagen efter den, då Ståndet beslöt, att, i anledning af min motion, ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse, rörande landtförsvarets organisation. I öfverensstämmelse med hvad under discussionen i samma fråga yttrades, anhåller jag nu hos Herr Talmannen om proposition derå, att Bonde-Ståndet, genom

utdrag af protocollet, meddelas kännedom om Borgare-Ståndets berörda beslut.

Herr Talmannen framställde härå proposition, som af Ståndet med *Ja* besvarades.

§ 6.

Sedan Herr vice Talmannen *Halling* nu anmält sig afstå från sin uti § **1** här ofvan omförmälda anhållan om bordläggning af Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag, № 207, blef detsamma ånyo föredraget och af Ståndet godkändt.

§ 7.

Föredrogos ånyo följande Utskotts Utlåtanden, Betänkanden och Memorialer.

1:o Stats-Utskottets:

№ 338, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, № 275, angående rusthållarnes inom Kungsörs fögderi befrielse från erläggandet af nu utgående lösen för dagsverken, hvilka af deras stamhemman utgöras.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Indebetou:* Då denna fråga förra gången här förevar, blef den återremitterad, på det bättre utredning måtte erhållas. Detta mål har nu vunnits, men det synes, som hade Utskottet, på grund deraf, bort komma till ett helt annat resultat. Med saken förhåller det sig i korthet sålunda, att rusthållarne inom Kungsörs Compagnie, på grund af ett utaf Carl XI år **1680** gifvet löfte, väckt anspråk på dagsverksräntorna. Under påföljande åren, intill **1687**, blef indelningsverket väsendtligen förändradt, och då samme Konung sistberörde år fastställde detsamma med uttryckligt förbehåll, att ingen skulle ega att något vidare prétendera, utan att något undantag härifrån gjordes för Kungsörs rusthållshemman, så synes uppenbart, att Carl XI ansett sitt år **1680** gifna löfte, genom de flera tid efter annan nämnde hemman tillagda augmentsräntor, till alla delar uppfyldt. Dessutom, om man jemnför Kungsörs med andra till Kongl. Lif-Regimentet anslagna rusthållshemman, skall man finna, att de förra i intet hänseende äro vanlottade. Tvärtom äro de ifrågavarande dagsverken inbegripna uti de öfriga compagniernas rusthållsräntor, men afräknade för Kungsörs compagnie. Om man nu befriar rusthållshemmanen i Kungsörs län från lösen för dessa räntedagsverken, så är detta en skänk till nuvarande rusthållarne, som jag ingalunda ville

missunna dem, om den icke innefattade en orättvisa emot öfriga skattdragande, hvilka derefter skulle finna sig befogade att framkomma med enahanda anspråk. Jag afslår fördenskull Utlåtandet, och såsom skäl härtill torde jag vidare få åberopa de, hvilka så fullständigt och klart blifvit utvecklade uti de dervid fogade reservationerna.

Herr *Bosæus:* Såsom boende inom den ort, hvilken förevarande fråga afser, och der densammas lösning hos Rikets Ständer, såsom af ganska mycken vigt för en mängd fastighetsegare, naturligtvis med spänd väntan afvaktas, anser jag mig pligtig yttra några ord, i följd af de anmärkningar, som Herr *Indebetou* riktat emot Stats-Utskottets Betänkande.

För att härvid vara så kort, som möjligt, tillåter jag mig hufvudsakligen erinra, att nyssnämnda anmärkningar lära befinnas på förhand nöjaktigt vederlagda i och med den sorgfälliga utredning, som Utskottet nu ytterligare egnat åt frågan, och i hvilken man redan af Kongl. Krigs- och Kammar-Collegiernas tillstyrkanden till det resultat, som en gång är vordet af Kongl. Maj:t i Nåder godkändt, genom Dess år 1847 till Rikets Ständer i ämnet aflåtna, ehuru då af Ständerna icke biträdda, Nådiga Proposition, har en desto mera grundad borgen, det alla med- och motskäl blifvit på det noggrannaste afvägda, som det embetsverk, hvilket ursprungligen förehaft nyssnämnda utredning, visst icke i den allmänna opinionen ådragit sig någon tillvitelse för eftergift i Statsverkets rättigheter. Men, för att närmare vederlägga Herr *Indebetous* inkast emot befogenheten af rusthållarnes vid Kungsörs compagnie af Kongl. Lif-Regimentet, nu utaf Stats-Utskottet för andra gången under innevarande Riksmöte tillstyrkta befrielse från deras räntedagsverken, eller dessas motsvarande lösen, må här anföras: att den i Stats-Utskottets hithörande förra Betänkande, № 273, från Kongl. Kammar-Collegii utredning hemtade omständigheten, att rusthållen för sagde compagnie ännu i denna dag hafva betydligt lägre augmentsräntor sig tillslagne, än Lif- och Östra Westmanlands-Compagnierna vid ofvanomförmälde corps, desto mera synes bevisa, det förstnämnda compagnie i verkligheten härutinnan står efter de båda öfriga, som skillnaden emellan nämnde augmentsförmåner tämligen nära svara emot den dagsverkslösen efter kronovärdi, hvars frigörelse blifvit för Kungsörs-rusthållarne ifrågasatt: att då, vid Konung Carl XI:s åberopade fastställelse år 1687 af indelningsverket, Kungsörs-Compagnies rusthållare följaktligen icke erhöllo någon godtgörelse för en sålunda befintlig skiljaktighet emot andra cavallerirusthåll i samma län, — en skiljaktighet, som härflöt af det egna förhållande, att de förras dagsverken ej kunde vid Kungsörs kungsgård umbäras, — just den omständigheten, att Konungen icke i den åberopade stadfästelsen lät Kungsörs rusthåll särskildt nämnas, antyder, att i samma allmänna regeringsåtgärd ej kunde vara inbegripen det speciela »soulagement», som Konungen 7 år förut lofvat desse sistnämnde, och hvars uppfyllelse man ej eller, med undantag af de till Kungsörs Compagnie jemväl hörande 13 rusthållen i Kungs-Barkarö by och socken, lärer kunna i någon uttrycklig handling igenfinna: att emedlertid den åt de 13 Kungs-Barkarö-rusthållen ensamt år 1685, *i ersättning för af dem utgjorda dagsverken*, förlänade och ännu innehafvande kronotionde-spannemålen, med en tunna för hvarje rusthåll, gifver ökadt stöd åt förutsättningen, att öfriga rusthållen vid Kungsörs Compagnie icke af äfven dem lofvadt soulagement kommit i åtnjutande, och derföre nu böra en gång få detta löfte uppfyldt: att ett sådant förhållande skulle gifva ett sken af orättvisa åt denna Kungs-Barkarö-rusthållen förlänade förmån, så framt icke sådant kunde lätt förklaras i dessas närbelägenhet alldeles invid Kungsörs kungsgård, och deras derigenom sannolikt större lättnad att för sin del utverka Konungalöftets snarare fullbordan, 5 år efter, sedan detsamma afgafs, samt att då en sådan särskildt för Kungs-Barkarö rusthåll meddelad Konungslig Nåd, gifven i uttryckligen antydd riktning att uppfylla ofvanåberopade löfte, icke finnes omnämndt i den endast tvänne år sednare, eller 1687, afgifna indelnings-stadfästelsen, det såsom högst sannolikt erbjuder sig, att sistnämnde urkund icke haft med räntedagsverks-soulagementet, eller ersättningen åt Kungsörs Compagnies rusthållare, något att skaffa. Jag anser således de af Herr *Indebetou* åberopade skäl emot Statens så billigt ifrågasatta honorerande af sagde soulagements-löfte icke vederlägga Stats-Utskottets Betänkande, hvilket sednare på ett, äfven med hänsigt till Kungs-Barkarö-rusthållarnes hitintills innehafda särskilda förmån, fullt tillfredsställande sätt ordnat denna fråga, och förordar således vördsamt Betänkandets bifallande af Högtärade Ståndet; befarande jag inga vådor af ett härutinnan gynnsamt beslut, såsom préjudicat, derest icke andra kunna uppträda med lika mycken rättvis befogenhet för sina anspråk, som Kungsörs Compagnies rusthållare.

Herr *Petré:* Om de upplysningar, Herr *Bosæus* nu med-

delat, varit kända förut, är jag öfvertygad, att till och med några bland reservanterne skulle hafva funnit sig befogade, att draga sig tillbaka. Emedlertid har frågan blifvit med största noggrannhet undersökt. Efter den sorgfälligaste pröfning på Inkomst-afdelningen och efter långvarig discussion i Utskottets plenum, hafva Utskottets flesta Ledamöter varit i tillfälle att förvissa sig, att det utlofvade så kallade »soulagementet» aldrig blifvit uppfyldt. Reservanterne hafva ock icke förmått visa motsatsen, utan endast sökt göra densamma sannolik. Då likväl, äfven från deras synpunkt, tvifvel ännu återstår, har Utskottets majoritet ansett sig i denna sak böra följa den gamla goda regeln, att i tvifvelaktiga fall hellre fria, än fälla. För min del, tillstyrker jag alltså bifall till Utlåtandet.

Herr *Gråå:* Hvad Herr *Indebetou* anfört, innefattar hufvudsakligen ett förnyande af de anmärkningar, som förut blifvit framställda. Den omständighet, att rustningsräntorna tid efter annan blefvo höjda, bevisar ej, att Kungsörs rusthållshemman erhållit det af Konung Carl XI utlofvade soulagement, emedan sådan tillökning i räntan kommit icke blott Kungsörs Compagnie, utan jemväl hela Lif-Regimentet till godo. Deremot, och då Carl XI uti Dess Bref af den 16 December 1680 förklarat, att, emedan dagsverken icke kunde umbäras från gården Ulfsund, befrielse för rusthållare i Ulfsunds län från samma dagsverkens utgörande då icke kunde beviljas, men att Kongl. Maj:t ville ofördröjligen så laga, att de i stället för dagsverken kunde med något annat soulagement blifva ihågkomna, samt Kongl. Maj:t derefter genom en den 5 Maji 1696 meddelad resolution, i anledning af gjord anmälan, att bemälde rusthållare icke längre ville vidkännas dagsverks-skyldigheten, förklarat, att rusthållarne skulle vara pligtige præstera dagsverken till förutnämnde kungsgård, äfvenså väl, som de, hvilka på knektehållet voro indelte, »emedan eljest det skulle falla den på knektehållet anslagna allmogen alltför svårt sådant allena att förrätta», så synes man med allt skäl kunna antaga, att det år 1680 gifna löftet om soulagement icke blifvit uppfyldt, ty sådant hade i motsatt fall otvifvelaktigt blifvit år 1696 åberopadt, såsom skäl för dagsverkenas fortsatta utgörande. Icke eller hafva de ifrågaställda rusthållshemmanen, så vidt enskilda efterforskningar gifva vid handen, sedermera någonsin erhållit den utlofvade lindringen, hvadan, och då anspråket deruppå

följaktligen är både billigt och rättvist, jag anhåller, att Utlåtandet må varda bifallet.

Herr *Indebetou:* Bland de talare, som efter mig haft ordet, har Herr *Bosæus* anfört, att rusthållarne i Kungs-Barkarö fått sig tillagde åtskillig ersättning, hvaraf Kungsörs hemman icke voro i åtnjutande. Förhållandet härmed är tydligen utredt i Doctor *Stenhammars* reservation, pag. 15, hvarest säges, att »alla de hemman inom Kungs-Barkarö, hvilkas ränta, på rusthåll och augment sammanräknadt, icke uppgingo till 60 daler, hafva äfven i 1717 års indelningsverk bibehållit ersättningen för vinterkörseln och dagsverken.» Det synes verkligen vara uppenbart, att, då 60 dalers ränta blifvit antaget, såsom det minimum, hvilket skulle kunna motsvara rustningsbesväret, hafva de hemman, hvilkas räntor icke uppgingo till 60 daler, undfått motsvarande ersättning. Detta är förhållandet med hemman inom Kungs-Barkarö socken, men denna omständighet kan alldeles icke åberopas af Kungsörs rusthållare, såsom skäl för deras ifrågavarande begäran. Hvad angår det skäl, Herr *Gråå* velat hemta ur Kongl. Resolutionen den 5 Maji 1696, torde jag endast behöfva hänföra till hvad förutnämnde reservant yttrat, pag. 12, nemligen: »efter 1680, då Konungen underrättade Öfversten för Lif-Regimentet om sin afsigt att, i stället för dagsverksräntorna, tilldela rusthållarne någon annan förmån, har Konungen vid generalmönstringar 1683, 1684, 1685 och 1686, år från år, tillagt rusthållen ökade augmentsräntor, af hvilka de förut voro helt och hållet i saknad, — ty förut rustades för 1 hemman utan biträde af något augment; och Konungen fortfor att sålunda höja rustningsräntan, intilldess Han ansåg den fullt tillräcklig för rustningens bestridande, då Han 1687 stadfästade indelningsverket med förklaring, att *ingen skulle derefter ega att någon vidare ersättning prétendera*, ej eller någon *ändring*, under hvad sken det vore, i detta indelningsverk kunna sökas.» Det förefaller mig verkligen icke mindre besynnerligt, än reservanten, att det löfte, Konungen gifvit 1680, skulle vara ouppfyldt, fastän Konungen sålunda 7 år derefter förklarat, att rusthållarne ingenting vidare hade att prétendera. Det vore således en uppenbar orättvisa, att tilldela Kungsörs Compagnie fördelar, deraf andra, änskönt lika berättigade, äro i saknad.

Herr *Winge:* Jag kan icke instämma med den siste talaren, utan yrkar bifall. Jag har, såsom Suppléant i Stats-Utskottet, öfvervarit öfverläggningarne, rörande denna fråga,

och har derunder blifvit fullkomligen öfvertygad, att det år 1680 gifna Kungliga löftet icke blifvit uppfyldt. Dessutom hafva Rikets Ständer genom Riksdagsbeslutet 1810 förklarat, att allmogen borde för alltid befrias från dagsverks-skyldigheten, i den mån sådant lät sig göra. Således synes det vara allt skäl att bifalla Utlåtandet.

Herr *Lagergren:* För min del, beklagar jag, att jag ej hunnit genomläsa detta först för en stund sedan utdelade Utlåtande, samt att jag ej var här närvarande, när föredragningen skedde, i hvilket fall jag skulle hafva begärt detsamma ännu en gång på bordet. Frågan är ganska svår, och den tål verkligen, att grundligen öfvertänkas. Men såsom det vid återremissen föreföll mig, och så vidt jag af den här föregångna discussion kan sluta, anser jag mig böra instämma uti Herr *Indebetous* yrkande om afslag.

Herr *Bosæus:* Utan att nu vilja hvarken bejaka eller förneka riktigheten af Herr *Indebetous* utur Doctor *Stenhammars* reservation citerade uppgift, i afseende på de af mig redan åberopade Kungs-Barkarö-rusthållens ränta, hvilken, för rusthåll och augment tillhoparäknadt, icke skulle uppgå till 60 daler, vill jag endast vid mitt förra yttrande tillägga, att ifrågavarande rusthåll, hvilka tillgodonjuta, för deras, lika med öfriga Kungsörs-rusthållen, bestämda dagsverksskyldighet, en ersättning af en tunna kronotiondespanmål per helt rusthållshemman, visst icke äro, och troligen lika litet vid den tid, då sagde ersättning dem af Konung Carl XI förlänades, varit svagare, än i allmänhet öfriga rusthållen i Kungsörs fögderi, eller af mindre förmåga, än dessa, att bära oftanämnda dagsverksbörda till kungsgården. Tvärtom äro Kungs-Barkarö-rusthållen, ehuru skoglösa, med allt skäl ansedda, såsom ganska goda och bland de bättre sädesbärande hemmanen i orten, hvilka dessutom, framför de öfriga dagsverksskyldiga derstädes, hade, genom sin redan anmärkta närbelägenhet till en del af Kungsörs kungsgårds egor, och på en knapp half mil från sjelfva kungsgården, den synnerliga fördelen, att ej på långt när röna samma tidsspillan af dagsverkens utgörande derstädes, som de flesta andra skattskyldige. Sannolikaste orsaken till Kungs-Barkarö-rusthållens ifrågavarande prérogativ är således helt säkert att söka i den särskilda konungsliga bevågenhet, som de lågo närmare, än de andra, och om hvilka Barkaröboerna troligen under Konungens tätare vistelser vid Kungsör hade flera tillfällen att försäkra sig. Så qvarstår ännu, för dessa hemman, Konung Carl XI:s särskilda Bref på företrädesrätt framför öfriga häradsboer till utsyning af skog från Kungsörs dem äfven närbelägna allmänning, — en omständighet, som väsendtligen jemnade den underlägsenhet, man i annat fall kunde vara frestad att, oaktadt min nu gjorda uppgift, påbörda Barkaröhemmanen. Den Konungsliga frikostigheten emot dessa var utan tvifvel *fullt rättvis.* Den synes åtminstone sådan, i hvad dagsverksersättningen angår, äfven derföre, att den innebär uppfyllelsen af ett en gång gifvet löfte, som helt säkert blifvit af samma Konung hållet också till öfriga rusthållen i Kungsörs fögderi, om Hans lifstid blifvit längre, fastän troligen särskilda skäl gjorde, att dessa ej häraf kunde komma i åtnjutande samtidigt med Barkarö-rusthållen. Det synes dock vara på tiden, att nu, efter 170 års förlopp, det obestridt lemnade löftet går i fullbordan, till beredande af Kungsörs-rusthållens största möjliga jemnlikhet med öfriga rusthållen vid Lif-Regimentet; och det är derföre jag nu ånyo vågar anhålla om bifall till Stats-Utskottets Betänkande.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde derefter proposition på bifall till Utskottets första yttrande. Härtill svarades med blandade *Ja* och *Nej*; hvarjemte votering begärdes.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller 1 punkten i Stats-Utskottets Utlåtande, № 338, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, afslås nämnda punkt.»

I vanlig ordning anställdes votering. Den utföll med 24 *Ja* emot 11 *Nej*, hvadan alltså Utlåtandet i denna del var bifallet.

Herr Talmannen framställde derefter proposition å andra punkten i Utlåtandet, hvilken proposition äfvenledes af Ståndet bifölls.

№ 341, med förslag till stadganden i Riksgälds-Contoirets Reglemente, angående detta verks inkomster samt uppbörden och redovisningen af dit ingående bevillnings-, med flera medel.

Bifölls; och

№ 342, i anledning af väckt motion om låneunderstöd för Stora Barnhuset i Stockholm.

Bordlades andra gången.

2:o Bevillnings-Utskottets:

№ 31, med förslag till bevillningssummans fördelning.
Bifölls.

3:o Lag-Utskottets:

№ 60, i anledning af väckt motion om återupplifvande af 50 § i 1830 års Concurslag.

Bifölls.

№ 61, i anledning af väckt motion om räntans frigifvande i vissa fall.

Herr *Björk:* Då Riksdagen nu är så nära sitt slut, lärer någon ändring svårligen vara att vinna genom en återremiss. Jag vill derför icke påyrka någon sådan. Likväl torde jag få till protocollet förklara, hurusom jag anser, att räntans frigifvande är ett oundvikligt vilkor för handelns och näringarnes lifvande. Utskottet hade derför bort komma till ett annat resultat, åtminstone hvad angår räntan å vexlar. Emedlertid kan jag icke underlåta att yrka, det Betänkandet måtte, med förklaring af Ståndets ogillande, läggas till handlingarne.

Herr *Palander:* Det är verkligen att beklaga, att detta Betänkande först nu på Riksdagens sista timma kommit till Ständernas pröfning. Emedlertid ber jag att till protocollet få reservera mig mot den behandling, frågan rönt, samt instämmer för öfrigt i Herr *Björks* yrkande.

Herr *Rinman* instämde.

Herr *Ekholm:* Vid föregående Riksdagar har jag uti denna fråga varit af annan tanka, än Lag-Utskottet, och jag finner icke skäl nu frångå densamma. Emedlertid, och då jag inser det ändamålslösa uti att nu besluta en återremiss, instämmer äfven jag uti Herr *Björks* yrkande, att Betänkandet må, med ogillande, läggas till handlingarna. För öfrigt vill jag endast tillägga, att, om Lag-Utskottet användt mera drift och arbetsamhet, så är jag öfvertygad, att detta Betänkande kunnat långt före detta afgifvas. Det ringa antal Utlåtanden, som från nämnde Utskott utdelats, synes lemna stöd för denna min förmodan.

Herr *Ek:* Med anledning af Herr *Ekholms* yttrande, får jag hemställa, om någon kan tro, att Utskottet skulle hafva ändrat åsigter till likhet med Herr *Ekholms*, derest frågan blifvit af Utskottet tidigare under denna Riksdag behandlad. För min del, är jag tillfreds med de skäl, som Utlåtandet innefattar, och yrkar bifall till detsamma.

Herr *Ekholm:* Det har ej varit min mening, att Utskottet skulle hafva förändrat sin öfvertygelse, i händelse det haft mera tid på sig att öfvertänka frågan. Jag har endast trott, att detta Betänkande kunde långt före detta hafva afgifvits, i hvilket fall det blifvit Ständerna möjligt, att för vinnande af det åsyftade målet vidtaga nödiga åtgärder. För öfrigt har ej min mening varit att lägga någon enskild Ledamot till last, att Utskottets göromål icke framskridit, som vederbort.

Herr *Ek:* Efter denna förklaring torde jag få erinra, att någon motion, vare sig en eller annan, alltid måste sist till behandling förekomma. Utskottet har företagit motionerna efter den ordning, hvari de legat uti convolutet.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde proposition på bifall. Härtill svarades blandade *Ja* och *Nej*. Herr Talmannen förklarade sig finna *Ja* öfvervägande; och blef detta med klubbslag stadfästadt.

№ 62, i anledning af väckt motion, angående skyldighet för fästehjon, att, inom viss tid efter slutad lysning till äktenskap, detsamma genom vigsel fullborda.

Bifölls.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes följande Utskotts Betänkanden, hvartill rubrikerna i protocollet införas vid den slutliga föredragningen, nemligen: Stats-Utskottets, N:ris 339 och 343, samt Lag-Utskottets, № 59.

§ 9.

Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. 1 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 27 Augusti.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Justerades protocollet för den 12 dennes.

§ 2.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, i an-

ledning af väckta motioner, dels i fråga om ändring uti redan bestämda vilkor för den af Rikets sednast församlade Ständer lemnade garantie, i afseende på anläggningskostnaden för en jernväg emellan Örebro och Hults lastageplats vid Wenern, dels ock angående ifrågaställd utsträckning af denna jernvägsanläggning till Köping.

Herr *Falhem:* Ingen belägenhet är smärtsammare, än den, att emot idéer och syftemål, för hvilka man nitälskar, nödgas uppträda, till följd af det lättfärdiga och oförsvarliga sätt, hvarpå dessa idéer och syftemål blifva misshandlade och vanställda. En sådan belägenhet är den, hvaruti jag befinner mig i närvarande ögonblick. Om någon inom detta Riks-Stånd hyser en billig och uppriktig nitälskan för förbättrade communications-anstalter, såsom säkraste medlet att befordra fäderneslandets trefnad och framskridande, så vågar jag räkna mig till dem. Mina yttranden och vota vid denna och föregående Riksdagar i Ståndets plena och inom de Utskott, jag tillhört, vittna derom. Men att utan undersökning, utan en utredning, som på ringaste sätt motsvarar det stora ändamålet och sakens vigt, i ett fattigt land anslå 10 millioner R:dr Banco och vida mera, än denna summa, i fall man beräknar någon ränta på de 250,000 R:dr, som i 40 år skulle bortgifvas, är ett sätt att gå tillväga, som icke mitt samvete medgifver, och som jag, i trots af all nitälskan för fullkomnade communications-anstalter, icke skulle kunna tillåta mig, utan att med detsamma godkänna den vådliga maximen, att ändamålet helgar medlen. Friherre *Palmstjernas* reservation utreder så fullständigt det obetänksamma sätt, hvarpå frågan af Utskottsmajoriteten behandlats, och framställer så öfvertygande saknaden af alla garantier för att de ändamål skola uppnås, som Staten med den nu ifrågavarande stora uppoffringen vill uppnå, att jag icke dertill kan eller bör tillägga ett ord.

I ett sådant sakens skick gifves, efter min öfvertygelse, för Ståndet ingen annan utväg, än att antingen återremittera frågan till Utskottet, på det att densamma må erhålla en ny utredning och återkomma till Rikets Ständer i en sådan form, att ett på sakriktig och mogen öfvertygelse grundadt beslut derom må kunna fattas, eller ock att, så vidt man ej med en återremiss vill uppehålla Riksdagens afslutande, för närvarande afslå Utskottets Utlåtande, öppet lemnadt för motionairen och dem, hvilkas förslag han nu framställt, att till en kommande Riksdag väcka frågan hos

Rikets Ständer i ett så utarbetadt skick, att representanten, utan att träda sin pligt och sitt samvete för nära, dertill kan säga *Ja.*

Herr *Petré:* Stats-Utskottet har gifvit denna fråga, som egentligen är af economisk natur, en politisk betydelse. Det kan ej vara olämpligt, innan jag begifver mig in på sjelfva ämnet, att framställa bevis derpå. Det erkännes allmänt, att vår Regering befinner sig i ett öfvervägande behof af en sansad opposition, som, rättskaffens, ädel och kraftfull, förmår hejda henne på sin reactionaira bana, erinra henne om ouppfyllda löften, varna henne för intryck af oansvariga rådgifvare, samt beveka henne att verka för nyttiga statsförbättringar, och att handla ur synpunkten af reformerande grundsatser. Det hörer till det egendomliga hos vissa Ledamöter af denna Riksdag, att det varit omöjligt att bilda och sammanhålla en sådan opposition. Att bokstafligen förklara orsakerna dertill, låter svårligen sig göra ifrån bänken, men nyckeln dertill är att finna i ett Utlåtande, sådant, som det förevarande. Det bidrager att lösa flera besynnerligheter, och visar, huruledes äfven sådana riksdagsmän, som ega en längre erfarenhet af riksdagslifvet och blifvit tillräckligt upplyste af fordna villor, icke desto mindre omfattat den lumpnaste krämarpolitik och, i stället för att hafva det allmänna bästa till hufvudsyfte, i stället för att eftersinna den jemna, värdiga, patriotiska hållning, som känslan af medborgerlig dygd hos hvarje af vårt lands representanter tager i anspråk, ingått på förslag, der den ena tjensten fått gälla mot den andra, ofta nog på Statens bekostnad. Jag har förutskickat denna anmärkning, emedan den har sin grund i en bedröflig verklighet. Genom personligt afseende på motionairens önskan har motionen fått hvila till Riksdagens sista stadium, och till belöning för denna medgörlighet, är nu fråga om ingenting mindre, än att begå det mest fulländade statsstreck; ty såsom sådant är att betrakta Stats-Utskottets försök att tillvägabringa annat, än hvad, som blifvit begärdt, och annat, än hvad, som blifvit behörigen undersökt.

Herr Talmannen har redan förkunnat, att Hans Maj:t Konungen beviljat förlängning af Riksdagen, till dess jernvägsfrågan hunnit blifva definitivt afgjord. Jag skulle finna detta i sin ordning, sedan allmänna uppmärksamheten fästat sig vid Riksens Ständers behandling af detta vigtiga ärende; men det är min pligt att erinra, att fråga, enligt Grundlagen, ej kan vara om Hans Maj:t Konungens privata åsigt, utan om

Regeringens formelt fattade beslut. Det ligger en icke obetydlig skillnad häremellan, och det hade ingalunda skadat, om Herr Talmannen behagat härtill lägga märke. Jag påminner mig från sednaste plenum plenorum, att Kongl. Maj:t uti en vida mindre betydlig fråga förklarat Sig icke kunna meddela sanction på ett Riksens Ständers beslut derföre, att det, såsom orden lyda, vore för Grundlagarnes helgd af synnerlig vigt, att de rättigheter, hvilka uti samma Grundlagar blifvit Konung och Rikets Ständer ömsesidigt tillerkände, orubbade, bibehållas. Denna sats kunde måhända med större skäl ega sin tillämpning på förevarande fråga; ty, åtminstone för vanligt menniskoförstånd, synes det höra till Grundlagarnes helgd, att ingen fråga må kunna underkastas Rikets Ständers pröfning, utan att hafva förut blifvit, i den ordning Grundlagarne föreskrifva, anmäld och behandlad. Jag tillhör visst icke deras antal, som i tid och otid ifra derför, att ett Riks-Stånds Talman skall vägra propositioner, och jag gör icke eller nu någon hemställan i denna syftning; men jag bekänner, det jag med fog hade väntat, att i gårdagens Talmans-conference skulle för consequencens skull några scrupler härutinnan förspörjas; ja, jag hade trott, det vara Talmännens åliggande, att der bringa denna grannlaga sak under öfverläggning. Jag nämner detta, emedan det ingalunda undfallit mig, att propositionsvägran uti likgiltigare fall vid innevarande Riksmöte egt rum. Herrar Talmäns tystlåtenhet i sista conferencen bevisar det undseende, som, till förmån för jernvägsinteresset, förmått göra sig gällande. Den kan också i sin mån vägleda omdömet öfver Talmännens sätt att i conferencerna uträtta, hvad af dem, enligt edspligt, borde kunna förväntas. Det återstår att erfara, huruvida ifrån det hållet, der interpellationer till Herr Talman vanligen ske, må röja sig benägenhet att i denna fråga framkalla propositionsvägran. Factiskt är emedlertid, att motionairens så kallade promemoria icke kan godtgöra bristen i sjelfva motionen, som icke innehåller annat, än att några jemnkningar skulle af Rikets Ständer göras i förra Riksdagens fattade beslut, rörande Örebro-Hultbanan. Att med förbehållet om jemnkningar icke rimligen kan förstås jernvägens utsträckning till flera mil utöfver hvad vid sista Riksdagen bestämdes, måste väl allmänt medgifvas, och att sedermera någon framställning i denna syftning ej egt rum, derom vittna handlingarne i målet, äfvensom Baron *Palmstjernas* i hans, Utlåtandet vidfogade, reservation gjorda utredning af ämnet. Det kan likväl

icke nekas, att Stats-Utskottet förut vid denna Riksdag en gång företagit sig att väcka motion på egen hand, men detta företag hafva Rikets Ständer genom förstärkt Utskotts omröstning ogillat. Mest formvidrigt är emedlertid, att Stats-Utskottet vill befordra en hög ansvarighet, å Statens sida, innan ännu laglig undersökning föregått om den jernvägslinie, för hvilken denna ansvarighet påkallas. Hade man icke detta bemödande för ögonen, skulle man måhända finna det alldeles otänkbart, att Stats-Utskottet kunnat, till denna grad, vika från den allmänna ordningen. Frågan om jernvägens utsträckning till Köping skulle omöjligt kunna till pröfning upptagas, derest icke Stats-Utskottet, för detta serskildta fall, behagat upphäfva första vilkoret för Statens inblandning och alltså inträda på en bana, som är den vådligaste för Statens financiela trygghet. Om, för att framkalla välstånd och höja industrien, det är nödvändigt att i Riket befordra införandet af ett jernvägs-system, hvarföre har då Stats-Utskottet genom detta sitt Utlåtande brutit stafven öfver sig och föranledt misstankan, att ett sådant system icke är möjligt att på loflig väg befrämja? Till råga på det klandervärda i Stats-Utskottets förfarande, har Utskottet ådagalagt, att det handlat ur synpunkten af partiskhet och mannamån. Ty då frågan om en jernvägsanläggning emellan Fahlun och Gefle, för flera veckor sedan, förevar, förklarade Stats-Utskottet, att denna sednare fråga icke kunde, i saknad af utredning, blifva föremål för pröfning. Kastom en blick på de väsendtligaste olikheterne emellan de båda särskilda jernvägsfrågorna. Här saknas all utredning, då ej, såsom utredt, må benämnas, hvad Grefve *v. Rosen* utur egen fatabur framställt. I afseende åter å Fahlu-Geflebanan, som blifvit af enskilde personer medelst högst betydliga pecuniära uppoffringar undersökt, har det Embetsverk, som främst bör utlåta sig i ämnen, som röra inre communicationer, yttrat sig, tillstyrkande, i de mest ampla ordalag; men detta märkliga yttrande ansåg Stats-Utskottet icke förtjena afseende och fann sig deraf oförhindradt förklara frågan fordra vidare undersökning; vid hvilket förklarande Riksens Ständer läto bero. Man jemföre härmed Utskottets förfarande i nu föredragna fråga, och jag vädjar till hvarje opartisk granskare, om det kan betecknas annorlunda, än jag här tillåtit mig göra. Försökom en kort jemnförelse mellan de särskildta jernvägsförslagen. I Nerike hafva redan fastigheter och egendomar stigit så högt, att

fråga är, om någon annan landsort befinner sig i detta hänseende bättre lottad, lyckligare beskärd! I Dalarne deremot hafva, just till följd af saknade communicationer, många egendomar sjunkit till vanvärde. För concursmassors räkning skötas nu många bruksegendomar och kunna icke säljas. I Nerike äro communicationerna i allmänhet gansk goda. I det egentliga Dalarne deremot saknas annan möjlighet för den större trafiken, än den, som vinterföret erbjuder. I Nerike yrkar man på Statens mellankomst, för att vinna några skillingars nedsättning af forlönerna för hvarje skeppund. I Dalarne betalar man flere Riksdaler i forlön för skeppundet, utan att ändock kunna afsända effecterna, förr än efter årslång väntan. I Nerike varseblifver man ett allmännare välstånd. I Dalarne finner man motsatsen dertill. Man träffar der tusentals uslingar. I Nerike har man lyckats tillgodogöra naturens rika alster. I Dalarnes aflägsna byggder äro skogarne ännu oåtkomliga och skoningslöst öfverlemnade åt sjelf-förstöring. I Nerike afser jernvägen att sammanbinda tvänne sjöar. I Dalarne har den föreslagna jernvägen rikets största bergsstad till utgångspunkt och närmaste stapelstad till ändpunkt. Jag skulle kunna utsträcka denna jemnförelse än längre, men jag vill endast tillägga, att äfven i Dalarne finnas rika naturalster, väntande blott på Statens handsträckning för att kunna tillgodogöras. Visserligen vore en sådan hjelp från Statens sida lämpligare, än barmhertighetsverk. Jag har alltid trott, att detta sätt att bispringa borde lemna rum för den högre statsmannavishet, som syftar att på naturlig väg afböja nöden. Ibland Betänkandets öfverdrifter må nämnas, att den nya Örebro-jernbanan säges komma att löpa genom sädesbärande provincer. Både Nerike och Westmanland äro visserligen sädesbärande, men icke i den mening, som dermed vanligen förstås; ty i begreppet derom ingår föreställningen om en spannmålsproduction, som lemnar tillgångar för afsättning öfver orternas behof, d. v. s. äfven till andra provincer. I denna ställning äro icke Nerike och Westmanland. De kunna icke afyttra spanmål åt andra provincer. Stats-Utskottets Betänkande innehåller alltså i denna del en ren förvillelse. En annan lika vilseledande uppgift är, att Nerike och Westmanland i de trakter, der jernvägen skulle komma att framgå, ega bergslager med rika malmtillgångar, som skulle kunna göras i vidsträcktare mån nyttiga. Denna uppgift kan med skäl väcka förvåning, då inga andra bergslager här kunna åberopas, än Nora och Lindes, hvilka

likväl icke vidare kunna tagas i beräkning, sedan Riksens Ständer, just med afseende på dem, vid detta Riksmöte redan beviljat anslag för en jernväg från Nora till Örebro. Skulle man ånyo kunna taga berörde bergslager till motiv för jernvägsanläggning mellan Wenern och Köping, så vore intet hinder att i oändlighet utsträcka detta motiv. Endast spridda bruksegendomar finnas i de trakter, der besagde anläggning är ämnad att utföras. Jag ber Borgare-Ståndet lägga märke härtill, för att fatta arten af den samvetsgrannhet, hvarmed Utlåtandet blifvit uppställdt. Inom Stats-Utskottet har man förklarat, att det jernvägs bolag, som octrojerades 1845, upphört. Ett sådant förklarande gjordes oblygt nog, för att dymedelst verka på discussionen inom Utskottet. Af Stats-Utskottets Utlåtande finner man nu, att detta bolags fortfarande tillvaro svårligen kan förnekas. I afseende å detta gamla bolag har någon i laglig ordning gjord anmälan om dess upplösning ej egt rum, åtminstone medan ärendet förevar hos Stats-Utskottet. Riksens Ständer kan det icke tillkomma att på lösa uppgifter antaga ifrågavarande bolag icke mera exsistera. Vid sådant förhållande må det icke eller anses Riksens Ständer värdigt, att, utan bolagets hörande, ingå i bedömande af sådana omständigheter, hvarpå bolagets rätt beror, och dymedelst öppna ett fält för vidlyftigheter, hvilka sorgfälligt böra undvikas. I förbigående ber jag få nämna, att möjligheten att bringa närvarande fråga till den ståndpunkt, hvarpå den nu befinner sig, berott på sådane tänkvärda omständigheter, som man under Riksdagen insett och beklagat. Med vemod hafva vi ofta erfarit den oansvariga inflytelse på denna Riksdag, som vid så många föregående tillfällen verkat i högsta måtto menligt på ärendernas gång. Vi hafva, såsom vederbort, förut ogillat det kända manéret att uppkalla, öfvertala och beveka vissa riksdagsmän. Vi veta väl, hvad detta bådar för fäderneslandets framtid. Vi kunna deraf icke skåda någonting tillfredsställande i hoppets spegel. För sakens, för motionairens, för Borgare-Ståndets skull hade det varit önskvärdt, att man försmått, att nu begagna denna otillständiga utväg. Om företaget vore aldrig så statsnyttigt, så kunde deraf icke följa, att alla icke lofliga medel för ändamålets uppnående må af Rikets Ständer godkännas. Ibland den myckenhet af försummelser, som Stats-Utskottet vid frågans behandling låtit komma sig till last, må anföras, att, då Utskottet velat göra troligt för Rikets Ständer, att en sammanbindning af Wenern och Mäla-

ren skulle befordra landets industrie och förbättra det allmänna välståndet, Utskottet gått med tystnad förbi Hjelmaren och Arboga canal, ehuru desamma förbinda Mälaren med Örebro. En hvar inser likväl, att det i främsta rummet bort vara ett åliggande för Stats-Utskottet att visa otillräckligheten af berörde, nu exsisterande samband; men ehuru Utskottet ej saknat påminnelse att sålunda gå till väga, har någon uppmärksamhet deråt icke lemnats. Icke ett ord har blifvit användt, för att bevisa, hvarföre Arboga canal och Hjelmaren äro, såsom communicationsmedel, otjenliga. Det är likväl föga mer, än 20 år sedan Riksens Ständer för Arboga canal uppoffrade flera hundratusen Riksdaler, och deraf gjorde en present till nuvarande canal-bolag. Stats-Utskottet har icke med ett enda ord omnämnt detta förhållande. Utskottet har, oaktadt uppmärksamheten derå fästats, iakttagit tystnad i denna del. Hvad Hjelmaren beträffar, kan det vara möjligt, att under denna tystnad ligger förborgad en större plan, då nemligen fråga skall vara att genom Hjelmarens föreslagna sänkning göra en landvinning af några och trettiotusen tunnland jord. Vare nu härmed, huru som helst, är det likväl ett eftertänkligt fel hos Stats-Utskottet att icke sanningsenligt framlägga sakförhållanderne för Rikets Ständer. Den, som icke känner omständigheterne härvid, måste göra sig den föreställningen, att Hjelmaren och tillhörande canal icke numera ega samband med Mälarens vattensystem. Kan väl en så sällsam lättfärdighet försvaras? Besynnerligt är det äfven, att, sedan motionairen, såsom stöd för sin framställning, åberopat en Engelsk association, så inhemtas af handlingarne, att någon sådan association icke finnes, och att alltså uppgiften derom saknar all grund. Det hade dock fordrats en association, för att gifva åtminstone en moralisk vigt åt motionairens erbjudande. Staten hade då med mindre risque kunnat inlåta sig i underhandling. Jag hemställer, om det må anses passande, att inleda Svenska kronan i transactioner med, efter hvad det synes, alldeles okända personer. Låt vara, att Engelsmannen George Burge är en man af existimation, men Stats-Utskottet har gått hans förslag förbi. Burge har ej berättigat någon att väcka det förslag, Stats-Utskottet nu framställt. Det alternativ, Utskottet antagit, grundar sig på ett enskildt bref, men någon auctorisation att framlägga detta bref saknas. Utskottet har väl antagit, att nuvarande communicationer för Nerike och Westmanland äro otillräckliga och otjenliga, men Utskottet har icke ens försökt

att gifva styrka åt denna framställning. Dertill hade fordrats statistiska uppgifter, som man varit angelägen att undvika. En utredning, hvarom fråga aldrig varit, hade då nödvändigt skolat föregå. Att inhemta Väg- och Vatten-byggnads-Styrelsens utlåtande, hade varit en lätt sak, i händelse god vilja verkligen funnits. Jemförde med de på andra orter befintliga communicationer, äro de, som Nerike och Westmanland ega, goda nog. Det torde få antagas, att de, jemnförelsevis taladt, temligen nöjaktigt uppfylla, hvad med dem åsyftas. Ibland de flera förhastade förslag, Utlåtandet innefattar, måste räknas det, att Staten utan all ersättning skulle upplåta sin jord. På den sträckning, ifrågavarande jernvägsbana genomlöper, eger Staten ett icke så obetydligt jordomfång. Den eger ock deri skogar till icke ringa värde, och ehuruväl den présent, som deraf vill göras, icke kan till ziffran beräknas, visar sig dock sannolikt, att skänken icke är oväsendtlig, utan till och med högst betydlig. Ett sådant förfarande vittnar om liknöjdhet för Statens rätt. Det bevisar huru oförsvarligt saken i Utskottet blifvit behandlad. Jag begriper icke, huru vältänkande representanter kunna gilla ett sådant försök att bortslösa kronans rätt. Härförutan må anmärkas, att Stats-Utskottet icke vårdat sig om, att bestämma det skick, i hvilket jernvägen, vid ansvarighetstidens förlopp, bör till Staten afträdas. Det hade dock bort vara Utskottets omsorg, att tillse, det uttryckligt vilkor stadgades derom, att banan vid nämnde tidpunkt skulle vara i fullgodt stånd. Till ytterligare bevis, att frågan icke blifvit utredd, på sätt som vederbort, och huru den kan från olika synpunkter betraktas, torde icke vara olämpligt omförmäla, att, enligt trovärdiga meddelanden, man nu är på väg att petitionera, att ifrågavarande jernväg skulle få en annan sträckning, dels i anseende till Carlskoga bergslag, Wermland och Mariestad, dels hvad angår staden Arboga. Om, i stället för ett brådstörtande afgörande, man tillåtit, att denna särdeles vigtiga sak fått behandlas i naturlig ordning och att skiljda åsigter egt tillfälle att uttala sig, så skulle icke dylika petitioner komma efteråt, utan framstå i behörig tid till den kraft och verkan de förmå. Sådant kan omöjligt komma i fråga, då man vill tillvägagå genom öfverrumplingar. Här saknas alldeles tillförlitliga personer med det anseende och den förmögenhet, som borde förutsättas, om Staten skulle med fullt förtroende kunna underhandla. Den enda framstående person, som finnes, är den, som sjelf ärnar blifva verkställare af företaget. De egentligen interesserade stå i

all tysthet bakom. Medan fråga nu är om verkställarens person, tager jag mig friheten fästa uppmärksamheten på en omständighet, som måste undanrödjas, om meningen är, att denna jernvägsfråga skall komma på det rena. Regeringen har, oförsigtigt nog, meddelat Grefve *v. Rosen* ett slags monopol på anläggning af jernvägar här i landet. Den har i en Resolution uttryckt sig på ett sätt, som skulle kunna tydas, såsom ett monopol. Väl har detta undfallit sista Riksdagens Constitutions-Utskott, men det är dock en sanning. Jag vet, att man söker förneka detta saktförhållande, men verkligheten låter icke bortraisonnera sig. Det finnes skriftliga afhandlingar, i hvilka orden blifvit så uppfattade, som skulle Grefve *v. Rosen* verkligen ega ifrågavarande monopol, och rättigheten till jernvägsanläggningar således vara att betrakta, såsom tills vidare för honom egendomlig. — När så är, inses lätt, huru angeläget det vore, att genom lofliga medel söka undanrödja verkningarne af Regeringens fordna oförsigtighet. I Stats-Utskottet begärde jag, bland annat, upplysning om den förmodade trafiquen, derest jernvägen blefve utsträckt ända till Köping. Derå erhölls ej något annat svar, än att utsträckningen vore angelägen för Götheborg, som nu är uti saknad af de finare stångjerns-dimensioner, tjenliga att effectuera Fransyska ordres. Att afhjelpa denna olägenhet, måste, så sade man, Mälare-jernet för Götheborg tagas i anspråk för den Franska skeppningen. Om man också medgifver, att Götheborg är en vida lämpligare export-ort, än Stockholm, så bör man dock ej förbise alla de omständigheter, som böra öfvervägas, då man har för afsigt att leda exporten från Stockholm till Götheborg. Man får ej glömma, att Tyskland är en betydlig afnämare af vårt stångjern, och att för Tysk skeppning Stockholm är den rätta export-orten. Då således något annat motiv för jernvägens utsträckning till Köping hos Stats-Utskottet ej förekommit, än att circa 80,000 Skepp. Mälare-jern skulle komma att afgå till Götheborg, anser jag ännu för tidigt att endast ur denna synpunkt söka förmå Riksens Ständer att göra de stora uppoffringar, som här äro i fråga. I min reservation har jag fästat uppmärksamheten derpå, att Stats-Utskottet, i strid emot Grundlagens stadgande derom, att en redan afgjord fråga icke må, vid den Riksdag, då den blifvit definitift afslutad, ånyo förekomma till upphäfvande af redan fattadt beslut, tillåtit sig en framställning, hvarigenom Rikets Ständers förfogande, i afseende på jernvägen mellan Nora och Örebro, kunde komma att ändras.

Saken är grundlagsenligt att betrakta, såsom en fait accompli, och kan icke blifva föremål för rubbning. Då icke dess mindre Stats-Utskottet icke dragit i betänkande, att öfverlemna åt Regeringsmagten att göra förändringar i Riksens Ständers nyssberörda beslut, så har Utskottet föreslagit en åtgärd, ungefärligen likartad med syftningen af den Kongl. Maj:ts Proposition, som vid 1834 års Riksdag föranledde Constitutions-Utskottet att ställa Kongl. Maj:ts Rådgifvare under tilltal för Riks-Rätt. Då någon kostnadsberäkning för jernvägens utsträckning till Köping ej ens blifvit försökt, och Stats-Utskottet, i afseende härå, icke haft ringaste ledning ifrån motionairens sida, har Utskottets minoritet, med öfvertygelse, att Statens rätt icke må på oförsvarligt sätt bortfuskas, sökt, så godt den förmått, att, i stöd af uppgjorda calculer för banan emellan Örebro och Hult, proportionsvis grunda en beräkning på hvad, som kunde antagas belöpa för banans utsträckning till Köping. Man har då funnit, att, om, genom anläggning af jernväg till Köping, anläggningscapitalet ökas till 5,000,000 Riksdaler, så skulle, efter den på erfarenhet grundade beräkningen, att 6 % af anläggningskostnaden årligen åtgå till bestridande af banans underhåll, 300,000 Riksdaler af vinsten för hvarje år medtagas för sagde ändamål. Dertill komma minst 80,000 Riksdaler för faux frais. Men mera, än 380,000 Riksdaler göra ej, enligt Grefve *v. Rosens* uppgifter, hela den supponerade högsta afkomsten af jernvägen. Intet blir således öfver till ränta och amortering. Man må skylla sig sjelf, om denna uppgörelse icke är fullt tillförlitlig, ty, då vederbörande sjelfva uraktlåtit framläggande af trovärdiga beräkningar, måste minoriteten, med de materialier, som förefinnas, sjell calculera, bäst den kan och gitter. Ett annat vigtigt skäl har af mig i Stats-Utskottet flera gånger blifvit åberopadt, såsom varning emot de förhastade beslut, som Stats-Utskottet nu vill, utan afseende på alla hinder, hos Riket Ständer genomföra. Då Riksens Ständer redan beviljat rätt frikostiga anslag till allmänna arbeten, såsom hamnar, fängelser, fästningar, canaler, Örebro-Nora-jernvägen, m. m., torde kunna för visst antagas, att all disponibel arbetskraft, i fråga, vare sig om frie eller ofrie arbetare, är redan tagen i anspråk. Man kan således icke med fog påstå, att intill nästa Riksdag brist på allmänna arbeten kan komma att ega rum, ty härutinnan exsisterar redan »embarras de richesses». — Verkan häraf kan redan blifva, att kronan, genom sina spridda organer, kommer på ena och andra hållet att

täfla med sig sjelf. Hvilket stort missförhållande måste icke då inträffa, ifall Hult-Örebro-Köpings-banan skall tillkomma och forceras framför allt annat. Ur Statseconomisk synpunkt förtjenar detta i sanning att noga öfvervägas. Slutligen må jemväl anföras något af icke mindre vigt, som Stats-Utskottet alldeles lemnat ur sigte. Då man är i begrepp att fatta ett beslut, som till sina framtida följder skulle bland annat hafva Statens indirecta införande på statsskuldsbanan, måste en hvar, som menar ärligt, gerna önska, att Regeringen på förhand må hafva yttrat sig och pröfvat saken. Af en sådan förberedelse hade Rikets Ständer icke här bort vara i saknad. Då motionairen sjelf är den, som vid innevarande Riksdag mest af alla framställt grava anmärkningar emot närvarande regeringspersonal collectivt och, med ett enda undantag, velat hafva den helt och hållet aflägsnad, hade han nu icke bort åsidosätta consequencens fordringar. Att förmå Riksens Ständer att i förevarande fall gifva det fullständigaste förtroende-votum, är något, som minst af motionairen bort försökas, Emedan motionairen påyrkat, att åt Regeringen öfverlemna godtgörande af en mängd brister, som hans förslag innefattar, så måste deri ligga ett otvetydigt bevis, att motionairen nu mera förändrat tänkesätt, i afseende på Kongl. Maj:ts nuvarande Rådgifvare. Hvad må hafva verkat denna märkliga förändring? — Men jag får icke gå för långt. Jag är således beredd att afsluta detta redan vidlyftiga anförande. Att genast yrka proposition om afslag, är icke rätt väl förenligt med praxis. Jag åtnöjer mig alltså med begäran om återremiss, och då Herr Talmannen icke må lemna sin constitutionela pligt ur sigte, så påminner jag ännu en gång, att det icke är Konungens enskilda åsigter, utan Hans Maj:ts beslut i Stats-Rådet, som här kunna af Herr Talmannen åberopas. Häraf följer, att Herr Talmannens uppgift, att Konungen, enkannerligen med hänsyn till denna, af mäktiga gynnare särdeles omhuldade jernvägsfråga, beviljat nytt anstånd med Riksdagen, väl må gälla, såsom bevis, huru Hans Maj:t enskildt tänker i detta ämne, men ingalunda kan tjena till efterrättelse i fråga om hvad Kongl. Maj:ts Regering Grundlagsenligt tillgjort för Riksdagens oväntade prolongation.

Herr *Wærn:* Den siste talaren, Herr *Petré*, började sitt anförande med beskyllningar af den mest grava beskaffenhet, som en representant kan göra en annan. Under förmenande, att denna fråga ej blott, såsom Stats-Utskottet antagit, hade en economisk natur, utan att den äfven var af politisk beskaffenhet, yttrade han nemligen, att Regeringen vore i behof af en sansad, ärlig och kraftfull opposition, men att det vid denna Riksdag varit omöjligt, — jag förmodar den värde talaren menade *för honom* omöjligt, — att bilda en sådan; att han ej förstått, hvilka orsakerne till detta förhållande voro, men att detta Utlåtande förklarade dem; att det vittnade derom, att representanter, i stället för att hafva det allmänna bästa för ögonen, omfattat den lumpnaste krämarpolitik; och slutligen att det varit, af undseende för motionairen och till belöning för hans riksdagsmannaförtjenster, som motionen fått hvila till Riksdagens yttersta timma och derigenom fått den behandling, som af Utlåtandet synes. Då det nu är jag, som i denna fråga varit motionaire, och Utlåtandet hufvudsakligen innefattar ett bifall till min motion, kan jag icke annat, än anse dessa grofva beskyllningar, såsom riktade emot mig, och ser mig derföre tvungen, att till deras besvarande, emot min vana och emot hvad jag i allmänhet anser vara lämpligt och passande, yttra några ord om mig sjelf. Beskyllningarne innefatta tydligen en insinuation derom, att jag, såsom motionaire i denna fråga, varit förhindrad att uppträda i opposition emot Regeringen, att jag lagt hinder i vägen, för att den opposition, talaren sökt åstadkomma, blifvit af Borgare-Ståndet biträdd, och att Stats-Utskottets tillstyrkande af min motion och Regeringens, af talaren supponerade, understöd för densamma varit den derför på förhand betingade belöningen. Insinuationer gifvas af den beskaffenhet, att de återfalla på den, som gjort dem, och, såsom sådan, måste denna betraktas. Oafsedt uppgifternas fullkomliga oriktighet, hafva icke mina riksdagsmannaförtjenster varit af den beskaffenhet, att jag, på grund af dem, kan hafva egenkärleken att anse mig företrädesvis ansvarig för hvad som inom detta Stånd skett, eller tillräkna mig hedern för det goda, som deraf gjort sig, såsom Rikets Ständers beslut, gällande. Jag kan icke, såsom riksdagsman, göra anspråk på några andra förtjenster, än renheten och värmen af det nit, med hvilket jag omfattat de allmänna angelägenheterna, och den arbetsamhet, med hvilken jag sökt medverka till deras utredning och ändamålsenliga afgörande. Om de åsigter, jag uttryckt, varit de, som här gjort sig gällande, så har det skett, emedan de varit med majoritetens öfverensstämmande, och om någon gång de upplysningar, jag varit i tillfälle att meddela, åt discussionen gifvit en ny vändning och möjligen föranledt ett annat beslut,

än som från början varit väntadt, så har orsaken dertill endast varit att söka uti nämnda arbetsamhet, som dertill satt mig i tillfälle. Ringa, som min position derföre är, tillåter jag likväl ingen att ifrågasätta min fosterlandskärlek eller renheten af mina åsigter, och står i dessa afseenden *alltför högt*, för att af dylika beskyllningar, som dem, hvilka nu blifvit mot mig riktade, kunna träffas. De återfalla derföre på den, som gjort dem, och min caracter är, åtminstone inom detta Stånd, tillräckligen känd, för att jag kan anse mig frikallad från att till deras besvarande ingå i några detailer.

Den första af de anmärkningar, talaren emot sjelfva Utlåtandet framställt, var den, att den deruti behandlade motionen icke blifvit i behörig ordning väckt. Denna anmärkning är, på detta rum framförd, så mycket underligare, som det här icke kan saknas personer, hvilka hörde mig inom motionstidens slut från min plats uppläsa densamma, och deruti förbehålla mig rättighet att, så fort sådant kunde ske, göra den ytterligare framställning, som af omständigheterna kunde föranledas. Så fort, som möjligt, har detta också blifvit verkställdt, ty först den 23 Julii detta år blefvo de i London pågående underhandlingarne afslutade, så att det Supplémentarcontract, hvarigenom Ingenieuren *Burge*, såsom representant för den i England för ändamålet bildade associationen, åtog sig, att, om vissa föreslagna vilkor i Statens garantie komme att ega rum, för vägens byggande i betalning mottaga actier, kunde erhållas, af honom undertecknadt, och redan den 9 Augusti uppläste jag här min promemoria i ämnet Något obehörigt dröjsmål dermed egde således visserligen icke rum. Ej eller kan den af mig uti nämnde, af Borgare-Ståndet till Stats-Utskottets handläggning remitterade promemoria ej »i förbigående» utan *uttryckligen* gjorda framställning om garantiens beviljande för en genom jernvägens utsträckning till Köping förstorad anläggningskostnad anses för den ursprungliga motionen främmande, eller i någon mån obehörig. Denna utsträckning är *såväl* i sig sjelf en särdeles ändamålsenlig förändring uti Rikets Ständers vid sistlidne Riksdag fattade beslut om garantie för en jernväg emellan Örebro och Hult, enär hela anläggningen derigenom kommer att blifva mycket fördelaktigare, inkomsterna blifva större och risquen för Staten att få utbetala större eller mindre del af den garanterade summan följaktligen mindre, *som äfven*, hvad formen angår, innefattad uti min första motion i ämnet om de förändringar uti vilkoren för Statens garantie för Örebro-Hultvägen, hvartill den Engelska associationen kan finna sig befogad att göra framställning, alldenstund ingen förändring synts denna association mera behöflig eller af den lifligare förordats, än en sådan utvidgning af företaget och förstoring af Statens garantie, hvarigenom det blefve möjligt att utbjuda actierna på Boursen, och der få desamma noterade, samt sålunda gifva dem lättare cours och göra dem till den större allmänheten säljbara, äfvensom hela företaget, såsom större, mera vinstgifvande för dem, hvilka åtaga sig actieförsäljning, och dermed hafva samma möda, vare sig att det är stort eller litet. Den gjorda anmärkningen förfaller derföre såsom fullkomligt oriktig, men äfven om den skulle ega rum, om motionen icke blifvit i behörig ordning väckt, eller utsträckningen deruti uttryckligen omnämnd och föreslagen, så lärer det väl i alla fall icke mindre i denna, än i andra frågor hafva varit Stats-Utskottets skyldighet att gifva hvarje, af Kongl. Maj:t eller något Riks-Stånd till dess handläggning remitteradt, mål den största möjliga utredning, och hos Rikets Ständer tillstyrka bifall till det förslag i ämnet, som Utskottets pluralitet ansett vara det mest fördelaktiga. Att vilja lägga denna pluralitet ett sådant förfarande härvidlag till last, är derföre i alla afseenden oriktigt.

Talaren har dernäst emot Utskottet anmärkt, att detsamma skulle visat partiskhet och mannamån, då det tillstyrkt detta förslag, men afstyrkt det om garantie för en jernbana emellan Fahlun och Gefle, hvarför han interesserat sig. Ej eller denna anmärkning kan jag erkänna vara befogad. Sjelf har jag ej tillhört den majoritet inom Utskottet, som hos Rikets Ständer afstyrkte allt afseende på sistnämnde förslag, emedan jag, utan afseende på hvilken province fördelen deraf i första hand tillkommer, nitälskar för alla communicationers befrämjande, och den värma, med hvilken detta förslag omfattades uti den ort, den föreslagna banan skulle genomgå, äfvensom storleken af den ifrågasatta summan, hvilken ej genom actieteckning kunde erhållas, om ej företaget erbjöde annan utsigt till vinst, än Statens garantie, för mig innebar tillräcklig anledning att tro densamma med säkerhet blifva nyttig. Jag har derföre så väl inom Utskottet, som uti Ståndet förordat den begärda garantien, men kan derföre icke anse de förebråelser, Utskottet fått uppbära, vara förtjente, eller kan jag dela talarens åsigter om, hvilkendera vägen erbjuder de största fördelar. Det är vid denna Riksdag första gången Fahlu-Geflebanan omtalas, och till och

med först för ganska kort tid sedan, som de, hvilka önska densamma, börjat att arbeta derför. Oaktadt de rätt vackra ritningar och uppsatser, hvilka blifvit Utskottet förevisade, har det derför ej kunnat väcka min förundran, att personer, hvilka ej dela min värma för alla förbättringar af våra communicationsanstalter, och ej haft någon speciel kännedom om den föreslagna vägens nytta eller interesse derför, ryggat tillbaka, för att ikläda Staten den begärda, betydliga ansvarigheten för ändamålsenligheten af ett företag, som så föga sysselsatt allmänna uppmärksamheten, eller ens utgjort föremål för en längre eftertanka och grundligare pröfning hos dem, hvilka ifrågasatt detsamma. Den bana, hvarför Statens garantie är föremål för våra öfverläggningar, och som afser att sammanbinda Wenern och Mälaren, har deremot, sedan det redan för mycket lång tid tillbaka ifrågasatta projectet att, medelst en canal, den så kallade Svea canal, verkställa denna sammanbindning, till följd af de stora svårigheter, som terrainen deremot erbjuder, måst öfvergifvas, alltsedan 1845 eller nu för 6 år tillbaka utgjort föremål för offentlig uppmärksamhet och granskning. Grefve *Adolf v. Rosen* erhöll nämnde år Regeringens octroj för jernvägs-anläggningar i Sverige, med den uttryckliga föreskrift, att af hufvudlinier först hafva den emellan Stockholm och Göthehorg, hvaraf denna utgör en del, färdig, och Kongl. Maj:t har sedermera ej blott fastställt den nu ifrågasatta vägens sträckning från Örebro till Hult öfver Mullhyttan, Svartå och Bäck, från hvilken sistnämnde plats hufvudlinien skulle gå söderut till Götheborg, utan äfven, redan vid sistförflutna Riksdag, gjort den statsgarantie och öfriga förmåner, som af derför interesserade personer blifvit begärde, till föremål för Rikets Ständers pröfning, samt då Ständerna, väl uppfattande den allmänna nytta, denna anläggning skulle medföra, dertill lemnat sitt bifall, år 1848 utfärdat ordentligt privilegium och bolagsreglor för det bolag, som derför kunde bilda sig. Båda Statsmakterna hafva derför redan erkänt, att detta företag är nyttigt, att det är värdt en uppoffring å Statens sida, för att få detsamma fullbordadt, och att banan bör anläggas i den sträckning, som derför, efter mycket vidlyftiga och grundliga undersökningar, blifvit af Grefve *v. Rosen* föreslagen. Hufvudsaken kan derföre väl sägas redan vara afgjord, och det kan, sedan trenne års erfarenhet bevisat att den garantie, Rikets Ständer vid sistförflutna Riksdag åtogo sig, var för ändamålet otillräcklig, icke anses vara, att taga nuvarande Ständer

par surprice att deruti föreslå nödiga förändringar, hvaribland äfven, att garantien skulle omfatta den af alla, utom möjligen af Herr *Petré*, såsom fördelaktig erkända utsträckningen af vägen till Köping. I afseende på tiden för dess uppkomst, har denna fråga således i hvarje fall prioritet framför den af talaren förordade om anläggningen af en bana emellan Gefle och Fahlun, och någon mannamån eller partiskhet synes mig derföre icke behöfva ifrågasättas hos dem, hvilka anse Rikets Ständer först böra tillse, att de förslag, uti hvilka de redan inlåtit sig, och hvilka de en gång förklarat förtjenta af Statens understöd, blifva slutligen afgjorda på ett sätt, som garanterar, att det åsyftade ändamålet skall vinnas, innan de inlåta sig på nya förslag, i hvilka färger man än behagade framställa dessa. Jag kan för öfrigt, för min del, icke gilla de principer, som talaren här sökt göra gällande, i afseende på det företräde Dalarne skulla ega framför det medlersta Sverige, i fråga om anläggningen af jernvägar. Mig synes det icke, såsom han antydt, vara en recommendation för en jernvägsanläggning, att den skulle komma att gå genom en fattig ort, befolkad af tusentals uslingar. Jag tror tvärtom, att det är mera skäl att göra de första företagen i detta afseende här i landet genom bördiga och välmående provincer, der man eger ökad anledning att tro dem komma att underlätta och befrämja en redan befintlig, icke obetydlig, industrie och större säkerhet, att de komma att bära sig, än uti en province, den man just för dess fattigdoms skull anser sig böra gynna. Ju rikare en ort är, desto större måste rörelsen blifva å en derigenom löpande jernväg, och ju mera naturalster der upptagas och förarbetas, men i brist af débouchéer sakna afsättning, desto större anledning har man att af jernvägen vänta lysande resultater för utvecklingen af vår industrie, hvilket väl måste vara hufvudsyftet dermed, och ej att genom anläggningen gifva innebyggarne i någon fattig province en tillfällig arbetsförtjenst.

Talaren har vidare sagt, att de uppgifter, hvilka i Betänkandet förekomma om de provincer, jernvägen skulle genomlöpa, voro öfverdrifna, och såsom bevis derpå anfört, att Nerike och Wermland icke voro så sädesbärande, att man från dem kunde förvänta någon tillförsel af spanmål till andra provincer. Detta har eller aldrig kommit i fråga, men väl att genom förbättrade communicationer underlätta forslandet af spanmål från en del af Nerike till en annan, nemligen från slättlandet till bergslagerne, äfvensom från We-

stergöthland och Westmanland till samma betydliga afsättnings- och consumtionsplats. Det skulle dernäst vara en vilseledande uppgift i Stats-Utskottets Utlåtande, att jernvägen skulle komma att gå genom eller i grannskapet af bergslager, som skulle kunna lemna malmer till förädling uti andra provincer, enär detta endast vore förhållandet med Nora och Lindes bergslager, men de, efter talarens förmenande, här icke kunde komma i fråga, alldenstund Rikets Ständer vid denna Riksdag redan beviljat ett anslag till förbättrade communicationer för dem, nemligen till en jernväg från Nora till Örebro. Att sistnämnde väg blir nyttig, betviflas också icke, minst af mig, men deremot bestrider jag, att den är tillräcklig och motsvarar den större nytta, som med nu ifrågavarande jernväg afses, eller den i Stats-Utskottets Utlåtande antydda större débouché för de stora malmlagren i Nora och Lindes bergslager till skogsbyggderne i Elfsborgs och Wermlands län, hvarigenom det skulle blifva möjligt att öka en production, som för oss är af högsta vigt och utgör en af våra största industriegrenar, hvarpå vårt bestånd beror, nemligen stångjernssmidet. Detta är icke blott för dem, hvilka ega någon kunskap om förhållanderne i vestra Sverige, allmänt kändt, utan det är också af statistiska handlingar vitsordadt. Jag håller här i min hand Konungens Befallningshafvandes i Örebro län sist afgifna Femårsberättelse. Det synes deraf, att år 1847, eller det sista år berättelsen omfattar, uppfordrades redan malm: i Nora bergslag 173,000 lass, i Lindes 57,000, i Leke 5,000, och i Lerbäcks 6,000 lass, deremot tillverkades tackjern: i Nora bergslag 42,000 skeppund, i Lindes 26,000, i Leke 21,000, och i Lerbäcks bergslag 17,000 skeppund, således i Lindes och Nora vida mindre, men i Lekebergs och Lerbäcks bergslager mera, än malmuppfordringen, trots de ofullkomliga communicationsanstalter, som nu finnas dem emellan och fördyra alla transporter; men detta förhållande förklaras deraf, att, såsom vidare i Femårsberättelsen angifves, år 1847 kostade en läst kol om 12 tunnor i Nora bergslag från 3 R:dr 16 sk. till 5 R:dr 16 sk. banco, men deremot i Lerbäcks bergslag endast 2 R:dr 8 sk. samma mynt, och priserna hade året förut varit nedtryckta betydligt derunder. I det så kallade Westerlandet, eller Dalsland och vestra Wermland variera kolpriserna för stigar om 24 tunnor från 3 till 5 R:dr Banco, och möjligheten att i dessa skogrikare orter tillgodogöra malm och tackjern från Nora och Linde lofvar således en lysande

framtid för vår stångjerns-production. Priset på tackjern är nu vanligen 2 R:dr högre i Christinehamn, än i Nora, och total brist derpå uppstår på förra stället ofta. Nödvändigheten att till bruken på Westerlandet erhålla materialier har derföre varit så stor, att masugnar der blifvit anlagda för malmer från aflägsnare orter, och till och med hemtade så långt bortifrån, som Arendal i södra Norrige och Utö i Stockholms skärgård. — En omständighet, som man härvid icke bör glömma att taga i betraktande, är den alltjemt fortgående förhöjningen i den betydliga andel af transportkostnaderne för bergseffecter, som utgöres af forlönerne från bergslagerne till insjöhamnarne, och som äfven för forslingen af alla andra varor i dessa provincer gör sig mer och mer känd och ger stor anledning till oro. Uti den af mig nyss citerade Femårsberättelse för det län, jernvägen hufvudsakligen skulle komma att genomgå, säges det, pag. 9, att forlönerna på de sista åren stegrats med icke mindre, än 33 och en tredjedels procent; pag. 13 klagas ytterligare öfver svårigheten att få varor forslade, och pag. 17 förekommer en uppgift, som nogsamt torde bevisa svårigheten att i denna ort få lega hästar, nemligen att bidrag af skjutslagen till entreprenaderne uppgått i landslagen till 20 R:dr, och i bergslagen ända till 65 R:dr 24 sk. Banco af ett helt hemman.

Den siste värde talaren har derefter uti sitt mot Stats-Utskottets Utlåtande riktade yttrande anfört, att en motsägelse skulle förefinnas deruti, att, sedan det inom Utskottet blifvit sagdt, att det gamla bolaget upplöst sig, Utskottet derefter uti sitt Utlåtande först uppgifvit, att intet bolag bildat sig, och sedan att det fortfarande skulle ega bestånd. Detta sista är en oriktig uppgift, som ingenstädes förefinnes uti Utlåtandet; men hvad deremot angår den motsägelse, som talaren vill finna deruti, att man såväl sagt, att intet bolag bildat sig, som äfven att det gamla bolaget är upplöst, så äro båda uppgifterna riktiga och förklaras derigenom, att det, enligt 6 § utaf den för ett bolag för anläggningen af en jernväg emellan Örebro och Hult den 6 December 1848 af Kongl. Maj:t i Nåder utfärdade Privilegium, ålåg den af Kongl. Maj:t för bolaget nämnda Directionen, att, derest icke ett visst antal actier blifvit inom derför föreskrifven tid tecknade, så att ett bolag för anläggningens fullbordan kunde bilda sig, då upplösa det, som funnes och derom hos Kongl. Maj:t göra anmälan. Så har ock skett, och jag håller här i min hand protocollsutdrag öfver Directionens sammanträde den 11 Ju-

nii 1851, hvilket blifvit för ändamålet af Ordföranden sammankalladt, och hvarvid i behörig ordning beslöts, att, derest icke Grefve *Adolf v. Rosen* inom denna månads utgång från England återkom med actier, tecknade för det bristande beloppet, bolaget då skulle vara upplöst och föreskrifven anmälan derom hos Kongl. Maj:t göras. Som detta lyckliga förhållande icke inträffat och Grefve *v. Rosen* väl återkommit till fäderneslandet, men utan att å de gamla vilkoren kunna erhålla någon vidare teckning, så har också, likmätigt beslutet af den 11 sistlidne Junii, i dessa dagar anmälan om bolagets upplösning blifvit hos Kongl. Maj:t gjord. Någon fara, att Rikets Ständer, genom bifall till detta Utlåtande, skulle ingå på något, som rörer det gamla bolagets rätt, förefinnes derföre icke.

Nästa anmärkning var, att Utskottet förordat en förbättrad communication från Örebro till Köping, men ej med ett ord omnämnt, att en ganska ändamålsenlig sådan genom Hjelmaren och Arboga-canal redan finnes. Jag tror deremot, att det icke kan läggas Utskottet till last, att det ej, genom att vidlyftigt omtala facta af den beskaffenhet, att de icke för någon kunna vara okända, onödigtvis förstorat sitt Betänkande, och af denna beskaffenhet måste väl tillvaron af en canal mellan Hjelmaren och Mälaren vara. Att det varit särdeles önskligt, om Utskottet kunnat meddela en fullständig utredning öfver de förändrade förhållanden, som genom den föreslagna förbättringen uti communicationen skulle åstadkommas, erkännes villigt, och utan tvifvel hade det, om några handlingar eller documenter, innehållande upplysningar öfver för publiken okända förhållanden i detta afseende, kommit Utskottet tillhanda, varit dess skyldighet att fullständigt relatera desamma, men då förhållandet ej varit sådant, och, till följd af sjelfva sakens beskaffenhet, ej kunnat vara det, emedan några säkra data öfver verkningarne af det, som ej finnes, men hvars åstadkommande just är i fråga, icke kunna gifvas, så har Utskottet ej eller dertill varit i tillfälle. Anledningar att vänta högst betydliga resultater saknas visserligen icke, och Utskottet hade derom med större vidlyftighet kunnat skrifva ganska vackert; men då de facta, hvarpå dessa anledningar hvila, äro allmänt kända och speculationer öfver deras framtida verkningar dela alla andra sådana speculationers öde att vara underkastade mer eller mindre välgrundade anmärkningar, utan att resultaternas storlek, der anledningarne verkligen äro goda deraf kan bortskymmas,

så kan det ej eller väcka förundran, att Utskottet, i stället för att derom ingå i detailer, endast anfört de allmänna skäl, hvilkas rigtighet icke kan jäfvas. Då den värde talaren emedlertid här satt utsträckningens behöflighet i fråga, så skall jag angifva några af de skäl, som synts mig i synnerhet tala derför. Det första af dessa är, att den nu befintliga communicationen, långt ifrån att vara ganska ändamålsenlig, såsom talaren kallat den, tvärtom högst ofullständigt afhjelper trafikens behof, dels derigenom att canalen är så trång, att större och mera djupgående fartyg icke kunna passera den, utan flera mindre med mångdubbelt större manskap måste användas, hvaraf naturligen frakterne fördyras, och dels derigenom, att Hjelmaren är ett så svårt och krångligt farvatten, att den farliga passagen derpå den mörkare årstiden måste undvikas, under det att Mälaren likväl ännu med lätthet befares. Dernäst talar för jernvägens utsträckning den stora förkortning, som derigenom uppkommer i afståndet emellan våra 2:ne största handelsstäder. Till Köping kunna större och djupgående ångfartyg gå på 6 timmar från Stockholm, och varor och passagerare, med beräkning af 5 timmar på jernvägen till Hult och 17 timmar med ångfartyg derifrån till Götheborg, således på 28 timmar, föras emellan dessa tvänne städer, under det att med nuvarande communicationer hela dagen, äfven under sommarmånaderne, erfordras, för att komma från Stockholm till Örebro. Ett ytterligare skäl har den värde talaren sjelf anfört, då han nämnt den ifrågasatta sänkningen af sjön Hjelmaren, hvilket stora företag naturligtvis skulle högst betydligt underlättas, om nämnde sjö gjordes för den större trafiken umbärlig. En beräknad eröfring af några och trettiotusen tunnland jord, hvilka nu äro obrukbara, men då skulle blifva fruktbärande, måste anses af största vigt, ej blott för de enskilde, hvilka deraf i främsta rummet skulle profitera, utan äfven för det allmänna, och blott den förhöjning af statsinkomster, som deraf skulle blifva en följd, förtjenar väl att tagas i betraktande, såsom en betydlig minskning af de uppoffringar, Staten för jernvägen finge vidkännas. — Talarens härefter följande påstående, att ingen Engelsk association för detta företag finnes, och att jag ej skulle vara behörigen auctoriserad att väcka det förslag, jag gjort, förtjenar knappast att upptagas till besvarande. Jag behöfver, såsom Riksdagsman, ingens autorisation

att väcka de förslag, jag kan finna för godt att göra, och om, enligt talarens påstående, någon association icke skulle finnas, så ligger deruti så mycket mindre ett skäl emot bifall till Stats-Utskottets ifrågavarande Betänkande, som den garantie, deruti blifvit föreslagen, icke skall inträda förr, än jernvägen är färdig, och Staten således, om något bolag icke finnes eller icke bildar sig och färdigbygger vägen, icke är utsatt för någon risque. Att Utskottet icke styrkt något behof att förbättringar uti de redan inom ifrågavarande provincer befintliga communicationer, hvilka, efter talarens förmenande, äro goda nog, är ett inkast, som jag, genom hvad jag redan yttrat, anser vara besvaradt. Att Utskottet föreslagit, att utan ersättning bortslösa kronans jord, synes mig vara en anmärkning, som förfaller, då hela jernvägen, enligt Utskottets förslag, efter fyratio år skall tillfalla Staten, och kunna vi befordra förbättringar uti våra communicationsanstalter genom en så ringa uppoffring, som den, hvilken ligger deruti, att utan serskild ersättning upplåta det för dem behöfliga, kronan tillhöriga utrymme, hvilket dessutom efter viss tid skall i förbättradt och vinstgifvande skick återbekommas, så måtte dertill vara allt skäl. I sammanhang härmed anser jag mig böra upptaga ett inkast af Friherre *Palmstjerna* i dess, Utlåtandet vidfogade, reservation, nemligen att Utskottet ej skulle angifvit *hvem,* som skall bestämma huru mycket af den kronan tillhöriga jord är för jernvägsanläggningen erforderlig. Uti den af Kongl. Maj:t utfärdade octrojen finnes dock bestämdt, att detta kommer att af Kongl. Maj:t pröfvas, hvilket väl också faller af sig sjelft, och derom äro således fullständiga föreskrifter meddelade. — Hvad dernäst den talare, hvars anförande jag repliquerar, yttrat om det monopol, som, enligt hans förmenande, skulle vara gifvet åt Grefve *v. Rosen*, så är det fullkomligt främmande för nu förevarande fråga, som endast handlar derom, huruvida Rikets Ständer för de fördelar, en jernväg emellan Hult och Köping skulle åstadkomma, vilja ikläda Staten en ansvarighet, för att inkomsterna å denna jernväg skola uppgå till ett visst föreskrifvet belopp. Jag anser mig likväl böra nämna, att jag ingalunda kan anse den Grefve *v. Rosen* beviljade octroj, såsom ett till andras förfång meddeladt förhatligt privilegium. Grefve *Adolf v. Rosen* har för det mål, hvaråt han nu egnat hela sin verksamhet, eller det att åt sitt fädernesland bereda de fördelar, jernvägsanläggningar för andra länder medfört, nedlagt otroliga ansträngningar och

äfven, i och för förberedande arbeten och undersökningar, högst betydliga kostnader. Det bör då icke väcka förvåning eller underkastas misstydningar, att han, som är utan stor förmögenhet, hos Regeringen begärt säkerhet för att ej andra, sedan resultaterna af nämnde arbeten blifvit kända, skulle, möjligen med fullkomligt förbigående af honom, skörda frukterna af hans arbeten; ej eller att Regeringen dertill lemnat sitt bifall, likväl med det vilkor, att hufvudlinien emellan Stockholm och Götheborg blir den första, och med en viss bestämd præscriptionstid, efter hvilken denna octroj, om den ej begagnas, förfaller, hvarigenom Statens risque inskränkes derhän, att, om Grefve *v. Rosens* arbeten, trots alla ansträngningar, icke bära några frukter, någon jernväg då ej uti nämnda hufvudlinea inom den föreskrifna tiden blir anlagd. I stället för att fördöma dessa bestämmelser, synes mig, att man derför bör hålla Regeringen räkning. Något förbud för andra personer att under tiden i Sverige anlägga jernvägar, har hvarken blifvit af Grefve *v. Rosen* begärdt, ej eller finnes något sådant uti octrojen stadgadt, och erfarenheten torde bäst bevisa, att den ej utgjort något hinder för de förslag, som derom blifvit väckta. — På fråga, hvartill utsträckningen till Köping skulle tjena, säger den värde talaren sig vidare icke inom Utskottet hafva fått något annat svar, än att Götheborg behöfde fint jern för sina ordres ifrån Frankrike; således ett enskildt intresse, som vore obehörigt. Jag finner den insinuation, som ligger uti denna anmärkning mot Utskottets motiver för dess tillstyrkande, så mycket mera obehörig, som talaren visst icke inom Utskottet saknat de skäl, som här för denna utsträckning blifvit anförde. Hvad åter sjelfva argumentet angår, så tror jag, att det skulle för hela vår jernhandel, och således för det allmänna, vara serdeles nyttigt och ändamålsenligt, om Götheborgs väg genom jernvägsanläggningen kunde blifva bättre sorterad, och derigenom i tillfälle att utföra ordres ej blott från Frankrike, utan äfven från Ostindien och Norra America. Den största täflan, vårt jern är underkastadt, är den med det Engelska jernet, som, vida billigare i pris, i flera afseenden äfven är med vårt jemförligt i godhet och i allmänhet jemnare, än detsamma. Det erbjuder också för köparen en, synnerligast på aflägsnare orter, serdeles stor fördel deruti, att hvilka dimensioner som helst kunna genast erhållas, och ordres derå således utan uppehåll expedieras, hvarigenom köparen sättes i tillfälle att åter kunna försälja

detsamma inom den tid, under hvilken det är honom möjligt att med någotnär säkerhet beräkna prisernas stigande och fallande. Från Sverige kunna deremot större ordres icke erhållas utan tidsutdrägt, till följd af den längre vägen till Stockholm, och emedan de finare dimensioner, som deruti ingå, icke finnas uti Götheborg, hvarföre sådane ordres der esomoftast måste refuseras. Köparen inskränker sig derför vanligen till att af Svenskt jern en gång om året förskrifva den minsta qvantitet, han kan anse motsvara det vanliga årsbehofvet, och hvarpå han med säkerhet kan under året beräkna afsättning, men vore det möjligt för honom att från Götheborg med lätthet och genast erhålla sina ordres expedierade, så skulle utan tvifvel afsättningen deraf befrämjas, consumtionen tilltaga och vår jernhandel, så väl från Stockholm, som Götheborg och andra hamnar, betydligt ökas. Vi skulle då kunna undvika det menliga förhållande, som nu vanligen för denna handel eger rum, eller att vi hafva ett halft års tillverkning i lager. Men att draga jernhandeln i sin helhet, eller till större eller mindre del, från en hamn till en annan, tror jag deremot ej kunna komma i fråga, ty för jern af ordinaira dimensioner skulle frakten blifva alltför dryg, och den kan för de finare endast betäckas genom det högre mellanpriset för dessa i Götheborg och möjligheten att genom deras erhållande göra de gröfre, man har i lager, mera säljbara. — Hvad derefter angår den anmärkning, att sista punkten af Stats-Utskottets Utlåtande skulle vara stridande emot Grundlagen deruti, att Utskottet uti denna punkt skulle hafva tillstyrkt Rikets Ständer att hos Kongl. Maj:t anhålla om en ändring i ett deras föregående beslut, så tror jag det vara lätt att utreda, att förhållandet ej är sådant. Det finnes ej ett ord uti den underdåniga anhållan, Stats-Utskottet föreslagit, derom, att Ständernas föregående beslut om lån och anslag till en jernväg från Örebro till Nora skulle upphäfvas; men deremot har det, då Rikets Ständer, genom bifall till detta Utlåtande, skulle meddela 2:ne olika bolag förmåner, emot förbindelse att på, till någon del samma, vägsträcka anlägga jernväg, varit nödvändigt att till någon myndighet öfverlemna rättigheten att fastställa de vilkor, hvarunder dessa bolag må om en sådan vägsträcka förena sig, på det att icke Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret skulle blifva satte i förlägenhet, om de skulle utbetala de af Ständerne anslagna eller garanterade medel, då icke hvart bolag för sig, utan båda gemensamt, utfört det vilkor, Rikets

Ständer skulle för hvartdera serskildt hafva föreskrifvit. Förena bolagen sig ej, så kommer hvartdera i åtnjutande af de förmåner, Rikets Ständer för dem emot vissa vilkor föreskrifvit, men vi få då två jernvägar, i stället för en, för sträckan från Örebro till Ervalla, hvilket synes öfverflödigt, och mig synes derföre Stats-Utskottets förslag, att möjliggöra och underlätta en sådan förening, väl betänkt. — De beräkningar, talaren gjort i afseende på driftkostnaden, eller att densamma skulle komma att uppgå till 380,000 R:dr B:co, äro alltför höga. Enligt de calculer, jag sett, skulle denna kostnad komma att uppgå till 112,000 R:dr B:co för vägen emellan Örebro och Hult. För den ökade materiel och underhållskostnad, som skulle behöfvas, om jernvägen utsträckes till Köping, komma de naturligtvis att förstoras, dock ej i proportion till miltalet, enär omkostnaderna för administrationen, m. fl. faux frais, blifva desamma eller obetydligt förhöjda. Friherre *Palmstjerna* säger i sin reservation, att jernvägen svårligen kan komma att inbringa hvad som erfordras för den dagliga driften, årliga underhållet och inträffande nybyggnad, men han meddelar ej de beräkningar, på grund af hvilka han gör detta påstående, emedan han ansett utrymmet af en reservation ej medgifva det. Det är mig derföre omöjligt att till vederläggning upptaga beräkningar, dem jag ej sett; men om de stödja sig på de ziffror, Friherre *Palmstjerna* uti sitt yttrande i denna fråga i Stats-Utskottet anförde, så tror jag, att man, på grund af dem, med skäl kan komma till ett annat resultat, än han gjort. Han antog nemligen, att driftkostnaden för Örebro-Hultvägen skulle komma att uppgå till 180,000 R:dr B:co, och trodde ej att denna samma skulle blifva mer än, på sin höjd, betäckt af inkomsterna utaf trafiken, emedan han ej kunde förutsätta att de skulle öfverstiga inkomsterna af Götha canal, hvilka sednare endast uppgått till 190,000 R:dr B:co. Denna jemförelse innebär emedlertid ett stort misstag. Inkomsterna af en canal bero af den summa, de trafikerande uti slussafgifter betala, för att få rättigheten att på canalen framföra sina personer, varor eller fartyg. På jernvägen betala de deremot ej blott för rättigheten att få begagna densamma, utan jemväl för sjelfva forslandet af personer och effecter från en ort till en annan. Vill man derföre göra en jemförelse emellan canalen och jernvägen, för att derigenom komma till någon slutsats, huruvida den sednare skall bära sig, d. v. s. ej blott administrations- utan äfven

drift- eller fraktkostnaden blifva betäckt, så måste man ej blott beräkna canalinkomsterna, utan äfven de summor, hvilka de trafikerande betala i frakter och provisioner. Som dessa sednare vanligen gå till flera gånger slussafgifternes belopp, så skulle således jernvägen, under den förutsättning Friherre *Palmstjerna* gjort, eller att derpå skulle komma att framföras lika mycket passagerare och effecter, som på Götha canal, och att driftkostnaden skulle ungefärligen komma att motsvara slussafgifterna på den sednare, komma att lemna de mest lysande resultater, emedan allt, som motsvarade fraktbeloppet, komme att blifva en ren vinst. — Att hela den inom Riket befintliga arbetskraft skulle tagas i anspråk genom de stora anslag, Rikets Ständer redan, till befrämjande af allmänt nyttiga företag, medgifvit, och brist på arbetsfolk uppkomma, i fall jernvägsbyggnaden nu skulle komma att vidtaga, är ett påstående, hvars sannolikhet jag tyvärr måste betvifla. Alltför många sysslolösa och arbetsföra personer finnas här i behof af arbetsförtjenst, för att kunna antaga, att brist derpå skulle uppstå. Tvärtom synes mig det tillfälle till försörjning, jernvägen kommer att erbjuda behöfvande, icke böra förbises såsom en af dess välgörande verkningar. Om brist på arbetsfolk skulle uppstå, så kan utländskt användas, och utan tvifvel kommer detta, i synnerhet i början, att blifva fallet i afseende på de arbetare, af hvilka man begär någon vana och teknisk skicklighet i dylika arbeten. Våra Svenska arbetare skola emedlertid snart inhemta deras erfarenhet och kunskaper, och den arbetsskicklighet, som på detta sätt kommer att spridas i landet, är att anse såsom en icke obetydlig nationalvinst. — Den sista af de anmärkningar, Herr *Petré* gjort, är slutligen den, att Regeringen borde i förväg hafva pröfvat saken, och att det vore inconsequent af mig, som så skarpt klandrat densamma och synnerligast Finance-Ministern, att nu vilja öfverlemna en så vigtig angelägenhet till dess handläggning. Att något skäl till anmärkning skulle förefinnas deruti, att Regeringen icke pröfvat frågan, jäfvas af mig helt och hållet, ty Kongl. Maj:t har redan icke mindre, än trenne gånger pröfvat denna fråga, nemligen första gången **1845**, då Grefve *v. Rosen* erhöll octroj å jernvägars anläggning i Sverige, hvaraf denna, såsom en del af hufvudlinien emellan Stockholm och Götheborg, borde vara den första; andra gången **1847**, då Kongl. Maj:t, på Grefve *v. Rosens* begäran, gjorde Nådig Proposition till Rikets Ständer vid förra Riksdagen om

Statens garantie m. fl. förmåner för jernvägen emellan Örebro och Hult; och tredje gången **1848**, då Kongl. Maj:t, till följd af Rikets Ständers beslut i frågan, meddelade Grefve *v. Rosen* Nådigt privilegium å sagde väg. Kongl. Maj:t har således i flere repriser handlagt denna fråga. Hvad åter angår den inconsequence, talaren vill finna hos mig, så kan jag icke inse densamma. Jag har, såsom motionaire, redan vid början af Riksdagen föreslagit hvad jag ansett vara för fäderneslandet nyttigt, och nu, såsom Stats-Utskotts-Ledamot, tillstyrkt Rikets Ständer, att, i hvad på dem ankommer, fatta det beslut, som jag, i förening med öfrige medlemmar af Utskottets pluralitet, ansett vara det bästa, samt att, för vidtagande af de öfriga bestämmelser, som af Rikets Ständers beslut borde blifva en följd, men af Regeringen vore beroende, öfverlemna frågan till Kongl. Maj:t.

Att ingå i alla detailer i afseende på det contract, som med jernvägsbolaget bör afslutas, är för Rikets Ständer omöjligt, och det är derföre alldeles i sin ordning att detta öfverlemnas åt Kongl. Maj:t. Och skulle den grundsats göra sig gällande, att politiskt missnöje måste för oss stänga alla de fördelar, hvilkas förvärfvande fordra begge statsmakternas medverkan, då beklagar jag fäderneslandet. I förbigående vill jag också nämna, att denna fråga icke tillhör Finance-, utan Civil-Departementet. — Jag har nu, så vidt jag förmått att uppfatta dem, genomgått de inkast, hvilka Herr *Petré* framställt emot Stats-Utskottets Utlåtande, och har derunder haft tillfälle att utveckla mina åsigter i frågan samt kanske alltför länge upptagit Ståndets tid, men anser mig likväl, innan jag slutar, böra tillägga ytterligare några ord i anledning af Friherre *Palmstjernas*, Utlåtandet vidfogade, reservation. Friherre *Palmstjerna* lägger, såsom hinder för antagandet af Utskottets förslag, hufvudsakligast vigt på storleken af den statsutgift, som deraf kan blifva en följd, och anser detsamma såsom ett hastverk, hvilket derföre icke borde bifallas. Det vare långt från mig att underkänna vigten af det beslut, Utskottet tillstyrkt Rikets Ständer att fatta, eller storleken af de uppoffringar, som deraf kunna blifva en följd, men, djupt öfvertygad derom, att vi göra en större uppoffring, än den, hvilken här blifvit ifrågasatt, genom att fortfarande afstänga vår industriela verksamhet från de medel till förkofran, hvilka andra länder för sig tillgodogjort genom den förbättring af deras communicationsanstalter, som jernvägars anläggning medfört, anser jag mig böra fästa upp-

märksamheten på vigten deraf, att vi icke genom det beslut, vi gå att fatta, ånyo för trenne år från oss undanskjuta de fördelar, som det nu står oss till buds att erhålla. Det är icke första, utan nu för andra gången, som frågan om Statens garantie för en jernvägsanläggning genom medlersta Sverige, till förening af våra största inländska farvatten och betydligaste handelsplatser, hos Rikets Ständer förekommer. Behofvet deraf insågs redan vid sistlidne Riksdag, men den garantie, som Rikets Ständer då beslöto att ikläda Staten, har bevisat sig för ändamålet otillräcklig och det är derföre nu fråga om att så förstora den, att det dermed afsedda ändamål verkligen vinnes. Man bör då med storleken af den summa, som, enligt Friherre *Palmstjernas* beräkning, genom sammanläggning af den garanterade räntan och amorteringsprocenten för alla fyratio åren, möjligen *kan* komma att utgå, jemföra den risque, som förefinnes, för att den i verkligheten *skall* utgå, och den *vinst*, som äfven i detta fall genom uppoffringen tillförsäkras Staten. Man finner då, att utgiften visst icke är bestämd, utan vilkorlig och eventuel; att Staten, i utbyte mot dess risque, efter fyratio år erhåller hela jernvägen utan någon löseskilling; att Staten under tiden åtnjuter en oskattbar fördel genom det förhöjda egendomsvärde, de mångfaldiga ökade tillfällen till arbetsförtjenst och den stegrade industriela verksamhet, som jernvägen kommer att framkalla, och slutligen att Statsverket såsom sådant i framtiden erhåller en flerfalldig ersättning för dess utbetalningar, nemligen dels genom allt hvad jernvägen utöfver underhålls- och driftkostnaden kommer att efter de fyratio årens förlopp inbringa, och dels genom den förhöjning uti förut varande statsinkomsters belopp, som blifver en ofelbar följd af stegradt egendomsvärde och ökad industriel verksamhet. — De detailanmärkningar, Friherre *Palmstjerna* emot Utlåtandet gjort, äro alla af den natur, att de röra omständigheter, hvilka böra utgöra föremål för Regeringens omtanka vid uppgörandet af contract emellan Staten och Bolaget, men utgöra icke egentligen ämne för våra nuvarande öfverläggningar, hvilka angå de uppoffringar, som det blifvit ifrågasatt att Staten, för erhållande af en jernväg i angifven riktning, skulle iklädas, och hvilkas storlek det uteslutande tillkommer Rikets Ständer att bestämma. Sjelfva contractet kan deremot endast af Regeringen med Bolaget uppgöras, och att det icke är nödvändigt för Rikets Ständer att fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på, att de af Friherre *Palmstjerna* påpekade vilkor, — om hvilka det för Rikets Ständer skulle blifva mycket svårt att ingå i detailbestämmelser, — blifva bland öfriga iakttagne, utan att man i detta afseende kan förlita sig på Regeringens omtanka, synes bäst deraf, att det redan i den Grefve *v. Rosen* år 1845 meddelade octroj, eller ock uti de af Kongl. Maj:t fastställda Bolagsreglor — jag minnes ej mer hvilketdera, men det finnes citeradt uti Stats-Utskottets Utlåtande, № 262, om jernvägsfrågan vid förra Riksdagen — blifvit föreskrifvet att det, såsom Friherre *Palmstjerna* önskar, åligger Bolaget, att på billiga vilkor föra post och militair. Taxan för passagerare och varor skulle också bestämmas af en Comité, af hvilken Kongl. Maj:t skulle nämna halfva antalet ledamöter och Bolaget andra hälften, samt desse gemensamt utse en Ordförande utom sig. Således har detta redan af Regeringen blifvit observeradt, och jag får dessutom fästa uppmärksamheten derpå, att Stats-Utskottet uttryckligen tillstyrkt Rikets Ständer, att hos Kongl. Maj:t anhålla om de vidare föreskrifter, som, till följd af deras beslut, kunna blifva af nöden. — Jag har nu blott några ord att tillägga om vägens föreslagna sträckning, hvars lämplighet, bland andra skäl, som blifvit anförda för att göra företaget om intet, äfven blifvit ifrågasatt. De undersökningar, som deröfver hållits, visa likväl fullständigt, att vägen ej gerna med fördel kan gå uti någon annan sträckning, än den föreslagna. Så har man t. ex. ifrågasatt, att den skulle gå genom Carlskoga bergslag, men hvar och en, som rest genom denna ort, inser genast, hvilka utomordentliga svårigheter det måste möta att leda en jernväg genom en så couperad och bergig trakt. Dessa hafva också af de undersökningar, som deröfver blifvit gjorde, blifvit fullt bekräftade, och de förslag, som dertill blifvit upprättade, visa lutande planer med så stark sluttning, att det är mycket fråga om de skulle kunna passeras, och i hvarje fall måste betydligt minska den vinst, man med så mycken kostnad vill ernå, eller hastigheten. På flere ställen skulle det blifva nödigt att anlägga broar och viaducter af en högst betydlig kostnad, och detta vidunderliga förslag skulle dessutom blott tjena till att underlätta transporten för dervarande bruk, som genom denna anläggning skulle få en debouché för sina producter till Wenern, hvilken man dock genom andra anläggningar i Wermland kan på annat sätt bereda dem. En annan väg vore söder om Skagern till någon af de sydligare Wenershamnarne, Sjötorp eller Mariestad, hvaraf man

förespeglar den fördel, att ändpunkten af jernvägen komme närmare till Götheborg. Jag håller här i min hand rapporter af de Ingenieurer, som besökt denna trakt, och hvilka rapporter utvisa olämpligheten af att deröfver vilja lägga en jernväg. Det är synnerligast öfvergången öfver Finrödjadalen, som blefve förenad med de största svårigheter; — men jag vill ej besvära Ståndet genom att här uppläsa dessa vidlyftiga techniska detailer, utan blott fästa uppmärksamheten på det allmänt erkända förhållande, att Köping-Örebro-Hult-linien, för hvilken Stats-Utskottet förordat Statens garantie, är den, som med minsta kostnad erbjuder den kortaste förening emellan Mälaren och Wenern, samt att Hult, eller den Wenershamn, vid hvilken jernvägen, efter Stats-Utskottets förslag, skulle komma att sluta, är den, som erbjuder den öppnaste seglation på denna sjö, så att fartyg, med nästan alla vindar och utan afseende på mörker, kunna derifrån utgå eller dit inlöpa, hvilket ej är förhållandet med Sjötorp eller Mariestad, vid hvilka hamnar man skulle risquera, att de personer och varor, som på jernvägen blifvit förda med största hastighet, skulle längre eller kortare tid få qvarligga. Så länge jernvägen ej utsträckes längre, än hvad som nu är föreslaget, måste det derföre för transitofarten emellan Stockholm och Götheborg vara af den största vigt att undvika det krångliga och farliga farvattnet utanför nämnde hamnar, och, då jernvägen en gång blir färdig för hela sträckan, skall den halftimmas längre uppehåll, som förorsakas deraf, att linien blifvit tagen norr om Skagern, i stället för öfver Tiveden, på en längd af femtio mil vara af mindre betydenhet. Jag bör, i anledning häraf, också nämna, att, ehuru varm jag är för ernåendet af den nationalvinst, som man af transitofarten öfver Stockholm och Götheborg hoppas att vinna och hvilken utan tvifvel skall för oss öppna ett stort, hittills saknadt tillfälle till arbetsförtjenst, jag likväl för utvecklingen af vår industrie väntar vida mera af underlättandet af transporterne för våra egna producter, men dessa gå icke tvärt igenom landet, utan från det inre deraf, till hamnarne och åter från hamnarne till det inre af landet, och det är denna, som genom den sammanbindning af redan befintliga communicationer, hvilken med den nu föreslagna jernvägen afses, hufvudsakligen och för all framtid skulle vinnas. Det är också för denna, som den nu föreslagna linien, såsom den kortaste och billigaste emellan Mälaren och Wenern, erbjuder de största fördelarne, synnerligast, såsom jag redan i det föregående om-

nämnt, för tillgodogörandet af våra bergslagsproducter. Jag anhåller om proposition på bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herrar *Björk*, *Ekenman*, *Norin*, *Sundblad*, med flere, instämde.

Herr *Nordwall:* Innerligen öfvertygad derom, att lättade communicationer äro ett af de verksammaste medlen för ett lands framåtskridande i cultur och välmåga, har jag biträdt alla de förslag till jernvägsanläggningar, som vid denna Riksdag förekommit, och har alltså en ringa del i det tillstyrkande, som innefattas uti Stats-Utskottets nu föredragna Betänkande. Besynnerligt nog, hafva Utskottets mest framstående ledamöter af Ridderskapet och Adeln, Borgare- och Bonde-Stånden, hvilka eljest ifrat för så beskaffade communicationsmedel, uppbjudit hela sin förmåga, för att tillintetgöra detta, för såvidt det rörer behofvet, nyttan och den hufvudsakliga sträckningen, redan af föregående Ständer pröfvade och godkände förslag. Herr *Petré*, som nästan i hvarje fråga af större vigt varit af motsatt mening med Friherre *Palmstjerna*, har i denna icke blott trädt på hans sida, utan till och med öfverbjudit honom i ansträngningar för afslag å Herr *Wærns* motion. Det loford, Herr *Petré* äfven i dag så vältaligt egnat Friherre *Palmstjerna*, förekommer mig mera, såsom en enskild tacksamhetsgärd för de artigheter, Friherren slösade på Herr *Petré*, då denna fråga inom Utskottet discuterades, än som ett rättvist bedömande af de skäl, hvarpå Friherre *Palmstjerna* stödde sin, från Utskottets majoritet afvikande, åsigt. Jag vill ej på något sätt förringa värdet af Friherre *Palmstjernas* reservation; men, efter mitt sätt att se, ådagalägger den snarare en fruktan, att den tillstyrkta garantien skall blifva till hinder för ett ständigt ökande af de hufvudtitlar, hvari Borgare- och Bonde-Stånden, gemensamt med flertalet af hela Svenska nationen, yrkat och hoppats inskränkningar, än klara bevis om den föreslagna jernvägens mindre lämplighet och Statsverkets oförmåga att bära den utgift, som godkännandet af Utskottets hemställan kan medföra. Reservantens första påstående: »att Utskottets tillstyrkan afser 10 millioner, en summa, större, än något af Rikets Ständer tillförene beviljadt anslag, och större, än sammanräknade beloppet af hvad Rikets Ständer under många Riksdagars strider beviljade för Götha canals anläggning» —, påkallar den erinring, att Utskottets förslag väl afser en garantie åt det blifvande jernvägsbolaget, som förvissar detsamma om 5 procent årlig ränta å det för anläggningen er-

forderliga capital, hvilken ränta minskas, i den mån anläggningskostnaden understiger den beräknade summan, 5 millioner R:dr, men icke någonsin kan komma att öfverstiga 250,000 R:dr Banco årligen. Att sagde belopp icke under alla 40 åren kan komma att utgå, bör med största sannolikhet kunna antagas; men äfven om detta blefve fallet, så är denna utgift icke större, än att den utan extra-gärder lätteligen kan bestridas, och understiger betydligt den summa af 2 millioner R:dr, som 1843 års Ständer på en gång anslogo, att genom särskild bevillning under 3 år sammanbringas, för krigsoperationer, hvilka, om *Guds försyn nådeligen* icke hade afvändt de faror, för hvilka man dymedelst blottställde Riket, helt säkert skolat, för endast den tid, som från anslagets beviljande tills nu förflutit, kräft uppoffringar tiofallt större, än som då gjordes, och således ännu flera gånger den summa, som den af Utskottet tillstyrkta garantien i dess största utsträckning kan omfatta. Huruvida Friherre *Palmstjerna* bidrog till anslaget för 1843 års krigsrustningar, har jag mig icke fullt säkert bekant; men det saknas dock icke anledningar förmoda, att han förordat ett anslag, som så nära sammanhänger med fjerde hufvudtiteln. Härmed må förhållandet vara, huru som helst, så är det dock ett factum, att omförmäldte anslag, — med afseende så väl på tiden, som sättet för detsammas utgörande, och oberäknadt de enskilda uppoffringar af mångfaldig art, som det föranledde, — var ojemnförligt större och mera tryckande, än det nu ifrågaställda, med hvilket ett stort och sannt nationelt intresse kan beredas.

För Götha canals anläggning har Staten onekligen gjort stora uppoffringar, — större, i den mon densammas financiela ställning efter de olyckliga krigen då var bekymmerfullare, än nu; men ingen lärer väl derföre vilja neka, att desse uppoffringar i tidernas längd blifva mer, än fullt återgäldade genom den alltjemnt stigande utveckling af handel, jordbruk och näringar, som vunnits och vinnas, i följd af canalliniens öppnande. Genom den hafva otaliga millioner dagsverken besparats, den utländska handeln tagit en naturligare riktning, hvarigenom icke allenast ofantliga summor qvarstadnat inom landet, som eljest måst utgå i Öresundsk tull, utan äfven priset på främmande länders hit införda producter nedgått till samma belopp, som den besparade Öresundstullen. Såsom bevis för det allmänna gagn, denna canal tillskyndat de provincer, densamma genomskär, torde kunna anföras: att

fastighetsvärdet der sedan 1832 stigit med mer, än 50 procent; att under anläggningstiden tillfälle till lönande sysselsättningar bereddes den fattigare classen, som derunder tillika förvärfvade ett capital af ökad arbetsskicklighet, samt att priset å de större consumtions- och exportplatserna på de oundgängligaste lefnadsbehofven numera icke är högre, än i de rikaste productionsorterne, ett förhållande, som ganska väsendtligt underlättar de mindre väl lottade samhällsclassernes bergning. Vid jemnförelsen af kostnaderne för canaler och jernvägar, får man icke lemna oanmärkt, att de förra äro af vida mindre gagn, än de sednare. Canaler kunna nemligen endast 7 månader af året befaras, då jernvägarne kunna befaras året om; och hvad särskildt beträffar Götha canal och ifrågavarande jernväg, så förekommer den stora skillnaden, att jernvägen efter vissa år blir en Statens tillhörighet, hvilket icke ens till någon del blef fallet med Götha canal.

Reservanten säger vidare: »Att Sverige ej är rikt nog, för att bygga jernvägar, för det hufvudsakliga ändamålet att fortskaffa resande från en ort till en annan med större hastighet, än som kan ske med hästar.» Jag har icke fattat förslaget så, som skulle det hufvudsakligen afse resandes beqvämlighet, men, äfven med hänsyn dertill, förtjenar detsamma understöd; — ty endast i den mån jernvägsanläggningar kunna tillvägabringas, kan en säker utväg beredas att från jordbruket lyfta en af de tyngsta bördor, som, under namn af krono-, gästgifveri- och postskjuts samt vägbyggnad, nu så hårdt trycka dess idkare. Det folk, som under snart 4 årtiondens fredslugn förmått bära så oerhörda utgifter, som landets försvar under sagde tid årligen kostat, som Riksdag efter Riksdag kunnat öka anslagen dertill, så att de nu utgöra nära sex millioner R:dr Banco årligen, förutom den indeldta rust- och roteringstungan, — ett sådant folk, som dertill icke häftar för någon statsskuld, är icke för fattigt och bör icke sakna mod att bestämma sig för en årlig utgift af 250,000 R:dr i rent fosterländsk och productiv riktning, alldraminst då ett slikt förfarande en gång för alla undanrycker den nämnda summan från lottkastningarne vid kommande Riksdagar, och såmedelst fredar densamma för de aldrig hvilande anspråken på ökade anslag till improductiva, att icke säga innationela föremål.

Den värde reservanten har tillvitat Utskottet en lättsinnighet, som, i fall den verkligen exsisterade, vore högst klandervärd. Denna tillvitelse, som genomgår hela reservationen,

uttalar sig dock skarpast och mest positivt på sidan 15, der det heter: »Deremot känner Utskottet och har genom votering beslutat tillstyrka amorteringsprocentens utgående uti 40 år, ehuruväl hela det af anläggarne förskjutna capital amorteras på mindre, än 38 år.» Såsom arithmetisk calcul, eger denna uppgift intet värde, och hedrar således icke författaren. Ty en hvar med intresseräkning något hemmastadd kan lätteligen ådagalägga, att för amortering af ett capital, hvarå räntan är bestämd till 4 procent, åtgår mer, än 41 år, då, såsom här är fallet, den årliga inbetalningen skall verkställas med 5 procent af primitiva summan. Såsom politisk fint, kan uppgiften måhända sägas vara väl vald; men torde äfven, såsom sådan, icke blifva mer till nachdel för sjelfva saken, än för Utskottet, då det är att förmoda, det densamma, inom de öfriga Riks-Stånden, likasom här, blifver behörigen justerad.

Den sista perioden af den afdelning i reservationen, hvari nyssnämnda uppgift förekommer, — innefattande en fråga med sitt svar, — häntyder omisskänneligen derpå, att reservanten sjelf skall få sista ordet i denna sak. Då är visserligen allt hopp om en lycklig framgång deraf nu och för långan tid ute; — men Rikets Ständer böra likväl, oberoende deraf, fatta sitt beslut, samt, i medvetande af sina bevekelsegrunders renhet, öfverlåta åt framtiden, att blifva skiljedomare emellan sig och den blifvande innehafvaren af Finance-portefeuillen, på hvilkens till Protocollet afgifna rådslag verkställigheten af detta Rikets Ständers beslut omsider kommer att bero.

Herr *Gråå:* I anseende till vigten af det ärende, som nu utgör föremål för Högtärade Ståndets behandling, och då jag icke kunnat instämma i det slut, hvartill Stats-Utskottet i denna fråga kommit, anser jag mig förbunden, att derom yttra några ord. En annan ledamot af Ståndet, Herr *Petré*, har redan, likaledes från en annan sida, än Utskottet, framställt saken så utförligt och mångsidigt, att jag har föga att dervid tillägga. Jag skall likväl korteligen framställa några af de anmärkningar, som emot Utskottets förslag erbjuda sig. Det första, som tager uppmärksamheten i anspråk, är den omständighet, huruvida den nya jernvägsanläggningen kan grundlagsenligt få den utsträckning, som Utskottet tillstyrkt, utöfver hvad Herr *Wærns* egentliga motion i ämnet föranleder. För att bedöma denna del af frågan, är det tillfyllestgörande att genomläsa nyssnämnda, vid Betänkandet aftryckta

motion. Man må tyda den, huru som helst, så kan derur icke dragas någon annan slutföljd, än att motionairen dermed endast afsett jernvägssträckningen emellan Örebro och Hult, samt föreslagit förändring i de bestämmelser, som tillförene om densamma stadgats. Först uti sin, under loppet af denna månad, från Ståndet till Stats-Utskottet remitterade, så kallade Pro-Memoria har Herr *Wærn* i förbigående nämnt, att det skulle vara fördelaktigt att utsträcka jernvägslinien öfver Örebro ända till Köping. Den Afdelning af Utskottet, som, förberedande, behandlade frågan, lät likväl formerna vederfaras rättvisa och afstyrkte detta sednare förslag. Men Stats-Utskottets majoritet fann sig icke generadt af formen eller förhindrad af afvikelsen derifrån, att taga detta förslag under pröfning, samt att, såsom förevarande Utlåtande visar, tillstyrka, att jernvägslinien skulle utsträckas till Köping. Herr *Wærn* har visserligen inskränkt sig till framställning om denna slutpunkt, men med fullt lika behörighet hade förslag kunnat väckas om anläggningens utsträckning, huru långt som helst, ja ända till Haparanda, och sådant af Utskottet äfven understödjas. Detta måtte vara tillräckligt bevisande, att Utlåtandet i denna del är tillkommet genom en oformlighet, och jag finner mig fullt befogad att hemställa, om detta med Grundlag öfverensstämmer?

När jag öfvergår till hufvudsakens skärskådande, faller först i ögonen den besynnerlighet, att Utskottet tillstyrkt att göra början till jernvägsanläggningar i större scala förmedelst en sådan väg midt i landet. Om Örebro antages, såsom medelpunkt, skulle jernvägen, på ena sidan, gå till Hult, beläget i en vrå af Wermland, och, på den andra sidan, sträcka sig till Köping, en föga betydande landsortsstad. Vägen skulle således komma att stadna vid tvänne sjöar. I anseende till vårt lands climatiska förhållanden, skulle följden blifva den, att, då, såväl i Mälaren som i Wenern, isbeläggning vintertiden hindrar sjöfarten, någon väsendtlig transport å jernvägen endast vore att påräkna under den öfriga tiden af året. För hvar och en, som tagit kännedom, angående resultatet af jernvägsanläggningar i England, detta deras egentliga hemland, torde det icke vara obekant, att, med undantag af de jernvägar, som äro anlagda långsefter de stora, mest besökta stråkvägarne, högst få finnas, som bära sig mera, än nätt och jemnt, men att deremot de flesta gifva verklig förlust. Att detta sednare ock skulle blifva fallet med den ifrågavarande anläggningen här i landet, är något, som på goda skäl kan

tagas för alldeles gifvet. Den association, som uppgifvits vara sinnad att öfvertaga jernvägsarbetet, har icke eller ännu framträdt, så att den enda person, som hittills blifvit synlig, är en Engelsk Civil-Ingenieur, om hvilkens vederhäftighet all upplysning saknas. Det egentliga motiv, Engelsmännen kunna hafva för deras önskan att utföra jernvägsanläggningar i Sverige, torde vara, att de i hemlandet icke kunna få sina capitaler placerade på så fördelaktiga vilkor, som de, hvilka nu äro i fråga. Stats-Utskottet har jemväl gått dem till mötes med en synnerlig frikostighet, då det icke ens stadnat vid tillstyrkandet af 5 procent å det capital af fem millioner, som anses komma att till jernvägen åtgå, under en tid af $37\frac{1}{2}$ år, som för amortering deraf, med beräkning af 4 procents ränta, erfordras, utan i stället tillstyrkt 5 procent årligen i 40 år, eller $2\frac{1}{2}$ år längre, än behöfligt varit. Visserligen skulle Staten efter den tidens förlopp blifva egare af jernvägen; men om det vore till Statens båtnad, lemnar jag derhän. Jag tror, att ytterligare en eller annan million då kan komma att åtgå, för att sätta jernvägen i det skick, att densamma, fortfarande, må kunna begagnas, helst ingenting blifvit bestämdt om det tillstånd, hvaruti jernvägen, vid aflemnandet, bör befinnas.

Ett ytterligare bevis på den välvilja, hvarmed Utskottet omfattat det tillämnade jernvägsbolaget, ligger i den sista punkten af de föreslagna vilkoren, deri föreslås, att den blifvande associationen skall frikallas från all slags skattskyldighet till den Svenska Staten, en förmån, som ännu aldrig någon Svensk association åtnjutit. Att allt skäl till en så ovanlig eftergift saknas, kan lätteligen inses, då man betänker, att bolaget under de 40 åren af dess tillvaro ej blott återfår det nedlagda capitalet, med ränta, utan jemväl ett icke obetydligt belopp derutöfver.

Jag har instämt i Friherre *Palmstjernas* reservation mot Stats-Utskottets Utlåtande och behöfver således ej vidare upptaga tiden med granskning af de föreslagna detailbestämmelserna, som, på sätt samma reservant anmärkt, äro föga tillfredsställande. Och då frågan således befinner sig i ett outredt skick, men det, efter min åsigt, icke skulle vara grundlagsenligt att äska omedelbart afslag å ett Stats-Utskottets Utlåtande första gången det till pröfning förekommer, förenar jag mig i det af Herr *Petré* framställda yrkandet om återremiss.

Herr *Brodin* instämde.

Herr *Hörnstein:* Till en början vill jag fästa mig vid några punkter uti den vid Utlåtandet fogade reservationen. Man har der för det första önskat, att föregående undersökningar borde hafva blifvit verkställda till utrönande af den sträckning, som för en jernväg vore mest lämplig. En sådan undersökning måste dock förutsätta så väl tidsutdrägt, som betydliga kostnader. Svårt skulle det för öfrigt blifva, att i vårt vidsträckta land utfinna den lämpligaste sträckningen, och att theoretiskt afgöra denna fråga. En sådan undersökning skulle väl medtaga en och annan million, samt flera Riksdagars strider för ortintressena. En dylik undersökning öfver hela landet har icke föregått landsvägarnes anläggande eller byggandet af ångbåtar, utan hafva trafiken och associationer på de särskilda platserne framkallat dem och derom gått i författning. Dessa ångbåtar hafva dock lemnat ränta å byggnadscapitalet samt behållning derutöfver. Detta förhållande bevisar, att folket sjelft på orterna bäst och säkrast kan bedöma, hvarest lättade communicationer äro behöfliga. Vidare har uti reservationen blifvit anmärkt, att uti Stats-Utskottets Utlåtande icke funnes uttaladt, hvilken det skulle tillhöra att bestämma, huru mycken Kronans jord vore för jernvägsanläggningen behöflig. För mig synes det vara klart, att jernvägsbolaget måste derom göra anmälan hos vederbörande auctoriteter, hvilka det åligger att undersöka jordens beskaffenhet och bestämma, huru mycket deraf finge upplåtas åt bolaget. Utskottet har i denna del hänfört ärendet till expropriationslagen, som bestämdt stadgar, huru dervid förhållas skall. Äfven har reservanten fästat sin uppmärksamhet derå, att Utskottet icke skulle hafva uttryckt, i hvad skick banan efter 40 års förlopp borde vara. Sådant är likväl stadgadt uti 4:de punkten, som föreskrifver, att banan alltjemnt årligen skall besigtigas, och att ingen utdelning får ske, om den ej är i ändamålsenligt skick och full verksamhet. Äfven har reservanten satt i fråga, huru förfaras borde, i händelse bolaget byggde endast en del af banan. Till svar derå, vill jag blott nämna, att bolaget, i sådant fall, förlorade hela anläggningskostnaden. Sådant vore bolagets, och icke Statens förlust; ty Statens garantie vidtager ej förr, än banan är fullt färdig. Vidare har reservanten erinrat, att bolaget icke blifvit ålagdt att fortskaffa troupper. En sådan bestämmelse tillhör det reglementariska och kan af Kongl. Maj:t föreskrifvas. Hvad angår frågan om det gamla bolagets

tillvaro eller icke, så har Herr *Wærn* lemnat en nöjaktig utredning, huru dermed sig förhåller. Dessutom har man klandrat, att bolaget blifvit befriadt från erläggande af bevillning. Jag medger gerna, att bevillning kunnat bolaget åläggas på dess möjliga inkomst utöfver 5 procent; men den olikhet eger dock här rum emot andra bolag, att detta har blott nyttjanderätten till banan under vissa år, hvarefter den hemfaller till Staten. Men märkligt är, att denna klagan emot bevillningsfriheten kommer just från dem, som påstå, att Staten årligen i 40 år måste betala de 5 procenten; om detta blifver händelsen, så finge ju Staten sjelf betala bevillningen, d. v. s. taga med ena handen och återgifva med den andra; ty ju större afbränningar på inkomsterna, som egde rum, desto säkrare finge Staten då betala, så att actieegarne fingo sina gifne 250,000 R:dr Banco årligen. Bolaget kan visst icke betala bevillning för sina utgifter, driftkostnaden, och ej eller på de garanterade medlen, emedan de utgöra en löseskilling eller amortering för anläggningskostnaden. Under discussionen har man yttrat, att det skulle vara obetänksamt, att bifalla förevarande Utlåtande. Jag åter skulle snarare anse det vara obetänksamt handladt, om man ej lemnade den garantie, som af Stats-Utskottet blifvit tillstyrkt, i händelse ett bolag ville bilda sig. I Sverige har aldrig något större företag egt rum, dertill Staten bidragit på så lindriga vilkor, som här blifvit föreslagna. En talare har ogillat, att den i ämnet väckta motion fått alltför länge hvila, oafgjord, på Stats-Utskottets bord. Anledningen dertill har varit, att de till motionen hörande handlingar icke förr, än helt nyligen, anmälts vara completta. Ett sådant förfaringssätt, eller att dröja med ett ärendes, synnerligen ett vigtigt ärendes, afgörande, intilldess erforderliga handlingar inkommit, är ingalunda ovanligt. Herr *Petré* har yttrat, att ett statsstreck här skulle vara begånget. Detta streck skulle bestå deri, att banan blifvit föreslagen att utsträckas till Köping, ehuru någon motion derom icke, efter hans förmenande, blifvit väckt. Om detta kan kallas »ett statsstreck», så begås sådana hvarje Riksdag. Så t. ex. vill jag nu åberopa frågan om indragning af Wermlands Fältjägare-Regemente. Någon motion derom har icke vid Riksdagen blifvit framställd; men, det oaktadt, har frågan varit underkastad Rikets Ständers pröfning. Nu har likväl Herr *Wærn* i jernvägsfrågan väckt motion och deruti förbehållit sig att framdeles närmare utveckla densamma. Sedermera har han ock i ett särskildt anförande, som blifvit

till Utskottet remitteradt, föreslagit en utsträckning af jernbanan. Med uttryckliga ord har Herr *Wærn* föreslagit denna utsträckning till Köping, och, vid sådant förhållande, kan jag ingalunda erkänna, att något statsstreck blifvit begånget. I afseende å en talares yttrande, att fastigheternas värde stigit i Nerike, och att det än ytterligare skall stiga, är jag förekommen af Herr *Wærn* och instämmer med honom; ty om detsamma, genom lättade communicationer, stiger, så är sådant både naturligt och önskvärdt. Hvad angår jernexporten från Mälare-provincerna, har Herr *Wærn* tydligt och klart utredt äfven detta förhållande. Att Stockholm exporterar jern till Östersjöhamnarne, är kändt, och dessa hamnars behof af jern måste väl ej minskas derföre, att ifrågavarande jernväg anlägges; men om nu Götheborgs våg äfven blefve i behof af Mälare-provincernas jern, och Stockholms våg af jern från Wermland och vestra delen af Nerike, så uppkomme en stor fördel för begge vågarne genom jernvägen; ty de blefvo bättre sorterade, och den qvantitet jern, som nu skeppas till Östersjön, blefve snarare ökad; äfvensom en hittills opåräknad debouché till vestra orterne öppnades för Mälarejernet. Anmärkningsvärdt har det för öfrigt förekommit mig, att *en* representant motsatt sig snart sagdt alla förslag, som åsyfta industriens utveckling. Så har han kämpat emot t. ex. alla hamnbyggnader, jernvägen emellan Örebro och Nora, äfvensom den jernväg, hvarom nu är fråga. En enda jernväg deremot har han förordat, nemligen den emellan Fahlun och Gefle. Ett sådant sätt att gå tillväga kan, med skäl, benämnas inconsequent. Vi åter hafva voterat för såväl vägen emellan Fahlun och Gefle, som hamnbyggnaderne; och det vore således inconsequent handladt, om vi ej voterade äfven för denna jernbana, enär densamma åsyftar att lyfta industrien och är ett steg framåt. Herr *Petré* har sagt, att arbetskrafter skulle tryta för ifrågavarande jernbana, och i samma andetag har han uppgifvit, att tusentals uslingar från Dalarne kringstryka landet och eftersöka arbete. Åtskillige talare hafva påyrkat återremiss af detta Utlåtande. Härmed hafva de säkerligen icke afsett något annat, än att sedermera kunna afslå Utlåtandet. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Hesselgren:* Såsom sjelf tillhörande den näringsidkande classen, har jag vid åtskilliga föregående tillfällen inom detta Stånd sökt göra den mening gällande, att i allt befrämja handelns och näringarnes framåtskridande, äfven om jag varit

af olika tankar med många af mina kamrater om sättet att vinna det sökta målet.

Af detta skäl anser jag mig nu böra yttra några ord, med afseende å ifrågavarande Stats-Utskottets Utlåtande, № 340.

Ehuru tacksam emot Utskottet och de värde motionairerne, som sökt gifva denna för landet vigtiga fråga en sådan utredning, är jag likväl ledsen att icke kunna dela den enthusiasm och de stora förhoppningar, man gjort sig, i händelse den skulle komma att i verkligheten realiseras.

Ständerne beslöto vid sista Riksdag att garantera det då ifrågaställdta bolaget 4 procent å anläggningskostnaden under en tid af 15 år, och på ungefär enahanda grunder, som Utskottet nu föreslagit; men denna uppoffring, å Statens sida, kunde ej förmå bolaget att bilda sig. Nu fordrar man 5 procent och tiden alternativt utsträckt till 25 eller 40 år, samt befrielse från bevillning under hela tiden. Det synes likväl, som skulle bolaget sjelft medgifva, att den nu ifrågavarande jernvägsanläggningen, med dess ringa utsträckning, hvarken skulle komma att blifva fördelaktig för det allmänna, eller vinstgifvande för bolaget, då en sådan garantie kan ifrågasättas under en så lång följd af år.

Jag är också öfvertygad, att, om något stort inflytande på landets näringar skall uppkomma af jernvägar, måste de anläggas i större scala, än den obetydliga vägsträckning, som nu är i fråga, och ett ytterligare stöd för denna min åsigt återfinner jag i ett yttrande, som af en aktad ledamot af detta Stånd afgafs förra Riksdagen, och hvilket jag nu skall be att få i vissa delar citera:

»Det kan ej väcka förundran, att den nu pågående discussionen är af hård och seg beskaffenhet, likasom det Svenska jernet. Discussionen omfattar nemligen ett ämne, hvarutti nästan hvarenda representant naturligtvis vill yttra sig, antingen för att i en framtid, då allmänt jubel öfver lyckade jernvägsföretag inom våra landamären förspörjes, kunna med glädje säga sig hafva i sin mån bidragit till det gagn för fosterlandet, som jernvägarne beredt, eller för att, derest dessa företag skulle, emot allas önskan, om också icke emot allas förmodan, erhålla en mindre lyckosam utgång, kunna med denna dagens Protocoll i handen intyga sitt afrådande från försöket att i vårt land under närvarande omständigheter naturalisera jernvägarne. Min tanka i saken är redan känd genom mitt biträdande af Herr *Schartaus* emot Utskottets Utlåtande afgifna reservation. Just derföre, att jag uti denna

fråga tillhört minoriteten inom Utskottet, och sannolikt kommer att räkna mig till samma sida inom Ståndet, finner jag desto större behof af att utveckla min mening, så att densamma ej må missförstås. Då Herr Grefve *von Rosen* uppträdde med förslag till jernvägars anläggande härstädes, ansåg jag samma förslag nära nog overkställbart. Enahanda åsigt hade jag ännu vid början af denna Riksdag; men jag vidgår öppet, att denna min meningssträfhet emot jernvägarne har på sednare tider blifvit icke obetydligt uppmjukad. Jag har ock sett personer, som tillförene visade sig ganska afvogt sinnade emot projecterade inhemska jernvägsföretag, nu tillhöra de varmaste ifrarne för det ifrågavarande jernvägsförslaget. Jag kan dock icke erkänna mig åtminstone ännu vara att hänföra till de rent af omvändas class, ithy att jag verkligen är till den grad hårdnackad att ännu i denna stund hysa åtskilliga betänkligheter vid antagandet af Utskottets i det nu föredragna Utlåtandet gjorda hemställan. I andra länder söker man gemenligen att medelst jernbanor sammanbinda tvänne ändpunkter. Den ifrågavarande Örebro-Hult-banan åter afser föreningen af tvänne platser, belägna midt uti landet. Det är sannt, att samma bana löper emellan 2:ne af Rikets större insjöar, men, just med begagnande af dessa, hafva de omkringliggande orterna kunnat hitintills med ganska stor lättnad transportera sina producter till andra delar af Riket, hvilken transport blifvit med ringa kostnad verkställd. Har man med sina tunga effecter en gång hunnit neder till jernvägslinien, då återstår ej lång väg till insjöarnes lastageplatser, att för den lilla transporten någon dyrbar anläggning behöfver göras. Detta oaktadt, kan väl en jernväg emellan Örebro och Hult vara af någon nytta under sommartiden, men då sjöarne äro med vinterns isiga boja belagde, och sålunda communicationen genom dem är hufvudsakligen stängd, måste äfven all rörelse på jernvägen afstadna. Efter min tanka, är det för tidigt för Sverige, med sin vidsträckta areal och sin glesa befolkning, att söka tillegna sig sådana communicationsanstalter, som jernvägar, hvilka endast kunna medföra åsyftad nytta på de ställen, som inom en inskränkt yta ega en talrik population, och hvarest det industriela lifvet står temligen högt. Consumtionen befordrar productionen och förhöjd production påkallar behofvet af ökade communicationsanstalter, men dessa ensamma verka icke till productionens förhöjande. Det har väckt min förundran, att Kongl. Majt endast och allenast genom en skrifvelse öfverlemnat till

Ständerna Herr Grefve *von Rosens* ifrågavarande underdåniga ansökning. Den djupare och mer detailerade undersökning, som måste föregå bedömmandet af föremålet för ansökningen, kan svårligen ligga inom Ständernes verkningsomfång. Åtminstone borde väl den auctoritet, som eger öfverinseendet öfver allmänna företag till communicationernas underlättande, eller Styrelsen öfver Väg- och Vattenbyggnader, hafva blifvit öfver ansökningen hörd. Tillförlitligheten af de ansökningen bifogade kostnadsförslag är nu icke alls undersökt. Dessutom får man ej eller förglömma den financiela sidan af frågan. I de första från Stats-Utskottet vid innevarande Riksdag anlåtna Betänkanden har Ståndet haft tillfälle att höra omtalas Statsverkets knappa tillgångar»; äfvensom vidare: »I betraktande af allt detta, må det väl ej väcka undran, om jag högeligen tvekar vid att biträda ett förslag, som afser, att Staten skall garantera ett enskildt bolag en viss inkomst af en jernvägsanläggning i vårt folkfattiga land. All borgen är förhatlig, och den ifrågavarande dessutom ej någon bagatell, utan går löst på millioner R:dr. Dessas utbetalande nu genast kan visserligen ej komma i fråga, utan först då anläggningen blifvit fullbordad; men månne det kan vara förenligt med den försigtighet, hvars iakttagande, vid handhafvandet af Statens angelägenheter, klokheten bjuder, att draga vexel på en osäker framtid? Hvem dristar väl garantera vårt Statsverk en bättre ställning då, än för närvarande?» Så yttrade sig en talare vid förra Riksdagen i detta ämne, och jag är med honom af samma tanka. Hvad den formela behandlingen angår, är jag ense med Herrar *Petré* och *Gråå*. I öfrigt anser jag Sveriges financiela ställning nu ingalunda bättre, än år 1840. På dessa skäl, och då jag icke vill inleda landet i något äfventyr, förenar jag mig i begäran om återremiss.

Herr *Sundler:* Det kunde visserligen vara tillfyllest att instämma i Herr *Wærns* anförande, men jag vill dock dertill lägga några ord. Också jag skulle, lika med den siste talaren, kunna uppläsa några yttranden i detta ämne från den föregående Riksdagen, och derigenom fullkomligen vederlägga det af honom åberopade. Detta tjenar dock nu mera till intet, då, jag är derom förvissad, ingen lärer anse, att jernvägar icke äro nödvändiga äfven för Sverige. Herr *Wærn* har till största delen vederlagt de af Herr *Petré* framkastade satser. Jag skall derföre lemna de flesta å sido och inskränker mig att endast vid några få af dem göra åtskilliga erinringar. Herr *Petré* har talat om sjön Hjelmarens sänkning.

Om denna sänkning verkligen exsisterar, om följden af jernvägens utsträckning till Köping blefve den, att Hjelmare canal kunde sänkas, helst sjöfarten genom densamma sannolikt betydligare förminskades, — om, på sätt Herr *Petré* uppgifvit, 30,000 tunnland odlingsbar jord derigenom skulle erhållas, då skulle, med beräkning af endast 10 R:dr årlig inkomst af hvarje tunnland, en vinst för Staten uppkomma af 300,000 R:dr om året, hvilken betäckte den af Staten årligen garanterade högsta summa för jernvägsanläggningen. Vidare har man anmärkt, att Kronans skogar och jord skulle få för jernvägsanläggningen begagnas utan ersättning. Då Staten icke garanterar ränta för högre telopp, än anläggningskostnaden, blifver, genom berörde stadgande, alltid en bespa-ring härutinnan. Skulle jernvägsbolaget åter köpa nämnde skog och jord, komme naturligtvis banan att blifva dyrare, och följaktligen den garanterade räntevinsten högre. Hvad angår den Herr Grefve *von Rosen* beviljade rättighet att anlägga jernvägar i Sverige, så tror jag, att densamma ingalunda kan lägga hinder i vägen för hvilken annan, som helst, att bygga jernvägar på andra, än de af honom uppgifna linier. Äfven har det blifvit sagdt, att, genom de redan beviljade anslag till hamnar, m. m., vore alla arbetskrafter på förhand tagna i anspråk, och att det sålunda skulle blifva brist på arbetare för jernvägen. Jag vill, i anledning häraf, upplysa, att jag under en tid af 14—15 år användt flera hundrade arbetare om året, och att vid hvarje års början 3 till 4 gånger flera arbetare anmält sig, än jag kunnat emottaga. Denna invändning synes också vara af föga vigt, helst man bör komma ihåg, att fattigdomen är stor, och att många äro i behof att genom arbete förtjena sitt uppehälle. I afseende å den anmärkning, att nödiga controler och föreskrifter till ett blifvande reglemente för jernvägsbolaget i allmänhet skulle saknas, så har Herr *Wærn* besvarat densamma till alla delar, hvarföre jag icke har något att tillägga. Några talare hafva påstått, att den ifrågasatta jernvägen icke skulle komma att bära sig. Jag vill då nämna, att i Wermland finnas nu två mindre jernvägar, hvilkas anläggning icke kostar så mycket, som här blifvit beräknadt. Den ena af dem har lemnat 7 procent i nettobehållning under första året. För i år har den andra jernvägen, som kostat i anläggning efter 200,000 R:dr för en Svensk mil, under Maji, Junii och Julii månader, detta år, lemnat en behållning af 10,000 R:dr, eller 5 procent på anläggningscapitalet. Antager man nu, att, un-

der de tre påföljande månaderne, en lika stor behållning uppkommer, ådagalägges deraf, att denna bana bär sig bra. Hvad nu beträffar ifrågavarande bana, så är jag i tillfälle upplysa, att hvarje af de fyra ångfartyg, hvilka gå emellan Stockholm och Örebro, medföra årligen 10—12,000 passagerare, eller tillsammans 40 å 50,000. Om man nu beräknar passagerareafgiften till endast 5 R:dr, utgör detta en sammanlagd summa af omkring 250,000 R:dr, eller ungefär motsvarande den ränta, som Staten garanterar. Jag har dervid icke tagit i beräkning afgiften för de effecter, som emellan berörde platser transporteras, och hvilken otvifvelaktigt är tillräcklig att betäcka aflöning för de vid jernvägen anställde personer och öfriga omkostnader. Slutligen har man äfven anmärkt, att bolaget icke blifvit ålagd bevillning. Jag instämmer i detta fall med Herr *Hörnstein* och anser att ett sådant åläggande endast vore att gifva med den ena handen och taga med den andra; ty Staten har ju garanterat fem procent å anläggningskostnaden. Skulle inkomsten af jernvägen öfverstiga fem procent, bör Staten vara nöjd att i och för densamma endast behöfva uppoffra den obetydliga bevillningen. På dessa skäl anhåller jag om proposition på bifall.

Herr *Grape:* Vid ett föregående tillfälle har jag uttalat mina åsigter om nyttan och behofvet af jernvägars anläggande äfven i vårt land. Hvar och en, som nitälskar för landets inre utveckling, måste ock inse, att lättade communicationer äro dertill den mäktigaste häfstång, äfvensom att det är Statsmakternas pligt att uppsöka nya näringskällor för folkets verksamhet och kraft. Det oaktadt, kan jag icke i allo instämma med majoritetens åsigt i förevarande fråga. Jag har nemligen, af flera anledningar, ansett, att frågan om en jernvägs anläggande för närvarande borde omfatta endast vägsträckningen emellan Örebro och Hult. Man eger nemligen ännu ej någon erfarenhet om kostnaderne för jernvägars anläggande i vårt land; man känner ej eller, om de personer, som skola utföra företaget, dervid komma att gå tillväga med den sparsamhet, som för ett fattigt land är så nödvändig. För banan emellan Örebro och Hult är jag deremot benägen att medgifva den äskade förhöjningen af räntan, enär Rikets Ständer i detta afseende redan gifvit på hand och någon anläggning icke kommit i fråga på de vid förra Riksdagen bestämda vilkor. Under åberopande af hvad jag sålunda haft äran anföra, och då folkets Ombud med varsamhet böra förfoga öfver Statens medel, har jag ansett mig för närvarande icke kunna eller böra rösta för jernvägens utsträckning till Köping. Jag inskränker mig således, ehuru obehagligt det än må vara, att, då Riksdagens afslutande är beroende på denna fråga och densamma genom en återremiss måste blifva förlängd, att anhålla om proposition på återremiss.

Herr *Lindström:* Herr *Petré* har skarpt klandrat Stats-Utskottets behandling af den för någon tid sedan afgjorda frågan om en jernvägsanläggning emellan Gefle och Fahlun, hvilken behandling han ansett hafva varit i hög grad partisk och obillig. Derpå behöfver jag ej lemna annat svar, än erinra derom, att Stats-Utskottets afgifna Betänkande blifvit af Rikets Ständer godkändt, och lärer väl frågan härom således, oaktadt Herr *Petrés* missnöje, dervid komma att bero. Lika litet ämnar jag till besvarande upptaga de otillhörliga insinuationer, samme talare tillåtit sig emot Stats-Utskottets medlemmar, med afseende på det Betänkande, som nu är föremål för öfverläggning, hvilket han behagat kalla oformligt, oförsvarligt och lättsinnigt, samt innebärande ett statsstreck. Insinuationer af sådan beskaffenhet återfalla, såsom Herr *Wærn* ganska riktigt anmärkt, ovilkorligen på den, som gjort dem, och från min sida bör visst icke något genmäle komma i fråga; ty hvarföre skulle jag ej i Riksdagens sista timma, fortfarande, lemna Herr *Petré* det undseende, han så väl inom detta Stånd, som det Utskott, i hvilket vi arbetat tillsammans, så ofta tagit i anspråk och i fullt mått åtnjutit? Hvad sjelfva saken beträffar, vädjar jag till en hvar bland Eder, mine Herrar, som uppmärksamt afhört Herr *Petrés* bittra anförande, eller rättare, hätska personliga utfall, (ty något egentligen i sak kunde väl knappast i detta anförande upptäckas), och derefter Herr *Wærns* lugna, värdiga och saklika vederläggning, om någon den ringaste tvekan kan uppstå, ifrån hvilken sida de bästa skälen blifvit anförda. Jag tillhörde sista Riksdagen dem, som biträdde beslutet om garantie för anläggandet af en jernväg emellan Örebro och Hult; jag röstar äfven nu för den ifrågavarande jernbanan emellan Hult och Köping. Ingen bland oss, icke ens Herr *Petré*, kan förutsäga, om några betydliga uppoffringar, å Statens sida, skola komma att ega rum i och för en sådan anläggning, eller med fog påstå, att i Sverige mera, än annorstädes, det skulle blifva omöjligt, att jernvägar skola bära sig; men hvad vi veta och erfarenheten gifvit oss vid handen, är, att utvidgade och lättade communicationer i otrolig

mån tillskapa trafik, hvarpå ångbåtsfarten lemnar det säkraste beviset. Hvem skulle väl för 30 år sedan kunnat förutspå det lif och den rörelse, denna fart nu åstadkommit; huru mången skulle icke, om ett statsbidrag då blifvit för detta ändamål ifrågasatt, med lika mycken ovilja, som nu Herr *Petré*, opponerat sig deremot, under förutsättning, att ångbåtsfarten icke hos oss kunde bära sig? — Jag kan, för min del, icke finna skäligt, att Sverige längre skall stå tillbaka, i fråga om att tillegna sig en för civilisationen så vigtig uppfinning, och som på den sednare tiden öfverallt gjort så stora framsteg. Nyttan af jernbanor anser jag obestridlig, och har än ytterligare blifvit derom öfvertygad genom en af Herr *Petré*, jemte ett par andra personer, för några månader sedan till Kongl. Maj:t afgifven underdånig petition, i fråga om anläggandet af jernväg emellan Gefle och Fahlun. Jag har denna petition i min hand och beder att ur densamma få uppläsa några rader. På ett ställe heter det: »Sedan jernvägar börjat med en förvånande framgång betjena industrien i åtskilliga länder, så att man här och der, till och med på de gamla canalernas botten, nedlagt jernskenor, och der låtit fartygen efterträdas af ångvagnar, är väl ock naturligt och tillbörligt, att Sverige, hvars canalfart så stor del af året hindras af köld och is, med största uppmärksamhet tager detta nya och mäktiga communicationsmedel i betraktande». På ett annat åter yttras: »Utan möjlighet att för lindrig kostnad och på kortare tid kunna transportera arbetsproducter från de inre delarne af landet till de naturliga afsättningsorterna, är det förgäfves att hoppas på industrielt lif och verksamhet. Nödgas producenten föra sina tungforslade effecter många mil på backiga och svåra vägar, hvarmedelst, allt annat oberäknadt, transportkostnaden blir så dyr, att nästan hela arbetsförtjensten deraf absorberas, så kan han icke, äfven med den största omtanka och de ihärdigaste ansträngningar, arbeta sig ur fattigdomen.»

Så yttrade Herr *Petré* för ett par månader sedan, och jag delar fullkomligt dessa åsigter, hvilka väl måste vara tillämpliga för jernvägsanläggningar i allmänhet, och icke ensamt för den, af hvilken Herr *Petré* särskildt skulle hafva fördel. Icke anser jag mig berättigad hysa den förmodan, att han kunnat betrakta saken från en så småaktig och ensidig synpunkt; det vore att hos honom antaga tillvaron af en krämarepolitik, hvilken han tämligen oförsynt velat finna

hos åtskillige bland sina Ståndskamrater. Jag förenar mig med dem, som yrkat bifall å ifrågavarande Betänkande.

Herr *Petré*: Då jag förra gången hade ordet, yttrade jag, att man, till belöning derföre, att motionen fått åtnjuta den långvarigaste hvila och ej blifvit företagen, förrän, i Riksdagens sista timma, ny anmälan egt rum, nu söker bereda framgång åt ett förslag, hvilket icke blifvit i Grundlagsenlig ordning insinueradt, och således icke borde kunna till pröfning upptagas. Dessa mina ord har man behagat till den grad missförstå, att man debiterat mig att hafva yttrat, hurusom motionen fått hvila, till belöning för motionairens riksdagsförtjenster. Häruti har man följaktligen velat finna en förnärmande tillvitelse, och personer, som icke gerna lemna tillfället obegagnadt att samla sorl, hafva härpå grundat sitt ogillande omdöme. Till mitt försvar behöfver jag endast anföra, att någon dylik tanke aldrig fallit mig in, långt mindre blifvit af mig med ord uttalad. Jag rår icke för, om någon skulle af min skildring funnit sig träffad, och af sådan anledning ryckt fram med en klagan, som endast kan bevisa, att min anmärknings befogenhet är en plågsam känsla för ett beklämdt bröst. Herr *Wærn* har förklarat, att, efter hans statseconomiska åsigter, borde förbättrade communicationer först och främst inrättas der, hvarest välståndet uppnått en högre ståndpunkt, och sist i fattigare och mindre befolkade trakter. Häraf skulle således följa, att, der välmågan redan är stor, borde man söka ännu ytterligare höja densamma, hvaremot, der fattigdomen redan upphunnit nödens gräns, man borde låta allt gå vind för våg, åtnöjande sig, såsom hitintills, blott med utdelning af allmosor. En dylik statseconomisk åsigt kan jag, för min del, icke gilla. Åtminstone fordrar jag en närmare utveckling af dermed sammanhang egande omständigheter, innan jag anser den förtjena att ens discuteras. I så måtto vill jag likväl gå motionairen till mötes, att, derest berörde sats tillämpas på den projecterade jernvägen mellan Fahlun och Gefle, de personer, som derutinnan petitionerat om Statens hjelp, böra finna sig af det bemötande, dem vederfarits, uppmanade att aldrig mera för detta ändamål anlita hvarken Sveriges Regering eller Ständer. Af den rättskaffenhet, som jag, såsom offentlig man, gjort mig till pligt, följer, att jag aldrig påkallat någon ynnest, eller begärt någon nåd. Jag är glad att veta, att de öfrige petitionairerne icke eller för Fahlu-Gefle-banans skull anhållit om annat, än rättvisa. Jag skulle aldrig vilja

anlita hvarken Kongl. Majts Regering eller Rikets Ständer på de conditioner, som vid Riksdagarne vanligen framställas, och skulle helst se, om Fahlu-Geflebanan en gång kunde blifva anlagd allenast genom enskildes omtanka och credit, utan att för detta företag behöfva falla de båda Statsmakterna besvärlig. Emedlertid tager jag mig friheten adressera mig till Herr *Hörnstein*, som påbördat mig brist på consequence, för att fästa hans uppmärksamhet på den himmelsvida skillnaden, som ligger emellan berörde jernväg och den, som nu är i fråga. Fahlu-Geflebanan eger tvänne särdeles lämpliga ändpunkter, en residencestad i Dalarne och en residencestad i Gefleborgs län. Att sådant skulle blifva considereradt, var icke att vänta, då på förhand tycktes vara afgjordt, att frågan skulle falla. Hult-Örebro-Köpings-banan saknar deremot tjenliga ändpunkter. Den synes icke kunna mer, än högst sju månader af året blifva för ändamålet fullt nyttig. Herr *Hörnstein* täcktes också benäget ursäkta, att jag tillrättavisar ett af honom fäldt yttrande. Han har nemligen låtit förstå, hurusom jag skulle hafva arbetat för jernvägen mellan Fahlun och Gefle. Men det är dock icke så. Jag känner nog, hvad jäfsförhållanden betyda, och fördenskull yttrade jag mig i Stats-Utskottet icke förr, än saken der hade fallit, då jag ansåg mig befogad anmäla en reservation. Här i Borgare-Ståndet talade jag visserligen för saken, men jag hade mig då bekant, att förslaget redan fallit i de öfriga tre Stånden. Herr *Wærn* har tillåtit sig det yttrande, att jag obehörigen insinuerat, att meningen med jernvägens utsträckning till Köping vore att bringa Mälarejernet till en ny destinationsort eller Götheborg. Tillrättavisningen har icke varit på sitt ställe. Det måtte ingalunda kunna kallas obehörigt, att här reproducera, hvad som i Stats-Utskottet offentligen under discussion förekommit. Intet annat svar på min framställning i detta afseende, än det ifrågavarande, har inom Utskottet egt rum. I hvad fall, som helst, vittnar äfven denna tilldragelse om behofvet af ärendets närmare utredning. Den utväg, som redan finnes, att öfver Götha canal afsända Mälareprovincernas jern till Götheborg, har blifvit betydligt lättad genom den nya slussbyggnaden i Stockholm. Åtminstone hade sådant förtjent att öfvervägas, innan man här fastställer, såsom trosartikel, att redan exsisterande communicationsmedel äro rent af förkastliga. Herr *Wærn* har gått mig tillhanda med den underrättelsen, att frågor om jernvägsanläggningar icke tillhöra Finance-Departementet. Jag hade icke behof af denna upplysning. Men, som förslaget i sjelfva verket är ett förklädt statslån, hade det varit en oeftergiflig pligt, att motionairen, inseende denna sanning, afvaktat den tidpunkt, då en nu saknad ordinarie Finance-Minister kunnat, såsom vederbort, inför Konungen i Stats-Rådet skildra de följder, som detta hemligt åsyftade statsskuldssystem må hafva på Rikets drätsel. Frågan är sannerligen af den stora vigt, att med skäl kunnat väntas, att Regeringen yttrat sig rent och öppet i ämnet, innan Rikets Ständer deröfver fattat sitt beslut. — Herr *Sundlers* yttrande påminner mig, att Borgare-Ståndet i sitt sköte hyser en Ledamot med practisk erfarenhet om jernvägsanläggningar och i besittning af förmåga att bedöma tillförlitligheten af derföre uppgjorda kostnadsförslag. Det vore interessant, att af honom erhålla upplysningar, huruvida det kan vara sannolikt och möjligt att bygga jernvägar för en betydligt ringare kostnad, än den nu vanligtvis beräknade. I händelse, för en mindre uppoffring, stora resultater skulle kunna vinnas, om icke för personal-trafiken, åtminstone för en lifligare varutrafik, så tyckes det väl, som skulle, med hänsyn till Sveriges fattigdom, det minst dyra byggnadssättet böra omfattas, helst personal-trafiken i vårt land städse torde blifva af en blott underordnad vigt. Främst vore det af interesse, om Herr *Sundler* med sin stora erfarenhet ville upplysa, hvilken grad af tillförlitlighet de här uppgjorda beräkningarne förtjena, och hvilka medel, som, till bevarande af Statens säkerhet, företrädesvis böra vidtagas. Herr *Lindström* kunde jag gerna lemna obesvarad. Att denna jernvägsfråga skulle komma honom väl till pass, derom kan icke den tvifla, som känner, hvilken ställning han, under den föregående riksdagstiden, intagit. I det töcken, som omgifver denna sak, har Herr *Lindström* sitt rätta element. Skada blott, att Gottland är en lösryckt del från Svenska continenten. Skada dessutom, att Herr *Lindström* icke förmår göra riktig tillämpning af det han läser. Han skulle då hafva funnit, att hans här frambragta citation ur den underdåniga ansökningen för Fahlu-Geflebanan afser helt andra förhållanden, än dem, som röra orter med de vattencommunicationer, hvaraf Nerike och Westmanland redan äro i besittning. Hvad han ur berörde petition mot mig åberopat, kan icke för den, som gör sig med saken förtrogen, komma i fråga att här tillämpas.

Herr *Bosæus:* Den siste värde talaren har i det föredrag, hvarmed han öppnade nu pågående discussion, antydt,

huru det vore honom okärt, att framhålla Riksmötets tillgöranden vid den för några månader sedan underkända motionen om en jernvägsanläggning mellan Gefle och Fahlun, enär det enskildta interesset kunde anses framskymta genom en sådan critik; och Herr *Petré* har derjemte, under det han tämligen skarpt apostropherat Stats-Utskottet för dess Betänkande i förevarande fråga, bedömt på förhand, såsom *straffvärdt*, hvarje understödjande af det förslag, som framkallat samma Betänkande, i afseende på Statens garantie för anläggandet af en jernvägsbana emellan sjöarne Wenern och Mälaren. Jag hyser, vid mitt uppträdande härutinnan, alldeles samma betänklighet, som Herr *Petré* sålunda, för sin del, först framkastat. Mitt representantkall för den commune, hvilken är projecterad blifva den sistnämnde jernvägens östra slutpunkt, ger mig dertill en giltig anledning, och min ställning i frågan är desto mer brydsam, som jag tillika är ombud för både Köping och, den föreslagna jernvägslinien närbelägna, staden Arboga, hvars interesse ej eller får, efter vanliga anspråk, åsidosättas. Endast i det fallet blifver det dock straffvärdt af mig, såsom af hvarje annan representant, om, mot bättre vetande och öfvertygelse, Stats-Utskottets Utlåtande, i det för hela vårt land så vigtiga ärendet, understödjes. Jag har ej dagtingat med min tro härutinnan, och jag kan med handen på hjertat betyga, att jag ej har annat i sigte, än att söka i min ringa mån främja fosterlandets väl, då jag lägger min röst till bifall för nämnde Utlåtande.

Frågan har redan från synpunkten af detta allmänna interesse blifvit af Herr *Wærn*, med flera Ståndsledamöter, närmare utvecklad. Att försöka en skildring af detta, snart sagdt omätliga inflytande, som ett ändamålsenligt ordnadt jernvägssystem måste utöfva äfven på vårt lands industriela utveckling — ja, äfven på detsammas intellectuela förkofran, och af hvilket mäktiga vehikel Svenskarne torde vara det enda folk i Europa, som hitintills icke tillegnat sig någon större erfarenhet, skulle, å min sida, endast blifva att med underlägsen förmåga omsäga det redan sagda. Jag vill derföre inskränka mig till meddelandet af några localupplysningar, till hvilka jag desto mer anser mig skyldig, som jag inom detta Högtärade Stånd torde i närvarande stund vara ensam om tillförlitliga källor för deras afgifvande, och jag skall icke, lika med Herr *Petré*, begagna några kränkande tillmälen emot hvarken den ena eller andra delegationen af

Rikets Ständer, i händelse äfven det nu anhängiga förslaget beklagligen skulle röna ett slutligt ogillande.

Vid den redan år 1843 octrojerade, ehuru ännu icke började jernvägsanläggningen emellan Örebro och Hult ämnar jag nu icke fästa mig. Frågan derom måtte i sednaste Riksförsamlings och derefter Regeringens bedömande ega en borgen för sin så pass fullständiga utredning, som kan åstadkommas. Jag anhåller likväl att få fästa uppmärksamheten på den hitintills icke vidrörda delen af Friherre *Palmstjernas* reservation, hvari antages en föga lofvande aspect utaf den nu föreslagna jernvägsanläggningen, derigenom, att banans slutpunkter beröra endast en mindre stad och en landthamn, samt, under sin sträckning förbi tvänne andra städer, Örebro och Arboga, och genom härtill bestämda landsorter, förespegla en trafiquerande folkmängd af möjligen högst 50,000 personer. Skulle man stadna med sina beräkningar inom dessa områden, så vore visserligen icke mycket att af ifrågavarande jernväg hoppas; men jag frågar då, om t. ex. de resultater, som vår ångbåtsfart i detta hänseende framkallat, äro hänförliga endast till de hamnar, emellan hvilka denna befraktning rörer sig? Om icke denna industriegren, hvilken gått så betydligt framåt, likasom suger till sig i allt större scala trafiquen af både resande och varor från aflägsnare orter. Uti intet land finnes väl ännu en större jernväg anlagd, dit icke, på samma sätt, trafiquen af både passagerare och effecter tagit sin riktning från helt andra trakter, än der banan börjar, framlöper och slutas; och jag vet alldeles icke, huru, oberäknad den högst betydliga verksamhet, som hennes genom sjöarne Mälaren och Wenern så betydliga förkortande af befraktningstiden emellan Rikets tvänne största städer måste framkalla, någon tvekan kan uppstå derom, att ju spanmålsproductionen, skogsafverkningen och bergsbruksrörelsen skola tillföra den nu föreslagna jernvägen en riklig sysselsättning. Att på förhand uppställa en i allo säker beräkning öfver passagerarnes antal eller mängden af varor, som skulle ens efter nuvarande förhållanden taga jernvägen emellan Wenern och Mälaren i anspråk, anser jag icke möjligt. Vi ega derföre lika litet någon nöjaktig statistisk ledning, som vi i vårt land ännu kunna anlita en erkänd auctoritet med practisk sakkännedom för upprättande af ett tillförlitligt kostnadsförslag i denna riktning. Man måste här nöja sig med förutsättningar, lämpade efter den erfarenhet, som vi hitintills vunnit af den industriela rörelsens flerestä-

des förvånande tillväxt, i följd af lättade communicationer; och då jag betraktar den nu föreslagna banan, endast såsom begynnelsen till ett önskvärdt genomförande, så fort ske kan, af den stora jernvägs-sträckningen emellan Stockholm och Götheborg, tror jag mig kunna utan öfverdrift, för min del, antaga, att Statens nu ifrågasatta garantie blir i verkligheten förenad med vida mindre risque, när denna första försökslinien tager steget ut emellan de båda förutnämnda öppna sjöarne, än om densamma skulle från Hult stadna vid Hjelmaren.

Hvad den calculerade kostnaden för jernvägens utsträckning från Örebro till Köping beträffar, så synes för en hvar, som känner den härtill ämnade landsträcka, det kunna utan öfverdrift förutsättas, att dertill beräknade 2 millioner R:dr blifva fullt tillräckliga, vid jemnförelse af calculerade kostnaden emellan Örebro och Hult. Men undvikandet af befraktningen å Hjelmare canal och slussverk, derigenom, att jernvägen framgår till Mälaren, skall otvifvelaktigt tillskynda trafiquen högst väsendtliga fördelar. Denna canal-trafique skulle nemligen i dubbelt afseende underkastas en ganska menlig begränsning, både i hvad tiden och fartygens storlek beträffar. Denna sednare måste naturligtvis bero af de utåt nämnde canal befintliga slussarnes dimensioner, hvilka ej medgifva användandet af annat, än smärre ångfartyg, sådana, som nu derstädes nyttjas, och seglande fartyg af troligen under 300 Skeppund stångjerns drägtighet. Att en af jernvägsanläggningen ökad fraktfart skulle föranleda en särdeles besvärande tidsutdrägt, när en mängd af fartyg måste stadna ofvan- och nedom hvarje sluss-station, men af desamma blott ett i sender kunna passera derigenom, under det att de öfriga fingo afvakta slussens af- eller påtappning, lider intet tvifvel; och dessutom är vidare att märka icke blott olägenheterna af inträffande reparationer på canalen, hvilka tidtals kunde beröfva trafiquen nästan allt gagn af jernvägen, utan ock passagen vidare från canalen ned till Mälaren utefter Arboga å, som från nämnde stad utgör omkring 1½ mil i längd och i sitt närvarande skick är otjenlig för en starkare fraktfart allt ifrån utloppet vid Kungsör, der Mälarens stränder äro särdeles grunda och för en hamnanläggning hinderliga, utan uppoffring af alltför öfverdrifna kostnader.

Deremot begagnas å den 1½ fjerdingsväg nedanför staden Köping belägna Garlfjärden samt den öfriga delen af Mälaren, för Stockholms-seglationen, 10 à 11 fots djupgående

fartyg af till och med 1,100 Skeppunds jerndrägtighet, och sådana kunna nyttjas än större, i fall den fördelaktiga hamnlägenhet anlitas, som vid Köpingsåens utlopp förefinnes i nyssnämnde fjärd utefter Kronan tillhörige tvänne holmar af mer, än tillräcklig storlek, och med erforderligt vattendjup. Utom den betydliga mängd spannemål, andra landtmannaproducter och köpmansgods, som jernvägen torde kunna påräkna så väl i och för Arboga, — till hvilken stad vore särdeles önskligt, att banan kunde närmas mera, än den hitintills uppställda planen antyder, — som för Köping, hvilka städers vågar för närvarande effectuera tillsammans nära 100,000 Skeppund bergsbruksproducter årligen, bör, oberäknad den tillökning härutinnan, som en genom jernvägen lättad transport till Wermland, Nerike och Dalsland sannolikt framkallar i grufvebrytning och tackjerns-tillverkning inom de ofvan Arboga och Köping belägna bergslager, en väsendtlig förökning kunna påräknas i både jern- och spannemålsbefraktniag å jernbanan, till följe af Strömsholms canals utlopp i samma fjärd af Mälaren, hvarest Köping är belägen, och å hvilken canal mer, än 80,000 Skeppund jern och malm nu föras från Stora Kopparbergs och öfra delen af Westmanlands län ned till Strömsholms vågplats, derifrån de förå vestra orterne destinerade effecterne hafva endast ett par timmars väg att utan omlastning passera till Köping. Lägger man nu härtill, att en redan beslutad jernvägsbana för hästkraft fullbordas ifrån de rika malmfälten i Norberg, jemte der omkring belägna bruk och masugnar, ned till Strömsholms canals seglationslinea i sjön Åmänningen, hvilket ofelbart föranleder en ännu starkare, kanske snart mer, än fördubblad tillförsel öfver Strömsholms våg, deribland jernvägen helt säkert komme att upphemta en god del jemväl i rétour-varutransporten, — äfvensom slutligen att, förmedelst jernvägens stadnande tills vidare vid Köping, möjlighet är öppnad, att medelst snabbgående och tillräckligt stora ångfartyg fortskaffa resande på högst 6 timmar emellan densamma och Stockholm, så lära fördelarne af den nu föreslagna väganläggningen vara så i ögonen fallande, att man ej skäligen bör ifrågasätta densammas ändamålsenlighet, intilldess att jernvägens fortsättning öfver Westerås, Sala och Upsala till Stockholm kan företagas.

Detta, med hänsigt till de fördelar, som den projecterade utsträckningen af Örebro-Hultbanan lofvar; och hvilka, i för-

ening med hvad andra talare här förut anfört, till försvar för Stats-Utskottets Utlåtande, och till vederläggning af dervid framkastade reservationer och betänkligheter, mana mig att, fri från alla enskilda bevekelsegrunder, bifalla sagde Utlåtande, under det jag jemväl biträder, hvad Herr *Wærn*, i afseende på det formela af ärendets behandling, framställt.

Herr *Wedberg:* Att äfven jag med värma omfattar planen att anlägga jernvägar här i landet, lärer något hvar inse, då jag redan väckt motion om en dylik. Sådana kunna likväl icke blifva fullkomligt till allmän nytta, med mindre, än att de få en större utsträckning. Äfven de med allt skäl väntade fördelarna af den redan beslutade Nora-jernvägen kunna icke i rikare mått tillfalla hela landet utan en utsträckning deraf, och denna synes, åtminstone för närvarande, icke kunna åstadkommas, utan att gifva densamma riktningen åt Köping, och sålunda ställa densamma i förbindelse med den nu af Stats-Utskottet föreslagna större jernvägen. Då jag hyser denna åsigt och gillar Utskottets Utlåtande, kunde det vara tillräckligt, att jag anmälde mig instämma uti Herr *Wærns* och andra Ledamöters sakrika yttranden i denna syftning. Men jag finner mig särskildt uppkallad af ett yttrande, som undfallit Herr *Petré* under hans långa, emot företaget riktade anförande. Han har nemligen sagt, att icke flera bergslager, än Nora och Lindes, skulle kunna begagna sig af ifrågavarande jernväg. Jag får, i anledning deraf, erinra och tillägga, att ännu ett bergslag kommer att deraf draga väsendtlig fördel, nemligen Nya Kopparbergets, hvilket har ännu flera effecter att transportera och afsätta, än ett af de förenämnda, och hvars inberäknande bland dem, som hafva behof af jernvägs-anläggningen, således är af ännu större vigt.

Herr *Petré* har äfven riktat ett skarpt klander emot Stats-Utskottets Ledamöter, till hvilka jag hörer, för det de låtit ifrågavarande fråga så länge hvila, och först inemot Riksdagens slut företagit densamma till afgörande. Om deri ligger någon förmån för motionairen, så torde likväl Herr *Petré* mindre, än andra, hafva fog att beklaga sig deröfver, eller att Utskottet icke påskyndat frågan. Jag tager mig friheten erinra, hurusom äfven Herr *Petrés* motion, angående jernvägs anläggande emellan Fahlun och Gefle ganska länge väntade på behandling i Utskottet. Denna motion upptog ej eller någon vidlyftig motivering. Den var skrifven på 6 à 8 rader och slutade med en framställning derom, huru mycket

Rikets Ständer skulle vara benägna att anslå i bidrag till samma jernvägs-anläggning. Sedan denna motion blifvit till Stats-Utskottet remitterad, hvilade densamma derstädes, i afvaktan på behandling, ända till sistlidne Julii månad, först under loppet hvaraf samma fråga afgjordes, såsom af Expeditions-Utskottets numera inkomna förslag till underdånig skrifvelse i ämnet kan inhemtas. Om Herr *Petré* önskat större skyndsamhet med något af dessa ärender, hade han godt tillfälle att göra påminnelser derom, såsom sjelf varande Ledamot af Stats-Utskottet.

Vidare förefaller det mig anmärkningsvärdt, att Herr *Petré*, som uppdragit en jemnförelse emellan dessa två frågor, nemligen den förevarande och den, som rörde jernvägsanläggning emellan Gefle och Fahlun, samt anmärkt, att Staten skulle för den ifrågavarande ikläda sig en skuldsättning af 10 millioner, dervid synes hafva förgätit, åtminstone icke med ett ord vidrört den omständighet, att samme talare sjelf, i fråga om jernvägs-anläggningen emellan Fahlun och Gefle, föreslagit, att Staten för densamma skulle ikläda sig garantie för 5 procent årligen å 2,400,000 R:dr Banco under 20 år, och det likväl utan att sedermera blifva egare af eller få någon delaktighet i samma jernväg. Detta klandrades icke af mig, då jag yttrade mig för bifall till nyssnämnde förslag. Jag tycker ock nu, att, då man sjelf begär eller föreslår något, bör man icke klandra, att andra åstunda dylikt. Så till vida innebar ock berörda föreslagna förmån för jernvägsanläggningen mellan Gefle och Fahlun större anspråk, än det ifrågavarande af samma art, som det måste medgifvas, att det skulle dröja längre med befordrandet af effecter, som kunde forslas på sistnämnde jernbana, än i afseende å sådana, som transporteras till Westerås eller trakten deraf. Ty vid dessa orter inträffar öppet vatten vanligen 3 veckor tidigare, än vid Gefle.

Det klander, Herr *Petré* anfört emot Utskottets Utlåtande i sista momentet af förevarande Betänkande, eller det, som angår en emellan de Bolag, som kunna bildas för anläggande af jernvägar uti nu ifrågavarande sträckning samt emellan Örebro och Nora, möjligen ingående förening om samma bana för någon vägsträckning, finner jag ej mera grundadt, än hvad han för öfrigt emot den föreslagna jernvägsanläggningen anmärkt. Jag hemställer, om något oriktigt eller skadligt kunde vara deruti, att dessa Bolag ingingo en sådan förening och fingo utföra densamma. Och vore

deraf, såsom allt skäl är att antaga, nytta för det allmänna att vänta, hvarföre då söka lägga hinder derföre? Hvarföre icke heldre instämma i Utskottets förslag att göra en sådan plan utförbar? Dermed blifver Rikets Ständers redan fattade beslut, i afseende å sträckningen af Nora-jernvägen, i sjelfva verket ingalunda upprifvet. Det kan nemligen ändå vinna verkställighet, enär genom nu tillstyrkta beslut lemnas endast öppet att tillvägabringa öfverenskommelse om en annan sträckning för den redan beslutade anläggningen, för att göra densamma till ännu mera gagn för det allmänna. Jag instämmer med dem, som yrkat bifall till förevarande Betänkande.

Herr *Brinck:* Då jag nu går att yttra mig i förevarande vigtiga och omfattande fråga, gör jag det med iakttagande af den regel, jag uppställt för mig till efterföljd i hvarje discussion, att nemligen undvika allt yttrande, som kunde bidraga att göra frågan till partisak. Jag skall strängt hålla mig vid sjelfva saken, och ej eller betrakta denna, såsom en politisk fråga, hvaraf en talare före mig sökt gifva densamma en icke ringa anstrykning.

Hvad först angår de scrupler, som framställts, i fråga derom, huruvida Rikets Ständer kunna bevilja äskad garantie åt ifrågavarande jernvägsbolag, sedan de vid förra Riksdagen ingått enahanda garantie för ett bolag till anläggande af jernväg emellan Örebro och Hult, så får jag tillkännagifva, att denna betänklighet hos mig försvunnit, efter det jag i dag kommit i tillfälle att se ett Protocolls-Utdrag från Civil-Departementet. Ty af denna handling erfor jag, att nämnde äldre bolag anmält sig vara upplöst.

Om saken i dess allmännelighet eller nyttan af jernvägar i vårt land har jag vid föregående tillfällen uttalat mina åsigter. Jag kan i detta hänseende, till förkortande af discussionen, hänvisa till mitt yttrande i ämnet å sista Riksdag. I den speciela fråga, som nu är före, hafva hufvudsakligen en reservant inom Stats-Utskottet och en talare här lagt stor vigt deruppå, att, om Utskottets förslag antages, Staten ikläder sig en ansvarighet till ett belopp af ej mindre, än 10 millioner R:dr Banco under 40 år. Det är ock sannt, och sannt är det, att Staten, i följd deraf, skulle komma att utgifva detta belopp, derest den tillämnade jernvägsanläggningen icke gifver någon afkastning. Ty det är förutsatt, för att ansvarighetssumman skall till dess fulla belopp utgå. Men jag hemställer till en hvar, om det är ens tänkbart. Måste det också erkännas, att den nu föreslagna ändpunkten i jernbanan icke lofvar att göra densamma synnerligen productiv under de månader af året, då segelfarten är hämmad, så är likväl all anledning att hoppas, att den andra, nu föreslagna ändpunkten, helst sedan jernvägen åt den leden vunnit sin utsträckning till hufvudstaden, såsom den hufvudsakligaste och mest naturliga ändpunkt, skall tjena till att åtminstone i framtiden bereda, om ej öfverskott, likväl betäcka den garanterade räntan, jemte omkostnaderne för jernvägens underhåll, och då förfaller ju all effectiv ansvarighet från Statens sida. Ja, så länge ock jernbanan skulle blifva inskränkt till de nu föreslagna ändpunkterna Köping och Hult, lärer likväl skäl vara att emotse någon behållen afkastning, om densamma än icke uppgår till fulla 5 procent å capitalet, derom något tvifvel råder; och det låter följaktligen förutses, att, i sådant fall, Statens fulla garantie ej kommer att utkräfvas. Men, mine Herrar, det gifves ändå ett plus till denna directa inkomst, som jernvägs-anläggningen torde komma att gifva, och som de, hvilka interessera sig för landets förkofran, icke få förkasta, nemligen den indirecta vinst, som beredes derigenom, att de arbetskrafter, som nu under skjuts och foror, m. m., på den ifrågavarande vägen förspillas, kommer jordbruket och andra landets näringar i stället tillgodo, oberäknad lättheten att fortskaffa personer och varor, och dermed följande vinst af tid. Detta förtjenar väl att behjertas, och på dessa hufvudgrunder är jag böjd att med min röst understödja den tilltänkta jernvägs-anläggningen. Jag är likväl icke i allo ense med Stats-Utskottet om lämpligheten och tillräckligheten af alla de af detsamma föreslagna garantier och vilkor. I korthet skall jag angifva de väsendtliga punkter, deri jag skiljer mig från dem, som ovilkorligen biträda Utskottets förslag. Men i sammanhang dermed bör jag också tillkännagifva, att i mina ögon vigten af denna fråga deraf beror, om och när vi skola tillegna oss ett sådant communicationsmedel, i saknad hvaraf vi alltid måste blifva efter andra länder, i synnerhet uti materielt framskridande, är så stor, att man ej bör draga i betänkande, att, blott för några dagars förkortande af Riksdagen eller högst en veckas tid, besluta frågans återremitterande till Utskottet, för att gifva saken all möjlig fullständighet och visshet om framgång, i stället att nu fatta ett definitivt beslut, som kunde komma att ångras. Likväl är icke min afsigt att, medelst framställande af de betänkligheter, jag nu går

att framlägga, hafva vållat, att riksdagstrumpeten skallar, innan denna fråga bragts till slutligt afgörande, och att frågan sålunda skulle för denna gång förfalla. Jag bygger härutinnan min förtröstan på den förhoppning, Herr Talmannen vid föregående tillfälle ingifvit oss, att nemligen Riksdagen icke kommer att afslutas förr, än den förevarande frågan blifvit af Rikets Ständer pröfvad och slutligen afgjord, och jag beder således få anföra mina inkast, under den förutsättning, att Riksdagens gång ej skall afbrytas genom en återremiss af frågan, till beredande af ett antagligt, på säkrare grunder bygdt förslag, hvarigenom möjligen äfven de talare, som eljest kunna vara sinnade att nu bereda ett definitivt afslag å Betänkandet, skulle kunna biträda detsamma. Men att genast fatta beslut med förändringar skulle strida mot antagna former vid behandlingen af en af Stats-Utskottet beredd anslags- eller statsreglerings-fråga. För Ståndets majoritet måste jag dock böja mig, om densamma, utan att lyssna till mina anmärkningar, nu bifaller Betänkandet. Men jag beder likväl Ståndet, att icke lemna utan uppmärksamhet de anmärkningar, jag nu går att framställa.

Det ifrågavarande företaget är för stort, att, efter min tanka, Rikets Ständer icke borde uraktlåta hos Kongl. Maj:t angifva de hufvudgrunder, hvarefter detsamma bör utföras, eller föreskrifva de vilkor, under hvilka den föreslagna garantien lemnas. Det är af desto större vigt att Rikets Ständer bevara sin rätt härutinnan, som, i detta fall, Regeringen får ansvarigheten för dithörande special-bestämmelser samt godkännande af den blifvande arbetsplanen, då Rikets Ständer, om misstag begås i utförandet, icke kunna beskyllas att hafva med alltför lätt hand lemnat saken ifrån sig. Derjemte synas mig stora skäl vara för handen, att af det blifvande jernvägsbolaget fordra säkerhet derför, att arbetet med omsorg och ordentlighet utföres. Härvid må väl invändas, att Staten icke är skyldig att lemna föreslagna bidrag förr, än jernbanan blifvit fullt färdig och öppnad till begagnande; men, å andra sidan, bör väl, utom andra omständigheter, tagas i betraktande all den Kronans jord, som måste tillsläppas för jernvägens anläggande, och hvilken derigenom blir i öfrigt onyttig, samt den förlust, som ensamt härigenom skulle inträffa, om anläggningen genom oordentlighet misslyckas eller förfelas, utan att erforderlig säkerhet blifvit ställd, såväl till förekommande häraf, som derför, att banan inom viss tid blir färdig att till allmänt begagnande öppnas. Vidare vore

visserligen äfven af nöden, att på förhand söka förebygga alltför öfverdrifna afgifters påläggande å trafiquerande, sedan banan blifvit öppnad. Jag vill visst icke härmed säga, att så sker. Men sådana vilkor äro nu föreslagna, att de kunna gynna ett sådant förfarande, och trafiquen skulle således kunna lida genom alltför uppstegrade afgifter för banans begagnande, utan att den skada eller den kostnad, som derigenom förorsakades, kunna anses blifva godtgjorde derigenom, att jernvägs-anläggningen, efter en tid af 40 år, tillfaller Staten utan lösen. Och billigheten talar äfven i öfrigt för ett sådant försigtighetsmått, som jag nu tagit mig friheten antyda. Utomdess synes mig det föreslagna sättet att genom en ojäfvig person deltaga i revision af bolagets räkenskaper, för controlerande af de kostnadsuppgifter, hvarpå gäldandet af 5 procents bidrag till jernvägsföretaget kan bero, icke vara tillräckligt, utan böra tagas i närmare öfvervägande. Jag tror nemligen, att, jemte en sådan granskningsrätt, Staten äfven bör ega att tillsätta en ledamot i sjelfva jernvägs-directionen, och tror fördenskull, att förbehåll derom bör göras, i hvilket fall bevakandet af Statens interesse bör lemnas till en fullt sakkunnig, sjelfständig och pålitlig person. Slutligen, och med anledning af det föreslagna vilkor, att, efter 40 års förlopp, jernbanan med tillbehör skall blifva Statens tillhörighet, hemställer jag, om den garantien å jernbanan, som nu föreslagits, eller att den vanligen hvarje år skall undersökas och control hafvas derå, att densamma hålles i brukbart skick, är fullt tillräcklig. Banan kan nemligen vara i brukbart skick, det skulle kunna anses nog, att densamma är brukbar för ett eller annat år, men en hvar måste finna, att en ganska vid skillnad är emellan ett sådant och fullgodt skick. Jag skulle således önska, att under denna punkt bland vilkoren bestämdt uttryckes, att banan, med tillbehörigheter, vid nämnde tids förlopp, då densamma tillfaller Staten, skall vara i fullgodt skick.

För frågans närmare granskning i dessa nu anmärkta delar, hvilka jag på det högsta anhåller, att Ståndet icke lemnar utan afseende, anhåller jag om proposition på återremiss å förevarande Betänkande. På en närmare utredning härutinnan skulle de få dagar, som dertill kunna åtgå, ingalunda vara illa använda. Det är emedlertid långt ifrån, att jag med dessa anmärkningar vill förhindra framgång åt den vigtiga saken. Men då jag tillkännagifvit, att sjelfva saken af mig gillas, har jag ock ansett mig af pligt uppmanad, att

uttala mina betänkligheter och söka medverka dertill, att nödiga garantier må Staten beredas för dess åtagna ansvarsskyldighet. Jag vill nu icke vidare taga tiden i anspråk, åberopande, hvad jag anfört, med yrkande af den proposition, jag hos Herr Talmannen begärt.

Herr *Indebetou:* En af Ståndets utmärktaste ledamöter och mest talentfulla talare har i denna discussion framstått såsom motståndare till nu ifrågavarande jernvägsanläggning. Den värde ledamoten har i sitt första anförande anställt en jemnförelse emellan de fördelar, som kunna tillflyta landet af denna jernbana, å ena sidan, och af den förut ifrågasatta emellan Gefle och Fahlun, å den andra. Samma ämne har han äfven vidrört i sitt sednare föredrag. För min del, anser jag det högst önskvärdt, att en jernväg emellan nämnde tvänne städer förr eller sednare måtte blifva anlagd. Häraf skulle utan tvifvel utomordentliga fördelar tillskyndas provincerna Dalarne och Gestrikland, hvilka derigenom ställdes i närmare beröring såväl med hvarandra, som med hafvet, och deras trafik skulle i hög grad underlättas genom en sålunda lättad communication. Jag hoppas ock, att vi uti en ej särdeles aflägsen framtid torde upplefva den dag, då en sådan jernväg kommer till stånd. Men att genom en jemnförelse komma till visshet derom, hvilkendera af berörde jernbanor skulle tillskynda landet de största fördelar, måste blifva ytterst svårt och problematiskt. Ett omdöme häruti fordrar en sådan mängd af prémisser och förutsättningar, till en del af oviss art, att det gränsar till det omöjliga, att derpå grunda en bestämd öfvertygelse. Men om detta ock kunde åstadkommas, skulle ändock en sådan jemnförelse nu icke leda till något mål, emedan fråga för närvarande icke är om något val emellan dessa jernvägssträckningar, enär förslaget till den ena redan blifvit af Rikets Ständer afslaget. Skulle vi nu, endast med anledning deraf, äfven afslå förevarande förslag, så vore detta visst icke något steg framåt, och ingen fördel vunnes derigenom. Tvärtom skulle man ju, fortfarande, qvarstå på samma punkt, som hitintills. Är man ense derom, att jernvägar här i landet äro nyttiga, så bör man ju ej dröja att göra en början med anläggning af sådana. Jag tror äfven, att ett sådant företag i sjelfva hjertat af Riket har större utsigter att bära kostnaderne, än om det skedde annorstädes; ty anläggningen i en sådan trakt har för sig de obestridliga fördelarne af en tätare befolkning och en mera framskriden odling, hvarigenom en större mängd

af producter till afsättning och transporterande erbjudas. Visserligen invändes ej utan skäl, att en jernväg emellan Fahlun och Gefle eger företrädet af två stora städer till slutpunkter, hvaremot den nu ifrågavarande skulle sammanbinda tvänne insjöar, som en lång tid af året äro isbelagda. Dessa omständigheter äro förtjenta af ganska mycken uppmärksamhet. Jag har likväl icke föreställt mig, att jernvägen emellan Hult och Köping skall i framtiden sakna fortsättning. Fastheldre anser jag denna endast, såsom början till ett mera utvidgadt jernvägssystéme, som i en framtid skall sammanbinda de vigtigaste punkterna i Riket, och utur en sådan synpunkt kan det nästan vara likgiltigt, hvar början göres. Härtill kommer likväl, att Hult erbjuder en lätt communication med Götheborg och Westerhafvet samt Örebro och Köping, en sådan ej blott med Stockholm och Östersjön, utan äfven med de till dessa städer närbelägna bergslagerne. Man har redan i detta hänseende omnämnt Nora, Lindes och Nya Kopparbergs bergslager; uppmärksamheten har ock af en talare blifvit fästad derpå, att en lättare afsättning, i följd af förbindelsen genom Strömsholms canal, äfven beredes Westerbergslagen. Den föreslagna jernvägssträckningen måste således blifva af en väsendtlig nytta i flera riktningar.

Bland de invändningar, som under denna discussion förekommit emot ifrågavarande jernvägsanläggning, är äfven den, att derigenom förnämligast skulle beredas tillfälle att placera utländska capitaler, som vore en fördel väl för utländningar, men icke för vårt land. Härvid må den erinran göras, att försök blifvit gjorda, att för företaget engagera inhemska capitaler, som dock misslyckats. Det har således befunnits oundvikligt, att utländska capitaler måste anlitas, så vidt man skulle vinna någon framgång för företaget, och det torde väl icke kunna bestridas, att det ändock blir vårt land, som af företaget kommer att draga nytta. För att icke blott hålla sig vid fördelarne af den trafik, som af jernvägen tvifvelsutan kommer att högt uppbringas, bör man besinna de arbetstillfällen, som derigenom och först genom sjelfva anläggningen komma att beredas för en mängd af vår mindre bemedlade allmoge. Den invändning häremot, att arbetslönerna derigenom skola stegras, är af en underordnad vigt, och den yttrade farhågan i detta afseende torde vara nog öfverdrifven. Någon brist på arbetskrafter har ej visat sig, åtminstone icke på den trakt, der den föreslagna jernbanan skulle framgå, hvarest tvärtom finnas en mängd per-

soner, som hittills äro i saknad af tillräcklig sysselsättning och hota att betunga den allmänna fattigvården. För landet blir det således en ren vinst, om arbetsförtjenst beredes desse.

Bland mängden af anmärkningar, som i öfrigt framställts emot den tillstyrkta jernvägsanläggningen, är den mest framstående och måhända en af de vigtigaste, som blifvit framförd af en reservant emot Betänkandet, att nemligen detta företag skulle kunna ådraga Staten en utgift af tio millioner Riksdaler. Beräkningen grundar sig derpå, att 250,000 R:dr skulle årligen i 40 år af Staten garanteras, och således möjligen komma att utgifvas. Det bör likväl erinras, att den värde reservanten antagit det mest ofördelaktiga fall, som kan inträffa, det nemligen, att jernvägen icke skulle lemna något öfverskott, utan att Staten alla år skulle nödgas utbetala hela räntan på anläggnings-kostnaden. Om sålunda den ena ytterligheten skall framhållas, bör ej heller den andra förbises, jag menar det förhållande att jernvägen skulle gifva så god afkastning, att den fullkomligt bär sig, och att Staten sålunda icke behöfde utbetala något, i följd af sin garantie. Det är icke min mening, att någotdera af dessa fall skall komma att inträffa, men jag anser det riktigt, att icke endast den mest ofördelaktiga utgång af företaget skall antagas, såsom gifven, utan att, i motsats dertill, äfven den andra ytterligheten eller det mest fördelaktiga fall bör framställas. I lyckligaste fallet således skulle Staten efter 40 års förlopp erhålla jernbanan, med tillhörigheter, utan någon föregående utgift. Ställas dessa båda ytterligheter mot hvarandra, så kan det med största sannolikhet antagas, att det verkliga förhållandet stadnar någorstäder deremellan, d. v. s. att Staten, i följd af sin garantie, väl får vidkännas årliga utgifter för jernvägen, ehuru icke till så högt belopp, som reservanten förespeglar oss. Men jag hemställer, om icke Staten skulle hafva att påräkna så stora fördelar af detta företag, att det vore skäl derföre utgifva ett och annat 100,000 R:dr årligen under någon viss tid, då man besinnar, hvilket lif derigenom skulle spridas i landet, i dess rörelse och näringar, och då otvifvelaktigt denna första jernbana skulle blifva en anledning till fortsatta och nya jernvägar i landet, sannolikt utan att utländska capitaler framdeles behöfde anlitas för dylika företag. Väl är det sagdt, att denna jernvägsanläggning endast är ett »förklädt statslån». Må vara! Men den har dock framför andra statslån det

stora företräde, att ändamålet här är bestämdt. Då penningar genom statslån eljest indragas, måste man sväfva i ovisshet derom, huruvida de komma att användas till productiva företag eller icke. Sådan osäkerhet är nu undanröjd. Ändamålet är endast jernvägens anläggning, icke något annat, och af detta skäl förtjenar, efter mitt omdöme, ifrågavarande åtgärd, äfven såsom statslån betraktad, allt förtroende.

Det är äfven anmärkt, såsom någonting obilligt, att jernvägsbolaget, enligt Utskottets förslag, skulle komma i åtnjutande af den förmån framför alla andra associationer, att vara befriadt från skatt eller bevillning till Staten. Vid första påseende kan sådant ock förefalla mindre rättvist. Betraktar man åter närmare denna del af frågan, så inses lätt, att den föreslagna befrielsen från bevillning endast är en skenbar fördel för jernvägsbolaget, undantagandes det enda fall, som dock troligen icke lärer inträffa, att jernvägen skulle lemna så stor inkomst, att Staten undgick att bidraga något dertill. I sådant fall skulle bolaget visserligen erhålla en obeskattad vinst. Men i alla andra händelser tjenar bevillning å jernvägen till intet annat, än att minska nettobehållningen, hvilket i samma mån ökar Statens bidrag. Staten tager sålunda endast med ena handen, hvad hon gifver med den andra, och hela förslaget i denna del inskränker sig följaktligen till den förenkling, att icke vidtaga en öfverflödig debitering af bevillningsafgifter, som sedermera måste af Staten återgäldas. Den anmärkte fördelen är således, noga räknadt, ingen i verkligheten.

Den förut åberopade reservanten emot Betänkandet, Friherre *Palmstjerna*, äfvensom åtskillige talare emot förslaget inom detta Stånd, hafva dessutom anmärkt, huru som i Utskottets förslag saknas en mängd bestämmelser, som ansetts nödiga, för att bereda säkerhet såväl vid arbetets utförande, som i andra hänseenden. En del af dessa felande bestämmelser har Friherre *Palmstjerna* i sin reservation uppräknat, och återremiss af frågan har här af den siste talaren yrkats, för att bereda en af honom nödig ansedd fullständighet häruti. Jag deremot tror det vara en verklig fördel för saken, att Utskottet icke ingått för djupt i detaiier. Erfarenheten har nemligen ofta visat, att man genom minutieusa detailbestämmelser mera skadar, än gagnar ett företag, och att just derigenom sakens framgång stundom motverkas. I förevarande fråga skulle det lätt kunna inträffa, att företaget gjordes omöjligt genom någon föreskrift, som kanske i

sig sjelf vore af mindre vigt, men just derigenom, att den vore ett Rikets Ständers beslut, som ej kunde häfvas, lade oöfvervinnerliga hinder i vägen. Det synes mig derföre vara välbetänkt af Utskottet att det uppdragit åt Kongl. Maj:t alla dessa närmare bestämmelser. Också synes det stå i full öfverensstämmelse med Grundlagen, att dylika bestämmelser, som äro att hänföra till den economiska lagstiftningen, öfverlemnas till Konungen, och denna åsigt lärer Stats-Utskottets majoritet utan tvifvel äfven delat. Utskottet har obestridligen handlat ganska klokt, då det icke inlåtit sig i vidare detailer; ty ofta ser man, att stora företag stranda just på småsaker. Jag skulle således anse det vara mindre välbetänkt att återremittera frågan, för att erhålla en mängd föreskrifter, hvilka sannolikt skulle lägga hinder i vägen för hufvudsakens framgång. På grund af alla de nu anförda skäl, förenar jag mig med dem, som yrkat bifall till förevarande Utlåtande.

Herrar *Gustafsson* och *Lundh* instämde.

Herr *Rinman:* Frågan är obestridligen af högsta vigt. Meningarne äro mycket delade. För min del, har jag varit tveksam derom, hvilkendera är bättre grundad. För att söka upplysningar och kunna bestämma mig, har jag, så mycket jag kunnat och tiden medgifvit, initierat mig i ämnet, och jemväl granskat de emot förevarande Betänkande afgifna reservationer. Jag bekänner, att Herr Baron *Palmstjernas* reservation i hufvudsaklig mån bidragit att bestämma mitt omdöme. Han har deri lagt en så hufvudsaklig vigt på bevisandet, att Betänkandet icke tillkommit i grundlagsenlig ordning, att det ovilkorligen fört tankarne på den tillflykt, man ofta söker till advocature, då bättre utvägar saknas att försvara sin sak. Detta har vägledt mig till den åsigt, att, om också, hvad här likväl icke är fallet, Stats-Utskottet icke anfört giltigt motiv derför, det ändå i en sak af den vigt, som den förevarande, haft i sin makt att i Utlåtandet tillägga allt, hvad för ändamålet kunde erfordras. Uti det hufvudsakliga af ämnet har föröfrigt Herr *Wærn* yttrat sig med den utförlighet, att föga dervid är att tillägga. Jag vill derföre endast, jemte åberopande deraf, i korthet upptaga en anmärkning, hvarmed man sökt afskräcka en del från bifall till Utskottets förslag, då det nemligen förmenats, att detta skulle leda till vinst för Götheborgs rörelse, på bekostnad af Stockholms. Jag fruktar likväl intet i detta hänseende. Skulle ock, i följd af det förbättrade communicationsmedlet, en del jernvaror, som nu afsättas å Stockholm, finna en fördelaktigare afsättningsort i Götheborg, så skall ofelbart en ersättning derför tillfalla Stockholm genom den lättare beröring, hvari det kan komma till de vestra orterne. Den satsen, som förr var gängse, att så mycket, som en vann uti något fall, måste en annan nödvändigt förlora, är obestridligt grundfalsk. Jag tror i allt fall, att det allmänna alltid vinner genom lättade communicationer, och att, då man, såsom jag nu, talar såsom en målsman för det allmänna, man måste lemna särskildta interessen ur sigte för den allmänna nyttan. Ur denna synpunkt lemnar äfven jag nu min röst för bifall till Utskottets förslag, utan att vilja upptaga tiden med vidare ordande i saken.

Herr *Lagergren:* En af de förste talarne i denna discussion har yttrat, att denna fråga har en öfvervägande politisk sida. Jag deremot tror, att det är en lycka för denna sak, att deruti icke ingår någon politisk ingrediens. Det visar sig ock deraf, att personer, af annars vidt skiljda politiska tänkesätt, i denna fråga förenat sig om samma mening i hufvudsaken. För min del, är jag så öfvertygad om fördelarne af lättade communicationer, att jag är böjd att antaga det hufvudsakligaste af förevarande förslag, likasom jag vid förra Riksdagen understödde det då framlagda i samma ämne. Många inkast äro väl gjorda emot detta Stats-Utskottets Utlåtande, men de flesta af dessa inkast hafva blifvit på ett så klart och öfvertygande sätt utredda och vederlagda, att de betänkligheter, jag i flera delar hyst, gifvit vika. Jag skall nu lika litet upptaga tiden med upprepande utaf dessa betänkligheter, som jag ämnar på något sätt sysselsätta mig med hvad som bestämt Stats-Utskottet att heldre tillstyrka Statens mellankomst för jernvägs-anläggningen å communicationslinien emellan Stockholm och Götheborg, än mellan Fahlun och Gefle. Jag skall icke gifva anledning att ånyo mot hvarandra uppställa dessa bägge frågor, som egentligen icke äro motsatser, utan förnämligast hålla mig till några puncter, hvilka närmare ansluta sig till det formela af frågan, och hvartill jag finner desto större anledning, som mindre enighet synes råda derom, än för hufvudsaken.

Man gör orätt, om man betraktar Utskottets ifrågavarande förslag, såsom utkast till contract om jernvägsföretaget. Rätta förhållandet hvarken är eller bör vara så. Vid förra Riksdagen väcktes frågan om jernväg emellan Örebro och Hult genom en Kongl. Proposition, och Regeringen hade, från Dess sida, af nöden, att till Rikets Ständer göra fram-

ställning om samtycke till vissa vilkor, hvilka Kongl. Maj:t icke kunde, utan Rikets Ständers bifall, medgifva. Nu har frågan en helt olika ställning. Den är väckt genom enskilda motioner, och föremål för Rikets Ständers pröfning och bifall äro egentligen endast vissa, väsendtliga punkter, deri det erfordras, att Rikets Ständer gifva Regeringen full makt att handla. Så bör saken ses, och då är egentligen endast att tillse, hvilka de punkter äro, som på detta sätt måste afgöras, innan vidare underhandling om företaget kan ega rum. Jag anser dessa punkter vara: först den, som angår försäkran från Statens sida mot förlust å företaget, eller om en gifven afkastning, motsvarande ränta och amortering af det capital, som på arbetet nedlägges, med ett ord den *garantie*, som först bland vilkoren i förevarande Utlåtande omförmäles; vidare frågan om *afträdande af publik jord* till jernvägsanläggningen; och slutligen *befrielse från beskattning* derå. I och för dessa trenne punkter är det, som Regeringen behöfver Rikets Ständers beslut och samtycke, för att kunna uppgöra contract om jernvägen, så vidt denna deraf beror. Derföre böre vi ock fästa oss vid dessa punkter. Mycket annat kunde visserligen, såsom i Herr Friherre *Palmstjernas* reservation uppräknas, vara att hänföra till föremålen för det slutliga uppgörandet, likasom många speciela försigtighetsmått vid upprättande af den slutliga contract-afhandlingen äro att iakttaga. Men detta bör anses tillhöra Regeringen, hvadan, jag upprepar det, Stats-Utskottets Betänkande icke bör anses, såsom utkast till contract, utan endast såsom ett utlåtande, rörande de uppoffringar, Rikets Ständer kunna anse företaget från det allmännas sida förtjena. Af Rikets Ständer fordras endast medgifvande till vissa concessioner, på det Kongl. Maj:t skall vara oförhindrad slutligen underhandla och uppgöra med bolaget om jernvägs-anläggningens verkställande. Bibehålles denna synpunkt, så tror jag, att alla anmärkningar mot den förmenta ofullständigheten i Stats-Utskottets förslag och yttranden böra förfalla, enär Regeringen, till hvars vidare åtgärd frågan öfverlemnas, nog lärer vara betänkt, att vidtaga alla försigtighetsmått, som nu och för framtiden kunna erfordras. Jag tror det i mera, än ett hänseende, vara orätt, att tala om tio millioner, såsom en uppoffring från Statens sida. Först och främst kunna Statsutgifter, som årligen utgå, icke på förhand betraktas, såsom capital, då de medel, som till desamma åtgå, inflyta efterhand och årligen. För det andra bör man ju tänka sig, att i den jernbana, med tillhörigheter,

som efter 40 år till Staten afträdes, Staten erhåller valuta för större delen af det då godtgjorda anläggnings-capitalet. Men derjemte, om saken närmare skärskådas, hvad är väl denna concession, om ej statslån, en anstalt att med främmande penningar utföra ett stort, för landet och industrien vigtigt, företag, emot försäkran af så tillräcklig ränta, att capitalet inom viss tid amorteras. Så måste saken ses, och ej såsom en förlust för vår samtid, fast heldre såsom en affair, deraf äfven senare generationer kunna draga nytta och bördan följaktligen äfven på kommande tider fördelas. Betraktas frågan på detta sätt, så finner man, att vi ej böra alltför mycket fästa oss vid dessa millioner, som aldrig komma att trycka Staten, såsom capitalutgift, fastän jernvägsanläggningen efter de 40 årens förlopp öfvergår i Statens ego. Denna del af saken reducerar sig således helt enkelt dertill, att, i stället, att Staten släpper till penningar och besörjer arbetet, försäkrar hon en annan, som åtager sig det, om tillräcklig ränta och capitalets successiva godtgörande.

När jag sagt, att Utskottets förslag icke bör betraktas såsom utkast till ett contract, utan endast såsom ett bemyndigande för Regeringen att i vissa afseenden handla för båda Statsmakterna, har jag tillika uttryckt, att de flera ofullständigheter, hvilka Herr *Brinck* anmärkt, såsom vidlådande förevarande Utlåtande, och hvilkas tillvaro jag måste till en del medgifva, icke böra föranleda till återremiss derå, utan att det må öfverlåtas åt Regeringen, att i dessa hänseenden fylla, hvad som kan brista vid det slutliga utfärdandet af octrojen. Men, lika med Herr *Indebetou*, tror jag, att Rikets Ständer icke böra söka att gifva deras beslut i frågan en fullständighet i alla detailer, som i allt fall ej blifver mera, än skenbar. Om Rikets Ständers beslut endast innefattar medgifvandet af den stora communications-anstaltens nytta och behöflighet samt välbetänkta concessioner i de tre punkter, jag ofvan omnämnt, så är det påtagligt, att all den omsorg, som behöfves vid contractets uppgörande, kan väntas af Regeringen, helst då Rikets Ständer icke alltför mycket ingått i detailer, utan blott bifallit hufvudpunkterna. Mig synes det nästan ogörligt, att bland fordringarne å jernvägs-bolaget i contractet uppställa den, som Herr *Brinck* förordat, eller att jernvägen, vid densammas aflemnande åt Staten efter 40 år, skall vara i fullgodt skick. Väl kan fordras, att densamma, med allt sitt tillbehör, skall vara svarsgild, d. v. s. duglig för ändamålet; men att bestämma, det densamma skall vara fullgod, d.

v. s. i samma skick, som då den var ny, det synes mig vara att kasta in ett förbehåll, hvilket alltför lätt kan verka hämmande på all speculation i detta hänseende. Vill man framgång för företaget, så får icke detsamma alltför mycket betungas med afskräckande förbehåll.

Jag skall icke djupt inlåta mig i tvist om det rätta förfaringssättet i denna fråga. Då densamma afhandlades i Talmans-conferencen, vidrördes väl, men blott i förbigående, huruvida ämnet vore att anse, såsom en Statsregleringsfråga, deri Utskottets förslag icke får ändras, utan återremiss, eller om detsamma är af economisk natur, i hvilket fall ändring eller afslag kunde omedelbart beslutas. Detta kan vara tvistigt. För min del, vore jag snarare böjd att tillägga denna fråga, fastän icke omedelbart inverkande på Statens reglerande, caracteren af ett vanligt Stats-Utskotts-ärende. Men tiden medgifver icke, såvida man snart vill komma till slut i saken, att närmare inlåta sig i distinctioner härutinnan. Jag inskränker mig således dertill, att, utan att vilja anses godkänna detta, såsom det strängt formelt rätta, likväl taga proceduren så, som den rådande meningen inom Med-Stånden är, och medgifva, att ärendet behandlas, såsom economiskt. Ur denna synpunkt går jag nu att föreslå några redactions-förändringar i Utskottets förslag. Bland dessa ändringar fäster jag likväl mesta vigten vid en, som afser en af de utaf mig uppgifna hufvudpunkter, i hvilka Rikets Ständers samtycke måste föregå slutligt uppgörande genom Regeringens åtgärd. Denna sålunda afsedda punkt är Litt. a under 7:de punkten i förevarande Utlåtande, deri det föreslås, att bolaget skulle ega att, utan kostnad eller årlig ersättning, erhålla upplåtelse af den för jernvägs-anläggningen erforderliga, kronan tillhöriga jord. Jag tror nemligen, att ett sådant löfte vore alltför allmänt och obestämdt, emedan det gifves mycken kronans jord, deröfver kronan icke eger omedelbar disposition. Nyssnämnda medgifvande skulle derföre kunna försätta Regeringen uti en svår ställning till ett blifvande, särdeles ett utländskt, bolag, derest icke en närmare förklaring gifves åt berörde upplåtelse. Jag föreslår fördenskull, att Ståndet beslutar, det nu anförda moment Litt. a. skall erhålla denna lydelse: »att utan kostnad eller årlig ersättning erhålla upplåtelse af sådan för jernvägs-anläggningen erforderlig kronan tillhörig jord, som är under Kongl. Maj:ts och kronans omedelbara disposition; dock att, då fråga är om boställsjord eller annan åt enskild person, med

åborätt eller annorledes, upplåten kronojord, ersättning derför bör af bolaget lemnas, i enlighet med hvad gällande expropriationslag af den 20 November 1845 derom stadgar». — Att stadga så, torde vara desto nödvändigare, som det finnes en class kronohemman, öfver hvilka kronan väl eger dominium till jorden, men till hvilka besittnings- eller åborätten är oåterkalleligt andra upplåten. I afseende å dem, kunna Regeringen och Rikets Ständer icke erbjuda Bolaget annat, än anlitande af expropriations-rätten. Så äro väl t. ex. allmänningar, kronoparker och exercishedar under kronans fria disposition, men deremot gifves det kungsgårdar, krono-ängar, äfvensom andra kronans egendomar, som äro för någon tid bortförlänte eller till nyttjande rätten åt enskilde upplåtna, och af hvilka icke någon del, så länge dylik förläning eller upplåtelse gäller, kan bortlemnas till jernvägs-bolaget annorlunda, än emot ersättning till den, som har nyttjande rätten. Kronan bör, för dess del, icke fordra någon ersättning för afstående af eganderätt; ty Staten återfår den afstådda jorden, då jernvägen till densamma afträdes. Men den rättmätige innehafvaren af nyttjande rätten till förut upplåten jord bör deremot försäkras om godtgörelse för afstående deraf; och denna ersättning bör ansvaras af jernvägsbolaget, icke af Staten, som bör från sig skilja bestyret härutinnan, då densamma till bolaget upplåter endast capitalvärdet å jorden, som erfordras till jernvägs-anläggningen.

En annan anmärkning vid redactionen i Utskottets förslag har jag väl att framställa, utan att likväl lägga lika stor vigt uppå, att densamma nu blir föremål för Ståndets beslut. Den gäller ett ord i 5:te punkten af Utskottets förslag, eller den, som handlar om jernvägens afträdande, med tillhörigheter, till Staten, efter 40 års förlopp. Bland det, som sålunda skulle afträdas, är i nämnde punkt sist utsatt: »materiel, af hvad beskaffenhet den vara må». Detta uttryck har fästat min uppmärksamhet, såsom obestämdt och otjenligt, då det skulle få sin uttolkning först efter 40 års förlopp. Till närmare bestämmande häraf, ville jag föreslå, att nämnda punkt, i denna del, skulle lyda sålunda: »Efter förloppet af de 40 år, under hvilka Staten garanterat bolaget den bestämda räntan och amorteringen, uppgående årligen till 5 procent af den verkliga anläggningskostnaden, denna sistnämnda dock beräknad högst till 5,000,000 R:dr B:co, kommer jernbanan, med dertill hörande jord, byggnader, verkstäder, locomoti-

ver, machiner, vagnar, fordon, redskap och andra tillhörigheter, af hvad beskaffenhet, som heldst, och enligt de inventarie-listor, som böra vara hvarje års bokslut bilagde, att utan lösen eller särskild vedergällning tillfalla Svenska Staten» &c. &c. — Så ville jag hafva det anmärkta förbehållet i denna punkt uttryckt. Men denna kan vara just en af de omständigheter, som lämpligen Regeringen iakttager vid contractets afslutande med jernvägs-bolaget. Derföre, och jemte det jag i allt fall ansett mig böra fästa uppmärksamheten härå, föreslår jag nu egentligen, att Ståndet måtte besluta den förändring i momentet Litt. a., hvartill jag nu afgifvit förslag. I öfrigt bifaller äfven jag förevarande Utlåtande.

Herr *Berger:* Icke föreställde jag mig, att vigten för vårt land af förbättrade communicationer och jernvägars anläggande skulle så kraftigt bestridas af så många talare dels inom Borgare-Ståndet, dels inom Stats-Utskottet, såsom det af de vid Memorialet fogade reservationer vill synas. Man talar om en statsutgift på 10 millioner Riksdaler, och besinnar icke, att här icke är fråga en gång om en utgift på 5 millioner Riksdaler, utan blott om en garantie af räntan på denna sednare summa, som i capital aldrig kommer i fråga till utbetalande. Aldraminst trodde jag således, att man genom förespeglande af oerhörda statsutgifter skulle vilja afskräcka från ett företag, så nyttigt, som ifrågavarande, och detta vid slutet af ett Riksmöte, som gjort sig kändt genom sin stora, ja, snart sagdt slösande frikostighet, då det gällt ändamål, af vida mindre vigt och nytta, än detta. Säkert är att för vårt lands förkofran i välmåga och industrie intet kraftigare medel gifves, än förbättrade communicationer; och om den dagen förr eller sednare randas, då Sverige får se sin första jernväg, skall derifrån troligen räknas begynnelsen till ett nytt tidehvarf för vår industriela utveckling och verksamhet. Tiden är också inne, att äfven Sverige borde tänka på att tillegna sig dessa, nu i de flesta civiliserade länder införde, communicationsanstalter. I norden finnes nu intet land, som ej har jernvägar; till och med vårt brödrarike Norrige har härutinnan nyligen föregått oss med godt exempel. Och då det nu för oss erbjuder sig ett så godt tillfälle, vore det oklokt att icke med all ifver omfatta detsamma och tillse, att man ej behöfver längre stå efter alla andra nationer i detta hänseende. Jag bifaller således till alla delar Utskottets förevarande Betänkande, hvilket jag anser så fullkomligen omständligt och betryggande, att jag dervid icke har nå-

got att tillägga. I afseende på de många emot detta Utskottets Utlåtande framkastade invändningar, har jag visserligen nu föga att svara, sedan de flesta af dem redan blifvit på ett både förtjenstfullt och évident sätt af Herr *Wærn* belysta och vederlagda. Jag beder dock få besvara en af de anmärkningar, som Baron *Palmstjerna* i sin reservation framställt, hvilken jag icke kan lemna obesvarad, så mycket mer, som den blifvit af en föregående värd talare under denna discussion åberopad, och jag jemväl förnummit, att åtskilliga ledamöter inom andra Stånd jemväl vid densamma fästat någon vigt. Den värde reservanten yttrar nemligen, pag. 13, att amorteringen skulle försiggå på mindre, än 38 år, och att det alltså vore misshushållning med Statens medel, då man tillstyrker, att amorteringen skall fortgå i 40 år, således 2 à 3 år efter, sedan capitalet redan är betaldt. Detta reservantens påstående är helt och hållet oriktigt; ty factum är, att, med en årlig inbetalning af 5 procent, deraf 4 procent är ränta och 1 procent amortering, capitalet icke amorteras på kortare tid, än 40 år, och till och med något deröfver. Man behöfver ej mer, än en enkel Regula di tri, för att öfvertyga sig härom. Men sättes räntan högre och amorteringsprocenten blifver densamma, till exempel med 6 procents årlig inbetalning, deraf 5 procent är ränta och 1 procent amortering, då blir capitalet amorteradt på kortare tid. Med lägre ränta, till exempel 4 procent inbetalning, deraf 3 procent är ränta och 1 procent amortering, åtgår längre tid, nemligen 47 år. Således, ju högre räntefoten är, ju kortare blir amorteringstiden, och tvärtom; och det ligger i sakens egen natur, att så *måste* vara. I förevarande fall åtgår, såsom jag antydt, fullt ut 40 år, och reservantens påstående, hvaraf möjligen en eller annan kunnat förvillas, är alldeles falskt. Det synes häraf, huru litet nogräknade om medlen jernvägens motståndare äro, för att, om möjligt, komma till sitt mål.

Man har ock anmärkt, att den föreslagna jernvägslinien icke skall bära sig, derföre att den slutar vid en sjö, och att Hult är blott en obetydlig plats med något tjog innevånare, o. s. v. Jag tager mig derför friheten framställa de upplysningar, jag, till följe af en närmare localkännedom, möjligen kan vara i tillfälle att lemna, angående Hult. Från Hult, som är en af de hamnar vid Wenern, hvilka längsta tiden af året äro fria från is, skeppas nu årligen, utom något trävaror, circa 20,000 skeppund stångjern. För öfrigt går öfver Hult årligen en betydlig qvantitet spanmål. Köpmans-

gods och alla möjliga handelsvaror komma ock denna väg från Götheborg och spridas åt alla håll inom de närmaste provincerna, och till största delen åt Örebro, hvarifrån de sedermera émanera åt olika directioner; och detta till sådan mängd, att, oaktadt en god tillgång på forbönder, forlönerne för ett skeppund köpmansgods ofta gå till 3 à 4 R:dr R:gs mellan Hult och Örebro, men sällan eller aldrig understiga 2 Riksdaler. Vill man således calculera efter den trafik, som redan förefinnes här, så är den icke obetydlig.

Men en blifvande jernbanas subsistence är ändå i så liten mån beroende af den trafik, som förut efter denna vägsträcka förefinnes; den beror fastmera och i betydligare mån af den nya trafik och rörelse, som af jernbanan skall framlockas. Erfarenheten gifver ock vid handen, att, der lättade communicationer blifvit beredda, der vexer också trafiken otroligt, ja, mångdubblas inom få år. Räknar man på detta, såsom man måste göra, så synes den nu föreslagna linien vara särdeles lämplig och väl vald. Det är kändt, att från Nora bergslag betydligare qvantiteter tackjern köras till Christinehamn, derifrån de skeppas till Dalsland och vestra delen af Wermland. Med jernväg från Nora till Örebro, och derifrån till Hult, synes en ny väg utstakad för denna handel. Det är kändt, att i Nora bergslag som redan under nuvarande förhållanden är en af Sveriges mest malmgifvande bergslager, finnes snart sagdt en outtömlig tillgång på malm, och att brytningen endast hämmas af oförmåga att inom bergslaget, med dess i allmänhet minskade skogstillgångar, tillgodogöra densamma. Det lider intet tvifvel, att denna malm, om jernväg blifver anlagd, på densamma skall söka sig utväg till de vester och nordvest om Wenern befintliga skogsrika trakter, hvarest redan finnas icke obetydliga bruk. Det är ock kändt, att en del af dessa bruk, som jag nu omnämnt, hämta tackjern till och med från Westmanland på en lång omväg, först genom Strömsholms, och sedan genom Södertelje och Götha canaler. Då detta kan bära sig nu med denna betydligt långa frakt och dryga slussafgifter, kan man lätt föreställa sig, af hvad betydenhet endast denna rörelse, nu efter jernvägslinien okänd, skall för jernbanan kunna blifva.

Att persontrafiken redan nu är stor efter den föreslagna jernvägslinien, veta vi alla. Den kommer icke, såsom någon talare förmenat, att uteblifva vintertiden, till följe deraf, att banans ändpunkt är vid en sjö; ty nära Hult går stora landsvägen norrut till Wermland och söderut till Westergöthland.

Vidare går posten fram och åter, ej mindre, än 8 gånger i veckan, efter jernvägslinien. Hvilken besparing häraf för Postverket kan uppstå, är lätt insedt af hvar och en. Men det är icke nog med denna pecuniaira vinst. Det blifver nemligen af en otrolig vinst och oberäknelig nytta, att få posten emellan Norrige och Rikets vestra orter befordrad till Stockholm och de östra provincerna 10 à 12 timmar fortare, än nu sker.

Dessa betraktelser skulle kunna fortsättas ännu längre och i mångfaldiga riktningar. Men jag slutar, samt är viss derom, att denna jernväg i en framtid skall kunna bära sig, åtminstone bära sig fullkomligt lika bra, som hvilken annan jernväg, som helst i Sverige. Jag bifaller Betänkandet.

Öfverläggningen afbröts kl. ½ 3 e. m., då Herr Talmannen och Ståndets Herrar ledamöter åtskiljdes, hvarefter de sammanträdde till fortsättning af

plenum kl. ½ 7 e. m.

§ 3.

Behandlingen af Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, fortsattes, hvarvid sig yttrade:

Herr *Cassel:* Äfven af den ifrågavarande jernvägens ifrigaste motståndare har lemnats obestridt, att förbättrade communicationer äro landets pulsådror, Det ensamt utgör för mig tillräckligt skäl att bifalla Stats-Utskottets förslag i denna fråga, enär deri icke förekomma några mot jernvägsföretaget hinderliga stadganden. För mig kan jag icke göra begripligt, huru tvänne framåtskridande kämpar i Borgare-Ståndet kunna uppträda, såsom afgjorda motståndare mot ifrågavarande jernvägsanläggning, och för denna deras fiendtliga åsigt framlägga så lösa argumenter, som dem, hvilka de anfört. Jag hade ämnat upptaga några af dessa till vederläggning, men är häruti så väsendtligt förekommen af Herrar *Wærn* och *Bosæus*, att jag finner, det mitt tilltänkta svar hufvudsakligen skulle komma att innefatta ett upprepande af hvad dessa ledamöter redan yttrat. Jag kan således, till tidens besparande, inskränka mig dertill, att med dem och liktänkande instämma. Innan jag slutar, kan jag dock icke underlåta att beklaga, att Herr *Petré*, vid den jemnförelse, han i dag uppdragit emellan den tilltänkta jernbanan mellan Gefle och Fahlun samt den ifrågavarande, icke gifvit denna en lika rättvisa, som den, han skänkt den förra eller jernvägen mellan Gefle och Fahlun. Till denna anmärkning hämtar jag

ökad anledning deraf, att Herr *Petré* underskrifvit en brochure, som utgifvits af trycket, rörande sistnämnda jernvägsanläggning, och hvilken särdeles öfvertygande visar den stora nytta, som jernvägar i allmänhet utöfva på ett land.

Herr *Palander:* Ifrån den tid man här i landet fått kännedom derom, att i andra länder jernbanor blifvit allmänna och industrien, i bredd med desamma, vunnit en lyftning, som ej kan motsägas, hafva de, som med någon uppmärkhet följt dessa iakttagelser, intagits af önskan, att den dag snart måtte randas, då vi äfven här kunde tillegna oss samma fördelar. Man har likväl tänkt sig väsendtliga svårigheter emot dessa dyrbara anläggningar i ett fattigt land. Vid sista såväl, som vid denna Riksdag, då fråga väckts att i mer eller mindre mån dertill bidraga, har jag alltid med min röst sådant understödt. Vid förra Riksdagen framlyste ett hopp, som likväl svikits, emedan den uppgjorda planen ej kunnat realiseras. Men nu framlyser ånyo hoppet om framgång härutinnan. Väl är det sannt, att Staten kan få vidkännas en dryg utgift för detta ändamål, men jag tror, att denna uppoffring ej skall göras förgäfves; att, äfven om hela denna Statens kostnad går till utlandet, en ansenlig ersättning skall komma vårt land till godo genom den förkofran i handel och näringar, som häraf måste blifva en följd. Jag tror också, att hela den föreslagna utgiften ej kommer att läggas på denna första jernbana i landet, emedan, om densamma en gång kommer till stånd, det ej lärer stadna vid densamma, utan den komma att efterföljas af andra. Dessa måste då blifva mindre dyra, emedan vi redan hafva arbetsstyrka och skicklighet inom landet, att äfven i Sverige åstadkomma större företag i denna riktning utan utländsk hjelp i ett eller annat hänseende. Jag hoppas ock, att, om än jernbanan emellan Hult och Köping ej kommer att lemna de 5 procent, för hvilka Statens garantie föreslagits, och om, emot förmodan, actier i företaget ej tagas inom landet, utan hela räntan går till utländningar, detta ändå ej skall komma att trycka tungt på penningeställningen till utlandet. Denna utgift skall tvifvelsutan komma att betäckas af de fördelar, jernvägsanläggningen tillskyndar landet, och måhända isynnerhet genom en ökad export. För min del, hyser jag varm sympathie för det föreslagna jernvägsföretaget, och, då jag understödjer detsamma med min röst, tror jag mig med detsamma kunna antaga benägenhet för detsamma ligga hos bägge Statsmakterna, enär de varit ense att föreslå anläggningen på en ort, der otvifvelaktigt de största fördelar deraf kunna dragas. En sådan ort anser jag just det föreslagna districtet vara. Det sammanbinder många bergslager och har redan mycken rörelse, som genom den ännu mera lättade communicationen måste mångdubblas. Att nu skjuta frågan ifrån sig, vore destomindre välbetänkt, som densamma då sannolikt undanskjötes för en lång tid. Jag röstar för bifall till Betänkandet, i den öfvertygelse, att denna röst är gifven för ett godt ändamål. Den skörd, som derigenom måste beredas, skall visa sig i ännu högre mått under kommande tider.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Redan sjelfva ordet: jernväg, synes börja att äfven på våra landsmän utöfva likasom en electromagnetisk kraft, så att, snart sagdt, hvarannan Svensk med begärlighet omfattar hvarje förhoppning, att, efter dess förmenande, Sveriges lycka uppå jernväg måtte ju förr desto heldre varda afgjord. Under sådana förhållanden är det i sanning svårt nog för en representant, att icke låta hänföra sig af alla de svindlande förslag, som i denna riktning från olika håll framställa sig med anspråk, att derigenom rycka fäderneslandet på en gång utur allt trångsmål. Uppkallad af frågans vigt och särdeles med afseende derå, att den varit mäktig nog, att så tillsägandes utverka förbud för Rikets Ständer att resa från orten, utan att i detta fall hafva rätt för sig gjort, uppträder jag, visst icke för att vederlägga eller öfvertyga någon annan — försök dertill äro redan under denna discussion tillräckligt begagnade — utan blott för att uttrycka min enskilda tanka både om form och sak.

Hvad den förra angår, så anser jag verkligen, att Stats-Utskottets förfarande med detta mål bör räknas till en af de minsta utflygter, man möjligen skulle kunna lägga detsamma till last, ty ostridigt är, att Herr *Wærns* så kallade promemoria af den 9:de i denna månad, som framkallat den kamp, som nu pågår inom Representationen, man må säga derom hvad man vill, dock erhållit remiss till Utskottet just från Borgare-Ståndet, hvarigenom också detta Stånd öppnat möjligheten för Utskottet, att få så långt, som skett, och nu klandras, utsträcka tvistefrågans behandling. Antages icke detta, måste man medgifva, antingen att en sådan remiss varit utan all betydelse, hvilket skulle blifva en nog sårande tillrättavisning åt Borgare-Ståndet, eller ock att Utskottet egt pröfva om Borgare-Ståndet haft befogenhet till sin berörde åtgärd,

en pröfningsrätt, den jag ej vill eller kan Utskottet tillerkänna. Är således något formfel begånget, fruktar jag, att Borgare-Ståndet får tillräkna sig det — och jag skall ej undandraga mig min tillbörliga andel deri, då vid det tillfälle Herr *Wærn* i slutet af ett långt utdraget förmiddagsplenum, under det sinnena deraf varit uttröttade och tystnaden inom sessionsrummet icke nog strängt iakttogs, uppläste merbesagde promemoria, deråt ej lemnades den fullständiga uppmärksamhet, att remissen kunnat motarbetas. Nu till saken. Det är naturligt, att en hvar, som läst eller hört omtalas de utomordentliga verkningar, jernvägar framkallat i de länder, som redan varit nog lyckliga att deraf komma i besittning, och än mera, att de som sådana sjelfve berest, sett och erfarit beqvämligheterna, de medföra, utan att känna eller kunna beräkna måhända alla de bekymmer eller lidanden, beredandet af dessa framkallat, vare sig för Staten eller enskilde, finna sig deraf högst tillfredsställde och önska, att vårt land måtte komma i åtnjutande af samma förmån. Man kan lifligt deltaga uti denna önskan, utan att derföre kunna bifalla Stats-Utskottets förevarande förslag. Så är förhållandet med mig, och jag skall derför bjuda skäl. Uti intet annat land än Sverige har man börjat sina jernvägsanläggningar med att, såsom nu är i fråga, sammanbinda obetydliga platser, som väl både Örebro, Köping och Hult äro, eller tvänne eller trenne insjöar, som mer än 6 månader af året äro tillfrusna, utan har man till utgångspunkt tagit någon af de största städerna i landet, deromkring man kunnat påräkna icke allenast varutrafik, utan synnerligast passagerare-trafik, derpå jernvägarne i mera folkrika länder också hafva egentliga vinsten. Så har man t. ex. i Ryssland börjat vid Petersburg, i Preussen vid Berlin och Leipzig, i Danmark vid Köpenhamn, i Holstein emellan Kiel och Altona, i Frankrike vid Paris, i Belgien vid Brüssel, i Norrige vid Christiania o. s. v., alltid ledande jernvägen till någon annan större stad, eller ock derifrån på samma gång utgående; men aldrig har man gjort banan först färdig på midten, der minsta trafiken vore. Hvarföre skulle det då icke gå an att göra på samma sätt hos oss? Oaktadt utgående från denna åsigt, har jag dock vid denna Riksdag stillatigande medgifvit ett lån å 150,000 R:dr på fördelaktiga vilkor och derjemte ett contant statsanslag af 75,000 R:dr åt ett bolag, som bildat sig för anläggning af en jernväg emellan Nora och Örebro, i spetsen för hvilket bolag stå män med vilja och kraft att

sitt kall utföra. En så betydlig läropenning anser jag tillräcklig uppoffring för det närvarande, för att gifva någon säker ledning för omdömet, huruvida Sverige ännu är moget att med någon fördel för det allmänna emottaga ifrågavarande nya befordringsmedel med locomotiver, och att sådane för hästkraft kunna uppstå der allmänna varutrafiken dertill föranleder, derpå hafva vi i vårt land redan flera talande exempel. När härtill komma både de betänkligheter emot Stats-Utskottets förslag, Herr Friherre *Palmstjernas* ofta åberopade reservation innefattar, och den särskilda, som hos mig uppstått vid läsningen af den underrättelse, som nyligen i offentligt tryck blifvit meddelad af Herr Rydin i Borås — tvänne gånger en aktad ledamot af detta Riks-Stånd och nu sednast af det samhälle, han tillhör, vald att på det allmännas bekostnad besöka den stora verldsexpositionen i London, — att nemligen Engelske Parlamentsledamoten Peto — om jag ej misstager mig, densamme som deltager uti jernvägsentreprisen, som nu pågår i Norrige, och i Danmark lärer bearbeta en dylik, skall förklarat att jernväg i Sverige bör kunna anläggas för den jemnförelsevis emot hvad här förut tagits i beräkning ringa kostnaden af omkring 70,000 R:dr Banco per Svensk mil, finner jag, efter den belysning, Herr *Lagergren* på förmiddagen lemnat, om sättet på hvilket detta ärende i dess nuvarande skick skall kunna behandlas, mig föranlåten att yrka afslag å Utskottets Betänkande. Jag har dertill så mycket heldre mod och anledning, som jag i alla fall betraktar det såsom alltför lättsinnigt och motsägande, att, sedan man vid denna Riksdag för afslag till begärdte understöd af Staten för flere föreslagna mindre allmänna arbeten, som gällt några få tusende Riksdaler, hämtat godkändt stöd derifrån, att slike arbetsföretag ej blifvit till deras nytta och beskaffenhet pröfvade af Styrelsen för Väg- och Vattenbyggnader, man vid slutet af samma Riksdag, derunder man ej tilltrott sig att anslå större statsbidrag, än 500,000 R:dr att på trenne år utgå till förbättring af landsvägarne i allmänhet, för att åtminstone göra dem farbara i alla riktningar inom hela Riket, nu, utan att berörde Styrelse ens blifvit hörd, inlåter sig i beredande af en jernvägsanläggning, som kan och sannolikt skall komma att gälla en utgift för Staten af till och med tio millioner Riksdaler, utan annan positiv verkan, än att varuomsättningen möjligen derigenom skulle underlättas inom Nerike, Wermland och kanhända Westmanland och att, efter 40 års förlopp, Staten till sin

lycka eller olycka blefve i besittning af den vid den tiden säkert alldeles förnötta halfgjorda jernbanan med sin lika förslitna materiel. Efter uttalandet häraf, borde jag måbända tystna, men obemärkt kan jag likväl ej lemna, hurusom jag förutser, att om, såsom jag befarar, förslaget, som är å bane, blir Rikets Ständers beslut, svåra collisioner skola uppkomma emellan ett sådant beslut och det, som förut blifvit fattadt om jernvägsanläggningen emellan Nora och Örebro; att utgången af frågan om denna sednare otvifvelaktigt blifvit helt annan, om den behandlats i ett sammanhang med nu förevarande; att Regeringen torde iråka en svår belägenhet vid tillämpningen af bägge dessa beslut och att förbiseendet i detta fall af hvad, som i alla andra länder, der nya communicationer öppnats med bidrag af Staten, iakttagits, eller att denna bort försäkras om rättighet att pröfva afgifterne för trafiken, kan, såsom en talare på förmiddagen ganska välbetänkt erinrat, leda derhän, *att det kan komma att löna sig bättre att åtnjuta de utlofvade 5 procent å anläggningskostnaden, än att till minskning deruti befrämja begagnandet af farten på jernbanan, såsom sannolikt medförande mera omtanka och mindre säker inkomst.*

Herr *Collén:* Det är att beklaga, det denna stora fråga så sent till Ständerna inkommit, och ännu mer, att till dess pröfning så ringa utrymme är oss förunnadt. Så vidt detta utrymme medgifvit, har jag emedlertid öfvervägt frågan och deröfver fattat min mening.

Hvad först angår anmärkningen, att Stats-Utskottets beslut tillkommit i en af Grundlagen förnekad ordning, så hyser jag derom en motsatt tanke. Händelsen, som under Riksdagen inträffat, att Herr Grefve *v. Rosen* lyckats i England uppgöra contract om de för jernvägens byggande erforderliga medel, under vilkor om garantiens förändrande, å Svenska Statens sida, berättigade, efter mitt omdöme, Herr *Wœrn* till motionens väckande. Ordställningen i hans så kallade promemoria bestämmer äfven dess natur af särskild motion; hvadan jag, för min del, anser, att Stats-Utskottet, som upptagit densamma, handlat i öfverensstämmelse med Grundlagen.

Beträffande derefter den sålunda till öfverläggning bragta frågan om jernvägens utsträckning till Köping, så erkänner jag mig äfven önska en sådan, enär det ligger för en dag, att genom utsträckningen rörelsen måste blifva lifligare och följaktligen inkomsten större.

Rörande hufvudfrågan eller Statens garantie under 40 år af en årlig ränta å 250,000 R:dr, så förnekar jag icke, att stora betänkligheter om dess bifallande hos mig uppstått, och hvilkas noggrannare öfvervägande erfordrat ett större rådrum. Emedlertid vill jag icke, till Riksdagens förlängande, äska frågans återremitterande, helst flera af mina betänkligheter blifvit medelst upplysningar under den hållna discussionen urvägenröjda. Jag kommer derföre, att med min röst understödja Utskottets förslag, hufvudsakligen af skäl, att, om möjligen under de första åren hela det garanterade beloppet skulle från Statsverket utgå, detta belopp småningom skall minskas, och ändtligen försvinna, sedan de landskaps innevånare, för hvilka jernvägen erbjuder sina fördelar, ditåt dragit sin rörelse. Jag tror vidare, att, om denna väg, som för en större trafik har för sig de bästa utsigter, snart blir begagnelig, just detta skall framkalla flera dylika företag inom landet och i första ordningen den i sanning understöd förtjenande jernbana, som vid denna Riksdag till sådant blifvit anmäld, men dermed icke hugnats.

Slutligen synes mig, som borde Sverige icke längre dröja att tillegna sig dessa fortskaffningsanstalter, särdeles då våra bröder Norrmännen icke tvekat att ingå på en jernvägsanläggning, hvilken är vida tyngre, än den ifrågavarande, eller hvilken kostar närmare 900,000 R:dr, då denna hos oss projecterade inskränker sig till circa 350,000 Riksdaler per Svensk mil.

Inskränkande mig till detta, förenar jag mig i öfrigt uti hvad Herr *Indebetou* anfört.

Herr *Petré:* För sakens utgång synes det vara alldeles öfverflödigt, att inlåta sig i någon vidare discussion; ty, med den erfarenhet, jag vunnit om det nu rådande manéret, må utgången kunna anses, såsom i förväg afgjord. Med hänsigt till sakens vigt, anser jag mig dock icke böra med tystnad alldeles förbigå åtskilliga oriktiga uppgifter, hvarmed man velat vinna åtminstone skenskäl för framgång åt Stats-Utskottets oss förelagde märkvärdiga Utlåtande, under framställningar, med mer eller mindre anspråk på trovärdighet. Häribland må nämnas Herr *Cassels* yttrande. Han har till och med gått så långt, att han förmenat, hurusom de skäl, hvilka uti en underdånig petition blifvit anförda för anläggande af en jernväg emellan Fahlun och Gefle, skulle kunna tillämpas jemväl för den nu ifrågavarande anläggningen. Om nämnde talare med aldrig så liten uppmärksamhet genomläst den

omnämnda petitionen, skulle han lätteligen hafva iakttagit, att, hvad som deri blifvit anfördt, endast afsett localförhållanden, rörande Fahlu-Gefleban, men alldeles icke någon annan. Deraf inses lätt, att någon tillämpning på den nu ifrågavarande jernvägen ej rimligtvis kan ega rum. Det är möjligt, att jag icke rätt uppfattat Herr *Palanders* yttrande, men, såsom jag förstod detsamma, anser han, att Staten ej borde se deruppå, om en eller annan ny jernbana icke skulle bära sig, utan borde de statsmedel, hvilka derför komma att disponeras, endast betraktas, såsom lärepenning för vinnande af erfarenhet om jernvägarnes användbarhet i vårt land. Denna åsigt, uppfattad, såsom allmän princip, kan jag ingalunda godkänna. Jag anser, att, om andra högre och vigtigare föremål påkalla Statens medverkan, för att väcka eller lifva industrie och näringar, samt om dessa föremål erfordra jemnförelsevis mindre enskilda eller allmänna uppoffringar, så böra ock de i främsta rummet kunna räkna på statsmakternas behjertande. Herr *Collén* har åberopat främmande länders och i synnerhet Norriges exempel, under förmenande, att vi i denna fråga icke borde stå efter brödrariket. Af detta yttrande kan slutas, huru lätt en irring i mer eller mindre mån kan göra sig gällande, då man i förväg fattar omdömen enligt dagens opinion, utan att bygga dem på noggrann undersökning om exsisterande facta och utan pröfning af verkliga sakförhållanden. Inom Utskottet framställdes äfven en dylik anmärkning, och Norriges exempel åberopades, såsom skäl för anläggande af den ifrågavarande jernbanan. Det upplystes härvid, att någon jemnförelse emellan denna och den af Norriges Storthing beslutade jernvägsanläggning icke skäligen kunde ega rum. Denna sednare skall hafva sin sträckning uti annars otillgängliga och ofarbara trakter. Den afser att sammanbinda Norriges hufvudstad med en insjö af 15 mils sträckning, att göra det möjligt åtkomma vidsträckta lägenheter, hvilka endast vänta på odlarens hand, för att lemna rika skördar, med ett ord, att gifva så stor utvidgning åt Norriges uppodling, att ensamt ur denna synpunkt anledning nog förekommer att anse företaget lönande och förtjent af Statens uppoffringar. Lägg nu härtill, att den Norrska jernvägsanläggningen derjemte är ämnad att tjena, såsom afledare för de eftertänkliga politiska missförhållanden, de beklagansvärda oroligheter, hvaraf Norrige lider, och man måste erkänna, att den är förtjent af de båda Statsmakternas uppmärksamhet, omtanka och välvilja. Den är i sanning

ett stort nationelt företag, ja, så stort, att den jernvägsanläggning, hvarom nu hos oss är förslag, icke kan komma i fråga, att dermed ställas i jemnbredd. Beklagligtvis vill det synas, som skulle, efter den omfattande discussion i ämnet, som här föregått, man ännu icke rätt inse beskaffenheten af den sak, hvarom egentligen tvistas. Hufvudfrågan är alldeles icke, huruvida den föreslagna jernvägsanläggningen må anses af högsta statseconomiska vigt. Hvarken jag eller, såvidt jag kunnat förstå, någon annan har ovilkorligen bestridt, att ju densamma möjligtvis skulle kunna i sitt sköte bära ganska stora allmänna fördelar. Deremot har man satt i fråga, huruvida det är statsnyttigt, välbetänkt och ädelt, att innan pröfning af härvid förekommande omständigheter föregått, innan undersökning i hvarjehanda riktningar egt rum, innan ärendets financiela och politiska sida blifvit, i bredd med den economiska, på det nogaste öfvervägd, man skulle, med antagande af den sats, att ändamålet helgar medlen, för att forcera sig till en précipiterad framgång, undanskjuta alla lagliga former, alla rättsanspråk, alla en omtänksam statshushållnings omsorger och slumpvis öfverlemna åt Regeringen, att, så godt den kan och gitter, bringa till verkställighet ett af Ständerna fattadt, omoget, osammanhängande, oredigt och obestämdt beslut. Detta är hufvudfrågan, och derom borde nu hufvudsakligen talas. Att uti denna sak fatta ett grundligt och säkert omdöme, är omöjligt, med mindre man gör sig noga bekant med de mångartade förhållanden, som härvid sig förete. Men här synes endast vara fråga att bilda en lös opinion. Att vinna en säker, stadgad öfvertygelse, derpå tänker man icke. Det tillhör dock den offentliga mannen, att med alfvar och grundlighet vårda Statens angelägenheter. För ifrågaställda betydliga ansvar, som man vill påbörda Staten, vägrar man att framlägga allmänt giltiga skäl. Man utbreder sig i stället i allmänna fraser, man påstår, hvad som i allmänhet gerna kan antagas, att lättade communicationsanstalter utgöra en häfstång för industrie och näringar, m. m. dylikt. Endast på dylikt lättfärdigt raisonnement vill man drifva denna sak igenom, utan att, viss, som man är, om öfvervigt i röstbelopp, särdeles bekymra sig om de sakrika invändningar, som förekomma. Om allmänt antagna Grundlagsenliga former lönar knappt mödan att påminna. Alla mina vedersakares yttranden gå ut på att vinna ändamålet, utan afseende på lagliga hinder. — En värd talare, Herr *Lindström*, har antydt, att jag för mitt ogillande af Utskot-

tets Betänkande talat högst obetydligt i sak. Må det, i anledning häraf, tillåtas mig erinra, att, ehuru Herr *Lindström* och flere med honom lemnat det mest högtidliga loford åt Herr *Wærn* för det sätt, på hvilket han upptagit och gendrifvit de af mig framställda anmärkningarne, återstå dock några af mig framställda märkliga punkter, hvilka den sistnämnde alldeles icke besvarat. Jag aktar dock icke nödigt, att nu upprepa desamma, och dymedelst gifva anledning till ytterligare förlängande af en discussion, hvars utgång, på sätt jag redan antydt, icke längre är tvifvel underkastad. Det gör tillfyllest, att de obesvarade anmärkningarne äro i Protocollet tillfinnandes. Jag har endast nämnt detta, såsom ett bevis på den ytterliga lättfärdighet, som man här anser sig oförhindrad att, såsom utmärkande egenskap, göra gällande, till föga heder för innehafvande uppdrag. — På förmiddagen omnämnde jag ett vigtigt sakförhållande, rörande det gamla Örebro-Hult-bolaget. Det svar, som lemnades på min anmärkning härom, kunde svårligen rätt förstås. Emedlertid är det notoriskt, att Herr *Wærn* uti sin motion expressis verbis förklarat, att nämnde bolag ännu exsisterar, att det åstundar några jemnkningar i vilkoren för den af Riksens Ständer vid sistförflutna Riksdag, i afseende å berörde företag, lemnade garantie, samt att Herr *Wærn* derföre förbehållit sig vidtagande af lämpliga åtgärder. Att Stats-Utskottet icke varit befogadt till den förutsättningen, att bolaget upphört, kan slutas af Herr *Brincks* meddelande, att hade i går sett handlingar, inlemnade till Civil-Departementet, enligt hvilka bolaget numera skulle vara på väg att upplösas. Detta yttrande vittnar derjemte, att Herr *Brinck*, väl initierad uti motionairens och Grefve *v. Rosens* gemensamma ansträngningar, omsider insett vigten, att i förväg skaffa sig kännedom om sakens svagaste sida. Emedlertid har frågan om detta äldre bolags rätt icke blifvit öfverallt lika lösligt behandlad, som hos oss. På förmiddagen har Ridderskapet och Adeln ansett nödigt att genom särskild votering först afgöra denna fråga, innan man skred till behandlingen af hufvudsaken. Att den af Herr *Brinck* omnämnda, på yttersta tiden inlemnade, och, efter hvad jag har mig bekant, icke i legal form, (i så måtto, att åtskilliga interessenters underskrift saknas), upprättade anmälan om bolagets tilltänkta upplösning för närvarande är att betrakta, såsom »fait accompli», vågar jag så mycket heldre bestrida, som densamma naturligtvis ännu icke hunnit i vederbörlig ordning pröfvas. — Under förmiddagens plenum behagade Herr *Wærn*, bland annat, förklara, att det vore oriktigt, att, vid behandling af frågor, rörande större allmänna industriela företag, låta ett politiskt missnöje med Kongl. Maj:ts conseil hindra sig att fatta beslut om nyttiga tillgöranden. Denna sats torde icke böra efter bokstafven uppfattas. I hvarje händelse är det mindre tjenligt, att, då vid hvarje Riksdag Constitutions-Utskottet eger granska Stats-Rådsprotocollerne och pröfva det sätt, hvarpå Kongl. Maj:ts Rådgifvare fullgjort sitt dyrbara kall, Rikets Ständer till verkställighet åt Regeringen öfverlemna obestämda, invecklade och omogna beslut, svåra att rätt uppfatta, samt innefattande, så att säga, en snara för dem, hvilka, enligt Grundlagen, äro pligtige att noga tillse, att alla Regeringsärender klart utredas, innan de hos Konungen till pröfning och afgörande förekomma. Huru än Herr *Wærn* må förklara sitt märkliga förhållande i denna sak, qvarstår dock hos honom en åtminstone skenbar motsägelse derutinnan, att han, som, mer än någon annan på detta rum, yrkat utkräfvande af en vidsträckt ansvarighet å Konungens nuvarande Rådgifvare, det oaktadt, nu ifrar, för att kunna offentligen skänka dem det mest oinskränkta förtroende. Då saken oväldigt pröfvas, inses lätt giltigheten af berörde anmärkning. Det synes i sanning särdeles besynnerligt, att Rikets Ständer, i besittning af makt att ställa Konungens Rådgifvare till ansvar för felaktiga Regeringsåtgärder, skola uppmanas att förbise det, som bör utgöra vilkor för pröfning af nämnde rättighet. Det förekommer otroligt, att Representanter med urskiljning och god vilja skola genom obetänksamma förfoganden och förhastade beslut lyckas förmå Riksens Ständer till åtgärder, hvilka omöjligt kunna annat, än blifva föremål för det missförstånd, hvartill olika tydningar föranleda. — Bland de talare, hvilka på förmiddagen yttrade sig, har Herr *Bosæus* lemnat åtskilliga sakuppgifter, som det alltid måste ligga Stats-Utskottet till last, att icke hafva framhållit. Inom Utskottet begärde jag, ehuru förgäfves, utredning, i afseende på möjligheten af en utvidgad sjöfart på sjön Hjelmaren och på Hjelmarecanal. Herr *Bosæus* har nu bibringat upplysning om de olägenheter, hvarför sjöfarten i nämnde farvatten, i afseende till desammas grundhet, är utsatt. Denna upplysning, hvilken synes mig ganska nöjaktig, lägger i öppen dag en väsendtlig brist hos Stats-Utskottet, som det ålegat att utveckla alla sakförhållanden, då Utskottet till Ständerna ingått med ett Betänkande, för hvilket man,

oblygt nog, fordrar, att detsamma skall genast kunna antagas. Herr *Bosæus* har jemväl i ett annat hänseende lemnat ytterligare bevis på ofullständigheten i Utskottets framställningar. Han har nemligen erinrat om sträckningen af Strömsholms canal och densammas inverkan på den ifrågaställde jernvägslinien, och han har vidare fästat uppmärksamheten på den nya communicationen mellan berörde canal och Norbergs grufvor, som är under beredning. Allt detta hade inom Utskottet förtjent att tagas i noga öfvervägande och icke först här komma under öfverläggning. Det förekommer alldeles icke otroligt, att den nu ifrågavarande jernbanan emellan Mälaren och Wenern är ett ämne att bereda framgång åt Herr *Bosæi* förslag att gifva Strömsholms canal sträckning åt Köping. Herr *Bosæus* har vid denna Riksdag härutinnan afgifvit en formlig motion, och ehuru densamma nu fallit, torde dock frågan vara vid en annan Riksdag å nyo i beredskap. Men att tala ärligt och öppet, tillhör icke befordringsmedlen för Herr *Wærns* motion. Stats-Utskottet har visserligen, åtminstone från min sida, icke saknat påminnelser om dess skyldighet att noga skildra förekommande omständigheter; men då, såsom här varit fallet, man i förväg lyckats bilda en majoritet, som inom trenne Stånd är viss om sin seger, har man icke räknat för rof att förtrycka äfven de mest ovedersägliga anmärkningar. Herr *Bosæus* har kallat de sistnämnde kränkande, men denna benämning återfaller på dem, som tillåtit sig att söka befrämja Herr *Wærns* motion förmedelst sina bemödanden att undertrycka den vanliga parlamentariska ordningen. Herr *Berger* har framställt åtskilliga anmärkningar emot de af Friherre *Palmstjerna* uppgjorda calculer. Jag vågar tillstyrka Herr *Berger* att taga samma calculer i närmare öfvervägande. Intill dess sådant skett, torde den värde ledamoten icke böra bestämdt förkasta Friherre *Palmstjernas* beräkningar. Herr *Indebetou* yttrade på förmiddagen något, som i allmänhet kan vara riktigt, fastän det icke eger någon tillämpning uti förevarande fall, och följaktligen icke bort åberopas. Han ansåg nemligen, att alltför mycket reglementerande från Ständernas sida vore skadligt. Denna mening, betraktad såsom allmän sats, erkänner jag gerna, enär det ofta visat sig, att ett minutiöst ordnande ofta medfört verkningar, alldeles motsatta dem, som varit åsyftade. Men icke må man derföre godkänna en sådan dubbelhet, en sådan tvätydighet, en sådan otydlighet, som Stats-Utskottet låtit blifva utmärkande drag i förevarande Utlåtande.

Med hänsyn till det ovanliga sätt, på hvilket frågan gestaltar sig, hade ett annat beteende på Utskottets sida med fog kunnat förväntas. Herr *Rinman* har haft ett yttrande, hvilket han sannolikt icke, vid närmare eftersinnande, torde vilja vidblifva. Han medgaf nemligen, att Stats-Utskottets ifrågavarande förslag icke tillkommit i grundlagsenlig ordning, men påstod icke desto mindre, att, med afseende å sjelfva sakens vigt och omfattning, icke borde fästas vidare afseende å grundlagsenliga hinder. Att man åberopat underlåtet iakttagande af formerna, såsom skäl att ajournera saken, har Herr *Rinman* gifvit namn af advocatorisk klyftighet, och, med sådan öfvertygelse, har han funnit sig befogad att bifalla Utlåtandet. Herr *Wærns* motion må i och för sig sjelf vara huru välgörande, huru ändamålsenlig, som helst, så bör man dock icke, på sätt jag redan antydt, för framgången af densamma förtrampa Riksdags-Ordningen. Derföre sträfvar man dock, och man går i sitt anletes svett långt öfver tillbörliga gränser. Emedlertid torde man få antaga, att den värde talaren icke vill på fullt alfvar förfäkta riktigheten af den honom undsluppna argumentationen. — Bland de talare, hvilka icke varit särdeles lyckliga vid anställandet af jemnförelser, må i främsta rummet nämnas Herr *Hörnstein*. Han har nemligen försökt att uppdraga en jemnförelse emellan behandlingen af denna fråga med den om Wermlands Fältjägare-Regemente. Olikheten mellan dessa bägge ärender är dock lika stor, som skillnaden emellan natt och dag. Vid behandlingen af frågan om berörde Regemente afsågs ingenting annat för närvarande, än att flytta Regementets statsanslag från en hufvudtitel till en annan. Himlen vete för öfrigt, huru Herr *Hörnstein* kunnat göra sig skyldig till den blunder, som han här producerat, då han nemligen sagt, att frågan om Wermlands Fältjägare-Regemente icke varit i behörig ordning motionerad. Den var dock formligen inbegripen i den af Herr *Stjernsvärd* ingifna, behörigen remitterade motionen, angående landtförsvarets omorganisation. En talare, Herr *Brinck*, har råkat i svårt dilemma emellan de bägge stridande partierne, då han väl förordande Utskottets förslag, ändock, ehuru med tviflande stämma, begärt proposition på återremiss. För min del, anser jag det ej löna mödan för majoriteten eller minoriteten att slitas om denna värde ledamot. Minoriteten kan alltför gerna afstå alla sina anspråk på honom, väl vetande, att han, i alla fall, icke i verkligheten är för densamma att räkna

uppå. Men det är illa, att man i förväg så obetingadt fattar sin föresats att understödja dagens svindlande opinion, att man sedan finner sig för alla skäl otillgänglig. Då jag vid så många tillfällen legat i bitter strid med Herr *Lagergren*, är det med tillfredsställelse jag nu erkänner, att bland alla de talare, hvilka på förmiddagen yttrade sig, såsom anhängare af Utskottets förslag, har ingen uttryckt sig med mera moderation, än sistnämnde ledamot. Troligen har han också insett alla de ytterst svaga punkter, hvaraf denna fråga är besvärad; och, vid dylikt förevetande, har han, olikt många andra, funnit det icke vara med decorum rätt förenligt, att göra sina vedersakare till föremål för personliga utfall. Derför håller jag Herr *Lagergren* räkning. Men då han ansett sig böra framhålla åtskilliga oformligheter i Utskottets förslag och på ett, som mig synes, klart och öfvertygande sätt bevisat det möta hinder att nu inlåta sig på det ifrågavarande jernvägsföretaget, äfvensom bristfälligheten i de bestämmelser, Utskottet föreslagit, kan jag, för min del, icke gilla, att han gör så mycken effort, för att bringa frågan nu genast till afgörande. Hvad skulle det väl i det stora hela betyda, om saken ännu någon tid komme att uppskjutas? Låtom oss kasta en blick på de olägenheter, som häraf skulle kunna uppstå. De inskränka sig endast dertill, att den person, hvilken uppoffrat sina mödor, för att hos oss införa jernvägar, skulle finna sig för tillfället desappointerad. För att kröna hans företag med framgång, bör den allmänna moralen icke sitta emellan. En Stats anseende och fördel böra icke uppoffras, för att gagna individen. Ser man på Statens vinst af Riksdagsärendernes lugna, mogna och säkra pröfning, så drager man ej ett ögonblick i betänkande att ogilla hela det Riksdagsspel, som bär stämpel af intriguen. Engelsmannen George Burges gjorda anbud har Stats-Utskottet icke antagit. Stats-Utskottet har deremot grundat sitt tillstyrkande på ett löst handbref från ett Engelskt handelshus. Anstår det väl Rikets Ständer att fästa sig vid lösa uppgifter? Anstår det Borgare-Ståndet att förneka den kännedom om mercantila förhållanden, som hos mången inom detta Stånd måste kunna förutsättas? Saknas andra capitalister, hugade att speculera på ett företag, sådant som detta? Penninge-intresse finnes öfverallt, och vi hafva ingen anledning betvifla, att ju anbud framdeles skola framställas möjligen på ännu bättre vilkor, än de nu erbjudna. Således synes det påtagligt, att bevekelsegrunden, hvarför man nu så mycket inquieterar Ständerna,

icke är annat, än befordrande af någon individuel fördel. Att Staten icke kan undvika förlust af en brådska, som utesluter möjlighet af nödiga försigtighetsmått, derom kan man vara förvissad. Huru mycket än jernvägsanläggningar i allmänhet må bidraga till näringars och industriens förkofran, bör man likväl icke förbise, huru väsendtligt det är att kunna skydda våra Riksdagar från statsstreck, så att de, ostörda af dylika förhållanden, icke må lida ingrepp af intriguens förderfliga verkningar. Att på afvägar söka genomföra en sak, vore den än aldrig så gagnelig, måste alltid verka missgynnande på den politiska moral, hvilken endast kan uppehållas genom samvetsgrannt iakttagande af rättskaffenhet och pligtkänsla. Den söndring, som nödvändigt måste uppkomma inom representationen genom det politiska taskspeleriet, förorsakar djupa sår, hvilka icke hastigt läkas. Ehuru otacksamt det sannolikt är, att i detta ämne tillägga några varnande ord, har jag dock ansett mig böra fästa uppmärksamheten på här förekommande tänkvärda omständigheter, hvilka inom Stats-Utskottet förgäfves blifvit framhållna. Denna debatt synes mig vara det parlamentariska afskedet oss emellan för denna Riksdag, och den kan i sin mån bidraga att förklara Borgare-Ståndets besynnerliga företeelser vid flera märkligare tillfällen. Nog långt har man sträckt sina prétentioner, då man fordrat, att jag nu icke skulle med ett ord nämna det redan förkastade förslaget till Gefle-Fahlu-jernbanan. Herr *Wedberg* har erinrat, att Stats-Utskottets Utlåtande, rörande sistnämnde bana, afgafs i Julii månad. Man hade då bort kunna förvänta, att Utskottet icke skulle i Augusti hafva glömt, hvad det i nästföregående månad ansett sig tillständigt yttra för Rikets Ständer. Om Utskottet haft det i minne, så hade man af Utskottets aktning för consequence, oväld och rättvisa kunnat få emotse ett annat Utlåtande, än det oss nu förelagda. Beklagligt vore det, om man nödgas antaga, att enskildt missnöje med en eller annan Riksdagsledamot gifvit anledning till den missgynnande utgång, som förslaget om Gefle-Fahlu-banan fått röna. Hämnd och partiskhet göra städse ett obehagligt intryck. Enskild missbelåtenhet bör aldrig tolereras vid behandling af allmänna angelägenheter. Derföre synes mig ock, att åtskillige ledamöter inom detta Stånd gått nog långt utöfver sin befogenhet, då de framställt mitt deltagande i petitionen om Gefle-Fahlu-banan utgöra hinder för mig att yttra mig i det nu förhanden varande ämne. Dessa anspråk anser jag vara allt-

för öfverdrifna och utmärka en benägenhet för partisinne, som aldrig bör exsistera. Hufvudfrågan är, jag upprepar det ännu en gång, icke om Köping-Hult-banans mer eller mindre gagn och stora nödvändighet, utan endast om det är rimligt och förlåtligt, att vid denna Riksdag, trots alla hinder emot frågans grundlagsenliga upptagande, låta densamma, kosta hvad det vill, framdrifvas till Herr *Wærns* föresatta mål. Det är ett stort politiskt misstag, att på sådan väg bereda sina afsigter framgång, och då jag alltid varit angelägen att skydda den ordning, som allena kan betrygga Riksdagarne för egenmägtiga företag, med oklar och tvätydig syftning, hoppas jag, att det må ursäktas mig att hafva nog länge tagit tiden i anspråk, helst det i alla fall icke varit möjligt att med tillräcklig omfattning upptaga alla de omständigheter, hvilka här blifvit af motionairens anhängare frambragta, i akt och mening att öfver Herr *Wærns* förslag och dermed förknippade bearbetningar sprida ett förvillande och missledande sken.

Herr *Ekholm:* Så många och vigtiga anmärkningar hafva här blifvit gjorda, att den besinningstid, som för denna frågas bedömande eljest varit nödvändig, nu är ännu mera af behofvet påkallad. Jag beklagar lifligt, att frågans framgång blifvit satt i sammanhang med Riksdagens varaktighet. När så emedlertid skett, bör en och hvar, som icke är tillfreds med de af Utskottet anförda skäl, och ej eller anser saken tillräckligen utredd, icke frukta den förlängning af Riksdagen, som, för vinnande af närmare utredning, kan ifrågakomma. Jag vill ej ånyo upprepa de många anmärkningar, hvilka här blifvit framställda. Nödvändigt är emedlertid, att det närmare utredes, huruvida denna bana bör företrädesvis framför andra behjertas, och om det kan vara lämpligt att, på ett förhastadt sätt, komma till det mål, som man åsyftar. Man skall såmedelst måhända skada det ändamål, till hvilket man sträfvar; ty, om, efter den ifrågasatta jernbanans anläggande, erfarenheten skulle ådagalägga, att inkomsterna af densamma föga öfverskjuta kostnaderna för banans underhåll, m. m., blefvo otvifvelaktigt capitalister och andre personer afskräckte från att deltaga i dylika företag. För öfrigt, och då jag ej tilltror mig kunna anföra några nya skäl, hvilka skulle rubba opinionen hos dem, som i denna fråga redan yttrat sig, vill jag blott, såsom en särskild anledning till återremiss, som jag förmodar komma att beviljas, fästa Ståndets uppmärksamhet derpå, huruvida det icke vore fördelaktigare, att antaga det första, än det andra alternativet; ty den skänk af en efter 40 år sannolikt utnött bana, som Staten i sednare fallet skulle erhålla, blefve af obetydligt, om ens af något värde. Besinnar man tillika de framsteg i communicationsväg, som på fyratio år komma att ega rum, så kan det lätteligen inträffa, att denna bana gerna derförinnan abandonneras. Således, och då jag, för min del, icke tror, att banan kommer att gifva någon betydlig vinst, anser jag en afprutning af 15 år utaf de föreslagna 40, under hvilka Staten garanterat 5 procent å anläggningskostnaden, lemna en besparing, värd att considereras. Ehuru måhända föga hopp finnes, att min uttalade åsigt skall tillvinna sig något bifall, anhåller jag dock om proposition på återremiss.

Herr *Schwan:* Då Herr *Petré* denna eftermiddag tagit sig friheten lexa upp alla de talare, som vågat hysa olika tankar med honom, och detta, enligt min åsigt, på ett sätt af likaså oparlamentarisk, som sårande beskaffenhet, anser jag det vara både min pligt och min rättighet, att häremot nedlägga min protest uti dagens Protocoll; helst denna gång tadlet icke träffat mig, utan äldre Riksdagsmän. Minst hade jag väntat af denne talare, att han, utaf mauvaise humeur öfver att se sig sviken af den vanliga majoriteten, som han med envåldsspira så länge styrt, skulle illa och så oförtjent tilltyga gamla trosförvandter. När tadlet riktades, som någon gång förr timat inom detta Stånd, emot mig samt yngre och oerfarnare kamrater, lät jag det obesvaradt passera; men nu har jag ansett min skyldighet vara, att på detta vis protestera emot hvad jag anser vara nära nog ett missbruk af yttranderätten.

Hvad sjelfva saken angår, skulle jag önskat, att de personer, som gjort anbudet, hade presenterat mera både juridisk och moralisk säkerhet. Man säger väl, att bakom dem stå Engelsmän med capitaler; men, vore det äfven sjelfvaste Rothschild, innebure detta dock ingen juridisk garantie, då han ej lyder under Svensk lag. Endast med Svensk undersåte och här i landet bosatt anser jag Regering och Ständer kunna och böra contrahera en affaire, der så stora penningebelopp ifrågakomma, som för den nu ifrågavarande jernvägen. Med all den aktning för och det enskilda förtroende jag hyser till Herr Grefve *von Rosen*, vill jag dock i detta Protocoll hafva antecknadt, att det är fara värdt, att det nu går med anbuden likasom förra gången, så att, oaktadt anbuden antagas i sin helhet, ändå intet jernvägsbolag kommer

till stånd, än mindre sjelfva jernvägen. Måtte jag få orätt i denna min förmodan! — ingen kan önska det högre, än jag sjelf.

Man har sagt, att gamla jernvägsbolaget ännu skulle existera. Jag är af alldeles motsatt tanka, emedan *Kongl. Maj:ts nådiga Privilegium för Kongl. Svenska och Engelska actie-bolaget för jernvägen emellan Örebro och Hult, gifvet Stockholms slott den 28 December 1848*, uti Art. 2 § 6 tydligen föreskrifver: det bolaget skall upplösas, derest icke inom den tid, Directionen ansett lämplig, minst 20,000 actier blifvit tecknade med derå inbetaldte 120,000 R:dr B:co. Kändt är, att endast 840 actier blifvit tecknade, hvartill kommer, att endast för 104 st. den förste inbetalningen blifvit gjord; hvarföre också Directionen sjelf, sin pligt likmätigt, genom underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t förklarat bolaget upplöst, ehuru, genom särskilda omständigheter, endast 2:ne af Directionens ledamöter beslutet undertecknat. Härtill kommer, att 3 § i ofvannämnde nådiga Privilegium föreskrifver: att alla arbetena för jernvägsanläggningen, sträckande sig från Skebäcks lastageplats vid Hjelmaren till Hults lastageplats vid Wenern, skulle vara fulländade sednast inom 1853 års slut; och då sådant numera är en ren omöjlighet verkställa, anser jag det gamla bolaget upplöst, så de facto, som de jure.

Jag tillstår uppriktigt, att, om det varit fråga om att anlägga en jernväg mellan Hult och Örebro, hade jag icke ämnat dertill lemna min röst; men, sedan densamma blifvit utsträckt till Köping, förordar jag berörde jernväg; icke derföre, att jag anser den ifrågasatta localen såsom den lämpligaste för den första jernvägens anläggande inom Sverige, men emedan jag hoppas, att en utsträckning deraf, så väl emot norr, som söder, sedermera skall följa. Jag tror, att mången, i likhet med mig, då fråga först uppstod om jernvägsanläggning, med Hult till den ena ändpunkten, hade mycket besvär, att på chartan leda reda på denna plats. Men hvem vet om ej här kan inträffa, hvad som ofta händer, nemligen — af små orsaker, stora resultater?

Man har här börjat frukta, att, om jernvägen utsträckes till Köping, skulle Stockholms jernhandel deraf taga dödsknäcken. Äfven häruti är jag af alldeles motsatt tanka, emedan det för Svenska jernexporten i allmänhet måste blifva en oskattbar fördel, om, genom en ökad tillförsel af jern, Götheborgs jernvåg blefve sorterad för verldsmarknaden, likasom

vår här uti Stockholm; ty endast det ofullkomliga sortamentet på Götheborgs våg — ja — omöjligheten att der, äfven till oskäligt höga priser, complettera med extra och finare dimensioner, tillskrifver jag det fluctuerande uti Götheborgs vågpriser och det onaturliga förhållande, som beklagligen ofta nog inträffar, att Götheborg emellanåt nödgas exportera till till och med lägre priser, än Stockholm, då, med afseende på Götheborgs läge, dess under nära nog hela året öppna sjöfart, lägre frakter, lägre assurance-præmier och 12 sk. Banco per skeppund besparad Sundsk tull, stångjern der borde gälla circa 1 R:dr Banco mera per skeppund, än i Stockholm.

Ehuru bruksegare nära intill Köping, anser jag mig aldrig, under vanliga förhållanden, kunna erhålla någon direct nytta af sagde jernbana, emedan frakten från Köping till Stockholm för 1 skeppund stångjern endast är 12 sk. Banco. Enligt en af Herr Grefve *von Rosen* uppgjord beräkning, som igenfinnes pag. 41 uti en af honom år 1848 utgifven brochure, är forlönen på blifvande jernvägen för 1 skeppund beräknad till 4 sk. Banco per mil, hvilket är nära nog, hvad der i orten landväga-transporterna i allmänhet kosta. Följande är den beräkning jag för mig uppgjort:

Frakt på jernvägen från Köping till Hult, 15 mil, à 4 sk. per mil	B:co R:dr	1:	12.
Omkostnader i Hult	» »	—	6.
Trollhätte canal-afgift, Wenersborgs stads andel, m. m.	» »	—	10.
Frakt från Hult till Götheborg	» »	—	16.
Summa	B:co R:dr	1:	44.
afdrages härifrån frakten från Köping till Stockholm, som ofvan nämndt är . . .	» »	—	12.

återstår dock en ökad kostnad af Banco R:dr 1: 32, som jernets försändande directe från Köping på Götheborg skulle medföra, hvilket under vanliga conjuncturer aldrig denna vara kan bära. Visserligen inträffar ett annat förhållande för de bruk, hvilka ligga närmare till Hult; och vore det i sanning önskeligt, om de kunde finna för sig fördelaktigt att ställa sin försäljning på Götheborg. Stockholm får ändå alltid sitt behöfliga qvantum jern.

Deremot bör man kunna hoppas på, att Wermland genom jernvägen skulle kunna erhålla en ökad och lättad tillförsel af malm och tackjern från Nerikes rika grufvefält och hyttor; och blefve ej utaf jernvägen forlönerna nedsatta,

skulle dock densamma kunna bidraga till att förhindra ett ytterligare uppjagande af de redan alltför höga forlönerna, hvilket annars oundvikligen måste inträffa, till följe af den ständigt stigande jernproductionen. Svårt blifver i alla fall för jernvägs-bolaget att täfla med förbonden vid forsling af tyngre varor, hvilkas handterande på jernvägs-stationerna medförer så dryga kostnader, och som dertill fordra så stort utrymme.

De, som nu fara längs den sträckning, der jernbanan skall gå fram, blifva då i stället formän till och ifrån jernvägs-stationerna, och dessa lättade communications- och transport-medel framkalla åter en ständigt stigande production; så att, om hos något Riks-Stånd förslaget borde kunna påräkna ifriga förespråkare, skulle det vara hos hedervärda Ståndet.

Näst vårt hårda klimat, äro transporterna, för all industrie och rörelse, det svårast vi hafva att kämpa emot. Hvem vågade väl för 25 år sedan tro på möjligheten för, som det alltid heter, vårt fattiga Sverige, att frambringa alla de prydliga ångfartyg, som nu korsa hvarandra i alla rigtningar? Dessa kunna knappt röra sig sex månader om året, och bära sig dock i allmänhet väl; hvarföre skulle jernvägar ruinera oss — de kunna dock här, likasom öfverallt, gå hela året om. Man anför häremot våra vintrar, våra snöfall, m. m. Climatet i Ryssland är väl oblidare, än vårt, och likväl är vid S:t Petersburg en mindre jernväg i full gång sedan mer, än 10 år; och, just på grund af vunnen erfarenhet, bygges nu som bäst och blifver väl snart färdig till begagnande den stora jernbanan mellan S:t Petersburg och Moskwa. — Om äfven snö och köld skulle afbryta farten för en eller annan dag, så blifver detta ingenting värre, än hvad som ofta nog inträffar på våra vägar. Att uppgöra några beräkningar för en blifvande trafik på den tillämnade jernvägen, fruktar jag öfvergår hvarje enskilds förmåga. Äfven de mest sangviniska förhoppningar kunna irra sig, ty andra länders erfarenhet har visat en oftast tiodubblad rörelse. Hvem erinrar sig ej, huru man i England förespådde, att hästar skulle falla till vanvärde, fodervexter blifva utan all afsättning, landtbrukets oerhörda lidande, i följd deraf, m. m. dylikt? Dock har motsatsen inträffat, så väl i England, som på Continenten, just derföre, att, för trafiken till och från jernvägarne, behöfves nu mångdubbelt antal hästar emot förr; hvarå, såsom bevis, citeras jernvägen mellan Paris och

Brüssel, der dagliga behofvet af hästar stigit, enligt uppgjorda beräkningar, såsom från 1 till 20.

En talare har anfört, att vi här saknade så fullständiga calculer, som de, hvilka blifvit framlagda för den tilltänkta jernvägen mellan Fahlun och Gefle. Med all aktning för dessa calculer, saknas ej eller dylika för denna jernväg, ehuru endast omfattande en bana emellan Hult och Örebro. De återfinnas i den af mig här ofvan citerade brochuren, som Herr Grefve *von Rosen* utgaf år 1848. Äro dessa att bygga på, så måste de lemna ett så mycket bättre resultat, när jernvägen utsträckes till Köping, och bildar en direct föreningslänk mellan Mälaren och Wenern.

Emedlertid medgifver jag gerna, att frågan är af den aldra största vigt, och beklagar, att densamma förekommit i Riksdagens sista timma. Outredd kom den till Ständerna, — outredd blifver den expedierad till Regeringen, hvars Ledamöter beklagligen också i denna riksvigtiga angelägenhet synas vilja spela en helt och hållet passiv rôle, som åter bevisar, hvilka tuppfjät vi på 40 år gjort på den constitutionela banan.

Med min röst hade jag helst biträdt en återremiss; men den vore nu detsamma, som ett afslag. Vid contractets uppgörande med det blifvande Bolaget kan, då all erfarenhet saknas, aldrig nog försigtighet iakttagas. År 1847 uppehöll jag mig en längre tid i Frankrike, för att, i min ringa mån, bidraga till afslutande af en handelstractat. Uti dessa mina bemödanden misslyckades jag complett, som hvar man vet: men som jag, i parenthes sagdt, utan allt slags bidrag, sjelf bestridde mina dryga resekostnader, torde dervid vara föga att anmärka. Dock hade jag tillfälle iakttaga, hvad jernvägarne vidkommer, ett och annat intressant nog, åtminstone för mig sjelf.

Vid contractets uppgörande med en af de jernbanor, som lemna ett af de mest tillfredsställande resultaterna, hade, frivilligt eller ofrivilligt, postföringen blifvit aldeles uteglömd. Bolaget framställde också prétentioner, till den grad ohemula, att fråga var, låta posten fortfarande gå den vanliga vägen; men allmänna opinionen uttalade sig så högt emot detta Bolagets förfarande, att detsamma slutligen nödgades antaga någorlunda billiga vilkor.

Likasom Staten, på de med Statsbidrag byggda canalerna, förbehållit sig fria transporter af troupper, fartyg, effecter, m. m., bör samma förord äfven för jernvägarne ej

uteglömmas. Desslikes böra ej eller telegrapherna förbises, helst banan beklagligen nog är föreslagen till endast enkel.

Postens förande på jernvägarne kommer att medföra befrielse från det tunga, och hvarje dag tyngre blifvande onus, som post-hemmanen nu få vidkännas. Emot att dessa befrias från postens forsling, kunna de äfven med skäl åläggas en deremot svarande skatt till Staten, hvilken med tiden skall bilda en ej så obetydlig stats-intrad.

Ångbåtarne hafva redan haft det goda med sig, att resande lärt sig passa på. I fordna dagar hörde det till goda tonen: sadla bittida och rida sent. Det skulle väl småningom aldeles försvinna, detta öfvermod, eller den tanklöshet, som tillät sig låta den arma bonden vänta timmar ut och timmar in, ofta nog skälfvande af köld och hunger, med sina redan förut utsvultna dragare. Ångbåtar och jernvägar skola lära oss ordning och skick, — deras begagnande öfvertyga oss alla derom, att med det dyrbaraste vi äga, nemligen tiden, hushålla vi som aldra sämst. Utgående från dessa åsigter, känner jag inga uppoffringar nog stora, för att vi också slutelligen må tillegna oss lättade communicationer, hvarförutan vi i tidernas längd ej kunna bestå, hvarken i fred eller krig.

Herr *Bergman:* Vid förra Riksdagen understödde jag frågan om en jernvägs anläggande. Jag trodde, att den ränta, som man då garanterade, skulle vara tillräcklig, att tillvägabringa en jernväg. Så har emedlertid ej skett. Jag understödjer derföre ock nu det förslag, som Stats-Utskottet framlagt. En stor förbättring af vilkoren ligger deruti, att tiden, under hvilken Staten garanterat ränta, blifvit utsträckt till 40 år. Efter de upplysningar, hvilka Herr *Bosæus* medelat, har jag blifvit ännu mer öfvertygad om nyttan af den ifrågavarande jernvägen. Visserligen vill jag ej bestrida, att något mindre formfel kan af Utskottet vara begånget vid detta ärendes behandling, äfvensom att en fullständigare utredning hade varit att önska; men, för min del, anser jag det vara klokare handladt, att nu afgöra frågan, än uppskjuta densamma. Man bör begagna conjuncturerna och anskaffa capitaler, medan penningemarknaden är öppen. Den förändras ofta och hastigt; mången gång utan att man kan förklara orsaken dertill. Således anser jag tiden vara inne att anlägga jernvägar och lemnar mitt bifall till förevarande Utlåtande.

Herr *Björk:* Under denna discussion har det nogsamt visat sig, hurusom man erkännt vigten af ett lands materiela

utveckling, och hvilken hög plats jernvägarne, såsom befordringsmedel dertill, intaga. Denna sanning bekräftas ock af alla tiders erfarenhet. Exempel härpå kunna hämtas från så väl Frankrike och England, som från Norra America, jemte andra länder. Man har påstått, att jernvägar här i landet icke skulle komma att medföra samma resultater, som annorstädes. För min del, är jag af motsatt tanke, helst jag anser, att samma orsak måste föranleda samma verkan. Att nu ingå i någon bevisning om den allmänna nytta, jernvägar medföra, är icke behöfligt, helst jag är öfvertygad, att densamma redan är utaf en och hvar insedd. Likväl anhåller jag att få fästa Ståndets uppmärksamhet derpå, att, ju tyngre de varor äro, hvilka böra fortskaffas, ju större är behofvet af lättade transporter för desamma. Samma är förhållandet med nödvändighetsvaror och de varor, som blott kunna produceras på vissa trakter, så att productionens storlek är beroende på möjligheten att kunna transportera dem till försäljningsorten. Då nu de varor, hvilka här i landet transporteras, till största delen äro tunga, är det ock af väsendtligare vigt här, än annorstädes, att underlätta transporten. Om det är en sanning, att det allmänna välståndet tillväxt i länder, der jernvägar blifvit anlaggda, skulle de otvifvelaktigt komma att äfven här medföra stora fördelar. En annan verkan af jernvägar, än den materiela, är den derigenom lättade communicationen emellan menniskor, och denna verkan är den väsendtligaste. Derigenom sprida sig idéerna och national-andan upplifvas, den säkraste garantie emot utländskt och inländskt förtryck. Just för de obemedlade, hvilka nu ej kunna ombyta vistelseort, äro jernvägar af stor vigt och medföra för dem väsendtliga fördelar. För de bemedlade är vinsten af jernvägar, att hastigt kunna fortskaffa sig; för de obemedlade åter möjligheten att förändra vistelseort, och sålunda komma i tillfälle att utbyta åsigter och blifva delaktige af det allmänna vetandet. Denna omständighet har dock nog litet kommit i betraktande. I sak vill jag icke vara vidlyftigare, ehuru mycket ännu kunde vara att tillägga. I anledning åter af de invändningar, som blifvit framställda emot formen för detta ärendes behandling, och de anspelningar, man gjort på behofvet af en närmare utredning om denna banas fördelaktighet framför andra, äfvensom att ett bifall till förevarande Betänkande skulle utvisa alltför stort förtroende för Regeringen, vill jag yttra några ord. Hvad nu formen angår, kan jag, för min del,

icke finna, att någon grundlagsvidrighet blifvit begången vid detta ärendes behandling. Regeringen framlade vid förlidne Riksdag en plan, angående anläggning af en jernväg emellan Stockholm och Götheborg, hvaraf vägen emellan Hult och Köping endast är en del. Vid sådant förhållande kan jag ej inse, att den nu föreslagna utsträckningen af jernvägen emellan Hult och Örebro till Köping utgör någon afvikelse från berörda plan. Det är samma fråga, ehuru under en annan form. Jernvägens föreslagna utsträckning åsyftar endast att bereda en större fördel af densamma. Hela felet ligger deruti, att man talat om en jernväg emellan Örebro och Hult, i stället för att tala om en jernbana emellan Stockholm och Götheborg. Hvad åter angår den ifrågasatta ytterligare utredningen af ärendet, så synes man dermed afse att få utrönt, huruvida jernvägen kan komma att bära sig i den sträckning, som af Utskottet blifvit föreslagen, och om denna väg skall medföra de största industriela fördelar. Jag fäster icke synnerlig vigt dervid, att vägen bär sig eller ej. Det må vara nog att veta, huru långt Statens ansvarighet i och för densamma skall sträcka sig. Då det är fråga om, hvilka fördelar, som af jernvägen må kunna väntas, bör man blott se till, huruvida desamma motsvara alla de uppoffringar, som i och för nämnde väg ifrågakomma. Jag medgifver gerna, att en fullständig utredning af alla med denna jernvägsanläggning sammanhängande förhållanden vore önskvärd; men då denna väg blifvit föreslagen att gå genom landet, och tillika sammanbinder dess båda hälfter, förtjenar denna omständighet synnerlig uppmärksamhet. Dessutom är det ännu ej ådagalagdt, att en bana, annorstädes anlagd, skulle bära sig bättre, än denna. För bedömande deraf bör man följa andra länders exempel. Hvilka beräkningar man än må uppgöra, angående rörelsens tillväxt å den tillämnade banan, blifva dessa alltid hypothetiska och ovissa. Då banan emedlertid vidrör industriidkande orter, hoppas jag, att densamma skall bära sig, helst en betydlig persontrafik torde vara att påräkna. Att ett bifall till Utskottets Utlåtande skulle innefatta ett förtroende för Regeringen, kan jag icke inse, ehuru det varit önskligt, om Stats-Utskottet velat ingå i närmare detailbestämmelser. Uti den af Regeringen år 1843 utfärdade Resolution finnas intagna många vilkor och föreskrifter, hvilka, vid meddelandet af en ny Resolution, böra tjena Regeringen till ledning. Dessutom finnas många böcker, i utlandet utgifna, angående dylika ämnen, hvarigenom en hvar, som sådant åstundar, lätteligen kan förvärfva sig kännedom derutinnan. Under sådana förhållanden innebär, efter mitt förmenande, ett bifall till Utskottets Utlåtande ej synnerligt förtroende för Regeringen. Huruvida Regeringen må ega att meddela andra vilkor, än dem Rikets Ständer föreskrifvit, synes tvifvelaktigt. För min del, skulle jag dock tro, att de böra lända Regeringen till ledning. Jag anhåller om proposition på bifall.

Herr *Sundler:* Jag hade visserligen ämnat att besvara åtskilliga yttranden och deribland Herr vice Talmannens; men då discussionen redan blifvit öfver höfvan uttänjd, vill jag inskränka mig till att anhålla om proposition på bifall.

Herr *Sundblad:* Sedan nu så många, mig öfverlägsna talare redan utvecklat de skäl, hvilka äfven jag önskat få afgifva, afstår jag derifrån, för att icke uppehålla discussionen, utan vill nu endast anmäla till Protocollet, att jag godkänner Utskottets Betänkande och anhåller om proposition på bifall.

Herr *Billström:* Ehuru jag är öfvertygad om angelägenheten att följa med sin tid, och sätta sig i besittning af de medel, som tjena till att höja industrien och lifva näringarne, kan jag dock icke lemna mitt bifall till Utskottets tillstyrkan i denna fråga. Jag kan det icke dels derföre, att den form, som Grundlagen utstakat för ärenders behandling, icke blifvit i denna fråga af Utskottet iakttagen, dels derföre, att en utredning, som sakens vigt kräfver, saknas, dels ock derföre, att en fullständig och allmän plan för jernvägar i Riket icke blifvit framlagd, men hvarigenom man kommit i tillfälle att bedöma, i hvilken del af landet jernvägar kunnat med bästa hopp om framgång anläggas. Slutligen har jag ej heller kunnat gilla Utskottets tillstyrkan att till den andra Statsmakten öfverlemna flera vigtiga bestämmelser, som Stats-Utskottet förmodligen icke hunnit att uppgöra, men hvilka äro af väsendtlig beskaffenhet. Att sålunda kasta hela saken slumpvis i Regeringens händer, vore alltför inconsequent handladt, då någon ändring i conseilen icke egt rum, sedan Borgare-Ståndet uttalat det mest ampla misstroende-votum emot densamma. På dessa skäl begär jag proposition på afslag, och, för att ej onyttigt upptaga tiden, åberopar jag, hvad med mig likatänkande talare yttrat.

Herr *Winge:* Det är en allmänt erkänd sats, att befordrande af communicationsanstalter ökar ett lands välmåga. Af detta skäl tillstyrker jag ock anläggning af en jernväg emellan Örebro och Hult. Några anmärkningar emot Ut-

skottets Utlåtande kunna dock med allt fog framläggas. Så t. ex. stadgas i andra punkten af de föreslagna vilkoren, »att Bolaget skall ega sitt säte i Sverige och kommer att i alla rättsförhållanden, som kunna uppstå emellan detsamma och Svenska kronan eller enskilde Svenske medborgare, lyda under Svensk domstol och vara underkastad Svensk lag». Jag hade önskat, att deruti intagits en bestämmelse, enligt hvilken Svenska arbetare skulle vid jernvägsbyggnaden användas. Det kan i annat fall inträffa, att man begagnar arbetare från främmande länder. Vidare hade Stats-Utskottet bort uttala, hvarifrån penningar till den blifvande räntebetalningen skola tagas, eller om det skall tillhöra nästkommande Ständer att derom förfoga. Mig synes, såsom hade Utskottet bort framlägga ett förslag i detta hänseende, och yttra sig, huruvida medel till denna räntebetalning böra tagas af Bankens räntevinst, eller anskaffas genom allmän debitering. Då de flesta talare medgifvit, att mycket återstår, i afseende å detailbestämmelserna, synes mig skäl förefinnas, att, såvida någon consequence skall iakttagas, en återremiss bör ega rum. Man har sagt, att ett bifall till förevarande Utlåtande skulle utvisa ett förtroende till Regeringen. Jag frågar då, huru Regeringen kan anses vara förtjent deraf. På dessa skäl anhåller jag om proposition på återremiss.

Herr *Hallström:* »Jag hvarken bör eller vill bestrida nyttan af jernvägsanläggningar, helst då de leda från de öfre bergstrakterna till stapelstäderna och Rikets förnämsta hamnar, der sjöcommunication icke kan åstadkommas, för att derigenom lätta utförseln af landets förnämsta export-alster, som bestå uti våra metallgrufvor, men till den nu ifrågavarande jernvägsanläggningen mellan Hult och Köping förbi bergstrakterna, som utgöra blott en ringa del af den sjöväg, som emellan Stockholm och Götheborg sammanbinder, och som för trettio år tillbaka, då Götha canal anlades, ansågs vinnas genom den så kallade Svea canals öppnande, men som nu, sedan man ledsnat vid canalgräfningar och för ombyte vill färdas stycketals öfver land, och hvilket påstås skall blifva af stor fördel, så framt Staten vill garantera fem procent för kostnaden uti fyratio år, eller sannolikt tio procent uti århundraden, och hvaraf Rikets södra och norra provincer icke ega någon annan fördel, än att deltaga uti den årliga afgiften af 160,000 Riksdalers ränta uti fyratio år, kan jag, för min del, icke lemna bifall, utan jag yrkar af-

slag på motionen och öfverlemnar till kommande Ständer att närmare granska råd och behof för detta företag.»

Herr *Pettersson* instämde med Herr *Schwan.*

Discussionen var slutad, och Herr Talmannen gjorde proposition å bifall till Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, med förbehåll för Ståndet att sedermera särskildt pröfva Herr *Lagergrens* förslag till förtydligande af 7:de punkten, momentet a., ibland de af Stats-Utskottet uppgifna vilkor.

Svarades *Ja* och *Nej*, samt begärdes votering, hvadan, och då meningarne voro skiljaktiga, i afseende på contra-propositionen, uppsattes, justerades och anslogs derom en så lydande voterings-proposition:

»Den, som vill, att contra-propositionen ställes på återremiss af Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, röstar: *Ja.*

Den, det icke vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, ställes contra-proposition på afslag å Utlåtandet.»

Omröstning anställdes med slutna sedlar, efter upprop; och sedan en voteringssedel blifvit aflagd, förseglad, befunnos de öfriga, vid hvilkas öppnande tvänne Ståndets Herrar Ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, innehålla 39 *Ja* emot 5 *Nej;* i följd hvaraf contra-propositionen ställes på återremiss af förutnämnda Utlåtande.

I hufvudsaken uppsattes, justerades och anslogs en voterings-proposition, af denna lydelse:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, med förbehåll att särskildt pröfva Herr *Lagergrens* förslag till förtydligande af 7:de punkten, momentet a., röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, återremitteras Betänkandet.»

Vid i föreskrifven ordning anställd omröstning, utföllo, sedan en voteringssedel blifvit aflagd, förseglad, rösterna med 28 *Ja* emot 16 *Nej*, hvadan Utlåtandet var bifallet, med ofvansagde förbehåll.

Derefter antogs, i afseende på vilkoren, följande, af Herr *Lagergren* föreslagna förändrade redaction af 7:de punkten, momentet litt. a., nemligen: att utan kostnad eller årlig ersättning erhålla upplåtelse af *sådan för jernvägsanläggningen erforderlig, kronan tillhörig jord, som är under Kongl. Maj:ts och kronans omedelbara disposition*, dock att, då fråga är om boställsjord eller annan åt enskild person, *med åborätt eller annorlunda*, upplåten kronojord, ersättning der-

för bör af Bolaget lemnas, i enlighet med hvad gällande expropriationslag af den 20 November 1845 derom stadgar.

Reservationer anmäldes af Herrar *Gråå*, *Hesselgren*, *Falhem*, med afseende på här skedd tolkning af 69 § Regerings-Formen, och *Halling*.

§ 4.

Föredrogos å nyo följande Utskotts-Utlåtanden, Memorial och Betänkanden:

1:o Stats-Utskottets:

№ 342, i anledning af väckt motion om låneunderstöd för stora Barnhuset i Stockholm.

Bifölls.

№ 339, med ytterligare fortsättning af förslaget till Reglemente för Riksgälds-Contoiret.

Bifölls.

Och № 343, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, № 298.

Bordlades andra gången.

Och 2:o Lag-Utskottets:

№ 59, i anledning af väckta motioner, angående dels religionsfriheten, dels ock upphäfvande af Kongl. Placatet den 12 Januarii 1726 emot olofliga sammankomster för andaktsöfningar, jemte öfriga i samma ämnen utfärdade författningar.

Bordlades andra gången.

§ 5.

Herr *Palander* begärde och erhöll fjorton dagars ledighet ifrån Riksdagsgöromålen, beräknad från den 29 dennes.

§ 6.

Upplästes och godkändes af Expeditions-Utskottet uppsatta förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 198, angående stämplade pappersafgiften,

№ 209, angående förändring i rättegångs- och arbetssättet i Hof-Rätt,

№ 210, angående præscriptionstid för liqviderande af åtskilliga, i Riksgälds-Contoirets Räkenskaper balancerade äldre skuldposter,

№ 212, angående en i Riksgälds-Contoiret innestående, Capitainen Cronstrand beviljad anslags-summa,

№ 213, angående förklaring af 21 Cap. 1 § i Rättegångs-Balken, och

№ 214, om sättet för uppsägning af solidariskt ingångna förbindelser.

Äfvensom förslag, under N:ris 31 och 33—45, till §§ i Riksdagsbeslutet gillades.

§ 7.

Bordlades följande Utskotts Utlåtanden, Memorialer och Betänkanden:

1:o Stats-Utskottets: N:ris 345, 347 och 350;

2:o Expeditions-Utskottets: N:ris 16 och 17;

3:o Lag-Utskottets: N:ris 63 och 64, samt

4:o Lag- och Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: № 39, hvartill rubrikerna införas i protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 8.

Herr *Lagergren* väckte fråga om inbjudning till Högvördiga Preste-Ståndet att instämma uti Borgare-Ståndets beslut, i anledning af Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, men denna fråga blef, på begäran af Herr *Gråå*, å bordet lagd.

§ 9.

Herr *Wærn* yttrade: Tillförlitligen underrättad derom, att i Riksgälds-Contoirets förvar öfverflödig tillgång finnes å exemplar af de flesta Riksdagshandlingar sedan år 1809, anhåller jag vördsamt hos Vällofliga Borgare-Ståndet, att genom Ståndets Canzlie få för min räkning reqvireradt ett exemplar af såväl Rikets Ständers Protocoller, som bihanget dertill, för alla de Riksdagar från och med 1809 till och med 1844, för hvilka dessa handlingar äro att tillgå.

Denna framställning bifölls.

§ 10.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver Ståndets beslut denna dag.

Plenum slutades klockan ½ 10 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 28 Augusti.

Plenum kl. ½ 12 f. m.

§ 1.

Föredrogos ånyo följande Utskotts Memorial och Utlåtanden:

1:o Stats-Utskottets:

№ 343, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandet, № 298.

Bifölls.

Och 2:o Lag-Utskottets:

№ 59, i anledning af väckta motioner, angående dels religionsfriheten, dels ock upphäfvande af Kongl. Placatet den 12 Januarii 1726 emot olofliga sammankomster för andaktsöfningar, jemte öfriga i samma ämne utfärdade författningar.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Björk:* Ehuru jag medgifver, att den motion, som ligger till grund för Utskottets behandling af frågan om religionsfriheten, synes vara affattad i nog allmänna termer och innehålla allt för litet af det bestämda och concreta, utan hvars framhållande man icke har att vänta någon fullständig behandling af ett ämne, tror jag dock, att Utskottet både kunnat och bort komma till ett annat resultat i denna vigtiga sak, om Utskottet först behandlat alla inkomna motioner i särskilda ämnen, innan Utskottet egnade sin tid åt brottmålslagen, som i allt fall af Utskottet icke blifvit bragt till Ständernas behandling. Nu måste frågan stanna vid Ständernes tillgörande, men den bör det dock icke, utan att åtföljas af det ogillande omdöme, beträffande Utskottets behandling af frågan, hvilket åtminstone jag, för min del, icke kan undgå att uttala. — Utskottet har utgått från den åsigt, att Statskyrkan bör uppehållas, i ändamål att i dess renhet upprätthålla den tro, som Svenska folket från sine fäder ärft, och att denna kyrka har skyddat vårt fädernesland från de vådor, hvartill en obegränsad religionsfrihet kan leda. Obetingadt kunna dessa satser icke erkännas. Den tro, som Svenska folket antog i utbyte mot påfveväldets mörker och förtryck, den tro, hvarföre den störste hjelte, Sverige egt, offrade sitt lif, var den idée, som ligger i protestantismen, rätt förstådd,

det vill säga just friheten att tänka och att tro, eller med andra ord Religionsfriheten. Icke är denna tro enahanda eller liktydig med den kyrka, som i stället för densamma satt tanke- och tros-tvång, som utbildat sig till en presterlig Stat i Staten, och som vid alla den catholska kyrkans bureaucratiska afdelningar och underafdelningar utgör ett medel för folkets förtryck och förslafvande, icke mindre andeligen, än materielt. Den är i sitt nuvarande skick egentligen icke annat, än en del af police-makten, och den står, i hänseende till folket, i samma jesuitiska ställning, som den catholska, blott med den skillnad, att den tillika i sig upptagit ett element af hyckleri, som i allmänhet är främmande för catholicismen. Under förevändning att befordra andliga mål, afser den herravälde och tjenar, för detta pris, gerna den verldsliga makten. Att den under sådane förhållanden hittills lyckats att qväfva hvarje rörelse till ett andligt lif, må utgöra dess berömmelse, men den har ock derigenom tillintetgjort sin bestämmelse, som är att väcka och underhålla ett verkligt andligt lif, och att framkalla frukterna af detta, hvilka framträda i en sann och verksam menniskokärlek. Den religieusa söndringen må anses så skadlig, som heldst, så är dock uppoffringen af den enskildes öfvertygelse och af all inre frihet ett vida större ondt. Derigenom inträder en allmän moralisk förslappning, en inre röta, som visar sina yttringar i hela samhälls-organismen och hotar den med upplösning. Derom är åtminstone jag fullkomligen öfvertygad och derföre ogillar jag icke allenast det resultat, hvartill Utskottet kommit, utan ock de derföre anförda grunder.

Herr *Winge:* Sedan Herr *Björk* yttrat sig på ett sätt, hvari jag till alla delar instämmer, återstår för mig icke mycket att säga. De välgörande verkningar, vår Statskyrka utöfvat, har jag ej kunnat varseblifva. Läsaresecter hafva uppstått och förföljelser hafva egt rum dymedelst, att prester, som vågat hysa en egen öfvertygelse, blifvit till Consistorierne instämde, för att undergå förhör och varningar. Reformatorn Luther var mera frisinnad, än vår tids prelater. Han tillät granskning och hänviste till Bibeln; men nu medgifves icke en sådan frihet. Lag-Utskottet fordrar, att en motionaire skall inkomma med bestämda lagförslag, fastän 33 § Riksdags-Ordningen uttryckligen innehåller, att det åligger Lag-Utskottet att utarbeta de från Riksens Ständers Plena remitterade förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af allmän civil-, criminal- och kyrkolag. Hade

jag kunnat vänta mig något sådant, så skulle jag till Lag-Utskottet ingifvit Norrska lagen om dissenter af år 1845.

Herr *Lagergren:* Mina åsigter äro alldeles motsatta de 2:ne föregående talarnes. Jag tror, att protestantiska kyrkan är en ecclesia meditans, som behöfver genom lagar skydda sin exsistence emot catholicismen, som har ett ojemnförligt större välde i verlden. Alla förslag, som åsyfta beredandet af religionsfrihet, blifva till sina verkningar olycksbringande. Exempel från andra länder ådagalägga detta. Det är ej nog, att man sorgfälligt bör söka bevara den enhet i tron, som Sverige lyckligtvis sedan mer, än 300 år tillbaka, egt, och för hvilken Sveriges störste Konung stupat; man bör ock vara mån om de religieusa formerne, emedan det religieusa väsendet eljest kan gå förloradt. Jag begär proposition på bifall å förevarande punkt.

Herr *Ek:* Jag är Herr *Lagergren* tacksam för det försvar, han lemnat Lag-Utskottets Betänkande i förevarande del, och anser mig i sjelfva saken icke hafva något att tillägga. I afseende åter på hvad Herr *Winge* anfört, får jag fästa uppmärksamheten derå, att, enligt Grundlagen, rätt förstådd, det hvarken är eller kan vara Lag-Utskottets pligt att omarbeta gamla eller utarbeta nya lagar, utan endast att granska och med Utlåtande inkomma öfver enskilda motionairers förslag till lagförändringar. I annat fall skulle Lag-Utskottet få mer att göra, än hvad af detsamma skäligen kan fordras.

Herr *Ekholm:* Äfven jag tror, att Utskottet icke kunnat komma till annat resultat, angående 1:sta punkten, än som Betänkandet utvisar.

Herr *Petré:* Ingenting bevisar i sjelfva verket större misstroende mot grunderne för vår trosform, än det ängsliga äflandet att, för dess skydd, upprätthålla ett onaturligt tvång. Deraf, att Statskyrkan, genom dess politiska lif, blifvit indragen i förhållanden, som borde för densamma vara främmande, kan den föga hedrande utmärkelsen förklaras, att Sverige står så långt efter andra nationer, i fråga om religionsfriheten. Emedlertid är det tillfredsställande att erinra sig, hurusom Svenska Presterskapets åsigter i andliga ämnen på sednare tider börjat utbilda sig till öppet erkännande af denna frihets nödvändighet och till ogillande af det episcopala beteendet ej mindre vid Riksdagarne, der man från det hållet i alla allmänna frågor af vigt vanligtvis röjer den skadligaste inflytelse, än äfven inom de stift, hvilkas Styrelser gjort sig långt för detta ryktbara för »kända tänkesätt». Uti södra

Sverige har bildat sig en association, hvars uppgift är att arbeta för en allmännare religionsfrihet, hvadan äfven vid sista allmänna reformmötet i Örebro blifvit väckt en motion, som till nästa års allmänna reformmöte derstädes hvilar på bordet. Den Borgare-Ståndets Ledamot, som här representerar staden Christianstad, torde vitsorda, att berörde association utgöres af män, som besitta stort anseende för patriotism, kunskaper och christligt sinne. Föröfrigt instämmer jag med Herr *Björk.*

Herr *Sundblad* instämde.

Herr *Gezelius:* Jag förenar mig med dem, som yrkat bifall på förevarande punkt.

Discussionen ansågs slutad, och Herr Talmannen framställde denna proposition: »Behagar Ståndet godkänna, hvad Utskottet i 1:sta punkten af förevarande Betänkande tillstyrkt?

Svarades *Ja* och *Nej;* och begärdes votering.

En voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs, så lydande:

»Den, som bifaller Lag-Utskottets Betänkande, № 59, första punkten eller första tillstyrkandet, pag. 3, röstar: *Ja.*

Den, det ej vill, röstar: *Nej.*

Vinner *Nej*, lägges nämnde punkt, med ogillande, till handlingarne».

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 21 *Ja* emot 10 *Nej*, i följd hvaraf 1:sta punkten var bifallen.

Herr *Winge* reserverade sig och begärde intagande i protocollet af en så lydande handling:

»Norrska Lagen,

angående dem, som bekänna sig till den Christeliga religion, utan att vara medlemmar af Statskyrkan, dat. d. 16 Julii 1845. (Öfversättning).

§ 1. Dissenter, eller sådane, som bekänna sig till den Christeliga religion, utan att vara medlemmar af Statskyrkan, hafva fri offentlig religionsöfning inom lagens och sedlighetens gränsor, och kunna bilda församlingar under ledning af egna prester eller föreståndare.

§ 2. De i föregående § nämnde prester eller föreståndare böra, innan de i sådan egenskap erkännas, för den civila myndigheten på stället styrka, att de af vederbörande samfund äro antagna, samt derjemte till samma myndighet ingifva en skriftlig ed eller försäkran, som går deruppå ut, att de i sin befattning vilja ställa sig Statens lagar till efter-

rättelse och vara sanning och pligt trogne, i hvilket hänseende de äro lika med Statens embetsmän ansvar underkastade. De böra nöjaktigt föra de protocoll, som af Konungen anordnas, samt framlägga dem, när så fordras, för vederbörande myndighet till granskning. Vid hvarje års slut böra de till vederbörlig auctoritet ingifva förteckning uppå församlingens medlemmar samt de under årets lopp ingångna äktenskap, äfvensom nativitets- och mortalitets-tabeller. De äro derjemte förpligtade att utfärda attester och meddela öfverheten upplysningar, rörande sina församlingar, i likhet med hvad Statskyrkans prester åligger.

§ 3. De till sådana församlingar hörande Dissenter äro frikallade från andra utskylder till Statskyrkan och dess tjenstemän, än tionde, samt de vid egendomar, hvaraf de kunna vara i besittning, häftande afgifter eller pålagor.

§ 4. Innan någon byggnad för Gudstjenst af Dissenterförsamlingen begynnes, bör det anmälas för vederbörlig civil myndighet på stället. Gudstjenst må icke hållas för slutna dörrar. För öfverträdelse af någon af dessa bestämmelser straffas presten, föreståndaren eller den, som vid sammankomsten hållit föredrag, med böter.

§ 5. Dissenter, antingen de tillhöra en ordnad församling eller icke, böra för pastor loci anmäla barns födelser och dödsfall inom en månad, sedan de hafva inträffat, vid vite af 5 speciedaler för hvar vecka anmälningen derefter uteblifver. Vid anmälandet af barns födelse skall barnets födelsedag, kön och namn, äfvensom dess föräldrars namn uppgifvas. Dissenter, som tillhöra en ordnad församling, böra derjemte inom 3 månader, vid samma ansvar, för sin egen prest eller föreståndare anmäla så väl barns födelser och dödsfall, som ock ingångna äktenkap.

§ 6. Äktenskap mellan Dissenter stiftas med laga kraft blott derigenom, att för Notarius Publicus på det ställe, der vederbörande man eller qvinna uppehåller sig, upprättas ett document, hvari de förklara sig vilja taga hvarandra till äkta. Förrän detta kan tillstädjas, har berörde embetsman att fordra samma legitimationer, som prest fordrar vid äktenskaps ingående i Statskyrkan; dock fordras ingen lysning eller bevis öfver dop och nattvardsgång. Om det ingångna äktenskapet bör Notarius Publicus inom 8 dagar göra anmälan hos pastor på stället, der de äktade taga sitt hemvist. Till följe af ofvananförda bestämmelse må, vid ålagt vite, ingen vigsel

eller annan vid äktenskaps ingående öflig act företagas, innan äktenskap på förberörde sätt är stiftadt.

§ 7. Äktenskap mellan en Lutheran och en Dissenter stiftas med Statskyrkans vigsel, i hvilket fall dock icke fordras bevis öfver Dissenters dop och nattvardsgång.

§ 8. Barn af äkta makar, af hvilka den ena tillhör Statskyrkan, anses hörande till denna, så framt ej föräldrarne afgifva en uttrycklig förklaring om motsatsen. Barn af äkta makar, som begge äro Dissenter, anses icke tillhöra Statskyrkan, med mindre föräldrarne derom afgifva en uttrycklig förklaring. Lefva föräldrarne åtskilde eller äro de döde, afgifver den, som besörjer barnens uppfostran, giltig förklaring i berörda hänseende. Sistnämnda regel gäller också med hänseende till oäkta barn, hvars moder ej tillhör Statskyrkan. Förklaringen afgifves för pastor loci och införes i kyrkoboken.

§ 9. Barn, som icke skola uppfostras i den evangelisk-lutherska läran, kunna på begäran fritagas från undervisningen i densamma i de offentliga skolorna, hvaremot skolstyrelsen på hvarje ställe eger tillse, att barnens undervisning ej eller i afseende på religionen varder försummad.

§ 10. De, hvilkas trosbekännelse icke tillåter ed under någon form, afgifva vid de tillfällen, då ed kräfves, löfte eller bekräftelse på det sätt, som Konungen bestämmer, hvilket skall anses lika gällande, som om ed af dem varit aflagd. De, hvilkas trosbekännelse icke tillåter ed i den form som är bestämd för statskyrkans medlemmar, aflägge den i sådan form, som Konungen bestämmer.

§ 11. Ombud eller beställningar i Statskyrkan kunna icke uppdragas åt Dissenter.

§ 12. De fattigväsendet, skolor eller andra offentliga inrättningar, i anledning af vissa kyrkliga handlingars förestagande, pålagda afgifter, böra af Dissenter erläggas i de fall, då berörda kyrkliga handlingar för dem skulle hafva blifvit utförda, så framt de hade varit medlemmar af Statskyrkan. Är någon andel i dylika afgifter tillagd kyrkan eller dess tjenstemän, frikallas Dissenter ifrån att erlägga denna andel.

§ 13. De med hänseende till lugnet och hämmandet af industrien under Statskyrkans sön- och helgedagar gällande bestämmelser äro också förbindande för Dissenter.

§ 14. Vilja Dissenter icke betjena sig af de af Statskyrkan inrättade kyrkogårdar, äro de likväl underkastade sundhetspolicens föreskrifter, angående begrafningar, såsom ock

öfverhetens närmare bestämmelse, i afseende på valet af begrafningsplats.

§ 15. Ingen erkännes i allmänhet hafva utträdt ur Statskyrkan, förrän den, efter att hafva uppnått en ålder af 19 år, har personligen infunnit sig hos vederbörande pastor loci och anmält sitt utträdande till införande i kyrkoboken. Huruvida i enskildta fall undantag, med afseende på åldern eller uppskof med ifrågavarande persons confirmation, må ega rum, bestämmes af Konungen.

§ 16. När en Dissenter vill träda öfver till Statskyrkan, bör han deröfver vända sig till en kyrkoherde. För så vidt han icke är döpt, förfares efter kyrkoritualens föreskrifter, rörande vuxna personers dop. I motsatt fall är det tillräckligt, att ifrågavande person för kyrkoherden, i förening med tvänne af hans embetsmedhjelpare i församlingen och en annan tillkallad andelig, styrker, att han har tillräcklig kunskap i Statskyrkans trosläror, samt att deras intyg derom, jemte ifrågavarande persons förklaring att vilja träda öfver till Statskyrkan, införes i kyrkoboken.

§ 17. Hvar och en, som genom användande af bevekelsegrunder, hvilka stå i strid med allmän sedlighet, genom löften om timliga fördelar, bedrägliga medel eller hotelser söker att bringa någon öfver från en trosbekännelse till en annan, blifver, så vidt gerningen för öfrigt icke medför högre straff, med böter, och, vid förnyad dylik förbrytelse, med fängelse eller böter belagd.

§ 18. För så vidt antingen Grundlagens eller närvarande lags bestämmelser icke medföra undantag, förorsakar den olika christliga trosbekännelsen ingen olikhet i pligter och rättigheter, hvaraf t. ex. är en följd, att, å ena sidan, ingen trosbekännelse kan frikalla från bevärings-skyldighet, och att, å andra sidan, de bestämmelser, som göra arfsrättighet, medborgarerätt eller någon annan rättighet beroende af dopet, icke lända de Dissenter till men, af hvilka dopet i allmänhet eller barndopet isynnerhet ej erkännes.

§ 19. Genom närvarande lag upphäfves det i Christian V:s lagboks 2—1 liggande förbud emot fri religionsöfning för afvikande christeliga religionssamfund; samma lagboks 2—18—15; rescriptet af den 6 September 1690, angående främmande religionsbekännare; rescriptet af den 7 September 1736; rescripterne af den 6 Martii och den 2 April 1745, om Separatister; privilegier af den 15 Maji 1747; förordning af den 19 September 1766; placatet af den 22 December 1771; bevillningen (Bevilling) af den 31 Januarii 1772, angående äktenskap med reformerta, och Kongl. resolutionen af den 6 Martii 1813. Likaledes upphäfves den, angående främmande trosbekännare, i kyrkoritualen af den 25 Julii 1685, Cap. 9, innehållna bestämmelse. Slutligen upphäfves Norrska Lagens 6—1—1 till 6, och policeordningen af den 22 October 1701, för så vidt de deri innehållna bestämmelser stå i strid med denna lag.»

2:dra punkten.

Herr *Brodin:* Så vidt, som Utskottet tillstyrkt upphäfvande af Conventikel-Placatet, godkänner jag, för min del, Utskottets åsigt, men det förslag till författning i ämnet, hvarmed Utskottet framkommit, måste jag motsätta mig. Icke nog med att, på sätt Grefve *Sparres* reservation innehåller, Presterskapet skulle åläggas att hafva en viss policeuppsigt öfver församlingens medlemmar, hvaraf osämja och missförhållande tvifvelsutan uppkomme, 2 § gifver en verklig näring åt de pietistiska rörelserna. För det närvarande är ingen förmenadt att i sitt hus, med sitt husfolk, utöfva sin andakt. Längre tror jag icke man i lagstiftningsväg behöfver gå. Allraminst skulle det leda till god ordning, att genom en lag uttryckligen gifva tillåtelse till vidsträcktare sammankomster för religieusa öfverläggningar.

Herr *Ek:* Med min röst har jag icke bidragit till förslaget i denna del, hvilket jag ansett mig böra tillkännagifva, då min reservation, ehuru afgifven, icke blifvit i Betänkandet upptagen. På de af Grefve *Sparre* anförda skäl, yrkar jag afslag derå.

Herr *Lagergren:* Svårligen har en mera olycklig tidpunkt för Conventikel-Placatets upphäfvande kunnat väljas, än denna, och mig synes, som skulle Utskottets bemödande att ersätta detsamma med en ny lag icke hafva lyckats. I min tanke, är i dessa ömtåliga ämnen en gammal författning, med sin efter praxis bestämda tillämpning, bättre, än en ny, som icke utan skäl kan sägas liksom gå ut på att organisera oordningar, dem man dock helst vill förekomma.

Herr *Ekholm:* Det skäl, den siste värde talaren anfört för Conventikel-Placatets bibehållande i dess nu varande skick, kan jag fatta, men icke Herr *Brodins* mening. Han tyckes ogilla samma Placat, men motsätter sig förslaget, emedan pietistiska rörelser derigenom skulle än mera underlättas. Hvar och en, som läser Conventikel-Placatet, lärer likväl finna, att de deri varande ansvarsbestämmelser äro af be-

skaffenhet, att icke kunna tillämpas. Författningen öfverträdes nu ansvarslöst, hvilket måtte bevisa nödvändigheten af en annan lag, som påkallas lika mycket för skyddande af husliga andaktsöfningar, som för bibehållande af ordning inom församlingen. Då jag icke kan finna förslaget till 2 § i ringaste mån vådligt, så bifaller jag, hvad Utskottet tillstyrkt.

Herr *Brodin:* Med Herr *Ekholm* är jag ense om Conventikel-Placatets upphäfvande, men kan icke inse behofvet af en ny lag i ämnet, då erforderliga stadganden för husandakten och ordningens vidmakthållande redan finnas.

Herr *Lagergren:* I min tanke äro Herr *Ekholm* och jag i våra åsigter närmare hvarandra, än Herrar *Brodin* och *Ekholm*. I fråga om religieusa aberrationer är bättre, att bibehålla en gammal lag, än stifta en ny, hvarföre jag hyser betänkligheter emot Conventikel-Placatets upphäfvande. Secterismen blir icke bättre derigenom, att dess afsöndrade andaktsöfningar auctoriseras genom en prests närvaro. Det är ej utan exempel, att secterismen omfattas af okunniga, men utmärkelselystna prester. Jag fruktar, att genom Utskottets förslag saken mera stjelpes, än hjelpes.

Herr *Gustafsson:* Efter hvad motionairen, Herr Doctor *Sandberg* upplyst, lärer det få anses såsom ostridigt, att Conventikel-Placatet är olämpligt, ty ingalunda kan det vara rätt, att policen skall kunna intränga i enskildes hus och störa deras andaktsöfningar. Men Lag-Utskottets förslag kan jag derföre icke gilla. Både 2 och 4 §§ innehålla stadganden, som äro omöjliga att efterlefva. Jag yrkar afslag å 2:dra punkten.

Herr *Bahrman:* Då jag helst skulle se den christliga husandakten inskränkt inom familjen, men, så vidt jag förstår Svenska språket, sista momentet i 2 §, hvari det heter, »öfver tillvaron af så utvidgade andaktsöfningar hafve Pastor och Kyrko-Rådet uppsigt», ålägger desse att vaka öfver, att de så mycket befarade andaktsöfningarne icke må saknas, kan jag, för min del, icke annat, än ogilla Betänkandet i förevarande del.

Herr *Brinck:* Hvad Lag-Utskottet föreslagit, tror jag skulle föranleda det ondas till-, men icke aftagande. Jag respecterar visserligen gudfruktiga menniskor, men icke skenheliga: och då vi känna, hvilken förargelse i församlingen läsarne väcka, och det oskick, som vid deras sammankomster bedrifves, så bör man akta sig för att gifva auctorisation åt desamma. Derest husvärden sjelf vore andaktsledare, så saknade man, enligt förslaget, all möjlighet att controlera, hvad som vid de af honom föranstaltade sammankomster bedrefves. Jag yrkar alltså afslag å förslaget, men instämmer med dem, som yrkat Conventikel-Placatets upphäfvande, troende, att kyrkolagen innehåller tillräckliga stadganden, rörande de förhållanden, som i Conventikel-Placatet omförmälas.

Herr *Hallström* instämde.

Herr *Winge:* Som bekant är, uppstod läraresecten under Gustaf III:s tid. Han var en tolerant Konung och befallde, att policen icke skulle få blanda sig i deras andaktsöfningar. Hans märkliga yttrande var, att, om de innebära något godt, så böra de få fortfara, hvarom icke, så komma de snart af sig sjelft att försvinna. Jag yrkar afslag å Betänkandet, under antagande af Doctor *Sandbergs* reservation.

Herr *Hesselgren:* Utan tvifvel har en vacker tanke ledt motionairen, men Utskottet har gått alldeles för långt. Man vill taga bort Conventikel-Placatet och dymedelst hindra policen från att blanda sig i enskilda andaktsöfningar, men man öfverlåter i stället denna rättighet åt Presterskapet, hvaribland likväl finnas så många, som befordra läseriet. Jag instämmer med Herr *Winge*.

Discussionen ansågs slutad, och som, vid Herr Talmannens först framställda proposition om bifall till hvad Utskottet föreslagit, skiljaktiga meningar sig yppade och votering begärdes, så uppsattes, justerades och anslogos följande voteringspropositioner:

1:o Om contrapropositionen:

»Den, som vill, att första alternativet i Doctor *Sandbergs* motion blifver contrapropositionen, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, ställes contrapropositionen å sednare alternativet af Doctor *Sandbergs* motion.»

Votering anställdes i vanlig ordning och utföll med 18 *Ja* emot 17 *Nej*; och

2:o i hufvudsaken:

»Den, som vill, att, i afseende på Kongl. Placatet den 12 Januarii 1726 samt öfriga emot sammankomster för andaktsöfningar i enskildta hus gifna förbud, skall förblifva vid hvad nu är stadgadt, röstar: *Ja*.

Den, det ej vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, är beslut fattadt, i enlighet med första alternativet af Doctor *Sandbergs* motion.»

Denna votering utföll med 27 *Ja* emot 8 *Nej*, i följd hvaraf Ståndet stadnat i det beslut, som den skriftliga *Ja*-propositionen utvisar.

Herrar *Gustafsson* och *Winge* reserverade sig.

§ 2.

Föredrogs ånyo den af Herr *Lagergren* väckta fråga om inbjudning till de öfriga Riks-Stånden att biträda Borgare-Ståndets beslut, i anledning af Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, och blef en sådan inbjudning af Borgare-Ståndet beslutad.

§ 3.

Föredrogos ånyo följande Stats-Utskottets Memorial och Utlåtanden:

№ 345, med förslag till 3:ne §§ af det nya Reglementet för Riksgälds-Contoiret.

Godkändes.

№ 346, med förslag till aflönings- och pensions-stater vid Riksgälds-Contoiret.

Godkändes.

№ 347, i anledning af återremiss å en punkt i Memorialet, № 323.

Lades till handlingarne; och

№ 350, angående den upprättade nya Riks-Staten.

Bifölls.

§ 4.

Föredrogos ånyo:

1:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkande, № 39, i anledning af väckt fråga om förklaring öfver 2 mom. i 5 § af Kongl. Förordningen om sockenstämmor i Riket den 29 Augusti 1843, i fråga om grunden för rösträttighetens beräknande.

Godkändes; och

2:o Expeditions-Utskottets Memorial, № 16, angående tillägg i åtskilliga Riksdagsbesluts-§§.

Bifölls.

§ 5.

Föredrogos ånyo och bordlades andra gången Lag-Utskottets Betänkanden, N:ris 63 och 64, samt Expeditions-Utskottets Memorial, № 17.

§ 6.

På framställning af Herr Talmannen, behagade Ståndet

utse Herr vice Talmannen *Halling* att anföra den Deputation, som, enligt Grundlagen, skall framföra Ståndets afskedshelsning till de öfrige Riks-Stånden.

§ 7.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets Skrifvelseförslag:

№ 211, angående decimalsystemets tillämpning på indelningen af Rikets mynt, äfvensom på mått, mål och vigt.

№ 215, i fråga om ändring i de, angående fattigvården samt försvarslöse och kringvandrande personer, gällande bestämmelser.

№ 216, angående låneunderstöd för Stora Barnhuset i Stockholm.

№ 217, angående upphörande af den Academiska jurisdictionen.

№ 218, angående anslag till inköp af en Canzlie-Rådet Krutmeijer tillhörig gravuresamling; och

№ 219, angående till skol-inrättningen i Lyksele lappmark anslagen spannemåls utgående in natura; —

äfvensom förslaget, № 46, till en § i Riksdagsbeslutet, gillades.

§ 8.

Föredrogos och bordlades följande Utskotts Memorial och Utlåtanden:

1:o Stats-Utskottets, N:ris 344, 348 och 349.

2:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens, № 42, samt

3:o Expeditions-Utskottets: N:ris 18 och 19, hvartill rubrikerna förekomma i protocoll vid ärendernes pröfning.

Plenum slutades kl. 2 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 29 Augusti.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Föredrogos ånyo följande Utskotts-Betänkanden och Memorial, nemligen:

1:o Lag-Utskottets:

№ 63, i anledning af väckta motioner om förändring af lagens stadganden, angående testaments-friheten och dermed gemenskap egande frågor.

Herr *Sundin:* Häromdagen klandrade man, — temligen bittert, — ett Lag-Utskottets Betänkande derföre, att Lag-Utskottet skulle hafva i ordagranna citater återgifvit nog mycket af hvad uti motionen varit framställdt. Huruvida man dertill egde fog, lemnar jag derhän; — men emedlertid skulle varit önskligt, att Lag-Utskottet hade låtit sig lika angeläget vara att i sitt Utlåtande öfver nu förenämnda fråga, angående testamentsrättens utvidgning, till speciel granskning upptaga åtminstone det mest väsendtliga af hvad, till stöd för motionen, funnits anfördt. Detta har likväl ingalunda blifvit här iakttaget. Tvärtom har Lag-Utskottet, vid behandlingen af denna, mer än den förra, vigtiga fråga, gått särdeles knapphändigt tillväga; och ingen lärer väl kunna eller vilja bestrida, att ju motionens afstyrkande hvilar på de mest svaga grunder. Således kunde jag, såsom motionaire, visserligen hafva skäl att här påyrka återremiss. Men då, i anseende till Riksdagens snart förestående slut, någon vidare sakens handläggning sannolikt icke skulle medhinnas, finner jag mera lämpligt att vördsamt hemställa, det måtte Högtärade Ståndet, för sin del, besluta att, med ogillande af Lag-Utskottets ifrågavarande Utlåtande, låta detsamma läggas till handlingarne.

Herr *Brodin* instämde.

Herr *Billström:* Om ej de ledamöter af Ståndet, som vid början af Riksdagen blifvit invalde i Lag-Utskottet, nu saknades på deras bänkar, borde man kunna hoppas någon upplysning derom, hvarföre Utskottet så sent inkommit med Utlåtande i förevarande fråga. Det är dock kändt, att Lag-Utskottet, i stället att egna en närmare granskning och utredning åt åtskilliga väckta frågor om partiela lagförändringar, deribland särdeles den ifrågavarande varit förtjent att ihågkommas, i början af Riksdagen länge sysselsatt sig med granskning af förslaget till ny criminallag, utan att det ledt till något resultat. Nu förevarande Betänkande är i hög grad otillfredsställande, ja, utmärker sig påtagligen, såsom ett hastverk. Utskottet hade åtminstone bort använda så mycken tid derå, att det gifvit bättre skäl för sitt afstyrkande å motionerne, än de lösa satser och raisonnementer på sidan om saken, som nu fått tjena till skäl. Jag beklagar, att den återstående korta tiden af Riksdagen skall betaga utsigten till något resultat af ärendets återremitterande, och att jag derföre är föranlåten att instämma i den föregående talarens yrkande.

Herr *Gråå:* Det måste alltid falla denna Riksdags Lag-Utskott till last, att det till Rikets Ständer inkommit med så få Betänkanden. Anmärkningsvärdt är också, att i nästan alla till Lag-Utskottet remitterade frågor, med undantag af dem, som blifvit väckta genom Kongl. Propositioner, och i hvilka utarbetade förslag till lagförändringar alltid innefattats, Utskottets Betänkanden, inalles uppgående till ej flera, än några och sextio, innehållit afstyrkande utlåtanden. Dertill kommer, att handläggningen af en mängd ibland de enskilda motionerna blifvit i det yttersta uppskjuten, så att det omöjligen kunnat medhinnas att deråt egna noggrann utredning. Så har Utskottet också förfarit med de nu ifrågavarande motionerna. Frågan är likväl icke ny, utan har vid många Riksdagar varit väckt och behandlad. Det hade äfven af sådan orsak varit önskligt, att Lag-Utskottet nu ingått i närmare granskning, i stället att affärda motionerne med den knapphändighet, som Betänkandet utmärker. Ja, det innehåller nästan intet annat, än ett referat af motionerna. Beklagande, att, under den korta återstående tiden af Riksdagen, något vidare ej kan vid saken göras, måste äfven jag inskränka mig till instämmande uti den första talarens yrkande.

Herr *Nordvall* instämde.

Discussionen var slutad; och, på framställning af Herr Talmannen, fann Ståndet för godt att, med ogillande af Lag-Utskottets Betänkande, № 63, lägga detsamma till handlingarne;

och № 64, i anledning af väckta motioner om verkställighet af utmätning.

Herr *Brodin:* Såsom Suppléant deltagande uti den öfverläggning inom Utskottet, som ledt till förevarande Betän-

kande, har jag reserverat mig mot sednare delen deraf. Den fråga, som derför är föremål, har förr varit väckt. 1840—41 årens Riksdags Lag-Utskott yttrade uti dylik fråga följande: »Då de nödiga controlerna öfver utmätningsförfattningarnes behöriga iakttagande ofelbart skulle försvåras, ju mera ansvaret för utmätningar delades emellan flere personer; då det vore desto betänkligare att öfverflytta detta ansvar ifrån Kronofogdarne uppå Länsmännen, som dessa tjenstemannaclasser, i allmänhet egande olika bildning och vilkor, otvifvelaktigt lemna olika garantier för erforderlig ordning och säkerhet; då nödig noggrannhet vid behandlingen af utmätningsärenden icke synes i allmänhet kunna påräknas hos enskilde till utmätningsförrättare valde personer, äfven af det skäl, att påföljderna af ett lagstridigt förfarande ej kunde blifva för dem lika äfventyrliga, som för tjenstemännen; då mycken oreda sannolikt skulle uppkomma derigenom, att flere utmätningsmän, af hvarannan oberoende, erhölle särskilda uppdrag mot samma person, hvilken händelse ofta kunde inträffa, derest det berodde af fordringsegare att välja förrättningsman, — samt slutligen, då ej blott fordringsegarens, utan jemväl gäldenärens rätt och fördel måste afses, hvaraf följer, att valet af utmätningsman ej må bero af den förres eller blott enderas godtfinnande; fördenskull finner Utskottet sig icke böra å någotdera af ifrågavarande förslag tillstyrka bifall». Samma skäl sökte jag nu inom Utskottet göra gällande, men utan framgång. I consequence dermed, anhåller jag nu om proposition på afslag å det sednare, jemte det jag, för min del, bifaller första yttrandet i förevarande Betänkande.

Herr *Nordwall:* Emot Utlåtandet i första punkten af Betänkandet har jag ej något att anmärka. I afseende på andra punkten delar jag den åsigt, Herr *Brodin* uttalat. Ett stadgande af den art, som Utskottet i denna del tillstyrkt, skulle kunna medföra flera vådor, som måhända ej vid ett flygtigt betraktande af saken bemärkas. Utom den betänkliga omständighet, att mången kunde vara frestad att om utmätning anlita Länsmän, och derigenom lätteligen ådraga sig förlust, enär Länsmän icke, lika med Kronofogdar, åligger att ställa uppbördsborgen eller, inom viss tid, redovisa för utmätningen och till Konungens Befallningshafvande insända utmätnings-diarium, låter det lätt tänka sig, att gäldenärer kunna, i följd af ett sådant förfarande, som genom det föreslagna stadgandet kunde ega rum, komma att vidkännas väsendtliga olägenheter, som nu äro förebygda. Dertill räknar jag, att gäldenären måste vidkännas dubbla utmätningskostnader, om ett eller flere utslag å samma gäldenär öfverlemnas till Länsman, vid samma tid, som ett eller flera utslag å samma gäldenär lemnas till Kronofogden, för utmätnings anställande. Gäldenären måste då vidkännas kostnaden för flera utmätningar, i stället att de varit inskränkta till en, om alla utslagen lemnats åt samma utmätningsförrättare. Utomdess skulle häraf uppkomma olämpliga och skadliga missförhållanden emellan Länsman och hans förman, Kronofogden. På sådana grunder, och af de skäl, som 1840—41 års Lag-Utskott anfört, instämmer jag med den föregående talaren i yrkande om afslag å Betänkandet i denna del.

Herr *Bosæus:* Inom Lag-Utskottet har jag icke deltagit uti den egentliga öfverläggningen i förevarande fråga, men varit närvarande vid den slutliga justeringen af Betänkandet; och jag bekänner, att jag, för min enskilda del, icke synnerligen håller på Betänkandet, äfven i dess sednare del. De väsendtligaste skälen derför hafva afseende på den lättnad i och för fordringars utmätande och lindring i utmätningskostnader, som i vidsträcktare districter kunde vinnas genom att anförtro utslags verkställighet åt närmast boende kronobetjent. Herr *Nordwalls* anmärkning härutinnan, att Kronofogde, men icke Länsman åligger att ställa uppbördsborgen, har väl sin riktighet. Men dervid bör bemärkas, att denna borgen gäller endast Kronouppbörden, icke exsecutorialmedel. En särskild motion om borgens ställande äfven för sistnämnde slags medel blef under denna Riksdag väckt, men föll. Genom sådan borgens ställande af Länsmän, som nu præsteras af Kronofogdar, skulle följaktligen icke större trygghet för enskilde fordringsegare beredas uti ifrågavarande hänseende. Ofta inträffar ock, att Länsman är rätt så solid och vederhäftig för uppburna medel, som Kronofogde, äfvensom det förtjenar tagas i betraktande, att jemväl under nu varande förhållande utmätningsförrättare göra sig utvägar att hos samma gäldenär verkställa särskilda utmätningar å utslag, hvilka samtidigt kommit till handläggning, och hvilket sannolikt kommer att fortfara. Som sagdt är, jag fäster föga vigt vid det nu föreslagna stadgandet, hvilket äfven för åtskilliga orter, och deribland min hemort, vore temligen likgiltigt.

Herr *Hörnstein:* I denna fråga anser jag det böra anmärkas, hurusom för närvarande fordringsegare hafva i con-

cours förmånsrätt till Kronofogdes egendom för utmätta fordringsmedel, men att ett sådant företräde till betalning hos Länsmän icke ovilkorligen följer af det nu föreslagna stadgandet. Man kunde väl säga, att borgenärer finge se sig före, att de icke anförtrodde utmätningar åt personer, som saknade vederhäftighet. Men anspråk på conformité i lagstiftningen bör dock ej åsidosättas. Äfven saknas föreskrift, att Länsmän skola till Konungens Befallningshafvande insända utmätningsdiarium, likasom Kronofogde åligger, hvarigenom offentlig control å Länsmän i förevarande hänseende skulle saknas. Ur dessa och andra synpunkter anser jag ärendet ännu vara ofullständigt beredt och instämmer i yrkandet om afslag å Betänkandet i dess sednare del.

Herr *Billström:* Det äfventyr, som den siste talaren anmärkt blifva en följd deraf, att fordringsegare icke skulle i concours hafva förmånsrätt hos Länsmän för utmätta medel, anser jag icke vara för handen. Ty om Länsman autoriseras att verkställa utmätning, så lärer deraf, enligt gällande lagstadganden, följa, att berörde förmånsrätt äfven sträcker sig till hans tillgångar. Redan nu tillägga domstolar fordringsegare sådan förmånsrätt hos Länsmän. Jag instämmer likväl med föregående talare i yrkandet om afslag å Betänkandet i dess sednare del, enär det deri föreslagna stadgande väsendtligen ingriper i det genom mångfaldiga författningar ordnade exsecutions-väsendet och kunde föranleda mycket trassel, då samma författningar endast nämna Kronofogdar, såsom utmätningsförrättare.

Discussionen var slutad; och Ståndet biföll utlåtandet i 1:sta momentet, eller pag. 6, men afslog tillstyrkandet i 2:dra momentet, eller pag. 7, af Lag-Utskottets Betänkande, № 64.

2:o Expeditions-Utskottets: № 17, i anledning af återremiss å Memorialet, № 14.

Godkändes.

och 3:o Stats-Utskottets:

№ 344, med förslag till de tvänne sista afdelningarne af reglementet för Riksgälds-Contoiret.

Härvid förekommo:

1:sta yttrandet, pag. 2.

Bifölls.

2:dra och 3:dje yttrandena, pag. 4—5.

Herr *Halling:* Då jag deltagit i godkännandet af Stats-Utskottets Utlåtande, № 346, hvarigenom aflönings-staten för Riksgälds-Contoiret intill nästa Riksdag fastställdes, kan jag ej bifalla den nu föredragna sednare punkten af detta Utlåtande, enär den skulle, såsom varande alldeles ovilkorlig, upphäfva det föregående beslutet. Jag yrkar derföre proposition på afslag.

Herr *Nordwall:* I andra punkten af nu föredragna delen af Memorialet säges uttryckligen, att Fullmäktige, »under förbehåll, att aflöningen vid Riksgälds-Contoiret icke får öfverstiga det sammanräknade belopp, hvartill löner och arfvoden, enligt gällande stater och reglemente, uppgå,» må ega att vidtaga de här omnämnda åtgärder. Således kan något öfverskridande af nu gällande stat ej komma i fråga, utan Fullmäktige bemyndigas endast inom densamma vidtaga de ändamålsenliga förändringar af tjenstemanna-personalen och dess aflöning, som omständigheter och behofvet påkalla. Sådant bör man alldeles icke motsätta sig, och jag yrkar bifall till Memorialet i denna del.

Herr *Halling:* Herr *Nordwalls* anmärkning vore ganska riktig, såvida den stat för Riksgälds-Contoiret, som Rikets Ständer redan fastställt, blott upptagit totalsumman. Nu innehållas deri äfven lönevilkoren för hvarje tjenst, och är således en specialstat. Vid sådant förhållande hafva Rikets Ständer bundit händerna på sig, i afseende på den ifrågaställda omregleringen, åtminstone för denna Riksdag; och det vore ännu mer oformligt, om Fullmäktige skulle härutinnan lemnas större rättighet, än Ständerna sjelfva hafva. De skulle nemligen ega att, efter godtfinnande, förändra förvaltningsbestyret, tjenstgöringen och aflöningsstaten, så vida den sistnämnde icke öfverstiger nuvarande stat. För min enskilda del, har jag icke förnummit någon klagan, hvarken öfver dyrheten eller vidlyftigheten af göromålen vid detta verk, hvarmed för icke många år tillbaka en reorganisation blifvit vidtagen, utan att behofvet af förändring af denna redan nu synes vara förhanden. Jemväl på denna grund fortfar jag i yrkandet om afslag.

Herr *Nordwall:* Genom godkännandet af det af Herr *Halling* omnämnda Betänkandet har man så mycket mindre bundit händerna på sig, i afseende på den här ifrågaställda reorganisationen, som denna i ingen händelse kan komma att inverka på de nuvarande tjenstemännens rätt, utan först vid inträffande tjenstledigheter komma att tillämpas. Någon förändring uti staten till Riksgälds-Contoiret kommer, som sagdt är, icke i fråga. Man har endast ansett det olämpligt, att

en del deraf skulle utgå i form af arfvoden, och derför har man velat lemna Fullmäktige tillfälle att vid inträffande ledigheter sammanslå dessa till de ordinarie lönerna, och man behöfver således icke befara, hvarken att tjenstemännens antal inskränkes, eller att desses löneförmåner blifva för höga, i förhållande till hvad de nu äro.

Herr *Brinck:* Det är sannt, att hvad för Riksgälds-Contoiret blifvit anslaget till extra stat, på sednare tiden användes, såsom arfvoden till en mängd personer, hvilka derstädes icke hafva ordinarie tjenstebefattning. Det är äfvenledes sannt, att för icke längesedan försiggått en reorganisation i Riksgälds-Contoiret, hvarigenom tjenstemännens antal i betydlig mån inskränktes. Sedan denna förändring vidtogs, hafva dock göromålen, särdeles genom de många af Rikets Ständer tid efter annan till större företag beviljade lån, blifvit betydligen förökade, som synes af Riksgälds-Contoirets protocoller, hvilka växa med hvarje år och äro nära tredubbelt vidlyftigare, än för tolf år tillbaka. Att specialgöromålen i samma proportion ökats, kan tagas för gifvet, likasom att de vidare växa i samma mån man beviljar än flera lån, hvilka skola årligen amorteras, och i afseende på hvilka tjenstemännen måste tillse, icke blott att räntor, m. m., ingå på bestämda tider, utan äfven att Riksgälds-Contoirets rätt varder bevakad vid bouppteckningar, concourser, m. m. d. Med det inskränkta antal tjenstemän, som nu finnas anställde vid nämnde verk, har det följaktligen varit nödigt att använda extra-ordinarie tjenstemän. Dessa gå dock ständigt undan och lemna rum åt andra, vid hvilket ständiga ombyte man icke har att påräkna den noggrannhet och ordentlighet, som verkligen erfordras. Derför måste det vara angenämare för styrelsen och i alla afseenden bättre för verket att hafva ordinarie tjenstemän till nämnde göromåls bestridande. Att bifall till Utskottets förslag i andra punkten skulle innefatta ett upprifvande af hvad Stats-Utskottet i Utlåtandet, № 346, föreslagit och Ståndet godkännt, kan jag icke finna, likasom jag deri icke kan upptäcka någon synnerlig våda, då jag förmodar, att Fullmäktige, vid frågans behandling, gå till väga med all möjlig varsamhet. Jag röstar för bifall, ehuru jag medgifver, att åt förslaget kunnat och bort gifvas en annan ordställning.

Herr *Gråå:* Jag vill väl ej bestrida, att ju det ifrågavarande förslaget är temligen öfverflödigt. Ehuru här uttryckligen säges, att aflöningen till Riksgälds-Contoiret icke

får öfverstiga det närvarande anslaget, så att man i detta hänseende icke har något att befara, synes mig dock förslaget icke leda till något egentligt resultat, då någon minskning i personalen icke är möjlig. Men att hinder för bifall finnes, det kan jag icke inse. Att Stats-Utskottets Betänkande, № 346, hvarigenom aflöningsstaten för Riksgälds-Contoiret intill nästa Riksdag blifvit bestämd, blifvit, fastän af sednare nummerordning, behandladt före detta, är en tillfällighet, som icke innebär något sådant hinder, ehuru, det medgifves, varsamheten bort fordra en annan föredragningsordning. I hvarje händelse kan detta förslag icke erhålla någon inverkan på nuvarande tjenstemän i Riksgälds-Contoiret; och icke eller kunna de nya tjenstemän, som intill nästa Riksdag varda antagna, begära att erhålla sina löneförmåner efter den nu gällande staten, såvida det ifrågavarande förslaget kommer till verkställighet. Då detta torde medföra en behöflig förbättring, yrkar jag bifall till detsamma.

Öfverläggningen var slutad; och blef Utskottets hemställan i dessa bägge punkter, på derom af Herr Talmannen framställd proposition, af Ståndet bifallen.

Öfriga yttranden, äfvensom det härvid fogade förslag till Reglemente för Riksgälds-Contoiret, blefvo jemväl af Ståndet godkända.

№ 348, i anledning af skiljaktiga beslut, rörande inhägnandet af den obebygda platsen emellan Riksgälds-Contoiret och Riddarholmscanalen.

Bifölls.

Herr *Brinck:* Jag har icke velat motsätta mig denna utgång, men önskar få i protocollet förvarad den tanke, att Stockholms stads Styrelse möjligen kan ålägga Fullmäktige i Riksgälds-Contoiret att besörja ifrågavarande stängsel medelst stakets uppförande;

och № 349, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya Reglementet för Riksgälds-Contoiret.

Bifölls.

§ 2.

Herr *Brinck:* Jag vill minnas, att det var omkring den 13 sistl. Julii, som jag i Ståndet väckte två motioner, den ena om ingående till Kongl. Maj:t med underdånig skrifvelse, i fråga om raserande af Rikets fästningar i fredstid, den andra, rörande lagstiftningen för bolag. Bland dessa motioner, som remitterades till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, har den förstnämnda blifvit behandlad och afgjord,

men lärer den sednare kommit på villovägar, enär något Utskotts-Betänkande derom ännu icke inkommit. Jag har väl af en ledamot i Lag-Utskottet hört uppgifvas, att motionen dit inkommit, men på en väg, som gjorde Utskottet tvähågse, huruvida behandling deraf kunde företagas. Emedlertid torde något hvar inse vigten af en sådan frågas behandling, emedan densamma afser, att bolag ej måtte kunna bildas och vinna garantier, utan full laglig ansvarighet. Vi hafva genom ett Constitutions-Utskottets Memorial fått någon kännedom om ett bolag i Upland, som verkligen kan lyckas vinna en vidsträcktare credit, men med den följd, att fordringsegare hos detsamma icke veta, hvem som är deras gäldenär. Min motion åsyftade att förhindra ett sådant betänkligt missförhållande, och jag tager mig nu friheten, att till vederbörande Utskotts-ledamöter ställa en vördsam förfrågan, huru med detta ärende sig nu förhåller.

Herr *Collén:* Sedan jag blifvit utsedd till Suppléant-Ledamot i Expeditions-Utskottet, har jag icke haft tillfälle att bevista sammansatta Lag- och Economie-Utskottens sammanträden. Jag har likväl i det af Herr *Brinck* nu anmärkta hänseende gjort förfrågan hos Utskottens Ordförande, Herr Grefve *Sparre* samt fått till svar, att Utskotten redan i frågan fattat beslut, hvars expedierande af Utskottens Secreterare snart förväntades.

Herr *Brodin:* Såsom Suppléant-Ledamot i Lag-Utskottet, har jag deltagit i detsammas förhandling uti ifrågavarande ämne. I går var der sednast fråga derom, huru ärendet borde behandlas, vid det förhållande, att detsamma, ehuru rätteligen tillhörande nämnda Utskott, blifvit af Ståndet remitteradt till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, derefter behandlats på nämnda två Utskotts sammansatta Afdelning, och slutligen öfverlemnats till handläggning af Lag-Utskottet ensamt. Jag förmodar, att beslut i frågan kommer att i eftermiddag fattas af de sammansatta Utskotten.

Hvad sålunda anfördes, tecknades i Protocollet, utan åtgärd för närvarande.

§ 3.

Föredrogos ånyo och biföllos nedannämnda inkomna Utskotts-Betänkanden och Memorial, nemligen:

1:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 40, i anledning af väckt motion om utvidgande af allmogens och köpingarnes seglationsfrihet;

№ 41, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Brefvet den 5 Februarii 1808, angående besittningsrätt å Kronohemman;

och № 42, i anledning af väckt fråga om upphäfvande af det i Kongl. Kungörelsen den 24 Januarii 1781 stadgade förbud för Svenska Lutherska undersåter att bevista främmande trosbekännares Gudstjenst; samt

2:o Expeditions-Utskottets:

№ 18, om rättighet för Utskottets Canzlie-personal och vaktbetjening att uppbära aflöning någon tid efter Riksdagens slut;

och № 19, angående acceptering, efter Riksdagens slut, af räkningar å tryckning och häftning af bihanget till Riks-Ståndens Protocoller.

§ 4.

Föredrogs en till Ståndet af Ståndets ene Notarie, Copisten uti Justitie-Canzlers-Expeditionen, *Fredrik Wilhelm Gahn* ingifven ansökning om bevis öfver sitt förhållande, under den tid han hos Ståndet vid innevarande Riksdag tjenstgjort.

Herr *Brinck:* Jag kan ej annat, än tillstyrka, att Notarien *Gahn* måtte af Ståndet tilldelas det vitsord, han så väl förtjent, för synnerlig redbarhet, skicklighet och ordningssinne.

Herr *Lagergren:* I anledning af Notarien *Gahns* nu föredragna ansökning, anser jag Ståndet icke böra underlåta att meddela det sökta vitsordet in optima forma, nemligen med intygande af den utmärkta förtjenst och skicklighet, som Notarien *Gahn* i sin tjenstgöring hos Ståndet ådagalagt.

Häruti hördes många af Ståndets öfrige Herrar Ledamöter instämma.

Öfverläggningen var slutad, och Ståndet öfverlemnade till dess Secreterare att utfärda det af Notarien *Gahn* sökta bevis, i enlighet med hvad nu yttrats.

§ 5.

Bordlades följande Utskotts Memorial och Betänkanden, nemligen:

Constitutions-Utskottets: № 32,

Lag-Utskottets: N:ris 65 och 66, och

Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: № 43;

till hvilka rubrikerna antecknas i Protocoll vid ärendernas pröfning.

§ 6.

Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut justerades.

Plenum slutades kl. ½ till 12 f. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 30 Augusti.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Protocollet för den 14 dennes justerades.

§ 2.

Uppläste och godkändes Expeditions-Utskottets förslag till underdåniga skrifvelser:

№ 220, angående bildande af en fond till understöd för afskedade folkskole-lärare,

№ 221, angående upphäfvande af 24 Cap. 4, 5 och 6 §§ B. B.

№ 222, angående vilkor för utländsk man att här i Riket få besitta fast egendom.

och № 223, angående ändring af 10 mom. i Kongl. Brefvet den 17 Augusti 1804, angående storskiften, m. m., i Stora Kopparbergs län;

äfvensom till Riksdagsbesluts-paragrapher, under N:ris 47, 48, 49 och 51.

§ 3.

Herr *Petré* uppläste en reservation emot Ståndets beslut, i anledning af Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, hvilken reservation var af följande lydelse:

»I anledning af Borgare-Ståndets sätt att behandla Grefve *A. E. von Rosens*, genom Herr *Wærn* framställda, jernvägsförslag, anmäler jag nu reservation i följande punkter:

1:o Att Herr Talmannen tillkännagifvit Hans Maj:t Konungens enskildt fattade beslut, att, med afseende allenast på ifrågavarande sak, prolongera Riksmötet. Enligt Grundlagen kunna endast sådana beslut, som Kongl. Maj:t i Stats-Rådet fattat, hos Rikets Ständer offentligen nämnas. Att här tala om Konungens privata handlingar, är inconstitutionelt. Också finner man af ett annat Riks-Stånds förhandlingar, hurusom en Kongl. Maj:ts Rådgifvare, med hänsyn till företeelserna i denna jernvägsfråga, funnit nödigt reservationsvis förklara, att han derutinnan icke eger ringaste del.

2:o Att Borgare-Ståndets nuvarande majoritet, genom sitt handlingssätt, visat, att den godkänner den för allmänna ärenders beredning särdeles obehöriga och för framtidens förhoppningar nedslående metod, som Borgare-Ståndet tillförene, under innevarande Riksdag, städse ogillat och beklagat. Derigenom, att man, för utverkande af Rikets Ständers bifall till förevarande jernvägsförslag, anlitat inflytelsen af en hög samhällsställning, har man gjort den sistnämnde delaktig i häröfver uppkomna stridigheter och åbragt sig sjelf den rättvisa förebråelse, som alltid drabbar dem, hvilka icke vandra lofliga vägar. Fjäsk och lycksökeri vinna dymedelst terrain vid allmänna ärenders behandling, och att nu så tillgått, verkar menligt på det allmänna förtroende, som hvarje rättskaffens representant bör vara angelägen att förvärfva.

3:o Att, efter det först Stats-Utskottet, och sedermera Rikets Ständer i förra månadnn förkastat ett annat, af Styrelsen för Väg- och Vattenbyggnader, såsom »för det allmänna särdeles nyttigt» på det högsta recommenderadt och förordadt jernvägsförslag, Borgare-Ståndet nu gifvit sitt bifall till besagde Utskotts i denna månad afgifna Utlåtande, hvarigenom Utskottet, efter att hafva, synbarligen med afsigt, underlåtit bemäldte embetsverks hörande, tillstyrkt icke mindre, än fyra decenniers uppoffringar af Statsverket för ifrågavarande jernvägsanläggning, hvilken till stor del ännu aldrig varit föremål för sådan förberedande undersökning, som, vanlig ordning likmätigt, oeftergifligen måste föregå Rikets Ständers pröfning. Hvarje uttryck af väld gör ett vidrigt intryck, och de personer, hvilka för verkställigheten af Gefle-Fahlu-banan anlitat de båda Statsmakterne om bistånd, hafva, genom hvad som sålunda inträffat, blifvit till den grad förorättade, att för dem föga annat återstår, än att för alltid draga sig tillbaka, med den smärtande vissheten, att rättvisa blifvit dem förvägrad.

4:o Att Borgare-Ståndet, ehuru till icke ringa del sammansatt af lagfarne män, låtit, utan att taga varning af kraftiga protester, sådan öfverträdelse af former i flere hänseenden ega rum, att till och med vanliga rättsförhållanden blifvit åsidosatta. Alltså har afseende icke ens fästats derpå, att

Stats-Utskottets Utlåtande öfver Herr *Wærns* förslag föranleder conflict med de anspråk, som lagligen tillkomma ett äldre jernvägsbolag, hvars tilltänkta upplösning först är vorden anmäld uti en till vederbörande Stats-Departement för ett par dagar sedan inlemnad skrift, som likväl icke blifvit behörigen undertecknad.

5:o Att med den nogranna kännedom, som hos Borgare-Ståndet kan förutsättas, dels om nödvändiga säkerhetsmått vid alla penningetransactioner, dels om affairslifvets vanligaste iakttagelser, Borgare-Ståndet icke desto mindre låtit, till främjande af motionairens förslag, sin i förväg, på sätt andra punkten omförmäler, tillvägabragta röstpluralitet, utan minsta förbehåll, godkänna Stats-Utskottets Utlåtande, hvarigenom Statens garantie skoningslöst uppoffras och Staten intrasslas uti oklara och tvätydiga bestämmelsers lätt insedda påföljd.

6:o Att Borgare-Ståndet, utan hinder af sitt i déchargefrågan fattade beslut, att, blott med ett enda undantag, tillämpa 107 § R. F. på hela Kongl. Maj:ts Conseil, nu med oinskränktaste förtroende åt den sistnämnda öfverlemnat utredningen och slutliga afgörandet af denna stora, vidtomfattande, ännu i töcken sväfvande statsangelägenhet. Då härigenom visar sig sannolikt, att besinning och alfvar saknats uti nyss åberopade beslut, hafva Borgare-Ståndets anseende och det medborgerliga förtroendet blifvit, till eftertänklig skada för Borgare-Ståndets framtid, djupt compromettérade.

7:o Att, fastän godkännande af Stats Utskottets förrberörde Utlåtande innebär Sveriges införande på statsskuldsbanan, och följaktligen leder till skiftesrika vexlingar uti vårt lands hela financiela system, Borgare-Ståndet funnit den märkliga omständigheten, att ordinarie Chefen för Finance-Departementet ännu saknas, icke förtjena uppmärksamhet. Äfven härigenom förringas vigten och värdet af Borgare-Ståndets förut öfver Konungens Conseil uttalade omdöme.

8:o Att Borgare-Ståndet låtit Rikets nuvararande Ständers beslut om statsanslag och lån för anläggning af en jernbana emellan städerna Örebro och Nora vederfaras en med Grundlagen oförenlig missaktning, då Borgare-Ståndet medgifvit, att Regeringen må ega, att dels upphäfva, dels ändra sistnämnda beslut. Svårligen skall någon kunna föreställa sig, att detta medgifvande leder sin upprinnelse just från dem, som främst yrkat, att icke mindre, än åtta bland Kongl. Maj:ts nuvarande Rådgifvare skulle hos Kongl. Maj:t i underdånighet anmälas, till erhållande af afsked från sine embeten.

9:o Att, ehuru medlersta Sverige, i följd af Statens äldre frikostiga bidrag, redan är i besittning af goda communicationsmedel, Borgare-Ståndet likväl, utan att ingå i statistiska och economiska forskningar, nu mera synes hafva antagit, såsom regel, att denna förut gynnade del af Riket företrädesvis skall komma i fortsatt åtnjutande af Statens uppoffringar till vidare förbättring af communicationerna, under det att Rikets Ständer endast kunna erbjuda likgiltighetens köld, såsom tröst för de aflägsnare orter, hvilka, i sin af brist på nödvändiga communicationer tillvexande vanmakt, förgäfves påkallat Statens hjelp.»

Herr *Lagergren* förbehöll sig, att, i den händelse Protocollet, den 27 dennes, i den fråga, som var föremål för Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, hinner att under Riksdagen justeras, yttra sig, i anledning af Herr *Petrés* nu afgifna reservation.

§ 4.

Föredrogos ånyo följande Utskotts Memorial och Betänkanden:

1:o Constitutions-Utskottets:

№ 32, med anmälan om de uti förstärkt Constitutions-Utskott anställda omröstningar.

Lades till handlingarne.

2:o Lag-Utskottets:

№ 65, i anledning af väckta motioner om föreskrifter derom, huru förfaras bör, då någon öfvergifvit fäderneslandet, eller försvunnit, men efterlemnat egendom.

Herr *Gråå:* Då Lag-Utskottet erkännt behofvet af ett lagstadgande i det förutsatta fallet, är det en uppenbar motsägelse att sedermera afstyrka åtgärd, i anledning af motionen. Beklagligtvis lärer detta resultat hafva sin grund deri, att motionen blifvit behandlad först nära Riksdagens slut, och med afseende derå hemställer jag, då någon förändring numera ej är att motse, att Betänkandet lägges, med ogillande, till handlingarne.

Herr *Ek* deremot yrkade bifall till Betänkandet, på de skäl, detsamma innehåller.

Öfverläggningen var slutad, och Betänkandet lades, med ogillande, till handlingarne.

№ 66, i anledning af väckt motion, angående forum för handläggning af frälsemans concurs.

Bifölls.

Och 3:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens:

№ 43, i anledning af väckt fråga om ändringar i expeditions-taxan.

Härvid förekommo:

Första yttrandet.

Bifölls.

Andra yttrandet.

Herr *Lagergren:* Då i första punkten medgifves, att granskning af hela expeditions-taxan beror af Kongl. Maj:ts handläggning, synes det mig vara obehöfligt, att den partiela förändring, som är föremål för andra punkten, föreslås, hvarföre jag derå yrkar afslag.

Häruti instämde Herrar *Ek*, *Collén*, med flera.

Öfverläggningen var slutad, och andra yttrandet afslogs.

Tredje yttrandet.

Bifölls.

§ 5.

Uppå skriftlig, af vice Häradshöfdingen *Johan August Hjärne* ingifven, nu föredragen ansökning, beslöts, det skulle bevis till honom meddelas öfver hans tjenstgöring hos Ståndet, såsom Notarie under innevarande Riksdag; och uppdrogs det till Herr Talmannen, att, i samråd med Secreteraren, bestämma ordalagen i nämnde bevis.

§ 6.

Uppå hemställan af Herr vice Talmannen *Halling*, och äfven af Herr Talmannen gjord proposition, anmodades Herrar Electorer att genast sammanträda, för att välja Suppléant-Ledamöter i Expeditions-Utskottet, i stället för Herrar *Ekenman* och *Gezelius*, som voro frånvarande. Herrar Electorer sammanträdde, och efter någon stund inlemnades ett Val-Protocoll, utvisande, att Herrar *Schönmeyr* och *Brodin* voro till Suppléanter utsedda.

§ 7.

Bordlades följande Memorial och Utlåtanden:

1:o Stats-Utskottets: № 351, och 2:o Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens: N:ris 44 och 45, hvartill rubrikerne införas i Protocoll vid ärendernes slutliga pröfning.

§ 8.

Justerades Protocolls-Utdrag öfver de af Ståndet denna dag fattade beslut.

Plenum slutades kl. 1/4 8 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 31 Augusti.

Plenum kl. 1/2 8 e. m.

§ 1.

Föredrogos å nyo Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtanden:

№ 44, i anledning af väckt motion om ändring i föreskrifterne, angående strandfynd och ur sjön bergadt gods.

Bifölls.

Och № 45, i anledning af väckt motion om meddelande af närmare föreskrifter, rörande de ändamål, för hvilka actiebolag, enligt Kongl. Förordningen den 6 October 1843, må bildas.

Lades andra gången å bordet.

§ 2.

Justerades Protocollet för den 30 dennes, äfvensom Protocolls-Utdrag öfver af Ståndet denna dag fattade beslut.

§ 3.

Bordlades andra gången Stats-Utskottets Memorial, № 351, med förslag till sammanjemkning af Rikets Ständers skiljaktiga beslut, i åtskilliga delar, af Utlåtandet, № 340.

§ 4.

Bordlades Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtanden, N:ris 46 och 47, till hvilka rubrikerne införas i Protocoll, vid ärendernas pröfning.

Plenum slutades kl. 3/4 8 e. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 1 September.

Plenum kl. 9 f. m.

§ 1.

Upplästes och godkändes Expeditions-Utskottets förslag, dels, under N:ris 52—54, till §§ i Riksdagsbeslutet, dels ock till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 225, angående befrielse för rusthållare inom Kungsörs fögderi ifrån dagsverkslösen, i afseende på deras stamhemman,

och № 226, med öfverlemnande af ny bevillningsstadga, hvartill förslaget jemväl gillades.

§ 2.

Föredrogs å nyo Stats-Utskottets Memorial, № 351, med förslag till sammanjemnkning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i åskilliga delar af Utlåtandet, № 340, i anledning af väckta motioner, dels i fråga om ändring uti redan bestämda vilkor för den af Rikets sednast församlade Ständer lemnade garantie, i afseende på anläggningskostnaden för en jernväg emellan Örebro och Hults lastageplats vid Wenern, dels ock angående ifrågaställd utsträckning af denna jernvägsanläggning till Köping.

Uppå Herr *Gråås* yrkande, upplästes Memorialet i sin helhet, hvarefter behandlingen skedde punktvis; dervid förekommo:

1:sta punkten.

Herr *Petré:* I förbigående vill jag nämna, att denna frågas behandling för kommande Ständer kan tjena, såsom exempel, huru skyndsamt stora, omfattande Riksdagsärender möjligen kunna handläggas. Efter tre dagars discussion på Riddarhuset, afgaf Utskottet snart sagdt under sjelfva fortgången deraf, sitt nu föredragna Memorial. I förrgår afgjordes Betänkandet i Utskottet, och lades samma dag här på bordet. I går blef detsamma bordlagdt andra gången, och nu är det färdigt till föredragning. Denna tilldragelse förtjenar i sanning att finna en plats i Riksdagarnes tideböcker. Men egentligen har jag begärt ordet, för att fästa Borgare-Ståndets uppmärksamhet på Riksdags-Fullmäktigen *Nils Strinnlunds* reservation. Han har nemligen yrkat, att, jemte det inbjudningar göras till Ridderskapet och Adeln att i vissa delar förena sig med Preste- och Borgare-Stånden i deras med Utskottets tillstyrkan öfverensstämmande beslut, voteringspropositioner måtte uppställas för omröstning i förstärkt Stats-Utskott. För min del, finner jag detta yrkande vara välgrundadt, enär frågan är ett beskattningsärende. Förslaget derom föröll dock i Utskottet med 18 röster emot 15. Jag lemnar åt andra att bedöma anledningen till denna märkliga utgång. Att så skett, är emedlertid ett särdeles factum. Hos Herr Talmannen anhåller jag, att Memorialet måtte punktvis föredragas.

Herr *Gråå:* Jag vill i protocollet nedlägga en erinran derom, att Stats-Utskottet i denna fråga förfarit annorlunda, än i andra likartade fall. Att densamma angår penningar, som en gång skola utbetalas, är ostridigt, och således är frågan att hänföra till statsreglerings-ärender. Denna åsigt har emedlertid majoriteten inom Utskottet icke hyllat, hvarföre ock några voteringspropositioner icke blifvit af Utskottet, jemte inbjudningarne, uppgjorda. Utan att nu yrka någon ändring i Utskottets tillgörande, har jag endast velat förklara, det jag delar den i Riksdags-Fullmäktigen *Strindlunds* reservation uttalade åsigt.

Herr *Nordwall:* I anledning af Herr *Petrés* erinran om den skyndsamhet, hvarmed detta ärende blifvit behandladt, vill jag endast förklara, det jag icke deruti kan finna något klandervärdt. Hvad åter angår den af Herr *Gråå* gjorda anmärkning, att Utskottet icke i denna fråga, i likhet med hvad eljest varit brukligt, jemte inbjudningarne, uppställt voteringspropositioner, ber jag få påminna, det Utskottet äfven tillförene förfarit på samma sätt, som nu egt rum. Sålunda gick Utskottet tillväga i fråga om ett stakets uppförande vid Riksgälds-Contoirets hus. Der stadnade två Stånd mot två; men, för att förkorta den tid, som för ärendets afgörande erfordrades, blefvo två Stånd inbjudna att förena sig med de andra, hvaremot några voteringspropositioner icke blefvo uppsatta. Riksdagsmannen *Strindlund*, hvilken emot Utskottets förfarande i denna fråga anmält sin reservation, var just den, som inom Stats-Utskottet yrkade den ändring i Riksgäldsafdelningens, angående ifrågavarande staket, afgifna och med praxis öfverensstämmande Betänkande, att endast inbjudningar skulle aflåtas, men voterings-propositionerna förfalla. På hemställan af Utskottets Ordförande, blefvo desamma äfven uteslutna. Uti detta beslut deltogo också de Ledamöter, hvilka nu uppträdt och ogillat Utskottets enahanda förfaringssätt i denna fråga. Jag har anfört detta, för att visa, det man understundom är mera samvetsöm om formens iakttagande, och att det således ock synes, såsom vore det saken i fråga, som bestämde formen; men att detta icke sker endast och allenast för det rättas skull. Någon afvikelse från Grundlagens ordalydelse har ej eller egt rum.

Herr *Norin:* Jag är förekommen af Herr *Nordwall* och instämmer med honom. Någon öfverträdelse af Grundlagen tror jag ingalunda kunna föras Utskottet till last, om ock en afvikelse från praxis kan sägas hafva egt rum. Grund-

lagen befaller ingalunda, att, jemte inbjudningar, voteringspropositioner skola uppsättas, och då nu Utskottet följt Grundlagens bokstafliga föreskrift, för att aflägsna alla anledningar till anmärkningar, synes mig, såsom hade man bort dermed innehålla. Om discussionen gäller första punkten, anhåller jag om bifall derå.

Herr *Petré:* Om Herr *Norins* yttrande finge så förstås, som ville han till nästa Riksdag genomgå en cours i Grundlagarne och inhemta de föreskrifter, hvarom han nu tycks sakna kännedom, anser jag detta vara af honom ganska välbetänkt. I anledning af Herr *Nordwalls* erinran, att Stats-Utskottet, i fråga om ett stakets uppförande omkring Riksgälds-Contoirets hus, på hemställan af Ordföranden i Utskottet, underlät att för Ständerna framlägga voteringspropositionerna, ber jag få påminna den värde Ledamoten om denna frågas oändligt ringa vigt, och att Utskottet följaktligen ansåg densamma vara alltför underordnad, för att löna mödan af ett särskildt sammanträde för förstärkta Stats-Utskottet. Samma förhållande eger icke här rum, hvadan Herr *Gråås* anmärkningar, fortfarande, qvarstå till den kraft och verkan de förmå.

Herr *Norin:* Jag vill blott till besvarande upptaga Herr *Petrés* välmenta råd om att grundligare studera och bättre uppfatta Grundlagarne. Detta råd anser jag med fullt skäl kunna återföras på honom sjelf, då han säger, att Grundlagarna i mingre vigtiga fall kunna tydas annorlunda, än i frågor af större vigt. En frågas qvantitativa beskaffenhet synes mig icke böra läggas till grund för en sådan tydning. Hyser Herr *Petré* likväl en dylik åsigt, kan det väl med skäl påstås, att han behöfver studera Grundlagarna bättre än jag, som aldrig blifvit beträdd med ett dylikt försök att tolka desamma.

Discussionen ansågs slutad, och den gjorda inbjudningen blef af Ståndet antagen.

2:dra punkten.

Bifölls.

3:dje punkten.

Herr *Lagergren:* Då denna fråga första gången behandlades, afhöll jag mig från att framställa åtskilliga betänkligheter i sak, hvilka, om de inom Ståndet vunnit gehör, kunnat föranleda en återremiss, hvarigenom, då Riksdagen lidit så nära sitt slut, hela frågan kunnat sättas på spel. Jag föreslog endast en ändring uti Utskottets Utlåtande, *nemligen* i

fråga om förbättrad redaction af en punkt ibland vilkoren. Mig undföll det likväl ingalunda, att Utskottet lemnat åsido ett förbehåll, som Rikets Ständer, uti deras vid förlidne Riksdag, rörande anläggande af en jernväg, fattade beslut, intagit, eller att Jernvägs-Bolaget skulle inom viss tid ställa säkerhet för företagets fullbordan. Sedan målet nu återkommit från Utskottet, har jag vidare betänkt denna omständighet; och, för att derå fästa en närmare uppmärksamhet, vill jag uppläsa den föreskrift, som i berörde hänseende finnes intagen uti Kongl. Maj:ts den 27 November 1845 meddelade Resolution uppå Majoren Grefve *A. E. von Rosens* underdåniga ansökning om tillstånd att anlägga åtskilliga jernvägar i Riket. Det heter i slutet deraf: »fästande Kongl. Maj:t i öfrigt vid allt detta det förbehåll, att ifrågavarande Bolag, jemte uppfyllandet af de i den underdåniga ansökningen omförmälda förbindelser, med den jemnkning, i afseende å terminen för planens ingifvande, som sagd är, för företagets verkställighet inom viss tid, som Kongl. Maj:t, efter vederbörande Bolags hörande, fastställer, skall ställa nödig säkerhet.» Skulle ett förbehåll, som då ansågs behöfligt, när Riksens Ständer blott beviljade garantier om en viss revenue under en kortare period, skulle, frågar jag, ett sådant förbehåll nu betraktas, såsom öfverflödigt, då Rikets Ständer denna gång iklädt Staten ojemnförligt större förbindelser och uppoffringar? Jag frågar, huru skulle det väl se ut inför nationen och efterverlden, om Rikets Ständer beviljade det stora årliga anslaget i 40 år, utan annan säkerhet, än den i blotta ord bestående förpligtelsen för ett blifvande Bolag att underhålla jernbanan i fullt ändamålsenligt skick och fortfarande verksamhet? Jag instämmer visserligen med dem, hvilka anse Ridderskapets och Adelns beslut om säkerhets ställande för jernbanans aflemnande i fullgodt skick efter de 40 årens förlopp kunna blifva vådligt för företagets vidare framgång derigenom, att det aflägsna och obestämda i denna ansvarighet innebär något afskräckande. Den tanken, att ansvarigheten möjligen kunde omfatta hela capitalet, och förpligtelsen att ställa en säkerhet, som skulle tillämpas först i en så aflägsen framtid, kunna alltför lätt blifva hinderliga för speculationen å jernvägens anläggning. Men om jag än i viss mån gillar dessa betänkligheter emot Ridderskapets och Adelns beslut i denna del, följer likväl icke deraf, att jag anser frågan om vidare säkerhetsmått emot det blifvande Bolaget, i afseende

på tidpunkten för jernbanans hemfallande till Staten, böra alldeles sättas å sido. Väl är jag af åtskilliga vänner erinrad om det äfventyrliga att nu i Riksdagens sista dagar påyrka någon ändring i de föreskrifna vilkoren, men icke dess mindre kan och bör jag ej derifrån afstå. Jag befarar för öfrigt inga menliga följder för sjelfva detta ärende genom ett sådant tillägg, som jag begär. Skulle nemligen Borgare-Ståndet antaga det förslag till ett tillägg till 5 punkten bland vilkoren, som af mig blifvit uppgjordt, kunde detsamma lätteligen ännu under detta plenum anmälas till deltagande äfven af de andra Stånden. Förslaget, som jag nu ber att få hemställa till Högtärade Ståndet, och hvarå jag anhåller om proposition, är af följande lydelse: »att Ridderskapets och Adelns beslut om ställande af säkerhet för Bolagets förbindelser, i hänseende till jernbanans och dess tillhörigheters öfverlemnande till Staten, efter förloppet af de 40 år, under hvilka Staten garanterar Bolaget en årlig ränta och amortering, i så måtto af Borgare-Ståndet biträdes, att Ståndet förklarar det förbehåll vid slutlig uppgörelse af contract om ifrågavarande jernvägsanläggning böra göras, att den i 1:sta punkten bestämda godtgörelse för de bägge sista årens ränta och capital-amortering innehålles hos Statsverket, intill dess jernbanan, med dertill hörande jord, byggnader, verkstäder, locomotiver, machiner, fordon, redskaper och andra tillhörigheter, blifvit från Bolaget afsynta och i svarsgildt skick befunna; börande, hvad som häruti kan i laga ordning pröfvas vara bristfälligt, först genom Bolagets försorg och på dess bekostnad iståndsättas, innan slutlig liqvid om dessa innehållna medel med Bolaget upprättas; hvilket tillägg Borgare-Ståndet anser böra i den underdåniga skrifvelsen intagas.»

Herr *Wærn:* Jag beklagar, att Herr *Lagergren*, då detta ärende första gången förevar, icke ansåg lämpligt, att framkomma med de af honom nu gjorda anmärkningar. En återremiss hade då kunnat ega rum och Utskottet såmedelst kommit i tillfälle att bedöma och pröfva det af Herr *Lagergren* nu framlagda förslag. Nu skola vi i ögonblicket granska detsamma. Sådant är dock omöjligt. Jag hemställer, huru det skall låta sig göra, att nu genast uppgöra och bestämma lämpliga detailbestämmelser. Dessutom vill jag erinra, att nu icke är fråga om uppgörande af något contract, utan blott om hvilka eftergifter Rikets Ständer kunna finna för godt att göra för bildande af ett Jernvägs-Bolag. Att sådana bestämmelser, som Herr *Lagergren* ifrågasatt, erfordras, har jag ingalunda förbisett, men ansett, lika med Utskottet, att det vore bäst, om Rikets Ständer öfverlemnade till Kongl. Maj:t, att meddela de ytterligare föreskrifter, som kunde vara af behofvet påkallade. Herr *Lagergren* har föreslagit, att den af Staten garanterade godtgörelse för de två sista åren borde innehållas, till dess jernvägen blifvit afsynad och befunnen i complett skick, äfvensom han bifogat en förteckning å åtskilliga redskaper, m. m., hvilka, jemte banan, borde till Staten aflemnas. Emot berörde förslag vill jag erinra, hurusom det är tänkbart, att blott ett års godtgörelse är tillräcklig att, innan banan aflemnas, sätta densamma i fullgodt stånd; äfvensom jag frågar, huru man skall pröfva, om nämnda förteckning är fullständig. För mig synes det alltså nödvändigt, att detailbestämmelserna öfverlemnas till Kongl. Maj:ts Nådiga bedömande. Att bestämma sådana garantier till Statens säkerhet, som man här satt i fråga, kunde blifva hinderligt för sjelfva sakens framgång. Visserligen är det nödvändigt att tillse, det sakerna uppgöras på bästa sätt, men för att ernå detta mål, anser jag bästa medlet vara att öfverlemna detsamma till Kongl. Maj:t, då detailbestämmelserna, utan tvifvel, böra sättas i främsta rummet. Att nu här uppgöra detailbestämmelser, hvilka sedermera komma att pröfvas af Rikets Ständer, skulle föranleda ett uppskof och måhända tillintetgöra hela saken, hvarföre jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr *Petré:* Hvad man kunnat vänta af Herr *Lagergrens* lagkunskap, sakkännedom och erfarenhet, har nu inträffat, att, sedan han erhållit betänketid, han omsider insett de omätliga brister, som i Utskottets Utlåtande, № 540, förefinnas, och derföre i ett väsendtligt fall föreslagit förbättring derutinnan. Detta förslag kan ingalunda anses, såsom en detailfråga, utan innefattar i stället en vigtig princip. Herr *Wærn* har erinrat, att det nu icke vore tid att ingå i ämnets vidare pröfning, men jag hemställer till honom, hvad intryck, som af denna erinran kan väntas, då icke nekas må, att hela anläggningen för jernvägsfrågans genomförande hos Ständerna gått ut på, att vinna målet genom öfverraskning, det vill säga dymedelst, att afgörandet skulle brådstörtas och nödigt rådrum vägras dem, af hvilkas pröfning ärendet beror. Herr *Wærn* kunde dock, såsom offentlig man, göra sig till bestämd regel, att icke i någon fråga fatta beslut, innan han haft tillfälle att riktigt öfverväga och bedöma densamma. Det må icke nekas, att uppmärksamheten fästades häruppå

redan under debatten förlidne Onsdag. Förgäfves visade man de många anmärkningar, som kunde med skäl framställas emot Utskottets Utlåtande, № 340, Förgäfves bjöd man då skäl, tillräckliga för att ådraga sig en högre uppmärksamhet hos en och hvar, som egde oväld och god vilja. Då var det likväl omöjligt att åstadkomma en lugn öfverläggning. Majoriteten inom Ståndet var på förhand gifven. Jag tillsporde dervid en Ledamot, hvad anledningen kunde vara till den sällsamma ifver och i öfrigt besynnerliga hållning, som hos Borgare-Ståndet röjde sig. Jag erhöll till svar, att någon smitta eller miasma bemäktigat sig sinnena och att sådant alltså berodde på en smitta, som kringfördes med luften; hvarföre man borde afvakta en tidpunkt, då en renare atmospher gjorde möjligt, att annorlunda behandla denna vigtiga sak. Då jag icke vill förtrycka någons åsigt, eller föranleda ett förhastadt beslut, utan tvärtom är angelägen, att man lemnar rum för en noggrann pröfning, föreslår jag Borgare-Ståndet att icke nu genast besluta öfver Herr *Lagergrens* framställda förslag, utan anhåller, att det föredragna Memorialet måtte af denna anledning återremitteras. Visserligen är ett uppskof med Riksdagens afslutande rätt ledsamt, men i valet mellan att förfuska Statens rätt och att derutinnan hjelpa, hvad ännu hjelpas kan, tvekar jag icke att vidtaga den åtgärd, som gestaltar sig mest tillfredsställande. Dessutom hemställer jag till Herr Talmannen, att proposition måtte göras derpå, att Herr *Lagergrens* förslag blifver delgifvet Bonde-Ståndet, som redan afslagit Utlåtandet, № 340.

Herr *Gråå:* Jag anser mig pligtig att på det högsta understödja Herr *Lagergrens* förslag. Detsamma ger åtminstone någon garantie för de stora summor, som komma att lemnas till ett anonymt Bolag, ehuru denna säkerhet ej är särdeles stor. Jag kan icke föreställa mig, att de, hvilka nitälska för sakens framgång, vilja frikalla det ifrågasatta Bolaget från skyldigheten att ställa någon säkerhet för de penningar, som af detsamma emottagas. Man har sagt, att Regeringen skulle särdeles interessera sig för denna saks lyckliga utgång. Om så är, kan jag icke förmoda, att Regeringen förr, än den är afslutad, skall upplösa Riksdagen, och i allt fall bör man för en sådan farhåga icke förkasta Herr *Lagergrens* välgrundade förslag. Det är ingalunda en detail- utan en principfråga, att, då penningar lemnas, man ser till, att säkerhet för desammas behöriga användande eller återbetalande ställes. Om Ståndet anser sig icke kunna genast afgöra, huruvida Herr *Lagergrens* förslag bör antagas eller icke, begär jag proposition på återremiss.

Herr *Indebetou:* För mig synes det icke vara någon väsendtlig skillnad emellan de beslut, som Ridderskapet och Adeln, å den ena sidan, och Borgare-Ståndet, å den andra, fattat. Låtom oss tillse, hvad desamma innehålla. Ridderskapet och Adeln har beslutat, att i 5:te punkten af Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, angående vilkoren, skall dels framför orden: »utan lösen» tilläggas orden: »i fullgodt skick», och dels näst före orden: »Vill Staten», införas: »och bör för fullgörandet af Bolagets förbindelser i detta hänseende af Kongl. Maj:t godkänd säkerhet vara ställd». Borgare-Ståndet deremot har, vid föredragningen af nämnda Utlåtande, godkännt Utskottets tillstyrkan, pag. 10 och 11. Mig synes det, såsom innefattades Ridderskapets och Adelns beslut i det af Borgare-Ståndet fattade. Hvad nu Herr *Lagergrens* förslag angår, så rörer detta sättet för Statens säkerhet. Mig synes det, såsom ginge Herr *Lagergrens* framställning ut på upphäfvandet af ett förut fattadt beslut, då Rikets Ständer funnit för godt att till Kongl. Maj:t öfverlåta alla detail-bestämmelser. Otvifvelaktigt är det ock bäst att låta detta beslut qvarstå orubbadt, och anförtro åt Kongl. Maj:t att vidtaga alla bestämmelser, som kunna anses nödiga. Herr *Lagergrens* förslag inskränker den rättighet, som blifvit till Kongl. Maj:t uppdragen; och då någon fördel derigenom icke vinnes, utan man möjligen utsätter sig för att binda händerna på Regeringen och hindra densamma att vidtaga andra försigtighetsmått, än dem, som innefattas i Herr *Lagergrens* förslag, tror jag således det vara klokast att bifalla, hvad Utskottet i Memorialet, № 351, i denna punkt föreslagit. Om det kan vara med Grundlagen öfverensstämmande att återremittera Memorialet, lemnar jag derhän, enär ett ärende icke kan återremitteras mera, än en gång.

Herr *Brinck:* Då denna fråga förliden Onsdag förevar, hemställde jag, att Borgare-Ståndet måtte lyssna till mina invändningar, i afseende å garantien. Jag yrkade då, att Bolaget skulle ställa säkerhet för contractets fullgörande, att Staten skulle ega att insätta en ledamot i den blifvande Directionen, hvarigenom en större garantie för förbindelsernas uppfyllande kunde vinnas, än medelst den Staten tillerkända rätt att, genom ombud, som af Kongl. Maj:t utsågs, deltaga i granskningen öfver förvaltningen af Bolagets angelägenheter; samt slutligen, att det bestämdt måtte föreskrifvas, det ba-

nan, efter de 40 årens förlopp, skulle aflemnas i fullgodt skick. De Ledamöter, hvilka voro de varmaste vännerna för en jernvägs anläggande, motsatte sig en återremiss, enär frågan, som de sade, derigenom möjligen kunde förstöras. Å andra sidan åter nästan förlöjligade man mina framställningar. Nu åter har det i dag visat sig, att jag åtminstone haft rätt i desamma, då Ståndet, utan gensägelse, antagit den vigtigaste eller hvad jag i sista rummet föreslog. Ehuru jag anser, att det vore nyttigt, att en af Staten utnämnd Ledamot tillhörde Directionen, vill jag dock icke nu derom göra vidare påstående, och derigenom uppehålla frågans afgörande. Emellan mitt förslag, så vidt detsamma afser den ifrågasatta säkerheten, och det, Herr *Lagergren* i dag framlagt, synes föga skiljaktighet förefinnas. Den enda är, att Herr *Lagergren* ingått i specialiteter. Detta anser jag icke vara så alldeles rätt, utan tror det vara nog, att till Kongl. Maj:t öfverlemna att derom förordna, hvaremot Rikets Ständer böra tillse, att säkerhet af Bolaget ställes för contractets fullgörande. Jag hemställer således till Herr *Lagergren* och Ståndet att förena sig med mig och inbjuda de öfriga Stånden att deruti instämma. Då discussion om denna fråga förra gången förevar, yttrade man, å ena sidan, att jag ville sönderslita förslaget, å den andra deremot påstod man, att jag ville göra intet. Jag ber då att få återföra i minnet, huru-som jag ville komma till en punkt; nemligen att säkerhet erhölles för jernbanans aflemnande i fullgodt skick. Huruvida två års utdelning kan vara tillräckligt till densammas iståndsättande efter 40 år, lemnar jag derhän, men jag anser, att Staten icke kommer att utgifva allt, utaf de garanterade 5 procent, utan att någon afkastning äfven bör kunna räknas, och jag vill derjemte lägga i vågskålen den economiska vinst, som tillika bör uppkomma genom den besparade arbetskraft af folk och dragare, som nu på denna vägsträckning förspilles, jemte de förhöjda egendomsvärden, som måste blifva en följd utaf hastigare omsättning af producter genom lättade, mindre kostsamma transporter.

Herr *Wedberg:* Det var att förutse, att, då Herr *Lagergren* framställde en anmärkning, rörande denna fråga, skulle densamma ådraga sig mycken uppmärksamhet. Det hade varit väl, om berörde anmärkning blifvit gjord, då detta ärende första gången inom Ståndet förevar; men nu ser det ut, såsom åsyftade man att derigenom motarbeta den ifrågasatta jernvägsanläggningen. Om Herr *Lagergren* närmare tänkt

på saken, tror jag, det han sjelf bort inse, att denna anmärkning rätteligen skulle kunna blifva till skada för densamma. I öfrigt hoppas jag, att, efter 38 års förlopp, något tillskott från Statens sida icke är för Jernvägs-Bolaget behöfligt, och hemställer således till Herr *Lagergren*, att han måtte från sitt yrkande afstå.

Herr *Ekholm:* Då denna fråga förra gången förevar, tog jag friheten att utbedja mig någon betänketid; men ehuru denna begäran syntes mig ganska billig, vann densamma dock ej något gehör. Det vissa är emedlertid, att, om ledarne af denna fråga icke haft jernvägsfeber, så kan man dock säga, att de begagnat locomotiver för så väl sina tankar, som beslut derutinnan, i stället för andra motiver. Då emedlertid försigtighetsmått äro af nöden, visar det väl ingen motvilja för saken, att ingå på Herr *Lagergrens* förslag, ty detta innefattar i sanning den minsta garantie, som bör ifrågakomma för utgifvandet af ett så stort anslag, som i och för den tilltänkta jernvägsanläggningen kan komma att utgifvas. Man hade kunnat undvika all fråga om denna säkerhet, så vida garantien lemnats för 25, i stället för 40 år, ty på den förra tiden hade banan säkerligen icke hunnit att blifva utsliten. Då jag ej tror det vara rätt grundlagsenligt att återremittera detta Memorial, anser jag lämpligast, att Ståndet antager slutmeningen i denna punkt, och derjemte, såsom ett tillägg, Herr *Lagergrens* förslag, samt inbjuder de öfriga Stånden att uti Borgare-Ståndets sålunda fattade beslut sig förena. Då är man lättast ifrån alla bekymmer.

Herr *Norin:* Jag tror, att Herrarne *Wærn* och *Indebetou* fullständigt upptagit och vederlagt det af Herr *Lagergren* framlagda förslag. Om den af Herr *Lagergren* ifrågasatta säkerhet skulle erfordra innehållandet af flere, än två års tillskott från Statens sida, då hade man, genom antagandet af nämnda förslag, lagt ett band på Regeringen. Mig synes den af Stats-Utskottet föreslagna ändring uti de i Utlåtandet, № 340, antagna vilkor, vara för Staten fullt betryggande, och, under sådana förhållanden, hemställer jag, att Herr *Lagergren* måtte från sin gjorda framställning afstå.

Herr *Schwan:* Under discussionen, angående Stats-Utskottets Utlåtande, № 340, yttrades inom Ståndet, att den af Kongl. Maj:t år 1845 meddelade Nådiga Resolution för Grefve *Rosen*, att här i landet anlägga jernvägar, skulle innefatta ett *privilegium exclusivum* för honom till dylika företag, äfvensom att åtskilliga i samma Resolution förekom-

mande vi kor icke voro med Grundlagen öfverensstämmande. Jag har, i anledning deraf, förskaffat mig en afskrift af nämnda Resolution, men kan icke deraf finna, att någon uteslutande rätt att anlägga jernvägar här i landet blifvit Grefve *v. Rosen* tillerkänd, eller att densammas innehåll är på något sätt stridande emot Grundlagen. Tvärtom synes det mig, att föredraganden för berörde ärende iakttagit all erforderlig försigtighet, och, på grund deraf, hoppas jag, att frågan äfven denna gång kommer att med samma omtanka behandlas och begrundas, hvarutinnan jag ser den säkerhet, som man här söker åstadkomma, men hvilken möjligen skulle föranleda åtskilliga svårigheter. Herr *Lagergren* har föreslagit, att den af Staten garanterade summan borde under de två sista åren innehållas, till säkerhet för att jernvägen aflemnades i fullgodt skick. Om, såsom jag hoppas, jernvägen kommer att, åtminstone under de sednare åren, lemna full ränta på anläggningskostnaden, skola några anspråk på tillskott från Statens sida icke vidare ega rum. För sådan händelse kan Herr *Lagergrens* förslag icke för Staten medföra någon säkerhet, så vida man ej tillägger, att, så vida något tillskott från Statens sida ej är behöfligt, utdelning af inflytande medel under de två sista åren icke är tillåten. Både inom och utom representationen har jag hört den åsigt framställas, att Actiebolaget skulle kunna erhålla jernbanan intecknad. Huru detta skulle låta sig göra, kan jag icke fatta, då Bolaget icke har någon eganderätt, utan blott besittningsrätt dertill under vissa år. Jag förenar mig med dem, som anse, att uti 6:te punkten ligger tillräcklig borgen för den säkerhet, som man här velat åstadkomma. I öfrigt är det alltid en Regerings skyldighet, att vid alla tillfällen iakttaga Statens rätt och bästa; och då jag läser den förut omförmälda Resolutionen, kan jag ej föreställa mig annat, än att samma säkerhet och samma föreskrifter skola komma att inflyta i den Resolution, som, i anledning af Rikets Ständers nu fattade beslut, sannolikt kommer att utfärdas. Jag anhåller alltså om proposition på bifall.

Herr *Sundler:* Om denna fråga blifvit framskjuten med locomotiver, det lemnar jag derhän, sedan Nationen under 20 år sett andra länder draga nytta och fördel af jernvägar. Herr *Schwan* har tydligt och klart utredt, hvad jag ämnade säga, i anledning af Herr *Lagergrens* förslag. Då det är föreskrifvet, att banan skall lemnas i *fullgodt stånd* och att besigtning hvarje år bör försiggå, behöfs i sanning icke någon annan säkerhet. I öfrigt vill jag erinra, att, då t. ex. Rails begagnas på alla fyra sidorna, måste deraf följa, att, om, då banan skall aflemnas, de blifvit slitna på trenne sidor, böra ock nya i deras ställe anskaffas. Då det dessutom i 6:te punkten af förevarande Memorial blifvit föreslaget, att den till Kongl. Maj:t aflåtande skrifvelse skall erhålla följande lydelse: »att Rikets Ständer tillika anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes meddela de ytterligare föreskrifter, som Kongl. Maj:t kan finna nödiga, ej mindre för befrämjande af företaget, än ock för betryggande af Statens rätt och beredande af det allmännas fördel, samt att tillfälle måtte lemnas Svenska medborgare att, derest de så önska, få, såsom deltagare, i bolaget inträda,» anser jag alla öfriga tillägg fullkomligt obehöfliga. Jag begär följaktligen proposition på bifall.

Herr *Petré:* Med en annan talare kan jag ingalunda antaga, att Kongl. Maj:ts Nådiga Resolution af den 27 November 1845 innehär erforderlig garantie, att jernvägsfrågan skall komma att af den nuvarande Conseilen med omsorgsfull noggrannhet behandlas. Kongl. Maj:ts nuvarande Rådgifvare tillhöra en sednare tid. Huru man än läser berörde Resolution, torde man dessutom komma till den öfvertygelse, att en icke ringa oförsigtighet vid densammas affattande egt rum. Det må dock vara tillåtet att tro, att ett misstag af samma beskaffenhet icke nu mera skall förnyas. Aldrig kunde meningen hafva varit, att Grefve *v. Rosen* skulle sättas i besittning af ett monopol till anläggning af jernvägar i Sverige. Dertill har man dock velat, i följd af den besynnerliga ordställningen, leda sig. Om detta förhållande icke kan hafva någon juridisk påföljd, äro dock i alla fall stora olägenheter att befara genom dunkla uttryck, som åtminstone tyda på möjlighet af långvariga rättegångar. Herr *Schwans* anförande synes icke innebära något, som ligger i vägen för antagandet af Herr *Lagergrens* amendement. Jag anser det snarare innefatta skäl för Herr *Lagergrens* åsigt. Då det emedlertid ej är möjligt att här egna denna nya fråga det noggranna öfvervägande, som är af nöden, förnyar jag min begäran om återremins, ty, utan gensägelse, förtjenar den att af Utskottet skärskådas och utredas, innan Rikets Ständer deröfver fatta beslut.

Herr *Lagergren:* Jag har i sanning aldrig gjort mig den föreställning, att inkomsterna af jernvägar någonsin skulle blifva så betydliga, att icke under de fyratio åren största delen af det garanterade bidraget från Statens sida skulle kom-

ma att utgå. Mina förväntningar äro ej så lysande: jag känner de ofantliga kostnaderna för jernvägars underhållande och fartens bedrifvande alltför väl, att jag skulle sätta någon tro till möjlighets-calculer i detta fall. För min del, är jag deremot öfvertygad, att, så vida det blifvande bolaget på ett redbart och rättskaffens sätt skall kunna aflemna banan, blifva just under de sista åren inkomsterna så anlitade till de reparationer i större scala, som utan tvifvel erfordras, att hela statsanslaget, enligt de fastställda vilkoren, då isynnerhet, kommer att till sitt fulla belopp utgå. Skulle emedlertid företaget komma i ett så florerande skick, att inkomsterna de sista åren lemnade bolaget fulla fem procent å anläggningscapitalet, sedan underhålls- och reparationskostnader blifvit bestridda, då säger det sig sjelf, att de af mig ifrågasatta försigtighetsmått blifva öfverflödiga. Men dessa försigtighetsmått innebära i sådant fall icke eller något afskräckande, hvaremot ingen lärer kunna bestrida, att de erbjuda Staten en möjlighet att betäcka sig emot följderna af efterlåtenhet eller oredlighet å ett blifvande bolags sida. Jag upprepar, hvad jag förut sagt, att ett så obestämdt anspråk, som Ridderskapets och Adelns beslut om säkerhets ställande, sannolikt skulle afskräcka ifrån speculationen; och det är derföre, som jag, utgående från samma idée, trott det vara bättre att uppgöra en bestämd formel för den säkerhet, som bör ställas. Mitt förslag synes fullt betryggande så väl för Staten, som för bolaget, och jag har uppgjort det, emedan det inför Nationens ögon skulle i sanning se underligt ut, om man beviljade en dryg statsutgift under 40 år, utan att vidtaga någon åtgärd till försäkrande eller betryggande af värdet i den valuta, som efter den långa tiderymdens förlopp derföre borde erhållas. Förra Riksdagens Ständer garanterade det då påtänkta jernvägsbolaget fyra procent ränta å anläggnings-capitalet att utgå under allenast 15 år; men anläggningen skulle förblifva bolagets enskilda tillhörighet, så vida icke Staten efter fulla värdet inlöste banan, med dess tillbehör. Nu åter, då fem procents inkomst garanteras i 40 år, emot det att banan då i fullgodt och ändamålsenligt skick öfverlemnas till Staten, nu måste väl framför allt det vara Rikets Ständers åliggande att föreslå säkerhetsmått till Statens betryggande emot alltför grofva förluster i värdet af den valuta, som Staten successivt, men till dess fulla omkostnadsbelopp, inköper. Om Ståndets majoritet anser mitt förslag öfverflödigt eller befarar, att olägenheter för frågans

utgång deraf kunna uppkomma; nå väl, må då Ståndet afslå detsamma eller skjuta det åsido. Jag kan ej förhindra sådant. Men jag tror mig hafva fullgjort min skyldighet genom att framlägga detta förslag, ehuru jag derigenom från flere vänners sida blottställt mig för anmärkningar, som varit mig okära. Jag slutar med att vördsamt begära proposition å bifall till mitt förslag.

Herr *Björk:* Då denna fråga förra gången förevar, fästades uppmärksamheten derpå, att uti Kongl. Resolutionen af år 1845 voro intagna sådana bestämmelser, som lemnade full trygghet för, att det blifvande bolaget skulle uppfylla sina förbindelser. Med fästadt afseende derå, tror jag, att någon farhåga för den ifrågasatta jernbanans beskaffenhet, då den en gång skall till Staten aflemnas, nu icke bör förefinnas. Då Utskottet dessutom tillstyrkt, att den föreslagna underdåniga skrifvelsen skulle erhålla följande lydelse: »att Rikets Ständer tillika anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes meddela de ytterligare föreskrifter, som Kongl. Maj:t kan finna nödiga, ej mindre för befrämjande af företaget, än ock för betryggande af Statens rätt och beredande af det allmännas fördel, samt att tillfälle måtte lemnas Svenska medborgare att, derest de så önska, få, såsom deltagare, i bolaget inträda,» synes mig ett särskildt stadgande i den af Herr *Lagergren* uttalade syftning vara helt och hållet öfverflödigt. Då man ser saken så, förtjenar den hos Ridderskapet och Adeln gjorda anmärkning emot innehållet af 5 punkten uti Utskottets Utlåtande, № 540, föga afseende. I anledning af Herr *Lagergrens* förslag, ber jag få erinra, att det af honom deruti intagna stadgande är af ringa värde, då jag, lika med flere föregående talare, anser otvifvelaktigt, att banan under de två sednare åren kommer att lemna så stor afkomst, att något tillskott från Statens sida icke erfordras. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att, vid beviljandet af flera andra anslag, någon sådan säkerhet, som den af Herr *Lagergren* påyrkade, icke blifvit satt i fråga. Så t. ex. har Strömsholms canalbolag icke ställt någon säkerhet för erhållna anslag, utan endast varit ålagdt att afsätta en reservfond. Denna säkerhet synes i sanning fullt tillräcklig, och någon annan bör icke komma i fråga. Den öfverensstämmer också med praxis, och då det ligger inom Kongl. Maj:ts rätt att meddela erforderliga föreskrifter, tror jag, att denna punkt gerna kan bifallas.

Herr *Petré:* Ehuru det i sjelfva verket torde vara alldeles öfverflödigt att vidare upptaga tiden med ytterligare discussion

i detta ämne, vill jag dock besvara, hvad Herr *Björk* yttrat, i afseende å Strömsholms canal. Rikets Ständer hafva föga att dermed numera beställa. Af en Kongl. Proposition hafva vi sett, att de större skeppsrederierne tagit berörde canal i sitt beskydd, och derigenom gjort det möjligt för Regeringen, att bispringa den med statsmedel, hämtade från Handels- och Sjöfartsfonden. Rikets Ständer hafva härvid icke haft annan befattning, än att eftergifva ett och annat mindre betydande vilkor, som tillförene blifvit för det nya canalbolaget stadgadt. Men Herr *Björks* åberopade exempel bör ej fruktlöst förbigås. Det bör tjena till varning för Rikets Ständer att icke ännu en gång bortfuska Statens rätt. Staten har, hvad nya Strömsholms canalbolag angår, blifvit i ordets rätta bemärkelse misshandlad, och det är detta factum, som nu bör framhållas. Att, på sätt Herr *Schwan* erinrat, Herr *Lagergrens* förslag ej skulle vara af något värde, saknar stöd af sannolikhet. Det är rätt besynnerligt, att man vill helt och hållet bortraisonnera åliggandet af att sörja för Statens säkerhet. Herr *Björks* erinran derom, att Kongl. Maj:t eger oinskränkt rätt att, vid ifrågavarande contracts upprättande, vidtaga erforderliga åtgärder för betryggande af Statens rätt, är ingalunda egnad att skingra rättmätiga farhågor. Med samma befogenhet skulle Rikets Ständer, i stället för att upprätta ett reglemente för Riksgälds-Contoirets styrelse och förvaltning, kunna helt enkelt öfverlemna åt Kongl. Maj:t att efter godtfinnande derom förfoga. Visserligen vore denna method ganska enkel att komma ifrån de saker, hvarom vid Riksdagarne tvistas, men då måste ock medgifvas, att Rikets Ständer föga blifva annat, än tjenliga verktyg i den andra Statsmaktens hand. Dessutom borde ej förglömmas, hvad under discussionen blifvit tillräckligen påmindt, att nemligen en viss grannlagenhet från Rikets Ständers sida icke kan ålägga Regeringen uppdrag af beskaffenhet, att inveckla densamma i förhållanden, hvilkas slutliga påföljd kunde blifva, att Constitutions-Utskottet vid ett kommande Riksmöte finner anledning anmäla Kongl. Maj:ts Rådgifvare till det ansvar, hvarom Grundlagen handlar.

Discussionen förklarades slutad; och, sedan Herr *Brinck* förenat sig med de talare, hvilka påyrkat återremiss, företogs först votering om contra-proposition, dervid följande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den, som vill, att contra-propositionen ställes å Herr *Lagergrens* förslag, röstar: *Ja*.

»Den, det ej vill, röstar: *Nej*

Vinner *Nej*, ställes contra-propositionen å återremiss.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande två af Ståndets ledamöter stodo, en på hvardera sidan af Herr Talmannen, befunnos innehålla 27 *Ja* emot 8 *Nej*, hvadan Ståndet beslutat, att contra-propositionen skulle ställas, i enlighet med Herr *Lagergrens* förslag.

Härefter uppsattes en så lydande voterings-proposition:

»Den, som bifaller Stats-Utskottets Memorial, № 351, i dess tredje punkt, röstar: *Ja*.

Den, det icke vill, röstar: *Nej*.

Vinner *Nej*, har Ståndet, i denna punkt, fattat beslut, i enlighet med Herr *Lagergrens* förslag, vidfogadt denna voterings-proposition.»

Votering anställdes med slutna sedlar, efter upprop. En sedel aflades förseglad, och de öfriga, vid hvilkas öppnande, två af Ståndets Herrar ledamöter stodo, en på hvardera sidan om Herr Talmannen, befunnos innehålla 23 *Ja* emot 13 *Nej*, hvadan tredje punkten af Utskottets Memorial var af Ståndet bifallen.

Herr *Falhem* reserverade sig emot utgången af dessa voteringar.

Herr *Lagergren* anmälde sin reservation emot Ståndets nu fattade beslut.

4:de punkten.

Lades till handlingarne.

5:te punkten.

Inbjudningen antogs.

6:te punkten.

Bifölls.

Herr *Petré:* Äfven jag vill yttra ett slutord. Det må gälla, såsom min reservation. Det nya drag af förvillelse, som den sista omröstningens resultat innebär, tyder verkligen på tillvaron af den der smittan, hvarom förut i dag är taladt. Det tyckes nästan, som vore luften här rätt osund, då ingen möjlighet återstår, att vinna gehör för den sanningen, att Statens rätt måste vårdas, skyddas och respecteras, samt att glömska deraf leder till alfvarsamt missbruk af medborgerligt förtroende. Först då, när eftertankan och den lugna besinningen få rådrum nog, torde något hvar komma att inse och erkänna, att Borgare-Ståndets majoritet i jernvägsfrågan öfverskridit befogenhetens gränser och fattat be-

slut, oförenliga med besvuren Grundlag, vanlig omtanka och statsklokhetens fordringar.

Herr *Falhem:* »Då jag förliden Lördag var frånvarande, när Herr *Petré* afgaf sin reservation i förevarande angelägenhet, af hvilken jag först i dag varit i tillfälle att taga kännedom, så får jag nu, så väl deruti instämma, som uti protocollet förvara något tillägg, hufvudsakligen hvad Herr *Petré* anfört, angående Gefle-Fahlu-banan. Det är verkligen nedslående för den, som med nedlagd möda och kostnader, jemte uppoffring af enskilda förmåner, sökt att vinna framgång till välstånd för en fattig landsort, att erfara med hvilken knapphändighet denna fråga blef afslagen, och en jemnförelse med den knapphändighet och hastverk den ifrågavarande blifvit antagen.»

Herr *Björk:* Jag reserverar mig emot Ståndets beslut, angående den femte punkten, och tror, att detsamma skall komma att lägga hinder i vägen för jernbanans anläggande. Skulle några conflicter af motsatta beslut i stället kunnat hafva uppkommit, hade sådant varit bättre, än att hinder lades för berörde banas uppbyggande.

Protocolls-Utdrag öfver Ståndets fattade beslut, i anledning af Stats-Utskottets Memorial, № 351, justerades och expedierades.

§ 3.

Föredrogos ånyo Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Betänkanden:

№ 45, i anledning af väckt motion om meddelande af närmare föreskrifter, rörande de ändamål, för hvilka actiebolag, enligt Kongl. Förordningen den 6 October 1848, må kunna stiftas.

Herr *Brinck:* Jag kan ej annat, än beklaga, att Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, dit motionen remitterades, icke velat fatta vigten och betydelsen af dess innehåll, ehuruväl motionen, som jag tror, klarligen visar, till hvilka betänkliga följder den ifrågavarande lagen af den 6 October 1848 kan leda. Om nämnde Utskott ansett sig icke kunna behandla motionen, så hade det bort i rättan tid lemna densamma ifrån sig, hvarigenom frågan kunnat komma att af Rikets Ständer handläggas och leda till önskadt resultat. Men då vi nu stå vid slutet af Riksdagen, torde ingenting annat vara att göra, än att med ogillande lägga Betänkandet till handlingarne.

Herr *Bosæus:* Genom att lägga äfven detta Betänkande, med ogillande, till handlingarne, hvilket inom Högtärade Ståndet den sednaste tiden hotat att blifva en stående formel för Lag- och Economie-Utskottens Utlåtanden, skulle man, efter mitt omdöme, alltför strängt tillvägagå emot Lag-Utskottet, som med skäl icke kan förevitas någon felaktighet vid behandlingen af denna fråga. Vid ärendets företagande beklagade både jag och Herr *Hesselgren*, att detta ärende, hvilket erkändes vara af stor vigt, först nu kommit under handläggning, men dervid upplystes det egentliga felet ligga i sättet för motionens remitterande. Herr *Brinck* hade nemligen begagnat sådana ordalag i motionen, att Högtärade Ståndet troligen deraf föranlåtits remittera densamma, såsom ett önskningsmål, till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, ehuru den häri innefattade frågan i verkligheten utgör ett civilt lagstiftningsärende. Sistnämnde förhållande hade ock föranlåtit Economie-Utskottet till sammanträde med Lag-Utskottet, fastän alltför sent under Riksdagen; och ärendet insågs då tillhöra det sednare Utskottet ensamt. Efter min åsigt hade dock från första början hufvudsakliga innehållet eller föremålet för motionen, men icke den omständigheten, att motionairen, i stället att begära Riksens Ständers beslut, för deras del, i ämnet, föreslagit en underdånig hemställan härutinnan hos Kongl. Maj:t, bort bestämma, till hvilket Utskott saken skulle hänvisas. Emedlertid lärer det vara troligt, att motionen länge legat hos Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet. Hvad Lag-Utskottet beträffar, så är det i detta fall alldeles skuldfritt, hvarföre jag skulle önska, att en i mera milda ordalag affattad proposition, än den af Herr *Brinck* föreslagna, måtte af Ståndet godkännas.

Herr *Gustafsson:* Då motionen skulle remitteras, voro meningarne om dess rätta bestämmelseort delade. Min mening var, att motionen borde till Lag-Utskottet förvisas; men, såsom vi alla veta, kom den till Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet. Der insåg man genast, att frågan var af beskaffenhet att böra, gemensamt med Lag-Utskottet, behandlas, hvarför motionen till den sammansatta afdelningen genast öfverlemnades, hvarest, som jag tror, det dröjsmål föranledts, öfver hvilket nu med skäl klagas.

Herr *Brinck:* I anledning af Herr *Bosæi* yttrande, får jag erinra, att jag alldeles icke hårdt bedömdt Lag-Utskottet, utan uttryckligen riktat mitt klander emot Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet, på hvilket skulden hvilar, att en så vigtig fråga, som förevarande, till Rikets Ständer inkommit

först vid Riksdagens sista timma. Emedlertid, och för att göra andra till viljes, skall jag icke vara emot, om Ståndet beslutar en återremiss, ehuru naturligtvis ingenting dermed kan vinnas.

Herr *Hesselgren:* Då jag i de sammansatta Utskotten uttryckte min förundran deröfver, att förevarande fråga blifvit likasom bortglömd, upplystes med temmelig visshet, att felet dertill låg hos Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottet. Emot de sammansatta Utskottens förslag till beslut har jag anmält min reservation, fastän densamma icke kommit att blifva antecknad. Jag instämmer med Herr *Brinck* om återremiss, på det frågan må hållas vid lif till nästa Riksdag.

Herr *Lagergren:* Äfven jag anser lämpligare att återremittera Betänkandet, än att med ogillande lägga detsamma till handlingarne.

Vice Talmannen Herr *Halling:* Att vid den tidpunkt af Riksdagen, hvarpå vi nu befinna oss, återremittera Betänkandet, vore ett högst olämpligt gyckel, hvarför jag yrkar, att Betänkandet helt enkelt måtte läggas till handlingarne.

Häruti instämde Herr *Collén.*

Discussionen ansågs slutad; och, på Herr Talmannens derom framställda proposition, blef förevarande Utlåtande lagdt till handlingarne.

№ 46, i anledning af väckt motion om förnyelse af allmänna verks och enskilda associationers räntebärande obligationer, som genom olyckshändelse förkommit.

Härvid förekommo:

1:sta punkten.

Herrar *Björk* och *Halling* yrkade afslag.

Discussionen var slutad, och 1:sta punkten afslogs.

2:dra punkten.

Bifölls.

№ 47, i anledning af väckt motion, i fråga om præstanda vid klagan öfver prestval.

Bifölls.

§ 4.

Protocollsutdrag öfver särskildta, denna dag fattade beslut justerades.

§ 5.

Uppå begäran erhöll Herr *Bergman* 3 veckors ledighet ifrån Riksdagsgöromålen, beräknad från den 4 dennes.

Plenum slutades kl. 3/4 till 12 f. m.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 2 September.

Plenum kl. 12 å dagen.

§ 1.

Protocollet för den 22 sistlidne Augusti justerades.

§ 2.

Föredrogs till justering Expeditions-Utskottets förslag till Riksdagsbesluts §, under № 50.

Höglofl. Ridderskapet och Adeln hade den 29 sistlidne Augusti godkännt förslaget, med undantag af följande å första sidan förekommande mellanmening: »så väl i afseende å dispositionen af besparingarne uppå hufvudtitlarne, som etc.», hvilken mening, såsom icke i Stats-Utskottets af Rikets Ständer godkända Utlåtande, № 90, hvarpå förslaget sig grundade, befintlig, syntes af misstag hafva i Expeditions-Utskottets skrifvelseförslag influtit, och i denna anmärkning har Högvördiga Preste-Ståndet instämt.

Herr *Brodin*, såsom numera Suppléant-ledamot af Expeditions-Utskottet, utvecklade ytterligare det förelupna misstaget, som härledt sig ifrån en afskrifning utur förlidne Riksdagsbesluts motsvarande §, och hvartill Herr *Brodin*, för sin del, ej medverkat.

Vidare förekom ej, och Ståndet fattade, i anledning af omförmäldte förslag, enahanda beslut med dem, som Höglofl. Ridderskapet och Adeln samt Högvördiga Preste-Ståndet, enligt hvad ofvan sägs, vidtagit, hvareiter skrifvelseförslaget, № 137, till redactionen förändrad, denna dag inkommet, upplästes och gillades, samt Expeditions-Utskottets Memorial, №

15, som hvilat, i afbidan på merberörde till redactionen förändrade skrifvelseförslag, numera lades till handlingarne.

Dernäst uppläste Expeditions-Utskottets förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

№ 224, angående beräkningen af Statsverkets inkomster.

Godkändes.

№ 232, i fråga om ändring i vilkoren för den af Rikets sednast församlade Ständer lemnade garantie, i afseende på anläggningskostnaden för en jernväg emellan Örebro och Hults lastageplats vid Wenern, samt om utsträckning af denna jernvägsanläggning till Köping.

Godkändes.

№ 227, angående upprättadt nytt Reglemente för Riksgälds-Contoiret.

Godkändes.

№ 228, angående den nya Riks-Staten.

Godkändes.

№ 229, angående förklaring öfver 2 mom. 5 § af Kongl. Förordningen om sockenstämmor i Riket, den 29 Augusti 1843, i fråga om grunden för rösträttighetens beräknande.

Godkändes.

№ 230, angående ändring i Expeditionstaxan.

Godkändes.

№ 231, angående sättet, ordningen och vilkoren för utbetalning af anslag och lånebidrag till befrämjande af allmänna arbeten.

Godkändes.

Äfvensom Riksdagsbesluts-§§, under N:ris 55, 56, 57, 58, 59, 60 och 61, gillades.

§ 3.

Bordlades Stats- Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 57, hvartill rubrik införes i protocoll vid ärendets pröfning.

§ 4.

Justerades protocollet och protocollsutdrag för dagen.

Plenum slutades kl. 2 efterm.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 3 September.

Plenum kl. ½ 12 f. m.

§ 1.

Justerades protocollen för den 16 och 20 sistlidne Augusti.

§ 2.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats- Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Utlåtande, № 57, i anledning af väckt motion, angående löneförhöjning för de vid afvittringsverket i Norrland anställde Landtmätare.

§ 3.

Upplästes till justering och godkändes de af Secreteraren uppsatta förslag till de tal, som komma att, vid framförande af Borgare-Ståndets afskedshelsningar, hållas till de respectiva Med-Stånden.

§ 4.

Utsågos till ledamöter i den Deputation, som i morgon kommer att, å Ståndets vägnar, till Med-Stånden anmäla afskedshelsningar, jemte Herr vice Talmannen *Halling*, såsom förut vald ordförande, Herrar *Schönmeyr*, *Brodin*, *Rinman*, *Lundh*, *Ekelund*, *Hallström*, *Ek* och *Bosæus*.

§ 5.

Efter anmälan, företrädde tvänne Kongl. Maj:ts Öfverste-Kammarjunkare, och, å Kongl. Maj:ts höga vägnar, inbjödo Borgare-Ståndet att, efter bevistad Gudstjenst i S:t Nicolai kyrka, i morgon vara Hans Maj:t till mötes å Riks-Salen.

Herr Talmannen förklarade, å Ståndets vägnar, att Kongl. Maj:ts Nådiga vilja skall af Ståndet efterkommas, samt anhöll, att till Kongl. Maj:t måtte återföras uttrycken af Borgare-Ståndets fortfarande tänkesätt af underdånig vördnad.

Härefter blefvo Kongl. Maj:ts Öfverste-Kammarjunkare i vanlig ordning utbeledsagade.

§ 6.

Uppå skriftlig, nu föredragen ansökning af vice Häradshöfdingen *Christian Philip Mortimer Lang*, beslöts, det skulle till honom bevis meddelas öfver hans tjenstgöring under denna Riksdag, såsom en Ståudets Notarie, och öfverlemnades till Herr Talmannen att, i samråd med Secreteraren, ordalagen bestämma.

§ 7.

Beslöts, att de protocoll, hvilkas justering till Riksdagens slut ej medhinnas, må uppläsas i sådant afseende, i närvaro af de i staden vistande ledamöter af Ståndet. Antalet af dessa protocoller uppgår högst till åtta.

§ 8.

Bordlades Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens Memorial, № 48, och Betänkande, № 49, till hvilka rubrikerne införas uti protocollet vid ärendernas pröfning.

§ 9.

Godkändes Expeditions-Utskottets förslag till §§ i Riksdagsbeslutet, under N:ris 62, 63 och 64.

§ 10.

Föredrogs, men begärdes och lades å bordet, Expeditions-Utskottets Memorial, № 20, jemte tillhörande skrifvelseförslag, № 233, samt Riksdagsbesluts-§, № 65, i fråga om anmälan, angående Stats-Rådsprotocollens granskning.

§ 11.

Protocollsutdrag öfver Ståndets beslut, enligt 2 §, justerades.

Plenum slutades kl. 1 å dagen.

In fidem.

E. G. Runeberg.

Den 4 September.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 25 sistlidne Augusti.

§ 2.

Föredrogos å nyo Lag- samt Allmänna Besvärs- och Economie-Utskottens

Memorial № 48, i anledning af återremiss af Utskottens Betänkande, № 31, i anledning af särskilda motioner om inskränkning uti eller upphäfvande af rättigheten för husbonde att tilldela tjenstehjon husaga, samt, № 32, i anledning af väckt motion om afskaffande af prygelstraffet och andra extra judiciela bestraffningar inom krigsståndet.

Lades till handlingarne.

Och Betänkande, № 49, i anledning af väckta frågor om ändring af nu gällande stadganden, rörande stängselskyldigheten.

Bifölls.

§ 3.

Föredrogs å nyo Expeditions-Utskottets Memorial, № 20, jemte skrifvelseförslaget № 233, och Riksdagsbesluts-§, № 65.

Herr *Brinck:* Såväl Utskottets Memorial, som förslag till § i Riksdagsbeslutet upplästes i gårdagens Plenum och behöfva således icke ånyo uppläsas; men, för min del, måste jag beklaga, att Expeditions-Utskottet med eller utan afsigt fördröjt uppgörandet af denna § i Riksdagsbeslutet, sedan déchargefrågan redan i Maj månad blifvit behandlad. Jag anser dock ej, att Utskottet är collectift ansvarigt för detta dröjsmål, enär, såsom hvar och en vet, ärendenas föredragning hufvudsakligen beror på Utskottens Ordförande. Det är hans förfarande jag ogillar; men deremot gillar jag Utskottets åtgärd att ställa sig tvänne Riks-Stånds beslut till efterrättelse och uppgöra voteringspropositioner till votering i Förstärkt Expeditions-Utskott. Dessa propositioner äro godkända af Borgare- och Bonde-Stånden, men förkastade af de två andra Stånden, och då Expeditions-Utskottet är i dag upplöst, kan ett beslut i denna fråga numera ej leda till någon åtgärd. Två utvägar att afgöra densamma finnas: den ena att lägga Memorialet till handlingarne, och den andra, hvilken jag, med afseende å förhållandena, anser lämpligast, att ånyo bordlägga detsamma. Rikets Ständer hafva derigenom icke förverkat sin rätt, i afseende å Stats-Rådets ansvarighet vid nästkommande Riksdag.

Herr *Collén:* Jag vill blott upplysa, att någon förebråelse för Memorialets sentidiga ankomst hvarken bör träffa Expeditions-Utskottets Ordförande eller Ledamöter. Anledningen dertill är, att discussionsprotocollen öfver Utskottets föregående Memorial i ämnet hos Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet först i förrgår kommo Utskottet tillhanda.

Herr *Lagergren:* Då man bör fatta ett beslut, som leder till någon påföljd, anser jag bordläggning icke böra komma i fråga, utan föreslår, att Memorialet lägges till handlingarne.

Herr *Billström:* Jag kan ej finna, hvartill ärendets ytterligare bordläggning skulle gagna, då förevarande Plenum är det sista, som under denna Riksdag kommer att hållas. Någon vidare åtgärd i saken kan numera hvarken af Utskott eller Rikets Ständer ega rum; hvarföre den enda lämpliga utvägen synes mig vara, att Borgare-Ståndet vidblifver sitt redan fattade beslut och, med ogillande, lägger Expeditions-Utskottets Memorial till handlingarne.

Herr *Lagergren:* Då Expeditions-Utskottets Memorial är tillkommet, i följd af Borgare- och Bonde-Ståndens beslut, anser jag, att detsamma bör helt enkelt läggas till handlingarne.

Herr *Ekholm:* Såsom en medelväg, vill jag föreslå, att Borgare-Ståndet, med vidblifvande af sitt förut fattade beslut, ville lägga Memorialet till handlingarne.

Herr *Brinck:* Jag vill blott upplysa Herr *Collén* om ett misstag. Min anmärkning afsåg det dröjsmål, som egt rum, innan Expeditions-Utskottets första Memorial i denna fråga inkom.

Herr *Falhem:* Jag anhåller, att Memorialet, med ogillande, måtte läggas till handlingarne.

Herr *Gråå:* Ett bestämdt beslut bör väl fattas, och jag anhåller, att Ståndet, med vidblifvande af sitt förra beslut, måtte lägga Memorialet till handlingarne.

Vice Talmannen Herr *Halling* instämde med Herr *Gråå.*

Discussionen var slutad, och, med vidblifvande af förut fattadt beslut om frågans behandling i förstärkt Expeditions-Utskott, lade Ståndet Memorialet, № 20, till handlingarne.

§ 4.

Uppläste Herr Talmannen de tal, som i dag komma att af honom, å Ståndets vägnar, i underdånighet hållas, dels å Rikssalen till Kongl. Maj:t, dels vid afskedsuppvaktningarne hos H. M. Konungen, H. M. Drottningen, H. M. Enke-Drottningen samt H. K. H. Kronprinsen.

§ 5.

Sedan Herr Talmannen underrättat, att Ståndet åter sammanträder kl. 7 e. m., afgingo Herr Talmannen och Ståndets Herrar Ledamöter kl. ½ 11 f. m. till Storkyrkan, hvarest Riksdagspredikan afhördes, och sedermera till Rikssalen, der, efter det Herr Landt-Marskalken och Herrar Talmän, uti till Kongl. Maj:t ställda tal, i underdånighet nedlagt Ståndens tacksamhet och välönskningar, samt Riksdagsbeslutet blifvit uppläst, Kongl. Maj:t, i närvaro af DD. KK. HH Kronprinsen och Arfprinsarne, Hertigarne af Upland och Dalarne, täcktes i Nådigt tal afsluta Riksdagen och hemförlofva Ständerna.

Herr Talmannen och Ståndet uppvaktade derefter i underdånighet H. M. Konungen, H. M. Drottningen, H. M. Enke-Drottningen, samt H. K. H. Kronprinsen.

Plenum kl. 7 e. m.

§ 6.

Ankommo Deputerade af Hedervärda Bonde-Ståndet, anförde af vice Talmannen *Zetterberg*, hvilken anmälde nämnde Riks-Stånds afskedshelsning uti tal, som af Herr Talmannen besvarades.

§ 7.

Uppå Herr Talmannens anmodan, afgick Herr vice Talmannen *Halling*, jemte utsedde Deputerade, för att till de öfrige Riks-Stånden framföra Borgare-Ståndets afskedshelsningar.

§ 8.

Vice Talmannen Herr *Halling* återkom med Borgare-Ståndets Deputation samt framförde Medståndens återhelsningar.

§ 9.

Hvar efter annan, ankommo Deputationer ifrån Högvördiga Preste-Ståndet samt Höglofliga Ridderskapet och Adeln, anförde, den förra af Biskopen i Wisby Stift, Commendeuren af Kongl. Maj:ts Nordstjerne-Orden, Herr Doctor *Hallström*, och den sednare af Landshöfdingen i Stockholms Län, m. m., Herr Grefve *Liljencrantz*, hvilke anmälde deras Riks-Stånds afskedshelsningar uti tal, som besvarades af Herr Talmannen.

§ 10.

Herr Talmannen uppstod och nedlade klubban med följande afskedstal:

»Icke utan rörelse ser jag nalkas det ögonblick, då de förhållanden skola upphöra, i hvilka jag under detta Riksmöte befunnit mig, och hvilka, om än stundom åtföljda af bekymmer, likväl alltid vittnat om den oafbrutna välvilja och det godhetsfulla öfverseende, hvarmed jag af det Högtärade Ståndet varit omfattad.

Min första och dyrbaraste pligt är derföre, då jag nu nedlägger den Talmansklubba, som jag, enligt Konungens Nådiga uppdrag, emottagit, att till Ståndet frambära min

vördnadsfulla, hjertliga och outplånliga tacksamhet för det öppna förtroende och det milda bedömande, jag under hela denna tid fått erfara. Minnet deraf skall följa mig i det enskildta lugn, dit jag nu återvänder, och förljufva mina återstående dagar. Hos dem bland Eder, mine Herrar, som hedrat mig med en närmare vänskap, anhåller jag, att den måtte mig alltid bevaras. Hos dem, som jag icke mer får återse, ber jag om ett rum i deras hågkomst, och att äfven de med välvilja må erinra sig det samband, som under denna tid förenat oss. Eder alla tackar jag af hjertat för det redliga förtroende och de vänskapliga tänkesätt, hvaraf jag rönt så många, dyrbara och oförgätliga prof!

Särskildt vänder jag mig till Vällofliga Ståndets Herr vice Talman med uttrycken af min lifliga förbindelse för hans upplysta medverkan till lösningen af de frågor, som varit till Ståndets pröfning öfverlemnade. Må denna min närmaste och synnerligen värderade Herr Medbroder vara lika förvissad om uppriktigheten af dessa mina känslor för honom, som om Ståndets odelade aktning och tillgifvenhet.

Dernäst anhåller jag, att för Ståndets högt aktade Herr Secreterare få tolka icke blott min, men alla Ståndsbröders erkänsla för det utmärkta nit, den sällsporda skicklighet och den oförtröttade möda, hvarmed han, under detta, som vid föregående Riksmöten, handlaggt Ståndets ärenden. För dessa trägna och laggranna pligters uppfyllande har vår Secreterare, såsom vi alla känna, åsidosatt den vård om en försvagad helsa och den lugnare verksamhet, hvaraf han vid Riksdagens begynnelse var i behof, — en uppoffring, som icke skall utplånas ur tacksamma Medborgares minne.

Äfven för Herrar Notarier och Canzlister får jag förklara min och Ståndets tillfredsställelse öfver den uppmärksamhet och flit, de ådagalaggt, samt önska dem fortfarande lycka på deras framtida bana.

Men afskedets stund är inne, och för mig återstår nu blott, att, under de varmaste välönskningar för hvarje Ståndsbroders enskilda lycka och välgång, upplösa denna Ståndets sista sammankomst, samt anhålla, att i dess Ledamöters fortfarande ynnest och välvilja städse få vara innesluten.»

Vice Talmannen Herr *Halling* yttrade:

»Högädle Herr Commerce-Råd, Commendeur och Riddare!

Målet är hunnet, afskedsstunden inne. Då jag dervid nu, för första gången under detta Riksmöte och säkert den sista af min återstående lefnad, tager till ordet, i Borgare-Ståndets namn, sker sådant i det angenäma ändamål, att uttrycka Ståndets lifliga erkänsla och tacksamhet för det varma nit, den utmärkta drift, det orubbliga lugn och tålamod, samt den outtröttliga ihärdighet, hvarmed Herr Commerce-Rådet oafbrutet under hela Riksdagen ledt Ståndets öfverläggningar och påskyndat ärendernas gång, så att, ehuru mångfaldiga och invecklade dessa varit, det likväl lyckats dem till slut bringa på någon kortare tid, än vid de flesta förutgångne Riksmöten. Af Borgerskapet i Rikets andra stad kallad, att, såsom en af dess Fullmäktige, för tredje gången inträda i Representationen, togs Herr Commerce-Rådets beprövade trohet emot Kung och Fosterland i högre anspråk, genom ett nytt vedermäle af Konungens Nåd och uppmärksamhet, då Herr Commerce-Rådet i stället utnämndes till Borgare-Ståndets Talman. Vid utförandet af detta lika vigtiga, som svåra kall, vågar jag hoppas, att Herr Commerce-Rådet erfarit Ståndets gemensamma och alfvarliga föresats, att, så vidt det stått i dess makt, underlätta Herr Commerce-Rådets rastlösa möda, i akt och mening att derigenom på en gång vörda sin Konungs val, och göra rättvisa åt Herr Commerce-Rådets i allmänna värf mångsidigt ådagalagda medborgerliga förtjenster och öppna handlingssätt. Emottag vid skiljsmässan försäkran om Ståndets sanna och odelade högaktning och tillgifvenhet, förvärfvad både på detta rum och i den husliga kretsen, derinom Herr Commerce-Rådet lyckats att på ett förekommande sätt hos Ståndets Ledamöter bibehålla minnet af det enskilda umgängeslifvets behag.

Farväl! Lef lycklig!

Mine Herrar Stånds-kamrater!

Våra förhandlingar äro slutade. De, deras verkningar och måhända äfven våre personer skola bedömas af framtiden och historien, hvilka lyckligtvis icke tyda hvarken menniskornes vilja eller passioner, utan hämta sine domskäl från sanning och rättvisa. Ingen har dock rättighet att betvifla, det ju icke allmänt och enskildt väl varit målet för alla våra bemödanden, fastän sättet att uppnå detta mål framkallat meningsstrider. Hvad mig enskildt angår, så lemnar jag nu, som alltid tillförene, min plats inom detta Stånd lika fri från partisinne och åsigter, som jag den intagit. Om jag, det oaktadt, vågar påräkna att härifrån medföra någon andel af Eder vänskap och välvilja, skall det utgöra för mig en tillfredsställelse, nog stor att utplåna minnet af Riksmö-

tets alla mödor och försakelser. I hvilket fall, som helst, är det icke utan en viss känsla af rörelse jag tänker mig, att, då vi snart, efter i det närmaste 300 dagars sammanvaro, räcka hvarandra handen till afsked, sker det för flere, kanhända för många bland oss för lifstiden; dock dessförinnan ännu ett ord: Frukta Gud och ära Konungen, är urgammal Svenskmanna tro och lösen! derföre till slut: Gud bevare Konungen och hans begge Riken!»

Ståndets Herrar Ledamöter instämde uti dessa afskedsord, lyckönskande hvarandra inbördes öfver fulländandet af sina värf vid Riksmötet, och åtskiljdes klockan något öfver ½ 10 på aftonen, sedan Protocollet för dagen justerats.

In fidem.
E. G. Runeberg.

Den 20 December.

Denna dag, klockan 5 e. m., sammanträdde, i följd af vid sistförflutna Riksdag fattadt beslut, uppå till i staden varande Ledamöter af Ståndet meddelad anmodan, till justering af de hos Ståndet vid samma Riksdag hållna Protocoller, hvilkas uppläsning före Riksmötets slut ej medhunnits, nedannämnde, nemligen:

Herrar *Gråå,*
Rinman,
Almgren,
Brinck,
Hesselgren,
Gustafsson,
Pettersson och
Sundin;

i hvilkas närvaro Protocollen för den 18, 21, 26, 27, 28 och 29 sistlidne Augusti samt den 1 derpåföljde September justerades.

Sammanträdet slutades klockan 6 e. m.

In fidem.
E. G. Runeberg.

Rättelse:

Pag. 233 raderna 19—20, orden: »*befästningssystemets nyckfulla förändrlighet och städse växande anspråk*» utgå.

Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskotts Betänkande, № 3, i anledning af väckt motion om öfverseende och granskning af Städernas classification.

Uti en af Herr *P. J. Lagergren* väckt och till Borgare-Ståndets Enskildta Besvärs-Utskott remitterad motion, har blifvit föreslaget, att som den classification af Rikets Städer, hvilken, för tillämpningen af vissa stadganden så väl i Riksdags-Ordningen, som i Bevillnings-Författningen förutsattes, vore upprättad vid 1823 års Riksdag, utan att sedermera hafva undergått någon förändring, men rättvisa och god ordning fordrade att denna classification, efter hvilken Representationsrätten inom Borgare-Ståndet vore ordnad samt Bevillningsafgifterne för handel, näringar och all annan rörelse i Städerne utgjordes, tid efter annan blefve öfversedd och efter inträdda förändrade förhållanden rättad och jemkad, Borgare-Ståndet måtte öfverse och granska den nu gällande classificationen af Rikets Städer samt deruti vidtaga de rättelser, som af omständigheterna påkallas, hvarjemte motionairen yrkat att, i sammanhang dermed, undersökning måtte anställas och derefter bestämmas hvilka af de, sedan Städernes sednaste classfördelning upprättades, tillkomna nya Städer må vara till representationsrätts utöfvande berättigade och pligtige.

I följd häraf och till vägledning för omdömet om Städernes styrka och välstånd, på hvilka grunder Utskottet anser classificationen hufvudsakligen böra stödjas, har Utskottet låtit upprätta bilagde tableau, som upptager:

1:o Folkmängden vid 1845 års slut, enligt Kongl. Tabell-Commissionens till Kongl. Maj:t sednast afgifne underdåniga Berättelse;

2:o Vidden af den Städerna donerade jord, enligt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes till Kongl. Maj:t i underdånighet sednast afgifne Femårs-Berättelser, uppgjorde dels för åren 1842—1846, dels för åren 1842—1847, dels för åren 1843—1847 och dels för åren 1844—1847;

3:o Lästetalet å in- och utrikes gående fartyg, enligt Kongl. Commerce-Collegii underdåniga Berättelser för år 1849;

4:o Tulluppbörden, enligt d:o;

5:o Antalet af handlande med deras betjening, hvaribland likväl icke blifvit upptagne qvinnor, som drifva handel på grund af 4 § i Handels-Ordningen, enligt d:o;

6:o Antalet af fabriker, idkare och fabriksarbetare, enligt en från Kongl. Commerce-Collegii Statistiska Contoir erhållen uppgift, grundad på Berättelser från Magistraterne i Rikets Städer för år 1849;

och 7:o Antalet af handtverkare, med deras gesäller, lärlingar och andre arbetare, enligt Kongl. Commerce-Collegii underdåniga Berättelse om fabriker och manufacturer för år 1849.

I betraktande häraf, har Utskottet, lika med motionairen, funnit att förändrade förhållanden, sedan sista classificationen uppgjordes, inträffat med vissa af Rikets Städer, att folkmängd, rörelse och välmåga stigit i somliga ibland dem, då deremot andra icke förmått höja sig öfver deras dåvarande ståndpunkt. Utskottet har alltså ansett en förändrad classification böra äga rum och dervid ej allenast i öfvervägande tagit de allmänna classificationsgrunder, Tabellen innefattar, utan äfven de särskilda omständigheter och skäl, föranledde af olika läge och näringsgrenar m. m., som på Städernes trefnad och bergning äga inflytande.

Classificationen af Rikets Städer är för närvarande sådan, att Stockholm och Götheborg upptagas i främsta rummet, såsom öfverclass, hvarefter uppföras:

i Första Classen:

№ 3 Norrköping.
» 4 Gefle.

i Andra Classen:

№ 5 Carlskrona.
» 6 Upsala.
» 7 Malmö.
» 8 Calmar.
» 9 Wisby.
» 10 Westerås.

i Tredje Classen:

№ 11 Westervik.
» 12 Uddevalla.
» 13 Landskrona.
» 14 Nyköping.

№ 15 Fahlun.
» 16 Christianstad.
» 17 Carlshamn.
» 18 Ystad.
» 19 Örebro.
» 20 Jönköping.
» 21 Linköping.
» 22 Lund.
» 23 Carlstad.
» 24 Borås.

i Fjerde Classen:

№ 25 Warberg.
» 26 Arboga.
» 27 Christinehamn.
» 28 Halmstad.
» 29 Helsingborg.
» 30 Köping.
» 31 Wexiö.
» 32 Söderköping.
» 33 Hudiksvall.
» 34 Mariestad.
» 35 Hernösand.
» 36 Wenersborg.
» 37 Sala.
» 38 Wadstena.
» 39 Hedemora.
» 40 Sundsvall.
» 41 Söderhamn.
» 42 Umeå.
» 43 Piteå.
» 44 Luleå.

i Femte Classen:

№ 45 Marstrand.
» 46 Skara.
» 47 Skenninge.
» 48 Nora.
» 49 Askersund.
» 50 Philipstad.
» 51 Wimmerby.
» 52 Kongelf.
» 53 Engelholm.

№ 54 Strengnäs.
» 55 Thorshälla.
» 56 Eskilstuna.
» 57 Enköping.
» 58 Sigtuna.
» 59 Lidköping.
» 60 Öregrund.
» 61 Södertelje.
» 62 Norrtelje.
» 63 Lindesberg.
» 64 Eksjö.
» 65 Ulricehamn.
» 66 Hjo.
» 67 Sköfde.
» 68 Mariefred.
» 69 Falköping.
» 70 Alingsås.
» 71 Sölvitsborg.
» 72 Laholm.
» 73 Trosa.
» 74 Östhammar.
» 75 Säter.
» 76 Åmål.
» 77 Skanör med Falsterbo.
» 78 Falkenberg.
» 79 Kongsbacka.
» 80 Cimbritshamn.
» 81 Strömstad.
» 82 Grenna.
» 83 Östersund.
» 84 Waxholm.
» 85 Haparanda.
Skellefteå.
Borgholm.

Vid tillämpning af ofvananförde grunder och skäl, har Utskottet funnit sig icke ega anledning att föreslå ändring i denna classification för andre, än följande Städer, nemligen:

i Andra Classen:

för Malmö, som uppflyttas till Första Classen;

i Tredje Classen:

för Westervik,

för Christianstad,
Carlshamn,
Ystad
och Jönköping, hvilka uppflyttas till Andra Classen;

i Fjerde Classen:

för Halmstad,
Helsingborg,
Hernösand,
Wenersborg
och Sundsvall, hvilka uppflyttas till Tredje Classen;

samt *i Femte Classen:*

för Eskilstuna,
Lidköping,
Eksjö,
Ulricehamn
och Sölvitsborg, hvilka uppflyttas till Fjerde Classen.

Med denna förändring i ordningen Städerne emellan, följer också nödvändigheten att förändra Städernes nummerordning, och Utskottet hemställer fördenskull att nummerordningen må grunda sig på Städernes classification sålunda, att Städerne följa efter hvarandra, class efter class, och att inom hvarje class främst uppföras de Städer, som uti classen bibehållas, och dernäst de, som blifvit ifrån lägre class uppflyttade, dessa alla i den ordning inom classen, som hvardera classens Städer nu sins emellan uti Ståndet iakttaga; och torde i öfrigt Fahlu Bergslag, äfvensom de 5 Bergsbruks-Districten få hädanefter, som hittills, införas hvart och ett, näst efter den Stad, inför hvars Magistrat Bergsbruks-Districtets Representanter väljas.

Hvad Östersund, Haparanda, Skellefteå och Borgholm beträffar, hvilka Städer, såsom saknande egen jurisdiction enligt Riksdags-Ordningen, ingen Representationsrätt tillkommer, så föreslår Utskottet, att de väl må efter femte classens Städer uppföras, men utan nummer. I öfverensstämmelse härmed, hemställer Utskottet, — som uti dess Betänkande, № 1, förbehållit sig att, i sammanhang med sistomförmälde fråga, få meddela Utlåtande, i anledning af Städerna Östersunds, Haparandas och Borgholms underlåtenhet att till innevarande Riksmöte sända Fullmäktige, — att berörde under-

låtenhet icke må till någon åtgärd ifrån Borgare-Ståndets sida föranleda.

Om Ståndet gillar hvad Utskottet sålunda föreslagit, i afseende å så väl Städernes classification, som deras nummerordning, så skulle förhållandet dem emellan och Bergsbruks-Districten hädanefter blifva följande:

Öfver-Class:

№ 1 Stockholm.
» 2 Götheborg.

Första Classen:

№ 3 Norrköping.
» 4 Gefle.
» 4½ Bergsbrukens Första Val-Distriet.
» 5 Malmö.

Andra Classen:

№ 6 Carlskrona.
» 7 Upsala.
» 8 Calmar.
» 9 Wisby.
» 10 Westerås.
» 11 Westervik.
» 12 Christianstad.
» 13 Carlshamn.
» 14 Ystad.
» 15 Jönköping.

Tredje Classen:

№ 16 Uddevalla.
» 17 Landskrona.
» 18 Nyköping.
» 19 Fahlun.
» 19½ Fahlu Bergslag.
» 20 Örebro.
» 20½ Bergsbrukens Fjerde Val-District.
» 21 Linköping.
» 21½ Bergsbrukens Andra Val-District.
» 22 Lund.
» 23 Carlstad.
» 23½ Bergsbrukens Tredje Val-District.
» 24 Borås.

№ 25 Halmstad.
» 26 Helsingborg.
» 27 Hernösand.
» 28 Wenersborg.
» 29 Sundsvall.

Fjerde Classen:

№ 30 Warberg.
» 31 Arboga.
» 32 Christinehamn.
» 33 Köping.
» 34 Wexiö.
» 35 Söderköping.
» 36 Hudiksvall.
» 37 Mariestad.
» 38 Sala.
» 39 Wadstena.
» 40 Hedemora.
» 40½ Bergsbrukens Femte Val-District.
» 41 Söderhamn.
» 42 Umeå.
» 43 Piteå.
» 44 Luleå.
» 45 Eskilstuna.
» 46 Lidköping.
» 47 Eksjö.
» 48 Ulricehamn.
» 49 Sölvitsborg.

Femte Classen:

№ 50 Marstrand.
» 51 Skara.
» 52 Skenninge.
» 53 Nora.
» 54 Askersund.
» 55 Philipstad.
» 56 Wimmerby.
» 57 Kongelf.
» 58 Engelholm.
» 59 Strengnäs.
» 60 Thorshälla.
» 61 Enköping.
» 62 Sigtuna.

№ 63 Öregrund.
» 64 Södertelje.
» 65 Norrtelje.
» 66 Lindesberg.
» 67 Hjo.
» 68 Sköfde.
» 69 Mariefred.
» 70 Falköping.
» 71 Alingsås.
» 72 Laholm.
» 73 Trosa.
» 74 Östhammar.
» 75 Säter.
» 76 Åmål.
» 77 Skanör med Falsterbo.
» 78 Falkenberg.
» 79 Kongsbacka.
» 80 Cimbritshamn.
» 81 Strömstad.
» 82 Grenna.
» 83 Waxholm.
Östersund.
Haparanda.
Skellefteå.
Borgholm.

Härigenom anser Utskottet sig jemväl hafva besvarat Ståndets remiss af den 18 sistlidne Januarii, hvari Ståndet äskat att Utskottet måtte inkomma med Utlåtande öfver hvad, i anledning deraf att en för ombud ifrån Skellefteå Stad vid denna Riksdag meddelad fullmakt blifvit, enligt Ståndets beslut den 26 November nästlidet år, förklarad ogiltig, kunde vara för Ståndet att vidtaga. Stockholm den 24 Julii 1851.

På Utskottets vägnar:

C. C. HALLING.

August Rundqvist.

№	Städer.	Folkmängd.	Jord.	Lästetal å utrikes gående fartyg.	Lästetal å inrikes gående fartyg.	Summa lästetal.	Tull-uppbörd.	Hand-lande	Betje-ning.	Fabri-ker.	Arbe-tare.	Handt-ver-kare.	Gesäl-ler.	Lärlin-gar.	Andre arbe-tare.
			Tunnland.												
1	Stockholm . .	88,242	2,468	10,346	604	10,950	1,788,618	833	936	332	3,872	1,456	1,995	2,262	885
2	Götheborg . .	23,385	1,772	16,079	60	16,139	1,804,414	607	586	103	1,952	284	542	460	84
3	Norrköping . .	14,415	958 27/32	961	134	1,095	365,154	139	148	159	4,316	265	287	326	135
4	Gefle	8,688	5,250	10,847	693	11,540	78,536	107	107	29	1,088	136	144	178	34
5	Carlskrona . .	13,321	1,062 3/8	1,019	137	1,156	48,681	91	61	15	77	198	125	224	6
6	Upsala	5,644	2,100 147/256	—	124	124	—	77	86	19	95	167	147	222	19
7	Malmö	11,223	5,038	1,771	477	2,248	184,585	125	148	49	657	226	548	314	49
8	Calmar	6,158	1,285	3,631	497	4,128	81,428	65	65	15	126	87	64	156	5
9	Wisby	4,442	3,913	2,630	355	2,985	21,905	90	86	18	65	124	54	100	—
10	Westerås . . .	3,709	2,728	—	787	787	—	42	40	17	88	65	70	86	—
11	Westervik . .	3,829	4,299	3,483	175	3,658	31,459	34	32	12	147	70	60	64	15
12	Uddevalla . . .	3,589	5,197	110	67	177	39,418	46	45	15	71	72	67	89	5
13	Landskrona . .	3,881	1,728	110	—	110	66,495	28	25	18	147	74	52	77	2
14	Nyköping . . .	3,897	694	209	151	360	5,386	35	37	20	269	118	50	76	4
15	Fahlun	4,243	946 7/8	—	—	—	16	30	29	16	53	69	79	50	7
16	Christianstad .	4,775	1,505	95	85	180	44,632	33	50	18	64	135	160	244	5
17	Carlshamn . .	4,629	494	1,243	44	1,287	80,836	45	44	20	306	107	50	135	6
18	Ystad	4,666	1,659	835	48	883	96,491	30	27	25	132	102	107	103	—
19	Örebro	4,551	3,845	—	292	292	—	33	44	20	105	116	102	122	16
20	Jönköping. . .	5,052	364	—	—	—	3,820	45	45	41	336	115	85	171	25
21	Linköping . .	5,033	1,216	—	—	—	—	29	39	15	70	126	104	171	9
22	Lund	5,844	2,024	—	—	—	—	37	40	25	88	161	145	168	15
23	Carlstad	3,535	1,172 3/32	—	458	458	—	29	35	8	95	125	76	85	2
24	Borås	2,352	2,471 27/32	—	—	—	—	88	190	24	159	68	50	31	3
25	Warberg . . .	1,756	1,742	414	—	414	3,026	36	22	4	20	32	41	44	7
26	Arboga	2,062	3,654	—	374	374	—	19	17	11	40	36	25	48	1
27	Christinehamn	1,751	3,622	—	454	454	—	24	24	3	15	63	42	62	—
28	Halmstad . . .	2,336	1,242	349	—	349	37,030	39	37	11	212	80	54	70	2
29	Helsingborg. .	3,295	1,254	172	—	172	98,574	38	38	12	61	100	85	155	1
30	Köping	1,495	911	—	420	420	—	16	9	8	25	39	26	45	2
31	Wexiö.	2,266	694	—	—	—	—	24	21	7	171	95	50	67	8
32	Söderköping .	1,191	743 4/32	—	—	—	20,116	16	16	11	33	30	16	31	1
33	Hudiksvall . .	2,041	928	385	347	732	5,012	35	26	9	32	66	38	35	2
34	Mariestad . . .	1,755	1,674	—	170	170	—	24	15	9	48	49	38	50	4
35	Hernösand . .	2,480	1,689	2,317	732	3,049	12,763	45	32	13	115	61	43	47	3
36	Wenersborg .	2,882	1,050	—	581	581	—	45	45	6	49	76	35	45	—
37	Sala	3,267	14,348	—	—	—	—	25	9	16	49	45	22	12	—

№	Städer.	Folkmängd.	Jord.	Lästetal å utrikes gående fartyg.	Lästetal å inrikes gående fartyg.	Summa lästetal.	Tull-uppbörd.	Handlande.	Betjening.	Fabriker.	Arbetare.	Handtverkare.	Gesäller.	Lärlingar.	Andre arbetare.
			Tunnland.												
38	Wadstena . . .	2,045	929 17/32	—	66	66	—	17	8	7	25	60	32	43	8
39	Hedemora . . .	1,074	2,318	—	—	—	—	11	10	9	22	44	28	34	9
40	Sundsvall . . .	2,501	1,545	3,191	616	3,807	13,298	55	26	8	264	93	59	40	2
41	Söderhamn . .	1,663	4,884	1,350	302	1,652	6,046	17	25	11	167	54	38	42	—
42	Umeå	1,364	1,653	932	370	1,302	8,823	38	28	7	17	44	6	26	—
43	Piteå	1,246	2,332	—	307	307	2,719	14	17	7	25	38	9	28	—
44	Luleå	1,215	1,610	584	588	1,172	7,113	29	14	7	25	38	3	10	—
45	Marstrand . .	962	—	393	—	393	1,443	10	8	—	—	13	7	5	2
46	Skara	1,695	2,909	—	—	—	—	14	9	1	2	42	10	16	—
47	Skenninge . .	1,094	1,499	—	—	—	—	11	12	3	12	58	16	25	17
48	Nora	875	746	—	—	—	—	14	13	3	5	28	15	16	2
49	Askersund . .	1,000	1,658	—	54	54	—	22	4	9	21	32	10	13	—
50	Philipstad . . .	1,134	4,563	—	—	—	—	25	17	—	—	27	12	22	19
51	Wimmerby . .	1,508	3,156	—	—	—	—	11	6	1	4	51	10	13	1
52	Kongelf	816	1,126	—	29	29	886	19	13	8	15	22	9	9	—
53	Engelholm . .	1,144	—	—	—	—	—	11	13	9	24	58	36	52	—
54	Strengnäs . . .	1,175	2,662	—	33	33	—	6	6	7	13	30	21	32	—
55	Thorshälla . .	627	601	—	121	121	—	3	6	3	46	20	15	19	—
56	Eskilstuna . . .	3,475	51	—	—	—	—	26	25	14	44	213	297	555	80
57	Enköping . . .	1,358	2,341	—	90	90	—	25	14	5	12	59	35	21	—
58	Sigtuna	411	1,137 3/4	—	—	—	—	3	4	1	2	11	6	3	1
59	Lidköping . . .	2,205	2,074	—	237	237	—	41	45	3	36	88	56	68	2
60	Öregrund . . .	643	693	—	263	263	914	12	—	—	—	10	2	5	—
61	Södertelje . . .	1,224	2,106 3/16	—	18	18	—	8	5	9	60	28	15	15	2
62	Norrtelje . . .	1,015	403 3/4	—	54	54	35	20	15	10	41	70	8	12	1
63	Lindesberg . .	810	1,319	—	—	—	—	13	6	4	5	24	10	6	—
64	Eksjö	1,714	416	—	—	—	—	10	16	7	47	65	38	72	3
65	Ulricehamn . .	1,607	1,593 13/32	—	—	—	—	98	364	7	65	30	9	10	12
66	Hjo	698	1,482	—	—	—	—	16	11	11	38	34	18	30	—
67	Sköfde	729	1,420	—	—	—	—	9	9	—	—	20	9	29	—
68	Mariefred . . .	582	2,560 25/128	—	44	44	—	4	6	4	8	26	14	23	—
69	Falköping . . .	644	1,536	—	—	—	—	9	17	6	26	6	4	1	—
70	Alingsås	1,543	1,123	—	—	—	—	18	4	9	30	45	26	42	22
71	Sölvitsborg . .	1,354	1,100	292	76	368	—	23	12	7	18	52	22	45	1
72	Laholm	1,020	1,849	—	—	—	—	23	12	7	24	42	18	15	—
73	Trosa	521	633	—	—	—	—	3	4	3	6	24	5	7	2
74	Östhammar . .	579	—	—	53	53	—	14	2	4	10	30	13	12	4

№	Städer.	Folkmängd.	Jord.	Lästetal å utrikes gående fartyg.	Lästetal å inrikes gående fartyg.	Summa lästetal.	Tull-uppbörd.	Handlande.	Betjening.	Fabriker.	Arbetare.	Handtverkare.	Gesäller.	Lärlingar.	Andre arbetare.
			Tunnland.												
75	Säther	556	1,440	—	—	—	—	7	2	3	11	27	16	15	—
76	Åmål	1,506	587	—	126	126	—	27	17	14	40	47	34	36	7
77	Skanör med Falsterbo . . .	925	3,245 $\frac{3}{32}$	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	1	1
78	Falkenberg . .	898	730	18	—	18	—	17	10	4	9	38	21	9	2
79	Kongsbacka. .	572	123	—	—	—	—	31	15	6	10	21	8	6	5
80	Cimbritshamn	1,195	306	155	221	376	—	9	15	11	17	42	27	49	—
81	Strömstad. . .	1,317	264	513	57	570	1.094	24	15	4	14	24	15	16	3
82	Grenna	727	275	—	—	—	—	6	5	5	25	28	6	30	1
83	Östersund . . .	574	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
84	Waxholm . . .	958	274 $\frac{3}{4}$	—	29	29	—	9	6	—	—	34	14	—	6

Reservationer:

Af Herr *Halling:* För att erhålla någon säker utgångspunkt för omdömet, huruvida verklig anledning må vara för handen, att tillvägabringa en så genomgripande förändring uti Städernas classification, som af Herr *Lagergren* genom motion och sedermera inom Utskottet blifvit ifrågasatt, har jag, fast förgäfves, inlåtit mig i forskning till utrönande af berörde classifications ursprungliga tillkomst och grunderne derföre. Sjelfva Kongl. Commerce-Collegium, som uti förevarande ämne den **11** April **1815** afgifvit ett mycket detailleradt, till Kongl. Maj:t ställdt, underdånigt Utlåtande, vet der endast att omtala, hurusom classificationen igenfinnes uti **1789** års Bevillnings-Förordning. Deremot lemna de uti Borgare-Ståndets Canzlie tillgängliga handlingar den upplysning att först vid **1809** och **1810** årens Riksdag, och då såsom en naturlig följd af Finlands skiljande från Sverige, hvarigenom Svenska städernes antal minskades och deras nummerordning rubbades, fråga inom Borgare-Ståndet uppstod om jemnkning uti dittills gällande classification af Sveriges återstående städer, dervid så grundeliga undersökningar och förberedelser erfordrades, att någon verkan deraf ej följde förr än vid **1823** års Riksdag, då nuvarande classification af Borgare-Ståndet föreslogs och af Kongl. Maj:t i Nåder fastställdes, utan att dervid någon enda stad i Riket uppflyttades till högre, men väl flere nedflyttades från högre till lägre class. Att, sedan genom de år **1846** utfärdade Näringslagar, gränsen emellan stads- och landtmanna-näring blifvit undanröjd, så att handels-, fabriks- och handtverksrörelse numera icke, såsom fordom, är innesluten inom städerne, hvilket väl icke skäligen kan anses bidraga till deras förkofran, och att sedan, såsom en följd af nya fattigvårdslagen, städerna i allmänhet blifvit påförde en stor del af den fattigare befolkningen från kringliggande landsorter, så att kostnaderne i och för fattigvården ensamt i flere städer uppgå till lika, om ej högre, belopp än kanhända i ett eller annat helt härad på landet, — inom Borgare-Ståndet eller någon delegation deraf, höra påstås ett så märkbart städernas allmänna uppblomstrande, att det skulle påkalla den utomordentliga anstalt, att classificationen städerne emellan, urgammal till sin grund och omarbetad för icke längre tid sedan än **1823**, nu åter måste omstöpas i syftet af många städers uppflyttning i högre class och i dermed tydligen ådagalagd afsigt, att icke i ringa mån förhöja dels desse städers riksdagskostnader, genom med detsamma fram-

kallad antingen skyldighet för vissa af dem att för sig ställa flera Riksdagsfullmäktige, eller ock för andre inskränkning uti rättigheten att slå sig flera tillhopa om en Fullmäktig, och dels samma städers Borgerskaps minimiafgift i allmän bevillning för rörelse m. fl. allmänna utskylder, som dermed stå i sammanhang, såsom stämpladt papper till Borgare- och andre antagningsbref, afgift till Wadstena krigsmanshus m. m. — har i sanning förefallit mig både oväntadt och motbjudande, så mycket heldre som, särdeles under denna Riksdag, icke allenast den nya samhällslära från mera än ett håll drifves, att städer nära nog äro en olycka för landet, i motsatts af fordna bemödanden, att, just såsom ett medel att höja industrien, sådana framkalla, utan äfven den erfarenhet blifvit vunnen, att städerne i allmänhet, i fråga om att i beskattningsväg åtkomma dem eller rättare deras näringsidkare, mera än tillräckligt efterhållas inom de öfriga Riksstånden, utan att Borgare-Ståndet, som, efter sin sanna och ursprungliga uppfattning, representerar Borgerskapet i städerna och bäst bör inse hvad dess frid tillhörer, behöfver sjelf göra sig någon möda för städernes ytterligare betungande. Utan att bestrida, det ju icke Sveriges städer, såsom sådane betraktade, nästan allmänt i någon mån gått framåt sedan år **1823**, vågar jag likväl förmena, att det icke allestädes skett till Borgerskapets fromma, så att det ökat dess välmåga, och tillika att, allt detta oaktadt, förhållandet emellan städerne inbördes i det närmaste kan antagas vara nu detsamma, som berörde år. Lägges dertill att ingen rationel classification af städerne kan ega rum, så länge **14** § Riksdags-Ordningen lägger hinder i vägen för Stockholm och Götheborg att få sin rätta benämning af första classens städer, och svalget i alla fall är allt för stort emellan dem och de städer, som nu bära en sådan benämning, samt derjemte den osvikliga sanning tages i rättvist betraktande, att inom alla städernas Borgerskap, det enda, hvarpå classificationen inverkar, åtminstone handtverkare och med dem jemnförlige näringsidkare samt mängden af de handlande — orsakerne må nu bedömas huru som helst, — factum står dock qvar — i de flesta städer, om icke alla, kämpa med mycken fattigdom och att, der få lyckliga undantag från denna allmänna regel finnas, desse, utan hinder af den class, hvartill staden hörer, om Taxerings- och Pröfnings-Comitéerne iakttaga deras pligt, i alla fall kunna ihågkommas med en rättvis och lämplig beskattning, har jag

ansett mig ega fullt skäl att från början inom Utskottet vara af den särskilda tanka, att nu gällande classification af städerne ej bordt föreslås att i någon mån rubbas, utan oskadligt kunnat bibehållas. Jag reserverar mig således emot Utskottets förslag, så vidt det ej rörer yttrandet om städerne Östersund, Haparanda, Skellefteå och Borgholm; men om Borgare-Ståndet skulle finna en förändrad städernes classification af behof ovilkorligen påkallad, tillstyrker jag, att dervid städerna Wexiö och Hudiksvall, med afseende å deras folkmängd och öfrige omständigheter, af lika skäl som gjort sig gällande för Halmstad m. fl. städer, uppflyttas från fjerde till tredje classen.

Af Herr *Billström:* Emot Utskottets i Memorialet framställda förslag, så vidt det afser vissa Städers uppflyttning från 3:dje till 2:dra och från 4:de till 3:dje classen, föranlåtes jag att anmäla min reservation. Om än erkännas måste, att folkmängden uti åtskilliga städer under de sednare decennierne betydligen stigit, lärer man dock ingalunda kunna påstå, än mindre visa, att de borgerliga näringarne och rörelsen samt den deraf beroende välmågan hos Städernas borgerskap vunnit någon sådan tillvext och förkofran, att anledning derutaf må hemtas för de af Utskottet tillstyrkta uppflyttningarne. De förhållanden, hvilka uti den åberopade, vid Memorialet fogade, Tabellen finnas upptagne, lemna dessutom en alltför ofullständig ledning för den allmänna jemnförelse städerne emellan, som i förevarande fall bordt anställas, och samma tabell torde följaktligen ej få antagas eller gälla såsom någon osviklig grund för de ifrågaställde förändringarne i nu gällande classification.

Och af Herr *Norin.*

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN, 1851.